GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MEVLEVÎLİĞİN TÜRK PLASTİK SANATLARINA ETKİLERİ

DOKTORA TEZİ

63181

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hakkı ACUN

Hazırlayan
Hamit ARBAŞ

Ankara - 1997

T.C. YÜKSEK ... KURULU
DOKÜMANTASYON ... TEZİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Hamit ARBAŞ'a ait Mevlevîliğin Türk Plastik Sanatlarına Etkileri adlı çalışma jürimiz tarafından Resim-İş Anabilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

ÖZET

"Mevlevîliğin Türk Plastik Sanatlarına Etkileri" adlı Doktora çalışmamızda Afyon, Ankara, Bursa, Edirne, İstanbul, Karaman, Konya, Kütahya (Tavşanlı ilçesi), Manisa şehirlerindeki eserler ve özel kolleksiyonlarda bulunanlar incelenmiştir.

Afyon Gedik Ahmet Paşa Türk-İslâm Eserleri Müzesinden 1 yazı levhası, 1 mezartaşı, Afyon Mevlevî Camiinden 3 yazı levhası, 1 puşide. Ankara Etnografya Müzesinden 9 yazı levhası, 4 makta, 1 minyatür, 1 alem. İstanbul Divan Edebiyatı Müzesinden (Galata Mevlevîhanesi) 11 adet yazı levhası, 1 tezhip, 2 cilt, 3 makta, 3 katı', 1 duvar resmi, 3 resim, 1 ağaç işi, 14 mezartaşı (Taş eserlerden biri türbenin kubbesinde , diğeri duvarın üzerinde), 1 adet maket. İstanbul Sadberk Hanım Müzesinden 1 adet katı'a, 1 çeşmibülbül. Süleymaniye Kütüphanesinden 2 tezhip. İstanbul Şehir Belediye Müzesinden 1 adet yazı levhası, 2 makta, 1 minyatür, 4 adet cam eşya (şekerlik), 2 adet maden eşya (1 mühür, 1 hoşaf kaşığı), 1 adet mühür. Topkapı Sarayı müzesinden 2 makta, 2 minyatür, 4 saat. İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesinden 6 hat örneği. İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinden 2 adet hat örneği, 3 ebru, 1 katı'. İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesiden 5 mezartaşı. Karaman Aktekke Camiinden 1 yazı levhası, 1 duvar resmi, 1 adet işleme pano. Karaman Müzesinden 1 adet pirinç mühür. Konya Ateşbaz-ı Velî Zaviyesinden 1 yazı, Konya Mevlâna Müzesinden 50 hat örneği, 5 tezhip, 3 cilt, 2 duvar resmi, 1 resim, 1 adet ağaç işi, 22 mezartaşı, 4 adet maden eser, 1 puşide, 1 işleme panosu, 3 adet küçük el sanatı örneği. Konya Üçler Mezarlığından 3 mezartaşı.Kütahyadan 1 duvar resmi. Manisadan 1 adet hat örneği ve özel kolleksiyonlardan 23 hat levhası, 4 minyatür, 10 adet resim, tetkik edilmiştir.

Çalışmamızın sonucunda Afyondan toplam 6 eser, Ankaradan 15 eser, İstanbuldan 80 eser, Karamandan 4 eser, Konyadan 97 eser, Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinden 1 eser, Manisa'dan 1 eser ve özel kolleksiyonlardan toplam 37 eser ele alınmıştır.

Mevlevîliğin asıl doğduğu yer Konya olmakla birlikte Osmanlı İmparatorluğunun geliştiği yer İstanbul olmuştur. Dolayısıyla bu iki şehirde bir çok eserin bulunduğu incelemelerimiz sonucunda ortaya çıkmıştır.

Selçuklu devri Mevlevî sanatçılarının eserlerinden 1273 tarihinde yapılan, Mevlâna'nın ahşap sandukası ve 1278 tarihli Mesnevî incelenmiştir.

Ayrıca Eflâki'nin 1359, Ali Dede'nin 1454 ve Mustafa bin Budak Çelebi'nin 1572 tarihli mezartaşları da tetkik edilmiştir.

Bu dönemin sanatkarlarıyla ilgili çok detaylı bilgilere sahip değiliz. Bir kaç kişi dışında, diğerlerinin sadece isimlerini biliyoruz. Sanatçıların bir kısmının adlarını bile bilmemekteyiz.

Osmanlı devrinde yaşayan Mevlevîlerin eserleri büyük bir yeküne sahiptir. Bunların arasında kolaylıkla taşınabilen eserlerin bir kısmı muhtelif yollarla yurtdışına nakledilmiş ve yabancı ülkelerin müzelerini süslemektedir. Bir bölümü ise yurdumuzda doğanın ve insanımızın tahribatına uğramıştır. Ne yazık ki bu tahribat bilinçli veya biliçsiz olarak devam etmektedir.

Araştırmamızda daha çok hat örnekleri ve mezartaşlarını inceleyebildik. Yazı levhalarının bir kısmı Mevlevîhanelerin yangınları sırasında müzelerin depolarına nakledilmiştir. Örneğin Yenikapı Mevlevîhanesinin yazı levhalarını Ankara Etnografya Müzesinde bulduk. İstanbul Divan Edebiyatı Müzesindeki (Galata Mevlevîhanesi) hat örneklerini inceledik. Levhaların bir bölümüde özel kolleksiyonlarda bulunmaktadır. Bunların belgelenmesinde de çeşitli zorluklarla karşılaştık.

Tezhip sanatı örnekleri 13., 14., 17., 18. ve 19. yüzyıllara aittir.

Cilt örnekleri 15., 16. ve 19. yüzyıllardan seçilmiştir.

Ebrular 20. yüzyıldan, makta örnekleri ise 19. yüzyıldandır.

Katı'lar 16., 18. ve 19. yüzyıllara ait sanat eserleridir.

Minyatürler 16., 18., 19. ve 20. yüzyılda çizilmiştir.

Duvar resmi örnekleri 16. ve 19. yüzyıllara aittir.

Tezdeki resim örnekleri 17., 18., 19. ve 20. yüzyıllarda yapılmıştır.

Çalışmamızın ağaçişi bölümüne 13., 15. ve 19. yüzyıllardaki eserler dahil edilmiştir.

Cam eserlerin çoğu 19. yüzyılda yapılmıştır.

Çalışmamızda yer alan mezartaşları 14., 15., 16., 17., 18., 19. ve 20. yüzyıllardan günümüze ulaşabilmiştir.

Maden sanatı örnekleri 13., 19. ve 20. yüzyılda yapılmıştır.

Çalışmamızda yer alan saatler 19. yüzyıla aittir.

Tezimizdeki küçük el sanatı örnekleri ise 19. yüzyıldandır.

Yukarıdaki örnekleri göz önüne alırsak Mevlevîliğin Türk Plastik Sanatlarına Etkisinin nedenli büyük olduğunu görürüz.

SUMMARY

In our PhD Studies of Mevlevi's Influence on Turkish Plastic Arts' the work of art and the work of art found in special collections found in Afyon, Ankara, Bursa, Edirne, İstanbul, Karaman, Konya, Kütahya (The Tavşanlı Town) and Manisa have been examined closely.

From Afyon Gedik Ahmet Paşa Turk-Islam Work of Art Museum 1 Islamic calligraphy board, 1 tombstone; from Afyon Mevlevi Mosque 3 Islamic calligraphy boards, 1 scarf; from Ankara Etnograph Museum 9 Islamic calligraphy boards, 4 section, 1 miniature, 1 (star) crescent on top of a mosque; from Istanbul Divan Literature Museum (Galata Mevlevi House) 11 Islamic calligraphy boards, 1 illumination, 2 binding, 3 section, 3 katı', 1 mural, 3 painting, 1 woodwok, 14 tombstones (One of the stonework is on a tomb, One is on a dome (vault) and the other is on a wall), 1 model; from Istanbul Sadberk Hanım Museum 1 katı', 1 piece of glassware called Çeşmi Bülbül; from Süleymaniye Library 2 illuminations; from Istanbul City Municipal Museum 1 Islamic calligraphy board, 2 section, 1 miniature, 4 pieces of glassware (sugar box), 2 pieces of metalwork (1 seal, and 1 surup spoon), 1 seal made of White Necef stone; from Topkapı Palace Museum 2 section, 2 miniatures, 4 watches; from Istanbul Turk and Islam Work of Art Museum 6 Islamic calligraphy boards; from Istanbul Turk Foundation Writing Art Museum 2 Islamic calligraphy boards, 3 piece of marbled paper, 1 katı', from Istanbul Yenikapı Mevlevi House 5 tombstones; from Karaman Aktekke Mosque, 1 Islamic calligraphy boards, 1 mural, 1 embroidery board; from Karaman Museum, 1 brass seal; from Konya Ateş baz-ı Veli's House (Zaviye), 1 Islamic calligraphy boards; from Konya Mevlana Museum 50 Islamic calligraphy boards, 5 illuminations, 3 binding, 2 murals, 1 painting, 1 woodwok (coffin; sarcophagus), 22 tombstones, 4 piece of metalwork, 1 scarf (puşide), 1 embroidery board, 3 pieces of small handmade sample; from Konya Üçler Cemetery, 3 tambstones; from Kütahya 1 mural; from Manisa 11 samples of Islamic calligraphy and from the special collections 23 samples of Islamic calligraphy, 4 miniatures, and 10 paintings have been examined closely.

For owe study 6 work of art from Afyon, 15 from Ankara, 80 from Istanbul, 4 from Karaman, 97 from Konya, 1 from the town Tavşanlı, 1 from Manisa and 37 from special collections have been closely examine and taken into consideration.

Together with the fact that Mevlevi's real birth place was Konya, Istanbul was the city where the Ottoman Empire developed. Therefore, the fact that many work of art have been found is the result of our studies done in these two cities.

Mevlana's wooden coffin which was made in 1273 by one of Mevlevi's artists who lived during the Seljuk period and Mesnevi dated in 1278 have been examined. Besides these, the tombstones of Eflâkî in 1359, Ali Dede's in 1454 and Mustafa bin Budak Çelebi in 1572 have been closely examined.

We do not have enough detailed knowledge about the artists of this period. A part from some, we just know the names of the artists. We do not even know the names of some of the artists.

The work of art belonging to the Mevlevis' who lived during the Ottaman reign is of considerable sum. Among these work of art, some which are easily carried have been transported in various ways and exhibited in the museum of several foreign countries.

In our country, some of the work of art have been ruined either by nature itself or by the careless handling of people. Unfortunately, this destruction is continuing whether deliberately or undeliberately.

In our study we could examine more of the samples of Islamic calligraphy and the tombstones. In some of the fires which occured in Mevlevis' houses, some of the Islamic calligraphy boards have been carried to the warehouses of the museums.

For example, we come across Yenikapı Mevlevi House's Islamic calligraphy boards in Ankara Etnography Museum. In Istanbul Divan Literature Museum (Galata Mevlevi House) we were able to examine the Islamic calligraphy samples. Some of the boards are present in special collections. We faced some difficulties while we were trying to prove these work of art through some documents.

The samples of illumination belong to the 13th, 14 th, 17th, 18th and the 19th centuries.

The binding samples have been chosen from the 15th, 16th and the 19th centures.

The marble paper belong to the 20th century.

The sections belong to the 19th century.

The katıs' belong to the 16th, 18th and the 19th century.

The miniatures were drawn during the 16th, 18th, 19th and the 20th centuries.

The mural samples belong to the 16th and 19th century.

The painting samples in the thesis were drawn in the 17th, 18th, 19th and 20th centuries

In the woodwork part of our study the woodwork belonging to the 13th, 15th and 19th centuries have been included.

Most of glassware was done in the 19th century.

The tombstones mentioned in our study have stayed safe from the times of the 14th, 15th, 16th, 17th, 18th, 19th and 20th centuries.

The samples of metalwork were done in the 13th, 19th and 20th centuries.

The watches mentioned in our study belong to the 19th century.

The samples of small hand-made work belong to the 19th centuries

If we take examples above into serious consideration, we will see that the influence of Mevlevi on Turk Plastic Arts is immerse

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
SUMMARY iii
İÇİNDEKİLER v
ÖNSÖZ vii
I- GİRİŞ 1
A- Konunun Tanımı, Sınırları, Amacı ve Yöntemi 1
1- Konunun Tanımı, Sınırları 1
2- Konunun Amacı 1
3- Yöntem 6
B- Kaynakların Değerlendirilmesi 8
II -TARİHÇE 14
III- Tarikatlar Hakkında Genel Bilgi ve Mevlevî Tarikatı 14
A- Tarikat, Sanat İlişkisi 20
B- Sanatçıların Biyografileri 23
IV- KATALOG 178
HAT 178
TEZHİP 301
CİLT 313
EBRU 320
MAKTA 323
KATI' 334
MİNYATÜR 341
DUVAR RESMİ 355
RESİM 361
AĞAÇ İŞİ 377

CAM..... 393
MEZARTAŞI..... 398
MADEN..... 487
SAAT..... 495
DEĞİŞİK ÖRNEKLER..... 499
V- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ..... 511
KAYNAKLAR..... 524
ÇİZİMLER 553
FOTOGRAFLAR..... 555

ÖNSÖZ

Türk sanatı ve sosyal yaşamında önemli bir yeri olan Mevlevîlik, İslam inancıyla tarikat anlayışını, yaşanan hayat ile dinamik bir tarzda bütünleştirerek mensuplarının geçimlerini dergahtan veya başkalarının sırtından sağlamak yerine, bu tarikata bağlı olanların bir meslek sahibi olmasını teşvik etmiştir. Mevlana'nın sanata olan sevgisinin de tesiriyle Mevlevî dergahları, yüzyıllar boyu bir akademi gibi faaliyet göstererek müzik, edebiyat, tasavvuftan astronomiye kadar çeşitli sahalarda eserlerin ortaya çıkmasına vesile olmanın yanında dervişlerin geçimini sağlayacak hattatlık, mücellitlik, müzehhiplik, nakkaşlık, mimarlık, saatçilik gibi geleneksel İslami sanatlar alanındada büyük sanatkarların yetişmesine vesile olmuştur.

Türk - İslam Sanatları arasında önemli bir yeri olan hattatlık (Hüsn-i hat) sahasında Mevlevî sanatkarların büyük katkıları olmuştur. Hüsn- i hat için gerekli kalem, makta gibi aletleri imal eden dervişlerin yanısıra Mevlevî muhiplerinin (1) başta Kuran ve hadis kitablarının yazılmasında, ciltlenmesi ve tezhibinde büyük çabalar sarfetmişlerdir.

Mevlevîler ve bu tarikata hizmet edenlerin arasında meşhur saatçiler, mimarlar, minyatütirst ve kattalar (kağıt oymacıları), ağaç işi ustaları, çiniciler, taş ustaları v.s bulunmaktadır.

---

1) Devellioğlu 1990,803: Uludağ 1991, 341'de Muhip, seven sevgi besliyen anlamındadır. Son zamanlarda tarikat ve tasavvufa sıcak bakan kimselere bir şeyhe bağlı olmadıkları halde muhip denmiştir.

Bu sanatçıların ortaya koyduğu eserler müzeler, mezarlıklar, kütüphaneler, tekke, türbe ve hususi kolleksiyonlarda bulunmaktadır. Ancak bunların bir kısmı müzelerin depolarında terkedilmiş, bir bölümü ise insanların ve tabiatın tahribatıyla karşı karşıyadır. Ayrıca araştırmacılar konumuzla ilgili sanat dallarından sadece birini incelemeye yönelmişler ve çalışmaların sayısıda oldukça azdır.

Dolasıyla kültür mirasımızın bir bölümünü oluşturan Mevlevî plastik sanat eserlerinin bir an önce belgelenmesi gerekmektedir. Biz incelememizde bu belgelemeyi gerçekleştirmeyi amaçladık.

Tezimizin hazırlanmasında samimiyetle bize yardımcı olan en başta hocam Prof. Dr. Hakkı ACUN'a, minyatür, hat ve tezhip konusunda bilgi veren Prof. Dr. Beyhan KARAMAĞARALI, Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ, Ömer Faruk ATABEK'e, Osmanlıca, Farsça, Arapça, İngilizce ve Fransızca eserlerin tercümesine yardımcı olan Prof. Dr. Reşat GENÇ, Doç. Dr. Ekrem PAMUKÇU'ya, tasavvuf ve Mevlevîlikle ilgili bilgi veren babam Prof. Dr. Muhit ŞEYHÜLİSLAMZADE, Prof. Dr. Ali Osman UYSAL, Dr. Mehmet ÖNDER, Dr. Erdoğan EROL'a, transkiript'e yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir GÜRER 'e ve tezin bütün aşamalarında bizi destekleyen eşim Fatemeh BAHADORİ ' ye hürmetlerimizi sunar teşekkür ederiz.

I- GİRİŞ

A- Konunun Tanımı, Sınırları, Amacı ve Yöntemi

1- Konunun Tanımı ve sınırları:

"Mevlevîliğin Türk Plastik Sanatlarına Etkileri" adlı bu Doktora Tezinin konusu Mevlâna'nın sağlığında başlayıp günümüze kadar süren muhtelif sanat dallarındaki (mimari hariç) eserlerin Türk Sanatı açısından tetkik ve değerlendirilmesidir. Yabancı sanatçıların eserleri teze dahil edilmemiştir.

Tezimizde Afyon, Ankara, Bursa, Edirne, İstanbul, Karaman, Konya, Kütahya (Tavşanlı ilçesi) , Manisa şehirlerindeki eserler ve özel kolleksiyonlarda bulunanlar incelenmiştir.

2- Konunun Amacı:

Tekke mimarisi üzerinde bugüne kadar bir çok çalışmalar yapılmış ve bunların biçimleri üzerinde fikirler yürütülmüştür. Fakat Plastik Sanatlar üzerine etkisiyle ilgili geniş bir inceleme yapılmamış; çalışmalarda bu eserlerin tarikatlerle alakası üzerinde durulmamış; eserler başka açılardan ele alınarak değerlendirilmiştir. Tekke edebiyatı, musiki ve mimarisi ise bizim konumuzun dışında kalmaktadır.

Mevlevî tarikatı içinde yetişen sanatkarlar, Mevlevî muhipleri ve bu tarikata hizmet edenler, bu yolun inanç ve adetlerini, yaptıkları eserlerinde yansıtmışlardır. Fakat bazı eserlere isimlerini kaydetmedikleri için, onlarla ilgili bilgilerimiz yok denecek kadar azdır. Çoğu kerede faraziye yürütmekten başka yolumuz bulunmamaktadır.

Mevlevîlerin arasında çeşitli sanat dallarında bir çok tanınmış kimseler yetişmiştir. İslam yazı sanatı "Hattatlık"'a bu tarikata mensup zevatın önemli katkıları olmuştur. Mevlevîliğin yayılmaya başladığı XIV. yüzyılda İslam dünyasında yazı sanatı oldukça ileri gitmişti. Bu sırada Anadolu' da, özellikle İran'da, Selçuklular zamanında gelişmeye başlayan yazı stili (üslubu) hakim durumdaydı. Kitapların yazılmasında kullanılan ve nesih denilen bu yazı, Selçuklular zamanında geliştiği ve bu alanda yüzyıllarca kullanıldığı için "Selçuk Nesihi" adını taşıyordu. Mevlevî hattatlarıda Fatih devrine kadar bu yazıyı kullanmışlardır. Bu ilk devirlerdeki (XIV. ve XV. yüzyıllardaki) Mevlevî hattatları hakkında maalesef bilgimiz azdır. Yalnız tarikatın yayılmaya başladığı XIV. yüzyılda, Konya 'da , bir çok hattat (Mevlevî, Mevlevîliğe hizmet eden hattatın) tarafından Mevlana'nın Mesnevisinin yazıldığıda bir gerçektir.(2)

Fatih devrinden sonra, diğer hat türleri ile eserler veren Mevlevîler daha çok "ta'lik" yazmışlardır. Sülüs, nesih, kufi ve bunların " Celî" leri daha sonra gelmektedir. (3)

Mevlevî hattatların bir kısmı, isimlerinin sonlarına "El Mevlevî" ünvanını yerleştirmiştir. Bir grup ise dervişliğin verdiği tevazu veya kollektif bir eser yapıldığından isimlerinin sonuna bu ünvanı eklememişler. Bazıları isimlerini bile kaydetmemişlerdir. Diğer sanat kollarında da (tezhip, resim v.s) aynı tavır sergilenmektedir.

---

2) Alparslan 1973, 9: Arseven III/1959, 318
3) Özönder 1986,136: Özsayıner 1994,42

Türk sanatçıları yazıda çizgiyi son sınırına vardırdıkları zaman tekrarların vermiş olduğu bunalımdan kurtulma çabasıyla kendilerini resimlerin tılsımlı cazibesine kaptırdılar. Yazı bu yüzden dolambaçlı bir resim oldu. (4) Bazı hattatların eliyle yazı, resim sanatına yaklaştı ve böylece hattatlıkta bir yazı-resim bölümü ortaya çıkmış oldu.(5) Sanatkarlar, muhtelif şekillere girmek kabiliyetine sahip olan Arap harflerinin bu imkanından istifade ederek yazıdan resme geçtiller yani yazı ile resimler yapmaya başladılar. Mevlevîlerde sema halindeki dervişin duruşunu " Lam elif " harfi gibi gördüler.(6)

Hattatlar önceleri harfleri insan ve hayvan vücudu şeklinde düşünürken zamanla bundan vazgeçtiler ve İslam yazısına atfedilen dini ehemmiyeti ve dolayısıyla İslamda resmin yasak oluşu noktasından hareket ederek harflerin ve kelimelerin komposizyonu ile meydana gelen yazı-resimlere yöneldiler ve onların daha ziyade dini ve tasavvufi bir karakter taşımasına dikkat ettiler. Müslüman sanatçılar batılı sanatçıların resim ve heykelde vardıkları zirveye hat, tezhip, çini gibi branşlarda ulaştılar.(7)

Resmin yasak olduğu devirlerde tarikatın kurucusunun adını, o tarikatın başlığı şeklinde yazıp duvara asmak pek yaygındı.Mevlevî görüşünü aksettiren yazı-resimlerin hemen hepsi Mevlevî sanatkarları tarafından yapılmıştır. Bu tarikata bağlı dervişler yazı-resimle bilhassa Mevlevî sikkesini resmetmişlerdir.

---

4) Aksel 1967,13
5) Aksel 1972,32
6) Alparslan 1973,2: Önder 1995, 35
7) Alparslan 1973, 5 : Özdeniz 1994, 36 : Taşkale 1994,78

Bunun en yaygın olanı "Ya Hazret - i Mevlâna Muhammed Celaleddin-i Rumi " sözünün sikke şeklinde terkib edilenidir.(8) (Fotoğraf:43, 46, 70, 83, 92, 95)

Sanatkarların ayrıca yazı ile insan resimleri tertip ettiklerini de görüyoruz. Mevlana'nın neyzen başı Kutb-i Nayi Hamza Dede, esas konulardan biridir. (9)
(Fotoğraf: 222, 228)

Bugüne kadar, Mevlevîliğin dışında, tarikatların ayin ve merasimlerini, adetlerini, kıyafetlerini gösteren, devirlerinden kalma resimli yazmalar bulunamamıştır. (10)

Sikke Mevlevîliğin sembolüdür. Mevlevîlerin mezar taşları da çoğunlukla sikke şeklinde yapılmıştır. Mezarlıklardaki bu serpuşlar, devrin düşüncelerini, temayüllerini, taş yontma ve oyma sanatını bize gösteren açık hava müzeleridir. Mezar taşlarının yapımında, hattat, nakkaş ve mermer ustasının emeği bulunur. (11)

Mevlevî saliklerinde sanat sadece tarikat esaslarına yönelmiş değildir. Bu tarikat her türlü serbest resme de yer vermiştir. Nitekim Fasih Dede' nin portre ve gemi resmi, Fenni Dede' nin vazo içinde çiçekleri, Derviş Süleyman'ın gülleri, daha buna benzer resimler Mevlevîlerde görülür. (12)

---

8) Aksel 1967, 119 : Aksel 1972, 32 : Alparslan 1973, 21
9) Aksel 1967, 119: Önder 1995, 36
10) Karamağaralı 1976, 251
11) Ayanoğlu 1951, 598-602: Tayanç 1951, 334-337: Önder 1970, 5: Haseki 1976, 35: Akar 1977, 73-77: Kuşoğlu 1984,(sayfa numarası yok)
12) Aksel 1972, 33: Uzluk 1957, 57-61, 66

Mevlevîlerin yaptıkları tezhipler, puşideler, ciltler, maktalar, saatler, katı'a ve madeni eşyalarda dikkate şayandır.

Saydığımız bütün bu çalışmalar müzeler, kütüphaneler, mezarlıklar, tekke, türbe ve özel kolleksiyonlarda mevcuttur. Bir kısmı depolarda bakımsız bir halde, bir bölümüde mezarlıklarda doğa ve insanımızın tahribatından nasibini almaktadır.

Kaynağı yurdumuzda olan bu tür eserlerin ilmi tasnifi ve sanatsal incelemesi, başka ülkelerden önce tarafımızdan yapılmalıdır. Biz seçtiğimiz konu ile Afyon, Ankara, Bursa, Edirnei İstanbul, Karaman, Konya, Kütahya ve Manisa şehirlerinde bu belgelemeyi yapmayı amaçladık

3- Yöntem

Tez çalışmamız üç safhada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle Afyon, Ankara, Bursa, Edirne, İstanbul, Karaman, Konya, Kütahya ve Manisa şehirlerindeki çeşitli kütüphaneler ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde konu ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ, Prof. Dr. Nusret ÇAM, Prof. Dr. Reşat GENÇ, Prof. Dr. Beyhan KARAMAĞARALI, Prof. Dr. Kazım Yaşar KOPRAMAN, Prof Dr. M. Zeki KUŞOĞLU, Prof. Dr. Ali Osman UYSAL, Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir GÜRER, Yrd. Doç. Dr. Hasan ÖZÖNDER, Dr. Erdoğan EROL, Dr. Mehmet ÖNDER, Dr. Z. Cihan ÖZSAYINER, Şule AKSOY, Ömer Faruk ATABEK, Server DAYIOĞLU ve Mevlevî Şeyhleriyle görüşülmüştür.

Bu araştırmalar sonucunda ikinci aşama olarak alan çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Vakıflar, Anıtlar ve Müzeler ve Kütüphaneler Genel Müdürlüklerinden gerekli izinler alınarak araştırmalara başlanmıştır.

Yukarıda değindiğimiz şehirlerdeki müze, türbe, tekke, kütüphane, ve mezarlıklara gidilerek Mevlevîliği ilgilendiren sanat eserlerinin yeri tesbit edilmiştir. Belirlenen eserlerin fotoğrafları çekilerek incelenmiştir. 1995,1996 ve 1997 senelerinde mükerreren işaret ettiğimiz mekanlara gidilerek araştırmaların noksan yönleri mümkün mertebe giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca doğrudan ulaşamadığımız eserler için çeşitli yayınlardan yararlanılmıştır.

Son aşamada elde edilen verilerle tezin yazımına geçilmiştir. Öncelikle gözlem fişlerinin aracılığıyla her bir örneğin ayrıntılı tanıtımı yapılıp, katalog, örneklerin yapılış tarihlerine göre oluşturulmuştur.

Tezimizin yazım aşamasında, bazı eserlerin yapıldığı yıl bulunmadığından eserlerin tarihlendirilmesinde bir takım problemlerle karşılaşılmıştır. Bu nedenle sanatçının yaşadığı dönem veya eserin belli başlı özellikleri dikkate alınarak problemin çözümüne çalışılmıştır. Türkiye genelinde Mevlevî ve Mevlevî muhibbi sanaçıların eserlerinin envanterini veren bir yayın bulunmadığından karşılaştırma yapılırken hattatlık ve taş oymacılığı (Mezartaşı) sanatları dışında yeterli sayıda örneğe ulaşmak konusunda güçlük çekilmiştir. Ayrıca İstanbul ve Konya'yı konu alan eserlerin dışında, diğer şehirler için yayınlarda çok sınırlı sayıda fotoğraf yer almaktaydı. Müzelerde ise depodan eserlerin çıkarılmasında problemler yaşanmış; özellikle Topkapı Sarayı Müzesinde hiç bir yönde yardım edilmeyip, kendi imkanlarımızla fotoğraf çekimi yapılıp, envanter bilgileri elde edilmiştir.

Sanat Tarihçileri arasında Mevlevî Plastik eserleri için genel olarak kabul görmüş bir tasnif çalışması bulunmamaktadır. Biz hocamız Doç. Dr. Hakkı ACUN'la beraber örneklerimize uygun gruplar oluşturduk.

Ayrıca ele aldığımız eserlerin bir kısmı müzelerin depolarında olduğundan, onlara ulaşmamız imkansız hale geldi. Müzelerdeki görevlilerin çoğunun Arapça, Farsça ve Osmanlıca bilmemeleri ise başlıbaşına bir zorluktu. Müze kayıtları ise çok yetersiz olup, hataları vardı.

Hususi kolleksiyon sahiplerinin bir çoğu vefat ettiğinden ve varislerinin aşırı derecede titizliğinden dolayı fotoğrafların çekiminde büyük problemler yaşadık.

B- Kaynakların Değerlendirilmesi:

Mevlevîler ve Mevlevîliğe hizmet etmiş, Türk Plastik Sanatlarına eser kazandırmış sanatçılarla ilgili yayınların sayısı oldukça azdır. Aşağı yukarı bütün makaleler ve kimi zaman kitaplar biribirinin tekrarından başka bir şey değildir. Yayınlar belli bir bölgedeki eserleri veya bir kaç eseri tanıtmakta. İncelemelerde genellikle bir kaç fotoğraf ve sanatçıların sadece isimlerinin zikredilmesiyle yetinilmiştir. Bunlar arasında İstanbul ve Konya'yı konu alan eserler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu nedenle biz kaynakları değerlendirirken, sanat eserlerini tanıtan genel çalışmalardan sonra, önce Konya, daha sonra İstanbul ve diğer şehirlerdeki örnekleri tanıtmayı amaçladık.

Mevlevîliğin ana kaynaklarından olan Mesnevi (Mevlâna, 1952), Fihi ma fih (Mevlâna, 1952), İbtidaname (Sultan Veled, H.936/M.1529), İntihaname (Sultan Veled, H.724/M.1323), Rebabname (Sultan Veled, H.700/M.1300), Maarif (Sultan Veled 1949), Divan-ı Kebir (Mevlâna, 1952) çeşitli yerlerinde resim sanatı ile ilgili zengin fikirler verilmektedir. Mesnevi I. Defterinin 147,149,171,173'üncü sayfalarında, Fihi ma fih'in Fasıl 156, 209 ve Fasıl 167,267 ve 268' inci sayfalarındaki; İbtidaname 304,338'inci sayfaları, İntihanamenin 42'inci sayfası; Rebabnamenin 162ve Maarifin 312'inci sayfasında, ayrıca Divan'ın 125'inci sayfasında, Mevlana ve oğlu Sultan Veledin manevi yolculuktaki meseleleri açıklamak amacıyla, kullandıkları hikayelerden, resim sanatında bilgili olduklarını eserlerinin orijinalini okuyarak anladık. Yukarıda işaret ettiğimiz vechiyle Sultan Veled babası gibi sanatkar bir ruha sahipti ve bu konuda zengin düşünceleri vardı.

Ahmet EFLAKİ'nin Menakıb al - Arifin (Eflaki, Çev: Yazıcı, I/1976; Yazıcı II/1980) adlı eserinde ise çeşitli yerlerde ressam, neccar (marangoz) ve

mimarlardan söz edilmektedir. Ancak genellikle isimlerin zikredildiği ve fakat eserlerle ilgili detaylı bilgiler elde etmenin mümkün olmadığını mulahaza ettik.

Mecdeddin Feridun'un Risale-i Sipehsalar be Menakıb-ı Hüdavendigarı (Sipehsalar, Çev: Yazıcı, 1977); Sakıb Dede'nin Sefine-i Nefise-i Mevlevîyan adlı eseri (Sakıb Dede, 1283); Esrar Muhammed Dede'nin Tezkire-i Şuara-yı Mevlevîyye (Esrar Dede, tarihsiz) ve Mehmet Ziya'nın Yenikapı Mevlevîhanesi'nden (Ziya, 1913) daha çok Mevlevî sanatçılarının biyografileriyle ilgili bilgi elde etmek kabildir.

Mevlevîliğin plastik sanatlarla ilgisini belgeleyen çalışmalarda en kapsamlı inceleme Uzluk'un " Nakış Tarihinde Mevlevîler" adlı makaleleridir. Bu makaleler yeni harflerle toplu bir halde Mevlâna'nın Ressamları kitabını oluşturmuştur. (Uzluk 1945) Bu kitap genişletilerek Mevlevilikte Resim, Resimde Mevlevîler adıyla tekrar basılmıştır. (Uzluk, 1957) Bu çalışma işaret ettiğimiz makale ve Mevlâna'nın Ressamları adlı kitabının toplamlarıdır. Kitabta Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki sanatçılar, Mevlâna'nın resimleri, Avrupa Resminde Mevleviler ele alınmıştır. Ancak bazı yerlerde bir grup sanatçıların isimleri verilmiş, onların Mevlevîliğini belgeleyip, bu tarikata nasıl hizmet ettikleri konuları anlatılmamaıştır. Ayrıca çok genel cümlelerle bu şahısların eserleri hakkında ifadeler kullanılmıştır. (13)

Konya Mevlâna Müzesi yazmalarını konu alan araştırmalar arasında Abdülbaki Gölpınarlı'nın çalışmaları önemli yer tutmaktadır. Gölpınarlı müze'nin kütüphanesindeki eserleri dört ciltte tanıtmıştır. Birinci kitabta 274

---

13)Uzluk 1957,38-39

cilt mevcuttur. Bunların kırkdördü mecmua olduğundan ve her mecmuada en az iki risaleden yirmi bir risaleye kadar çalışma bulunduğundan bunlarla, bu ciltteki kitap ve risalelerin sayısı 542 dir.

Mevlâna müzesi yazmalarının eskiliği, cilt ve tezhip bakımından Türkiye kütüphaneleri içinde müstesna bir yeri vardır. Selçuklular devrinden son zamanlara kadar, özellikle dini konular, tasavvuf, tarih ve hatta eski Türkçemiz yönünden bir hazine mahiyetindedir. İncelendiğinde bir çok yazmaların orijinalliği ve yahut orijinal denecek bir karakter taşıdığı anlaşılmaktadır; bir çoğuda tek nüshadır.

Gölpınarlı bu kitapta Selçuklular zamanından günümüze dek, cilt ve tezhip özellikleri, yazı karakteri, hatta kağıt cinslerini tanıtmaktadır. Sanat, tasavvuf, adab ve erkan, edebiyat, müzik ve dil bakımından milletimize dünyaca tanınmış değerler kazandıran Mevlevîlik tetkikleri içinde eşi bulunmayan bir eserdir.

Katalaogda, müellifler ve hattatlar hakkında etraflıca bilgi mevcuttur. Eserler ve müelliflerin adı, cildin ve yazının cinsi ve ebadı verilmiştir. Her cildin sonunda kitaplar ve hususi adlar endeksi, ayrıca kaynakça eklenmiştir. Bu ciltte kütüphaneye kitap bağışlayanların adlarını, sanlarını da bildirmiştir. (Gölpınarlı,1967)

İkinci cilt'te (Gölpınarlı,1971) yukarıda işaret ettiğimiz usulde hazırlanmıştır. Üçüncüsünde (Gölpınarlı,1972) cilt sayısı bakımından 671-1081 ciltler vardır. Böylece bu eserde 411 kitap mevcuttur. Bunların arasında 65 adedi mecmuadır. Bunların içinde en fazla kitap ve risale bulunanı 24, en azı 2 dir. Mecmualardaki kitaplar, asıl mecmua, 411. cildi saymamak kaydıyla 343 kitap ve risale bulunmaktadır. İki külliyat'ta da 5 ve 6 kitap ve

risale var. Asıl kitap sayılmamak üzere bunlarda 9 kitaptır. Bu suretle III. ciltte, 352 kitap ve risaleyle kitap ve risale tutarı 763 tür.

Dördüncü cilt (Gölpınar, 1994) Abdülbaki hocanın vefatından sonra basılmıştır. Katalogun bu cildinde ise 191 kitap ve risalenin tanıtımı yapılmıştır.

Mevlevîlikle ilgili yayınların en kaplamlısı Gölpınarlı tarafından hazırlanmıştır. Bunlar; Mevlâna Celaleddin (Gölpınarlı 1985), Mevlanadan sonra Mevlevîlik (Gölpınarlı, 1983), Mevlevî Adab ve Erkanı (Gölpınarlı, 1963) kitaplarıdır. Ayrıca merhumun yüzlerce makalesi mevcuttur. Abdülbaki Gölpınarlınınn Mevlâna müzesi'ne hediye ettiği, kendi kütüphanesiyle ilgilide iki cilt katalog vardır. Merhum bütün kitaplarını Mevlâna müzesine hediye etmiştir.

Mehmet Önder, İsmet Binark ve Nejat Sefercioğlu tarafından hazırlanan Mevlana Bibliyografyasının birinci cildinde kitap ve makaleler biraraya toplanmıştır. (Önder 1973), ikinci ciltte ise yazmalar yer almaktadır. (Önder 1974) Oldukça kapsamlı olan bu çalışmalarda, Mevlâna ve tarikat piri ile ilgili eserlerin derli toplu bir bibliyografyası verilmiştir.

İslam hat sanatı (Hüsn-i hat) üzerindeki çalışmalar için Gelibolulu Mustafa Âli'nin Menakıb-ı Hünerveranı (Âli, 1926); Ekrem Hakkı Aydınverdi'nin Fatih Devri Hattatlar ve Hat Sanatı (Ayverdi, 1953), İsmail Hakkı Baltalcıoğlu'nun Türklerde Yazı Sanatı (Baltacıoğlu, 1958); Fatih Devi Hattatlar ve Hat Sanatı (Ayverdi, 1953) Ali Haydar Bayatın "Hüsn-i Hat, Sanatında Mevlevîlik ve Mevlevîler" adlı makalesi (Bayat, 1989), Nurullah Berk'in "İslam Yazısında Plastik ve İfade" adlı makalesi (Berk, 1955), İsmet Binark'ın "Türk Hat Sanatı" makalesi (Binark, 1969), Nihat Baydaş'ın Ta'lik

Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım kitabı (Boydaş, 1994) Uğur Dermanın "Hilye -i Saadet" İsimli Makalesi (Derman, 1979) , Habib'in Hat ve Hattat kitabı (Habib, H. 1306/M.1888) İ.M. Kemal İnal'ın Son Hattatlar adlı eseri (İnal, 1970); Süleyman Saaddedin Mustakimzade'nin Tuhfe-i Hattatin'i (Mustakimzade, 1928); Mehmet Önder'in "Mevlâna'nın el yazısı üzerine Araştırma" adlı makalesi (Önder, 1960); Hasan Özönderin "Mevlevîlikte Hat ve Hattat Sıdkı Dede" Makalesi (Özönder, 1986) Z. Cihan Özsayıner'in "Mevlevî Hattatları" adındaki makalesi (Özsayıner, 1991) Şevket Rado'nun Türk Hattatları (Rado, 1984) ; Suyolcuzade'nin Devhat'ül Küttabı (Suyolcuzade, 1737); M. Bedreddin Yazır'ın Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli adlı üç ciltlik eseri (Yazır 1972, 1974, 1989), Mevlevî hattat, müzehhip ve ciltçileri hakkında zengin bilgileri ihtiva etmektedir.

Ahmet Süheyl Ünver ve kızı Gülbün Mesora'nın kitap ve makaleleri yukarıda işaret ettiğimiz konularla birlikte katı' sanatıyla ilgili başvurulan ana kaynaklardır.

Bunların yanı sıra Mevlevîler ve bu tarikatın muhibbi sanatçılar hakkında yayınlanmış çok sayıda makale bulunmaktadır.

Mevlevî mimarlarını tanıtan eserler arasında Orhan Cezmi Tuncer'in "Mimar Kölük ve Kalûyan adlı makalesi (Tuncer, 1985) , Zafer Bayburtluoğlu'nun "Anadolu' da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları" (Bayburtluoğlu, 1993); Zeki Sönmez'in, Başlangıcından 16. yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar kitabı (Sönmez, 1995) önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

Görüldüğü gibi Türkiye'deki Mevlevî sanatçıları ile ilgili yayınlar daha çok bir sanat dalındaki sanatkarlar ve onlara ait örnekleri tanıtmaktadır. Bölgeler arasında da İstanbul ve Konya ağırlıklı olarak yer almaktadır. Genel bir değerlendirmenin yapıldığı çalışmaların sayısı olçukça azdır.

TARİHÇE

A- Tarikatlar Hakkında Genel Bilgi ve Mevlevî Tarikatı

Tarikat; asıl Arapça bir kelime olup, yol anlamına gelir. Sufilere göre dinin bir dış yüzü, bir de iç yüzü vardır. Dış yüzü, lugat bakımından, ırmağın su içilecek yeri anlamına gelen "şeriat" tır. Terim olarak din ve şeriat, semavi emirlerin tümüdür ki bunlarda, inançlar, ibadetler ve dünyaya ait işler olarak üç kısma ayrılır. Bunlardan birini bile inkar etmek, küfürdür. Dinin iç yüzüz ise bilişin, görüşün ve oluşun gerçekleşmesidir; buna "hakikat" denir. Şeriattan hakikate manevi bir yolla gidilir. Bu gidişe "sülûk" yani manevi yolculuk, manevi yolcuya da "salik" derler.

Her tarikatte, müride, bu manevi yolculukta önderlik eden şeyhe, doğru yola götüren irşat eden anlamına "mürşit" denir. Mürşid'e biat edip tarikate giren kişide salik sayılır. Şeyh sülûk'ünü bitirmiş kişidir; "halife" denen birisinden bu mertebeye erdiğine dair icazet almıştır; yani diplomalıdır. Bu bakımdan, hemen her tarikatte aşağıdan yukarıya şu dereceler vardır;

a) Mürit, salik;
b) Şeyh;
c) Halife,
ç) Pir

Bazı tarikatlerde, müritle şeyh arasında "nakîb" denen ve adeta şeyh vekili olan biride bulunur ki bunun vazifesi, zikir törenini idare etmek ve müridlere rehberliktir.

Hakikate ulaşanların, tam bir hürriyete kavuşacaklarını, artık kulluğa lüzum kalmadığını sanmak yanlıştır. Hakikate ulaşan, şeriatle hakikatı birleştirmezse tam olgunluğa varmış sayılamaz. Bu birleştirmeye "marifet"

derler ve bu durak en yüce duraktır. Hakikatte kalan, kendisinde değildir; Tanrı varlığında yok olmuştur. Orada kalırsa zevki; ancak kendisine aittir.O makamdan döner de tekrar şeriat durağına gelirse olgunluğa ulaşır ve tattığı zevki başkalarına tattırır.

Özetlersek, tarikat kulu Tanrıya ulaştıran, zevk, neşe, irfan, aşk ve cazbe yoludur. Bu yolu tutan kişi, sufilere göre, varlığını tanrıya veriri, her şeyde onun kudret ve hikmetini görür; tuttuğu yola göre, kendi fani varlığını ve bütün fani varlıkları gerçek var olan Tanrı'da yok eder, onun varlığıyla var olduğunu bilir; bilişi görüş, görüşüde oluş haline gelir. Tarikat irfan yoludur. Tarikatın esası tasavvuftur. Tarikatların sayısı, onikiyi aşmakla beraber meşhur olan oniki tarikat vardır.

1- Bayrami 2- Bedevi 3- Bektaşi 4- Celveti 5- Dısukıy 6- Halveti 7- Kadıri 8-Mevlevî 9- Nakşbendi 10- Rıfai 11- Sa'di 12- Şazili (14)

Mevlevî Tarikatı:

Türklerin kurdukları tarikatlardan birisiide Mevlevîliktir. Tarikatin piri Mevlâna Celaleddin Muhammed, rivayete göre 30 Eylül 1207 (6 Rebiülevvel 604) Belh'de doğup, 17 Aralık 1273 (5 Cümadelahıra 672) Konya da vefat etmiştir. Celaleddimn Muhammed'in mezarı Konyadadır.(15)

---

14) Gölpınarlı 1969, 185-186: Gölpınarlı 1977, 326: Kara 1980, 177: Ayni 1985, 57: Kara 1990, 272-278: Uludağ, 1991, 468-469: Seyhülislam Zade 1992, 18

15) Süreyya 1890, 77: Konya Salnamesi 1906, 278: Sipehsalar (Çev: Konuk) 1912, 6: Ergun 1932, 5: Yükselcan 1962, 6: Şapolya 1964, 84: Köprülü 1966, 13

Mevlâna'nın babası, bilginler padişahı (Sultan - al- ulema) diye anılan ve bilginlerden Ahmed Hatibi oğlu Hüseyin Hatibi'nin oğlu olan Belh' li Muhammed Bahaeddin Veled'dir. Annesi Mader-i Sultan diye anılan ve Karaman'da medfun olan Mü'mine Hatun ' dur. (16)

Mevlâna'nın eserleri Mesnevi, Divan-ı Kebir, Mektubat, Mecalis-i Seb'a, Fihi ma- fih tir.

Mevlevîlerce tarikatın kurucusu sayılan Sultan Veled, 24 Nisan 1226 (623 Rebiülahıranın 25. Cuma günü) Laren'dede (Karamanda) Semerkantlı Şerefeddin'in kızı Gevher Hatun,dan doğmuştur. Mevlâna , Sultan Veled'i pek severdi. Küçük çocukken babasının kucağında uyurdu. Mevlâna namaza kalkınca o uyanıp ağlardı. Bunun üzerine Hz. Pir , çocuğunu avutmak için namazı bırakır onu kucağına alırdı. (17)

Sultan Veled'in en bariz karakteri, samimiliği ve babasına karşı beslediği sonsuz saygıdır, Şam'da ve Halep'te tahsil etmiş, fakat bilgisi hiç bir zaman kendisine bir benlik vermemiş, babasına uyup, Şems-i Tebrizi'ye, Selahaddin Zerkuba, Hüsameddin Çelebi'ye, Bektemüroğlu Kerimeddine tabi olmuş, her hususta ve her an Celaleddin-i Rumiyi anlatmaktan zevk almıştır. (18)

Sultan Veled'in ikinci karakteri teşkilatçı ve girgin bir adam oluşudur. Mevlâna, bir ideoloji adamıydı. Sultan Veled'se babasının ideolojisini benimsemiş; fakat kendisinde aynı yaratıcılık , aynı düşünce ve aynı heyecan olmadığı ve buna karşılık temkinli, mantıklı ve bilhassa zamanın icaplarını

---

16) Gölpınarlı 1985, 44: Kara 1985, 293: İz 1990, 201
17) Uzluk 1941, 1: Eflaki (Çev: Yazıcı) II/1980, 784
18) Eflaki (Çev: Yazıcı) II/1980, 784-824

görüp gözetir bir adam bulunduğu için o ideolojiyi sistemleştirmeye ve bir Mevlâna yolu, başka tarikatlerden ayrı bir Mevlevîlik tarikati kurma gayretini gütmeye başlamıştı. Rumi'nin altı mesnevisine bedel, kendisi de üç cilt mesnevi yazmıştır. Bu eserler İbtidaname, İntihaname, Rebabname'den ibarettir. Yine Hazret- i Pir'in Divan-ı Kebir'ine mukabil kendileride ondörtbin beyitlik bir divan vucuda getirmişlerdir.(19)

Sultan Veled, 11 Kasım 1312 (712 yılı Recebinin 10. Cumartesi gecesi seksenaltı yaşında vefat etmiştir.(20)

Mevlevî tarikatına mahsus tekkelere mevlevîhane denir. Mevlevîhaneler zaviye ve asitane olmak üzere iki sınafa ayrılır. Zaviyelerde sema ayini yapılır, şehre dışarıdan gelen veya giden dervişler konuk edilir, seyahat için gerekli erzakı tamamlanır, yıkanıp dinlenmesi sağlanırdı. Asitanelerde ise derviş yetiştirilir çile çıkartırlardı. Asitane şeyhleri protokolde zavive şeyhlerinden önde gelirdi. Asitaneler birer okul, zaviyeler ise mahfil niteliğindeydi. İstanbul da kurulan beş mevlevîhaneden Galata (Kulekapısı), Kasımpaşa, Yenikapı ve Beşiktaş Mevlevihaneleri asitane, Üsküdar Mevlevihanesi ise zaviye olarak yapılmıştır. Türkiye'deki mevlevihanelerin toplam sayısı ise 59 dur.(21)

Zühdü ve tasavvufu meslek edinmiş olan bütün tarikatlarda aslolan harici vasıflar zikir, sohbet, riyazet, sema ve kıyafet olarak ortaya çıkar.(22)

---

19) Gölpınarlı 1983, 46-52: Anbarcıoğlu 1993, XVII, XIX-XXIII
20) Gölpınarlı 1985, 122, 147, 165: Vassaf 1990, 321
21) Serezli 1948, 11: Gölpınarlı 1983, 17-18: Önder 1991, 27
22) Aynî 1985, 62-66: Gölpınarlı 1985, 33

Mevlevî tekkelerinde hizmet onsekiz çeşit idi. Bunlar: Ayakçı, Çerağcı, Süpürgeci, Dışarı Kandilcisi, Yatakçı, Tahmisci (Dedelerin kahvelerini döver), İçeri Kandilcisi, Sofrayı kurup kaldıran Somatçı, Pazarcı, Dolapçı, Bulaşıkçı, Şerbetçi, Abrizci, Çamaşırcı, Dışarı Meydancısı, Halife Dede, Kazancı Dede ve Aşçı Dede'dir.

Can denilen dervişin ayakçılıkla başladığı görevi onsekiz gün sürer ve bu müddetin sonunda tennure ve hırka ile dışarı çıkmasına müsaade edilirdi.Ancak bu resmi kıyafetle umumi yerlerde oturamazdı. Gece mutlaka dergahta kalmak zorundaidiler. Dergahın kapısı akşam ezanında kapanırdı. Binbir günlük bu hizmetleri tamamlayanlar Meydan-ı şerifte düzenlenen özel bir törenle Dede ünvanını alırlardı. Meydancı Dede hususi bir ayin ile yeni Dede'yi sır hücresi denilen bir odaya götürürdü. Yeni Dede üç gün üç gece bu odada kalır, dışarı hiç çıkmazdı. Üç günün sonunda kendisine müstakil hücre verilir. Tekkegelirine göre bir miktar maaş bağlanırdı. Bekar kalmak şartıyla ömür boyu tekkede kalabilirdi.(23)

Mevlevi Tarikatı Silsilesi:

Bu silsile Cüneyd Bağdadi'den Peygamber Efendimize şöyle çıkar: Cüneyd Bağdadi (Vefatı 910), Sırri Sakati (Vefatı 855), Maruf Kerhi (Vefatı 815), Davud Tai (Vefatı 800), Habib Acemi (Vefatı 768) , Hasan Basri (Vefatı 799), Hz. Ali (Vefatı 661), Hz. Muhammed (Vefatı 632)

Bu silsilede adı geçen Maruf Kerhi, oniki imamdan sekizinci imam Ali ibn-i Muser Rıza (Vefatı 818) tarafından ihtida ettirilmiş bulunduğundan, bilhassa Şiilik tesiri altında kalan süfiler silsileyi şöyle yürütmüşler:

---

23) Şapolya 1964, 38-95: Larousse VIII/1981, 691-692

Cüneyd Bağdadi (Vefatı 910), Sırri Sakati (Vefatı 855), Maruf Kerhi (Vefatı 815), İmam Ali İbn-i Muser Rıza (Vefatı 818), İmam Musa al Kazım (Vefatı 799),İmam Cafer al Sadık (Vefatı 765), İmam Muhammed al Bakır (Vefatı 733), İmam Ali Zeynel Abidin (Vefat 712), İmam Hüseyın İbn-i Ali al Şehid (Vefatı 680), İmam Hasan İbn-i Ali al Mücteba (Vefatı 678), İmam Ali (Vefatı 661), Hz. Muhammed (Vefatı 632)(24)

Mevlevî silsilesi, Cüneyd'den aşağıya doğru şöyle yürütülmektedir: Cüneyd Bağdadi (Vefatı 910), Ebubekir Şibli (Vefatı 946), Muhammed Zeccac (Vefatı 1001), EbuBekir Nessac (Vefatı 1094), Ahmed Gazali (Vefatı 1123), Ahmed Hatibi (Sultan al Ulemanın Büyükbabası) (Vefatı 1139), Şems al A'imma Sarahsi (Vefatı 1090), Muhammed Bahaeddin Velad Sultan al Ulema (Vefatı 1231), Seyyid Burhaneddin Muhakkık Tirmizi (Vefatı 1240 veya 1241), Mevlana Celaleddin Muhammed Belhi (Vefatı 1273)

Sultan al Ulema'yı Necmeddin Kubra (Vefatı 1221), halifesi sayanlara göre, silsile şöyledir.:

Cüneyd Bağdadi (Vefatı 910) Mimşad Dinavari (Vefatı 911), Muhammed Dinaveri (Vefatı 980) Muhammed Bakri (Vefat 990), Vecihad din Kaadi (Vefatı 1050), Abun-Nacib Abdal Kaahir Suhravardi (Vefatı 1167), Ammar Yasir (Vefat ?) Necmeddin Kubra (Vefat 1221) Sultan al Ulema Muhamed Bahaeddin Veled (Vefatı 1231) Mevlana Celaleddin (Vefatı 1273). Bu silsile Halvetiye silsilesidir.(25)

---

24) Şapolya 1964, 451: Gölpınarlı 1983, 201: Murtazavi H.1365/M.1986, 61
25) Haririzade (tarihsiz), 430-432: Eraydın 1994, 359

B-Tarikat, Sanat İlişkisi

Medrese ile tekke arasındaki anlaşmazlıklardan biri sanat üzerinedir.Türk-İslam medreseleri dini ve insani ilimlerde asrının bütün imkanlarını ortaya koyarken tekke ve dergahlarda halk eğitimi ile beraber dini sınırlar içinde güzel sanatların merkezi ve koruyucu olmuştur. İlimle sanatın arasındaki sınırı tesbit edenlerin azalması üzerine, bilinen sürekli münakaşa ve tartışmalar başlamıştır. Dolayısıyla din ve güzel sanat ilişkileri, dergahlar ve güzel sanat ilişkileri olarak düşünülmeli ve böyle değerlendirilmelidir. Çünkü bu noktada tekkelerin yerini tutabilecek ikinci bir müessese yoktur.(26)

Görüş ve anlayış alanını geliştiren tasavufun ilim, edebiyat ve musikide pek büyük ve pozitif tesirleri olmuştur. Anadolu'da XIII-XIV. yüzyıllarda Türk dili ile meydana gelen ve gelişen klasik edebiyatta Mevlâna'nın, bilhassa oğlu Sultan Veled'le Yunus Emre'nin tesirleri görülmektedir. Edebiyat tarihimizle musiki tarihimizi incelersek Hayreti, Yusuf-ı Sineçak, Divane Mehmet Çelebi, Nev'i, Atayi, Nef'i, Nazım , Naili , Nabi, Nahifi, Neşati, Beliğ, Fasih Dede, Şeyh Galib, Esrar Dede, Avni gibi bir çok şairlerin, Cami'ud- Düvel sahibi Müneccim Ahmed Dede, Şakayık zeylini yazan Atai, hatta yakın tarihimizdeki Fatin gibi müverrih ve tezkirecilerin, Osmanlı Müelliflerini yazan Burasalı Tahir'in XV. yüzyılda, Köçek Mustafa Dede'den itibaren Itri, Hammami Zade İsmail Dede, Musahib Ahmed Ağa, Zekai Dede, Refik Fersan, Rauf Yekta, Tamburi Cemil, Zekaizade Ahmet gibi bir çok müsiki üstadlarının tarikat erbablarından olduğunu görüyoruz. Zamanında nakış denen minyatür sanatında, hattatlıkta, resimde, mimaride, taş ustalığında (mezar taşı sanatçısı), çinicilikte, ağaç işi ustalığında,

---

26) Aksel 1972, 32: Kerametli 1977, 53

tezhipte, el sanatlarından olan kalemtraş, makta, yazı takımı gibi sanatlarda, kağıt makası ve altlık, hakkaklık, ciltcilik ve ebruzenlikte medresenin değil tekkenin amil olduğunu anlarız. Bugün müzelerimizde teşhir edilen tek ve çift yüzlü teberler, fil dişinden, ağaçtan, tunçtan yapılmış keşküller, akikden, mercandan, sedeften, kukadan, sandal ağacından ve başka ağaçlarla madenlerden çekilmiş, imameleri, durakları en ince sanatı, en yorulmaz göz nurunu aksettiren tesbihler, Rıfailerin ateşte kızdırıp yaladıkları gül denen ucu yassı ince şişler yanaklarına, omuz boşluklarına soktukları zincirli topuzları, Mevlevîlerin pazarcı maşaları, sandukaların üzerine örtülen puşideler, dikişli taçlar, taçların üstlerine dikilen ve gül denen parçalar, özetle tarikat cihazı denen şeyler zarafet ve yapılışlarındaki incelikleriyle insanı şaşırtmaktadırlar. Önceden değindiğimiz gibi büyük hattatlar, tezhib ve ebru ustaları, saatçiler, mücellitler ve diğer sanat kollarındaki ustalar , genellikle tarikatlara bağlı ve tekkelerde yetişmiş dervişlerdir. Kısaca belirtmek gerekirse, bizim bütün tarih ve sanat eserlerimiz dini ve mistik bir ruh taşır.(27)

Mevlevîlik'de bir terbiye ocağı mahiyetindeydi. Mevlevi terbiyesi üç noktada toplanmakta idi, bunlar:

1-Kültür Dersleri
2-Musiki
3-Güzel Sanatların Şubeleridir

Mevlevi dergahları aynı zamanda güzel sanatlar okulu mahiyetini de taşımaktaydı. Bu dergahta tembel oturan ve yahut hiç bir şey bilmeyen yoktu. Hepsi bilgili ve bir sanata sahiptiler, çünkü dergah disiplinli bir okul gibiydi. Mevlevi dedeleri musikiye merak ettikleri derecede edebiyatlada meşgul olmuşlardır. Bunların bir kısmı güzel yazı (Hüsn-i hat) sanatını merak

---

27) Alparslan 1973, 20-27: Alparslan 1973, 9, 15: Ünver 1973, VI: Kara 1977, 171

etmişlerdir. Diğer dervişler tezhip, ressamlık, saatçiliği, çinicilik, kağıt oymacılığı v.s ile ilgilenmişlerdir. Bu faaliyetler ayinlerin dışındaki zamanlarda sürdürülmüştür.

Ayrıca Mevlevîlik, daha ziyade üst tabakaya mensup zevatın kümelendiği bir tarikat olarak dikkati çeker.(28)

Mevlevîliğin esasları şunlardır :

1- İnsanlığa hizmet etmek,

1- Başkalarına iyi örnek olmak,

3- Mesnevî okuyarak mutasavvıf olmak,

4- Akıllı, hikmet sahibi olmak,

5- Kalbini daima temiz tutmak,

6- Dindar olmak,

7- Hz. Mevlâna'yı Pir tanımak,

8- Mesnevî ve menakiplerini okumak ve Mevlâna yolunda gitmek,

9- Allah, Hz. Mohammad'den sonra Mevlâna'ya inanmak,

10- Bilgili olmak,

11- Kibar, mütevazi ve sabırlı olmak,

12- Temiz olmak.(29)

---

28) Ünver 1934, 9-11, 15-21: Ülken 1946, 141: Aksel 1972, 33: Derman 19 10-12: Öztürk 1982, 25: Gündüz 1984, 28

29) Yücel 1962, 12: Şapolya 1964, 101

HAT

XIII. ve XIV. Yüzyıl Mevlevi Hattatları:

Ahmet Eflaki Dede,

Hacı el-Mevlevi,

Hasan Dede,

Mahmud Muhammed el Mevlevi,

Mehmet Bin Abdullah el -Konevi,

Mehmed bin Hüseyin el Mevlevi,

Abdullahoğlu Muhammed el Mevlevi,

Nizameddin Dede, Nizameddin - i Hattat

Ahmed Eflaki Dede :

Asıl adı Ahmed olup daha çok Eflaki mahlası ile tanınmıştır.(30) Ayrıca Ulu Arif Çelebi'ye intisab ettiği için Arifi nisbetini de almıştır. Lakabı olan Şemseddin ise, Menakıb- al Arifi'nin nushalarının ferağ kaydı ile Sakıb Dede 'nin Sefine-i Mevleviyye adlı eserinde rastlanmaktadır.(31) Sultan Veled 'i (vefatı H.712/M.1312) idrak ettiğine, (H.761/M.1360) de öldüğüne ve tahsilini Konya'da tamamlandığına bakılarak onun (1286-1291) yılları arasında doğduğu tahmin edilebilir. Babasının, Saray şehrin de Özbek Hanın sarayında olduğuna ve kendisine büyük bir servetle birlikte kitaplar bıraktığına nazaran devrin sayılı kişilerinden olduğu anlaşılır. Eflaki mahlasına bakılarak onun Hey'et ilmi ile de meşgul olduğu ve hatta Konya da Allaeddin tepesinde bir rasathane yaptığı söylenmekte (32) ise de, buna dair eserinde bir kayda rastlanmaz. Ancak mahlasından böyle bir ilimle meşgul olduğu tahmin edilebilir. Ayrıca kitabında geçen bir kayıttan da onun sihir ilmine vakıf olduğu ve attarlık ettiği anlaşılıyor.(33)

Hayatını, başta Ulu Arif Çelebi olmak üzere Mevlâna hanedanına vakfetmiş olan Eflakinin Menakıb al- Arifin adlı eseri dışında üç Türkçe gazeli hariç manzum veya mensur başka bir kitabı bilinmemektedir(34)

---

30) Sakıb Dede 1283, 5 : Yazıcı 1976, 8
31) Sakıb Dede 1283,5:
32) Sakıb Dede 1283,5: Uyar 1949, 34 : Gülpınarlı 1983, 131
33) Gölpınarlı 1983, 469-471
34) Gölpınarlı 1983,131

Eflaki, otuz Recep H.761 (17 Haziran 1360) yılında hayata gözlerini kapayıp, Türbeyi Mevlana cıvarında bir yere gömülmüştür. Zamanla mezar kaybolmuş sadece mezar taşı Topbaş Hoca denen birinin evinin avlusunda bulunarak Mevlana Müzesi'ne nakledilmiştir. (35)

Taştaki kitabenin Türkçesi şudur;

"Tanrıdır kalan. Büyük bilgin, herşeyi gereğince bilip haber veren, zamanın eşsiz, asrının tek alimi, rahmete mazhar olmuş ve suçları örtülüp affedilen Arif'e mensup bulunan Eflaki, yediyüz altmış bir yılı Recebi'nin sonuncu Pazartesi günü yokluk evinden varlık yurduna göçtü, Tanrı onu rahmetine ulaştırsın, suçlarını affetsin (36) (Fotoğraf: 232)

35) Uyar 1949, 34
36) Gölpınarlı 1983, 131

Nizameddin - i Hattat :

Hz. Mevlânanın yakınlarından olan Nizameddin, Şeyh Selahaddi'nin kızı Hediye Hatunla evlenmiş. O zaman Sultan- ul Küttab ve Üstad üs Salatin ve ibn-i Bevvab-ı Sani gibi lakaplarla anılıyormuş. (37) Araştırmalarımızda Nizameddin ile ilgili detaylı bilgiler elde edemedik.

37)Yazıcı 1977,150 : Yazıcı 1980,726,728 : Bayburtluoğlu 1993,5

Mehmet bin Abdullah el Konevi :

Zamanının değerli hattatlarındandı. Eski nesih yazı ile Mesnevî-i Şerif yazmıştır. Konyada Mevlâna müzesinde bulunan H.677/ M. 1278 tarihli Mesnevî nüshasının hattattıdır. (38)

38) Uyar 1949,5

Nizameddin Dede :

Konyalı olup Mevlâna tarafından hilafete şereflendirilmiştir. Hat sahasında Yakut'dan meşk etmiş, hat yanında katı'a sanatında da üstad olmuştur. H.700/M.1300-1 tarihinde vefat etmiştir. (39)

39) Müstekimzade 1928,568 : Sipehsalar (Çev: Yazıcı)1977,150

Hasan Dede :

Mevlevî Osman Dede'nin oğlu olup H. 707 / M. 1307 -8 tarihli Mesnevi nüshasını iki cilt olarak yazmıştır. (40)

40) Uyar 1949.22-23

Mehmet bin Hüseyin el- Mevlevî :

Süleymaniye kütüphanesi'nde Halet Efendi bölümündeki H.774/M.1372 tarihli Mesnevinin hattatıdır. (41)

41) Bayat 1989,85

Hacı el Mevlevî :

XIV. yüzyılda yaşamış hat ve tezhip sanatında usta bir Mevlevîdir. Akşehir'de Seyyid Mahmud Hayrani Türbesi içinde yazıp hak ettiği mezar taşları vardır. Bu mezar taşlarında sülüs yazıları ile nebati motifler girif bir şekilde kullanılmıştır.(42)

42)Ünver 1934,9 : Meriç 1936,155 : Uzluk 1957,35-37

XV. Yüzyıl Mevlevî Hattatları

Ahmet bin Ali Mevlevî

Konyalı Yusuf

Ahmet bin Ali el Mevlevî:

Akşehir Ulu Cami haziresindeki Emir Hacı Yahya bin Seydi' nin H. 822/M.1419 tarihli mezar taşının hattatıdır. (43)

43)Sönmez 1995,33

Konyalı Yusuf :

Şahabeddin Uzluk bu şahsın hattat olduğunu söylemektedir. Biz Uzluğun dışında başka kaynaklarda böyle bir kayda rastlamadık. (44)

44)Uzluk 1957,39

XVI.Yüzyıl Mevlevi Hattatları

Abdülbaki el Mevlevi,

Bali Dede,

Bursalı Fahri,

Mesut bin Mahmud el - Mevlevi

Abdülbâki el-Mevlevî

Aslen Bağdatlı olup devrinin ileri gelen Mevlevîlerindendir. H.999/M. 1590-1 de vefat etmiştir. Abdülkadir Geylanî Camii'nin mihrabı etrafındaki hatlar onundur. (45)

45) Müstakimzade 1928, 240-241

Balî Dede

Mevlevi Ali Dede'nin oğlu olup Mevlâna Türbesindeki H.959/M. 1552 tarihli Mesnevi'nin hattatıdır. (46)

46) Bayat 1989, 86

Bursalı Fahri

Fahri Dede'nin gerek hat, gerek çiçek ve başka şeyler oymakta usta olduğu, oymalarının dünyada eşi olmadığı ve taklid edilemediği bilinmektedir.(47) Sanatçının erkek ve dişi tarzda kesilmiş yazıları ve süslemeleri, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde, Paris Milli Kütüphanesi'nde, Cenevre Sanat Müzesi'nde bulunmaktadır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde H.910/M1504 (48) tarihli olan Murakka'nın içinde 11 ve 12. sayfalarda Fahri Dede'nin ta'lik hatlarını görmekteyiz. Farsça olan metnin anlamı şudur:

"Seneler oldu ki alemi yakan güneş her gün dünyanın kin kılıcını hazırlamaktadır. Ne şaşılacak şeydir ki güneş ve bu dünyanın mavi gök kubbesinde muhabbet mevcut değildir."

Fahri'nin doğum yılı bilinmediği gibi ölümüde çeşitli kaynaklarda değişik tarihler olarak gösterilmektedir. Ancak daha çok H.1028/M. 1618'e doğru İstanbul'da vefat ettiği söylenmekte. Kabri, bir rivayete göre Edirne Kapı'da Hattat Kırımî Abdullah Efendi mezarı yanındadır. Bir başka kaynakta ise İstanbul surları dışında Emir Buhari Camii civarında olduğu kaydedilmiştir. (49)

47) Habib 1887, 261: Âli 1926, 63: Ünver, 1934:19
48) Unat 1994, 62
49) Bursalı 1330, 351, 352: Uzluk 1957, 53: Rado 1984, 93: Mesara,1991, 12-14.

XVII. Yüzyıl Mevlevî Hattatları

Derviş Abdi

Şeyh Ahmed Gavsi Dede

Cevrî Dede

Fasih Ahmed Dede

Derviş Hüseyin

Hüseyin bin Muhammed el-Mevlevî

Derviş Hüseyin bin Sinan

Mehmet Dede

Derviş Mehmet el-Mevlevî

Recep Dede

Şeyh Sunullah Amasî

Derviş Abdi

Derviş Abdi, Buharalıdır. Asıl adı Abdullah'tır. Mevlevî tarikatına mensup olduğu için "Derviş Abdi-i Mevlevî" diye anılırdı. Ta'lik yazısını İmad-ı Haseni'den öğrenmiştir. Nestalik hattının ana kurallarını İstanbul'a getirmiştir. H.1057/M.1647 de vefat etmiştir. Galata Mevlevîhanesi'nde hattatın 1527 tarihli, nesih hat ile yazdığı Farsça Mesnevisi bulunmaktadır. (50)

50) Habib 1887, 239: Rado 1984, 96: Özsaymer 1992, 126: Boydaş 1994, 97.

Şeyh Ahmed Gavsi Dede

Ahmet Bican neslinden olup İstanbul'da doğmuştur. Önce Selânik sonra da Bursa'da Mevlevî Şeyhi Salih Dede'ye kapılandı. Bir ara Konya'ya gitti. Galata Mevlevîhanesinde Aziz Dede'den mesnevî okudu. H.1109/M.1697-8'de vefat etti. Gavsi Dede ilim sahası ile birlikte hatta da çalışmış ve ta'lik yazıda üstad olmuştur. (51)

51) Süreyya, 1308, 230-231: Müstakimzade 1928, 646

Cevrî Dede (Cevrî Çelebi)(Cevrî İbrahim Çelebi)

XVII. yüzyılın şöhretli ve değerli şahsiyetlerinden biri olan Cevrî Çelebi İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı İbrahimdir. Hayatı hakkında etraflı bilgi yoktur. Yalnız kendisinin Mevlevî olduğu malumdur. Çok iyi yazdığı ta'lik yazıyı, bir müddet Yenikapı Mevlevîhanesinde oturan ve H.1057/M.1647 tarihinde vefat eden Derviş Abdi Efendi'den meşk ederek ta'lik üstadı olmuştur. Ne iş yaptığına gelince, bazı kayıtlara göre Divânı Hümâyûn katiplerindendir. Başka rivayetlere göre hayatını hattatlık yaparak kazanıyordu. Mevlâna Celâleddin-i Rûmi'nin 22 Mesnevi'sinden başka Sarı Abdullah Efendi'nin Fusûsülhikem Şerhini ve Ahlâk-ı Alai'den bir kaç nusha, çeşitli kitapları, mecmualar, risaleler, divanlar yazmıştır.

Cevrî bilhassa tâ'lik ve tâ'lik kırmasında maharet sahibi idi. III. Selim çok sevdiği şair Şeyh Galib'e Cevrî yazısıyla bir Mesnevî hediye etmiş, değerli şair bu hediyeden fazlasıyla memnun olmuştu.

Cevrî Çelebi H.1065/M.1654 tarihinde vefat etti. (52)

52) Ayan 1981, 4-8: Rado 1984, 96, 98

Fasih Ahmed Dede

Arnavut asıllı olup Dukakinzâde diye tanınan bir sülâledendir. İstanbul'da doğmuştur. Bir ara Köprülüzâde Ahmet Paşa'ya intisab etmiş, divan katipliği yapmıştır. Devlet kademesinde makamı yükselirken herşeyi terkederek Mevlevîliğe intisab etmiştir. Galata Mevlevîhanesi'nde çile çıkararak derviş olmuştur. Mevlevîhanede harabati bir derviş hayatı yaşayan ve kedilere düşkünlüğü ile tanınan Fasih Dede, ölümünden iki gün önce herkesle helâlleşerek hücresine kapanmış, ertesi günü de ölü bulunmuş ve Galata Mevlevîhanesi'ne gömülmüştür. Cenâzesi çok kalabalık olmuş. Ölümüne Kırım Hanı Selim Giray'ın oğlu Şahin Giray

Göçdi Bakî mülkine derviş Fasih-i Mevlevî

(1111/1699-1700)

tarihini yazmıştır. Müretteb divân sahibi olan Fasih Dede'nin Munazara-i gül-ü mül, Münazara-i Şeb-û rûz Hüsrev-ü Şirin, Mahmud-u Ayaz, Behiştâbâd, Tönbekünâme adlı eserleri ile bir mecmuası vardır. Fasih Dede sülüs ve nesihi üstad Derviş Ali'den tahsil etmiştir. Hurda, şikeste bir tâ'lik yazı türü icad etmiştir ki kendisinden sonra bir çok hattat bu yazıyı taklit etmişlerdir. Dede divani yazıda da usta imiş.

Güçlü desene sahip hattatımız birgün çabucak bir şeytan resmi yapıp Sakıb Dede'ye göstermiştir. Fasih Dede'nin çini mürekkeple kağıt üzerine çizdiği gemi resmi İbnül Emin Mahmud Kemalin Kolleksiyonunda. (Fotoğraf 191) 1688 tarihini taşıyan kendi portresi ise Şehabettin Uzluktadır. (Fotoğraf 190). (53)

---

53) Çelebi (tarihsiz), 319: Sakıp Dede III/H.1283/M.1866, 104: Süreyya H.1311/M.1893, 21: Ergun 1931, 450-452: Suyolcuzade 1942, 18-19, 105: Bursalı II/1972, 113-114: Gölpınarlı 1983, 212-214: İpekten 1988, 129: Çıpan 1993, 119-129: Dayıoğlu 1994, 154. Kahraman Kaptan 1996, 50-51

Bazı kaynaklarda Dede'nin 1695 yılında vefat ettiğini kaydederler. (54)

Biz araştırmalarımızda Fasih Dede'nin mezar taşını tetkik ettik ve H.1111/M.1699 tarihini okuduk.

54) Uzluk 1957, 61

Derviş Hüseyin bin Sinan

Rumeli ricalindendir. Sülüs, nesih, rık'a ve ta'lik hattı sahasında çalışmıştır. Müstakimzâde'nin ifadesine göre H.1020/M.1611 de tamamladığı mesnevî'nin her satrı inci taneleri gibi dizilmiştir. (55)

55) Müstakimzade 1928, 173-174: Rado 1984, 86

Mehmet Dede

Kütahyalı olup Ulufecizâde diye tanınır. Kütahya Mevlevihanesi'nde Şeyh İbrahim Dede zamanında çile çıkarmış ve bu arada ta'lik sahasında üstad olmuştur. Takriben H.1080/M.1669-70 de damadı ve halifesi olduğundan Şeyh İbrahim Dede'nin yerine Postnişin olmuştur. (56)

56) Müstakimzade 1928, 729

Derviş Mehmet el-Mevlevî

XVII. yüzyıl Mevlevî hattatlarındandır. Doğum yılı ve vefat tarihi hakkında bilgimiz yoktur. Eski İstanbul yolu üzerindeki Üç Oluklu Çeşme'nin altı adet panolarındaki yazılar ona aittir. (57) (Fotoğraf : 1)

57) Acun 1997, 589-

Recep Dede

Konyalı Mevlevi dervişlerindendir. Sülüs, nesih ve talik yazılarında ihtisas sahibiydi. Eserleri arasında H.1019/M.1610 tarihli Kur'an-ı Kerim vardır. Mevlâna dergahında medfundur.(58)

58) Müstakimzade 1926, 202: Uyar 1949, 24

Şeyh Sunullah Amasî

Şeyh Sunullah Amasyalıdır. Gençliğinde Mevlevî tarikatına mensup olduğu için ta'lik yazıyı Derviş Abdi'den meşk etmiş ve bir çok eser vücuda getirmişti. Aynı zamanda Mevlevî dervişi sikkesi imal ederdi. (H.1095/M.1683) tarihinde Bursa'da öldü. Pınarbaşı mezarlığında toprağa verildi.(59) Biz araştırmalarımızda eserlerine tesadüf edemedik.

59) Habib 1887, 238: Müstakimzade 1928, 668: Rado 1984, 103

XVIII. Yüzyıl Mevlevî Hattatları

Abdullah Efendi (Enis Mevlevî)

Abdülbaki Arif

II. Derviş Ali (Anbarcızâde)

Ali Dede Hüdhüd

Emini Mehmet Bey

Seyyid Feyzullah bin Mehmet

Derviş İbrahim bin Ramazan

İbrahim Daimi

Lutfullah Efendi

Mehmet Arif el- Mevlevî

Mustafa Dede bin Mehmet

Mustafa Itri (Buhuri Zade)

Mustafa Sami (Arpaemini Zâde)

Nakkaş Zade Mehmet Ta'ib

Şeyh Osman Nayî Dede İbn-i İbrahim

Hacı Raşit Lutfullah

Süleyman Nahifi

Seyyid Yusuf Nesib Dede

Abdullah Efendi (Enis Mevlevî)

Edirneli olup, Mevlevî şeyhi Enis Recep Dede'ye intisab etmiş, sonra hacca gitmiş ve dönüşte Kahire'de kalarak tahsilini tamamlamıştır. Mısır Mevlevîhanesi'nde şeyh iken Mehmet Nuri Mısrî'den istifade etmiş ve daha sonra beldenin şeyhi dedesi olmuştur. H.1150/M.1746 da vefat etmiştir.(60)

60) Sakıp Dede .H.1283/M.1866,222

Abdülbakî Arif

Kasımpaşalıdır. Alim, hattat ve musikide üstad idi. H.1043/M.1633 de doğduğu tahmin ediliyor. Babası Tersane-i Âmire yazıcılarından Ammizâde Mehmet Efendidir. Tâlik yazıyı Mehmet Tebrizî'den meşk etmiş, iyi bir hattat olmuştu. Bu ara ilim yoluna girmeyi başarmış, Rumeli Kazaskerliğine kadar yükselmiştir.

Güzel yazısıyla bir hayli kıt'a, murakka, nefis kitaplar yazmıştır. İlmi eserleri, bu arada, Farsça,Türkçe divânı vardır. H.1125/M.1713 tarihinde vefat etmiş, Eyüp'de toprağa verilmiştir. (61)

61) Habib 1887, 238: Müstakimzade 1928, 669-670.

II. Derviş Ali (Anbarcızâde)

İstanbul'da doğmuştur. Anbarcızâde diye tanınır. Mevlevî tarikatine mensub idi. H.1128/M.1715-6 da Ketenciler'de Alaca Mescid'in imamı iken öldü ve Üsküdarda gömüldü. Sülüs ve nesihi Ağakapulu İsmail Efendi'den meşk etmiş ve Hafiz Osman'ın iltifatına mazhar olmuştur. (62)

62) Habib 1887, 127: Müstakimzade 1928, 338: Bayrak 1979, 134: Ülker 1987, 27.

Ali Dede Hüdhüd

Elbistanlı bir aile'nin İstanbul'da doğan çocuğudur. Kulekapısı Mevlevîhânesi'ne çocuk denecek yaşta girmiş ve Şeyh Osman Dede'nin hizmetinde tahsilini tamamlamıştır. Ta'lik yazıyı Durmuşzâde'nin oğlundan öğrenmiştir. Şeyh Abdülbaki Dede zamanında mevlevîhânenin kıraatçılık hizmetine kadar yükselmiştir. H.1164/M.1751 de ölmüştür.(63)

63) Ali 1926,62: Müstakimzade 1928, 693: Rado 1984, 147.

Emini Mehmet Bey

XVIII. asır hattatlarından olup İstanbul'ludur. Ana tarafından Mevlâna sülalesindendir. Mevlevî dergâhı postnişinliği sırası kendisine gelmişken, amcazâdesine terketmiş, Enderun'da divân katipliği yapmış ve I. Mahmud zamanında Moskova'ya elçi olarak gönderilmiştir. Sülü, nesih, ta'lik ve divanî hattında üstad olması yanında şair, tefsire kâdir, hadis sahasında da zamanın ileri gelenlerindendi.(64)

64) Suyolcuzâde 1942, 105; Rıfat 1942, 18-19.

Seyyid Feyzullah bin Mehmet

Feyzullah Efendi Şeyhülislâmdı. Ailesinin bir ucu Mevlâna Celaleddin-i Rûmi'nin hocası Şemseddin-i Tebrizi'ye dayanıyordu. Erzurum'dan İstanbula gelip memleketlisi Mevlevîler arasına katılmak üzere Şeyh Mehmet Vani'nin dairesine girdi, onun damadı da oldu. Bundan sonra Suyolanzade Mustafa Efendi'den sülüs ve nesihi öğrenerek az zamanda icâzetnamesini aldı. Devrin Sultanı IV. Mehmet'in çocuklarına hoca tâyin edildi. Süleymaniye Mederesinde Müderris, Reisül Ulema, Nakibül Eşraf oldu. Sonra Şeyhülislâm olarak beyaz cübbeyi giydi; ulemaya mahsus yeşil sarığı da sardı. Sekiz buçuk sene sonra Edirne'de dini inancının kurbanı olarak H.1115/M.1703'te şehit düştü.

Feyzullah Efendi Erzurum'da, Şam'da, Mekke ve Medine'de, İstanbul'da bir çok hayır işi, bu arada, medreseler, mektepler, mescidler, camiler yapmıştır. Ayrıca din ve İslâm hukuku üzerine yazdığı eserleri vardır. (65)

---

65) Rado 1984, 117

Derviş İbrahim bin Ramazan

İstanbullu olup Ramazan Efendizâde diye meşhurdur. Yenikapı Mevlevîhanesi dahilinde Yılak Camii'nde imamdı. H.1131/M.1719 da vefat etti. Sülüs ve nesihde üstad idi. (66)

66) Habib H.1305/M.1887, 88

İbrahim Daimi

Doğu'dan gelmedir. Eski sadrazamlardan Hekimbaşızâde Ali Paşa'nın maiyetinde bulunan Ahmet Ağa'nın azad ettiği kölelerindendi. Mevlevî tarikatına mensuptu. Sülüs ve nesih'te hocası Şekerzâde Mehmet Efendi'dir. Galata Sarayında Kâtip iken hizmetkârları eğitmek üzere Yeni Saray'a nakledildi. H.1170/M.1756 da vefat etti; üstadı civarında toprağa verildi. Ayasofya Camiinde, kütüphane önünde okunsun diye Haremeyn-i Şerifeyn Nazırı Maktül Beşir Ağa'nın vakfettiği Kur'an Cüzleri bu zatın yazısıyladır. (67)

67) Rado 1984, 158

Lutfullah Efendi

Hacı Raşit Lütfullah yazdığı Kur'an-ı Kerim'lerle ünlüdür. H.1191/M.1777 de vefat etmiştir. (68)

68) Ethem 1924, 199: Uzluk 1957, 65.

Mehmet Arif el-Mevlevî

Bağdatlı bir aileye mensup olup XVIII. yüzyılda İstanbul'da doğmuştur. III. Ahmed'in saltanatının ilk yıllarında hayli yaşlı olarak ölmüştür. Karahisarî tarzında yazardı. (69)

69) Bayat 1989, 87

Mustafa Dede bin Mehmet

Edirne'den İstanbul'a gelmiştir. Babası yüksek devlet memurlarından olduğu için "Mehmet Kethuda" diye anılırdı. Kendisi Mısır Mevlevîhanesi Şeyhi Enis Abdi Dede Efendinin kardeşinin oğlu olduğu için onlarla beraber Mevlevî tarikatına girmiş, sülüs ve nesihi de onlardan meşk ederek icâzet almıştır. Şeyhleri Enis Dede ölünce onun yerine geçmiştir. H.1171/M.1757 tarihinde vefât etti. (70)

70) Rado 1984, 158: Bayat 1989, 89

Mustafa Itri (Buhurizade)

İstanbulludur. Hem şair, hem güçlü bir bestekâr, hem âlim, hem neyzen, hem de güzel sesli bir hânende idi. "Buhurizade" diye bilinen Mustafa Efendi şiirlerinde "Itri" adını kullanmıştır. Tâlik yazıyı zamanın ünlü üstadlarından Siyâhî Ahmet Efendi'den öğrendi. Musikide üstad olduğu gibi yazıda da devrin ileri gelenlerinden sayılırdı. H.1050/M.1640 yılında dünyaya gelmiş, iyi bir tahsil görmüş, musiki dersini meşhur üstad Hafiz Post'dan almıştı. Müderrislik ile geçinir, bu arada hânendelik yapardı. Kendisi aynı zamanda Mevlevî idi. Ömrünün sonuna doğru padişah Fermaniyle Esirciler Kâhyalığına tâyin edildi.

Buhurizade çiçek ve meyve yetiştirmeye de meraklı idi. Itri H.1124/M.1712 de dünyaya gözlerini yumdu. Yazılarının bugüne ulaşabileni yoktur. (71)

---

71) Süreyya H.III/1311/M.1893, 483: Rado 1984, 122: Nutku 1987, 38

Mustafa Sami (Arpaeminizâde)

İstanbulludur. Babası Osman Efendi Arpa Emini, yani Saray ahırlarına gereken ot ve arpa ile hayvan levazımını sağlamaya memur olduğu için kendisine "Arpaeminizâde" derlerdi. Sülüs ve nesihi Karakız diye meşhur Hocazade Mehmet Efendi'den öğrenip icâzet aldıktan sonra ta'lik öğrenmeye girişti ve Acem Kalemi ile رık'a yazarak kendine mahsus bir Kırma Ta'lik yazı icad etti. Kendisi hoca mesleğinde derece derece ilerlemiş, Sultan Mahmut devrinin sonuna doğru Vak'anüvis de olmuştur. Mevlevî tarikatındandı H.1146/M.1733 tarihinde ölmüştür. (72)

72) Rado 1984, 138

Nakkaşzâde Mehmet Ta'ib

Edirneli Mevlevî dervişidir. İbn Mustafa Darbzâde diye tanınır. Sülüs, nesih ve ta'lik yazıya H.1165/M.1751 de Hattatzâde Hüseyin Efendi'den icâzet almıştır. Edirne'de birçok yazıları vardır. H.1192/M.1778 de ölmüştür. Mezarı Eski Cami Çömlekçiler kapısı karşısında Kovacılar Kabristanı'ndadır. (73)

73) Onur 1972, 44: Onur 1985, 79-80

Şeyh Osman Nayî Dede İbn-i İbrahim

İstanbulludur. Babası Süleymaniye Darüşşifâsı Reisü'lhüddamı idi. Sülüs ve nesihi Nefeszâde İsmail Efendi'den, ta'liki de Siyahî Ahmed'den meşketmiştir. Matematik ve musikide de maharet sahibi idi. H.1142/M.1729 da vefat etti.(74)

74) Esrar Dede (tarihsiz), 1116 : Müstakimzade 1928, 297: Akar 1981,3

Hacı Raşit Lutfullah

Yazdığı Kur'an-ı Kerim'lerle ünlüdür. H.1191/M.1777 de vefat etmiştir.(75)

75) Ethem 1924, 19: Uzluk 1957, 65-66.

Süleyman Nahifi

İstanbulludur. Sülüs ve nesihi Hafiz Osman merhumdan meşk ederek icâzetini almıştır. Tâ'lik yazısını da iyi bilirdi. Yeniçeri Kalemi kâtiplerindendi. İran'a ve Viyana'ya giden Türk Elçiler Heyetinde o da vardı. İyi bir şairdi. Mesnevi'yi Türkçeye manzum olarak çevirmiştir. Hacdan dönüşünde Konya'da Mevlevî tarikatına girdiğini Mesnevî tercümesinin önsözünde yazar. İkinci defterdar iken, yaşı doksanı geçmiş olduğu halde H.1151/M1738 tarihinde öldü. Topkapı dışında Sarı Abdullah Efendi mezarı civarında toprağa verildi. (76)

76) Gölpınarlı 1983, 145: Rado 1984, 141

Seyyid Yusuf Nesib Dede

Konyalıdır. Kahire Mevlevî Şeyhi Mustafa Dede'nin mürütlerindendi. Konya'da Bostan Çelebi'den Mesnevî okumuştur. H.1123/M.1711 de İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesinin başına geçmiş, H.1126/M.1714 de vefat etmiş ve İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi bahçesinde gömülmüştür. Ta'lik hattatlarındandır. (77)

77) Sakıp Dede H.1283/M.1866, 224: Ziya 1913, 142-149: Müstakimzade 1928, 754-755: Bayrak 1979, 135: Rado 1984, 122.

XIX. ve XX Yüzyıl Mevlevî ve Mevlevî Muhibbi Hattatları

Sultan Abdülmecid

Abdülfettah Efendi

Derviş Ahmed Şems Dedesizâde

Ahmet Vesim Paşa

Ali Haydar Hafid-i Melek Paşa

Seyyid Ali el-Ulvi el-Mevlevî

Ömer Faruk Atabek

Ataullah Efendi

Hamit Aytaç

Aziz Efendi

Buharalı Hacı Abdülhamid Efendi

Cemaleddin Çelebi

Değirmencizâde İbrahim Efendi

Hafiz Abdurrahman

Hafiz Vahdeti

Halim Efendi

Hasan Hüsnü

Hasan Leylek Dede

Hasan Sırrı Efendi

Hulusi Efendi

İzzet Efendi

Kemal Bey

Kıbrıs Zade İsmail Hakkı

II. Sultan Mahmud Han

Mehmed Efendi (Ibn Hızır)

Seyyid Mehmed Efendi

Mehmet Bahir

Şeyh Mehmet Elif Efendi

Mehmet Emin Dede

Mehmet Said Hemdem Çelebi

Deviş Mustafa el-Mevlevî

Mustafa Fehmi

Nafi Efendi

Naili Efendi

Nuri Efendi

Necmeddin Okyay

Osman bin Ali el-Mevlevî

Osman Hamdi Efendi (Silleli Hattat Osman Hamdi Efendi)

Ömer Vasfi

Pertev Paşa

Rakım (Ahmet)

Rakım (Mustafa)

Recaî Efendi

Rıza Efendi

Rifat Çelebi

Sami Efendi

Senih Efendi

Sıdki Dede

Suud Bey

Şefik Bey

Şevki (Mehmet Şevki Efendi)

Yesarî Zade

Zeki Dede

Sultan Abdülmecid (1839-1861)

İleri bir görüşe sahip olan Abdülmecid'in saltanat yılları, Tanzimat'ın ilânı ile oldukça hareketli geçmiştir. Zamanında mühim miktarda cami tamirleri yapıldığı gibi, bazı yeni camiler de inşa edilmiş, ayrıca Encümeni Daniş ile mülkî ve askerî birçok mektepler de tesis edilmiştir.

Abdülmecid Fransızca diline vâkıf olduğu gibi, batı müziği de tahsil etmiş, ayrıca hat sanatına yakınlık duymuştur.

Bugün elimizde yazıları en fazla bulunan padişahlardan olan Abdülmecid gayet güzel sülüs, celî ve rık'a yazmıştır. (Fotoğraf: 22-23) Sülüs ve celî hattı, Mahmud Celâleddin'in en iyi talebesi Tahir Efendi'den öğrenmiştir. Fakat rık'ayı kimden öğrendiği bilinmiyor.

Beylerbeyi Camii'nden Vakıflar arşivine intikal eden patlıcan renkli bir kağıt üzerine yazılmış altın yaldızlı ve sülüs hatlı "Fahallü hayrül hafizan ve hüve erhamürrâhimîn" levhası padişahın yazılarından güzel bir örnektir. (78)

78) İnal 1955, 35, 37, 38: Yücel 1977, 12

Abdülfettah Efendi

Abdülfettah Efendi, Abdullah Efendi'nin oğludur. H.1230/M.1814 de İstanbulda doğdu.

Eski tanıdıkları onun Sakızlı olduğunu ifade ederler. Ayrıca Husrev Paşa'nın Ser askerliğinde Daire-i Askeriyyede Arapça, Farsça, hendese ve hesab okudu. Sülüs, celî, nesih, ta'lik, divanî ve rık'a taallüm etti, icazet aldı. Ayvedi'nin kolleksiyonunda celî ta'lik yazısı mevcuttur. (Fotoğraf : 18)

1831 de Husrev Paşanın devatdarlık hidmetine tayin kılındı. 1939 da sadaret mektubî kalemine girdi. 1846 da Şehzade Mehmed Camii'nin vakıflarının kaymakamlıklarına tayin kılındı. Daha sonra Sivas ve Amasya Evkaf müdürlüğünde, Aydın Evkaf müdürlüğü inzımamile Saruhan Kastamonu mal müdürlüklerinde ve diğer resmî görevlerde bulundu. 1896 da Vaniköyündeki yalısında vefat etti. Sultan Mahmud türbesi hazirsine defn olundu.

Bursa Ulu Cami, Kastamonu Şabanı Veli hazretlerinin Şebekesi puşideleri ve etrafinda medfun olanların puşidelerindeki kelimei tevhid gibi, bir çok eseri bulunmaktadır. (79)

---

79) Süreyya H.IV /1311/M.1893, 862: İnal 1955, 24-28.

Derviş Ahmed Şems Dedesizâde

H.1250/M.1873 de Konya'da doğmuştur. Babası Ulu Arif Çelebi sülalesindendir. Şems-i Tebrizî tekkesi türbedârı iken tekkelerin ilgasıyla bu görevi bırakmıştır. H.1362/M.1943 de vefat etmiş ve Şems-i Tebrizî haziresine defn edilmiştir. Mezar taşında:

Tarih-i hatıf söyledi şehr-i rebiu'l-ahara
Ahmed Dede hemrâz nâz kudsü Cennet Aşiyan

beytiyle tarih düşürülmüştür. Sülüsü ve nesihi Başarılızâde'den,ta'lik yazıyı da Sıdkı Dede'den öğrenmiştir. (80)

80) Bayat 1989, 92-93

Ahmet Vesim Paşa

Ahmet Vesim Paşa (1824-1910) yılları arasında yaşamıştır. İstanbul'da doğan hattatımız, son Osmanlı Kaptan-ı Deryası ve Bahriye Nazırı idi. Paşa, Galata Mevlevîhanesi'ndeki bir ayini gösteren minyatür çalışmasında, sağ altta kendini resmetmiştir. (Fotoğraf: 179)

Ahmet Vesim Paşa'nın Deniz Müzesi'nde H.1311/M.1893 ve H. 1323/M1905 tarihli nesih hat ile yazdığı iki Kurân-ı Kerim-i bulunmaktadır.

H.1311/M.1893 tarihli olan Kurân-ı Kerim'in Mekke ve Medine minyatürlü olması oldukça ilginçtir. H.1323/M1905 tarihli Kurân-ı Kerim'in sonunda "Ketebe Ahmet Vesim el Mevlevî" ibaresi görülmektedir. (81)

81) Uzluk 1957, 76-77: Özdeniz 1991, 45-47: Özsaymer 1994, 44

Ali Haydar Hafid-i Melek Paşa

Ali Haydar Bey, Mehmed Melek Paşazâde Sudurdan Abdülkadir Beyin oğludur.

H.1217/M.1802 de doğdu. "Melek Paşa hafid-i" namile ma'rufdur. Ali Haydar Bey Müderrislikten sonra, 1843 de Galata Kadısı, 1852 de Filibe Mollası oldu.

1855 de Mekke ve 1863 de İstanbul payesini elde etti. 1868 de İstanbul Kadılığına tâyin oldu.

1870 de vefat etti. Yahya Efendi haziresine defn olundu.

Ta'likle yazdığı levhalar bugün Konya Mevlâna Müzesin'dedir. (82) (Fotoğraf: 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31)

---

82) İnal 1955, 542-543

Seyyid Ali el-Ulvi el-Mevlevî

Hayatı hakkında bilgimiz olmayan bu hattatımızın Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde Seyyid Mehmet Lütfi el Vasfi'ye verdiği H.1272/M.1855 tarihli İcazetnamenin,tasdik kısmını da icaze hattı ile yazdığını görmekteyiz. (83)

83) Özsayıner 1994, 44

Ömer Faruk Atabek

1933 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. Araştırmacı ve bilim adamı Mevlevî Ömer Fevzi Atabek'in oğludur. İlk ve lise öğrenimini doğduğu ilde tamamladı; bu arada Kur'an kurslarına devam ederek Kur'an-ı Kerim'i okumayı; aynı zamanda da eski yazı okuyup yazma ve din eğitimi dersleri aldı. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nin imtihanını kazanarak "yüksek resim bölümü"ne girdi. İlk hocası ressam Halil Dikmendir. Atölye olarak da ressam Zeki Kocamemi atölyesini seçti ve 1957 yılında bu hocadan ve bu atölyeden mezun oldu. Akademi öğrenim yıllarında "şark süsleme" atölyelerine devam ederek hüsn-i hattı, hattat Hacı Mustafa Halim Özyazıcı'dan, tezhib ve minyatürü Muhsin Demironat ve Rikkat Kunt'tan öğrendi. Ayrıca Topkapı Sarayına da giderek Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in atölyesine de devam eden Atabek; üstad Necmettin Okyay, Hüseyin Tahirzad, Bihzad, İmamzâde Küçük Hamdi Efendi, ressam Şeref Akdik ve Nezihe Bilgütay sanatlarından ve bilgilerinden öğrencisi olarak yararlandığı çok değerli sanatçılardır. Hüsn-i hat, tezhib ve minyatür haricinde ebrû, cilt ve kat'ı sanatlarını bu değerli sanatçılardan öğrenen Ömer Faruk Atabek ressam Abdullah Çizgen ile Topkapı Sarayında yağlıboya tablolar restore etti ve bu sanatın da inceliklerini öğrendi. Vatanî görevini "Askeri Müze" de yapmış; müzenin kuruluşunda tarihçi İbrahim Hakkı Konyalı ile birlikte çalışmış ve müzeye bağlı tarihî mehter takımına da kumandanlık etmiştir. Sanatçı 1959 yılında M.T.A.'ya girmiş "Tabiat Tarihi Müzesi" nin kurulmasında hizmetleri olmuş; diorama denilen tekniği yurdumuzda uygulayan tek kişi olmuştur.

1991 yılında Konya Şelçuk Üniversitesinde hüsn-i hat dalında "yeterlik" almıştır. Atabek devlet sergilerine ve birçok karma sergilere katılmış yurt içinde ve dışında 16 kişisel sergi açmıştır. Sanatçı GESAM'ın

kurucu üyelerindendir. Ayrıca Mimar Sinan Üniversitesi Mezunları Derneği, Japon Kültürü Araştırma ve Dayanışma Derneğinin de üyesidir.

Atabek'in Afyonkarahisar'da Mısrî Camiinde, Hacı Nuh Camii, Yeşil Camii, Yarenler Camii, Ankara'da Çiğdemtepe Camii gibi dinî yapılarımızda kubbe, cihar, kuşak, mihrap ve kapı üzeri gibi yerlerdeki yazıları hüsn-i hat sanatına ait eserlerinden bazılarıdır. (84) Ayrıca celî ta'likle yazdığı Ya Hazret-i Mevlâna levhası bugün özel kolleksiyonunda bulunmaktadır. (Fotoğraf: 129)

Minyatür sanatımıza yeni boyutlar getiren Atabek Mevlevîlikle ilgili çalışmalarını devam etmektedir. Galata Mevlevîhanesini gösteren bir çalışması özel kolleksiyonundadadır. (Fotoğraf : 182)

84) Kendileriyle yaptığımız görüşmeler.

Ataullah Efendi

Ataullah Efendi Kulekapısı Mevlevîhanesi Şeyhi Seyyid Mehmet Kudretullah Dede'nin oğludur. H.1258/M.1842'de Galata Mevlevîhanesi'nde doğdu. Ta'lik hattını, Sami Efendi ve Kıbrısizâde İsmail Hakkı Efendi'den öğrenmiştir.

Ataullah el Mevlevî'nin Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde talik hat ile yazdığı H.1241/M.1825 tarihli eseride:

"Aman lafzı senin İsm-i Şerîfinle müsavidir;
Anınçün âşıkın zikri "Aman" dır. Ya Resulallah" .

Ayrıca celî ta'likle yazdığı bir eseride Ekrem Hakkı Ayverdi kolleksiyonundadır. (Fotoğraf: 86)

Ataullah Efendi H.1328/M.1910 tarihinde vefat etmiştir. (85)

85) İnal 1955, 507, 508, 511: Tanrıkorur 1988, 62: Bayat 1989, 91: Özsaymer 1994, 44

Hamit Aytaç

Hamit Bey Diyarbakırlıdır. 1891 yılında dünyaya geldi. Asıl adı Musa Azmi idi. İlk tahsilini Diyarbakırda Sıbyan mektebinde yaptıktan sonra Askeri Rüşdiyesini, sonra da idadisini bitirdi. 1908 de İstanbula gitti. Orada önce Hukuk Mektebine, sonra da resme çok istidâdı olduğu için Sanayii Nefise Mektebine girdi yalnız hayatını kazanmak zorunda kalmasından bu mektebleri bitiremedi.

Onun en büyük aşkı yazı yazmaktı. İlk hocası Akif Tütenk idi. Diyarbakır'da talebeliği sırasında okuduğu mekteblerin hat hocalarından sülüs ve rık'a öğrenmiş olan Hamit 1910 senesinde İstanbul'da Gülşen-i Maarif Mektebinin yazı hocası oldu.

Sanatçı çalışmalarından fırsat buldukça Hacı Nazif Bey, Neyzen Emin Efendi, Tuğrakeş İsmail Hakkı Altınbezer, Kâmil Akdik gibi zamanın meşhur hattatlarından faydalandı. Hamit'in altı çeşit yazıda usta olması çeşitli hocalardan faydalanmış olmasının bir sonucudur. Hacı Nazif beyden celi sülüs, Kâmil Akdik'ten sülüs ve nesihi ilerletmiş, İsmail Hakkı Altınbezer'den tuğra çekmesini öğrenmiş, ta'lik yazıda ise Hulusi Efendi den faydalanmakla beraber Esat Yesari gibi büyük bir üstadın da tesiri altında kalmıştı.

Bu devrede Hamit Aytaç Gülşen-i Maarifteki hat hocalığından Rusûmat Matbaası müdürlüğüne geçti. Sonra Harbiye Matbaası hattatlığına tayin edildi, daha sonra hocası Nazif Beyin ölümüyle boşalan Erkan-ı Harbiye Matbaası hattatlığına geçti. Burada yedi sene çalıştı ve kendi isteğiyle ayrılarak serbest çalışmaya başladı.

Uzun bir hastalık devrinden sonra 18 Mayıs 1982 de vefat eden hattat iki Kur'an-ı Kerim yazmıştır. En güzel yazıları Şişli Camiini süsleyenlerdir. Bundan başka Ankara Kocatepe Camii ile Eyüp Camii kubbe yazıları, Söğütlü Çeşme Camii kapı başlarındaki yazılar onundur. (86) İstanbul Şehir Belediye Müzesi (Fotoğraf:113) ve Karaman Aktekke Camiindeki (Fotoğraf:114) ta'lik yazı levhaları da Hamit Aytaç'ın eseridir.

86) İnal 1955, 122,123, 126: Rado 1984, 267-268.

Aziz Efendi

H.1288/M.1871 yılında Trabzon'un Maçin kasabasında doğan ve beş yaşında iken babası Abdülhamid Efendi'yle İstanbul'a gelen küçük Mehmed Abdülaziz, daha sıbyan mektebine devamı sırasında yazı sanatına ilgi duydu. Bakkal Arif Efendi'den ders alarak icâzete hak kazandı ve sülüs, nesih yazılarında onun yetiştirdiği en mükemmel hattat oldu. Ta'lik hattını önce Hasan Hüsnü Efendi'den, sonra Sami, Efendi'den öğrendi. Resmi hizmetinin büyük bir kısmıMeşihat Dairesinde geçti. Bazı mektep ve medreselerde de yazı hocalığında bulundu.

Mısır Kralı Fhad'ın Mushaf yazdırmak arzusunu gerçekleştirmek üzere H.1341/M.1922 de Kahire'ye çağrıldı.Kur'anın yazılmasını ve tezhibini bitirip döneceği sırada Meşihat'le birlikte İstanbul'daki vazifesinin ilgâ olduğunu öğrendi. Teklif üzerine orada kalarak Halil Ağa ve Şeyh Salih medreselerinde onbir yıl hat hocalığında bulundu. Mısır'da pek çok yazısı ve meşk mecmuaları basılmıştır. Ayrıca yetiştirdiği hattatlar sayesinde son altmış yıldır Mısır'da güzel yazı kalabilmişse, bunun şerefi evvela Aziz Efendi'ye aittir.

Sanatçı İstanbul'a dönüşünden sonra çok yaşamadı ve 1934'de vefat etti. Kabri Edirne kapısındadır.

Başta sülüs, nesih ve celî sülüs olmak üzere bütün İslami yazıları sevimli ve süratli bir uslupta yazan merhum, eserlerini "Aziz" veya "Şeyh Mehmed Abdülazizü'r Rifâi" şeklinde imzalar. 12 Mushaf, sayısız kıt'a ve levha yazmış, bunlardan biri bugün İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesin'dedir. (Fotoğraf: 97) Sanatçı ebrûculuk ve tezhib'le de meşgul olmuştu. (87)

---

87) İnal 1955, 69-72: Serin 1988, 11-13.

Buharalı Hacı Abdülhamid Efendi

Mevlâna'nın aşkıyla Buhara'dan Konya'ya gelip Mevlevî tarikatına intisap etmiştir. H.1305/M.1888 de vefat etmiş ve Mevlâna Dergâhı haziresine gömülmüştür. Sülüs, nesih ve ta'lik türlerinde yazmıştır. (88)

88) Bayat 1989, 91

Cemaleddin Çelebi

Konya'lı olup Arif Çelebi'nin oğludur. Eğirdir Mevlevîhanesi postnişini olmuş ve tekkelerin kaldırılmasına kadar bu görevi yürütmüştür. 1928 de vefat eden Çelebi Üçler Mezarlığı'na gömülmüştür. Sülüs ve ta'lik türünde yazardı. (89)

89) Bayat 1989, 92

Değirmencizâde İbrahim

Bursalı olup, Mehmed Zeki Dede'nin talebesidir. H.1320/M.1902 de hac dönüşü misafir olduğu Üsküdar'da vefat etmiş ve Nuh Kuyusu'nda Harmanlık'da Seyyid Ahmed Deresi'ne giden yolun sağına gömülmüştür. Bilhassa ta'lik sahasında eserler vermiştir. Bursa'da Ulu ve Hüdavendigâr Camilerinde eserleri vardır. Hattatlığı yanında hakkâklık, bıçakcılık, kalemtraşlık ve saatçilikte de usta bir san'atkardı (90)

90) Bursalı (tarihsiz), 251-252: İnal 1955, 560, 562: Uzluk 1957, 75.

Hafız Abdurrahman

Sille'lidir. Meşhur Mevlevî hattatı Hakî Dede'nin (vefatı: 1836) oğludur. Hattatlığı babasından öğrenmiştir. Sülüs, nesih, ta'lik ve divanî yazıları ile tezhipte usta idi. Bir çok Kur'an ve mesnevî şerhi yazmıştır. (91)

91) Uyar 1949, 21: Bayat 1989, 90

Hafız Vahdeti Bey

Burdurludur. Abdülahad Vahdeti diye anılırdı. Abdülhafiz adında bir zatın oğlu idi. H.1248/M.1832 senesinde doğmuştur. 1848 de İstanbul'a geldi. Enderun-u Hümayûnda Hazine odasına girdi. Sonra Hırka-i Saadet Camii İmamlığına, daha sonra Tabur Kâtibi rütbesiyle Harbiye Mektebi hattatlığına tayin edildi. Yavaş yavaş Kaymakamlığa kadar yükseldi. Hafiz Vahdeti sülüs, nesih ve celî dersini Abdullah Zühtü Efendi'den almıştır. Küçük ve büyük boyda bir kaç Kur'an-ı Kerim yazmıştır. Bunlardan biri Medinede Hz. Peygamberin medfûn olduğu mescidde, diğeri Yıldız' Hamidiye Camiinde imiş. Kendisinin güzel yazıları vardır, Şifâ, Buhâri, Delâili Hayrat, Evrâd, Mesnevî, Hilye-i Saadet ve Kıt'alar bunlardandır. Nazif Bey gibi bir üstâda hocalık eden Vahdeti, tutulduğu hastalıktan kurtulmayarak H.1313/M1896 da vefat etmiştir. Mezarı Merkez Efendi Kabristanındadır. (92)

---

92) İnal 1995, 445.

Halim Efendi

Mustafa Halim Efendi, Nalıncı Hacı Cemal Efendi'nin oğludur. H.1315, 20 Şaban/M.1898 de İstanbul'da doğdu. İsa kapusu ibtidai mektebinde bir müddet okudu. Sonra Hasekide Gülşeni Mearif Rûşdi Mektebine devam ederek şehadetname aldı. Daha sonra Medresetülhattatine devam etti. Hasan Rıza ve Kâmil Efendilerden sülüs ve nesih, Hulûsi Efendi'den ta'lik meşk etti. Rık'a hocası Said Bey idi.

Askerliğini bitirdikten sonra Babıâli civarında bir yazıhane açtı, daha sonra Devlet Matbaası hattatlığını yaptı. Bilahare Güzel Sanatlar Akademisi'ne hoca oldu.

Asıl mahareti- Kur'an, Delailühayrat, murakkaat yanlışlarını ve bozuk yerlerini aslından fark edilmiyecek derecede tashih etmesiydi. Eserlerinden biri Mahmut Kemal İnal'ın kolleksiyonunda bulunan celî ta'lik levhadır. (Fotoğraf: 105) Halim efendi 1964 yılında vefat etti. (93)

93) İnal 1955, 105-107: Derman 1981, 57, 58, 61, 62.

Hasan Hüsnü

Mevlâna sülalesindendir. Hüsn-i hattı Feyzullah Efendi'den meşketmiştir. "Delâilü'l-Hayrat tercümesi ve şerhi" (H.1253/M.1837) adlı eseri vardır. (94) Yazı levhalarından biride Konya Mevlâna Müzesi derviş hücrelerinden birinde sergilenmektedir. (Fotograf: 49)

94) Bayat 1989, 90.

Hasan Leylek Dede

Yenikapı Mevlevîhanesi dedelerindendir. Uzun boylu olduğundan leylek ismi kendisine takılmıştır. Hat bilgisini Şeyh Yusuf Dede'den meşk etmiştir. Umumiyetle allegorik eserler meydana getirmiştir. Günümüze 1794 tarihli bir hilyesi ile leylek şeklinde

Aşk-ı Mevlâna ile hayretzede
Mevlevî Seyyid Hasan Leylek Dede

yazısı ulaşmıştır. (Fotoğraf: 195) Leylek Hasan Dede 1827'de vefat etmiş ve İstanbul Surları dışında Merkez Efendi Kabristan'ında gömülmüştür. Daha sonra mezartaşı yeni yollar açmak amacıyla kaldırılan mezarlık kısmında olduğundan kaybolmuştur. Mezartaşının yerinde olduğu bir zaman rahmetli Şehabettin Uzluk resmini çizmiştir. Kabirtaşı üzerinde destarlı bir sikke ve altında üçmaya hazırlanan bir leylek rölyefi ve yukarıdaki beyit yazılmıştır. (95)

95) Meriç 1937, 18: Uzluk 1957, 66-68: Ünver 1958, 3-5: Aksel 1967, 119-120: Alpaslan 1973, 9,15: Arseven 1973, 12-13:Gölpınarlı 1983, 398, 406, 425, 427.

Hasan Sırrı Efendi

Hasan Sırrı Efendi 1836'da İstanbul'da doğdu. Yazıyı önce Mehmet Emin Efendi'den öğrenerek icazet aldı. Kadıasker Mustafa İzetten de faydalanan hattatın 48 adet Hilye yazdığı bilinmektedir. Mevlâna'nın üzerindeki H.1312/M.1894 tarihli puşide'yi Hasan Sırrı Efendi yazmıştır.

Hasan Sırrı Efendi'nin Topkapı Saray Müzesi H.1321/M.1903 tarihinde yazdığı "Ya Hazret-i Bilâl Habeşi" ibareli yazı kalıbı vardır.

Hattatımızın Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde; H.1321/M.1903 tarihli; celî sülüs hat ile yazdığı "Ya Hazret-i Abdülkadir Medet" ibareli eseri ile yine aynı müzede bulunan H.1316/M.1898 tarihli, aynı hat ile yazdığı "Erkekler; kadınları gözetip kollayıcıdırlar" (96) anlamındaki (Kur'ân-ı Kerim, Nisa Suresi 34. ayet) istifi bulunmaktadır. Ayrıca bir diğer levhası da günümüze ulaşabilmiştir. (Fotoğraf: 66) Hasan Sırrı Efendi H1325/M.1907 de vefat etti. (97)

96) Öztürk 1993, 86
97) İnal 1955, 374: Özsaymer 1994, 44

Hulusi Efendi

Hulusi Efendi, Fatih'te doğmuştur. Osman Nuri Efendi ve Muhsinzâde Abdullah Bey'den sülüs ve nesihi öğrenmiştir. Sanatçı, Çarşambalı Hacı Arif Bey ve Sami Efendi'den talîk öğrendi. 1869-1940 yılları arasında yaşayan hattatın Sultan Selim, Sultanahmet Camiileri ve Yavuz Sultan Selim Türbesi'nde bulunan levhalarda hatları görülmektedir. Yenikapı Mevlevîhanesinin yanan Semahanesin'deki yazılar Hulusi Efendi'ye aittir. Bu semâ gazeli, Mevlevî Padişah Sultan Reşat'ın isteği üzerine yazılmıştır. Bu yazıların kalıpları, Uğur Derman'da bulunmaktadır.

Hulusi Efendi'nin Süleymaniye Kütüphanesi'nde H.1342/M.1923 tarihinde yazdığı "Haza min fadli Rabbi" ibareli ta'lik bir hattı bulunmaktadır.

Hulusi Efendi'nin diğer bir eseri Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde bulunan H.1338/M.1919, tarihli ta'lik hat ile yazdığı ve Mevlâna'dan olan Farsça levhadır. Eserin anlamı şudur:

Ey misk kokulu sabah rüzgarı
Sen Necef tarafına yüzünü çevir
O din inancı içindeki mest kişilerin sana selamı vardır.

Yazı Lütfi el Mevlevî için yazılmıştır.

Aynı müzede H.1341/M.1922 tarihli, ta'lik hat ile yazılmış bir eser daha vardır. Üstte üç ayrı bölüm içinde Farsça olarak:

Biz aciziz sen Cebbarsın
Biz uyuruz sen uyanıksın
Biz günah içindeyiz, sen bize dostsun" yazmaktadır.

Altta ise:

"Estağfurullah el azim" yazılıdır. (98)

Hattat Hulusi'nin bir diğer yazısı bugün Konya Mevlâna Müzesinde sergilenmektedir. (Fotoğraf: 67, 69)

98) İnal 1955, : Özsaymer 1994, 45

İzzet Efendi

Mehmet İzzet Efendi, Ali Efendi'nin oğludur. 1841 de İstanbul'da doğdu. 1863 yılında Tıbbiye mektebi idadî sınıfları hüsni hat muallimliğine tayin ve 1865 de umum idadiye nakl olundu.

1868 de Galatasaray Sultanî mektebi yazı muallimliğine nesb edildi.

1903 de Cihangirdeki evinde vefat etti. Beşiktaşta Yahya Efendi türbesi haziresine defn olundu.

Rık'a, sülüs, celî ve ta'lik yazılarını iyi bilirdi. (99)

Konya Mevlâna Müzesi'nin tilavet odasında, celî sülüs levhaları bulunmaktadır. (Fotoğraf: 45, 46)

---

99) İnal 1955, 163-167.

Kemal Bey

Hafiz Kemal Bey H.1309/M.1891 de İstanbul'da doğdu. Hattat Hulûsi Efendi'den ta'lik yazarak 1918 de icazet aldı. Babası, musikiye mensup olduğundan küçük yaşında musikiye heves ederek mevlevîhanelere ve tekkelere devam edip ilâhi ve ayin öğrendi. Değerli musiki üstadları olan Rauf Yekta, Suphi Bey, Refik Fersan, Kadı Fuad Efendi, Zekâî Dedezâde Ahmed, Neyzen hattat Emin Efendilerden ve Ahmet Avni Beyden istifade etti.

Hattat Kemal Bey'in Konya Mevlâna Müzesi ve özel kolleksiyonlarda hatları bulunmaktadır. (Fotoğraf: 109, 110, 111, 112)

Sanatçının vefat tarihini bilmiyoruz. (100)

100) İnal 1955, 577-579.

Kıbrıszâde İsmail Hakkı

Mevlevî şair ve hattatlarındandır. H.1279/M.1862 de vefat etmiştir. Mezarı Kocamustafa Paşa Camii bahçesinde olup, taşını öğrencisi Sami Efendi yazmıştır. (101)

101) Bayrak 1979, 134.

II. Mahmud (1808-1839)

Cesur ve azimkâr bir padişah olan II. Mahmud, iç ve dış gailelerle uğraşmış olmasına rağmen, güzel sanatlar ve batı kültürü ile de meşgul olmuştur. Maarif teşkilâtının ıslahı için çalışmış, Avrupa'dan hocalar getirtmiş ve zamanında Harbiye, Bahriye mektepleri açıldığı gibi, Meclisi Valay-ı Ahkâm-ı Adliyye, Şurayı Askerî de tesis edilmiştir.

Müzik kültürüne de sahip olan padişahın besteleri yanında Adlî mahlası ile de şiirler yazmıştır. Bunun yanı sıra hat sanatına ilgi duyan II. Mahmud, herkesin anlıyabileceği tarzda yazı yazılmasını tasvip edenlerin başında gelir.

II. Mahmud, sülüs ve nesih hat üzerine de çalışmış, önce Mehmed Vasfi'den, sonrada Mustafa Rakım Efendi'den ders almıştır.

Bugün II. Mahmud'un yazılarından bazılarına muhtelif cami ve müzelerde rastlanmaktadır.

Ankara Etnografya Müzesi (Fotoğraf: 12, 13); İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesindeki (Fotoğraf: 14) istifler bilhassa Bayezid, Süleymaniye Camilerindeki levhalar, Üsküdar Yeni Valde Camii'ndeki altın yaldızla yazılmış celî hatlı "Süphanallahi ve bi hamdihi süphanallahül-azîm" âyeti ve Konya'da Mevlâna müzesinde kırmızı zemin üzerine sülüs hatlı altın yaldızlı yazıları, (Fotoğraf: 15) hat sanatı bakımından çok güzel örneklerdir. (102)

---

102) Yücel 1977, 12: Rado 1984, 204-205: Turhan 1987, 160-168: Önkal 1990, 257.

Mehmed Efendi (İbn Hızır)

Konya Mevlevîlerindendir ve İbn Hızır diye tanınır. Sülüs, nesih ve ta'lik levhaları vardır. (103)

103) Bayat 1989, 93

Seyyid Mehmed Efendi

Konya'da türbe mahallesinde doğmuştur. Hz. Mevlâna sülalesinden postnişin Hüseyin Çelebi'nin oğludur. Türbe Sıbyan Mektebi hocası Yusuf ve Ahmet Efendilerden okuduktan sonra medreselerde de ders görmüştür. Tahsil esnasında Mevlevî Ali Dede'den sülüs, nesih ve ta'lik hatlarını da meşk etmiştir. En'amı, risaleleri ve evradı vardır. Mevlâna dergâhı hamûşânında (104) medfundur. (105)

104) Gölpınarlı 1963, 20: Gölpınarlı 1977, 151'de Hamûşân susanlar, susanların yeri, yurdu anlamına gelen bu Farsça sözler, Mevlevîlerce ölmüşlere ve mezarlığa denir.

105) Uyar 1949, 19: Bayat 1989, 93

Mehmet Bahir

Mehmet Bahir (1790-1865) yılları arasında yaşamıştır. Kazasker Abdülkâdir Bey'in talebesi olduğu bilinen hattat, Enderun'da ta'lik hocalığı yapmıştır. Mehmet Bahir'in Galata Mevlevîhanesi'nde H.1273 ve 1269 tarihli tâlik ile yazılmış iki Farsça Rubaisi vardır.

H. 1269/M.1852 tarihli Rubai :

"Bizim Mevlânamız şöyle buyurdu:
O, Tanrının esrarlı sırlarının bilicisidir.
Hem peygamberler hakkında tacirlik yapanlar fayda gördüler ..." anlamındadır.

H. 1273/M.1856 tarihli diğer Rubai:

"O, manevi dünyanın hükümdarıdır,
Zatına delil olarak Mesnevisi kafidir;
Ben, o yüce şahıs hakkında ne söyleyeyim ki;
Peygamber değil ama, kitabı var" anlamındadır.

Bu metin Molla Câmi tarafından, Mevlâna için yazılmıştır.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde, Mehmet Bahir'in H.1270/M.1853 tarihli talik hat ile yazdığı eseri vardır. Farsça olan metnin anlamı:

"Eğer şahın hizmetine bir kişi her sabah gelirse,
Üçüncü gün mutlaka ona şah lütufla bakar,
Bu meclisi beğenenler Allahın kapısının eşiğinden umutsuz olmazlar". (106)

Mehmet Bahir Efendi'nin bir diğer eserine de Ekrem Hakkı Ayverdi'nin kolleksiyonunda rastlıyoruz. (Fotoğraf: 33)

---

106) İnal 1955, 516: Bayrak 1979, 127: Özsayıner 1992, 126

Şeyh Mehmet Elif Efendi

Sütlice Sa'di Dergahı şeyhi Ahmet Muhtarın oğludur. H.1266/M.1850 de Sütlice'de doğdu ve özel derslerle yetiştirildi. Yenikapı Mevlevîhanesi'nden hilafet ve Mesnevî'den icâzet aldı. Babası hacca giderken şeyhliğini ona devretti. H.1345/M.1927 de İstanbul'da vefat etti ve dergâhın bahçesine gömüldü. Rakım Efendi'den ta'lik meşketti. Dergâhında, Kapıağası Mahmud Ağa Camii'nde ve semahanesinde ayrıca özel kolleksiyonlarda (Fotoğraf: 52-53) yazıları vardır. (107)

107) İnal 1955, 816-819: Türk Edebiyat III/1979, 26.

Mehmet Emin Dede

Mehmet Emin Dede H.1300/M.1884 de İstanbul'da doğdu.Tophaneli olan hattat, sülüs ve nesihi Çukurcumalı Kadri Efendi'den, celî yazmasını ise, Sami Efendi'den öğrendi. Galata Mevlevîhanesi'nin neyzenbaşısı olduğundan "Nayi" ünvanını almıştır. Mevlevî dedeliği de itibaridir. Usta bir yazı taklitçisi olan hattatın çok güzel istiflerinin olduğu bilinmektedir (Fotoğraf: 104). Emin Efendi 1945 de İstanbul'da vefat etmiştir. (108)

108) Can 1945, 1,3,11: İnal 1955, 80, 82-85: Derman 1966, 1-9: Derman 1982, 5-9, 12-19: Rado 1984, 255-256.

Mehmet Said Hemdem Çelebi

Mehmet Said Hemdem Çelebi, Mehmed Çelebi'nin oğludur. H.1222/M.1807 de Konya'da doğdu. Babası vefat etmeden üç gün önce dedeleri ve dervişleri çağırıp meşihatı oğluna verdi. Hemdem Efendi'ye H.1230/M.1815 Cuma gününde çelebilik tevcih edilmiş. O esnada Said Efendi Ebubekir Çelebi'nin halifesi sertarik Hasan Emir Dede Efendi'den adabı tarikatı öğrendi. H.1235/M.1819 da Hasan Dede'nin vefatı üzerine halifesi Seyyid Süleymanüttürabi'den seyrüsülûku ikmal ile onun yerine geçti.

Farsçayı Vecdi Efendi'den öğrendi. Hüsn-i hat ile de uğraşan Said Efendi'nin Konya Mevlâna Müzesinde eserleri vardır. (Fotoğraf: 21) Kırkbeş sene dergahı Mevlâna meşihatında bulunan çelebi o zamana kadar çelebilerin tasarrufu altında bulunan, bütün kitapları kayıt ve tescil ettirip vakfetmiş, bu suretle dergâhta bir kütüphane kurulmuştur.

1858 de vefat eden Mehmet Said Hemdem Çelebi'nin yerine dokuz Ramazan H.1275/1859 da oğlu Mahmud Sadrettin Çelebi geçmiştir. (109)

---

109) İnal 1930, 613: Gölpınarlı 1983, 153, 176.

Deviş Mustafa el-Mevlevî

XIX. yüzyıl Edirneli Mevlevî hattatlarındandır. Hayatı hakkında bilgimiz yoktur. "Ya Muhammed" yazısını havî bir levhası özel bir kolleksiyondadır. (110)

110) Onur 1985, 62-66

Mustafa Fehmi

Konya Mevlevîlerindendir. H.1254/M.1838 de doğmuştur. Konya ve İstanbul medreselerinde tahsilini tamamlamıştır. H.1320/M.1902 de oğullarının tahsili için göçtüğü İstanbulda vefat etmiştir. Mezarı Edirnekapı civarındadır. Hattatlıktan başka hakkaklık ve saatçiliklede meşgul olmuştur. (111)

111) Evren 1937, 28-29: Ünver 1964, 124

Nafi' Efendi

Mehmet Abdünnafi' Efendi, Mevlâna Celâleddin evladından Yahya Çelebi'nin torunu ve Divanı Hümayun Beylikciliği kisedarı Derviş Mustafa Efendi'nin oğludur. İstanbul'da doğdu.

Divan kalemine girdi. 1842 de mütemayiz rütbesi ve sefiri evvel (büyük elçi) namile Paris sefiri oldu ve iki sene orada kaldı. Bir müddet sonra Viyana sefaretine tayin kılındı. Viyana'dan me'zunen İstanbula geldi. İkinci defa meclisi vâlâ azalığına nasb edildi. 1858 de vefat etti: Eyyubde annesi namına inşa ettiği zaviye haziresine defn olundu.

Nafi' Efendi'nin babası sülüs, nesih ve divanî yazardı oğluna da yazı talim etmiştir. (112) Eserlerinden biri İnal'ın kolleksiyonundadır. (Fotograf: 32)

112) İnal 1955, 591-593.

Naili Efendi

Salih Naili Efendi, H.1239/M.1823 de Manastırda doğdu. Arnavut Ali Ulvi Efendi'den yazı meşk etti. Kur'anı Kerim yazdığı bilinen hattatın Süleymaniye Kütüphanesinde celî sülüs hat ile yazdığı H.1267 tarihli "Allahu Vahde" ibareli eseri bulunmaktadır. Yazı levhalarından biri'de İnal'ın Kolleksiyonundadır. (Fotoğraf: 50) Naili Efendi H.1293/M.1876 tarihinde Mısırda vefat etti (113)

113) İnal 1955, 229, 231-232: Özsaymer 1994, 44

Nuri Efendi

Elhac Mehmed Nuri Efendi 1868 de Ortaköyde doğdu. Zeki Dede'den ta'lik yazdı. Sülüs ve neshi evvela Süleyman Efendiden, daha sonra Hoca Osman Efendi'den 1883 de, Alaiddin Beyden temeşşuk etti.

Medretü'l Hattatin'de sülüs ve nesh muallimliği, Güzel Sanatlar akademisinde yazı hocalığı yaptı. Eserlerinin bir kısmı Konya Mevlâna Müzesindedir. (Fotoğraf: 75, 100, 101, 102)

1951'de vefat etti. Yahya Efendi türbesi kabristanına defn olundu. (114)

114) İnal 1955, 242-245.

T.C. YÜKSEK

Necmeddin Okyay

Necmeddin Okyay (1885-1976) yılları arasında yaşamıştır. Üsküdarlı olan Necmeddin Efendi, rık'a, divanî ve celî divanî icazetini Talat Bey'den aldı. Sami Efendi'den de ta'lik ve celî ta'lik meşk etti. Medresetü'l Hattatin'de Tuğrakeş İsmail Hakkı Bey'den celî sülüs ve tuğra çekmeyi öğrendi, Ebru'yu Özbekler Dergâhı Şeyhi Hezarfen Ethem Efendi'den öğrendi. Ta'lik yazısında güçlü olan hattatın en büyük özelliği imzasız yazıların kimin olduğunu bilmesi idi.

Necmeddin Efendi'nin Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde H.1328/M.1910 tarihli ta'lik hat ile yazdığı "Maarifsiz Millet Yaşamaz" ibareli eseri gerek hat, gerekse ebru sanatı açısından oldukça güzeldir. (115) Merhumun çeşitli kolleksiyonlarda eserleri vardır.

115) İnal 1955, 602, 606: Rado 1984, 265: Ülker 1987, 39: Sungur, 1994, 46.

Silleli Hattat Osman Hamdi Efendi

Osman Efendi H.1260/M.1844 tarihinde Sillede doğmuştur. Ahmet Şükrü Dede'nin oğlu ve Osman Haki Dede'nin torunudur. Babası gibi hattat, nakkaş, müzehhip ve mücellit idi. Sille hocalarından merhum Hacı İsmail Nazifi efendiden ders almıştır. Yazdığı büyük kıtada bir Mushafi Şerif Kapu Camii şerefine konulmuştur. Eski Konya valilerinden Ferit paşaya yazdığı Menakıb-ı Mevlâna, eski türbedarlardan Ispartalı Osman Vehbi Dedéye yazdığı Mushafi şerif, Mevlâna müzesine alınmıştır. Konya Vilayet Matbaasında da bulunmuştur. Bir çok risaleler yazmıştır. H.1323/M.1905 tarihinde vefat etmiştir. Sillenin aşağı mezarlığında medfundur. (116)

116) Uyar 1949, 21.

Ömer Vasfi

Ömer Vasfi Efendi (1880-1928) tarihleri arasında yaşamıştır. Tophaneli olan hattat, Çukurcumalı Kadri Efendi'den hüsn-i hat dersi aldı. Aziz Efendi'den sülüs ve divanî, Kamil Efendi'den nesih, Sami Efendi'den ta'lik, celî ta'lik ve celî sülüs öğrendi. Neyzen Emin Dede'nin ağabeyidir. (117) Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi (Fotoğraf: 99), Topkapı Sarayı Müzesinde eserleri olan hattatın bir diğer çalışması da Kasımpaşa Kaptan-ı Derya Sadrazam Cezayirli Gazi Hasan Paşa çeşmesindeki H.1190/M. 1776 tarihli kitabedir. (118)

117) İnal 1955, 737, 263: Derman 1966, 1-9.
118) Özdeniz 1995, 53

Pertev Paşa

Seyyid Mehmed Said Pertev Paşa H.1200/M.1785 de Daricada doğdu. Büyük kardeşi Mehmet Emin Efendi ile Sıbyan Mektebinde okudular. Meşhur Hoca Neş'et Efendiden Farsça okuyup Hoca Vahyi Efendinin Mesnevî dersine devam ettiler. Pertev Paşa H.1219/M.1804 de Divan kalemine girdi. Bir sene sonra Sadaret mektubî kalemine nakl edildi. H.1236/M.1820 de âmedciliğe, 1824 Divanı hümayun beylikciliğine ve 1826 da Reisülküttablığa tâyin edildi. 1829 da Mısıra gönderildi. 1835 den sonra kendisine Paşa unvanı verildi. H.1253/M.18377 de vefat etti ve Seyyid Celaleddin türbesinin yanındaki kabre defn edildi. Üsküdarda Selimiyyede medfun meşayihi Mevleviyye ve Nakşibendiyyeden Ali Behcet Efendi hazretlerinin halifelerindendi. Güzel nk'a yazardı. (119) Bunlardan biri İnal Kolleksiyonundadır. (Fotoğraf: 11)

119) İnal 1955, 737, 739.

Rakım (Ahmet)

Mustafa Rakım ile karıştırılmaması için "İkinci Râkım veya Küçük Râkım" diye anılan sanatçı, sülüs, nesih yazılarını ve ṭuğra keşîdesini Haşim Efendi'den meşkederek H.1256/M.1840 da icâzet aldı. Hayatı boyunca Mustafa Râkım'ın eserlerini taklid eden Ahmet Râkım, Rüşdiye mekteplerinde yazı hocalığı ve bazı matbaalarda hattatlık yaptı. 1866 da vefat ettiği rivayet edilen sanatkarımızın, Şeyh Vefâ türbesi haziresine defn edildiği söylenmektedir. (120)

120) Derman 1990, 20.

Rakım (Mustafa)

Sanatçı H.1171/M.1757 de Karadeniz'in Ünye kasabasında doğdu. Hâfizlık ve dini ilimler tahsilinin yanısıra sülüs, nesih'te ağabeyisi İsmail Zühdi ve Üçüncü Derviş Ali'den meşkedip oniki yaşında icâzet aldı. Ressamlıkla da meşgul olan Rakım Efendi bir ara İzmir Kadıağalığına getirildi ve zamanla çeşitli payeler aldı. H.1238/M.1823 de fiilen Anadolu Kadıaskeri olan Mustafa Rakım, bir felç geçirdikten sonra H.1241/M.1826 da vefat etti. Vasiyeti üzerine Karagümrük'de namına yaptırılan medresenin yanındaki türbesine defn olundu.

Celî yazılarda istifli imza atmak yeniliği de sanatçıyla başlar. Ta'lik hattıyla da kıt'alar yazan hattat, celî sülüsle yazdığı hat örnekleri arasında Divan Edebiyatı Müzesinde (Fotoğraf: 116), Fatih, Nakşıdil Sultan Türbesinin iç (kuşak) ve dış yazıları, Tophane'deki Nusratiye Camii içindeki "Amme" kuşağı ve bazı mezar kitabelerini zikredebiliriz. Mustafa Rakım Efendi'nin bütün yazı kalıpları ise Türk ve İslâm Eserleri Müzesindedir. (121)

---

121) Derman 1990, 22, 30.

Recaî Efendi

Mehmet Şakir Recaî Efendi, ma'den kalemi serhalifesi (122) Nurüddin Efendi'nin oğludur.

1803 de Sütlücede doğdu.

Onyaşında okuyup yazmağa başladı. Onüç yaşında hocası Filibeli Mehmet Efendi tarafından icâzet ve "Recaî" mahlası verildi. O esnada Kur'an-ı Kerimi ezberledi.

Onaltı yaşında babasının yanında çalışmaya başladı. Sabahları Bayezid camiine gidip ders okurdu, oradan işe giderdi.

Recâi Efendi bir çok memuriyetlerde bulundu, bunlardan bazısını altta zikrediyoruz.

1861 de Kafkasya göçmenlerinden teşkil olunan komisyona üye oldu.

1864 de Bosna ve İşkodra vilâyetleri Kapu Kethüdalığına (123) tâyin kılındı.

---

122) Pakalın I/1993, 186'da Serhalife, Resmi dairelerde eskiden kâtip yerinde kullanılan "Halifesi" nin üst derecesinde bulunanlara verilen addır. Halifelerin yazdıkları yazıları düzeltirler, mühim olan yazıları da yazarlardı. Tanzimattan sonra "Mümeyyiz" adını almıştır.

123) Pakalın II /1993, 172'de Kapı kethüdası, valilerle sancak beylerinin, dairelerin ve Patrikanenin Bâb-ı Ali ve resmi dairelerdeki işlerini takibetmek üzere tayin eyledikleri memura verilen addır.

Sülüs, celî ve nesihde üstad olmakla beraber ta'lik yazısıyla meşgul olmuştur.

Sanatçı musikiye de aşina idi. Ney üfler, keman çalardı. Çok güzel mühür kazar, ciltçilik ve yazı tezhib ederdi. Ayrıca kâbe örtüsü dokurdu.

Recâi Efendi şair ve edip Recaîzâde Ekrem Bey'in babası, yazar Ercüment Ekrem Tâlu'nun dedesidir.

H. 1291/M.1874 de vefat edip Eyüp kabristanına defnolundu. (124)

124) İnal 1955, 309-313: Karahan 1985, (sayfa numarası yok)

Rıza Efendi

Ali Rıza Efendi H.1231/M.1815 de Bursa'da doğdu. Biraz Arapça ve Farsça okudu. Sülüs, nesih, ta'lik, rık'a ve divanî temeşşuk etti. H.1323/M.1905 de vefat etti. Selimiyye dergâhı haziresine defn olundu. Tarîki Mevlevîye müntesib idi. (125)

125) İnal 1955, 750-752, 754.

Rifat Çelebi

Mevlâna ahfadından Cemâleddinzâde Hafiz Reşid'in oğludur. H.1292/M.1875 de Konya'da doğdu. Tarikatçizâde Cemaleddin Çelebi'den meşk etmiştir. Altı kalemde yazardı. Kapı Camii'nin batı cephesindeki sülüs yazılar onundur. Hattatlığı yanında şairliği de vardır. 1948 de vefat etmiştir. (126)

126) Uyar 1949, 24.

Sami Efendi

Sami Efendi H.1253/M.1838 de İstanbul'da doğdu. Yorgancılar Kâhyası Hacı Mahmud Efendi'nin oğludur. İlk yazılarına "Yorganizâde" diye imza atardı. Maliye Kalemi'nde, Divanı Hümâyun ve Nişan Kalemi Kâtipliklerinde bulunmuş ve buradan emekliye ayrılmıştır.

Sami Efendi sülüs ve nesih yazılarını Boşnak Osman Efendi'den, sülüs celîsini Râkım çırağı Recai Efendi'den, divanî yazıyı ve tuğrayı Nâsıh Efendi'den, tâliki Kıbrısizâde İsmail Hakkı Efendi'den, tâlik celîsini Ali Haydar Beyden, rık'ayı Mümtaz Efendi'den öğrenmiştir. Bütün bu yazı çeşitlerinde mahareti şaşılacak dereceleri bulmuş, bilhassa kudretinin en yüksek derecesini celî yazılarda göstermiştir. Yazılarına Cihangir ve Altunizade camiilerinde, Ankara Etnografya Müzesinde (Fotoğraf: 54) rastlanır. Taş üzerine hâkkedilen yazılarını Yeni Câmi sebilinde, Kapalıçarşı kapılarında, Bâbıâli Nallı Mescid'de, Şehzâde Câmiinde, Erenköy Zihni Paşa ve Galip Paşa Camilerinde görmekteyiz. Bir hayli mezar kitabesi de yazmıştır. Son zamanlarında mefluç olduğu halde 1 Temmuz 1912 de vefat etti. Kabri Fatih Camii bahçesinde. Kitabesini öğrencilerinden Hacı Kamil Efendi yazmıştır. (127)

---

127) İnal 1955, 359,366: Ülker 1987, 35.

Senih Efendi

Süleymen Senih Efendi, H.1238/M.1822 de Bursada doğdu. 1837 de İstanbula gitti. Bir ara divanı hümâyun kalemi, Maarifi Adliye Mektebine ve ağabeyi Ayandan Rıza Efendi'nin Serasker mektupçuluğunda bulunduğu esnada, mektubî kalemine de devam etti. 1886 da Askeri Tekaüd Sandığı nezaretinde çalıştı. 1900 da vefat etti. Üsküdarda Selimiye dergâhı haziresine defnedildi. Senih Efendinin Divan-ı eş'arı H. 1275/M.1859 da basılmıştır. Rık'a yazısı güzel olan sanatçının eserlerine İnal'ın kolleksiyonunda rastlıyoruz (Fotoğraf: 51) Senih Bey tariki Mevlevîye mensubdu. (128)

128) İnal 1955, 758, 759.

Sıdki Dede

Mevlâna dergahının son Mesnevîhanı olup, H.1239/M.1824 de Filibe'de doğmuş, medrese tahsilinden sonra Konya'ya gelip çileye soyunarak dede olmuştur. 1882 de Tarikatçı Eyüp Dede'nin ölümünden sonra yerine Mesnevîhan olmuştur. Memleketinde rüştiye'de öğretmen olmuş, yazıdan icazetli, Arapça ve Farsçaya vakıf biri idi. Basılmamış Berk-i Sebz-i Mevlevî adlı Frasça gramer kitabı, Frasçadan Türkçeye 30-40 defter tutan sözlüğü, II. Sultan Selim Camiinde verdiği hutbelerin metinlerini ihtiva eden eserleri vardır. Celî ve ta'lik yazısında usta olup bir kısım yazıları Mevlâna müzesindedir. Ateşbaz-ı Veli zaviyesi'nin kitabesi'de ona aittir. (Fotoğraf: 65) Ayrıca güzel mühür de kazardı. H.1352/M.1937 yılında 113 yaşında vefat etmiş ve Üçler Mezarlı'na gömülmüştür (Fotoğraf: 305). Ölümüne bir zat şu tarihi söylemiştir. (129)

Beğenmezken Dede değme diyârı
Mekan oldu ona Üçler Mezarı
Melek geldi Dedi tarihi büşra
Aleyke rahmetullâh-i tealâ (H.1352)/M.1933

129) Uyar 1950, 13: Özönder 1987, 129-149.

Suud Bey

Mehmet Suud Bey H.1299/M.1882 de İstanbul'da doğdu. Hattat, Vahdettin'in torunudur sülüs ve nesihi babası Rıza Saffet Bey, Beşiktaşlı Nuri Efendi ve Muhsinzâde Abdullah Bey'den öğrendi. Divanîyi Kamil Efendi'den, celi divanî'yi Sami Efendi'den meşketti. İsmail Hakkı (Altınbezer) dan tuğrakeşlik dersi aldı. Resmi devlet görevi yanında medereselerde yazı hocalığı yapmıştı. H.1367/M.1948 yılında vefat etti. Mezarı Merkez Efendi Kabristanındadır. Mevlevî tarikatına girdikten sonra Su'udü'l Mevlevî imzasıyla gazete ve dergilerde şiirler yazmıştır. Divanı vardır.

Suud Bey'in Galata Mevlevîhanesi'nde H.1335/M.1916 ve H. 1322/M.1904 tarihli, celi sülüs hat ile yazılmış "Ya Hazret-i Mevlâna" ibareli iki eseri vardır. Yazıları Mevlevî Sikkesi şeklinde istiflenmiştir. Diğer eseri ise İnal'ın Kolleksiyonundadır. (Fotoğraf: 71, 72, 73)

Abdullah Karataş Kolleksiyonunda da H.1339/M.1920 tarihinde celi sülüs hat ile yazdığı "Ya Hazret-i Şeyh Sultan Merkez Musa Muslihiddin" ibareli eseri vardır. (130)

130) İnal 1955, 378, 380: Bayat 1989, 93-94.

Şefik Bey

Şefik Bey H.1235/M.1819 yılında İstanbul'da doğdu. Yazıyı Ali Vasfi Efendi'den yazmaya başladı ve daha sonra Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye devam etti. Muzıkai Hümayûn ve Hademei Hümayûn hat muallimi olan sanatçı, Padişah Abdülmecid tarafından, Bursa'da 1855 de vukua gelen depremde harap olan Ulu Cami'deki yazıların tamiri için hattat Abdülfettah Efendi ile beraber Bursa'ya gönderildi. Orada üç buçuk yıl çalışarak bozuk yazıları onardıktan başka camiye güzel yazılarda ilave etti.

Şefik Bey Sülüs, celî, nesih ve divâni yazıları çok güzel yazan değerli bir sanatçıdır. Beyazid'de üniversite merkez binasının giriş kapısı üstündeki "Daireî Umuru Askeriyye" yazısı ile iki taraftaki ayetler onun eserlerindendir. Konya Mevlâna Müzesinde de levhalarına rastlamaktayız. (Fotoğraf: 36, 37, 38)

H.1297/M.1880 yılında vefat etti. Beşiktaş'da Yahya Efendi kabristanına defnedildi. (131)

131) İnal 1955, 384, 389: Yazamsoy, Karahan 1985, 35.

Şevki (Mehmet Şevki Efendi)

Şevki H.1245/M.1829 tarihinde Kastamonu da doğdu (132). Küçük yaşta İstanbul'a getirilen Mehmet Efendi, dayısı Hulûsi Efendi'den sülüs ve nesih yazı meşk etmiş, 14 yaşında iken icâzet almıştır. Sanatçı, hocasının ısrarına rağmen başka bir hocaya gitmemiş Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin meşklerine bakarak yazıyı ilerletmiştir.

Şevki Efendi Harbiye Nezaretinde, bir çok mekteplerde Hüsnü Hat (Güzel yazı)hocalığı yapmıştır. Nesih yazıda Hafiz Osman ve İsmail Zühdü tavrını benimsemiş ve bu yolda yürümüş, sülüs ve celîde ise Mustafa Râkım tarzını seçmiş ve bu vadide bir çoğu istifli olmak üzere, güzel yazılar bırakmıştır. "Hattı icâze" denilen yazıyı da en güzel yazanlardandır. İstanbul Divan Edebiyatı Müzesindeki celî sülüs yazı ona aittir. (Fotoğraf: 41)

Sanatçı H.1304/M.1886 yılında vefat etmiş, Merkez Efendi kabristanına defnolunmuştur. (133)

---

132) Unat 1994, 84
133) İnal 1955, 397-399: Derman 1981, 42.

Yesarî Zâde

Elhac Mustafa İzzet Efendi, ta'lik yazısının büyük üstadı, Yesarî Mehmed Es'ad Efendi'nin oğludur. İstanbul'da doğdu. Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. İsminden ziyade "Yesarî Zâde" namile maruftur. Yazıyı babasından öğrenmiş, ondan icâzet almıştır. Talik yazıyı çok güzel yazanlardandır. İstanbul'daki birçok cami, türbe, çeşme ve diğer mirî binalar üzerinde çok güzel kitabeleri vardır. Eserlerinin bir kısmı Konya Mevlâna Müzesindedir. (Fotoğraf: 8, 9, 10) Değerli hattat Ali Haydar Bey onun talebesi idi.

H.1265/M.1849 da vefat etti. Fatih'te, Gelenbevi semtindeki kabristana defnedildi. (134)

134) İnal 1955, 562-569: Yazansoy, Karahan 1985, 23.

Zeki Dede

Mehmed Zeki Dede H.1227/M.1821de Bursa'da doğdu. Mahkeme-i Şer'iyye Kâtipliği yaptı. Bursa Mevlevîhanesi'ne intisab ederek çile çıkarıp dede oldu. 1854 Bursa depreminden sonra İstanbul'a göçtü. Hayatını kitap yazmakla, mesnevî öğretmekle devam ettirdi. H. 1219/M.1874 de Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhliğine getirildi. H.1299/M.1881 de vefat etti. Mezarı Üsküdar Mevlevî Tekkesi haziresindedir.

Zeki Dede güzel talik yazardı. Ta'lik'i, Sahib-i Kalem-i Efşar isimli İranlı hattattan öğrendiği için talik üslubunun Türk olmadığı ileri sürülür. Zeki Dede'nin İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde ta'lik hat ile yazdığı güzel bir eseri, Ayrıca İnal'ın Kolleksiyonunda da yazılarından örnekler bulunmaktadır (Fotoğraf: 19, 20). (135)

135) Habib H.1305/.M.1887, 249: Bursalı Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi No:17, 251-252: İnal 1955, 639-643: Uzluk 1957, 74.

TEZHİP

Tezhip

Mevlevî müzehhipleriyle ilgili çalışmalarımızda karşılaştığımız sanatçılardan biri Muhlis bin Abdullahdır. Bu zat ilk Mesnevi tezhipçisi olarak bilinir (Fotoğraf: 130, 131). (136)

II. Mahmut dönemi müzehhiplerinden olup Rokoko tarzı tezhipler yapan Hacı Dede'yi, Mevlevî Süleyman Efendiyi ve Nakşî Dedeyi vazolu, vazosuz çiçek buketleri, demetler ve tek çiçekler yapan sanatçılar arasında sayabiliriz. Bu dönemin Lâke müzehhipleri arasında Haşim Dede'nin adını verebiliriz. (137)

Beyazıt'ta çalışan son dönem Mevlevî müzehhipleri arasında Şeyh Arif, Hüsnü Efendi, Sami, Şevki, Şevket Efendileri sayabiliriz. (138)

136) Uzluk 1957, 37
137) Ünver 1964, 139
138) Ünver 1964, 24

EBRU

Mustafa Düzgünman

Mustafa Düzgünman 1920 senesinde Üsküdar'da doğmuştur. Babası Mehmet Saim Düzgünman, Aziz Mahmut Hûdai Camii imamlarından idi. Aynı zamanda aktarlık ile meşguldu. Annesi, Emine Şükriye Hanımdır. Ebru ve cilt sanatını öğrenmek isteyen Mustafa Düzgünman, o zamanlar Güzel Sanatlar Akademisi'nde ebru ve cilt hocası olan, kuzeni Necmeddin Okyay tarafından 1938 senesinde Akademiye kayıt ettirilmiş ve orada ebru ve eski usulde ciltciliği öğrenmiştir. O tarihten vefatına kadar, aralıksız olarak 42 sene ebruculuğu devam ettirmiştir.

Yalnızca ebru ve cilt ile uğraşmayan Düzgünman, Hafiz Muhiddin Bey ve Çarşamba Tekkesi Şeyhi Hayrullah Efendi gibi ustalardan dînî musikiyi de öğrenmiştir. Bunun yanında aynı zamanda usta bir fotoğrafçı idi.

Mustafa Düzgünman 1952 senesinde Süheyla hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten iki evlat sahibi olmuştur.

Sanatçı 1953-1979 yılları arasında, Aziz Mahmud Hüdai Efendi Türbedarlığı'nda bulunmuştur.

Klasik Türk Ebruculuğu'nu zamanımıza kadar hiç bozulmadan taşıyarak, bu sanatın yurdumuzda ve dünyada tanınması ve gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda birbirinden değerli ebru sanatçıları yetiştirerek bu sanatımızın unutulmasını da önlemiştir. Bununla beraber, hocası olan Necmeddin Okyay'ın bulduğu çiçekli ebruyu islah etmiş ve bugünkü durumuna getirmiştir. Diğer taraftan çiçekli ebru ailesine papatyayı

kazandıran odur. Eserlerinin bir kısmı İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesindedir. (Fotoğraf: 147, 148, 149)

Mevlevî sanatçı baba mesleği olan aktarlığı da sürdürmüş 12 Eylül 1990 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Karacaahmed Mezarlığındadır. (139)

139) Derman 1976, 49: Göktaş 1986, 27-31: Çoktan 1992, 10

KATI’

Mevlevî Kağıt Oyma Sanatkârları
(Katta'lar)

Kağıt Oymacılığı (Kaatı)

Kağıt üzerine yazılmış zarif bir hattı, ince bir motifi en küçük detaylarını dahi bozmadan yardımcı kesici aletlerle oyup çıkarmak ve başka bir kağıt üstüne orijinalindeki gibi yapıştırmak sanatına "kaatı" denir. Böylelikle hem oyulan kağıt (dişi), hem de oyulmuş ve başka kağıda aktarılan (erkek) iki örnek elde edilir.

Oyma sanatıyla hazırlanmış tek tek levhalar olduğu gibi yüzlerce sayfalık yazı veya albümler de mevcuttur.

XV. yüzyılda Herat'ta ortaya çıkan bu sanatın ilk büyük ustaları Heratlı Abdullah Kaatı ile Şeyh Dost Muhammed'dir. Osmanlı sarayında da bu sanat beğenilip, XVII. yüzyıldan itibaren çok büyük sanatkarlar yetişmiştir. Bu sahanın en büyük üstadları Mevlevîler arasından çıkmıştır. Bursalı Fahrî, Eyyubî Derviş Hasan Dede, Mehmet bin Gazanfer bunlar arasındadır. (140)

---

140) Âli 1926,63: Arseven II/1965, 980-981: Mesara 1991, 3-6

Bursalı Fahrî

Fahrî kağıt oymacılığında yetişmiş en büyük sanatkârlardandır. Hayatı hakkında yegâne bilgimiz onun Bursada doğduğudur. Sanatçının doğum yılı bilinmediği gibi ölümüde çeşitli kaynaklarda değişik tarihler olarak gösterilmektedir. Ancak daha çok H.1028/M.1618 e doğru İstanbul'da vefat ettiği söylenmekte. Kabri, bir rivayete göre Edirne Kapı'da Hattat Kırımî Abdullah Efendi mezarı yanındadır. Bir başka kaynakta ise İstanbul surları dışında Emir Buharî civarında olduğu kaydedilmiştir.

Mevlevî olan Bursalı Fahrî, sadece kağıt oymacısı değil, makta, keşkül ve enfiye kutusu gibi eşyaların oymalarında da hüner sahibi bir sanatkâr olarak bilinir. (141)

Fahrî'nin tamamen oyma olarak hazırladığı "Kitab-ı Gülistan" Sultan I. Ahmed'e sunulmuş, yalnız eserin inceliği anlaşılmamış ve takdir edilememiştir. Daha sonra Sultan IV. Murad'a sunulan "Gülistan" eseri için sanatkâra süslü bir sandık hediye edilerek mükâfatlandırılmıştır. Rivayete göre, Sultan böylesine benzersiz bir esere imza atılmasını uygun bulmayarak kitabı denize attıtmıştır. (142)

Fahri'nin katı'larından biri Topkapı Sarayı Müzesinde teşhir edilmektedir. (Fotograf: 163)

---

141) Habib 1305/1887, 261: Çelebi II/13141896, 13: Çelebi III/1896, 442: Âli 1926, 63: Ünver 1934,19: Çığ 1957, 159-173: Edhem 1970, 30-31: Cumhur 1982, 112: Rado 1984, 93: Çağman 1985, 93.

142) Beliğ 1288/1871, 532

Eyyûbî Derviş Hasan Dede

XVIII. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Eski kaynaklarda belirtildiğine göre Hasan Eyyûbî, Beşiktaş Mevlevîhanesi'ne mensup dervişlerdendir. Adının sonundaki "Eyyûbî" ibaresinden de Eyüp Sultanlı olduğu anlaşılan Derviş Hasan'ın eserlerinden biri tahminen 1718 tarihli oyma süslemeli bir yazı çekmecesidir. Halen Topkapı sarayı Müzesi CY4631 No. da bulunan bu çekmecenin iç ve dış kapağında kağıt oyma tekniğiyle yapılmış İstanbul manzaraları vardır. Sanatçının yaratıcı gücü bu eşsiz eser dolayısyla pek çok neşriyata konu edilmiştir. Bir diğer eseri ise İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi 287 No. da bulunan Katı'a tekniğiyle yapılmış Mevlevî sikkesidir. Sanatkarın aynı müzedeki yazı levhasıda teşhir edilmektedir. (Fotoğraf: 7) Bu zatın büyük bir ressam ve aynı zamanda önemli bir oymacı olarak Türk ustalarının arasında en üst sıralarda bulunmayı hak ettiği de ifade edilmektedir. (143)

143) Çığ 1957, 159-173: Çığ 1960, 430-437: Edhem 1970, 31: Çağman 1985, 401-405: Bayat 1989, 84-85.

Konyalı Hacı Raşit Lûtfullah

Sanatçının güzel Kur'an yazıları vardır. Avukat Halil Ethem Arda'nın kolleksiyonunda Raşit ve diğer bilinmiyen hattat, oymacı, müzehhip ve ressamların eserleri vardı. Lütfullahın 1535 tarihli 19 sayfalık erkek ve dişili murakka mecmuası ise İstanbul Eski Eserler Müzesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Konyalı sanatkâr 1777 de vefat etmiştir. (144)

144) Ethem 1924, 19: Uzluk 1957, 65-66.

Mehmet bin Gazanfer

Türk katı' ustalarının en eskilerinde olup, hayatına dair bilgi bulunmamaktadır. Fahri'den önce yaşadığı anlaşılan Mehmed Bey hakkında Şehabeddin Uzluk şu satırları yazmıştır:

"Bizde oymacı Fahri henüz dünyada yokken, Konya'da merhum Halim Çelebi'nin kolleksiyonunda gördüğüm bir mecmuada Mehmed bin Gazanfer adlı bir Mevlevî'nin eserlerine tesadüf etmiştim ki, 1507 tarihinde tamamlanmış ve birçok zengin manzaraları ihtiva ediyordu. İnsan renkli yapraklardaki manzaralara bakarken gözlerini birinden diğerine geçiremiyordu" (145) (Uzluk'un bahsettiği bu eser şimdi Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Halil Ethem Arda Kolleksiyonunda saklanan Müntehebat Mecmuası'dır.) Kemal Çığ, bu eser için şu bilgiyi vermektedir. "Müntehebat Mecmuası'ndan sanatkârın kudreti hakkında bir hüküm çıkarmak mümkündür. Bu eser büyük bir zevk ve titizlikle meydana getirilmiştir. En ufak bir hata ve pürüze tesadüf etmenin imkânı yoktur. Harfler ve kelimeler çok muntazam oyulmuş, en küçük bir kesme hatası yapılmamıştır. Yapıştırmada da aynı ustalık nazarı dikkati çekmektedir." (146). Bu sanatkarın Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde H.845'te kayıtlı "Gûy ve Çevgan" isimli kitapta oyma kıt'aları ile dişi oyma kalıplarından yapılmış süsleri, Üniversite Kütüphanesi TY9350 No. da ta'lik kıt'aları ile aynı kütüphanede T.9352 No. da oyma olmayan karalamaları bulunmaktadır. Gazanfer'in yine Topkapı Sarayı Müzesi'nde, Emanet Hazinesi (EH) No. 2832 deki bir murakka albümdeki oyma kıt'asında ise noktalar ve yazılardaki iç boşluklar altın yaldızlı kağıt yapıştırmalarla süslenmiştir. (147)

---

145) Uzluk 1945, 45: Uzluk 1957, 64.
146) Çığ 1957, 161
147) Çığ 1956, 430-437: Bayat 1989, 85.

Süleyman'ül Mevlevî

Süleyman'ül Mevlevî'nin eserlerinden biri Avukat Halil Ethem'in kolleksiyonundadır. Bu çalışma gül ve karanfil çiçeklerinden yapılmış bir albümdür. Sanatçının ikinci bir eserinin varlığında Nafiz Uzluk'tan öğreniyoruz. Çalışmanın tarihi ve imzası yoktur ama Uzluk onun XVII. yüzyılın sonuna doğru yapıldığını tahmin etmekdir.

Regaibül Menakıp adlı diğer bir kitap 1679 yılında istinsah edilmiştir. Eserin katibi Süleyman'ül Mevlevî'dir. Şahabettin Uzluk bu iki sanatçının aynı şahıslar olabileceğini düşünmekte (148)

XVII. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Süleyman celî yazılarda oymuştur. Ayrıca arslan şeklindeki oyulmuş bir levhanın sanatkarıdır. Belki bu sanatçı yukarıda işaret ettiğimiz şahısdır. (149)

148) Uzluk 1957, 66.
149) Mesara 1981, 17

MİNYATÜR

Ahmet Süheyl Ünver

Süheyl Ünver 1898 de İstanbul'da doğmuştur. Babası Muhaberatı Umumiye Müdürü ve bilginlerimizden Mustafa Enver Bey'dir. Büyük babası meşhur hattatlarımızdan Şevki Efendidir. Ünver Mercan Lisesini bitirdikten sonra, İstanbul Tıp Fakültesine girmiş ve 1920 yılında mezun olup Gureba Hastanesinde asistanlık yapmıştır. Paris Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Marcel Labbe'nin yanında uzmanlığını bitirdikten sonra Akil Muhtar Bey'e Doçent olmuş, bilahere İstanbul Tıp Fakültesinde Tıp Tarihi kürsüsünü idareye memur edilmiştir.

Sanatçı Güzel Sanatlar Akademisinde minyatür hocalığı yapmış. Türk güzel sanatlarının her dalıyla meşgul olmuştur. (150) Minyatürlerine özel kolleksiyonlarda rastlıyoruz. (Fotoğraf: 179)

---

150) Uzluk 1957, 79-80

RESİM

XIII.Yüzyıl Mevlevî Ressamları

Konyalı Ressam Ahmet

Alaeddin Siryanus

Aynüddevle-i Rumî

Şeyh Bedreddin-i Yavaş El Ma'ruf bi Nakkaş

Şehabettin

Konyalı Ressam Ahmet

Ahmet XIII. asır Selçuklu ressamlarından olup kendisini daha çok dekoratif konularda yetiştirmiştir. Sanatçı çini resimleri üzerinde çok çalışmış ve Kelûk'un (1300) yıllarında yaptığı iç mimari süslerde ona yardımcı olmuştur. Kelûk bin Abdullah ile ortak çalışmalarına dikkat ettiğimizde, Ahmet'in onun öğrencisi olduğunu tahmin etmemiz mümkündür. Sanatkarın Sivastaki eserlerinde imzası Amel-i Ahmet El-Konevî (عمل احمد القنوی) şeklindedir. (151)

151) Edhem 1910, 9

Alaeddin-i Siryanus

Alaeddin Selçuki devri ressamları arasında sanatçı şahsiyeti yanında daha çok ilmi yönüyle tanınmaktadır.

Menakıbnamelere göre Mevlâna zamanında derviş olmuş ressamlardandır. Kendisine bu ismin Hz. Mollayı Rûm tarafından verildiği zikredilmektedir. Ayrıca ilk zamanlarda Müslüman olmadığı, fakat Mevlâna'ya intisab ettikten sonra İslâmiyeti kabul ettiği kaydedilmiştir.

Uzluk, sanatçının Konyalı olabileceğini söylüyor. (152) Biz araştırmalarımızda bu zatın ismini Alaeddin-i Siryanus olarak gördük ve okuduk, ancak Uzluk bunu Siryanuş olarak kaydeder.

152) Uzluk 1945, 19-20: Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 225, 273-277, 414, 463-464.

Aynüddevle-i Rumî

Selçuklu Padişiah II. Keyhüsrev'in (1236-1246) (153) Gürcü Hatun adında bir kızı vardı. Bu hanım, Vezir Muineddin Pervane'nin eşiydi. Pervane, görevli olarak Kayseride bulunuyordu. Eşi, Muineddin'in yanına gitmek ister ancak Mevlâna dan kısa bir zaman için bile ayrılmak istemiyordu. Kederini azaltmak için sarayın ressamı Aynüddevle den Hz. Pirin portresinin çizilmesini ister. Bunun üzerine sanatçı bir kaç memur ile Mevlânaya gider. Mollayı Rûm ressamın ne amaçla ziyarete geldiğini anlayıp kendisine; resmimi çıkarmak istiyorsun, eğer becerebilirsen çıkar. Aynüddevle Mevlâna'nın ayakta poz vermesini rica edip resmini çizmeye başlar ve gayet güzel bir resim yapar ancak ikinci defa baktığında başka türlü görür, bu işi yirmi defa tekrarlar ve hayretinden kalemlerini kırıp dışarı çıkar ve çizdiği resimleri Gürcü Hatun'a teslim eder. Şunuda unutmamak lazım ki resimler Mevlâna'ya benzemeseydi Hatuna götürmesine lüzum kalmazdı. Gürcü Hatun anlattığımız eserleri bir sandığa koyup beraberinde Kayseriye götürüyor. Eftakî resimlerin ne kadar süre içinde yapıldığını söylemiyor yalnız onların kağıt üzerine, siyah kalemle çizildiğine işaret ediyor.

Sanatçının ikinci eseri Mevlâna'nın Başneyzeni Hamza Dede'nn portresidir. Bu resim Hz. Celâleddin'in sağlığında işlenmiştir. Çünkü Dede, Mevlâna hayatta iken vefat etmiştir. Bu konuda gerek Eflakî ve gerek Mesnevîhan Mahmut Dede'nin "Sevakıbında" zengin bilgiler vardır. Söz konusu portre Hasip Dede tarafından kopya edilmiştir (Fotograf: 196). (154)

Eflakî'nin verdiği bilgilere göre Aynüddevle'nin Rûmi ek isminden de Konya veya civar şehirlerden birinde dünyaya gelmiş olması muhtemeldir. (155)

---

153) Sevim, Yücel 1989, 166

154) Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 425-426: Turgal 1936, 238: Ünver 1943, 78: Uzluk 1945, 13-14: Gölpınarlı 1983, 455: Uzluk 1985, 275-278

155) Yazıcı 1976, 552:Uzluk 1957, 20

Şeyh Bedreddin-i Yavaş el Ma'ruf bi Nakkaş

Konya mektebi ressamlarından olan Bedreddin Mevlâna'nın yolunu izleyenlerdendir. Sanat hayatını Konya'da başlayıp bazı eserler meydana getirdiği Mevlevî vesikalarından anlaşılmaktadır.

Özellikle resim konusunda duvar süsleriyle uğraşmış, eserleri Hüsameddin Çelebi'nin Bağ-ı Hümamında ve İkinci Kılıç Arslan'ın sarayında mevcut imiş, fakat bugün o eserlerin hiç biri ortada olmadığı için, sanat değerleri hakkında bilgi edinmemiz mümkün değildir. (156)

Ressamın Mevlâna türbesi içinde bazı çizimler yapmış olması mümkündür, çünkü Hz. Pir'in vefatında (1273) Konya'da imiş ve bir Mevlevî'nin bu sanatsal faaliyete katılması da muhtemeldir. Ayrıca sanatkar heykel ve kabartma işçiliğinde de bilgiliymiş. (157)

156) Ünver 1943, 9: Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 74, 190, 244.
157) Uzluk 1957, 26

Şehabettin

Şehabettin Selçuklu devrinin meşhur ressamları arasında yer almaktadır. Özellikle onun da dekorcu bir ressam olması muhtemeldir. Sanatçının, Mevlâna zamanında yaşadığını bilmekle beraber eserleri ve sanatsal yaşamı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Sadece menâkıbnameler ve Divan-ı Kebir'de adı geçmektedir. (158)

Bizde araştırmalarımızda Şehabettin Gûyende adına birçok defa rastladık ama bu zatın sanatıyla ilgili bilgileri bulamadık. (159)

158) Mehmet Dede (tarihsiz), 314: Gölpınarlı 1992, 470.
159) Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 116, 222, 223.

XIV. Yüzyıl Mevlevî Ressamı

Hacıyül Mevlevî

Hacıyül Mevlevî

XIV. yüzyılda Akşehirde eserleri bulunan ve orada herkesin bildiği bir ressamdır. Sanatçı Konya mektebinde tezyini resmi öğrenmiştir. Mahmud-u Hayranî türbesinde taş üzerinde dekoratif eseri türbenin sol tarafina düşen Çiçek Hatun'un (چیچك حاتون) kabrinin iç yüzeyindedir. Sanatkarın imzası ise "Reseme Haciyül Mevlevî (رسم حاجی المولوی) şeklinde kazılmıştır. (160)

Bu taşın üst tabanını değişik eğrilerden oluşmuş bir kenar hattı ve bu hattın iki alt köşeleri kıvrımlı direklerle düz satıhlı bir kaideye bağlanmaktadır. Özellikle, yukarıda eğrilen iç ve dış kısımları pek ince hatlarla izleyicide iyi bir te'sir bırakmaktadır. Sözkonusu hatların ve gerekse ortaya rastlayan şamdan'ın kenar hatları olgun bir sanatçının izlerini taşımaktadır.

Diğer bir örnekte sanatkar başka bir zevkle eserini tamamlanmıştır. Orada, üst kaide eğrileri daha az bir genişlikte fakat daha çok sayıda. Bu münhanilerin alt tabanı düz bir hatla bitiyor. Bunun altından başlayan direk başlıkları burada hemen hemen bir süs vazifesi gören iki rozete değişiyor ve ince bir çerçeve içerisinde dört parçaya ayrılmaktadır. En üstteki ornamentli kısım aynı zamanda, süslü bir Selçuklu Sülüsü oluyor.

Hacıyül Mevlevî'nin diğer bir eserinde ise, üst süs kısmı doğrudan doğruya ciddi bir yazı sınırı oluyor. Özellikle, orada diğerlerinde gördüğümüz çeşitli hat ve yazı terkipleri tamamıyla daha ağırbaşlı bir kenar hattına mevkiini vermiş bulunuyor. Dış yüzde kitabe sayısı diğerlerinin birkaç katına

---

160) Meriç 1936, 155

çıkıyor. Daha önceki eserde gayet dar bulunan çerçeve payı bu son eserde belki daha çok göze batacak stilde süse geçiyor ve bazan yanlara genişleyen tesir birdenbire sivrileşiyor.

Sanatçının ince ornamentleri yanındaki hatları örneğin sülüsleri, nesihleri yahut yalnız sülüsü veya karışık kompozeleri onun ikinci bir hüviyetini ortaya koyuyor. Bazen, "Seid-i Şehid Budak bin Hasan Aksarayi" (سعید شهید براق بن حسن آقسرای) kabir taşında olduğu gibi, Selçuklu Sülüsünü en yüksek noktaya kavuşturmuş görünüyor.

Yahut "Vefat yaften-i merhume-i mağfure Seta Saliha Avez Hatun"da (وفات یافتن مرحومهٔ مغفوره ستی صالحه عوض خاتون) bulunduğu gibi, dekor derecesini üstün bir hale getiriyor. Herhalde, onun birbirinden ayrı zevk ve yüksekliği olan eserlerinden anlaşıldığına göre bu sanatın tek sayılacak üstadlarından biri olacaktır.

Hacıyül Mevlevî, bazen sadelik ve çok defalarda tatlı bir kalabalık içinde en sert mermerlere dekorlar işlemiş, kimi zaman onları kıvrık bir yazı terkibiyle bütün yüzeyi doldurmağa uğraşmıştı. Fakat, bütün bu mesaiden sızan izler gayet kuvvetli bir el hareketidir. Ona bu kuvvetinden dolayı devrinin büyük bir dekorcu ustası diyebiliriz.(161)

161) Ünver 1934, 9: Uzluk 1945, 26-29.

XV, XVI ve XVII. Yüzyıl Mevlevî Ressamları

Abdürrahmanül Mevlevî

Ahmet Fasihi

Asarî

Mevlevî Behzad

Fasih

Derviş Haşimi

Medari Mustafa

Mehmet Dede

Nakkaş Dede

Abdurrahman Ül- Mevlevî

İkinci Beyazıt devrin'de (1481-1512) Türk resim sanatında büyük ilerlemeler kaydedilmektedir ve Abdurrahman Ül- Mevlevî gibi büyük ressamlar yetiştirmiştir. Sanatçının en meşhur eseri, Konya'da Mevlâna türbesinin iç süslemeleridir. Kubbe içi ve duvar yüzleri, sivri kemerlerin içi, kubbe ve sütunlar binlerce şekil ve renkle süslenmiştir.

Yeşil kubbenin (Kubbe-i Hadra) kıble duvarında pencere altına düşen dekor ve selvi resimleri altında sanatkarın tezhipleri içinde güzel hatları dikkatimizi çekmektedir. Koyu yeşil zemin üstünde altın kabartmasıyla şu satırlar okunmaktadır: (Bkz.Fotograf:182) .

Bismillahirrahmanirrahim

بسم الله الرحمن الرحيم

Nakşetül Kubbetül Hadra fi emri biddevleti; eşSultan-ül müeyyed bir ta'yidi Allahül- müsteân Sultan Bayezid bin Mehmet Han; نقشت القبة الخضرا في امر الدولة السلطان المؤيد بتأييد الله المستعان سلطان بايزيد بن محمد خان bunun altında: Alâ yed-il abdüzzaif il Mevlevî Abdurrahman bin Mehmet el-Halebî ve inşede fi tarihi hazel beytin على يد العبد الضعيف المولى عبد الرحمن بن محمد الحلبي وانشدت في تاريخه هذين البيتين

Türkçesi : Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla Yeşil kubbe, yardımı dilenen Allahın kuvvetiyle teyid olunan Mehmed Han oğlu Sultan Bayezid'in devleti günlerinde, zayıf kul, Mevlevî, Halepli Mehmet oğlu Abdurrahman'ın eliyle nakşedildi ve buna tarih şu iki beyt inşad edildi (162)

162) Önder 1962, 290

Kitabenin ifadesinden de anlaşılacağı üzere, Yeşil Kubbe'nin nakışları, Osmanlı Padişahı Bayezıd II devrinde (1481-1512), Halepli Abdurrahman tarafından yapılmıştır. Burada Hazelbeytin sözünden sonra tarihi belirtmesi gereken beyit ortada yok. Belki sanatkar eski süs stilini bozmamak için tarihi düşürmemiş.

Şehabettin Uzluk'da; F. Nafiz Uzluk'un notlarına dayanarak H.887/M.1482 tarihini vermektedir. Buradaki dekorlar, kırmızı, mavi, yeşil zeminler üstünde kaynaşan renkler, yapraklar ve çiçekler ise uzun bir etüdün sonucudur. (163)

Biz araştırmalarımızsa Abdurrahman isimli bir zata rastladık ama onun Şeyyad diye tanındığı , aynı şahıslar olabileceği ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. (164)

163) Ünver 1934, 15: Uzluk 1957, 48: Gölpınarlı 1983, 153.
164) Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 146.

Ahmed (Fasihî)

Fasih Dede öğrencilerinden olan ressam Ahmed, Dedesine nisbetini göstermek için Fasihî adını kullanmıştır. Hocasından Galata Mevlevîhanesinde şiir ve resim öğrenen sanatçı edebi kaynaklara göre yeniçeridir ama bu onun bir Mevlevî olmasına engel teşkil etmemektedir. (165)

Suyolcuzâde Hattat Necip Fasihî'nin Mısır yolculuğunu anlatırken onun Selim Beyin yanında Cezayirli Hasan'dan sülüs ve nesih öğrendiğini; ayrıca Selim Beyin kasrının duvarlarına nakışlar yaptığını söylüyor. (166)

Sanatkar Lale Devri günlerinin hatıralarını bir albümde toplamış ve ona Bezm-i Küyûf adı vermiştir.

Şehabettin Uzluk 1920 yılında Yıldız Sarayı kütüphanesindeki incelemeleri sırasında, resimli bir el yazmasında Fasihî'nin Lale devrine ait ufak bir tablosunu gördüğünü anlatmaktadır. Araştırmalarımızda ne yazık ki bu tabloya ulaşamadık (167).

---

165) Uzluk 1957, 64
166) Uzluk 1957, 64: Suyolcuzâde 1942, 327
167) Uzluk 1957, 65

Asarî (Esedî)

Esedi XVII. yüzyılda yaşıyan Mevlevî sanatçılarındandır. Portre ve hayvan resimleri yapıyordu. Evliya Çelebi onun Yenikapı Mevlevîhanesinin duvarlarından birine çok güzel bir yazı ve arslan resmi yaptığını kaydetmektedir. Bu resim o kadar etkileyici imiş ki her şair arslan için uygun bir şiir yazıyormuş. Sanatkarın asıl adı Asarî olduğu halde arslan resimleriyle meşgul olduğundan Esedî adını kullanmıştır. Sakıp Dede sanatçının Edirne'nin Muradiye mahallesinde zengin bir aileden olduğunu kaydediyor.

Esedî Edirne Mevlevîhanesinde Mevlevîliğe intisap etmiş ve mürşidi olan Kız Dede'nin vefatiyle Edirne'den ayrılıp Horasan'a kadar gidiyor. Dönüşünde Konya'da kalıp Sultan Veled Medresesi duvarına karşılıklı iki arslan yapmıştır. Sonunda XVII. yüzyıl içinde İstanbul'a dönüp Kulekapısı Şeyhi Gavsî Dede zamanında zikredilen Mevlevîhanede bir hücrede yaşamıştır. (168)

Evliya Çelebi Asarî nin Kulekapısı Mevlevîhanesinde yaşadığı sıralarda alamet olarak semahane civarındaki odasının duvarına güzel bir arslan resmi yaptığını kaydetmektedir. (169) Bu arslanların hiçbirisi maalesef günümüze ulaşamamıştır.

---

168) Dede II/1283/M.1886, 37: Çelebi I/1314/M.1896, 61
169) Çelebi I/1314/M.1896, 61

Mevlevî Behzad

XVII. yüzyılda portre ve harp resimleri üzerinde çalışan Mevlevî ressamlarından olan Behzad'ın ailesi Solakzadelerdendir. Bu aile 1625 yılında Kulekapısı Mevlevîhanesinde Mevlevî muhibbi olmuşlardır yani bir şeyhin tarafından sikkeleri tekbirlenmiştir. Behzad, Ankaralı İsmail Dede zamanında kendisine intisab edip Mevlevî olmuştu. Sakıp Dede onun tarihle uğraştığını kaydetmektedir. (170)

Behzad yeniçeri olduğu zamanlarda Hasbahçe'de resim sanatını öğrenip dördüncü Murad'ın Bağdat ve Revan seferlerine katılmış ve çok kıymetli tablolar işlemiştir. Sanatçının Galata Mevlevîhanesindeki mezar taşından H.1063/M.1652 tarihinde vefat ettiğini anlıyoruz. (171)

Y. Karabacak ve F. Sarre Behzad imzalı bir eserden bahsederler. R. Martin tarafından İstanbul'da bir albüm içinde ve Bellini kopyası diye tanıtılan resim Uzluğun tetkiklerine göre Heratlı Behzad'a ait değildir. Bazıları'da bu eserin Sultan Cem tarafından yapıldığını söylüyorlar. (172).

Aslı Bellini tarafından çizilen bu resim ile İtalyan ressamları tarafından yapılmış Sultan Cem portreleri arasında büyük ayrılıklar var, o halde resim doğu kaynaklarını bilen bir sanatkar tarafından resim yapmakta olan bir ressamı tasvir etmektedir.

---

170) Dede II/1283/M.1886, 37: Çelebi I/H.1314/M.1896, 61: Ünver 1934, 18: Gölpınarlı 1983, 390

171) Çelebi I/H.1314/M.1896, 447: Uzluk 1957, 56

172) Karabacak 76-82: Sarre 1908-1909, XXVII: Şehbal No 87 : Uzluk 1957, 56-58.

İkinci bir Behzat XVII. asırda İstanbul'da yaşıyormuş. Karabacak esaslı nedenler olmadan sanatçının İranlı olduğunu iddia etmektedir. (173).

Müstakimzâde ise Behzad'ın iyi bir hattat olup sülüs ve nesihi Hafiz Mehmet Efendi'den öğrendiğini beyan etmektedir. (174).

173) Uzluk 1957, 57
174) Müstakimzâde 1928, 144

Fasih

Fasih yanya eşrafindan Dokakin ailesine mensuptur. Sanatçı Arnavutköyünde doğmuş ama doğum tarihi belli değil. Gençliğinde, Ahmet Paşa Vezir iken hazine katipliği yapmış, sonra Mevlevîliğe intisap etmiştir.

Sanatkar Galata Mevlevîhanesine mensuptur ve Gavsi Dede zamanında ikrar verip derviş olmuştur. Hocası Fennî Dede gibi o da fresk resimleri, portre ve allegorik konular üzerinde çalışmış ve güzel yazılar yazmıştır.

Özellikle güçlü desene sahipmiş hatta birgün çabucak bir şeytan resmi yapıp Sakıp Dede'ye göstermiştir. Galata Mevlevîhanesinde tamamladığı divanları ve resimleri vardır. Fasih bir divanını da 1665 yılında Kulekapı Mevlevîhanesinde Derviş Ebubekirin hücresinde yazmıştır.

Fasih Dede'nin 1692 tarihli kendi Portresi Şehabettin Uzluktadır. Çini mürekkeple kağıt üzerine çizdiği gemi resmi ise İbnülemin Mahmut Kemal'in Kolleksiyonundadır. (Fotoğraf: 189, 190)

Dede 1695 yılında vefat edip Galata Mevlevîhanesine gömülmüştür. Kabri başıda iki mezar taşı vardır (Fotoğraf: 239, 240). (175)

Fesih Dede'nin öğrencilerinden Derviş Şinasi ise 1698 yılında İstanbulda vefat etmiştir.

---

175) Esrar Dede (tarihsiz), 319: Sakıp Dede III/1283, 104: Ünver 1934, 18: Rifat 1942, 19: Koçu I/1958, 350: İpekten 1988, 129

Derviş Haşimi

Haşimi resim sanatıyla uğraşmış Mevlevîlerdendir. İstanbul Belediyesi Müzesinde 1602 tarihli Kutbi Nayi adı altında yapılmış bir portrede imzası bulunmaktadır. (176)

Biz araştırmalarımızda ortaya koyduğumuz eserlerin dışında, İstanbulda zikredilen müzede başka bir yapıta rastlamadık.

176) Uzluk 1957, 52.

Medarî Mustafa

Sefine-i Nefise-i Mevlevîyân Zeylin'den aldığımız bilgilere göre Derviş Mustafa birinci Bostan Çelebi (1558-1630) zamanında Konya'da resim sanatı ile uğraşanlardanmış. Güçlü bir desen sahibi olan sanatçı daha çok duvar resimleri yapmıştır. Gençliğini Karaman ve Karahisar tekkelerinde geçirmiş, daha sonra Konya'ya gidip hayatının sonuna kadar orada kalmıştır. Vefatından sonra Şemsi Tebrizî türbesine gömülmüştür. Aynı tarihlerde türbe'ye dekoratif eşyalar hediye ettiği kayıtlıdır. Şahabettin Uzluk Medarî Mustafayı Mirza Ali'nin öğrencilerinden olduğunu söylemektedir. (177)

177) Dede II/H.1283/M.1866, 50, 51: Uzluk 1957, 51

Mehmet Dede veya Çelebi (Fennî Dede)

XVII. asır ressamları içinde Fennî takma adıyla tanınan Mehmet Dede veya Çelebi İstanbul'da ikamet eden asil bir aileye mensuptur. Bir müddet hazine katipliği yapmış ve Müneccimbaşı Ahmet Dede vasıtasiyle IV üncü Mehmede musahip olmuş. Daha sonra Mevlevîliğe girip Adem Dede zamanında (1647) Galata Mevlevîhanesinde çile çıkarmıştır.

Fennî Dede resmin fresk konusunda çalışmış, ayrıca portre ve komposizyon ressamları olan Fasih ve Fasihîye hoca olmuştur. Yalısı içindeki nakışları maalesef kaybolmuştur. Ayetullahtaki mevcut bir pano ise Dede'nin iyi bir ressam olduğunu kanıtlamağa yeterlidir. (Fotoğraf: 191)

Sanatçının yalısında ve 1681 senesinde işlediği Beşiktaş Mevlivihanesi tavan nakışları onun eski çalışmalarıdır, anlattığımız pano ise son zamanlarına aittir ve Fennî'nin derviş olmadan evvel resim tekniğini Enderundaki hocaların birinden öğrendiği ihtimalini doğurmaktadır. Çelebi'nin ayrıca güzel yazılarıda vardır.

Mehmet Dede 1653 yılından itibaren bir müddet sanatdan uzaklaşıyor. Vefatından önce İkinci Bostan Çelebi zamanında Konyayı ziyaret ediyor. 1711-1714 de vefat eden Çelebi'nin mezarı Rumelihisarındadır. (178)

178) Ünver 1934, 18: Uzluk 1957, 57-60.

Nakkaş Dede

Nakkaş Dede ikinci Bostan Çelebi zamanında (1639-1701) yılları arasında yaşamış Mevlevî ressamlarındandır.

Dede 1694 yılında dergahın iç kubbe duvarlarındaki altın yazı ve nakışları yapmıştır. Hemdem Çelebi bu çalışmaları Sultan Mustafaya iletmiş ve mükafat olarak Karapınar vakfından aylık 330 kuruş sanatkara ödenmiştir. Sanatçının vefatından sonra bu para 110 yaşındaki kızına verilmiştir. (179)

179) Hemdem Çelebi (tarihsiz), 457

XVIII, XIX ve XX. Yüzyıl Mevlevî Ressamları

Derviş Abî

Hasip Dede

Hüsnü Yusuf

Mustafa Ağa

Münasip Said Efendi

Nami Dede

M. Nuri

Cerrahpaşalı Salih

Hacı Vesim Paşa

O. Yümnü

Dr. Ali Bey

Çelebi Yusuf Ziya Paşa

Derviş Abî

Derviş Abî Lale Devrinde dekoratif konularda çalışmış ve sanat hayatına Edirne'de devam etmiştir. Sanatçının Edirne Vezir Konağında yaptığı kompozisyonda iki tavus kuşu görünmektedir. Ressamın güçlü bir desene sahip olduğunu kanıtlayan resim 1716 yılında yapılmıştır. Derviş Abî aynı konağın kapıları ve dolap kanatlarında orta tablaları renkli çinilerle işlemiştir. Bunların köşesinde ta'lik yazı ile Amel-i Derviş Abî H.1132/M.1719 tarihi okunmaktadır. Edirnede sanatçının adını taşıyan bir mahallede vardır. (180)

180) Ünver 1943, 28: Uzluk 1957, 65

Hasip Dede

Sertarik Hasan Emir Dedezade Hasip Dede 1799 yılında Konya'nın Civar Mahallesinde doğmuştur. İlk öğrenimine, Sultan Veled medresesi hocalarından Hindli Vecdi Efendi yanında başlamıştır. Resim, şiir ve musikiye pek meraklı olan sanatçı Konya Mevlevîhanesinin sanatkarları arasında yetişmiştir. Ayrıca ney'e olan merakını Edirneli ressam M. Nakşi Dede yanında ilerletmiştir.

Sanatçı 1817 senesinde 18 yaşındayken aşçıbaşı olmuş ve bu vazifeyi 1829'a kadar sürdürmüştür. Neyzen başıolduktan sonra İse aşçıbaşılığı kardeşi Nesip Dede'ye bırakmıştır. Mısır Valisi İbrahim Paşa Konya'ya gelişinde, Dergahta Hasip Dede'nin neyini dinleyip beğenmiş. Mısıra dönüşünde sarayındakilere ney meşkettirmek için sanatçıyı Mısır'a götürmüştür. Hasip Dede altı ay orada kalmış, bu arada hekimliğede merak sarıp reçete yazabilecek duruma gelmiş ayrıca Kimya ve Simya ilimlerinde büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Birara kendisine Mısır Mevlevîhanesi şeyhliği teklif olunmuş ise de kabul etmeyip Konya'ya dönmüştür.

Sanatçı Konya'da sanatsal faaliyetlerine devam edip, Kutbi Nâyî Hamza Dede'nin portresini kopya etmiştir (Fotoğraf: 196). Bir diğer eseri ise Tabut-ı Ali isimli tablodur ki zamanında Konya Mevlevî müzesinde idi. Ressamın sembolik konulardaki çalışmaları, portre ve dekor krokileri oğlu merhum Nuri Dede ve Şehabettin Uzluk'un kolleksiyonlarındaydı. Ayrıca fresk resimleride yapmıştır.

Hasip Dede 1871 de vefat etmiştir. Kabri Mevlâna Müzesinin avlusunda. Bu kabir taşı ve diğerleri Yusuf Akyurt tarafından yok edilmiştir. Dede'nin kabir taşında şu ibareler vardı:

Pir-i ruşendil sernayıyan-ı Dergâh-ı şerif
Eyledi nur-u tecelliyyat ile terk-i hayat
Bezm-i mevti Eşrefa teşkil eder tarih-i tam
Dembedem Allah deyüp Neyzen Hasip etti vefat

(18 Şevval H.1287/M.II.I.1871) (181)

181) Uzluk 1957, 71-73

Hüsnü Yusuf

Şu ana kadar incelediğimiz Mevlevî sanatkarları genelde Mevlevîhanelerde çalışmışlar. Bir diğer grup ise dışarıda serbest olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir. Hüsnü Yusuf Bey bunlardan biridir. Sanatçı 1817'de İstanbul'da doğmuş, ortaokulu bitirdikten sonra, Mühendishane-i Berri Hümayûn'dan kolağası olarak mezun olmuştur. Resim yeteneğini Abdu ahman Bey'in yanında geliştirmiştir. Bir gün Sultan Abdülmecit okula geldi de, Hüsnü Yusuf Bey'in yaptığı Ayasofya Camii maketini görüp beğenmiş ayrıca Fethi Paşa'da ressamın bir eserini Sultana göstermiş. Bunun üzerine 1856 da Avrupa'ya resim öğrenimine gönderilmiş, Paris, Berlin, Viyana gibi şehirlerde, ayrıca İtalya'nın ve Belçika'nın çeşitli şehirlerinde resim ve sanat eğitimi görmüştür. Mimarlık konusundaki bilgilerinden dolayı Büyükdere bentlerinin onarımında gözetim işiyle görevlendirilmiştir.

Sanatçı 1849 da aynadan bakarak kendi portresini suluboya tekniğiyle yapmıştır. Ayrıca dış manzaralar ve enteriyör resimleri de vardır. Ayasofya Camii'nin içi, Afyonda'ki Mevlevîhaneyi (Sultan Divâni türbesi mescit ve semâhanenin içi) (Fotoğraf: 197) gösteren çalışmalarıyla Konya'da yaptığı bir kaç eksiz ve bir suluboya resmi dikkatimizi çekmektedir.

Yukarıda işaret ettiğimiz eserlerden biri Mevlâna'nın huzuru, diğeri Sultan Selim Camii ile birlikte yeşil Kubbeyi, üçüncüsü ise Tebrizli Şemsin Türbesi yanından Alâeddin tepesini gösteriyor üçüncü resim Konya tarihi açısından çok önemlidir. Çünkü Hatuniye minaresinin iki şerefli halini belgelemektedir. Halbuki 1832 de Mısırlı İbrahim Paşa ordusu tarafından atılan bir gülle ile bu şerefelerden birisi isabet almış ve yıkılmıştır.

Dördüncü resim Konya Mevlâna Dergahının güney doğudan yapılmış suluboya çalışmasıdır. Bu tablo Feridun Nafiz Uzluk'un özel kolleksiyonundadır. Sanatçının Sultan Ahmet Camii tablosuda kayda değer bir çalışmadır. (182)

Hüsnü Yusuf Bey'in çalışmalarından gerçekçi bir üslûp yaklaşımı olduğu anlaşılıyor. Süheyl Ünverin kolleksiyonunda bulunan çizimleri anatomi bilgisi hakkında fikir veriyorlar; ancak sanatçının hareket gözlemlerini yansıtmıyorlar. Çizgi ile hareket arasındaki bağıntı sorunu da, sanatçının hat sanatı alanındaki çalışmalarıyla ilintili görülebilir. (183)

Mühendishaneden yetişen ilk önemli ressam, sanat hayatını 1861 de İstanbulda noktalamıştır. Oğlu yüzbaşı Celâleddin Bey ise babası gibi ressamdı, ama onun hayatı hakkında detaylı bilgilere sahip değiliz.

---

182) Uzluk 1957, 73-7 4: İstinyeli I/1965, 300: Tansuğ 1991, 52, 64, 97, 365
183) Tansuğ 1991, 365.

Mustafa Ağa

Mecmua-i Tevarih'den aldığımız bilgilere göre 1822 lerde yaşayan sanatçı daha çok ölüdoğa konuları üzerinde çalışmıştır. Mevlevî olan sanatkarın ölüm tarihi hakkın da ise bir bilgiye sahip değiliz.(184)

184) Abdülbaki Dede (tarihsiz), 72

Mühasip Said Efendi

Said Efendi 1776 da Eyup'ta doğmuştur. Müsahip ve Hayalî adlarıyla meşhurdur. Üçüncü Selim devrinde saraya intisap edip belli olmayan nedenlerle Adanaya uzaklaştırılmıştır. İkinci Mahmut zamanında tekrar İstanbul'a geri getirilmiştir. Beşiktaş Mevlevîhanesine devam edip Şeyh Yusuf Dede'den sikke giymiştir. Bu arada Yenikapı Şeyhi Abdülbaki, Kasımpaşa Şeyhi Şemsettin ve Keresteci Nuri Dedeyle tanışmıştır.

Şu ana kadar bilinen üç eserinden tip itibariyle ikisinin 1800 lerde yapıldığı tahmin edilir. Bunlardan biri ayna karşısında yaptığı kendi portresidir (Fotoğraf: 194). Diğer eseri Yenikapı Şeyhi Baki'nin Kolleksiyonunda bulunan Şişman Emin ile keresteci Nuri Dede'nin bir arada yapılmış kompozisyonudur (Fotoğraf: 192). Üçüncü çalışması Galata Mevlevîhanesi Şeyhi merhum A. Celaleddin Dededir. Bu eser 1824 Galata Mevlevîhanesinde baş neyzen ve 1829'da vefat eden Ali Bey'i ayak üzeri pozda ney üflerken gösteriyor (Fotoğraf: 193).

Hayali, suluboya portre, özellikle insan resimleri yapardı ve Galata Mevlevîhanesi Şeyhi merhum Ataullah Efendi onun ressamlığını övmektedir. Müsahip Said Efendinin son eseri ufak ölçüde ve minyatür tarzında kendisinin son zamanlarını gösteriyor. Bu çalışma çinili köşktedir. 1856'da Eyup'ta vefat eden sanatçının mezar taşında'da kabartma bir sikke vardır. Sikke resmi altında Ya Hazret-i Mevlâna ile başlıyan:

Said-i Mevlevî döne döne azmetti ukbaya
Bulamazdı naziri ah kim dergâhı dünyada
Nedim olmuşdu ol sanisi yok yekta eda çok yıl
Liyakatle Üçüncü Şeh Selim-i dâd-mu'tada
Hele cennet mekân Mahmut Hana bulduğu mazmun
Latife söylerim zanneyleme gelmezdi ta'dada
Usule aşina neyzendi tebdil-i makam etti

Seza hicrile nây-i ehli mutrıp gelse feryada
Aziz-i mu'tekit hem müntesip bir pîr idi merhum
Şefi-i cürmi olsun hak erenler ruz-i ferdada
Güherpâşi münacat ol yazıp tarihini Saffet
Said olsun muhasip Hazreti Mollaya me'vâda (185)

Fi Cemadelulâ H.1272/M. 1856

185) Ata III (tarihsiz) /193-196: Uzluk 1923, 152-153

Nami Dede

Sanatçı Selanik Mevlevîhanesine mensuptur. Daha çok portre üzerinde çalışan dede modellerini doğadan seçermiş ve aynı zamanda değerli bir hattatmış. Nami Dede 19. yüzyıl başlarında büyük babası Ali Dede'nin suluboya portresini yapmıştır (Fotoğraf: 198). Eserin ebadı 12 x17 cm dir. Koyu yeşil bir fon üzeine alçı karışık suluboya tekniği çalışmıştır, yaşı iyice ilerleyen Ali Dede'nin başında sikke, sırtında kürkü görünmektedir. Resmin altında talik bir yazı ile resemehu Namî kaydı vardır. (186)

186) Şehabettin 1921, 169-170: Adil 1922, 9043: Ünver 1934, 18

M. Nuri

Nuri Bey'in doğum yeri ve tarihini bilmiyoruz. Babası Seyit Cemâleddin Tekkesi Şeyhlerinde Seyit Mehmet Efendidir. Sanatçı hayatını babasının tekkesinde bekar olarak devam ettirip, 1822 de vefat etmiştir. Sanatkar Fahrî oyması denen bir usulde resimler meydana getirmiştir. Neyzen olan Nuri'nin birçok tanıdığı olduğu gibi devrinin meşhur şahsiyetlerinden olan Halet Efendi'den de çok saygı ve hörmet gördüğü kaydedilmektedir. (187)

187) Ziya I/H.1366/M.1946, 354-355

Cerrahpaşalı Salih

Sanatçı H.1272/M.1885 yılında Harbiyeden süvari zabiti olarak mezun olmuştur. Mevlevî ressamın tablolarından birine ulaşabildik, ama fotoğrafını çekemedik. Eser Suluboya tekniğinde ve boyutları 50x67 cm dir. Kompozisyonun birinci planında Beşiktaş Mevlevîhanesi Şeyhi merhum Nazif Dede destarlı sikkesiyle oturmuş vaziyette görünmektedir. Dedenin sol elinde asâ var ve sağ eliyle karşıyı göstermektedir. Şeyhin solunda yeniçeri kıyafetiyle ayakta duran ve eliyle birşeyler işaret eden zat muhtemelen Cerrahpaşalı Salihdir. Çünkü o zamana kadar yapılmış çalışmalarda sanatkarların kendilerinide kompozisyona dahil ettiklerine çok sık rastlamaktayız. Resmin ikinci planında ise Mecidiye Camiine geniş ve detaylı bir biçimde yer verilmiştir. Tablonun alt sağ köşesinde "Maçka'da kâin mekteb-i İdadi-i Hazret-i Cihandari beşinci sene şakirdanından Salih Efendi bendeleri tersim etmiştir cümlesi yazılmıştır.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi Mirat-ı Mekteb-i Harbiye sanatçının H.1272/M.1855 de mezun olduğunu ve nihayet vefatını yazmaktadır. Kitap 1892 tarihini taşıdığına göre ressamın bu tarihten önce vefat etmesi muhtemeldir. (188)

188) Esat I/1892, 264

Hacı Vesim Paşa

Hacı Vesim Paşa 1824 yılında İstanbulda doğmuştur. Babası Bahriye Emini Mehmet Reşit Efendidir. Vesim Deniz Harp Okulunu bitirdikten sonra gemilerde subaylık, süvarilik ve kumandanlık etmiştir. 1851 senesinde İngiltere'de denizcilik ihtisası yapıp1857 de henüz veliaht bulunan Abdülaziz'e Peyk-i Şevket vapurunda suvarilik etmiştir. Derya kaptanlığına kadar yükselen paşa Abdülaziz'in tahttan indirilmesinden sonra gözden düşerek Üsküdar Şemsi Paşa sahilindeki konağında dışarıyla ilgisini kesmiş. Bu arada birçok Kuranlar yazmış ve güzel tablolar işlemiştir.

Ressamın 1887 tarihli eseri Galata Mevlevîhanesini göstermektedir (Fotoğraf: 178). Konya Mevlâna Dergahı postuna tayin edilen Abdülvahit Çelebinin padişahtan ferman almak üzere geldiği sırada yapılan minyatür bir sema ayinini göstermektedir. Bu kompozisyondaki zevatın izahı şöyledir:

Konya Mevlevîhanesi Post Nişinliğine tâyin buyrulan Reşâdetlü Abdülvahit Çelebi Efendi hazretlerinin Kulekapısı Mevlevîhanesinde ayini icra buyurdukları sırada hazır olan zatlerin resimleri olup eski Derya Kaptanı devletli Hacı Vesim Paşa vukubulan görgüsü üzerine yaptıkları resimdir. Mutrib'den (Sazlarının çalındığı ve ayinlerin söylendiği yer) posta doğru bakılınca Vahit Çelebi'nin sağında Kulekapı Mevlevîhanesi Şeyhi Ataullah Efendi, yanında Kasımpaşa Şeyhi Ali Efendi, ortada sema eden Selânik Şeyhi Eşref Efendi, onun alt yanında sema eden Yenikapı Mevlevî Şeyhi Celâl Efendi, onun hizasında ve sol tarafında sema eden Üsküdar Şeyhi Vekili Halit Efendi, onun üst yanında sema eden Bahariye Mevlevi Şeyhi Hüseyin Efendi. ortada başı destarlı genç çocuk Manisa Şeyhi Abdülhalim Çelebi, Çelebi Efendi'ye baş eğen, semazenbaşı Hacı Halil Dede. Mutribde olanlar ise Neyzen başı Ahmet Dede, ikinci neyzen Cemal Dede, Kudümzen başı Raif

Dede, Kudümzen Hacı Kemal Dede. Mutrib'de bulunan küçük Şeyh , Üsküdar Mevlevî Şeyhi Arif Efendi. Mutribde bize göre sağda olan zat Hacı Vesim Paşa, tam karşısında solundaki sivil zat Paşa'nın yaveri Eczacı Vasıf Bey'in babasıdır. Vahit Çelebi'nin solunda elleri kavuşmuş beyaz sakallı sivil Ayandan Bursalı Rıza Efendi (Ressam Murtaza Bey'in babası) Minbere dayanmış göğsünde kordon bulunan asker Vesim Paşa'nın damadı Padişah yaverlerinden Yarbay İsmail Bey ki daha sonra paşa olmuştur. Bu tablonun tarihi 15 Zilkade 1305.12 Temmuz 1304/M.1888 dir. (189)

189) Uzluk 1957, 76-77: Özdeniz 1991, 45-47: Özsaymer 1994, 44.

O. Yümnü

O. Yümnü Trabzon'da doğmuştur. 19 uncu yüzyılın meşhur hattat ressam ve müzehhiplerindedir. Beyazid'de bir dükkanda sanatına devam ederdi. Bir çok yazı ve tezhipleri vardır. Yirminci yüzyılda vefat etmiştir. (190)

190) Uzluk 1957, 67

Dr. Ali Bey

Ali Bey, Ahmet Celâlettin Efendi'nin Şeyhliği zamanında Galata Mevlevîhanesinde Tekbirli sikke giyip muhip olmuştu. Bu mevlevîhanenin ayin günü olan Cumaları dergahta mukabeleye iştirak edip sema ederdi. Doktor olan bu zat, uzun yıllar Haydar Paşa Tıp Fakültesinde Zooloji profesör yardımcısı, daha sonra aynı dersin Profesörü olmuştu.

Sanatçının birçok Peyzaj ve Natürmort süjeli tabloları arasında Mevlevîliğe ait konular da yer almaktadır. Dr. Ali Bey 1927 yılında vefat etmiştir. (191)

191) Uzluk 1957, 78.

Çelebi Yusuf Ziya Paşa

Yusuf Ziya, Çelebi Abdünnafi Efendinin oğludur. (1840-1897) yılları arasında yaşamıştır. Kendisi Mevlevîhanede oturmamış, oradan yetişmemiştir. Fakat Mevlâna soyundandır ve Mevlevîliğe ait konularda çalışmıştır. İlk öğreniminden sonra, orta ve yüksek öğrenimini Harbiyede tamamlamıştır. 1860 yılında kurmay yüzbaşı olmuştur. Daha sonra Genel Kurmay birinci şube müdürlüğünde, Petersburg Türk Sefareti askeri ateşeliğinde bulunmuştur. Paşa, Sultan Abdülazizin zamanına kadar taşra görevlerinde bulunmuş, İstanbula geldiği zaman ise saraya yaver olarak alınmıştır.

Sanatçı Harbiyedeki yıllarında Türk resim hocalarından etkilenmiş daha sonra sarayda bulunduğu sıralarda orada çalışan Ayvazovski Breton ve sarayın dışında faaliyetlerini sürdüren, Guillement den faydalanmıştır. Çelebi Yusuf Ziya 1908 yılında vefat etmiştir. (192)

192) Uzluk 1957, 76.

AĞAÇ İŞİ

Hz. Mevlâna'nın çevresinde onunla beraber yaşıyan bir grup da, ağaç işleriyle uğraşırlarmış. Bunlarından Bedreddin-i Neccar-ı Mevlevî, (193) Sinaneddin-i Neccar, (194) Mahmud-ı Neccar-ı (195) zikredebiliriz.

Hümamüddin Muhammed bin Künâk el Konevî ve Abdülhvahit bin Selim ise Hz. Pir'in vefatından sonraki devrede çalışmalarını ortaya koymuşlardır. Birinci grup hakkındaki bilgilerimiz sadece menkıbelerden ibarettir. İkinci grup hakkındaki malumatımız ise çok kısıtlıdır.

193) Eflaki (Çev: Yazıcı) I/1976, 242
194) Eflaki (Çev: Yazıcı) I/1976, 175
195) Eflaki (Çev: Yazıcı) I/1976, 150-151, 277, 324, 399, 437, 439: Eflaki (Çev: Yazıcı) II/1980, 608, 898

Abdülvâhit bin Selim

Mevlâna'nın sandukası üzerinde, Selçuklu devrinin iki sanatkârının adı okunmaktadır. Bunlardan biri Selim oğlu Abdülvâhittir. Selçuklu ağaç oymacılığının bir şaheseri olan bu sandukanın planı ile çoğunluğu Mevlâna'nın beyitlerinden seçilen yazı ve süsleme kompozisyonları Abdülvahit bin Selim tarafından hazırlanmış ve Hümamüddin Muhammed bin Künâk el-Konevî adlı bir sanatçı tarafından ağaca işlenmiştir. Sandukaya meslek ünvanını "el-mi'mar" (المعمار) olarak yazdıran Abdülvahid, Anadolu Türk Mimarisinde bu ünvanı kullanan sanatçıların, çalıştıkları eserlerde inşai unsurlar kadar, değişik malzemeye uygulanan süsleme programlarıylada yakından ilgili olduklarını göstermesi bakımından önemlidir. (196)

196) Akyurt 1936, 113-127: Uzluk 1946, 39: Mayer 1956, 34: Konyalı 1964, 664-674: Karamağaralı 1966, 38-42: Önder 1971, 349-361.

Hümamüddin Muhammed bin Künâk el-Konevî

Hümamüddin Muhammed ile bilgilerimiz çok kısıtlıdır. Sadece onun Konyalı olduğu ve Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin sandukasını H.672/M.1273 te yaptığını biliyoruz. (197)

197) Bayburtoğlu 1993, 127: Sönmez 1995, 39

ÇİNİ

Ahmet bin Abdullah bin Aslî

Çini ustası olan Ahmet bin Abdullah bin Aslî'nin hayatıyla ilgili fazla malumata sahip olmamakla birlikte günümüze ulaşan iki eserinden söz edebiliriz. Sanatçının M.1268 tarihli ve Akşehirde bulunan Seyyid Mahmud Hayranî Kümbedi'nin, Karamanoğulları devrindeki tamirinde (1409) çalıştığı kabul edilmektedir. Yapının yakın zamanlarda kaybolan kitabesi Amel-i Ahmed bin Abdullah bin Aslî şeklindeydi.
Ayrıca Konya M.1274 tarihli Mevlâna Celâleddin Rumî Türbesinin M.1397 deki tamiratında çalıştığı tahmin edilmektedir. (198)

198) Taşkın 1971, 244: Önge 1985, 401-406: Sönmez 1995, 46

MEZARTAŞI

XIV. Yüzyıl Mevlevî Mezartaşı Sanatçıları

Arslan

Mehmet bin Ali bin Garipşâh et-Tacik el-Evherî

Mustafa bin Çomar el-Ma'rufî

Arslan

Arslan'ın Akşehir, Nasreddin Hoca Mezarlığında üç eseri vardır. Birincisi Ahmet bin Hacı Yakub'un (احمد بن حاجی یعقوب) H.749/M.1348'de yapılan mezartaşıdır. Diğeri Has Hatun binti Ahmed (خاص خاتون بنت احمد) için XIV. yüzyılın ortalarında yapılan mezartaşıdır. Üçüncüsü ise yine aynı mezarlıkta ve XIV. yüzyılın ortalarında yapılmıştır. Her üçünde "Amel-i Arslan" (عمل ارسلان) şeklinde kitabeler mevcuttur. (199)

199) Uzluk 1957, 40: Sönmez 1995, 31

Mehmet bin Ali bin Garipşâh et-Tacik el-Evherî

Sanatkarın Akşehirde iki eseri vardır. Bunlardan birincisi eskiden Akşehir, Sinaneddin Dede Mezerlığındaki (محمود بن یوسف سنان الدین) Mahmud bin Yusuf Sinaneddin'in H.752/M.1351 tarihli mezartaşıdır. Kitabe'de Amel-i Muhammed bin Ali ibni Garipşâh et-Tacik (عمل محمد بن علی ابن غریبشاه التاجیک) yazıları okunmaktadır. Bu eser şimdi Akşehir Müzesindedir. Garipşah'ın bir diğer yapıtı aynı Müzede bulunan ve H.756/M.1355 tarihini taşıyan mezartaşıdır. Sanatçının kitabesi ise Amel-i Muhammed bin Ali ibni Garipşâh el-Tacik el-Evherî عمل محمد بن علی ابن غریبشاه التاجیک الاوهری şeklindedir.(200)

200) Uzluk 1945, 32: Sönmez 1995, 31-32.

Mustafa bin Çomar el-Ma'rufî

Mustafa ile ilgili bilgilerimiz çok kısıtlıdır. Onun eserlerinden biri Mahmud-ı Hayranî Türbesinin civarındadır. H.799/M.1396 tarihini taşıyan taşta sanatçının kitabesi Amel-i Mustafa bin Cumar el-Ma'rufî (عمل مصطفی بن جومار المعروفی) şeklinde okunmaktadır. Diğer eser önce Akşehir, İmaret Camii doğusundaki mezarlıktaydı daha sonra Akşehir Müzesine nakledildi, H.797/M.1394 tarihli mezartaşı Osmanlı Hükümdarı Orhan Gazi'nin Şehzade Süleyman Bey'in kızı ve Karamanoğlu Keyhüsrev Bey'in karısı Efendire Hatun'a aittir. Taşın üzeinde Efendire Hatun binti Süleyman (امنذیره خاتون بنت سلیمان) ve Amel-i Mustafa bin Çomar (Çoban) el-Ma'rufî (عمل مصطفی بن جومار المعروفی) yazıları okunmaktadır. Muhtemelen sanatkâr Konya'ya mensup ve fakat Akşehirde sanatsal faaliyetlerine devam edenlerdendir. Özellikle, saray ailesinden bir hatun'un kabrine ait vazifeyi kabulu, kendisinin de saray mensuplarından olabileceği ihtimalini doğuruyor. (201)

201) Uzluk 1957, 41: Sönmez 1995, 32.

XV. Yüzyıl Mevlevî Mezartaşı Sanatçıları

Ahmet bin Ali el-Mevlevî

Yusuf bin Hazmza el Meşhurüt Türk İsa el-Konevî

Ahmet bin Ali el-Mevlevî

Mezartaşı sanatçısı olan Ahmet hakkında fazla bilgi sahibi değiliz. Sadece Akşehir, Ulu Cami haziresinde bulunan H.822/M.1419 tarihli Emir Hacı Yahya bin Seydiye (امیرحاجی یحیی بن سیدی) ait olan mezartaşının ustası olduğunu biliyoruz. Taşın üzerindeki kitabe Amel-i Ahmed bin Ali el-Mevlevî (عمل احمد بن علی المولوی) şeklindedir. (202)

202) Sönmez 1995, 33

Yusuf bin Hazmza el Meşhurüt Türk İsa el-Konevî

Yusuf mezartaşı sanatçısıdır. 1443 yılında ise resmin dekoratif konularıyla uğraşmıştır. Sanatkarın iki eserini biliyoruz. Birincisi Akşehir Nasreddin Hoca Mezarlığında H.859/M.1454 tarihli, Tohtamış bin Hacı Muhammede ait mezartaşıdır. Kitabesi Amel-i Yusuf (عمل يوسف بن حمزه المشهور التركي عيسى القونوي) bin Hazmza el Meşhurüt Türk İsa el-Konevî (Sönmez el meşhur bi Türk Ailesi el- Konevî şeklinde okumuştur) (203) şeklindedir. İkinci eser ise Akşehirde 8 Safer H.859/M.1454 tarihli granit mezar taşıdır. Uzunluğu 17.86 cm, başucu yüksekliği 0,28 cm ve genişliği 0,285 cm olan taş, El-hakir el- fakir Ahmet bin Muzaffer Essarrafi el-Akşehriye (الحقير الفقير احمد بن مظفر الصرافي الاقشهري) aittir. Mezartaşı üzerinde pek güzel süsler ve Selçuk hattı bulunmaktadır. Bu esere nazaran, sanatkarın aynı zamanda büyük bir hattat olması mümkündür, çünkü gerek tezhipli ve resimli kitaplarda, gerek taş, ahşap ve çinilerde, ressamların aynı zamanda hattat oldukları görülmektedir. Bu yüzden Konyalı Yusuf'un ressamlığı yanında hattat olmasıda mümkündür. (204)

---

203) Sönmez 1995, 33

203) Uzluk 1945, 31: Uzluk 1957, 39: Özsaymer, 1991, 125: Sönmez 1995, 33

Altlık

Altlık yazı yazarken kağıdı buruşturmamak, kalemi yürütürken ele akıcı bir dayanma noktası sağlamak ve bu sayede hattatın yazısını diz üstünde rahat yazabilmesi için hafif eğilebilme özelliği kazandırılmış birçok tabaka kağıdın yapıştırılmasıyla meydana getirilmiş alettir. Üzeri nakışlı, ebrulu kağıtla veya her iki tarafı deri ile kaplı olabilir. Basit bir alet olmakla beraber bazılarında yapanın imzasını atacak kadar zarif olanları da vardır. Bunlardan biri lake olarak yapılmış ve Mevlevî Nakşî Dede'nin imzasını taşımaktadır. Eser Halil Arda'nın özel kolleksiyonundaydı. (205)

205) Ünver 1964, 118-119.

Naksî Dede

Naksî 18. yüzyıl sanatkarlarındandır. Özel kolleksiyonlarda iki eseri tesbit edilmiştir. Biri "Hacı Dede" uslubunda lâke ve rokoko süslü bir altlık, diğeri Edirnekârî kaptır. Kapta ortada bir kule resmi var ki Edirne Sarayiçi kulesine benzemektedir. Bu iki eser "Naksî Dede" imzalı ve tarihsizdir. Naksî aynı zamanda hattattır. (206)

206) Ünver 1964, 118-119: Ünver 1965, 19.

Hakkâklık

Çeşitli maden, taş veya tahtaya, kısa vecize ve imzaları kazıma sanatı demek olan hakkâklık sahasında da Mevlevî sanatkarların eserleri vardır. Galata Mevlevîhanesi baş neyzeni Nazif Dede XX. yüzyılın hakkaklarının en önemlilerinden biridir. Ondan başka Fethi Dede, Debbah Ahmet Dede, Mevlevî muhibbi Fenni de tanınmış hakkâklardandır. (207)

207) Ünver 1964, 126-127.

Kağıt Makası

Sadece kağıt kesmek için kullanılan makasların saplarında yâ Fettâh, yâ Ali, yâ Veli" gibi ibareler yer alır. Mevlevî makas ustaları bu gibi ifadelerin yanında tarikat sembolleri olan sikkeyi de kullanmışlardır. Meselâ bunlardan Hayreddin imzalı, kakmalı ve Mevlevî sikkeli olanını Sühely Ünver görmüş olduğunu ifade eder (208). Biz araştırmalarımızda bu makası göremedik.

208) Ünver 1964, 116-117

Kalemtraş

Kalemtraşı (209) bir sanat olarak yapanlar eserlerine soğuk damga tekniğiyle imzalarını atarlardı. Şeyh Osman Mevlevî, Galatalı Recai, Resmi, Değirmenci İbrahim bu sahada çalışan sanatçılarımızdır, Recai H.1260/M.1844, Resmi 1285/M 1868 lerde yaşıyorlarmış. Değirmenci İbrahim ise 1902'de vefat etmiştir. (210)

209) Ünver 1937, 167: Bayat 1983 de Kalemtraş kalemi yontup açmak için kullanılan çelikten mamul keskin bıçaklardır.
210) Ünver 1964, 112-116: Derman 1967, 173-174: Derman 1993, 377

KATALOG

HAT

Katalog No: 1

Envanter No:

Fotoğraf No: 1

Çizim No:

Yeri : Eski İstanbul Yolu Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1090/M.1679-1680

Ölçüleri:

Sanatçının Kimliği : Mehmet el-Mevlevîdir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Ali Efendizade Müderris Elhac Ahmet Efendi tarafından mimar İbrahim Saati'ye yaptırılan çeşme'nin üzerinde altı tane yazı panosu bulunmaktadır. Bunlardan; ikinci panoda "Besmele ile Rabbena atina fiddünya haseneten ....." Duası ve solt alt köşesinde bir kartuş içerisinde üstte Ketebehu el-fakir (كتبه الفقير), onun atında Mehmet el-Mevlevî (محمد المولوی) yazıları görünmektedir. Kartuşun kenar ve köşelerinde çiçek ve kıvrık dallardan oluşan, kabartma olarak yapılmış bezemelere rastlanır. (211) (Fotoğraf: 1)

---

211) Acun 1997, 590

Katalog No: 2

Envanter No: 256

Fotoğraf No: 2

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1229/M.1813

Ölçüleri: 140 x 157 cm

Sanatçının Kimliği : Ganiyyül Mevlevîdir. Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Karton üzerine celî sülüsle Ya Hazret-i Mevlâna (يا حضرت مولانا) bunun altında Elfakir Ganiyyül Mevlevî (الفقير غنى المولوى), solda Min Tilamizi من تلاميذ el Mısrî (المصرى) görünmektedir. Üstte sağda . . . . . fillah (فى الله) ve bunun solunda kahverengi sikkenin içinde karşılıklı Allah (الله), el-Aziz (العزيز) okunmaktadır. Tablonun sol tarafında fi sene tesaa ve eşrine ve miatayn ve elif فى سنه تسع وعشرين ومائتين والف (1229) okunmaktadır. Çerçeve sade, siyah ve camsızdır.

Katalog No: 3

Envanter No: 1320

Fotoğraf No: 3-4

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Derviş Hücrelerinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1230/M.1814

Ölçüleri: 62 x 85 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Sadri Çelebi'nin hediyesi olan Ferman'ın en üst kısmında Zikrallahi teâlâ vel'a'la Bittakdimi ahakkul evvelin vel-ûla (ذکر اللہ تعالیٰ والأعلیٰ بالتقدیم أحق الأولین والآخر) yazılıdır. Bunun altında geniş bir kartuşa geçiliyor. Kartuşun üstü bitkisel elemanlarla taçlandırılmış altında yine pembe bir gül ve goncalarları görünür. Fermanın ortasında İkinci Sultan Mahmut Han'ın altın yaldızlı tuğrası, sağında yeşil destarlı Mevlevi sikkesi vardır. Külahın altına padişah sülüsle, Mucibince amel oluna yazmıştır, tuğranın solunda ise bitkisel motifler mevcuttur. Bu bölüm altın yazldızlı yapraklarla doldurulmuştur. Tezhibli kısmın altında Hicri 1230/M.1814 de Sultan II. Mahmut Han tarafından Said Hemdem Çelebiye Said verilmiş on altı satırlık meşihat fermanı ve yevmî kırkbeş akça maaş tahsisidir. Bu bölüm divani hatla olup bir satır kırmızı diğer satır siyahtır. Levhanın çerçevesi kıvrık ve kabarık dallarla bezenmiş, altın yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 4

Envanter No: 315

Fotoğraf No: 5

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1231/M.1815

Ölçüleri: 57 x 72 cm

Sanatçının Kimliği : Ahmet Hamit Nazifzâdedir.

Anlatımı: Açık mavi zemin üzerine celi ta'lik ve altın yaldızla Mevlânanın rubailerinden olan ;

Baz'a baz'a her ançi hesti baz'a

Ger kafer'u gebr-u but perest-i baz'a

İn dergeh-i ma daegeh-i novmidi nist

Sedbar eğer tövbe şikesti baz'a beyitleri yazılmıştır.

yani: Gene gel, gene gel, her ne isen gene gel; kâfirsen, ateşe tapıyorsan, puta tapıyorsan bırak da gel; Bu bizim eşiğimiz, umutsuzluk eşiği değil; yüz kere tövbeni bozmuşsan yine gel (212)

Her mısra öbüründen yaldızlı çizgiyle ayrılmış. Kompozisyon altın yaldızla cetvellenip bitkisel motiflerle bezenmiştir. Levhanın çevresi siyah renkte, altın yaldızlı ve camlıdır.

---

212) Önder, 1973, 11: Gölpınarlı 1982, 23

Katalog No: 5

Envanter No: 40

Fotoğraf No: 6

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi İkinci Kat Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1240/M.1824

Ölçüleri: 38x57 cm

Sanatçının Kimliği : Saray Kasapbaşısı Şermi Ali dir. Sanatçıyla ilgili detaylı bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Krem rengi kağıt üzerine siyah mürekkep ve celî sülüs hatla Ya Hazret-i Mevlâna Kuddise Sırrahul Aziz (يا حضرت مولانا قدس سره العزيز) yazılıdır. Eser çift yaldızlı cetvelle çerçevelenmiştir. Paspartusu kahverengidir. Levhanın çerçevesi altın yaldızlı, ahşap, camlı ve sadedir.

Katalog No: 6

Envanter No: 271

Fotoğraf No: 7

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası Gümüş Kapı Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1243/M.1827

Ölçüleri: 43 x 95 cm

Sanatçının Kimliği : Yesarizâde Mustafa İzzettir.

Anlatımı: Siyah zemin üzerine yaldızlı ta'likle Molla Camiinin Ka'betül uşşak başed in makam

Her ki nakış amed inca şüd tamam

(Yani; Burası aşıkların kabesidir, her kim buraya nakış gelirse, tamam olur, olgunluğa erişir.) beyti yazılmıştır. Çevresi yaldızla cetvellenmiş ve kıvrık yapraklarla süslenmiştir.

Katalog No: 7

Envanter No: 287

Fotoğraf No: 8

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1249/M.1833

Ölçüleri: 61 x 82 cm.

Sanatçının Kimliği : Derviş Hasan (Bkz katta'lar bölümüne)

Anlatımı: Krem rengi zeminin ortasında sehpa üzerine oturtulmuş destarlı bir sikke görünür. Külahın üzerine altın yaldızlı sülüsle Lailahe illallah Muhammeden Resulullah (لااله الاالله محمدا رسول الله) altında celî sülüs, Ya Hazret-i Dost Mevlâna (یا حضرت دوست مولانا) yazılıp etrafina çiçek dalları serpiştirilmiştir. Bunların çevresinde perde motifi bulunur. Destar ve perde motiflerinin içinde gubari hatla Kur'an'dan ayetler vardır. Çerçeve sade ve camlıdır. Levhanın arkasında "Akdem müteveffa Halet Efendi tebasından tarikat-ı aliyye Mevleviyye muhibbanından Eyyub'lu Derviş Hasan'ın eseri teberrukisidir 1249" yazılıdır. (213)

213) Dayıoğlu 1996, 36.

Katalog No: 8

Envanter No: 272

Fotoğraf No:9

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1251/M.1835

Ölçüleri: 88 x 147 cm

Sanatçının Kimliği : Yesarizâde dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah tahta zemin üzerine yaldızla ta'lik olarak;

Bu dergah-ı Mevlâna Celâleddin ved dünya

بو درگاه جلال الدین و الدنیا

Bu meşhed nurdan derya o hazret dürre-i beyza

بو مشهد نوردن دریا او حضرت درهٔ بیضا

Bunun her evci pakı evc verir Şemsi hakikatten

بونك هر اوج پاكی اوج ویرر شمس حقیقتدن

Elezdir neyşekerden çubı matbah çilekeş câne

الذر نیشکردن چوب مطبخ چله کش جانه

Ederler sikke ber ser sikkei zergerden istiğna

ایدرلر سکه برسر سکهٔ زرگردن استغنا

Girifti aşk olurlar baş keserler tavk-ı teslime

گرفت عشق اولورلر باش کسرلر طوق تسلیمه

Yanarlar şem-i canane cihan-u can-ı biryâne

یانارلر شمع جانانه جهان وجان بریانه

Gehi azad olup gamdan geçip fikr-i du alemdem

گهی آزاد اولوب غمدن گچوب فکر دو عالمدن

Bununla şehri Konya fahr eder İran-u Turane

بونکله شهر قونیه فخر ایدر ایران و تورانه

Murur-ı vakt ile hacet olup ta'mire bu hayrı

مرور وقت ایله حاجت اولوب تعمیره بو خیری

Zihi kutb-i himem sahib kerem Sultan Mahmut Han

زهی قطب همم صاحبکرم سلطان محمودخان

Dili agahı mail bit-tab' hayr-u muberrate

دل آگاهی مائل بالطبع خیر و مبرّاته

Kalemler münhasır ahkam-ı adlin neşru tahrire

قلملر منحصرا حکام عدلن نشر و تحریره

Cemalı şevketi tenvir-i sırr-ı sure-i Veşşems

جمال شوکتی تنویر سرّ سورهٔ والشمس

Muvaffak olduğu bişüphedir her kar-u barında

موفق اولدیغی بی شبهه در هر کار و بارنده

O şah-ı mu'ciz ayinin nevayı feyzidir her dem

اوشاه معجز آیینك نوای فیضیدر هردم

İki tarih mülhem oldu pertevi matla-ı dilden

آنکی تاریخ ملهم اولدی پرتو مطلع دلدن

Bu dergah ka'beyi can-u cinandır cümle uşşake

بو درگه کعبهٔ جان و جنانلر جمله عشّاقه

Hubabı kubbe-i hadra desem haml etme iğrake

حبابی قبّهٔ خضرا دیسم حمل ایتمه اغراقه

Mecazı her biri manada tâk-ı çerhi bisâka

مجازی هربری معنیده طاق چرخ بی ساقه

Müreccceh zevki hidmet yanlarında başka ezvaka

مرجّح ذوق خدمت یانلرنده بشقه اذواقه

Olup bî gıllû gışş iksir-i has-ı bute-i fake

اولوب بی غلّ و غش اکسیر خاص بوتهٔ فاقه

Ezelden beste gelmişler visak-ı ahdu visaka

ازلدن بسته کلمشلر وثاق عهد و میثاقه

Dönerler hemçü pervane verirler varın ihraka

دونرلر همچو پروانه ویرلر وارین احراقه

Rebab-u nayı eylerler bedel takyid-u itlaka

رباب و نایی ایلرلر بدل تقیید و اطلاقه

Bu buk'a kıble gah-ı arızudur bunca uşşaka
بو بقعه قبله گاه آرزو در بوخه عشاقه

Müyesser kıldı hak şahenşah-i pakize ahlaka
میسّر قیلدی حق شاهنشه پاکیزه اخلاقه

Odur şems-i ziya bahş-ı inayet cümle afaka
اودرشمس ضیا بخش عنایت جمله آفاقه

Mubarek tab-ı mukbil adl-u dâd-u rahm-u işfaka
مبارک طبعی مقبل عدل و داد و رحم و اشفاقه

Hazain subesu meşgul-ı atasın bezlu infaka
خزائن سوبسو مشغول عطا سن بذل و انفاقه

Cebin-i talatı teşbih-i ruşen subh-ı barraka
جبین طلعتی تشبیه روشن صبح برّاقه

Eder her emrini tefviz zira rabbı hallaka
ایدر هر امرینی تفویض زیرا ربّ خلّاقه

Eden bu nay-ı kilki böyle mazhar sırrı entaka
ایدن بو نای کلکی بویله مظهر سرّ انطاقه

Sezadır benzetilse ferkadin-i şems-i işraka
سزادر بکز دلسه فرقدین شمس اشراقه

Yapıldı dergehi Monla budur çün ka'be uşşaka
یاپلدی درگه منلا بودر چون کعبه عشاقه

Tavafa gel dua et yaptıran sultan-ı afaka
طوافه گل دعالیت یاپدیرن سلطان آفاقه

yazılıdır.

Bunun sağında;

Nutkı niyaz-ı bende-i işan (نطق نیاز بنده ایشان)
Pertev-i naçiz -u natevan (پرتو ناچیز و ناتوان)

Solunda;

Feyz alır dergah-i Mevlâna de (فیض آلور درگاہ مولانا دہ)

Eseri kilki Yesarîzâde (اثر کلک یساری زادہ)

görünmektedir.

Çerçeve yaldızlı, kabartma ve taçlıdır. Tacın sağına ve soluna sarkan, C ve S kıvrımlı dallar ve bitkisel bezemeler görünmektedir. (214)

214) Erol 1982, 29-34.

Katalog No: 9

Envanter No: 270

Fotoğraf No: 10

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası Giriş Kapısı Üstünde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1252/M.1836

Ölçüleri:96 x 270 cm

Sanatçının Kimliği : Yesarizâde dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah tahta zemin üzerine yaldızlı celî ta'likle

Ya Hazret-i Mevlâna (یاحضرت مولانا) yazısı bunun üstünde:

Değil mi levhı mücellası reşki şemsi felek

دکلمی لوح مجلاسی رشک شمس فلک

Asıldı takı muallaya ismi Hazret-i pir

اصلدی طاق معلاآیه اسم حضرت پیر

Medar-ı şevkuterebdir sema uşşake

مدار شوق وطربدر سماع عشاقه

Recezdir aşkı Mevlâye ismi Hazreti Pir

رجزدر عشق مولایه اسم حضرت پیر

yazılmıştır.

Altta ise Muvvaffak eyledi kilki Yesarîzâdeyi Hak

موفق ایلدی کلک یساری زاده یی حق

Mededres oldu o muallaye ismi Hazret-i Pir

مدرس اولدی او معلایه اسم حضرت پیر

Donansa cevheri tarih ile sezâ pertev

دونانسه جوهر تاریخ ایله سزا پرتو

Yazıldı cetveli a'laye ism-i Hazret-i Pir

یازلدی جدول اعلایه اسم حضرت پیر

görünmektedir. Çerçeve oluklu, altın yazldızlıdır.

Katalog No: 10

Envanter No:

Fotoğraf No: 11

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sanatçı (1785-1837) yılları arasında yaşadığına göre 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor

Sanatçının Kimliği : Pertev Paşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Rık'a ile yazılan şiir on dört beyittir.

İçelim bu şeb şerabı (ایچلم بو شب شرابی)

O mehin gide hicabı (اوه‌ك كيده حجابی)

beyti ile başlayıp, son mısraı göremezsin afitabı (كوره‌مزسن آفتابی) şeklindedir.

Katalog No: 11

Envanter No:

Fotoğraf No: 12

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : II. Mahmut Han'ın yaşadığı yılları (1808-1839) dikkate alarak 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 63 x 150 cm

Sanatçının Kimliği : II. Mahmut Han'dır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah zemin üzerine; celî sülüsle En'am suresinin 141 inci ayeti; İnnellahe (ayette innehu) La yuhıbbul musrifin (انّ اللّه لا يحبّ المسرفين) yani: Allah israf edenleri sevmez (215), yazılmıştır. Bunun solunda Ketebehû Mahmud bin Abdülhamid yazısı (كتبه محمود بن عبد الحميد) görünmektedir. Hattın etrafında bitkisel bezemeler vardır. Çerçeve profilli, yaldızlı ve kabartma bitki motiflidir.

---

215) Öztürk 1993, 138

Katalog No: 12

Envanter No: 8607

Fotoğraf No: 13

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : II. Mahmut Han'ın yaşadığı yıllar (1808-1839) arasında olduğuna göre 19. yüzyıla tarihlenir.

Ölçüleri: 178 x 104 cm

Sanatçının Kimliği : II. Mahmut dur. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Maviyle boyanmış tahta üzerine, celî sülüsle Hû Allah, Lailahe İllallah Muhammedün Resullah (هو الله، لا اله الا الله محمد رسول الله) yazılıdır. Bunun sol altında Ketebehû Mahmud bin Abdülhamid (کتبه محمود بن عبد الحمید) yazısı görünmektedir. İstifin etrafında bitkisel bezemeler vardır. Yaldızlı çerçeve sade ve camsızdır.

Katalog No: 13

Envanter No: 2702

Fotoğraf No: 14

Çizim No:

Yeri : Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : II. Mahmut Han'ın yaşadığı dönem dikkate alınarak (1808-1839) 19. yüzyıla tarihlenir.

Ölçüleri: 71 x 137 cm

Sanatçının Kimliği : Sultan II. Mahmut Handır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah ahşap zemin üzerine yaldızlı, celî sülüsle Bismillahirrahmanirrahim بسم الله الرحمن الرحيم yazılmıştır. Sol tarafta II. Mahmut'un imzası (ketebesi) vardır. Yazı yaldızla cetvellenip bitkisel bezemelerle çevrelenmiştir. Çerçeve ahşap ve yaldızlıdır.

Katalog No: 14

Envanter No: 172

Fotoğraf No: 15

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odasında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sultan II. Mahmud'un yaşadığı dönemi (1808-1839) dikkate alırsak 19. yüzyıla tarihlenir.

Sanatçının Kimliği : Sultan II. Mahmuddur. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Ölçüleri: 60 x 210 cm

Anlatımı: Kırmızı ahşap zemin üzerinde kabartma celî sülüs yazı ile Sübhanallah ve bi hamdihi sübhanallahil azîm (سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ) yani: Allahı her türlü arazdan, kusur, ayıp ve eksikliklerden tenzîh ederim, ona şükrederim eksikliklerden uzak olan Allah uludur (216) ve solunda ketebehu Mahmud bin Abdülhamid Han (كتبه محمود بن عبد الحميد خان) okunmaktadır. Bunun etrafi ise bitkisel motiflerle bezenmiştir. Çerçeve yaldızlı, ahşap ve işlemelidir.

---

216) Devellioğlu 1990, 73, 1158

Katalog No: 15

Envanter No: 1321

Fotoğraf No: 16-17

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidi Derviş Hücrelerinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1255/M.1839

Ölçüleri: 62 x 85 cm Tezhib Kısmı: 22 x 34 cm

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Sadri Çelebi'nin hediyesi olan Ferman'ın üstündeki sikke altın yaldızla yapılmıştır. Tezhibli başlığın üstünde kırmızı mürekkeple divanî bir yazı bunun altında bir kartuş içine alınmış pembe bir gül yapraklarıyla görünmektedir. Bunun altında ise Sultan Abdülmecid'in altın yaldızlı tuğrası ile sağında yeşil destarlı Mevlevi külahı vardır. Külahın altında Sultanın sülüsle, Mucibince amel oluna (موجبنجه عمل اولنه) yazısı dikkati çeker. Buradan dışarıya doğru ışıklar saçılıyor. Tuğranın solunda yine pembe renkli gül mevcuttur. Boşluklar altın yazldızlı yapraklarla doldurulmuştur. Müzehhep kısmın altında Hicri 1255/M.1839 da Sultan Abdülmecid tarafından Said Hemdem Çelebiye verilmiş on dört satırlık meşihat fermanı vardır. Divanî yazının bir satrı kırmızı diğer satrı siyahtır. Levhanın çerçevesi kıvrık ve kabarık dallarla bezenmiş, altın yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 16

Envanter No: 172

Fotoğraf No: 18

Çizim No:

Yeri : Ekrem Hakkı Ayverdi Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1256/M.1840

Sanatçının Kimliği : Abdülfettah Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Anlatımı: Celî ta'likle Arapça Allahu veliyyet-tevfik (اللّٰه ولی التوفیق) yani: Allah tevfik'in sahibidir (217), yazılmıştır. Altında imzası ve Hüsrev Mehmet Paşa'nın hizmetkarı olduğu beyan edilip, H./1256/M.1840 tarihi düşürülmüştür.

---

217) Derman 1981, 21

Katalog No: 17

Envanter No:

Fotoğraf No: 19-20

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1261/M.1845

Ölçüleri:

Sanatçının Kimliği : Zeki Dede (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Şikeste ta'lik ile yazılmış eser Bayburdlu Zihninin "Hikayei Garibe" (حکایۂ غریبہ) adlı eserin iki sayfasıdır. Birinci sayfa başında, Sebeb-i te'lif-i kitab (سبب تألیف کتاب) yani (kitabın yazılış nedeni) cümlesiyle başlayıp onun altında Li müellifihi el-hakir bu abd-i pür taksir, perverde-i gumum-ı rûzgar'la devam eder. İkinci sayfada ise (۱۲۶۱)(1261) tarihi ve Dedenin bu satırları yazdığını belirten Arapça tarih ve cümle var.

Katalog No: 18

Envanter No: 288

Fotoğraf No: 21

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sanatçı (1807-1858) (218) yılları arasında yaşadığına göre 19. yüzyıl tarihlenebilir.

Ölçüleri: 21 x 35 cm

Sanatçının Kimliği : Mehmet Said Hemdem Çelebi (Bkz. hattatlar bölümüne).

Anlatımı: Açık sarı zemin üzerine, siyah mürekkep ve celî ta'likle;

Nice aktab-u nice arif-i billah gelür

نیچه اقطاب و نیچه عارف باللّٰه گلور

Dergeh-i Pir'e veli ben gibi Hemdem gelmez

درگه پیره ولی بن گبی همدم گلمز

yazılmıştır. (219) Birinci satırın üstünde Postnişin Esseyyid Eşşeyh Mehmet Said el mutahallas bi Hemdem okunmaktadır. (پوست نشین السید الشیخ محمد سعید المتخلص بهمدم) Mısraların arasına iki demet çiçek konmuştur. Paspartu krem renginde çerçeve ise yaldızlı, siyah, camlı ve sadedir.

---

218) Eraydın 1994, 360

219) Gölpınarlı 1983, 175

Katalog No: 19

Envanter No:

Fotoğraf No: 22

Çizim No:

Yeri :

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1267/M.1850

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Sultan Abdülmeciddir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Celî sülüsle Lailahe illallah Muhemmedün Resulullah (لا اله الا الله محمد رسول الله) yazısının çevresi bitkisel motiflerle bezenmiştir. Alt kısımda Abdülmecid bin Mahmud Han عبدالمجيد بن محمود خان ve (۱۲۶۷)(1267) tarihi okunmaktadır.

Katalog No: 20

Envanter No:

Fotoğraf No: 23

Çizim No:

Yeri : Bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Abdülmecid Han'ın yaşadığı tarih (1839-1861) dikkate alınarak 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Sultan Abdülmecid dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Sultan Abdülmecidin dört satırlık rık'a yazısıdır.

Katalog No: 21

Envanter No: 196

Fotoğraf No: 24

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1270/M.1853

Ölçüleri: 34 x 46 cm

Sanatçının Kimliği : İzzet Efendi dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Mor renkli zemin üzerine aşağıdan yukarıya doğru harflerin yığılmasıyla meydana gelen yaldızlı celî sülüs Ya Hazreti Mevlâna Celâleddin Rûmi Kuddise Sırrıhu (يا حضرت مولانا جلال الدين رومي قدس سره) okunmaktadır. Yazının etrafi dört adet defne yapraklarıyla kuşatılmış alttakilerin ortasına İzzet (عزت) (1270) yazılmış. Altın cetvelin çevresinde bitkisel bezemeler görülür. Çerçeve yaldızlı ve camlıdır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Katalog No: 22

Envanter No: 279

Fotoğraf No: 25

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahane Doğusunda Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Ölçüleri: 27 x 70 cm

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafidi Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert zemin üzerine altın yaldız ve celî ta'likle Mesnevî'den alttaki beyitler okunmaktadır;

Destur ya Hazret-i Mevlâna
Bişnev in ney çün hikayet mikuned
Ez cüdaiha şikayet mikuned
Kez neyistan ta mera bubride-end
Ez nefirem merd-u zen nalide end
Sina hâhem şerhe şerhe ez firâk
Ta bigûyem şerh-i derd-i istiyâk (220)

دستور یا حضرت مولانا
بشنو این نی چون حکایت می کند
از جدائی ها شکایت می کند
کز نیستان تا مرا ببریده اند
از نفیرم مرد و زن نالیده اند
سینه خواهم شرحه شرحه از فراق
تا بگویم شرح درد اشتیاق

Türkçesi: Dinle bu ney nasıl şikayet ediyor; ayrılıkları nasıl anlatıyor.

Diyorki: Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryâdımla erkek de ağlayıp inlemiştir, kadında.

Ayrılıktan şahrem-şahrem olmuş bir gönül
İsterim ki şikayet derdini anlatayım ona (221)

Beyitler altın yaldızla cetvellenip birbirinden ayrılmıştır. Ayrıca yazının çevresinde kıvrık dallı bitkisel bezemeler vardır. Levhanın çerçevesi sade, ceviz renginde ve camlıdır.

220) Firûzanfer H.Ş.1375/M1978,1
221) Gölpınarlı I/1990,14

Katalog No: 23

Envanter No: 280

Fotoğraf No: 26

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahane Doğusunda Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Ölçüleri: 27 x 70 cm

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafidi Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert karton üzerine altın yaldız ve celî ta'likle Mesnevî'nin alttaki beyitler okunmaktadır;

Herkesi ku dur mand ez asl-ı hîş
Bâz cûyed rüzgâr-ı vesl-i hîş
Men bi her cemiyyeti nalân şudem
Cüft-i bed - halân-ü hoş halân şudem
Her kesi ez zenni hod şod yar-i men
Ez derûn-i men necust esrar-ı men

هرکسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش
من بہر جمعیتی نالان شدم
جفت بدحالان و خوشحالان شدم
هرکسی از ظن خود شد یار من
از درون من نجست اسرار من

Türkçesi: Aslından uzak kalan kişi, gene buluşma zamanını arar.

Ben her toplulukta ağladım, inledim; iyi hallilerle de eş oldum, kötü hallilerle de. Herkes kendi zannınca dost oldu bana; içimdeki sırlarımıysa kimse aramadı. (222) Beyitler altın yaldızla çetvellenip, birbirinden ayrılmıştır. Yazı bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Levhanın çerçevesi ceviz renginde, sade ve camlıdır.

222) Gölpınarlı I/1990,14

Katalog No: 24

Envanter No: 281

Fotoğraf No: 27

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahane Doğusunda Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

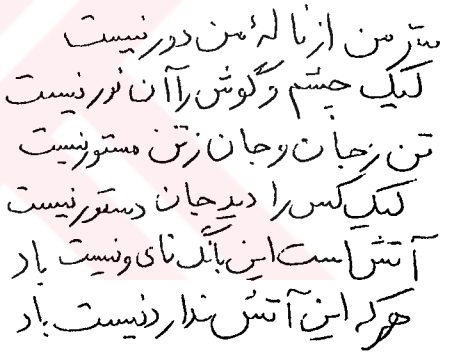
Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Ölçüleri: 27 x 70 cm

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafidi Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert zeminde altın yaldız ve celî ta'likle Mesnevî'nin alttaki beyitleri yazılmıştır;

Sırr-ı men ez nale-i men dûr nist
Leyk çeşm-u gûş râ an nur nist
Ten zi can-û can zi ten mestûr nist
Leyk kes-râ did-i can destûr nist
Ateş-est in bang-ı nay-u nist bad
Herki in ateş nedared nist bad

Türkçesi: Benim sırrım, feryâdımdan uzak değil, fakat gözde, kulakta o ışık yok.

Beden candan, can da bedenden gizli değil; fakat kimseye canı görmeye izin yok.

Ateştir neyin bu sesi, yel değil. Kimde bu ateş yoksa, yok olsun o kişi (223)

Beyitler altın yaldızla cetvellenip, bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Levhanın çerçevesi ceviz renginde, sade ve camlıdır.

223) Gölpınarlı I/1990,14

Katalog No: 25

Envanter No: 282

Fotoğraf No: 28

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahane Doğusunda Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Ölçüleri: 27 x 70 cm

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafidi Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert karton üzerine altın yaldız ve celî ta'likle Mesnevî'nin alttaki beyitler yazılmıştır.

Ateş-i aşk-est ki-ender ney fütâd — آتش عشق است کاندر نی فتاد

Cûşiş-i aşk-est ki ender mey fütâd — جوشش عشق است کاندر می فتاد

Ney herif-i herki ez yari burid — نی حریف هر که از یاری برید

Perdehayeş perdehayı ma derid — پرده هایش پرده های ما درید

Hemçu ney zehri-yu tiryâk-i ki did — همچو نی زهری و تریاقی که دید

Hem çu ney demsaz-u müştâki ki did — همچو نی دمساز و مشتاقی که دید

Türkçesi: Aşk ateşidir ki neye düştü; aşk çoşkunluğudur ki şaraba düştü.

Ney bir dosttan ayrılana eştir, dosttur; perdeleri perdelerimizi yırttı-gitti.

Ney gibi bir zehir, ney gibi bir panzehiri kim gördü? Ney gibi bir solukdaşı, bir iştiyak çekeni kim gördü?

Beyitler altın yaldızla çetvellenmiştir. Eserin sade ceviz renginde çevresi, ahşap ve camlıdır.

224) İzbudak 1988, 2: Gölpınarlı I/1990,14

Katalog No: 26

Envanter No:

Fotoğraf No: 29

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahane Doğusunda Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Ölçüleri: 27 x 70 cm

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafidi Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert zeminde altın yaldız kullanarak celî ta'likle Mesnevî'den alttaki beyitler yazılmıştır;

Ney hadis-i rah-ı pür hun mikuned نی حدیث راه پرخون می کند

Kıssehayı aşk-ı Mecnûn mikuned قصّه های عشق مجنون می کند

Mahrem-i in hûş cüz bir hûş nist محرم این هوش جز بی هوش نیست

Mer zeban râ müşteri cüz gûş nist مر زبان را مشتری جز گوش نیست

Der gam-ı ma ruzha bi gâh şud در غم ما روزها بیگاه شد

Ruzha bu suzha hemrah şud روزها با سوزها همراه شد

Türkçesi:Ney kanlarla dolu bir yolun sözünü etmede; Mecnûn'un aşk hikâyelerini anlatmada.

Bu aklın mahremi, akılsızdan başkası değildir; dile de kulaktan başka müşteri yoktur.

Gamımızla günler geçti; akşamlar oldu; günler yanışlarla yoldaş kesildi de yandı-gitti (225)

Yazı altın yaldızla çetvellenip, kıvrık dallı, bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Levhanın ahşaptan yapılmış ceviz rengindeki çerçevesi sade ve camlıdır.

---

225) Gölpınarlı I/1990,14

Katalog No: 27

Envanter No: 284

Fotoğraf No: 30

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahane Doğusunda Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Ölçüleri: 27 x 70 cm

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafidi Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert zemin üzerine celî ta'likle Mesnevî'den aşağıdaki beyitler yazılmıştır;

Ruzha ger reft gû rov bak nist روزها گر رفت گو رو باک نیست

To beman ey an-ki çün to pâk nist تو بمان ای آنکه چون تو پاک نیست

Her ki cûz mahi zi abeş sir şod هر که جز ماهی ز آبش سیر شد

Her ki bi rûzist ruzeş dir şod هر که بی روزی است روزش دیر شد

Derneyabed hal-ı puhte hiç ham درنیابد حال پخته هیچ خام

Pes suhan kutâh bayed vesselâm پس سخن کوتاه باید والسلام

Türkçesi: Günler geçip gittiyse, de ki: Geçin, gidin pervâmız yok. Sen kal ey dost, temizlikte sana benzer yok.

Balıktan başka herkes suya kandı; rızkı olmayanın da günü uzadıkça uzadı.

Ham, pişkin, olgun kişinin hâlini hiç mi hiç anlayamaz; öyleyse sözü kısa kesmek gerek vesselâm (226)

---

226) Gölpınarlı 1990,14

Bunun altında Ketebehu Ali Haydar Hafidi Melekpaşa Gufire lehuma (كتبه علی حیدر حفیدی ملک پاشا غفر لهما) ve H.1271/M.1854 tarihi görünmektedir. Yazı altın yaldızla cetvellenip, kıvrık dallı bitkisel motiflerle bezenmiştir. Levhanın çerçevesi sade, ceviz renginde ve camlıdır.

Katalog No: 28

Envanter No: 285

Fotoğraf No: 31

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbede Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1273/M.1856

Ölçüleri: 48 x 60 cm.

Sanatçının Kimliği : Ali Haydar Hafid-i Melekpaşadır. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Pembe karton üzerine celî ta'lik ve altın yaldızla

Ey Arif-i Rûmi bu kulun Arifi ile

ای عارف رومی بو قولك عارفی ایله

Esrar-ı inayat-u keramatına mahrem

اسرار عنایات و کراماتکه محرم

Eyle Ulu Arif Çelebi hürmeti içün

ایله اولو عارف چلبی حرمتی ایچون

Her halde irfanı hakiki ile mükrem

هر حالده عرفان حقیقی ایله مکرم

yazılmış. İstif yaldızla çetvellenip bunun etrafi ise bitkisel motiflerle bezenmiştir. Levhanın çerçevesi sade, yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 29

Envanter No:

Fotoğraf No: 32

Çizim No:

Yeri : İnal'ın Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1273/M.1856

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Nafi' Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: İki beyit halinde celî ta'likle:

Bendeyiz Monlâ-yı Rûm'a tâ "kasemna" dan beri

بنده‌یز مولای روم تا قسمنا دنبرو

Sikke-pûşuz itmeyiz ikli-û tâca ser-fürû

سکه پوشز ایتمیز اکلیل و تاجه سرفرو

Gevher-i bahr-i gınâyız biz azîzim hâsılı

گوهر بحر غنایز بز عزیزم حاصلی

Dökmeyiz dünyâ vü mâ-fîhâ içün hiç âb-ı rû

yazılmıştır. دوکمیز دنیا و ما فیها ایچون هیچ ابرو

Türkçesi: "Kasemna" (227) dan beri Mevlâna'ya bendeyiz .

Biz Mevlevî sikkesi giymişiz tâca baş eğmeyiz.

Azizim kısaca biz "Gınâ" denizinin incisiyiz dünya ve ahiret için yüz suyu dökmeyiz.

Şiirin altında Nafi' (نافع) imzası ve H.1273/M.1856 tarihi görünmektedir.

---

227) Kur'an Zühruf süresi 31. Ayet

Katalog No: 30

Envanter No:

Fotoğraf No:33

Çizim No:

Yeri : Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1275/M.1858

Sanatçının Kimliği : Bahir Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Anlatımı: Celî ta'likle Yûsuf suresinin 64 üncü ayetinin bir kısmı olan: Fellahu hayrun hafizen (فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا) yazılıdır. (228)

Türkçesi: Allah koruyanların hayırlısıdır. (229) Kompozisyonun altında Seyyid Mehmed Bahir Efendi'nin الفقير السيد محمد باهر غفرله ١٢٧٥ imzası H.1275/M.1858 tarihi görünmektedir. İstif tezyinatsız ve sadedir.

228) Gölpınarlı 1958, 188; Abdülbâki 1993, 60
229) Öztürk 1993, 221.

Katalog No: 31

Envanter No: 10196

Fotoğraf No: 34

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1277/M.1860.

Ölçüleri: 176 x 84 cm

Sanatçının Kimliği : Sait Efendidir. Sanatçı hakkında bilgi sahibi değiliz. Sadece bu levhanın zamanında Yenikapı Mevlevihanesinde olduğu envanter kayıtlarında yazılıdır.

Anlatımı: Koyu yeşil tahta zemin üzerine altın yaldız ve celî sülüsle Yûnus suresinin 62. ayeti olan "Ela inne evliya allah la havfun aleyhim velahum yahzenûn" (أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)

Türkçesi: Allahın velileri için hiçbir korku yoktur. Tasayada düşmezler onlar (230) yazılmıştır. Altından ise Sait'in ketebesi (كتبه سعيد) ve H.1277 (١٢٧٧)/M.1860 tarihi vardır. Eserin etrafı yağlı boya çiçeklerle süslüdür. Levhanın altın yaldızlı ve camsız çevresinin köşelerinde, kabarık ve taşkın bitkisel süslemeler mevcuttur.

---

230) Abdülbâki 1993, 874: Öztürk 1993, 196.

Katalog No: 32

Envanter No: 291

Fotoğraf No: 35

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Horasan Erenleri Sandukalarının Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Ziver Efendi (Ziver Paşa) 1860'da vefat ettiğine göre 19. yüzyıla tarihlenebilir (231).

Sanatçının Kimliği : Nazımı Ziverdir, (Ziver Paşa). Bu zatın Şeyhul harem-i Hazret-i Mevlevî olduğu ve Mevlevî tarikatına mensubiyeti dışında bilgimiz yoktur. (232)

Ölçüleri: 37 x 43 cm

Anlatımı: Mavi mukavva üzerine yaldızlı ta'likle;

Ya Hazreti Monla sana Ziver bende

یا حضرت مولا سکا زیور بنده

Reddetme anı lutufla kıl şermende

رد ایتمه آنی لطفله قیل شرمنده

Birşeymi sana iki cihanı vermek

بر شیمی سکا ایکی جهانی ویرمک

Cud-ı Ali ihsan-ı Muhammed sende

جود علی احسان محمد سنده

yazılıp, altın yaldızla cetvellenmiştir. Ayrıca iki beytin etrafı bitkisel yaldızlı motiflerle kuşatılmıştır. Çerçeve ahşap, sade, camlı ve yaldızlıdır.

---

231) Gölpınarlı 1983, 248

232) Gölpınarlı 1983, 257.

Katalog No: 33

Envanter No: 191

Fotoğraf No: 36

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1282/M.1865

Ölçüleri: 55 x 30 cm

Sanatçının Kimliği : Şefik Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Bej zemin üzerine siyah mürekkep ve celî sülüslü R'sul ubudiyyet Etta'zimu Li-emrillah veş'şefekatu Alâ halkillah (رأس العبودية التعظيم لأمر الله والشفقة على خلق الله) yani; kulluğun başı Allah emrine saygı, Allahın yarattığına şevkat yazılmıştır. Yazı tütünrengi bir çizgiyle cetvellenmiştir. Lacivert bir kuzu ile sınırlandırılmış cetvelden paspartuya geçiş beyaz ve dilimli bir çizgiyle sağlanmıştır. Pasportunun üst ve alt kenarları suluboya ve guvajla yapılmış sarı, yeşil, pembe ve beyaz çiçek demetleriyle bezenmiştir. Alttaki çiçeklerin solunda vakıf kaydı var. Çerçeve kahverengi, kabarık motifli ve camlıdır (233).

233) Barışta 1991, 46.

Katalog No: 34

Envanter No: 188

Fotoğraf No: 37

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1287/M.1870

Ölçüleri: 47 x 93 cm

Sanatçının Kimliği : Şefik Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah mukavva üzerine celî sülüs hat ve sarı yaldızla Lailahe illallah Muhammeden Resulullah (لا اله الا الله محمد رسول الله) yazılıdır. Kompozisyonun dört köşesinde bitkisel bezemeler vardır. Yazının etrafına kırmızı cedvel çizilmiştir. Çerçeve yaldızlı olukludur ve kabarık çiçekler üzerinde göze çarpar.

Katalog No: 35

Envanter No: 190

Fotoğraf No: 38

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odasında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1293/M.1873

Ölçüleri: 27 x 60 cm

Sanatçının Kimliği : Şefik Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Taba rengi zemin üzerine siyahla celî sülüs olarak Ekmelül mü'minine imanen ahsenehum hulkan (أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا) yani: (Müminlerin iman yönünden en iyisi ahlaken en güzel olanıdır). yazılıdır. Yazı kırmızıyla cetvellenmiş, bu da sarı bir bölümle sınırlandırılmıştır. Paspartuya geçiş beyaz ve dilimli bir çizgiyle sağlanmıştır. Yazının alt kısmında iki gül ve bir gonca; üst kısımda iki gül ve üç goncadan oluşan, yatay birer sarmaşık dalı vardır. İki yan tarafında ise serpiştirilmiş ikişer gül goncası görülmektedir. Alttaki çiçeklerin solunda vakıf kaydı var. Çerçeve kabarık bitkisel motifli, yaldızlı ve camlıdır.(234)

234) Barışta 1992, 146.

Katalog No: 36

Envanter No: 186

Fotoğraf No: 39

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odasında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1293/M.1876

Ölçüleri: 35 x 85 cm

Sanatçının Kimliği : Şefik Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah zemin üzerine yaldızla, celî sülüs yazıyla Kur'an'ın Fetih Suresinin 18 inci ayeti olan

Lakad radiyallah anil mü'minine aziba yaunekeş şecere

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ

yani: (Andolsun, Allah müminlerden, o ağacın altında sana bey'at ettikleri sırada hoşnut olmuştur. (235) görünmektedir. Yazı altın yaldızla cetvellenmiştir. Çerçeve yaldızlı , sade ve camlıdır.

235) Öztürk 1993, 470.

Katalog No: 37

Envanter No: 619

Fotoğraf No: 40

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1286/M.1869

Ölçüleri: 108 x 48 cm.

Sanatçının Kimliği : Niyazi dir. Sanatçıyla ilgili detaylı bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Saman rengi karton üzerine celî ta'likle

Ya Hazret-i Şemsi Tebrizi Kuddise Sırrahu (یا حضرت شمس تبریزی قدس سره) yazılıdır. Altında Elmüznib el hakîr Halil Niyazi Gafere lehû (الذنب الحقیر خلیل نیازی غفرله) Fi sene 1286(فی سنه ۱۲۸۶)yazısı görünmektedir. Altın yaldızla cetvellenen levha kırmızı kartonla paspartulanmıştır. Bunun üzeri ise altın yaldız ve motiflerle bezelidir. Kahverengi çerçevenin üzerinde ince bir çiçek bordürü vardır.

Katalog No: 38

Envanter No: 498

Fotoğraf No: 41

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1286/M.1869

Ölçüleri: 63.5 x 67.5 cm.

Sanatçının Kimliği : Şevkidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üzerine siyah mürekkep ve celî sülüsle Allah (الله), Muhammed (محمد) Ebubekir (ابوبكر), Ömer (عمر), Osman (عثمان) Ali (علی) ve Fatma (فاطمه) yazılmıştır. İstifin Ayın (ع) ve Ha (ح) harfleri küplü olarak kullanılmıştır. Üstte Celle Celalehû Aleyh (جل جلاله) ve altta ise Rıdvanullah-ı teâlâ aleyhim acmein (رضوان الله تعالى عليهم أجمعين) görünmektedir Bunun altında Şevki (شوقی) imzası ve 1286 (۱۲۸۶) tarihi görünür. Yazının dört köşesinde çiçek buketleri vardır. Eser yaldızla cetvellenip, lacivert bordürü üzerinde bitkisel süsleme yapılmıştır. Levhanın çerçevesi sade, camlı ve yaldızlıdır.

Katalog No: 39

Envanter No: 8609

Fotoğraf No: 42

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1288/M.1871.

Ölçüleri: 56 x 84 cm

Sanatçının Kimliği :Naşiddir. (Hattat hakkında bilgi sahibi değiliz)

Anlatımı: Siyah zemin üzerine altın yaldızla; tuğra biçiminde, "Ya Hazreti Mevlâna Celâleddin-i Rumî (یا حضرت مولانا جلال الدین رومی) yazılmıştır. Sağında ise sikke biçiminde Kuddise Sırrahul âli (قدس سرہ العالی) yazısı okunmaktadır. İstifin altında Naşid'in ketebesi (کتبہ ناشد) ve 1288 (۱۲۸۸) tarihi vardır. Levha'nın alt kısmında ta'likle Farsça;

İlâhi ez amim el-feyz-i lutfat الٰہی از عمیم الفیض لطفت

Ümid-i Naşidet in-est her ân امید ناشدت این است ہر آن

Binam-ı Hazret-i Monlayı Rumî بنام حضرت مولای رومی

Bikun mustağrık-ı envar-ı gufrân بکن مستغرق انوار غفران

Türkçesi: Ya Rabbi, Naşid senin lutfuna sığınarak her an ümid eder ki, Hazreti Mevlâna'nın adı hakkı için, onu affedici nurlarına gark edesin, yani onu bağışlıyasın, onu affedip, merhamet edesin. Kompozisyon yaldızlı ve kıvrık dallı bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Levhanın çerçevesi yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 40

Envanter No: 1348

Fotoğraf No: 43

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1290/M.1873

Ölçüleri: 43 x 55 cm

Sanatçının Kimliği : Mehmet Şükrü Efendi dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Taba renkli kağıt üzerine ta'likle

Ey senahan-ı cenab-ı kibriya

ای ثناخوان جناب کبریا

Vey serferaz-ı kibar-ı evliya

وی سرفراز کبار اولیا

Alimi esrar-ı furkan-ı kerim

عالم اسرار فرقان کریم

Arif-i hakk-ı hadis-i müctebâ

عارف حق حدیث مجتبی

Pişevayı ehl-i haksın kim eder

پیشوای اهل حقسین کیم ایدر

Serfuru aktab-ı alem hep sana

سرفرو اقطاب عالم هپسکا

Ravza-i valâ ki kalb-i iştiyak

روضهٔ والا کہ قلب اشتیاق

Yüzsürünce olmada hep incelâ

یوزسورنجه اولمده هپ انجلا

Ey Celâleddin-i Rumî rahm edüp

ای جلال الدین رومی رحم ایدوب

Çakerin Şükriye kıl lütfün sezâ

چاکرک شکریه قیل لطفک سزا

yazılmış. Birinci beytin iki mısraı arasında yeşil destarlı bir sikke görünmektedir. Yazı tezhipli olup bitkisel motiflerle bezenmiştir. Çerçeve camlı, yaldızlı ve kabarıktır.

Katalog No: 41

Envanter No: 243

Fotoğraf No: 44

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odasında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1299/M.1873

Ölçüleri: 35 x 50 cm

Sanatçının Kimliği : Eser yüksek bir yerde olduğundan hattatın ismini okuyamadık.

Anlatımı: Siyah zemin üzerine celî sülüs ve altın yaldızla sikke şeklinde Ya Hazreti Mevlâna Celaleddin-i Rumî (یا حضرت مولانا جلال الدین رومی) yazılmıştır. İstifin solunda yine Mevlevî külahı biçiminde kuddise sırrahül âli (قدس سره العالی) yazısı görünür. Altta H.1290/M.1873 tarihi ve ta'likle Du cihanda altın ola dersen namın, Sikkesi altına gir Hazreti Mevlâna'nın beyti vardır. Yazı yaldızla cetvellenmiştir. Levhanın çerçevesi kabarık bitkisel motiflerle bezeli, yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 42

Envanter No: 193

Fotoğraf No: 45

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odasında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1291/M.1874

Ölçüleri: 50 x 75 cm

Sanatçının Kimliği : İzzettir. (Bkz. hattatlar bölümünde)

Anlatımı: Siyah mukavva üzerine celî sülüsle iki satır halinde "Vez kurullah kesiren hatta yakulu mecnûn",

yani Allah, size deli diyecekleri kadar zikredin yazılmıştır. Bunun altında İzzet (عزت) ve H.1291/M.1874 tarihi görünmektedir. Yazı yaldızla cetvellenmiştir. Çerçeve kemik rengi, oluklu ve camlıdır.

Katalog No: 43

Envanter No: 198

Fotoğraf No: 46

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1292/M.1875

Ölçüleri: 25 x 80 cm

Sanatçının Kimliği : İzzettir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah zemin üzerine yaldızlı celî sülüs hatla Etme miratı şikeste seni yüz surete kor (آئینه‌مرا تی نشکسته سنی بو زصورته غور), bunun altında 1292 (۱۲۹۲) ve üstünde İzzet'in imzası okunmaktadır. Yazı yaldızla cetvellenmiş, Çerçeve oluklu, yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 44

Envanter No: 273

Fotoğraf No: 47

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Semahanesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1291/M.1874

Ölçüleri: 45 x 72 cm.

Sanatçının Kimliği : Mehmet Rıfat dır. Sanatçıyla ilgili bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Ahşap zeminin ortasında açık kahverenginde Mevlevî sikkesi görünür. Külahın üzerine celî sülüsle "Ya Hazreti Mevlâna Celaleddin-i Rumî kuddise Sırrahul Ali" يا حضرت مولانا جلال الدين رومی قدس سره yazısı istif edilmiştir. Sikkenin etrafı koyu yeşil ile boyanarak çepeçevre içlerinde Allah (الله), Hz. Muhammed (محمد) dört halifenin isimleri ve Hazreti Mevlânanın soyunun adlarının bulunduğu çiçek motifleri yapılmıştır. Ayrıca iki yanda birer destarlı sikke motifi bulunur. Levha Mehmet Rıfat Ketebelidir. (236)

236) Dayıoğlu 1996, 36

Katalog No: 45

Envanter No: 299

Fotoğraf No: 48

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Giriş Kapısı Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1291/M.1874

Ölçüleri: 65 x 240 cm.

Sanatçının Kimliği : Mehmet Sadık tır (237).

Anlatımı: Siyah zemin üzerine yaldızlı celî ta'likle "Ya Hazreti Mevlâna" يا حضرت مولانا yazısı görünmektedir. Bunun sol altında Mehmet Sadık محمد صادق ve (۱۲۹۱)H.1291/M.1874 tarihi yazılmıştır. Çerçeve kahverengi, ahşap ve sadedir.

237) İnal 1955, 344 de, Mehmet Sadık Efendi'nin Harputlu olduğunu, Rusumat emaneti ketebesinde çalıştığını ve 1291 de yazdığı Hilyei Saadetlerden birinin Pertev Beyde olduğunu beyan eder. Sanatçımız ve bu zat aynı şahıslar olabilir, ama kesin bir şey söylememiz mümkün değildir.

Katalog No: 46

Envanter No:

Fotoğraf No: 49

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Derviş Hücrelerinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1292/M.1875

Ölçüleri: Yüksek mekanda olduğundan ölçülerini alamadık.

Sanatçının Kimliği : Hüsnü Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üstüne ta'likle

Görüp miracde nurun cenab-ı mefharı alem

Ulüvvi kadr-u şa'nı ümmetinden oldular hurrem

Kudumun nesl-i pâk-ı Hazret-i Sıddîki Ekberden

Bütün ashaba tebşir eyledi ol Seyyid-i Adem

Sen ol genci azimul kadr-ı esrar-ı Hüdasın kim

Bize nakdi nigah-ı izzetindir elzemi akdem

Kemalinle cihanda muktedayı evliya oldun

Çü sensin zahır-u batında hakka alim-i a'lem

Sana keşf oldu sırr-us-sırrı Kur'an-ı Kerim ancak

Aziz olduğunçün nezdi hakta mükrem-i ekrem

Makamın mak'adı sıdkı alâdır ey şeyi a'lâ
مقامك مقعد صدق علادر ای شه اعلا
Budur nezdi celil-i hakta zira mesned-i âzam
بودر نزد جلیل حقده زیرا مسند اعظم
Cebin say-ı der-i cennet nişan-ı lutfun olmaktır
جبین سای درجنت نشان لطفك اولمقدر
Vüsul-i maksada ancak tarik-i akreb-u aslem
وصول مقصده انجق طریق اقرب واسلم
Olur darında azadei kaydi mihn-i mutlak
اولور دارنده آزاده قید محن مطلق
Olanlar can-u dilden zikri evsafin ile hemdem
اولنلر جان ودلدن ذکر اوصافك ایله همدم
Aman ey Hazreti Molla vu Mevlânay-ı bihemta
امان ای حضرت ملا ومولانای بی همتا
Nigah-ı şefkla kıl dil-i mahzunumu mükrem
نگاه شفقتله قیل دل محزونمی مکرم
Bidergahı şuma çünki şüdem carubkeş-i esdak
بدرگاه شما چونکه شدم چاروبکش اصدق
Muin-u destigirem baş Hüdavenda bi her karem
معین ودستگیرم باش خداوندا بهرکارم
Kulun Hüsnü hemişe arzihal-ı icz eder şaha
قولك حسنی همیشه عرضحال عجز ایدر شاها
Ana merdümde zira lutfu ihsanundur elzem
اکا مردمده زیرا لطف واحسانك در الزم

yazılmış, üzerinde bir sehpaya oturtulmuş yeşil destarlı sikke mevcuttur. Külahın sağ ve solunda birer çiçek demeti görünmektedir. Tarihin yazıldığı bölüm ve mısraların arası yaldızlı kıvrık dallarla bezenmiştir. Çerçeve siyah, iç ve dış kısmı yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 47

Envanter No:

Fotoğraf No: 50

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Nailî Efendi (1823-1876) yılları arasında yaşadığına göre 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Nailî Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Beyaz zemin üzerine celî sülüsle bir dua niteliğinde olan Arapça; "Ya galiben gayrı mağlûb ya gafûr-ur-rahîm" (يا غالباً غير مغلوب يا غفور الرحيم) yani; Ey galib olan ve yenilmeyen, ey mağfiret eden, esirgeyen (bağışlayan, merhametli) (Allah) cümlesi yazmıştır.

Galib, Gâfûr ve Rahîm, Allahın adlarındandır. (238)

Sanatçı bu girift istifinde gayın (غ) ve ha (ح), harflerini küplü olarak kullanmış ve sülüste okumaya yardımcı bir takım işaretleri latif bir tarzda kullanmıştır. Kompozisyonun altında ise imzası görünmektedir.

---

238) Develioğlu 1990, 328, 329, 1047

Katalog No: 48

Envanter No:

Fotoğraf No: 51

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1294/M.1877

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Senih Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Onsekiz satırdan oluşan arîza rık'a ile yazılmış. Mithat Paşanın birinci sadaretinde مدحت پاشانڭ برنجی صدارتنده cümlesiyle başlayıp 1294 tarihi ve Senih (سنیح) imzası atılarak bitmiştir.

Katalog No: 49

Envanter No:

Fotoğraf No: 52

Çizim No:

Yeri : Bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1298/M.1880

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Elif Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Kağıt üzerine celî ta'likle Ya Hazret-i Mevlâna (یا حضرت مولانا) yazılmıştır. Bunun altında Harrerehu Muhammed Elif Gaferelehu (حرره محمد الیف غفر له) ve ۱۲۹۸ (1298) tarihi görünmektdir.

Katalog No: 50

Envanter No:

Fotoğraf No: 53

Çizim No:

Yeri : Bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1314/M.1896

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Mehmet Elif Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: İki sayfadan oluşan ta'lik yazı Abdurrahman Cami'nin iki beyti olan;

An Ferîdûn-ı cihan-ı manevî

آن فریدون جهان معنوی

Bes büved burhan-ı kadreş Mesnevî

بس بود برهان قدرش مثنوی

Men çi gûyem vasf-ı an âlîcenâb

من چه گویم وصف آن عالی جناب

Nist peygamber veli dared kitab

نیست پیغمبر ولی دارد کتاب

la başlamaktadır.

Türkçesi: O manâ aleminin Ferîdunının (yani sekizinci katı) büyüklüğünü kanıtlamak için Mesnevî yeter.

Ben o cömert ve şerefli insanı nasıl anlatayım

Peygamber değil ama kitabı var.

Yazıdan anlaşıldığına göre, Ahmet Muhtar'ın oğlu Mehmet Elif Efendi tarafından onsekiz Cemaziyelâhir H.1314/M.1896 da kaleme alınmıştır.

Katalog No: 51

Envanter No: 9387

Fotoğraf No: 54

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1299/M.1881.

Ölçüleri: 84 x 111 cm

Sanatçının Kimliği : Sami Efendidir. (Bkz hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah zemin üzerine altın yaldız ve celî sülüsle Elhakim-u huvallah (الحاكم هو الله) كتبه سامى – ١٢٩٩

Yani: O (Allah) Hakimdir. Kelâm-ı Kibarı yazılmıştır. Bunun altında Sami'nin ketebesi ve H.1299/M1881 tarihi okunmaktadır. Kompozisyon altın yaldızla cetvellenip, bitkisel motiflerle süslenmiştir. Levhanın çerçevesi ise iki profilli olup, kabarık çiçek, dal ve yapraklarla bezenmiştir.

Katalog No: 51

Envanter No: 8608

Fotoğraf No: 55-56-57-58-59-60

Çizim No: 1

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1303/M.1885

Ölçüleri: 136 x 192 cm

Sanatçının Kimliği : Şefik Beydir.(Sanatçıyla ilgili detaylı bilgiye sahip değiliz).

Anlatımı: Yaldızlı çerçeve içinde Mevlevî sikkesi biçimindeki hilyenin başmakamında iki daire var. Sağdakinde Allah (الله), soldakinde Muhammed (محمد), bunların altında celî sülüsle Bismillahirrahmanirrahim (بسم الله الرحمن الرحيم) yazılıdır. Daire formunda düzenlenmiş göbeğin etrafı çiçeklerle süslenmiştir. Bunun çevresinde sırasıyla dört halifenin (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) (ابوبكر، عمر، عثمان، علی) ismi ve Hz. Fatıma (فاطمہ), sülüsle yazılmıştır. Altında ise Hz. Hasan (حسن) ve Hüseyin (حسین) yazılıdır. Hilyede âyet dediğimiz bölüm, vazo biçiminde düzenlenip iki tarafında iki selvi ağacı yerleştirilmiştir (Fotoğraf: 55, 56) . Celî sülüsle üstüne Enbiya sûresi'nin 107. inci ayeti olan Ve ma erselnake illa rahmeten lilalemin ayeti وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

Yani: (Ve biz seni ancak âlemlere bir rahmet olarak gönderdik) yazılmıştır. Vazonun boyununun en üst kısmında bir gül görünüyor. (Fotograf: 57) Etek kısmında Celî sülüsle Kuran'ın Kalem Süresinin dördüncü ayeti olan; Ve inneke lealiyyü hulkin azîm (وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ)

(Yani: Ve gerçekten sen çok büyük bir ahlak üzerindesin) (239), bunun altında ketebeha ve resemeha ve zehebeha Ali Rıza an müderrisin el müştehir bi Damadi Hattat el-ma'ruf bi Şefik Bey sene 1303 yazılıdır. (Fotograf : 58)

Hilyenin koltukları şamdan şeklindedir. Sağdakinde Lailahe illallah (لا إله إلا الله) soldakinde Muhammeden Resulullah (محمد رسول الله) sülüsle yazılmış ayrıca sikkenin talyasını da görünür. (Fotograf : 56)

Şamdanların ortasında sağda ve solda Lale ve karanfiller vardır. (Fotograf : 59) Bu hilyenin çevresi ahşap yaldızlı ve camlı olup en üst kısmında Beşinci Sultan Mehmet Reşat'ın tuğrası mevcuttur. (Fotoğraf: 60) Bu eseri Sultan Reşat Yenikapı Mevlevîhanesine hediye etmiştir.

239) Öztürk 1993, 523

Katalog No: 53

Envanter No: 302

Fotoğraf No: 61

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde Teşhirde (Sabit Çini)

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1305 /M.1887

Ölçüleri: 65 x 173 cm

Sanatçının Kimliği : Halil Mahir Kütahiyyevîdir. Sanatçı hakkında bilgi sahibi değiliz.

Anlatımı: Lacivert zemin üzerine celî ta'lik ve beyaz çiniyle Ya Hazret-i Mevlâna يا حضرت مولانا üstünde Muhammed Molla Celaleddini Rumî Kadesallah Sırrıhu محمد ملا جلال الدين روحي قدس سره altında ise Elhakir Halil Mahir Kütahiyyevî sene H.1305/M.1887 (الحقير خليل ماهر كوتاهيوي سنه ١٣٠٥) işlenmiştir. Sıraltı tekniğiyle yapılan panonun çerçevesi turkuaz renkli olup üstünde sağda ve solda birer Mevlevî sikkesi mevcuttur. Sikkelerin yeşil destarlarında, sağdakinde Allah (الله) soldakinde Muhammed (محمد) okunur. Bu bölümde kahverengi bir sürü kalp şekli ve beyaz, bordo ve yeşil bitkisel bezemeler vardır. Çerçeve ahşap, kahverengi ve sadedir.

Katalog No: 54

Envanter No: 233

Fotoğraf No: 62

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1308/M.1890

Ölçüleri: 10 x 17 cm

Sanatçının Kimliği : Hüsnü Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Kurşunî zemin üzerine celî sülüsle; "Ve kale fikruke fike yekfike" (وَقَالَ فِكْرُكَ فِيكَ يَكْفِيكَ) yazılıdır. Bunun altında nesihle 4 satırlık yazı vardır.

Celî sülüsün Türkçesi: Ve dediki kendini düşünmen sana yeter.

Nesih yazının Türkçesi: Hz. Osman'dan : Bir kabir başında durduğu zaman, sakalları ıslanıncaya kadar ağlardı. (Bunun üzerine) O'na dediler: «Cennet ve cehennemi hatırladığın zaman ağlamazsın da, bundan ağlarsın». O da dedi ki: "Resûlullah buyurmuştu: Kabir ahiret menzillerinin ilkidir; ondan necat bulunursa, ötesi çok daha kolaydır. Eğer ondan necat bulunmazsa, ötesinde daha zor bir menzil bulunmaz". Resulullah buyurdu ki: Gördüğüm hiç bir manzara, kabir kadar müessir değildir. (240)

Yazının sonunda Hüsnü Efendi'nin ketebesi ve düşürdüğü tarih (١٣٠٨) (H.1308/M.1890) görünmektedir.

Kıt'a'nın iki tarafında kahverengi, sarı ve pembe bitkisel bezemeler mevcuttur. Yazı, kırmızıyla cetvellenmiş ve daha sonra suluboya

240) Derman 1990, 44

guvaj tekniğiyle geniş pembe bir bölüme geçilmiştir. Pembe kuşak üzerine yeşilin tonları, beyaz, kahverengiyle nebati süslemeler yapılmıştır. Ayrıca kalınca, turkuaz bir çizgi çepeçevre, bu bezemelerle birlikte görülür. Bu zemin üzerinde, altta Bahriye Sanayi zabıtanından mülâzim-i evvel Derviş Ahmet (تحریر صنایع ضابطانندن ملازم اول درویش احمد) kaydı düşülmüştür. Pembe bölüm kırmızıyla cetvellenmiştir.

Çerçeve ceviz renginde yaldızlı, kabarık bitkisel motifli ve camlıdır.

Katalog No: 55

Envanter No:

Fotoğraf No: 63

Çizim No:

Yeri : Bahaüddin Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sanatçı (1815-1896) yılları arasında yaşadığına göre 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği: Abdülfettah Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Celî sülüsle Ya Hazreti Mevlanâ Kuddise Sırrahul a'lâ (یا حضرت مولانا قدس سره الاعلی) yazılmıştır. Bunun solunda bir çiçek yaprak ve dallarıyla çizilmiş altında ise Abdülfettah Efendi'nin ketebesi (کتبه عبدالفتاح) görünmektedir. İstif cetvellenip, köşelerinde sade süslerle bezenmiştir.

Katalog No: 56

Envanter No: 74

Fotoğraf No: 64

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi İkinci Kat Teşhir salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1335/M.1897

Ölçüleri: 50 x 72 cm

Sanatçının Kimliği : Şeyh Mehmet Arif dir. (Bkz hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Saman rengi zemin üzerine celî sülüsle A'raf sûresinin 39. ayeti olan İnne rahmetellah karibün ve min el muhsinin sadakallahul azîm (إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ) yani: Hiç kuşkusuz Allah'ın rahmeti güzel düşünüp, güzel iş yapanlara çok yakındır (241) yazılmıştır. Altında Şeyh Mehmet Arif (شیخ محمد عارف) imzası ve 1315 tarihi (۱۳۱۵) görünmektedir. Eser altın yaldızla cetvellenip siyah kağıtla paspartulanmıştır. Çerçeve açık kahverengi ve camlıdır.

241) Öztürk 1993, 148

Katalog No: 57

Envanter No:

Fotoğraf No: 65

Çizim No:

Yeri : Konya Ateşbazı Veli Zaviyesi Giriş Kapısı Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1315/M.1897

Ölçüleri: Yüksek bir yerde olduğundan ölçülerini alamadık.

Sanatçının Kimliği : Sıdkî Dededir. (Bkz hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Abdülvâhid Çelebi tarafından 1897 yılında yaptırılan geniş kapsamlı tamirata dair bu manzume şöyledir:

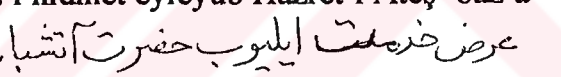
Bir nihal-i şecer-i Hazret-i Mevlâna kim

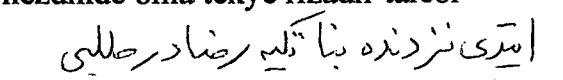
Post nişin-i Dergeh-i cedd-i o Vâhid Çelebi

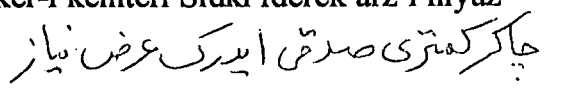
Arz-ı hidmet eyleyüb Hazret-i Ateş -bâz'a

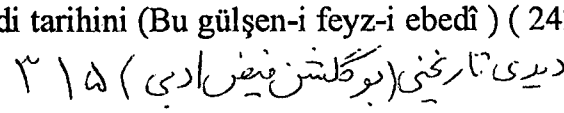
İtti nezdinde binâ tekye rızadır talebi

Çaker-i kemteri Sıdkî iderek arz-ı niyâz

Dedi tarihini (Bu gülşen-i feyz-i ebedî) (242)

242) Önder 1962, 152: Özönder 1986, 144

Katalog No: 58

Envanter No:

Fotoğraf No: 66

Çizim No:

Yeri : Bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1317/M.1899

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Hasan Sırrı Efendi dir. (Bkz hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Beyaz zemin üzerine celî sülüsle Ahzab sûresi'nin 33. ayeti olan (243) "Ve yutahhirukum tathira" وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً

Yani: Sizi tam bir biçimde temizlemek istiyor. (244) yazılmıştır, altında ise Hasan Sırrı'nın Ketebesi (كتبه حسن سرى) ve H.1317/M.1899 tarihi okunmaktadır.

---

243) Abdülbaki 1994, 544

244) Öztürk 1993, 384

Katalog No: 59

Envanter No: 275

Fotoğraf No: 67

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesi'nde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1317/M.1899

Ölçüleri: 19 x 35 cm

Sanatçının Kimliği : Hulusi Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Pembe renkli kağıt üzerine guvaj tekniğiyle çift beyaz sikke, kahverengi destarlarıyla çizilmiş ve ta'lik yazı şeritleriyle çerçevelenmiştir, burada

Her zaman ey aşık-ı vuslat merâm

هر زمان ای عاشق وصلت مرام

Sür yüzün bu asitaneye subh-u şam

سور یوزک بو آستانه صبح و شام

Daim et sa'yı tavafu iltizam

دائم ایت سعی طوافن التزام

Kâbetül uşşak başed in makam

کعبة العشاق باشدین مقام

Herki nakıs amed inca şüd tamam

هرکه ناقص آمد اینجا شد تمام

Yani; burası aşıkların ka'besidir.

Kimki buraya noksanla gelirse tamam olur

Aşıkane Kâ'betül ülya budur.

عاشقانه کعبة العلیا بودر

Bikesane melce'û ma'va budur
بیکسانه ملجأ و ماوی بودر

Türbei valâyı Mevlanâ budur
تربهٔ والای مولانا بودر

Kâ'betül uşşak başed in makâm
کعبة العشاق باشد این مقام

Her ki nakıs amed inca şüd tamam
هرکه ناقص آمد اینجا شد تمام

Nezdi hakta muhteremdir bu mahal
نزد حقده محترمدر بو مقام

Menba-ı feyz-u keremdir bu mahal
منبع فیض و کرمدر بو محل

Sani-yi bey ülharemdir bu mahal
ثانی بیت الحرمدر بو محل

Kâ'betül uşşak başed in makam
کعبة العشاق باشد این مقام

Herki nakıs amed inca şüd tamam
هرکه ناقص آمد اینجا شد تمام

Şah-ı iklim-i vilayet bundadır
شاه اقلیم ولایت بوندادر

Hüsrev-i mülki velayet bundadır
خسرو ملک ولایت بونده در

Bundadır uşşaka devlet bundadır
بونده در عشاقه دولت بونده در

Kâ'betül uşşak başed in makam
کعبة العشاق باشد این مقام

Herki nakıs amed inca şüd tamam
هرکه ناقص آمد اینجا شد تمام

Muhlisa haddin değil sus heman
مخلصا حدّک دکلدر صوص همان

Bu makamın şa'nı âlisi,beyân

بو مقامك شأن عاليسن بيان

Bes, bu nutk-ı Câmîi Sami mekan

بس بو نطق جامی سامی مکان

Kâ'betül uşşak başed in makam

كعبة العشاق باشد اين مقام

Herki nakıs amed inca şüd tamam

هركه ناقص آمد اينجا شد تمام

Ketebehu Hulusî min Telamizi Sami Guferelehum. (كتبه حلوصی من تلاميذ سامی غفرلهم ۱۳۱۷)

(beyitleri ve ketebesi okunmaktadır. Sikkeler ve yazılar sarı yaldızlı çiçek demetleri ve kurdelalarıyla bezenmiştir. (245)

Çerçeve yaldızlı, ince, sade ve camlıdır.

245) Barışta 1991, 72

Katalog No: 60

Envanter No:

Fotoğraf No: 68

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1318/M.1900

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : İbrahim Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Celî ta'likle Ya Hazreti Şeyh-ül Ekber (يا حضرت شيخ الاكبر) yazısı görülmektedir (246). Solunda Kuddise Sirrahu (قدس سره), altında ise İbrahim Burusevî'hin ketebesi ve H.1318 (١٣١٨) /M.1900 tarihi vardır. İstif cetvellenip, dört köşelikle tezyin edilmiştir.

246) Pakalın III/1993, 347'de Şeh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî hakkında kullanılan bir tâbirdir.

Katalog No: 61

Envanter No: 227

Fotoğraf No: 69

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası Giriş Kapısı Üzerinde Solda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1322/M.1904

Ölçüleri: 18 x 36 cm.

Sanatçının Kimliği : Hulusi Efendidir. (Bkz hattatlar bölümüne).

Anlatımı: Bej zemin üzerine celî sülüsle;

Ve aynurrıza an külli aybin keleyletin (وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ)

Kemâ enne aynessuhti tübdil mesaviya (كَمَا أَنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِلُ مَسَاوِيًا)

Yani: Her ayıba rıza gözüyle bakan kişi, gece gibidir. (Gece gibi ayıbları örter). Kötü niyetle bakarsa, kötülüğünü görür,

yazılmış, etrafında bir beyaz ünite ve daha sonra yeşil bir çerçeve var. Yazının etrafında kahverengi bir şerit ve suluboya beyaz gülle yeşil yapraktan oluşan yeşil zemin üzerinde bir bezeme var. Çerçeve ahşap, yaldızlı, kabarık bitki motifli ve camlıdır.

Katalog No: 62

Envanter No: 383

Fotoğraf No: 70

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Üst Kat Teşhir salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1322/M.1904

Ölçüleri: 52 x 69 cm.

Sanatçının Kimliği : Osmandır. (Sanatçı hakkında bilgi sahibi değiliz.)

Anlatımı: Saman rengi kağıt üzerine siyah mürekkep ve celî sülüsle Heman ayn-ı Muhammed'le Ali'dir Şems-ü Mevlâna(همان عین محمد له علیه رحمت مولانا) yazılmıştır. (Bu mısra Râmiz Abdullah Paşanındır (247) Şeyh Galib bunu tahmis etmiştir.) Yazının dört köşesinde altın yaldızla yapılmış çiçek buketleri mevcuttur. Eser kırmızı kartonla paspartulanıp altın yaldızla cetvellenmiştir. Levhanın çerçevesi bitkisel bezemeli, camlı ve altın yaldızlıdır.

247) Gölpınarlı 1983, 227

Katalog No: 63

Envanter No: 54

Fotoğraf No: 71

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Üst Kat Teşhir salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1322/M.1904

Ölçüleri: 45 x 50 cm.

Sanatçının Kimliği : Suud Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Saman rengi zemin üzerine celî sülüsle "Ya Hazret-i Mevlâna Kuddise Sırrıhul a'la Medet" yazısı (یاحضرت مولانا قدس سره الاعلی مدد) Mevlevî sikkesi şeklinde istiflenmiştir. (248) Yazının iki tarafında altın yaldızlı birer çiçek mevcuttur. Levhanın altında Ketebehu Suud (کتبہ سعود) ve 1322 (۱۳۲۲) tarihi okunmaktadır. Eser altın yaldızla cetvellenenip, siyah kartonla paspartulanmıştır. Çerçeve ahşap, altın yaldızlı ve camlıdır.

248) Özsaymer 1991, 128

Katalog No: 64

Envanter No:

Fotoğraf No: 72

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1324/M.1906

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Suud Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Beyaz kağıt üzerine celî sülüsle aşağıdan yukarıya Ya Hazreti Sıddıkı Ekber Radiyallahü teâlâ anh meded (یا حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ مدد) yazılmıştır. Altta ise H.1324 (١٣٢٤)/M.1906 tarihi ve bunun solunda Sudd'un imzası görünmektedir.

Katalog No: 65

Envanter No: 283

Fotoğraf No: 73

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Üst Kat Teşhir salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1335/M.1916

Ölçüleri: 51 x 53 cm.

Sanatçının Kimliği : Suud el-Mevlevîdir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Saman rengi kağıt üzerine celî sülüs hatla Ya Hazret-i Mevlâna Kuddise Sırrıhul a'la (یا حضرت مولانا قدس سرہ الاعلی)yazılıdır. Çevresinde kalın kırmızı bordür bulunur. Bordür altın yaldızla yapılıp zincir ve aralarında çiçek motifleri ile bezelidir. Levhanın çerçevesi bej renginde ve geometrik bezemelidir.

Katalog No: 66

Envanter No:

Fotoğraf No: 74

Çizim No:

Yeri : Hattat Necmeddin Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1323/M.1905

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği :Sami Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Beyaz zemin üzerinde Sultan Abdülhamid'in tuğrası görünmektedir. Tuğranın sağ tarafında El Gazi, (الغازی) sol tarafında ketebe, altta ise H.1323/M1905 tarihi okunmaktadır. İstif tezyinatsız ve sade bir şekildedir. Sami Efendi tuğra unsurlarından olan kürsü, tuğ v.s. getirdiği ölçü birliğini aynı zamanda harf parçalarına da tatbik etmiş; böylece tuğra matematik ölçülerle estetiğin en üst seviyesine erişmiştir. (249)

---

249) Derman 1990, 37

Katalog No: 67

Envanter No: 232

Fotoğraf No: 75

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1323/M.1905

Ölçüleri: 40 x 65 cm

Sanatçının Kimliği : Mehmet Nuri dir. (Bkz. hattat bir bölümüne)

Anlatımı: Bej zemin üzerine siyah renkli celî sülüsle

Sanma ol surh-ı seher mihr-i felekdir görünen

صانمه اول سرخ سحر مهر فلكدر كورينان

Her şafak hun-ı Hüseynile güneş kan ağlar

هر سفق خون حسين ايله كونش قان اغلر

yazılıdır. Levha tütün rengi ile cetvellenmiş bunu mavi bir ünite kuşatmıştır. Paspartuya geçiş ise beyaz, dilimli bir çizgi ile sağlanmıştır. Bej paspartu üstünde kahverengi çizgi kuşağı mevcuttur. Köşesi beyaz bir baklava biçimi ile belirlenmiş çizginin üzerine yazıyı taçlayan bir gül dalı yerleştirilmiştir. İki tomurcuk ve bir gülden oluşan bu dal yapraklarla bezenmiştir. Yazının altın da yine iki gül ve yapraklardan oluşan bir demet vardır. Kısa kenarda ise üç gonca ve yapraklardan oluşan bir demet bulunmaktadır. Suluboya ve guvajla yapılmış çalışmada naturalist bir yaklaşımla bordo, pembe ve beyazla güller, açık koyu yeşille yapraklar renklendirilmiştir. (250) Çerçeve yaldızlı, bitkisel kabarık motifli ve camlıdır.

---

250) Barışta 1991, 157

Katalog No: 68

Envanter No: 3120

Fotoğraf No: 76

Çizim No:

Yeri : Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1323/M.1905

Ölçüleri: 38x 85 cm

Sanatçının Kimliği : Sami Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Lacivert zemin üzerine yaldızlı celî ta'likle Ya Hazret-i Mevlâna (یا حضرت مولانا) yazılıdır. Altında Sami'nin imzası ve 1323 (۱۳۲۳) tarihi görünür. Eser altın yaldızla cetvellenmiş, çerçevesi ise yaldızlı ve bitkisel motiflidir.

Katalog No: 69

Envanter No: 234

Fotoğraf No: 77

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1324/M.1906

Ölçüleri: 21 x 27 cm

Sanatçının Kimliği : Hüsnü Efendi. (Sanatçı hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz).

Anlatımı: Siyah zemin üzerine yaldızlı celî sülüsle Ya Ma'bud (يا معبود) okunmaktadır. Üstünde Ya Hak (يا حق), bunun sağ ve sol taraflarında ise iki demet çiçek göze çarpmaktadır. Ma'bud kelimesinde ayın (ع) harfinin içinde ketebehu Hüsnü (كتبه حسنى) ve dışında 1324 tarihi yazıldır. Çerçeve ahşap, bitkisel kabartmalı, yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 70

Envanter No:

Fotoğraf No: 78

Çizim No:

Yeri : Afyon Mevlevî Camii

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1324 /M.1906

Ölçüleri: 15 x 15 cm

Sanatçının Kimliği : Vehbidir. Afyonlu şair ve hattat olduğu dışında, bir bilgiye sahip değiliz. .

Anlatımı: Siyah zemin üzerine celî sülüsle Hüseyin Radıyallahu anh (حسین رضی اللہ عنہ) yazılıdır. Bunun altında Vehbi imzası (وهبی), ve 1324 (۱۳۲۴) tarihi okunmaktadır. Levhanın çerçevesi sekizgen ve ahşap olup ayrıca yaldızlı ve bitkisel bezemelidir.

Katalog No: 71

Envanter No:

Fotoğraf No: 79

Çizim No:

Yeri : Afyon Gedik Ahmet Paşa Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Dini Eşyalar Bölümünde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1324/M.1906

Ölçüleri: 35,5x 88 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Siyah zemin üzerine altın yaldızlı ve celî ta'likde Ya Hazret-i Şems-i Tebriz-i Kudduse Sırrahu (یاحضرت شمس تبریزی قدس سره)yazılıdır. Bunun altında 1324 (۱۳۲۴) tarihi okunmaktadır. Eser altın yaldızla cetvellenmiştir. Levhanın çerçevesi bitkisel bezemeli, yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 72

Envanter No: 196

Fotoğraf No: 80-81

Çizim No:

Yeri :İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1305/M.1887

Ölçüleri: 65 x 98 cm

Sanatçının Kimliği : Kimliği Bilinmiyor.

Anlatımı: Ferman'ın en üst kısmında bir hilâl içine alınmış Hüvelmüizz (هو المعز), yani İzzet ve ikram edici odur (Allahtır) ibaresi görünür. Bunun altında bir kartuşun içinde Sultan Abdülhamid'in altın yaldızlı tuğrası, sağında ise El-Gazi (الغازی) ve bunun altında yeşil destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Kartuştan dışarıya doğru şualar çıkmaktadır. Bunun sağında Abdülhamid'in mucibince amel oluna (موجبنجه عمل اولنه) şeklindeki el yazısı mevcuttur. Tezhibli kısım çiçek ve altı kollu yıldızlarla bezenmiştir. Bu bölümün altında divanî hatla altı satır yazı göze çarpmaktadır. Bir satır yaldızla, diğer satır siyah mürekkeple dir. Satır araları sarı yaldızlı dal, yaprak ve çiçek tezyinatlıdır.

Ferman Abdülvahit Çelebi'nin Konya Mevlâna Dergahı Postnişinliğine tayini hakkındadır.

Katalog No: 73

Envanter No: 390

Fotoğraf No: 82-83

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1325/M.1907

Ölçüleri: 75 x 109 cm.

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Beratın en üst kısmında bir yuvarlağa alınmış, altın yaldızla Hüvelmüizz (هوالمعز) yani İzzet ve ikram edici olur (Allahtır) ibaresi görünür. Bunun altında ışıklar saçan bir bölümün için de Sultan Abdülhamid'in altın yaldızlı tuğrası, sağında ise El-Gazi (الغازی) ve bunun altında yeşil destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Tezhibli kısım çiçek ve altı kollu yıldızlarla bezenmiştir. Bu bölümün altında divanî ile altı satır yazı göze çarpmaktadır. Bir satır yaldızla, diğer satır siyah mürekkepledir. Satırların arasında bitkisel motifler işlenmiştir. İkinci satırda Manisa Mevlevihanesi Şeyhi (مفتیسلورنیاسی شیخی) ve Abdülhalim Çelebi (عبدالحلیم چلبی) ibareleri okunmaktadır. Eserin iki köşesi ve bir tarafının üçte birine altın yaldızlı cetvel çizilmiş ve kıvrık dallı bezemeler işlenmiştir. Çerçeve kabarık bitkisel bezemeli kahverenginde ve camlıdır.

Katalog No: 74

Envanter No:

Fotoğraf No: 84-85

Çizim No:

Yeri : Afyon Mevlevî Camiinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1326/M.1908

Ölçüleri: 36 x 42 cm.

Sanatçının Kimliği : Muhaddidir. (Hattatla ilgili bilgimiz yoktur).

Anlatımı: Siyah zemin üzerine yaldızla celi sülüs olarak Mevlevî külahı şeklinde Ya Hazreti Mevlâna Dost Kaddise Sırrıhu (یا حضرت مولانا دوست قدس سرہ) yazılmıştır (251). Altında Muhaddi'nin imzası (محدّی) ve 1326 (۱۳۲۶) tarihi okunur. Eserin süslemesini ise H.1330/M1911 tarihinde Osman Yümnî yapmıştır. Levhanın çerçevesi maun renginde ve bitkisel bezemelidir.

251) Ilgar 1992, 3'de bunu yanlışlıkla Dost Hazret-i Mevlâna olarak okumuştur.

Katalog No: 75

Envanter No:

Fotoğraf No: 86

Çizim No:

Yeri : Ekrem Hakkı Ayverdi Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Ataullah Efendi. (1842-1910) seneleri arasında yaşadığına göre 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısna tarihlenebilir.

Sanatçının Kimliği : Ataullah Efendi. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Anlatımı: Beyaz zemin üzerine celî ta'likle Divâne Mehmed Çelebi (Semaî) (252) hazretlerine ait şiir yazılmıştır.

İy dil bu yeter iki cihanda sana iz'ân (253)

ای دل بو یتر اکی جهانده سکا ازعان

Hakkı bulamaz batılı terk itmiyet insan

حقی بولمز باطلی ترک ایتمین انسان

Yani: Ey gönül iki cihanda bu anlayış sana yeterlidir; batılı terk etmeyen hakkı bulamaz.

Yazının altında ise Ataullah Mevlevî'nin imzası görünmektedir. İstif tezyinatsız ve sadedir.

---

252) Nasrattınoğlu 1990, 1

253) Gölpınarlı 1983, 478

Katalog No: 76

Envanter No: 320

Fotoğraf No: 87

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesinde (Yenikapı Şeyhi Abdülbaki Dedenindir)

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1328/M.1910

Ölçüleri: 31 x 36 cm

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor

Anlatımı: Taba renkli karton kağıt üzerine dört satır halinde celî sülüsle

Veledi pak-ı cenabı hünkar (ولد پاک جناب خنکار)

Deri mollade makamın buldu (در ملا ده مقامن بولدی)

Himmeti pire buda burhandır (همت پیره بوده برهاندر)

Elfiyuzat ana tarih oldu (الفیوضات انا تاریخ اولدی)

1328 (۱۳۲۸)

yazılıdır. İkinci satırın sol tarafında bir demet çiçek vardır. Levhanın çerçevesi yaldızlıdır.

Katalog No: 77

Envanter No: 278

Fotoğraf No: 88

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H1330/M.1191

Ölçüleri: 55 x 71 cm

Sanatçının Kimliği : Derviş İsmettir. Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Siyah zemin üzerine celî talîk ve altın yaldızla;

Hasretkeşanı davet-i Mollayı Rûm ile

حسرتکشانی دعوت مولای روم ایله

Mi'rac simpayesine sürdüler cebin

معراج سیم پایه سنه سوردیلر جبین

Burhan olur kabulune bu bendeganının

برهان اولور قبولنه بو بنده کانلک

Tarihi tamm ziyareti sultunalaşıkîn

تاریخ تام زیارت سلطان العاشقین

yazılmış. Altında Çakeri Mevlevîyan Derviş İsmet imzası (چاکر مولویان درویش عصمت) ve 1330 (۱۳۳۰) tarihi var. Eser altın yaldızla cetvellenip dört köşesine bitkisel motifler yapılmıştır. Levhanın çerçevesi değişik çiçek motifleriyle bezenmektedir.

Katalog No: 78

Envanter No: 313

Fotoğraf No: 89-90-91-92

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Nazif Efendi'nin vefat tarihi (1911) olduğuna göre 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başına tarihlenebilir.

Ölçüleri: 42 x 47 cm

Sanatçının Kimliği :Şeyh Nazif Efendi. Sanatçı hakkında detaylı bilgimiz yok.

Anlatımı: Bej karton üzerine sekiz daire içiçe çizilmiş (Fotoğraf: 89) en içdekinde ;

B-Ali (ب،علی) Makam-ı mahluk lizatihi (مقام مخلوق لذاتہ الا آدم۔ عالم ناسوت) olan Adem, Alem-i nâsut (254), İkinci dairede

Alem-i şehadet (عالم شہادت) üçüncü dairede Ma'deniyyat, (معدنیات) nebahat (نباتات), hayvaniyyet (حیوانیات)

Dördüncü daire de Alem-i meleküt (عالم ملکوت)

beşincide Alem-i Ceberut (عالم جبروت)

altıncı dairede Alem-i lahut (عالم لاھوت)

Yedinci daire Hakikat-ı Muhammediyye (حقیقت محمدیہ)

sol altta Vilayet-i Kübra (ولایت کبریٰ)

sağ altta Nübüvveti Uzma (نبوت عظمیٰ) (Fotoğraf: 90) görünmekte, Sekizinci dairede imad-ı künzi mahfi ta'bir olunur. (عماد کنز مخفی تعبیر اولنور) diye yazılmış. (Fotoğraf: 91) En üstte siyah mürekkeple çizilmiş cetvelin ters "V" şeklindeki bölümünde Daire-i hakikat-ül hakayık (دائرۂ حقیقۃ الحقایق) görünür. İkinci üçüncü ve

254) Develliioğlu 1990, 968

yedinci dairelerde suluboyayla yapılmış kıvrık yeşil dallar dört köşede, ve ters V kısmında bitkisel mavi ve kırmızı bezemeler vardır (Fotoğraf 92). Çerçeve yaldızlı, sade ve siyahtır.

Katalog No: 79

Envanter No:

Fotoğraf No: 93

Çizim No:

Yeri : Afyon Mevlevî Camiinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1320/M.1902

Ölçüleri: 39 x 48 cm.

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Siyah zemin üzerinde tahtadan oyulmuş bir sehpa görünmektedir. Bunun ayakları "C", "S" kıvrımlı olup üzerine destarlı bir Mevlevî sikkesi oturtulmuştur. Külahın üzerine celî sülüsle Ya Hazreti Mevlâna Muhammed Celâleddin-i Rûmi Kuddise Sırrıhu (یا حضرت مولانا محمد جلال الدین رومی قدس سره) işlenmiştir. Yazı-resim olarak düzenlenen eserin köşeleri ve iki yanında bitkisel motifler görünmektedir. Sehpanın altında 1320 (۱۳۲۰) tarihi okunur. Levhanın çerçevesi kahverengi ahşap, bitkisel bezemeli ve camlıdır.

Katalog No: 80

Envanter No: 3500

Fotoğraf No: 94

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : Kesin tarihini verebilmemiz için bir ipucuna rastlıyamadık.

Ölçüleri: 21 x 21 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmemektedir.

Anlatımı: Siyah atlas kumaş üzerine oyma olarak celî ta'likle Ya Hazret-i Mevlâna (یاحضرت مولانا) yazılıdır. Mevlâna yazısının son kısmı olan Na (نا) düşmüştür. İstif ince çıtayla cetvellenip bunlarında iki tanesi kopmuştur.

Katalog No: 81

Envanter No: 9381

Fotoğraf No: 95

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : Nazif Efendinin vefat tarihi olan 1911 (255) dikkate alınarak 19. yüzyılın sonu20. yüzyılın başına tarihlenebilir.

Ölçüleri: 74 x100 cm

Sanatçının Kimliği : Nazif Efendidir. Bahariye Mevlevihanesi Şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede'nin oğludur. 1911'de vefat etmiştir.(256)

Anlatımı: Siyah kadifeye yapışık tahta oymadır. Celî sülüsle Heman ayn-ı Muhammed'le Alî'dir Şems-ü Mevlâna Kuddise Sırrahul A'lâ (همان عين محمد هو علي شمس مولانا قدس سره الاعلى) şeklindedir. Nazifül Mevlevi imzalıdır. Çikolata renkli, kabarık bezemeli ve camlı çerçevesi vardır.

255) Gölpınarlı 1983, 213
256) Gölpınarlı 1983, 213

Katalog No: 82

Envanter No: 3482

Fotoğraf No: 96

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : Sehpanın "C", "S" kıvrımlı ayakları dikkate alınarak 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 30 x 41 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Beyaz mukavva üzerine sehpa üstüne bir Mevlevî sikkesi oturtulmuştur. Külahın destarı üzerinde müsenna (aynalı) tarzda ta'likle Ya Hazreti Mevlâna (یا حضرت مولانا) altında Muhammed Celâleddin-i Rûmi (محمد جلال الدین رومی) yazıları görünmektedir. Sikkenin ayakları arasına yine ta'likle

Du cihanda eğer altun ola dersen namun (دو جهاندە اگر التون اوله دیرسن نامک)

Sikkesi altına gir Hazret-i Mevlânanın (سکه سی التنه گیر حضرت مولانانک)

beyti yerleştirilmiştir. Üstte serpuş'un iki tarafina ta'lik;

(اچیرم بوش کورینور قلبی دلیک بر نایم - محرم سر علی حضرت مولانایم)

İçerim boş görünür kalbi delik bürnayım

Mahrem-i sırrı Ali Hazreti Mevlânayım

beyti okunmaktadır. Sikkenin sağ tarafi ve Levhanın cetveli yaldızlıdır.

Katalog No: 83

Envanter No: 3472

Fotoğraf No: 97

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : H.1331/M.1912

Ölçüleri: 35 x 52 cm

Sanatçının Kimliği : Aziz Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümü)

Anlatımı: Ortada yaldızlı oval madalyonun içine, sehpa üzerine oturtulmuş yeşil destarlı Mevlevî sikkesi görünmektedir. Etrafında celî sülüs hatla Ya Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rumî Kuddise Sırrahussami (یا حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس سرہ السامی) yazılıdır. Bunun dört köşesinde Hz. Ebubekir (ابوبکر), Hz. Ömer (عمر), Hz. Osman (عثمان), Hz. Ali'nin (علی) isimleri görünmektedir. Etrafında bir dikdörtgen içinde Hz. Mevlâna'nın tarikat silsilesi yazılmıştır. Dikdörtgenin üst kısmında celî ta'likle

İçerim boş görünür kalbi delik bürnayım

(ایچرم بوش کورینور قلبی دلیک برنایم)

Mahrem-i sırrı Ali Hazreti Mevlânayım

(محرم سرّ علی حضرت مولانایم)

beyti bunun sağında Allah (الله) solunda

Muhammed (محمد) yazıları vardır.

Levhanın alt kısmında celî ta'likle;

Du cihanda eğer altun ola dersem namın

(دو جهانده اگر التون اولہ دیرسن نامک)

Sikkesi altına gir Hazreti Mevlanânın

(سکه سی التنه گیر حضرت مولانانک)

beyti ve altında Aziz yazılmıştır. Eser bahar çiçeği ve diğer bitkisel tezyinatla bezenmiş, ebru ile paspartulanmıştır.

Katalog No: 84

Envanter No: 1226

Fotoğraf No: 98

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Dervişler Hücresinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1332/M.1913

Ölçüleri: 22 x 73 cm

Sanatçının Kimliği : Muhammed Bahaeddindir (257)

Anlatımı: İpek keten zemin üzerine celî ta'likle Ya Hazret-i Mevlâna yazısı (يا حضرت مولانا) görünmektedir. Alt solda sikkenin içinde Abdülkadir (عبدالقادر) kelimesi yazılmıştır. Çerçeve yaldızlı, camlı ve sadedir.

257) İnal 1955, s. 75-77'de Bahaeddin beyin H.1295/M.1878 de Of da doğduğunu, küçük yaşta İstanbula geldiğini beyan eder. 1907 de Mekatibi Rüştiye müfettişi olan sanatçımız 1914 de Beylerbeyi 1918 de Selimiye Re'fet kadın ve 1919 da İstanbul 13 üncü İnas Mümine Mektebi Müdüriyetine nesb olundu. Sülüs, nesih ve reyhanî hatlarını Filibeli Hacı Arif Efendi'den yazdı. Divaniyi Sami, Taliki Hasan Hüsnü ve rık'ayı Tahsin Hilmi Efendilerden öğrendi. Bizim hattatla aynı şahıs olmaları mümkündür.

Katalog No: 85

Envanter No:

Fotoğraf No: 99

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1333/M.1914

Ölçüleri: 58 x 115 cm.

Sanatçının Kimliği : Ömer Vasfi Efendidir. (Bkz hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Diktörtgen taş üzerine celî sülüsle Mudafaayı Milliye (مُدافعهٔ ملیه) yazılmış iki tarafında altın yaldızlı madolyonlar vardır. Bunun altında ise Vakıf İbtida-i Medresesi (وقف ابتدائی مدرسی) ve H.1333/M1914 tarihi görünür. Tarihin sol tarafında da Ömer Vasfi Efendi'nin imzası mevcuttur.

Katalog No: 86

Envanter No: 316

Fotoğraf No: 100-101-102

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1334/M.1918

Ölçüleri: 15 x 54 cm.

Sanatçının Kimliği :Mehmet Nuri dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Pembe karton üzerine beyaz celî ta'likle

El hakku ya'lu vela yu'la aleyh (اَلْحَقُّ يَعْلُوْ وَلَا يُعْلٰى عَلَيْهِ)

Yani:Hak üstündür ve ondan daha yücesi yoktur yazılıdır. Bu cümlenin harflerinin içinde Teğabün süresinin ayetleri görünür. (258)

Çerçeve yaldızlı, kabarık motifli ve camlıdır.

---

258) Öztürk 1993, 515-516

Katalog No: 87

Envanter No: 305

Fotoğraf No: 103

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1341/M.1922

Ölçüleri: 22.5 x 38 cm.

Sanatçının Kimliği : Ahmet Hamdi. Sanatçı hakkında detaylı bilgilere sahip değiliz.

Anlatımı: Siyah üzerine yaldızlı celî ta'likle

Bu ikinci defa gelmekten efendim Konya'ya

(بو ایکنجی دفعه کلمکدن افندم قونیه یه)

Hakrub-ı dergehin olmaktır aksayı emel

(خاکروب درگهک اولمقدر امسای امل)

Eyle himmet bendene ey Hazret-i Mollayı Rûm

(ایله همت بنده کم ای حضرت مولای روم)

Ola sayende medar-ı feyz bu sa'y-u amel

(اوله سایه کده مدار فیض بو سعی وعمل)

görünmekte. Altında Konya defterdarı esbakı ve hala tasfiye komisyonu reisi Ahmet Hamdi 28 Şevval 1341 قونیه دفتردار اسبقی وحالا تصفیه کومسیونی رئیسی احمد حمدی ۲۸ شوال ۱۳۴۱ okunmaktadır. Yazı yaldızla cetvellenip, paspartusu siyahımsı gri dir. Çerçeve cevizden kabarık motifli, yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 88

Envanter No:

Fotoğraf No: 104

Çizim No:

Yeri : Ekrem Hakkı Ayverdi Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Üstteki H.1361/M1942, alttaki H.1341/M1922

Sanatçının Kimliği : Emin Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Anlatımı: Üç satırdan oluşan kıt'anın üst bölümünde celî ta'likle;

Girenler nakdi can isâr ederlel bab-ı teslime

گیرنلر نقد جان ایثار ایدرلر باب تسلیمه

Erenler bezmine bir başka türlü armağan olmaz

ارنلر بزمنه بر بشقه درلو ارمغان اولماز

altındada Nayi Emin (نایی امین) ve (۱۳۶۱) 1361 tarihi yazılmış ikinci yazıda celî sülüsle Âl-i İmran suresinin 133'üncü ayeti olan Ve Sarı'û ila mağfiretin min Rabbikum ve cennetin arzuhas-samavat-u vel'arz u-iddet lil-muttakîn (259)

(وسارعوا الى مغفرة من ربكم وجنة عرضها السموات والارض اعدت للمتقين)

Yani: Rabbinizden bir bağışlanmaya ve genişliği göklere yer kadar olan cennete doğru yarışır gibi koşuşun O, takva sahipleri için hazırlanmıştır. (260) Altında, namekehû Muhammed Emin (نحمد امین) ve (۱۳۴۱) 1341 tarihi görülmektedir.

---

259) Abdülbakî 1903, 443

260) Öztürk 1993, 515-516

Katalog No: 89

Envanter No:

Fotoğraf No: 105

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mahmut Kemal İnal Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1362/M.1943

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Abdülhalim dir, (Halim Efendi). (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Siyah mürekkep ve celî ta'likle Mevlâna'nın Farsça beyti yazılmıştır.

Niyem an şah ki ez taht be tabût revem

نیم آن شاه که از تخت بتابوت روم

Halidin-i ebeda şod rakam-ı menşurem

خالدین ابدا شد رقم منشورم

Yani: Ben o padişah değilim ki, tahttan inip tabuta binerek yokluğa geçeyim. Benim fermanım üstüne 'sonsuzluk' damgası vurulmuştur. (261)

İstifin altında Abdülhalim'in imzası ve H.1362 (۱۳۶۲)/M.1943 tarihi okunmaktadır.

261) Öztürk 1991, 5

Katalog No: 90

Envanter No:

Fotoğraf No: 106

Çizim No:

Yeri : İnal'ın Kolleksiyonunda.

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1372/M.1952

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Necmeddin Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Celî ta'likle Rütbetül, ilmi a'lel rütüb (رُتبة العلم أعلى الرتب)

Yani: İlim rütbelerin en yükseğidir, yazılmıştır. (262) İç pervazı "üç iplik rumî" (263) olan istifin altında Necmeddin Efendinin imzası ve (نجم الدين) (١٣٧٢)1372tarihi okunur.

---

262) Öztürk 1993

263) Derman 1990, 54.

Katalog No: 91

Envanter No:

Fotoğraf No: 107

Çizim No:

Yeri : İnal'ın Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Necmeddin Efendi (1883-1976) yılları arasında yaşamıştır. Dolayısiyle bu eser 19 ıncı yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Necmeddin Efendidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Celî ta'likle yazılan beyit şöyledir:

Hezar gıbta o devr-i kadîm efendisine هزار غبطه او دور قديم افندسنه

نه كندى كيمسه يه بكزر نه كيمسه كندسنه

Ne kendi kimesneye benzer ne kimesne kendisne

İkinci mısra-ı Süleyman Nazife ait olup

darb-ı mesel hükmüne geçmiştir. Yahya Kemal Bey, bilahare birinci mısra-ı ilave etmiştir. Tarihi olmayan beytin altında Ketebehu Necmeddin (كتبه نجم الدين) okunmaktadır.

Katalog No: 92

Envanter No: 1154

Fotoğraf No: 108

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1952

Ölçüleri: 25 x 116 cm

Sanatçının Kimliği : Sadeddin Efendidir. Sanatçıyla ilgili bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Beyaz mukavva üzerine celî ta'likle "Ya Hazret-i Mevlâna"
(یا حضرت مولانا) yazılmıştır. Bunun üstünde ta'likle
Asumandan arza inmiş kubbe-i minamıdır.
آسماندن ارضه اینمش قبهٔ مینا میدر
Ka'beyi Mevlâ mı yoksa kabr-i Mevlâna mıdır.
کعبهٔ مولا می یوقسه قبر مولانا میدر
okunmaktadır. Yazı siyahla cetvellenmiş ve ebruyla paspartulanmıştır. Çerçeve yaldızlı, kabarık ve camlıdır.

Katalog No: 93

Envanter No:

Fotoğraf No: 109

Çizim No:

Yeri : İnal'ın Kolleksiyonunda.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1372/M.1953

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Kemal Bey dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Beyaz kağıt üzerine celî ta'likle Sâd Süresinin 49-50 Ayetleri olan

"Ve İnne lilmuttekine Lehusne meabin, Cennati adnin müfettihaten lehumul ebvab; (وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ)

Yani: Korunup sakınanlar için elbette güzel bir gelecek vardır: Kapıları kendilerine açılmış Adn cennetleri (264)

yazılmıştır. Kompozisyonda sağlamlık, geniş taban, denge ve ayrıca zirveye doğru daralması sebebiyle devamlılık telkin eden üçgen formu, gene simetrik bir denge içindedir. (265)

---

264) Öztürk 1993, 417

265) Boydaş 1994, 123

Katalog No: 94

Envanter No:

Fotoğraf No: 110

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1375/M.1955

Sanatçının Kimliği :Kemal Efendi dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Ölçüleri: Alınamadı

Anlatımı: Levhanın en üst kısmında destarlı Mevlevî sikkesi, onun altında ise celî ta'likle

Ya Hazret-i Mevlâna (یا حضرت مولانا) ve Pir'in iki beyti olan

Derha heme beste end illa der-i tu

درها همه بسته اند الّا درتو

Ta reh nebered garib illa ber-i tu

تا ره نبرد غریب الّا برتو

Ey der kerem-u izzetu nur efşanî

ای در کرم و عزت و نور افشانی

Hurşîd-u meh-n sitaregan çaker-i tu, yazılmıştır.

خورشید و مه و ستارگان چاکرتو

Anlamı: Ya Hazret-i Mevlâna

Ey kerem ve ihsanda, üstünlükte, ışık saçıcılıkta güneşin de, ayın da yıldızların da kendisine kul-köle oldukları zat; bütün kapılar, garip bir başka kapıya sığınmasın, yalnız sana sığınsın diye kapatılmıştır da, ancak senin kapın açıktır. (266)

Bu yazıların altında Kemâl Bey'in imzası ve H.1375 (۱۳۷۵)/M.1955 tarihi okunmaktadır.

---

266) Gölpınarlı 1963, 73: Önder 198 74

Katalog No: 95

Envanter No:

Fotoğraf No: 111

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Horasan Erleri Sandukalarının yanında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1377/M.1957

Ölçüleri: Sandukaların üstünde olduğundan ölçüleri alınamadı.

Sanatçının Kimliği : Kemal Bey dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üzerine celî ta'likle

Ey padişehi padişehan Mevlâna ای پادشه پادشهان مولانا

Ayine-i esrar-ı nihan Mevlâna آینهٔ اسرار نهان مولانا

Yüz sürmeye geldik ulu dergahına hep یوز سورمکه کلدک اولو درگاهکه جمله

Ey varisi fahr-i du cihan Mevlâna ای وارث فخر دو جهان مولانا

bunun altında, Merkadine Mevlâna Celâleddinin-Hediyesidir, Hafiz Kemaleddinin مرقدینه مولانا جلال الدینک - هدیه سیدر حافظ کمال الدینک, Kemal Edib Kürkçüoğlu کمال ادیب کورکچی اوغلو yazılıdır. Şiirin çevresinde ince yeşil bej renkli ebru görünmektedir. Bunu koyukahverengi bej ve kırmızıdan oluşan ebru kuşatır. Çerçeve yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 96

Envanter No:

Fotoğraf No: 112

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Horasan Erleri Sandukalarının yanında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1378/M.1958

Ölçüleri: Sandukaların üstünde olduğundan ölçüleri alınamadı.

Sanatçının Kimliği : Kemal Bey dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üzerine celî ta'likle

Gerçi uşşak içre çok Mecnûn olan Leyla diye

گرچه عشاق ایچره چوق مجنون اولان لیلا دیه

Aşık-ı sadık o kim Leyla değil Mevlâ diye

عاشق صادق اوکیم لیلا دکل مولا دیه

Evliya burcunda gördüm bir saadet yıldızı

اولیا برجنده کوردم برسعادت یلدیزی

Bir ilahi ses işittim işte Mevlâna diye

برالهی بسس ایشیتدم ایشته مولانا دیه

altında, ketebehu Kemal کتبه کمال yazılıdır. Bunun etrafında ebru ile yapılmış kahverengi, kırmızı cetvel, bunun da kuşatan koyu ve açık kahverengi ebru dikkatimizi çekmektedir. Çerçeve yeşil, sade ve camlıdır.

Katalog No: 97

Envanter No: 4651

Fotoğraf No: 113

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1379/M.1959

Ölçüleri: 38 x 55 cm

Sanatçının Kimliği : Hamit Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üzerine celî ta'likle Sultan Üçüncü Selim Hanın Hazreti Eyüp el-Ensarî için söylediği;

Alemdar-ı Kêrim-i Şah-ı İklim-i risaletsin

علمدار کریم شاه اقلیم رسالتسک

Muînim ol benim daim bi hakkı hazreti bari

معینم اول بنم دائم بحق حضرت باری

Selim ilhamı herdem yüz sürer bu revza-i pâke

سلیم الهامی هردم یوزسورر بو روضه پاکه

Şefaetle kerem kıl ya Eba Eyyub-ı Ensarî beyitleridir.

شفاعتله کرم قیل یا أبو أیوب انصاری

Diyagonal olarak yazılan hat, kompozisyona bir hareketlilik kazandırmıştır. (267)

Bu beyitler altında Hamid'in imzası ve 1379 (۱۳۷۹) tarihi okunmaktadır. Yazının çevresi ve iç pervazı çeşitli bitkilerle süslenmiştir. Dış pervaz ise lacivert zemin üzerine Halkârîdir. (268) Levhanın çerçevesi yaldızlı ve bitkisel bezemelidir.

---

267) Boydaş 1995, 49-50

268) Ünver 1939, 10: Ersoy 1988, 14'te Halkârın sözlük anlamı "Altın yaldızlı iş" dir. Kısaca halkâr, altınla yapılmış hafif süsleme üslubu olarak kullanılan bir sözcüktür

Katalog No: 98

Envanter No:

Fotoğraf No: 114

Çizim No:

Yeri : Karaman Aktekke Camisi (Mâder-i Mevlâna) Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1384/M.1964

Ölçüleri: 35 x 80 cm

Sanatçının Kimliği : Hamid Beydir. (Bkz. hattat bir bölümüne)

Anlatımı: Lacivert zemin üzerine altın yaldız kullanılarak celî ta'likle Ya Hazret-i Mevlâna Kaddesenallah bi Esrarihi يا حضرت مولانا قدس الله بأسراره yazılıdır. İstifin altında Hamid'in (حامد) imzası ve 1384 (١٣٨٤) tarihi okunmaktadır. Kompozisyon altın yaldızla cetvellenmiştir. Levhanın çerçevesi altın yaldızlı, bitkisel bezemeli ve camlıdır.

Katalog No: 99

Envanter No: 1386

Fotoğraf No: 115

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Horasan Erleri'ne Ait Sandukaların Bulunduğu Yerde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Dede'nin yaşadığı tarihi göz önüne alırsak (1824-1937) 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 44 x 58 cm.

Sanatçının Kimliği : Sıdkî Dede dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üzerine ta'likle

Çeşm rûşen kün zi hâk-i evliyâ

چشم روشن کن ز خاک اولیا

Tâ bibînî zi ibtidâ tâ intihâ

تا ببینی ز ابتدا تا انتها

Yani: Evliya toprağından geçerken kalp gözünü açık tut ki, başlangıçtan sona kadar herşeyi görebilesin. Altında Harrerehû es-Sıdkî el-Mevlevî yani; Mevlevî Sıdkî yazdı, okunmaktadır. Bunun üstünde Ez Mesnevî-i Şerîf-i Hazret-i Mevlâna Kuddise Sırrıhul a'lâ از مثنوی شریف حضرت مولانا قدس سره الاعلی yani: Hazreti Mevlâna'nın (Allah onun sırrını takdis eyliye) Mesnevî-i Şerif'in den yazılıdır. Çiçek demetleriyle bezenen yazı;yaldızla cetvellenmiştir. Çerçeve yaldızlı, sade ve camlıdır.

Katalog No: 100

Envanter No: 354

Fotoğraf No: 116

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi İkinci Kat Teşhir salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sanatçının yaşadığı yıllar (1757-1826) göz önünde tutulursa 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 27 x 40 cm.

Sanatçının Kimliği : Râkımdır (Bkz hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Krem kağıt üzerine celî sülüsle Ya Hazreti Mevlâna Celaleddin Muhammed-i Rumî Dost Kuddise Sırrahul âli یاحضرت مولانا جلال الدین محمد رومی دوستقدس سره العالی yazılmıştır. İstifin köşelerine birer çiçek yerleştirilmiştir. Altın yaldızla cetvellenen istifin yeşil paspartusu üzerinde bitkisel bezemeler görülür. Levhanın çerçevesi süslü ve camlıdır.

Katalog No: 101

Envanter No: 1219

Fotoğraf No: 117

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Dervişler Hücresi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Tarihlendirmeye yarayacak ipucuna rastlıyamadık.

Ölçüleri: 39 x 46 cm

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Taba renkli zemin üzerine yukarıdan aşağıya doğru harflerin yığılmasıyla vücûda getirilen celî sülüs terkipte Ya Hazreti Mevlâna Celaleddin Muhammed-i Rumî يا حضرت مولانا جلال الدين محمد رومی okunmaktadır. La (لا) kelimesinin ortasına bir Mevlevî sikkesi yerleştirilmiş. İstifin dört köşesinde bitkisel tezyinat vardır. Levhanın çerçevesi yaldızlıdır.

Katalog No: 102

Envanter No: 202

Fotoğraf No: 118

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesinde Semahanede

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Tarihlendirmeye yarayacak ipucuna rastlıyamadık.

Ölçüleri: 40 x 52 cm

Sanatçının Kimliği : Arif Efendi dir. (Hattatla ilgili bilgimiz yoktur).

Anlatımı: Siyah karton zemin üzerine sarı yaldız ve sülüsle tuğra şeklinde Ya Hazreti Mevlâna Celaleddin -i Rumî Kuddise Sırrahu, (یا حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس سرّہ) sağında ise El-Ali (العالی) okunmaktadır. El-Ali'nin üstünde fıstık yeşili destarıyla, yaldızdan yapılmış bir sikke vardır. Sikkenin üstüne ve yanına sarı yaldızla renklendirilmiş birer çiçek demeti bulunmaktadır. Bir başka yaldızlı çiçek demeti de tuğranın solunda görünmektedir. İstif yaldızla cetvellenmiş, dört köşesinde yaldızlı köşelikler mevcuttur. (269) Çerçeve kalın, kabartma, bitkisel motifli, yaldızlı ve camlıdır.

269) Barışta 1992, 71

Katalog No: 103

Envanter No: 259

Fotoğraf No: 119

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi, Dervişlerin Hücresinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Yazı'nın tezyinatı ve çerçevenin kabarık, bitkisel bezemeleri dikkate alınarak 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 47 x 61 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Koyu yeşil zemin üzerine dört satır olarak sülüsle;

Alem-i ma'nayı feyzin ol ulu sultanı kim عالم معنانی فیضک اول اولو سلطانی کیم
Mesnevî dünya değer bir hücceti şandır ana مثنوی دنیا دکر برحجت شاندر انکا
Kendisi sahib kitabdır gerçi peygamber değil کندسی صاحب کتابدر کرچه پیغمبر دکل
Vasfi bahsinde o şahın söz düşermi hiç bana وصفنی بحثنده اوشاهک سوز دوشرمی هیچ بکا

yazılıdır. Yazı bitkisel bezemelerle sınırlandırılmıştır. Çerçevesi yaldızlı ve kabartmalıdır.

Katalog No: 104

Envanter No: 15356

Fotoğraf No: 120

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : Müze görevlilerinden aldığımız bilgilere göre 19. yüzyıla tarihlenir.

Ölçüleri: 19 x 30 cm

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Eser tırnak ile yazılmıştır. Beyaz kağıt üzerine celî ta'likle Mevlâna'nın Mesnevisinin ilk iki beyti olan;

Bişnev ez ney çün hikayet mikuned بشنو از نی چون حکایت می کند

Ez cüdaiha şikayet mikuned از جدائی ها شکایت می کند

yazılmıştır.

Türkçesi: Dinle neyden nasıl şikayet ediyor; ayrılıkları nasıl anlatıyor (270)

Şiirin etrafı, tırnak süslü filizi yeşil kağıtla çerçevelidir. Üst kısımda yine pembe kağıt ve tırnak ile bezemeler görünür. Eserin üzeri camlıdır.

---

270) Gölpınarlı I/1990, 14.

Katalog No: 105

Envanter No: 301

Fotoğraf No: 121

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde Kadınlar Mahfeli Altında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Kesin tarihi verebilmemiz için bir ipucuna rastlayamadık.

Ölçüleri: 55 x 110 cm

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Siyah zemin üzerine celî ta'lik hatla Mevlâna'nın;

Ey merd-i semâ miderâ hâlî dâr

ای مرد سماع معده را خالی دار

Zira çü tuhist ney küned nale-i zar

زیرا چو تهیست نی کند نالهٔ زار

Çün pür kerdi şikem zi lut-ı bisyar

چون پر کردی شکم ز لوت بسیار

Hali mani zi dilber-u destu kinar

خالی مانی ز دلبر و دست و کنار

beyitleri okunmaktadır.

Türkçesi: Ey sêma eri, mideyi boş tut;

Çünkü ney, içi boş olduğundan inler, feryâd eder,

Mideyi fazla yemekle doldurdun mu,

Sevgiliden de mahrum olursun, onu öpüp kucaklamaktan da (271).

Yazı çiçek demetleriyle bezenip kırmızıyla cetvellenmiş, pasportusu ise kahverengindedir. Çerçeve sade, ahşap ve camlıdır.

271) Gölpınarlı 1963, 62

Katalog No: 106

Envanter No: 357

Fotoğraf No: 122-123

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Açık perde motifi, C, S kıvrımlarını dikkate alarak 19. yüzyıla tarihlenebilir (272)

Ölçüleri: 39 x 54 cm.

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Oval bir madalyonun ortasında sehpa üzerine yeşil destarlı bir sikke oturtulmuştur. Sehpanın çevresi açık perde motifli olup, altında vazo içinde çiçekler yapılmıştır. Madolyonun çevresinde çift altın yaldız cetvel çekilmiş ve kırkbeş adet yuvarlak şeklin içine nesihle Hz. Ebubekir'den başlayan, Seyyid Mehmed Suud Çelebiye kadar, Hz. Mevlâna'nın soyunun isimleri yazılmıştır. Çevre bordürü lacivert renkte olup, üzerleri çiçek motifleriyle bezelidir. Çerçeve altın yaldızlı, sade ve camlıdır. (273)

---

272) Arık 1976, 30; Rondn 1977, 155, 168

273) Dayıoğlu 1996, 36

Katalog No: 107

Envanter No: 352

Fotoğraf No: 124

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Üst Kat Teşhir salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Müze görevlilerinden aldığımız bilgilere göre 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 57 x 43 cm.

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Anlatımı: Lacivert kağıt zemin üzerine tuğra şeklinde "Ya Hazreti Mevlâna Kuddise Sırrahu" يا حضرت مولانا قدس سره yazılıdır. Sağ tarafta yeşil destarlı sikke bulunmaktadır. Yazı ve sikke altın yaldız bir bordürle çevrelenmiştir. Bordürün köşelerinde ise kıvrık dallı çiçek motifleri yapılmıştır. Ayrıca tuğra üzerinde beyaz gül ve goncası ile sarı renkte kasımpatı çiçeği resmedilmiştir. Çerçeve alçıdan yapılmış ve burmalıdır.

Katalog No: 108

Envanter No: 2692

Fotoğraf No: 125-126

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Çerçevenin kartuşu ve saçağında görünen "C", "S" kıvrımlarına nazaran 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 37 x 99 cm

Sanatçının Kimliği : Belli değil

Anlatımı: Krem zemin üzerine tuğra biçiminde Ya Hazreti Mevlâna Kuddise Sırrahu یا حضرت مولانا قدس سرّہ yazılmıştır. (Fotoğraf: 125) Bunun sağ ve solunda birer çiçek buketi vardır. (Fotoğraf: 126) İstifin altında ve sol tarafta sülüsle ;

Resmi bu tuğrayı garrâ-ı bir misâl رسم بو طغرای غرای بی مثال

Nam-ı pak-ı Hazireti Molla Celâl نام پاک حضرت ملا جلال

vardır. Çerçevenin üstünde ajure tekniğiyle bir kartuş, alt kısımda ise yine ajure tekniğiyle yapılmış bir saçak görünür. Çerçeve yaldızlı ve camsızdır.

Katalog No: 109

Envanter No: 1470

Fotoğraf No: 127

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Türbe'de Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Yazının süslemeleri ve sikkenin oturduğu sehpanın ayaklarının "C", "S" kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 30 x 57 cm.

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor

Anlatımı: Bej zemin üzerine celî ta'likle Ya Hazreti Mevlâna يا حضرت مولانا bulunan üstünde ise Kaddesellah Sırrahu قدس الله سره yazısı vardır. "T" harfinin sağında üç ayaklı bir sehpaya oturtulmuş, guvaj takniğiyle boyanmış fıstık yeşili destarla bir sikke görünmektedir. Yazı yaldızla çetvellenmiş. Cetvel dışındaki siyah zemin, yaldızlı çiçeklerden oluşan bir suyla bezenmiştir. Çerçeve yaldızlı, sade ve camlıdır. Bu eser Fatma Radiye Tepedelenli Çelebinin hediyesidir. (274)

---

274) Barışta 1992, 71-72

Katalog No: 110

Envanter No: 10326

Fotoğraf No: 128

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Teşhir Salonunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi : Sikkenin oturtulduğu sehpanın ayaklarının "C" ve "S" kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir. (275)

Ölçüleri: 41 x 61 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Krem kağıt üzerine celî ta'likle, Ya Hazreti Mevlâna يا حضرت مولانا yazılmıştır. İstifin üstünde ve ortada bir sehpa üzerinde sikkei Mevlevî ve bunun beriki tarafında boyalı bir çiçek mevcuttur. Üzeri ise yer yer yazıdızlıdır. Çerçevesi adi kahverengi ve camlıdır.

---

275) Arık 1976, 30

Katalog No: 111

Envanter No:

Fotoğraf No: 129

Çizim No:

Yeri : Ömer Faruk Atabek'in Özel Kolleksiyonunda.

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1378/M1958-59

Ölçüleri: 20 x 35 cm

Sanatçının Kimliği : Ömer Faruk Atabek (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Ortada celî ta'likle Ya Hazreti Mevlâna (یا حضرت مولانا) yazısı vardır. Bunun altında ketebede Ömer Faruk'un (عمر فاروق) ismi ve yapılış tarihi olan H.1378/M.1959'u görmekteyiz. Hattın çevresinde turkuaz zencerek yapılmıştır. Bordürü kızıl kahve üzerine turkuaz kuzulu halkar çalışmasıdır.

TEZHİP

Katalog No: 112

Envanter No: 51

Fotoğraf No: 130

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna Celaleddin-i Rumînin Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: Selçuklu Dönemi

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.677/M.1278

Ölçüleri: 32 x 49 cm

Müzehhibi: Muhlis bin Abdullah el-Hindî, Hattatı Muhammed bin Abdullah el -Konevî el-Veledî (276)

Kullanılan Tarz: Selçuklu uslubu (Erken Dönem Türk Tezhip Sanatının Anıtsal Ölçüdeki ilk örneği)

Anlatımı: Tezhibin ortasında dikdörtgen içinde zencerek motifi görülür, burada mavi renk kullanılmıştır. Etrafında dörtlü rumî çalışması vardır. Bunlarında zencerek ve cetvelleme düzeni olduğu görülmektedir. Sonra yaldızla çerçeve yapılmıştır.

Köşe ve yan bölümlerinde dairesel rozet süslemeler, münhani tarzı çalışma ve rumî motiflerle bir kompozisyon oluşturulmuştur. (277)

İki palmet helezon bağlarla dairelere bağlanarak cetvel boşluklarındaki üçgenimsi boşluklar kırmızı ve çivit mavisi bölümler oluşturmuştur. Bunların içerisi rumîlerle kompoze edilmiştir. Rumîler altın yaldızlı olup turkuaz ve la'l kırmızısı ile

276) Tanındı 1993, 400

277) Önder 1969, 518: Gölpınarlı 1993, 7

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

renklendirilmiştir. Bunların çevresine cetvel çekilmiş, daha sonra zencerek ve tekrar bir cetvelin çizildiği görülmektedir. Bundan sonra kalın kuzu ve kısa tığlar vardır. Selçuklu tezhibinde, hizip gülleri cetvele merbût ve yanal olarak yapılmıştır. Hizip güllerinin ortasındaki motifleri boşluğu doldurmak içindir, bunlara mekik çalışması denir:

Mekik güllerde münhanili rumî, düz rumî, dairesel cetvel,çevresinde de balık pulu cetvel vardır. Güllerin kuzuları motifli, mekiklerin alt ve üstü duraklı, üçlü ve tek tığlıdır.

Katalog No: 113

Envanter No: 51

Fotoğraf No: 131

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: Selçuklu Dönemi

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.677/M.1278

Ölçüleri: 32 x 49 cm Tezhip kısmı: 19 x 30.4 cm (278)

Müzehhibi: Muhlis bin Abdullah el-Hindî

Kullanılan Tarz: Mekik çalışma; dolguları rumî (Erken Dönem Türk Tezhip Sanatının Anıtsal Ölçüdeki ilk örneği) (279)

Anlatımı: Dairesel göbekte dörtlü bir rumî altın üzerine yapılmıştır. Burada çivit mavisiyle boyanmış dört katlamalı rumî motifi görülür. Çevre cetvelleri arasında renklendirilmiş zencerek motifi vardır. Çevresine çekilen mekik cetveli iki ağrafla daireye (göbeğe tutturulmuş), İki yandaki boş zemin üstübeç beyazıyla aynalı rumî çalışması yapılarak içleri kırmızı ile renklendirilmiştir.

Mekik, cetvel bölümlü olup beyaz kısımlar, sarı ve mavi bantlarla parçalanmıştır. Bantlar arası, beyaz üzerinde siyahla fiyonk çalışması vardır. Bunun dışında, ikinci bölümde yanal dairelerin cetvelleri içerisinde dört katlamalı istavroz motifiyle doldurulmuştur. İstavroz boşlukları kırmızı, orta kısmı yeşille boyanmıştır. Ara boşluklar da ise orta mekikle müsenna çalışması görülmektedir. Mekik cetvel dışında kalan bordür, geçme rumîlerden oluşmuştur. Geçmeler

278) Gölpınarlı 1993, 10
279) Tanındı 1993, 400

arasındaki boşluklar çivit mavisi ve turkuazla tahrirsiz olarak doldurulmuştur. Geçme rumîler siyah tahrirli, içleri altın yaldızlıdır. Rumîlerin dışa bakan tarafları çivit mavisiyle kuzu çekilmiştir.

En uç kısımlara gözlü, kısa tığlar atılmış, ara tığlar ise bunlardan daha küçük gözlüdür. Böylece aralarında bir uyum sağlanmıştır.

Mekik espirisine uymak için, alt ve üst uçtaki tığlar, farklı uzunlukta çizilmişlerdir.

Katalog No: 114

Envanter No: 377

Fotoğraf No: 132-133

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: XIV. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1373

Ölçüleri: 5 x 13 cm

Müzehhibi: Bilinmiyor

Kullanılan Tarz: Beylikler döneminin belli başlı tezhiplerindendir. (Herat mektebinden esinlenerek yapılmıştır)

Anlatımı: Başlığın orta kısmında yaldızla yapma kûfî vardır. Boşluklar kırmızı rumîlerle bezenmiştir. Göbek çevresine beyaz cetvel atılarak her iki yanına rumî motiflerden bir bağ kurulmuştur. Çevresi geçme rumîlerle bezenmiştir. Köşe boşlukları siyahla, diğer kısımlar ise çivit mavisiyle doldurulmuştur. Cetvel tırnaklı olup yeşil zeminlidir. Ayrıca bununda çevresine çekilen beyaz cetvel köşe ve yanlarda olan palmetlerle bağlanmış, içlerine rumî motifler yerleştirilmiştir. Bunların arasına konan turuncu renkteki rumî motiflerin içleri yeşille doldurulmuş, çevresindeki rumî motifler ise bu turuncu rumî içindeki yeşil zeminle bir bağ oluşturmuştur.

Katalog No: 115

Envanter No: 61

Fotoğraf No: 134

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Divan-ı Kebiri

Ait Olduğu Dönem: XVII. yüzyılın ilk yarısı

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1016/M.1607

Ölçüleri: 5.5 x 10.8 cm

Müzehhibi: Bilinmiyor

Kullanılan Tarz: Klasik Osmanlı Tezhibidir.

Anlatımı: Mevlâna'nın Divan-ı Kebir adlı esri nesihle yazılmıştır. Sayfa kenarları, kalın ve ince lacivert, altın ve surh cetvellerle çerçevelidir. Sayfaların şiraze kısmında, yukarıda, aşağıda , içinde altın zemin üstüne surh, lacivert ve üstübeçle yapılmış çiçek ve dal motifleri bulunan köşebent var. Yanlarda 1.3 cm enliğinde olan, ortada müzehhep yeri bulunan kısımda, sayfada biten beyitten sonraki beyitler, yukarda, sağdan sola ve aşağı tarafta, yukarıya doğru yazılmış. Her sayfada 17 satır, her satırda bir beyit, hamişteyse 34 satır, yani 17 beyit var. Toplam 824 sayfadır.

Dibace, 1.b - 2.a yapraklarında. Bu sayfaların kenarları lacivert surh ve üstübeçle İran tezhibiyle müzeyyendir. Satır araları altın yaldızla ve yazının seyrine göre tahrirlidir. Metin 3. sayfada başlıyor. Bu sayfanın en üstünde sap çalışma veya çıkma çalışma görülür. Bunun altında Mevlevî sikkesi vardır. Yeşil destarın üzerine üstübeç ve iri nesihle Divan-ı Kebir-i Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rumî **Kuddisallah Sırrahul Alî** (دیوان کبیر حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس الله سره العالی)

yazılmıştır. Serpuşun etrafı hatayî, goncagül ve pençlerden müteşekkil olup; iki renk yaldız kullanılmıştır. Rumîlerle bölümler oturtulmuştur. Sayfa ve hamişteki yazıların araları, altın yaldızla tahrirli, bu bölümün dışında kalan kısım, düz kağıt üstüne altın yaldız ve gölgeli dal resimleriyle süslüdür

Eserin kağıdı gayet ince, çok iyi aharlı, filigranlı ve açık samanî renkte.

Birinci cilt 64. a da üç beyitten sonra bitiyor; burada altı satır olarak tetimme ve ketebe var. Ketebeden bu eserin Kerim bin İbrahim (كريم بن ابراهيم) tarafından yazıldığını anlıyoruz (280).

280) Gölpınarlı (tarihsiz) I/97-100

Katalog No: 116

Envanter No: 174

Fotoğraf No: 135

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: XVII. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1029/M.1699

Ölçüleri: Ölçüleri alınamadı.

Müzehhibi: Bilinmiyor

Kullanılan Tarz: Son Dönem Klasik Tarz Tezhibi .

Anlatımı: Farsça yazılmış olan Mesnevî'nin önsözü Arapçadır. Ta'lik hattın etrafi lahor çividi mavisiyle cetvellidir, ayrıca üstübeç beyazıyla tırnaklı desenleme yapılmıştır. Buradan kartuş çalışmasına geçilmiştir. Kartuşların sarı ve kırmızı altın üzerine helezoni saplı bahar çiçekleriyle yapıldığı görülmektedir. Yaprak düzeni kırmızıdır. La'l kırmızısıyla çizilen cetvelin üstünde iki yaldız tekniği uygulanmıştır. Böylelikle rumîli çalışmalar belirtilmiştir. Tezhipte bindirilmiş olan rumîli ve üçgenimsi bölümden sonra; bahar çiçekleri ve küçük hatayî motifleri vardır. Bu kompozisyon ince yaldız cetvelle nihayet bulur. Cetvel ise civit mavisiyle tahrirlenmiş ve 18. yüzyıl sonuna özgü kırmızı ve mavi tığlarla boşluklara doğru uzantıları yapılmıştır. Boşluklar ise zerefşandır.

Katalog No: 117

Envanter No: 55

Fotoğraf No: 136

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Hadis Kitabı

Ait Olduğu Dönem: XVII. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1198/M.1783

Ölçüleri: Ölçüleri alınamadı.

Müzehhibi: Bilinmiyor

Kullanılan Tarz: Şikaf Halkar Bezeme

Anlatımı: Al Yahsûbi, Abu'l Fazl İyaz bin (اليحصبي) ابو الفضل عياض بن موسى Musa'nın Aş-Şifa bi-Ta'rifül hukuk-el Mustafa (الشفا بتعريف الحقوق المصطفى) adındaki hadis kitabı H.1198/M.1783 de Arapça olarak Beşiktaş Mevlevîhanesi dervişlerinden Yusuf el Zühdü (يوسف الزهدى) tarafından yazılmıştır. Tezhib geç dönem özelliklerini göstermektedir. Sayfanın cetvelli kısımları arasında kalan boşluklar lacivert üzerine eflatun, üçlü, ikili çiçeklerle müzeyyendir. Bunların üstünde ise tek ve kırmızı yapraklı, ortası yeşil çiçek motifi yer alıyor. Sayfanın üst kısmı ikiye ayrılmıştır, ayrıca hatayi motifleri dikkatimizi çekmektedir.

Katalog No: 118

Envanter No: 385

Fotoğraf No: 137

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Cezire-i Mesnevî Tercümesi

Ait Olduğu Dönem: XIX. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1265/M.1848

Ölçüleri: 8.5 x 9.5 cm

Müzehhibi: Bilinmiyor, hattatı Mehmet Arif Bey dir. Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Kullanılan Tarz: Batı Tesirli bir çalışmadır.

Anlatımı: Cezire-i Mesnevî adlı eseri Yusuf Sinecâk meydana getirmiştir. (281) Başlığın ortasında yeşil destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Serpuşun üst, sağ ve solunda iki halile, destarın iki yanında ise, iki keman görünüyor. Külahın altında bir kudüm çizilmiştir. Tacın etrafında, yaldızla yapılmış güneş ışınlamaları vardır. Bu çalışma Osmanlı armasında da var ve "Şemsi" adı almaktadır. Altta ise Batı tekniğinde kullanılan fiyonk görülmektedir. Bunların etrafında basit cetvel süslemesi uygulanmıştır. Altta ise ta'lik yazılar görülür.

---

281) Gölpınarlı 1983, 125

Katalog No: 119

Envanter No: 1069

Fotoğraf No: 138-139

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Evrad-ı Mevlâna

Ait Olduğu Dönem: XIX. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1304/M.1886

Ölçüleri: Cilt: 12 x 17 cm. Yazı: 7.3 x 12 cm.

Müzehhibi: Bilinmiyor, hattatı ise Vahdeti Beydir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Kullanılan Tarz: 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başı

Anlatımı: Evrad-ı Mevlâna adlı eserin yirmi yaprağı vardır. Kağıdı aharlı, ince ve koyu samanî renktedir. Sayfa kenarları kalınca ve siyah hatla çerçeveli olup altın yaldızla çevrilidir. Durakları, altın yaldız üzerine surh, yeşil ve mavi tezyinatlı yuvarlak tarzdadır. Satır araları altın yaldızla müzeyyendir (Fotoğraf: 138). 1.b'de, üstte yeşil destarlı sikke resmi vardır. Yazı ise harekeli nesih olup her sayfada 11 satır mevcuttur. (282) (Fotoğraf: 139). Evradın hattatı Vahdetidir.

282) Gölpınarlı (tarihsiz) II/306

Katalog No: 120

Envanter No: 2027

Fotoğraf No: 140

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Evrad-ı Mevlâna (283)

Ait Olduğu Dönem: XIX. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde Teşhirde

Tarihlendirilmesi: H.1297/M.1879

Ölçüleri: Eserin bulunduğu vitrinden ölçüler alınamadı.

Müzehhibi: Bilinmiyor. Hattatı Silleli Osman el-Hamdidir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Kullanılan Tarz: Şukûfe çiçek çalışması 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başı.

Anlatımı: Bu çalışmada ilk olarak varak yapılmıştır. Diğer işlemler daha sonra devam etmiştir. Başlığın ortasında, bir dairenin içinde yeşil destarlı Mevlevî sikkesi görülür. Külah altın yaldızlıdır. Serpuşun çevresinde tam müsenna olmamakla birlikte simetri esasına uyularak bir kompozisyon kurulmuştur. Buradaki çiçekler pembe, kırmızı ve mavi renklerle yapılmıştır. Dal ve yapraklarlada boşluklar doldurulmuştur. Altta ise bir kartuşun içine kırmızıyla "Evrad-ı Mevlâna" (اوراد مولانا) yazılmıştır. Bunun etrafında bitkisel bezemeler vardır. Serlevhanın altında beş satır yazı görülmektedir. Beynessutur altın yaldızla yapılmıştır.

Sayfa kenarında çiçekler, "C", "S" kıvrımlı dal ve yapraklarla bir bezeme meydana getirilmiştir. Süslemede kırmızı, pembe, yeşil ve çivit mavisi kullanılmıştır. Bu kenar çalışmalarına Barok deniliyor (284).

283) Gölpınarlı 1983, 125

284) Arseven IV/1983, 1982-1986.

CİLT

Katalog No: 121

Envanter No: 373

Fotoğraf No: 141

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: 15. yüzyılın ilk yarısı

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1477

Ölçüleri: 15 x 22.5 cm

Mücellidi: Mücellidi bilinmiyor. Hattatı Mehmet Abdülensarî dir.

Kullanılan Teknik: Göçürtme Tekniği

Anlatımı: Koyu kahverengi deri cilt göçürtme olarak yapılmıştır. Desenleri kabartma olup salbekli şemselidir. Tığları kısadır. Köşeliklerde rumî, bulut, hatayî, penç ve goncagül desenleri görülür. Süslemeler kırmızı renkle boyanmıştır. Kapak üzerine altın yaldızla kuzu çekilmiştir. Çevresi burma zencereklidir.

Katalog No: 122

Envanter No: 374

Fotoğraf No: 142

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: 16. yüzyılın ilk yarısı

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1527

Ölçüleri: 13. 5 x 20 cm

Mücellidi: Mücellidi bilinmemektedir; ancak hattatın Derviş Abdülmevlevî olduğu kayıtlıdır. Farsçadır ve nesih hatla yazılmıştır.

Kullanılan Teknik: Göçürtme Tekniği (285)

Anlatımı: Koyu kahverengi deri cilt göçürtme olarak yapılmıştır, desenleri ise kabartmadır. Ortada oval şemsede hatayî, penç ve goncagül vardır, bunun iki ucu uzatılarak süslenmiş ve salbekli şemse meydana getirtilmiştir. Salbekler'de hatayiler görülür. Tığları kısadır. Köşeliklerde hatayî, goncagül ve pençler kırmızı ile boyanmıştır. Mührelemede zemin mat bırakılıp kabarık kısımlar parlatılmıştır. Bunun etrafında burma zencerek vardır. Çevresi çift kuzuludur.

285) Arseven I/1983, 342'de Ciltlerin bezemeleri genel olarak deri üstüne kabartma halinde yapılır ve bazı kısımlar yaldızla süslenir. Bunların kalıpla basılanlarına gömme veya göçürtme denir. Bu teknikte cilt yaldızlandıktan sonra motifler kalıpla basılmıştır.

Katalog No: 123

Envanter No: 82

Fotoğraf No: 143-144

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Sarı Abdullah Efendi'nin Cevahir-i Behavir-i Mesnevîsi (Mesnevî Şerhi)

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1260/M.1844

Ölçüleri: 20 x 33.2 cm

Mücellidi: Muhammed Takî. Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Kullanılan Teknik: Lake Tekniği.

Anlatımı: Eser Sarı Abdullah Efendi'nin Cevahir-i Behavir-i Mesnevîsi (Mesnevî Şerhi) kitabının birnci cildi'nin bir kısmıdır. Cilt mıklepsiz, lake üstüne çiçek tezyinatlıdır. Hardal rengi zemin üzerinde çeşitli kırmızı, pembe, beyaz renkteki çiçekler ve goncalar, yeşil tonlu yaprak ve dallarıyla görünmektedir. Kenarı ise cetvelli, cetvel içinde Farsça beyitler yazılıdır. (Fotoğraf: 143). Yukarıda işaret ettiğimiz gibi kapağın dış yüzünde lake üstüne büyük bir çiçek demetinin resmi var (Fotoğraf: 144). Kapağın kenar cetveline surh üstüne üstübeçle ve güzel bir nesta'likle şu beyitler yazılıdır.

Üstte:

Fakihi kuhen came-i teng dest فقیهی کهن جامهٔ تنگ دست

Ber eyvan-ı gazi bi sef ber nişest برایوان قاضی بسیف برنشست

Türkçesi: Yoksul bir fakih, kadının (Hakim'in) karşısında oturdu.

Solda:

Nigeh kerd gazi ber-u tiz, tiz نگه کرد قاضی برآمد تیز تیز
Muarref girift asıtineş ki hiz معرف گرفت آستینش که خیز

Türkçesi: Kadı ona sert bir şekilde baktı ve mübaşir kolundan tutup gitmesini istedi.

Nedani ki ber tu makam-ı tu nist ندانی که بر تو مقام تو نیست
Firu ber nişin ya biru ya bi-ist فرو بر نشین یا برو یا بایست

Türkçesi: Dedi ki, burası senin yerin değil bilmiyormusun?
Ya otur, ya ayakta dur veya git.

Aşağıda:

Ne herkes sezavar başed bi sedr نه هر کس سزاوار باشد به صدر
Keramet bi fezl est-u niyyet (rutbet) bi kadr کرامت به فضل است و نیت (رتبت) به قدر

Türkçesi: Herkes sedire oturmaya layık değil
Keramet ilimle olur, niyyet ise kadirşinaslığa yol açar.

Sağda:

Diger reh çu (çe) hacet bi pend-i keset دگر ره چو (چه) حاجت به پند کست
Hemin şermisarî ukûbet beset همین شرمساری عقوبت بست

Türkçesi: Yoluna git, başkasının öğüdünü bekleme,
Düştüğün kötü durum sana yetse gerek.

Bi izeet her an-kû furuter nişest به عزت هر آنکو فروتر نشست
Bi hari beyufted (niyufted) zi bala bi pest به خواری بیفتد (نیفتد) ز بالا به پست

Türkçesi: Onurlu ve tevazu sahibi yükseklerde oturmaz ؛

İzzet-i nefisle aşağılarda oturan insan yükseklerden, alçaklara düşmez.

Cildin üst kapağının şiraze kısmında, köşede, gene nesta'likle Amel-i Muhammed Takî (عمل محمد تقی)sol köşesinde Sene 1260 (سنه ۱۲۶۰) aşağı tarafin şiraze kısmında Fi şehr (فی شهر) öbür köşesinde Şevval-el Mükerrem (شوّال المکرّم) yazıları vardır. (286) Eser 143 yapraklıdır. Her sayfada 35 satır ta'lik yazı vardır. Baş sayfada tezhip mevcut olup diğer sayfalarda kenar cetveli yoktur.

286) Gölpınarlı II/1971, 136-138

Katalog No: 124

Envanter No: 80

Fotoğraf No: 145

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Konya Mevlâna'nın Mesnevisinin Şerhi Olan Bahr-el Ulumdur. Müellifi Abdül Ali Lukhnüvidir.

Ait Olduğu Dönem: XVIII. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1264/M.1848

Ölçüleri: 20.3 x 34.3 cm

Mücellidi: Müellifi bilinmemekle beraber hattatı Buharalı Arifdir. Ta'likle yazılmıştır.

Kullanılan Teknik: Lake Tekniği

Anlatımı: Bordo renkli cildin ortasında yaldızlı oval bir bölüm içinde katmerli bir çiçek vardır. Şemse yerine sembolik güneş tasviri yapılmıştır. Etrafında altın yaldızlı; "C", "S" kıvrımlı çiçekler, dal ve yapraklar görülür. Kuzulu kapağa kalın cetvel çizilmiş, içerisinde kavisli çalışma vardır. (287)

---

287) Gölpınarlı II/1971, 124

Katalog No: 125

Envanter No: 66

Fotoğraf No: 146

Çizim No:

Ait Olduğu Kitap : Mevlâna'nın Mesnevîsi

Ait Olduğu Dönem: 19. yüzyılın ikinci yarısı

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Mescidinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1270/M.1853

Ölçüleri: 16.5 x 23.4 cm

Mücellidi: Bilinmiyor.

Kullanılan Teknik: Lake Tekniği

Anlatımı: Mevlâna'nın Mesnevîsi dir. Koyu yeşil renkli meşin cildin ortasında bir madolyonun içinde, üstte pembe renkli açılmış vaziyette perde motifi görünmektedir. Bunun altında yine pembe renkli bir sehpa üzerine yeşil destarlı Mevlevî sikkesi oturtulmuştur. Etrafında düz ve tahrirli, altın yaldızla yapılmış yaprak ve çiçek motifleri vardır. Kenarları ise üç altın yaldızlı basma cetvellidir. Eser mıkleplidir. Mesnevî'nin hattatı Hasan Tebrizîdir.

EBRU

Katalog No: 126

Envanter No:

Fotoğraf No: 147

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk Vakıf hat Sanatları Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Mustafa Düzgünman (1920-1990) seneleri arasında yaşadığına göre 20. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 50 x 70 cm

Ebruzeni: Mustafa Düzgünman (Bkz. Ebru bölümüne)

Kullanılan Tarz : Çiçekli Ebru (288)

Anlatımı: Zemin, kitre üzerine battal ebru'nun dökülmesinden meydana gelmiştir. Orta ve açık yeşil zemin üzerinde renkler damlatılmış ve kırmızı, mor, beyaz, sarı laleler kıl müdahalesiyle yapılmıştır. Daha sonra koyu yeşil dalların yapıldığı görülür. Çerçeve camlıdır ve metalden yapılmıştır.

---

288) Barutçugil 1995, 53: Özata 1997, 64

Katalog No: 127

Envanter No:

Fotoğraf No: 148

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk Vakıf hat Sanatları Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Mustafa Düzgünman (1920-1990) seneleri arasında yaşadığına göre 20. yüzyıla tarihlenebilir

Ölçüleri: 50 x 70 cm

Ebruzeni: Mustafa Düzgünman (Bkz. Ebru bölümüne)

Kullanılan Tarz : Çiçekli Ebru

Anlatımı: Zemin battal olarak dökülüp kılla renkler hareketlenmiştir. Böylece yeşil ve orta yeşil renkli zemin üzerine beş adet papatya, beyaz ve sarı ile, daha sonra dalları, koyu yeşille meydana getirilmiştir. Çiçeklerin belirgin olması ve ortaya çıkmasını sağlamak için zemin mümkün mertebe açık bir renkle yapılmıştır.

Katalog No: 128

Envanter No:

Fotoğraf No: 149

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Mustafa Düzgünman (1920-1990) seneleri arasında yaşadığına göre 20. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 50 x 70 cm

Ebruzeni: Mustafa Düzgünman (Bkz. Ebru bölümüne)

Kullanılan Tarz : Çiçekli Ebru

Anlatımı: Kahverenginin tonlarında yapılmış zemin battal ebru'dur. Burada açık renk patlamalar üzerinde az ödlü yeşil boya kıl vasıtasıyla konmuştur. Daha sonra ortada kırmızı ve büyük bir lale, iki tarafında 2 adet papatya, bunun altında ise iki kırmızı karanfil yapılmıştır. Karanfillerin altında mor renkli iki lale görülür. Koyu yeşil renkli yapraklar daha sonra yapılmıştır.

MAKTA

Katalog No: 129

Envanter No:

Fotoğraf No: 150

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Cevrî Efendi 1654'de vefat etmiştir. (289) Dolayısıyla 17. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 3 x 19 cm

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Cevrî Efendi (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Uzunca dikdörtgen şeklindeki maktanın üst bölümü açık bir perde şeklindedir. Bu bölüm oyulup içinde bir sehpa üzerine oturtulmuş kabarık sikke, bunun üstünde ise daha küçük bir Mevlevî külahı görünür. Altta damla şeklini andıran bir bölüm var, bunun içinde Cevrî imzası okunuyor. İmzanın üzerinde kalemin konabileceği bir yer yapılmıştır.

---

289) Ayan 1981, 4-8: Rado 1984, 96,98

Katalog No: 130

Envanter No:

Fotoğraf No: 151-152

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnoğrafya Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sanatçının yaşadığı döneme göre 18. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir.

Ölçüleri: 2.2 x 14 cm

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Fikridir. Sanatçı 1766-1786 yılları arasında eserlerini yapmıştır. (290)

Anlatımı: Maktanın üst bölümünde "C" ve "S" kıvrımlarından oluşan çerçevenin içinde kabarık Mevlevi sikkesi yerleştirilmiş. Sikkenin üstü tac bölümü, altında destar (291) vardır. (Fotoğraf: 151) Maktanın altında sağa mayil ters kalp formu oyulup içine Fikri (فکری) imzası işlenmiş. Bunun üstünde ise kalemin konabileceği yuva bölümü yapılmıştır. (Fotoğraf: 152)

---

290) Ünver 1964, 111

291) Gölpınarlı 1963, 15 de, Destar; sarık demektir. Mevlevîlerde destar sarmak, şeyhlerin ve halifelerin hakkıdır. Şeyh, seyyidse; yani Hz. Muhammed soyundansa yeşil, değilse beyaz destar sarar. Halifeler ve Çelebiler, dühani yani bakılınca siyah görünecek derecede koyu mor destar sararlar. Çelebiler destar, alttan sikke görünmiyecek tarzda sararlar; Çelebi olmıyanların, destarlarının alt tarafından sikkeleri görünür.

Mevlevilerde destar şekilleri şunlardır:
Örfî, Cüneydî, Şeker-aviz, Hüseynî, Şeker-aviz kafesi, Dolama

Katalog No: 131

Envanter No: 8184

Fotoğraf No: 153

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnoğrafya Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Kabarık ve taşkın "C" ve "S" kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir (292).

Ölçüleri: 3 x 17.2 cm

Cinsi : Som fildişi

Sanatçının Kimliği: Resmi Dededir.

Anlatımı: Dikdörtgen şeklinde olan maktanın üst kısmı oyulup kafeslendirilmiş, üzerine armudî bir form işlenip onun sağ ve sol taraflarında "C" ve "S" kıvrımları şeklindeki dallar formun dışına taşmıştır. Altta ise uçan bir kuşu andıran bölüm var, bunun içinde Resmi Dede (رسمی دده) imzası okunuyor. Uçan kuş formunun üzerinde sağda ve solda birer kıvrık ve kabarık dal ve yaprak motifleri işlenmiştir.

---

292) Arık 1976, 39

Katalog No: 132

Envanter No: 7231

Fotoğraf No: 154-155-156

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnoğrafya Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Taşkın ve kabarık "C" ve "S" kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 2.5 x 17 cm

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Resmi dir. (293)

Anlatımı: Uzunca dikdörtgen şeklinde olan maktanın (294) üst kısmında "C" ve "S" kıvrımlarından oluşan ve bir çiçekle taçlandırılan kartuşun içinde kabartma destarlı Mevlevî sikkesi vardır. (Fotoğraf:154) Sikke ayakları "C" ve "S" kıvrımlarından oluşan bir sehpa üzerine oturtulmuş.(Fotoğraf:155).Maktanın alt kısmı da ters kalp şeklinde oyulmuş, yapılan kafes üzerine Resmi (رسمی) imzası işlenmiştir. Ters kalp formunun üstünde sağda ve solda kabarık iki çiçek dallarıyla görülmekte (Fotoğraf:156) Kartuşun çerçevesi, sehpanın "C" ve "S" kıvrımları ve alt kısımdaki kabarık çiçekler 19. yüzyıl özelliklerini göstermektedir (295).

---

293) Mesara 1991, 8

294) Büngül 1939, 16: Ünver 1964, 111-112: Arseven 1966, 1268: Derman 1967, 173-174: Derman 1973, 10-14: Derman 1974, 36-39: Ünver 1980, 14-16, 23-26: Derman 1987, 45-46: Göktaş 1987, 68 de)makta 10-20 cm boyunda, 2-3 cm eninde, 2-3 mm kalınlığında üstünde kamış kalemin ağzının, kesilip düzeltilmesi ve çatlatılmasının yapıldığı kalemtraşın körelmemesi için bağa, kemik, fildişi, sedef gibi maddelerden yapılan bir alettir. Bu basit aletin üzerinde, bilhassa Mevlevî ustalar kıl testeresi, bıçak ve bir mil kullanarak imza, sikke, yazı, çiçek bezeme gibi çeşitli süsleme unsurlarını detaylarıyla işleyerek ince bir sanat haline getirmişlerdir. Makta'lardaki imzalardan ve üzerindeki Mevlevîliğe ait sembol olan sikkeden dolayı bunları yapanların Mevlevî tarikatine mensub oldukları anlaşılmaktadır.

295) Renda 1977, 168

Katalog No: 133

Envanter No: 7339

Fotoğraf No: 157-158

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnoğrafya Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Barok karakterli süslemeleri, C ve S kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir. (296)

Ölçüleri: 3 x 19 cm

Cinsi : Som fildişi

Sanatçının Kimliği: Sırrî'dır.

Anlatımı: Maktanın üst bölümünde kabartma dallar ve yapraklar vardır, nakışların içinde ise beyzi şekilde ve kafes üstüne kabartma nesih hatla "Ya Hazret-i Mevlâna" (يا حضرت مولانا) işlenmiştir. (Fotoğraf: 157) Makta'nın altında dikdörtgenimsi bir şekil oyulup kafes üstünde nesih hatla Sırrı (سرّی) imzası görünmekte. İmzanın üstünde kalemin konulabileceği yuva bölümü yapılmıştır. (Fotoğraf : 158)

296) Arık 1976, 39

Katalog No: 134

Envanter No: 188

Fotoğraf No: 159

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Taşkın ve kabarık "C" ve "S" kıvrımlarından, ayrıca açık perde motifinden 19. yüzyıla tarihlenebilir (297).

Ölçüleri: 2 x 13 cm

Cinsi : Bağadan yapılmıştır.

Sanatçının Kimliği: Hakkıdır.Sanatçıyla ilgili detaylı bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Uzunca dikdörtgen şeklinde olan makta'nın üst kısmında "C" ve "S" kıvrımlarından oluşan ve yaprakla taçlandırılan kartuşun içinde, açık perde motifinin altında, bir sehpaya oturtulmuş Mevlevî sikkesi görünmektedir. Sehpanın da ayakları "C" ve "S" kıvrımlıdır. Mevlevî külahı'nın etrafı küçük yapraklı, kıvrık dallarla kuşatılmıştır. Ayrıca serpuşun tepesinede daha kalın dallar sarkmıştır. Maktanın altı oyulup, bitkisel bezemelerden oluşturulan kafesin üstünde Hakkı (حقی) imzası görünmektedir. İmzanın üstünde kalemin konulabileceği yuva bölümü yapılmıştır.

---

297) Renda 1977, 155-156

Katalog No: 135

Envanter No: 644

Fotoğraf No: 160

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi İkinci Kat Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: "C" ve "S" kıvrımları, kabarık ve taşkın sikke formunda 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 2.3 x 14 cm

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği:Sanatçı hakkında bir bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Dikdörtgen şeklinde olan makta'nın üst kısmı oyulup kafeslendirilmiş, üzerine kabarık destarlı bir sikke yerleştirilmiştir. Külahın sağ ve sol taraflarında "C" ve "S" kıvrımları görünmektedir. Altta ise arakıyeyi (298) andıran bir bölüm var. Bunun üstünde ise kalemin konabileceği yuva bölümü yapılmıştır.

298) Uludağ 1991, 50'de; Arakıye başa giyilen ve ter emmeye yarayan bir serpuştur. Başta Mevleviler olmak üzere bazı tarikat şeyhlerinin, halifelerinin ve dervişlerinin başlangıçta tekbirle giydikleri, sonraları törenlerde de kullandıkları, bazan tören dışında da başlarına aldıkları bir serpuştur.

Katalog No: 136

Envanter No: 181/4

Fotoğraf No: 161

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Kabarık ve Taşkın "C" ve "S" kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 2.3 x 13.8 cm

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Sanatçı hakkında bir bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Dikdörtgen şeklinde olan makta'nın üst kısmında kabartma Mevlevî sikkesi vardır. Külahın destar kısmı oyulup kafeslendirilmiş ve bunun üzerine bir bitki motifi işlenmiştir. Başlık sehpaya benzeyen bir cisim üzerine oturtulmuştur. Maktanın alt kısmında arakıyeyi andıran ve oyulup kafeslendirilmiş bir bölüm vardır. Bunun üstünde ise kalemin konabileceği yuva bölümü yapılmıştır.

Katalog No: 137

Envanter No: 181/5

Fotoğraf No: 161

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Kabarık ve taşkın süslemelerinden 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 2.2 x 13 cm

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Sanatçı hakkında bir bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Dikdörtgen şeklinde olan makta'nın üst kısmında kabarık Mevlevî başlığı vardır. Sikkenin destarı oyulup içine kafes yapılmıştır. Maktanın alt kısmında ise küçük bir dikdörtgen oyulup kafeslendirilmiştir. Bunun üstünde ise kalemin konabileceği yuva bölümü yapılmıştır.

Katalog No: 138

Envanter No:

Fotoğraf No: 162

Çizim No:

Yeri : Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Koğuşu Türk İslâm Kitap Sanatları Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Taşkın ve kabarık, C ve S kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Tahminen 3 x 17 cm (vitrinin arkasında olduğundan tam ölçüyü alamadık)

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Sanatçının kimliğini tesbit etmemiz için bir ipucuna rastlıyamadık.

Anlatımı: Uzunca girintili çıkıntılı olan makta'nın üst kısmında C ve S kıvrımlarından oluşan bir kartuşun içi kafeslendirilip, bir stand üzerine destarlı Mevlevî sikkesi oturtulmuştur. Altta ise yine C ve S kıvrımlarından oluşan bir kartuş vardır. Bu kısmın üzerindede kalemin makta üzerinden kaymasını engellemek amacıyla parelel zincir motifli ve kabarık bir bölüm yapılmıştır.

Katalog No: 139

Envanter No:

Fotoğraf No: 162

Çizim No:

Yeri : Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Koğuşu Türk İslam Kitap Sanatları Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Kabarık ve taşkın, C ve S kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Tahminen 5 x 20 cm (vitrinin arkasında olduğundan tam ölçüyü alamadık)

Cinsi : Fildişi

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor.

Anlatımı: Uzunca girintili çıkıntılı olan makta'nın üst kısmında dikdörtgen bir kartuş oluşturulup içi kafeslendirilmiştir. Burada sehpa üzerinde destarlı Mevlevi tacı görünmektedir. Alt kısım ise yine kafeslendirilmiş ve bu bölüm üzerinde kalemin sabit durabilmesi için kıvrık dallar ve kabarık çiçeklerle bir bölüm oluşturulmuştur. Bu iki örneğin süslemelerindeki benzerliklerinden aynı üstanın işi olduğunu söyleyebiliriz.

KATI'

Katalog No: 140

Envanter No: 325/8

Fotoğraf No: 163

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 16. yüzyıl

Ölçüleri: 19 x 22.5 cm

Sanatçının Kimliği: Fahri'dir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Katı'a tekniğiyle krem kağıda ta'likle Farsça;

Salha şud ki mihr-i alem sûz سالها شد که مهر عالم سوز

Tığ-ı kin-i cerh mikuned her rüz تیغ کین چرخ می کند هر روز

Veh ki tâ mihr bud-u çerh-i kebûd وه که تا مهر بود و چرخ کبود

Der kebudi-i çerh mihr nebûd در کبودی چرخ مهر نبود

beyitleri dişi olarak oyulmuştur.

Türkçesi: Seneler oldu ki alemi yakan güneş

Hergün, dünyanın kin kılıcını hazırlamaktadır

Ne şaşılacak şeydir ki güneş ve bu dünyanın

Mavi gök kubbesinde muhabbet mevcut değildir. (299)

Eserin üzeri tamamen, kıvrık dallı çiçeklerle bezenmiştir. Levhanın altında ise Fahri (فخری) imzası okunmaktadır. Çerçeve sarı metalden yapılmıştır, yeni ve camlıdır.

---

299) Özsayıner 1991, 126: Özsayıner 1994, 43.

Katalog No: 141

Envanter No: 356

Fotoğraf No: 164

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 18. yüzyıl

Ölçüleri: Eserin ölçüleri alınamadı.

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Katı'a tekniğiyle yapılmış eserde koyu mavi zemin üzerinde bir dikdörtgene oturtulmuş sikke görünür. Külahın üst kısmında yaldızlı sarı kağıttan talîk hattıyla oyma aynalı olarak Ya Hazret-i Mevlâna يا حضرت مولانا ibaresi, altında Celâleddin-i Rumî جلال الدين رومی yazısı vardır. Yazılar çiçekli bir bordür üzerine yerleştirilmiştir. Sikkenin üst iki tarafında birer yapraklı dal mevcuttur. Levhanın bordür kısmı yaldızlı çiçekle süslüdür.

Katalog No: 142

Envanter No: 802

Fotoğraf No: 165-166

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi İkinci Kat Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: 45 x 57,5 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Saman rengi kağıta katı' tekniğiyle bir sehpa ve onun üstüne oturtulmuş bir Mevlevî sikkesi yapılmıştır. Serpuşun destarı yeşil, üst kısmı açık kahverenginde dir. Külahin üzerinde oyma olarak, çifte aynalı Ya Hazret-i Mevlâna یا حضرت مولانا yazısı, ve destarın üstüne Celâleddin-i Rumî جلال الدین رومی ibaresi işlenmiştir (Fotoğraf: 165). Sehpanın altında;

Beyzâi tavus-ı cennettir, Külâh-ı Mevlevî

بیضۂ طاووس جنت کلاہ مولوی

Kulle-i serv-i hakıkattır Külâh-ı Mevlevî

قلۂ سرو حقیقتدر کلاہ مولوی

ile başlıyan altı beyit şiir yazılmış ve iki çiçek demetiyle bezenmiştir. Sikkenin iki tarafında bir çift çiçek buketi görünmektedir (Fotoğraf: 166). Eser altın yaldızla cetvellenmiş, pembe pasportusunun üzerinde bitkisel bezemeler vardır. Çerçeve altın yaldızlı , sade ve camlıdır.

Katalog No: 143

Envanter No: 501

Fotoğraf No: 167

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi İkinci Kat Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sehpadaki "C", "S" kıvrımlarına nazaran 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 39,5 x 43,5 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Koyu yeşil zemin üzerine kıvrık ayaklı bir sehpaya oturtulmuş, yeşil destarlı Mevlevî sikkesinin üzerine ta'likle ya Hazret-i Mevlâna يا حضرت مولانا yazısı oyulmuştur. Çevresinde ise yine katığ tekniği ile meşe palamutlarından oluşan bir bordür bulunur. Çerçeve yaldızlı, sade ve camlıdır.

Katalog No: 144

Envanter No:

Fotoğraf No: 168

Çizim No:

Yeri : İstanbul Sadberk Hanım Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: "C", "S" kıvrımlı tezyinatına nazaran 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Sanatçının Kimliği : Seyyid Mehmet Kâmil Bey dir.

Anlatımı: Açık kahverengi zemin üzerinde altıgen yüzeyli küçük bir masa görünür. Bunun kenarları kıvrık dal ve çiçeklerle müzeyyendir. Bunun üzerinde destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Destarın üzerine oyma olarak, celî ta'likle çifte aynalı Ya Hazret-i Mevlâna (یا حضرت مولانا) işlenmiştir. Külah saman renginde olup sağ ve solunda birer oyma köşelik mevcuttur. Levhanın alt kısmında ta'likle Seyyid Mehmet Kamil (سید محمد کامل) yazısı okunmaktadır. Katı'ın paspartusu ise zerefşan (altın serpme) usulü ile bezenmiştir.

Katalog No: 145

Envanter No: 253

Fotoğraf No: 169

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: 29 x 39 cm

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Siyah bir zeminde; üzeri kırmızı, dört ayaklı bir masa görünür. Bunun üzerinde ta'likle;

Du cihanda eğer altun ola dersen namın

دو جهانده اگر التون اوله ديرسن نامك

Külahı altına gir Hz. Mevlâna'nın

كلاهي التينه گير حضرت مولانانك

yazısı vardır. Masanın üstüne destarlı Mevlevî sikkesi oturtulmuştur. Destar kısmına aynalı olarak celî ta'likle Ya Hazret-i Mevlâna يا حضرت مولانا ibaresi oyulmuştur. Külahın üst kısmı altın yaldızla boyanıp, sağ ve solunda katı'a tekniğiyle birer köşelik konmuştur. Eser ince bir şerit halinde, spirallerden meydana gelmiş bir çerçeveye alınmıştır.

Levha'nın çerçevesi, kıvrık ve kabarık bitkisel bezemeli, altın yaldızlı ve camlıdır.

Katalog No: 146

Envanter No: 3091

Fotoğraf No: 170

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1332/M.1913

Ölçüleri: 20 x 38 cm

Sanatçının Kimliği : Buruse (Bursa) Mevlevî Emanetçi Hacı Halil Hilmidir.
Sanatçı hakkında bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Katı'a tekniğiyle yaldızla, aynalı olarak Ya Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rumî یا حضرت مولانا جلال الدین رومی yazısı ile bir Mevlevî sikkesi meydana getirilmiştir. Külahın altında Buruse Muhibbi Mevlevî Emanetçi Hacı Halil Hilmi برسه محبی مولوی امانتجی حاجی خلیل حلمی ve 1332 (۱۳۳۲) tarihi okunmaktadır. Eserin zemini ahşaptır ve siyahla boyanmıştır. Levhanın bitkisel motifli çerçevesi camsızdır. (300)

300) Avcı 1977, 28

MİNYATÜR

Katalog No: 147

Envanter No: H.1230

Fotoğraf No: 171

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Türk-İslâm Sanatları Salonunda Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 16. yüzyıl

Ölçüleri: 23 x 31 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya, güvaj

Sanatçının Kimliği: Kimliği bilinmiyor.

Minyatürün Tasviri: Muhammed Tahir es Sıddikî el-Necip el-Suhreverdi tarafından yazılan Cami-es-Siyer'in 121_a sayfasında yer alan minyatür Mevlâna Celâleddin-i Rûmi'nin, Şems-i Tebrizi ile konuşmasıdır. Kompozisyonun merkezinde yer alan Mevlâna bir katıra binmiş başında kocaman beyaz sarıklı başlığı, sırtında açık kahverengi hırkası ve ayağında sarı renkte pabuçları vardır. Bu figür diğerlerinden daha iridir. Hz. Pir'e yaya olarak refakat eden öğrencileri gruplar halinde olayı izlerler. Bazıları ise Mevlâna ve Şems'in konuşmasıyla ilgilenmez gibidirler. Şems-i Tebrizî ise başında siyah tacı, üzerinde siyah hırkası ve omuzlarından aşağı sarkan beyaz atkısı vardır. Boynundan gerdanlık,kulağında küpe görünüyor. Mevlâna'nın tersine sakal ve bıyığı yoktur. İki elini birşey soruyormuş gibi Pir'e doğru uzatmıştır. Sol alt köşede görülen Rum abdalının sağ elinde pazubend ve nefir var, sağ ayağıda çerçeveden taşmıştır. Derviş seyirci ile resim arasında bağlantı kurar. Özellikle Rum abdal ve Şems-i Tebrizî'nin kıyafetleri XVII. yüzyıl başlarındaki tarikat kıyafetlerini

yansıtması yönünden bir hayli ilgi çekicidir. (301) Resmin orta sol tarafında da askeri kıyafeti olan ve yeniçeri başlığı gibi bir külah taşıyan biride, elindeki bastonu ile çerçeveden taşmış durumdadır.

Arka planda tepeler, çeşitli bitkiler ve ağaçlar görünüyor. En üst solda ise mimari bir kuruluş görünmektedir. (Mihrabvari bir kısım görünüyor). Minyatürün üst sağ ve alt kısmında iki yazı vardır. Üsttekinde:

"Ve sedr-i mubareki şerh-i

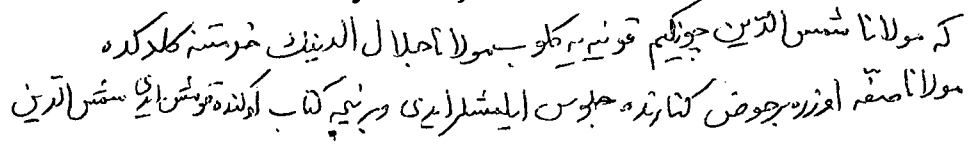
Elem neşrah leke Sadrek ile erzullah-ı vasıa

olmuş idi. Lacerem teşnelikten dem ururdu ve hergün, belki her saat kadar, ziyadeliğinin istidâsın görlerdi. Mevlâna Şemseddin bu cevaptan hoşhal olup feryad edub bihûş düştü. Mevlâna esterden inüb şakirdlere buyurdu onu götürüp medreseye ilettiler ve Mevlâna, Şemseddin'in başın zanusı üzerine komuş idi".

Alt yazıda ise: Ta-ki ifakat buldu andan elin dutub (tutup) menzile götürdü anden sonra bir halvete girub (girip) savm ile üç ay münzevi oldular ki asla bir fert ol halvete gelmeye kadir olmazdı ve bazılar nakl eylemişlerdir ki Mevlâna Şemseddin çünkim Konya'ya gelub Mevlâna Celâleddin-in hidmetine geldiğinde Mevlâna suffe (üzere) üzerine, bir havuz kenarında culûs eylemişler

301) Çağman 1979, 658: Çağman 1996, 48

idi ve bir nice kitap önünde koymuş idi, Şemseddin" . . . . . yazılmıştır.

Üstteki yazının Türkçesi : Mevlâna'nın Şemse verdiği cevabın bir kısmıdır. Burada, İnşirah sûresi'nin ilk ayetine işaret edilmekte; "Allah buyurdu biz açıp genişletmedik mi senin göğsünü" yani; Hz. Peygamberin kalpleri böyleydi açılıp genişletilmişti ve manevî susamışlığından söz eder, hergün ve her saat artmasını dilerdi. Şems-i Tebrizî bu cevaptan sevinip, nara atıp ve bayıldı. Mevlâna katırdan inip öğrencilerine Şemsi medreseye götürmelerini istedi ve Mevlâna Şemseddin'in başını dizi üzerine koymuş idi.

Üstteki yazının Türkçesi : Alttaki yazıdan anlaşıldığına göre elini tutup (Şems, Mevlâna'nın elini tuutp) eve götürdü ve üç ay oruçlu halvete girdiler ve kimse oraya giremezdi. Sonra başka bir menkıbe anlatılıyor, şöyleki Mevlâna Şemseddin, Konya'ya gelip Mevlâna Celâleddin'in huzuruna geldiğinde Mevlâna havuz kenarında oturmuştu ve kaç cilt kitap yanına koymuştu; Şemseddin . . . .

Katalog No: 148

Envanter No: H.1479

Fotoğraf No: 172

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Türk-İslâm Sanatları Salonunda Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 1599

Ölçüleri: Vitrin arkasında olduğundan ve müze görevlilerinin envanter bilgilerini vermedikleri için ölçüleri alınamadı.

Kullanılan Teknikler: Suluboya, güvaj tekniği

Sanatçının Kimliği: Kimliği bilinmiyor.

Minyatürün Tasviri: Abdülvahhab b. Muhammed-i Hemedani'nin Menakıb-ı Sevakıb'ının Mesnevîhan Mahmud Dede tarafından Türkçeye çevirisi olan eserin 101_b sayfasında, Mevlâna Celâleddin-i Rûmi'nin girdaba kapılan bir gemiyi kurtarmasını görmekteyiz. Nefti yeşil renkte olan gemi telaşlı ve endişeli insanlarla doludur. Yolcuların heyecanı, çeşitli hareketler ve yüzlerdeki korku ifadesi ile belirtilmiştir. Minyatürün sağ tarafında bir kayanın üzerinde duran Mevlâna, kendisini yardıma çağıran Konevî ile konuşmaktadır. Diğer yolcular hayatlarını kurtaran Mevlâna'nın ve konuşma olayının farkında değillerdir. İçinde balıkların, yılanların, gemiden düşenler ve çeşitli canavarların kaynaştığı azgın deniz, resim çerçevesini aşarak sayfaya dört bir yandan yayılır. Deniz eflatun, mavinin tonlarında boyanmış kıvrak konturlu kayalıklarla sınırlanmıştır, bunlar üzerinde çeşitli bitkiler vardır. Peyzajın bu şekilde sayfa kenarına taşışı, Safevi Devri Kazvin Okulunun etkisini ortaya koymasına rağmen dinamik figürler ve renkler Türk ekolünün özelliklerini

yansıtır. (302) Yazılara gelince üstte sağda yelken üzerine yaldızla Allah (الله) yazılmış bunun solunda

تجارت ایچون اسکندریه کتمشدم اتفاقی کمومز کردابه دوشدی
کمی موز کردابه دوشدی کمی ده اولنلرك هر برسی بیرلرینه قربان نذر
ایدوب خلاص رجا ایلدیلر بوفقیرده حضرت مولانایی شفیع کتوردم.

Türkçesi: Ticaret içün İskenderiyyeye gitmiştim ittifâka gemimiz girdaba düştü, kimimiz girdaba düştü, gemide olanların her birisi pirlerine kurban nazr edup halas rica eylediler bu fakirde Hazret-i Mevlânayı şefî' getirdim, yazısı görülmektedir.

Altta ise, (یامولانا سن یتیش دیو آشکاره فریاد ایلدم همان حضرت مولانا حاضر اولدی)

Türkçesi: "Ya Mevlâna sen yetiş deyu aşkare feryâd eyledim hemân Hz. Mevlâna hazır oldu" yazıları okunmaktadır.

302) Çağman 1979, 661: Tanındı 1996, 48

Katalog No: 148

Envanter No: 8185

Fotoğraf No: 173-174-175-176

Çizim No:

Yeri : Ankara Etnoğrafya Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıla tarihlenebilir. (303)

Ölçüleri: 16 x 29 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya, güvaj tekniği

Sanatçının Kimliği: Kimliği bilinmiyor.

Minyatürün Tasviri: Krem zemin üzerine bir beşik kemer çizilmiştir. Kemerin altında gözleri kapalı, başında dolama destarlı Mevlevî sikkesi ve sırtında kahverengi hırkası olan ve ney üfleyen bir şahıs görünmektedir. (Fotoğraf: 173-174) Bu zatın hırkasının sol tarafında altın yaldızla Ya Hazret-i Hamza يا حضرت حمزه sağ tarafında ise Kutb-u Nayî Dede قطب نايي دده yazılmıştır. (Fotoğraf: 175). Dedenin ayağında ucu kıvrık çarık vardır. (Fotoğraf: 176) Kompozisyonun çevresine bitkisel bezemeler yapılmıştır. Eser tahtaya yapıştırılmıştır.

303) Önder 1995, 36'da Türk yazı sanatında "yazı-resim" olarak genellikle 18. yüzyıldan sonra başlatılan bu akım çeşitli örnekleriyle günümüze kadar gelmiştir.

Katalog No: 150

Envanter No: 3158

Fotoğraf No: 177

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Eserin üst sol köşesinde Selçuklu sülüsü ve tennure'deki kızılkahverenginden portre'nin orijinali'nin Selçuklu Devrin'de yapıldığını anlıyoruz. Ancak buradaki portre (orijinalinin kopyası olup) Abdülmecit (1823-1861) tarafından Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Osman Dede'ye hediye edilmiştir, dolayısıyla 19. yüzyıla tarihlenebilir (304).

Ölçüleri: 12.5 x 16.5 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya, güvaj tekniği

Sanatçının Kimliği: Kimliği bilinmiyor.

Minyatürün Tasviri: Kompozisyon tek portreden meydana gelmiştir. Mevlâna iki diz üstüne oturmuş. Başında beyaz destarlı, kahverengi sikke vardır. Külahın üzerinde istiva (305) çizgisi dikkatimizi çekmektedir. Pir'in başı, sol tarafa eğilidir. Sakalı sık ve beyaz, arkasında uzun yeşil hırka ve altında kızılkahverengi tennure giyilidir. Hırkanın iç kısmının göründüğü bölümü turkuazdır. Hz. Celâleddin-i Rumî'nin elleri hırkanın yenleri içine sokuludur. İki

---

304) Uzluk 1957, 92

305) Gölpınarlı 1963 : Gölpınarlı 1977, 175-178: Gölpınarlı 1989, 31 Semahanede, semahanenin kapısının tam karşısında serilmiş olan şeyh postunun ucundan, semahane kapısının ortasına kadar çekilmiş mevhum bir hattada Hatt-ı İstiva" denir ve buraya hiç basılmaz. Bu hat, semahaneyi, iki daireye ayırır. Mevlevîlerde kemal mertebesine ulaşan kişiye Çelebi tarafından, "İstiva sikke" verilir. Yahut sikkesine "İstiva" çekmesine me'zun olur.

yenin birleştiği yerde, tesbih gözüküyor. Mevlâna çekik gözlü resmedilmiştir Gözlemi'nin köşesinde yaşlılığını belirtmek amacıyla çizgiler vardır. Portrenin üst sol köşesinde yaldızlı dikdörtgen içine Selçuklu Sülüsü ile Hazret-i Mevlâna Hünkar'ın tasvir-i şerifleridir (حضرت مولانا خونکارك تصویر شریف لریدر) yazılmıştır. Eser altın yaldızla cetvellenmiştir. Portre müzehhep bir kap içindedir (306).

306) Ünver 1940, 2: Önder (tarihisiz), 6: Önder 1974, 7

Katalog No: 151

Envanter No:

Fotoğraf No: 178

Çizim No:

Yeri : Hacı Vesim Paşa Ailesi'nin Özel Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 1887.

Ölçüleri: Paşa ailesi'nin özel kolleksiyonuna ulaşamadığımız için ölçülerini alamadık.

Kullanılan Teknikler: Suluboya, Guvaj.

Sanatçının Kimliği: Hacı Vesim Paşadır. (Bkz. Hattatlar ve Ressamlar Bölümüne)

Minyatürün Tasviri: Kompozisyon Galata Mevlevîhanesinde bir sema ayinini göstermektedir. Eser Konya Mevlâna Dergahı postuna tayin edilen Abdülvahit Çelebiyi, ferman almak üzere geldiği sırada çizilmiştir. Semahanede post üzerinde duran zat Vahit Çelebidir. Ortada başka şeyhler ve etraflarında semazenler görünmektedir. Bunların önünde ise mutrib heyeti vardır. Neyzenlerin sağında ise Vesim Paşa ayakta durmaktadır. Eser açık perde motifleriyle çerçevelenmiştir. Ayrıca mihrabın sağ ve solunda yuvarlak panolar mevcut olup, sağındakinde Allah (الله), soldakinde Muhammed (محمد) ve bunun altında Ya Hazret-i Mevlâna (یا حضرت مولانا) yazılmıştır. Üst kat kafeslerle kapatılmıştır.

Resmin altındaki yazıdan anlaşıldığına göre Abdülvahit Çelebi'nin sağında Kulekapı Mevlevîhanesi Şeyhi Ataullah Efendi, yanında Kasımpaşa Şeyhi Ali Efendi, ortada sema eden Selanik Şeyhi Eşref Efendi, onun alt yanında sema eden

Yenikapı Mevlevî Şeyhi Celal Efendi, onun hizasında ve sol tarafında sema eden Üsküdar Şeyh Vekili Halil Efendi, onun üst yanında sema eden Bahariye Mevlevî Şeyhi Hüseyin Efendi ve diğer zevat resmedilmiştir.

Katalog No: 152

Envanter No:

Fotoğraf No: 179

Çizim No:

Yeri : Bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 18. yüzyıldan sonraya tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Kullanılan Teknikler: Suluboya, güvaj tekniği

Sanatçının Kimliği:Ahmet Süheyl Ünverdir. (Bkz. Minyatüristler bölümüne)

Minyatürün Tasviri: Beyaz zemin üzerine başı hafifçe sola eğik, gözleri kapalı, uzun bıyıklı bir derviş çizilmiştir. Ney üfleyen dervişin başında Mevlevî sikkesi, sırtında yeşil hırka vardır, bunun kollarının ağzı kırmızıyla boyanmıştır. Hırkanın sol tarafında altın yaldızla Ya Hazret-i Hamza (یا حضرت حمزه) sağ tarafında ise Kutb-u Nayî (قطب نایی) yazılmıştır. Kahverengi giysinin üzerinde de Dede (دده) kelimesi okunmaktadır. Giysinin eteğinde rumî motifleri görünür.

307) Önder (tarihsiz) 75

Katalog No: 153

Envanter No:

Fotoğraf No: 180

Çizim No:

Yeri : Bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1962

Ölçüleri:

Kullanılan Teknikler: Suluboya, güvaj tekniği

Sanatçının Kimliği: Konyalı Nasip. (308) Sanatçı Konya'nın Mevlâna Caddesi üzerindeki turistik dükkanda çalışmalarına devam etmektedir.

Minyatürün Tasviri: Önplanda Mevlâna diz üstü oturmuş, sırtında kahverengi bir hırka, başında beyaz sarıklı bir külah, sağ elinde bir kitap görünmektedir. Hz. Pir başını aşağı ve sağa mayil tutmuştur. Sağ tarafta bahar dalı, solda ve arkada rüzgarın etkisiyle sağa eğilmiş bir ağaç dalı vardır. Arka planda kırmızı mor renkteki dağlar, bunların üstünde ise mavi gökyüzü ve çin bulutları görünmektedir. Mevlâna'nın oturduğu çimlerde, çeşitli sarı çiçekler göze çarpar. Eserin sarı çerçevesi üzerinde ise mavi renkli kıvrık motifler çizilmiştir. Minyatürde ışık gölge azda olsa hırka ve gökyüzünde görülür. Ayrıca seyirciye, çin bulutları ve arkadaki ağaç ve dağlar vasıtasıyla derinlik ve perspektif duygusu aşınmaktadır.

308) Önder (tarihsiz), 67

Katalog No: 154

Envanter No:

Fotoğraf No: 181

Çizim No:

Yeri : Ömer Faruk Atabek'in Özel Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 1989.

Ölçüleri: 35 x 45 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya, guvaj tekniği

Sanatçının Kimliği: Ömer Faruk Atabektir. (Bkz. hattatlar bölümüne)

Minyatürün Tasviri: Eser yanık kağıt üzerine çalışılmıştır. Mevlevî sikkesi silueti içerinde bir sema ayini görülmektedir. Önplanda yeşil korkuluklar, kahverengi sikkeleri ile vardır. Daha sonra pembe bir bölüm, bunu takip eden ve altıgenlerden meydana gelen yeşil zemin dikkatimizi çekmektedir. Zeminin üzerinde oturan mutrip heyetinin bal renginde sikkeleri, siyah ve yeşil tonlarında hırkaları vardır. Heyette halile çalanlar, ney üfleyenler, bir kudümzen yaşlı bir udi, bir yaylı tambur çalan ve ayinhanlar mevcuttur. Heyeti semahaneden ayıran korkuluk kahverengindedir. Sağda yeşil destarlı bir Dede ile arkasında dal sikkeli bir zat ayaktadırlar. Bulundukları yerin sağında altıgenlerden oluşan pembe bir kısım mevcuttur.

Ortada semazenler tennure ve sikkeleriyle, ayini idare edenler, yeşil destarlı sikkeleri, yeşil, kahverengi ve duhanî hırkalarıyla görülmektedirler. Post-nişin'in arkasında sarı, turuncu ve yine altıgenlerden meydana

gelen mihrabı görüyoruz.Mihrabın ortasında bir kemer vardır. Bunun ayakları kahverengi, kuşağı bordodur. Alınlığında yeşil üzerine beyaz kufi hatla Elhamdulillah (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ), bunun sağ ve sol üstünde daire içinde sülüsle Allah (اللّٰه) ve Muhammed (محمد) yazılıdır.

Eserin çevresi turkuaz renkli rûmi motifleriyle süslenmiştir.

DUVAR RESMİ

Katalog No: 155

Envanter No:

Fotoğraf No: 182

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Türbesi Kıble Duvarı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: İlk olarak II. Beyazıt devrinde (1481-1512)

Ölçüleri: Yüksek bir yerde olduğundan alınamadı

Kullanılan Teknikler: FreskoTekniği

Sanatçının Kimliği : Abdürrahman Ül- Mevlevî (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Mevlâna'nın türbesinin kıble duvarında pencerenin iki tarafında beyaz zemin üzerinde çeşitli bitkiler görünmektedir. Bitkisel bezemelerin altında ise koyu yeşil zemin üstüne altın kabartmasıyla şu satırlar celî sülüsle aynalı olarak yazılmıştır.

Euzübillahi mineş şeytanirrecim أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

Bismillahirrahmanirrahim بسم الله الرحمن الرحيم

Aynalı yazıların altında ise; mavi zemin üzerine;

Nakşetül Kubbetül Hadra fi emri biddevleti;

es Sultanül müeyyed bi ta'yidi Allahül-müsteân

Sultan Beyazid bin Mehmet Han; نقشت قبة الخضرا في امر بالدولة السلطان المؤيد بتأييد الله المستعان سلطان بايزيد بن محمد خان

bunun altında kırmızı zemin üzerine

Alâ yed-il abdüzzaif-il Mevlevî Abdurrahman

bin Mehmet el-Halebî ve inşede fi

tarihi hazel beytin (على يد العبد الضعيف المولوي عبد الرحمن بن محمد الحلبي وانشد في تاريخ هذا البيتين)

yazılmıştır.

Türkçesi: Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla

Yeşil kubbe, yardımı dilenen Allahın kuvvetiyle
teyid olunan Mehmed Han oğlu Sultan Beyazid'in devleti günlerinde, zayıf kul, Mevlevî, Halepli Mehmed oğlu Abdurrahman'ın eliyle nakşedildi ve buna tarih şu iki beyit inşad edildi. (309)

Kitabenin ifadesinden anlaşılacağı üzere, Yeşil Kubbenin nakışları Osmanlı Padişahı Beyazid II devrinde (1481-1512), Halepli Abdurrahman tarafından yapılmıştır. Burada Hazelbeytin sözünnden sonra tarihi belirtmesi gereken beyit ortada yok.

309) Önder 1962, 290

Katalog No: 156

Envanter No:

Fotoğraf No: 183

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi; Halet Efendi Türbesinin İçi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Halet Said Efendi 1819 yılında kendisi için bir türbe yaptırmıştır.1823 de öldürülen Said Bey'in başı türbeye gömülmüştür (310) Dolayısıyla 19. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir.

Ölçüleri: Çok yüksekte olduğundan ölçülerini alamadık

Kullanılan Teknikler: Fresko Tekniği.

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor

Resmin Tasviri: Duvar resmi türbenin tonozuna çizilmiştir. Önplanda bir kartuş içine alınan manzara resminde dört ayaklı açık kahverengi bir masa görünüyor. Masanın üzerine yeşil destarlı Mevlevî sikkesi oturtulmuş; taylasanı ise bunun sağ tarafında görünmektedir. Tacın sağında ve solunda kavak aşağçları resmedilmiştir. Arka planda mavi gökyüzü kompozisyona derinlik kazandırmaktadır. Eserde az da olsa perspektif kurallarına uyulmuştur. Böylesi ağaçlı tasvirler 20. yüzyıla kadar çizilmiştir. (311)

310) Gölpınarlı 1983, 251: Dayıoğlu 1997, 106
311) Renda 1977, 163: Tanman 1993, 521
Katalog No: 157

Katalog No: 157

Envanter No:

Fotoğraf No: 233-234

Çizim No:

Yeri : Karaman Aktekke (Mader-i Mevlâna Türbe ve Camii)

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: "C", "S" kıvrımlarından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Yüksekte bir mekanda olduğundan ölçülerini alamadık.

Kullanılan Teknikler: Fresko Tekniği.

Sanatçının Kimliği : Araştırmalarımızda bu konuyla ilgili bir kayıda rastlayamadık.

Resmin Tasviri. Mevlevî tekkesinin cümle kapısı üzerinde bir kitabe vardır. (Fotoğraf: 184) 50 x 60 cm boyutlarında ve beş satır Arapça kitabenin altında mermerden yapılmış bir levha görünür. Levhanın ortasında bir sehpa mevcuttur. Sehpanın ayakları "C", "S" kıvrımlıdır. Üzerine deve yünü renginde bir sikke, yeşil kafesi destarıyla oturtulmuştur. Bunun iki yanında iki demet karanfil çiçeği çizilmiştir. (Fotoğraf : 185)

---

312) Totaysalgır 1944, 31: Konyalı 1967, 229-231.

Katalog No: 158

Envanter No:

Fotoğraf No: 186-187

Çizim No:

Yeri : Mevlâna Türbesi Niyaz Penceresi üstünde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 20. yüzyıl (313).

Ölçüleri: Yüksek bir yerde çizildiğinden ölçülerini alamadık

Kullanılan Teknikler: Fresko Tekniği.

Sanatçının Kimliği : Konyalı Mahbub Efendidir (314)

Resmin Tasviri: Sikke şeklindeki duvar resmi'nin külah kısmında, etrafı kahverengi, ortası lacivert zemin üzerine, beş satır celî ta'likle alttaki yazılar okunmaktadır (Fotoğraf: 186-187).

"Ya Hazreti Mevlâna یا حضرت مولانا

Derhâ heme besteend illâ der-i tu درها همه بستند الّا درتو

Târeh nebered garîb illâ ber-i tu تاره نبرد غریب الّا برتو

Ey der kerem-u izeetu nûr-efşânî ای در کرم و عزت و نور افشانی

Horşîdu mehu sitâregân çâkeri tu خورشید و مه و ستارگان چاکرتو

Türkçesi: Ya Hazreti Mevlâna

Ey kerem ve ihsanda, üstünlükte, ışık saçıcılıkta güneşinde, ayın da, yıldızlarında kendisine kul köle oldukları zat; bütün kapılar garip bir başka kapıya sığınmasın, yalnız sana sığınsın diye kapatılmıştır da, ancak senin kapın açıktır. (315) Yazıların altında yeşil kafesi destar görülmektedir.

313) Barışta 1991, 64
314) Uzluk 1957, 107
315) Gölpınarlı 1963, 73: Can II/1991, 102

Katalog No: 159

Envanter No:

Fotoğraf No: 188

Çizim No:

Yeri : Kütahya'nın Tavşanlı İlçesindeki Arslan Bey Türbesi'nin İç Duvar Yüzeylerinde (316)

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Tarihlendirilmesi için bir ipucuna rastlıyamadık .

Ölçüleri: Yüksek bir yerde oluşu sebebiyleölçüleri alınamadı.

Kullanılan Teknikler : Fresko Teknigi.

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor

Resmin Tasviri: Destarlı sikkenin külah kısmı kahverengi olup üzerinde Maşallah (ماشاءالله) yazısı okunur. Serpuşun sarığı yeşil baklava dilimidir. Tacın sağ tarafında Allah (الله) Muhammed (محمد) Ebubekir (ابوبکر), Ömer (عمر), Osman (عثمان), Ali (علی) yazıları, solunda ise;

Ey kameri talat mütteki muttali' mihri yemani

ای قمر طلعت متکی متلع مهر یمانی

Ey kaşifi esrar-ı Hüda Mevlâna

ای کاشف اسرار خدا مولانا

Sultan-ı fenâ şah-ı bakâ Mevlâna

سلطان فنا شاه بقا مولانا

Aşk etmededir hazretine böyle hitab

Mevlâyı gürühı evliya Mevlâna

مولای گروه اولیا مولانا

Bu yazıların solunda ya Allah (یا الله) onun altında iki sikke ve Ya Hazreti Mevlâna (یا حضرت مولانا) ve bunların üzerinde Lailaheillallah Muhammeden Resulullah لا اله الا الله محمد رسول الله yazıları görünür.

316) Uysal 1996 (sayfası yok)

RESİM

Katalog No: 160

Envanter No:

Fotoğraf No: 189

Çizim No:

Yeri : Şehabettin Uzluk Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1104/M.1692

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Kullanılan Teknikler: Çini Mürekkep

Sanatçının Kimliği : Fasih Dede. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Sanatçı kendi portresini yapmıştır. Başında Mevlevî Sikkesi ve sırtında hırkası vardır. Kaşları ve gözleri altındaki gölgelemeler onu yorgun ve bitkin bir şekilde görünmesine yol açmaktadır. Kulakları sikkesinin altında. Sakalı ve bıyıkları çok sıktır, öyleki dudakları bile görünmüyor. Belki de Melamî olduğundan dolayı böyle bıyık bırakmıştır. (317)

Hırkası üzerindeki paralel çizgiler resime sertlik kazandırmasıyla birlikte dinamik bir hava yaratmaktadır. Resmin sol tarafında ise Dede'nin El fakîr Fasîh el-Mevlevî H.1104/M1692 (الفقير فصيح المولوى) imzasını görmekteyiz. Eser realist bir anlayışa göre çizilmiştir.

317) Gölpınarlı 1931, 186-187

Katalog No: 161

Envanter No:

Fotoğraf No: 190

Çizim No:

Yeri : İbnülemin Mehmet Kemal İnal'ın Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Fasih Dede 1695 de vefat etmiştir dolayısıyla eser 17. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: İnal'ın kolleksiyonuna ulaşamadığımız için ölçülerini alamadık.

Kullanılan Teknikler: Çini Mürekkep

Sanatçının Kimliği : Fasih-i Mevlevî dir. Sanatçının resmin orijinalini yapmış, ancak İnal'ın kolleksiyonundaki eser aslının kopyasıdır. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Çini mürekkeple sularda yüzen bir yelkenli gemi çizilmiştir. Geminin 4 tente ve iki bayrağı vardır. Kompozisyonda tentelerde bir yönde paralel çizilen çizgiler, yer yer eğri yapılmış ve böylelikle yüzey hareketlendirilmiştir. Bayraklarda ise dalgalı çizgiler rüzgarın estiğini bize telkin etmektedir. Ayrıca geminin altında bir yönde çizilen çizgiler dalgalı, yer yer kırık yaparak meydana gelen hareketlilik optik olarak yön değişikliği ve çukurluk veya yükselti etkileri doğurmaktadır. Bu etkiler su yüzündeki dalgalanmaları, suların akışını hatırlatıyor. Çizgisel kompozisyonda dikeylere karşı yatay çizgiler dengeyi meydana getirmiş ve diyagonal hatlar hareketliliği ortaya koymuştur. Kompozisyonun sol üst köşesinde Amel-i meşhur-ı Fasîh el-Mevlevî merhum (عمل مشهور فصيح المولوى مرحوم) yazılmıştır.

Türkçesi : Merhum Mevlevî Fasih'in meşhur eseri. Merhum kelimesinden anlaşıldığına göre resmin orijinalinin Fəsih Dede tarafından çizilip, ancak daha sonra kopyasının yapıldığını anlıyoruz.

Katalog No: 162

Envanter No:

Fotoğraf No: 161

Çizim No:

Yeri : Ayetullah Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Mehmet Dede veya Çelebi (Fenni Dede) 1711 de vefat etmiştir . Bu resimde onun son zamanlarında meydana getirdiği eserlerinden olduğuna göre 18. yüzyılın ilk yarısına tarihlenebilir (318).

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Kullanılan Teknikler: Karakalem olması muhtemeldir ancak teknikle ilgili kesin bir kayıda rastlamadık.

Sanatçının Kimliği : Fenni Dede. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Resmin ortasında küçük bir ada gibi görünen çimenliğin üzerinde bir vazo, onun içinde çeşitli bitkiler, örneğin gül, karanfil v.s. görünmektedir. Vazonun sağında ve solunda iki yaşlı ağaç vardır. Derinliği meydana getirmek amacıyla durgun su, vazo ve ağaçların gerisine kadar devam etmektedir. Çiçekliğin etrafında ise açık perde motifini görüyoruz. Bunun üzerinde de yine muhtelif çiçekler resmedilmiştir. Su ve ağaçlar çin resmini bize andırır, aynı zamanda denizin ortasında ; ve yeşilliğin üzerinde bir vazo resmi, bu eserin hayali olabileceğini aklımıza getirmektedir.

---

318) Uzluk1945, 111: Uzluk 1957, 57-60.

Katalog No: 163

Envanter No:

Fotoğraf No: 192

Çizim No:

Yeri : Yenikapı Mevlevîhansindeydi. Şu anda nerede olduğu bilinmiyor.

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 18. yüzyıl

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Kullanılan Teknikler: Suluboya tekniğiyle olabilir ama kesin bir hüküm vermemiz için güvenilir kayıtlara ulaşamadık.

Sanatçının Kimliği : Said Efendidir. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Bu kompozisyonda Şişman Emin ile Nuri Dede bir arada çizilmişlerdir. Dede ayakta durmuş vaziyetde başında Mevlevî sikkesi, sırtında hırkası ve onun altında tennuresiyle görünmektedir. Sol elinde bastonunu tutup sağ elini Emin Beyin burnuna doğru uzatmıştır. Ayağında çizme vardır. Dervişin sakalı sık ve beyazdır. Sağ eli, özellikle parmakları iyi çizilmemiştir. Nuri Dede, Emin Bey'e bakmıyor. Şişman Emin Bey; dede'ye kıyasla daha kısa boyludur, sakallı ve şişmandır. Şalvar giymiş sırtında ceketi başında şapkası var ve o da değişik bir yöne bakmaktadır. Emin Bey de elini Nuri Dede'nin beline doğru uzatmıştır. Resmin hikayesini bilmediğimizden neden böyle hareketlerde bulunduklarını açıklıyamıyoruz. Eserin sağında, ta'likle Yenikapı Mevlevîhansi dervişanından meşhur Nuri Dede, Kerestecizâde [illegible] yazılmıştır. Emin Bey'in sağında ise yine tâlikle meşhur Şişman Emin yazısı görünmektedir.

Katalog No: 164

Envanter No:

Fotoğraf No: 193

Çizim No:

Yeri : Şeyh Ahmed Celâleddin Baykara Ailesinin Özel Kolleksiyonunda.

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Neyzen Ali Bey 1824 de baş neyzen idi ve 1829 da vefat etmiştir. Dolayısıyla eser 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 16.2 x 21.5 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya (319)

Sanatçının Kimliği : Said Efendidir. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Eser Galata Mevlevîhanesi baş neyzeni Ali Bay'i ayak üzeri pozda ney üflerken gösteriyor. Sakallı dervişin başında sikkesi, sırtında uzun hırkası ve altında çizgili tennuresi vardır. Belinde kemeri görünmektedir. Ayağına çarık giymiştir. Başını hafifçe sola eğmiş karşıya bakmaktadır. Hırkasında gölgelemeler vardır.

319) Şehabettin 1340, 1921, 153

Katalog No: 165

Envanter No:

Fotoğraf No: 194

Çizim No:

Yeri : Said Efendinin torunu Rauf Beydedir.

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 1800 lerde işlenmiş olması kabul edilir. (320)

Ölçüleri: Boyu 100 cm (321)

Kullanılan Teknikler: Suluboya

Sanatçının Kimliği : Said Efendidir. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Kompozisyon tek portreden meydana gelmiştir. Sanatçı aynaya bakarak kendi resmini yapmıştır. Orta yaşlı olan Said Efendi'nin başında Katibi serpuşu vardır. Sakalları siyah ve sıktır. Bıyığı ise üst dudağını kapatmıştır. Fonda açık koyu ve orta değerleri görmekteyiz. Ayrıca sanatçı gayet huzurlu ve vakur bakışlara sahiptir.

---

320) Uzluk, 1945, 54

321) Şehabettin 1340, 1921, 153

Katalog No: 166

Envanter No:

Fotoğraf No: 195

Çizim No:

Yeri : Şehabettin Uzluk Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Sanatçı 1827 tarihinde vefat etmiştir, dolayısıyla resim 19. yüzyıla tarihlenebilir. Tezhibi 1903 yılında yapılmıştır.

Ölçüleri: Bilinmiyor.

Kullanılan Teknikler: Suluboya

Sanatçının Kimliği : Hasan Leylek Dede (Bkz. hattatlar ve ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Eserde yürüyen bir Leyleği görmekteyiz. Kuşu meydana getiren yazı;

Aşk-ı Mevlâna ile hayretzede

Mevlevî Seyyid Hasan Leylek Dede

عشق مولانا اله حیرت زده
مولوی سید حسن لیلک دده

şeklindedir. Resmin tezhip kısmında üstte Farsça bu iki mısra vardır.

Şeyhi murganest leylek laklakaş dani ki çist?

Hamdü lek veş-şükrülek vel mülk-ü lek ya Mustaan

شیخ مرغانست لقلق لقلقش دانی که چیست؟
حمدوک و الشکر لک و المُلک لک یا مستعان

Türkçesi: Kuşların Şeyhi olan leylek, laklakası ile ne diyor biliyormusun?

Hamd sana, şükür sana, mülk de senin, ey bizlere yardım eden.

Tezhibinin altında yine kuşu meydana getiren yazı tekrarlanmıştır burada O. Yümni'nin imzası ve H.1321/M1903 tarihi mevcuttur. Ayrıca tezhipte dört köşede

kıvrık dallar ve bitkisel bezemeler vardır. Duvarlara resim asmak dinen iyi görülmediği devirlerde bu gibi resim şeklinde yazılar asılırdı.

Katalog No: 167

Envanter No:

Fotoğraf No: 196

Çizim No:

Yeri : Şehabettin Uzluk Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Hasib dede (1799-1871) yılları arasında yaşadığına göre 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 15 x 20 cm

Kullanılan Teknikler: Karakalem olabilir; ancak tekniğiyle ilgili bir bilgiye rastlayamadık.

Sanatçının Kimliği : Hasib Dededir. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Eserde Kutbı Nayi Hamza Dedeyi ayakta ney üflerken görmekteyiz. Neyzenin başında destarlı Mevlevî külahı, sırtında hırkası , onun altında tennuresi ve belinde kemeri vardır. Başını sol tarafa eğmiş,iri gözlü, sık ve siyah sakallıdır. Dede karşıya bakıyor. Resimdeki kıyafet bize Selçuklu devri giyimi hakkında bilgiler vermektedir aynı zamanda ressamın kopya esnasında bazı eklemeler yapması da muhtemeldir.

Katalog No: 168

Envanter No:

Fotoğraf No: 197

Çizim No:

Yeri : Ressam Ali Rıza Bey'in Oğlunun Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: Sanatçı (1817-1861) yılları arasında yaşamıştır, dolayısıyla 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: Bilinmiyor

Kullanılan Teknikler: Karakalem.

Sanatçının Kimliği : Hüsnü Yusuf Beydir. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Eser Afyon Mevlevîhanesinin yanmadan önceki halidir. Önplanda semahamenin aşhap zemini görünür. Bu bölüm ahşap panjurlarla namaz yeri ve mezarlardan ayrılmıştır. En sağda minber, onun solunda mihrap vardır. Duvarlar ve tavan nakışlıdır. Yuvarlak pencereler ise aydınlığı sağlamaktadır. Ahşap sütunlu dergahın içmekanının üstü kadınlar mahfeli ve Hünkar için ayrılmış bölümden ibarettir. Belki burası (Hünkar mahfeli) eskiden mutrib bölümüymüş. Bu gün izine bile rastlamadığımız kocaman avizeler ve zarif kandiller tavandan asılıdır. Pencere alınlıkları ise kalem işleriyle müzeyyendir. Semahanenin doğu kenarında ortada Sultan-ı Divani ve her iki yanında postnişin ve dervişlere puşideli sandukaları vardır.

Katalog No: 169

Envanter No:

Fotoğraf No: 198

Çizim No:

Yeri : Avukat A. Adil Bey'in Özel Kolleksiyonunda

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyılın ilk yarısı (322)

Ölçüleri: 12 x 17

Kullanılan Teknikler: Suluboya

Sanatçının Kimliği : Nami Dede. (Bkz. ressamlar bölümüne)

Resmin Tasviri: Portre Nami Dedenin büyük babası Ali Dede'ye aittir. Koyu yeşil bir zemin üzerine alçı karışık suluboya ile işlenmiştir. (323) Dede'nin başında sikke, sırtında kürkü vardır. Yaşlı derviş başını dik tutup karşıya, yani ressama bakmaktadır. Sakalı sık ve beyazdır. Bir sandalyeye oturup ellerini dizleri üzerine koymuş, sol elin parmaklarında ise bir anormallik görünmektedir. Dede'nin arkasında ise bir perde asılmıştır. Resim naturalist bir anlayışla çizilmiştir. Ali Dede'nin bakışlarından onun huzur dolu bir iç dünyasına sahip olduğu sezinleniyor. Resmin altında ta'lik ile " " Resemehu Nami imzası (رسمه نامی) vardır. Bu bölüm fotoğrafta görünmüyor.

322) Şehabettin H.1340/M.1921, 153

323) Şehabettin H.1340/M.1921, 169

Katalog No: 170

Envanter No: 527

Fotoğraf No: 199

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlana Müzesi Semahanesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1938

Ölçüleri: 86 x 106.5 cm

Kullanılan Teknikler: Yağlıboya Tekniği

Sanatçının Kimliği :Z. oğlu diye yazılmıştır. Tablo Galata Mevlevîhanesinde bir sema ayinini gösteriyor

Resmin Tasviri: Eserin önplanında mutib heyeti görünür. Sağda ayakta duran neyzen ve kudümzenler solda ise ayinhan ve yine kudümzenler vardır. Dervişlerin başlarında Mevlevî sikkesi sırtlarında hırkaları görülmektedir. Bunların bir kısmı sakallı, diğerleri sakalsızdır. Önlerinde altıgen bir masa, onun üzerinde açık vaziyette bir kitap vardır. Resmin arka planında bir sema töreni resmedilmiştir. Kompozisyonun merkezinde şeyh, onun etrafında semazenler ve semazenbaşı çizilmiştir.

İki plan arasında nefti yeşil renginde iki sütun görünür, bunlar resime perspektif bir görünüm kazandırıp aynı zamanda derinlik sağlamış olurlar. İki mekan yani semahane ve mutribhane ahşap bir çerçeve vasıtasıyla birbirinden ayrılırlar.

Katalog No: 171

Envanter No: 363

Fotoğraf No: 200

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: 38 x 58 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor

Resmin Tasviri: Bu resim Hz. Mevlânâ'nın dergahına aittir. İki bölümden meydana gelen kompozisyonun sağ tarafında semahane görünür. Sekizgen şeklinde tasarlanıp, ahşap korkuluklarla sınırlandırılan mekanda Şeyh Kırmızı post üzerinde durmuş, semazenler ise dönüyorlar, mutrib heyeti daha yüksek bir yerdedir ve kadınlar mahfeli de bu heyetin karşısında ahşap kafesle kapatılmıştır. İki bölüm arasına bir geçiş birimi yapılmıştır. İkinci bölüm sütun ve kemerlerden oluşmuş ortada Hz. Mevlananın sandukası vardır. Mezarın başında bir şamdan ve üstünde bir avize mevcuttur. Burada bir şeyh Pirin ayak ucunda dua etmede ve bir şamdan da buradadır. Diğer üç şahıs oturmuşlar. Her iki bölümde perspektif ve derinlik vardır. Levhanın altında celi ta'likle Resmi Dergah-ı Hazreti Mevlana (رسم درگاه حضرت مولانا) yani Hazreti Mevlana'nın dergahı'nın resmi yazılıdır. Eserin çerçevesi altın yıldızlı, bitkisel motifli ve camlıdır.

Katalog No: 172

Envanter No: 366

Fotoğraf No: 201

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Semahanede Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: 26 x 36 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor

Resmin Tasviri: Post üzerinde yeşil resim hırkası, kırmızı kemeri ve sikkesiyle oturan bir Mevlevî kudumzeni görünür. Dervişin uzun bıyıkları vardır. Resimde ışık gölge oyunlarına yer verilmiştir.

Levhanın çerçevesi altın yaldızlı, sade ve camlıdır.

Katalog No: 173

Envanter No: 803

Fotoğraf No: 202

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: 51.5 x 69 cm

Kullanılan Teknikler: Suluboya

Sanatçının Kimliği : Bilinmiyor.

Resmin Tasviri: Açık sarı renk kağıt üzerine Sadık Dedenin oturmuş vaziyette resmi yapılmıştır. Dede'nin başında açık kahve rengi Mevlevî sikkesi, sırtında yeşil hırkası vardır. Bembeyaz sakalı olan dervişin sağ elindeki teshibiyle zikretmektedir, sağ tarafta ise bir çift terlik görünür. Eser realist bir yaklaşımla çizilmiş, dede'nin göz ifadesinden kutsal kişiliği ve ruhanî bir halde olduğu anlaşılıyor. Resmin altında celi ta'lik le Sadık Dede (صادق دده) yazılmıştır. Eserin çerçevesi sade ve camlıdır.

AĞAÇ İŞİ

Katalog No: 174

Envanter No:

Fotoğraf No: 203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217 -218-219

Çizim No:

Yeri: Konya Mevlâna Müzesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.672/M.1273 ve

Boyutları: Boyu 291 m, eni: 126 cm; 291 m. uzunluğunda, 126 cm. eninde, baştan 270, ayak cephesinden 212 yüksekliğindedir.

Sanatçıların Kimliği: Abdülvahit bin Selim - Hümamüddin Muhammed bin Künak el-Konevi

Ahşabın Cinsi ve Tekniği: Ceviz Kündekari ve Kafes oyma (ajour)

Anlatımı;

Sandukanın Tezyinatı:

Ceviz ağacından yapılmış olan sandukanın baş ve ayak cephelerinin üst kısımları kasnak şeklinde kemerlidir (Fotoğraf: 203, 204, 205). Gövde, köşeli tonoz şeklinde yapılmış ve sandukanın devamlı havalandırılması için üst gövde kafes oyma (ajour) olarak işlenmiştir (Fotoğraf: 206, 207). Kaidesi, dört cepheden, meyilli pervazlarla çevrilmiştir. Pervazlarda ajour'ludur (Fotoğraf: 208, 209).

Baş cephenin kemerini çeviren yazılı bordürlerin altında ve yarım daire şeklindeki yüzey, girift ve yıldızlarla doldurulmuştur. Poligonlar, ayrıca rûmî motiflerle süslüdür. Yazılı bordürler ve dikdörtgen şeklindeki kitabeli tablaların dışında kalan diğer bordür ve panolar, girift, bol filizli Selçuklu rumileri ile süslenmiştir. Hayvanî şekillerin stilize edilerek mücerret şekle istihalesinden doğan rûmî motifler, Rum Selçukluları adı verilen Anadolu

Selçuklularının kullandıkları kıvrım ve girift dallardan ibaret bezemelerdir (Fotoğraf: 210-211).

Sandukanın iki yan cephesinde, etrafı rûmî dolgulu bordürlerle çevrili dikdörtgen şeklindeki iki pano mevcuttur. Merkezdeki bir yıldızın etrafında simetrik olarak toplanan poligon ve yıldızlardan müteşekkil bu arabesk bezemede, yine Selçuklu devri sanatında çok görülen bir süsleme unsurudur. Burada da şekillerin yüzeylerine motifler oyulmuştur (Fotoğraf: 206, 212, 213).

Genel olarak sandukanın tezyinatında, Selçuklu devrinin klasik süsleme unsurları, göze hoş gelen ve asla yormıyan bir kompozisyonla panolar halinde işlenmiştir. Bazı yazı ve motiflerin üzerine yaldız sürüldüğü, yer yer görülen, yaldız artıklarından anlaşılmaktadır.

Sandukanın Kitabeleri

I- Ön cephe:

Sandukanın ön cephesi, yarım kasnak şeklinde sivri kemerli bir pervazla yükselmiş ve pervazın her iki yüzeyi de işlenmiştir. Ön yüzünde, kemer kavsini çeviren 10 cm. eninde bir şerit üzerine kabartma Selçuklu Sülüsü ile Besmele ve Ayet'elkürsî'nin baş tarafı yazılmıştır: (Kur'an Bakara Sûresi, 255-256 ıncı ayetler)

بسم الله الرحمن الرحيم
الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تاخذه سنة و لا نوم له ما في السموات و ما في الارض من ذا الذي
يشفع

Kemeri çeviren bu yazılı şeridin altına geometrik desenler, beş köşeli yıldız ve rûmi motifler işlenmiş, altındaki ufkî şeride de aynı üslup ve istifle, ayetin devamı yazılmıştır (Fotoğraf: 207).

عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم و ما خلفهم و لا يحيطون بشيء

Pervazın arka yüzeyi de aynı şekilde işlenmiş olup (Fotoğraf: 216, 217), kemeri çeviren şerit üzerine;

من علمه الا بما شاء وسع كرسيه السموات و الارض و لا يؤده حفظهما
و هو العلي العظيم لا اكراه في الدين قد تبين الرشد

Alttaki yatay şeride:

من الغي فمن يكفر بالطاغوت و يؤمن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى
لا انفصام لها و الله سميع عليم

yazılmıştır (Fotoğraf: 218, 219),.

Ayet'in mealen tercümesi:

(Rahman ve Rahim Allahın adıyla)

Öyle bir Allah ki ondan başka yoktur tapacak. Diridir, her an yarattıklarını tedbir ve tasarruf edip durur. Ne uyuklamıya kapılır, ne uykuya dalar. Onundur ne varsa göklerde ve yeryüzünde. Kimdir izin olmadıkça onun

yanında şefaate kalkışacak? Önlerindekini de bilir, artlarındakini de. Onun bilgisinden, dilediği miktardan hiç bir şeyi kavrayamazlar. Kürsüsü gökleri de kaplayıp kucaklamıştır, yer yüzünde göğü, yeri korumak, ona ağırda gelmez. O'dur çok yüce ve çok ulu. Dinde zor yok. Gerçekten de doğru yolla azgınlık apaçık meydana çıkmıştır. Kim putları inkâr edip Allah'a inanırsa şüphe yok, öyle sağlam bir kulpa yapışmıştır ki hiç kopmaz ve o Allah herşeyi duyar, bilir. (324)

II- Sanduka cephesini üstten çeviren pervazın altındaki şerit üzerine, yine Selçuklu Sülüsü ile kabartma olarak Mevlâna Celâleddin adına şu Arapça kitabe yazılmıştır (Fotoğraf: 214) :

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين والعاقبة للمتقين ولا عدوان الا على الظالمين

Bu satırın altında 110 x 70cm ebadında bir dikdörtgen yüzey mevcuttur. Yüzeyi yandan çeviren sular, rûmi motiflerle doldurulmuş ve ortasındaki dikdörtgene, ayrı yazı ve istifle kitabelerin devamı yazılmıştır.

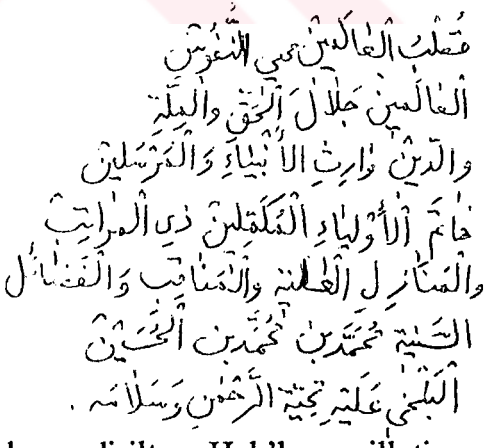
قد سعد من زار هذا القبر وهو مثيل سولنا سلطان العلماء المشارق والمغارب
نور الله الازهر في العباهب الامام ابن الامام ابن الامام اسطوان الاسلام هادي
الانام الى حضرة عزة ذي الجلال والاكرام موضح معالم الدين بعد
اندراس آياتها منير مناهج اليقين بعد ابهاس علاماتها مفتاح خزائن
العرش بحاله مظهر كنوز الفرش بتاليه مبتنم بنانين ضمائر الخلايق باز اهر الحقايق
نور منقله الكمال مهجة صورة الجمال قرة اطباق آماق العشاق محلى آماق
عارفي الآفاق باطراق محبة الاخلاق تميط اسرار الفرقانية سدار المعارف الربانية

Türkçesi: Rahman ve Rahîm Allahın adıyla. Ve ancak ondan yardım dileriz. İyi son, kendilerini günahlardan koruyanlar içindir. Allahın, zalimlerden başka

324) Gölpınarlı 1958, 36: Öztürk 1993, 51.

kimseye düşmanlığı yoktur. Şu istirahat, uyku yerini, dinlenme yurdunu ziyaret eden kimse kutludur. Burası, doğu ve batı alimlerinin sultanı, karanlıklarda parlayan, karanlıkları aydınlatan Allahın parlak nuru, İmamoğlu İmam, İmam oğlu İmam, islâm direği, celâl ve ikram sahibi olan Allahın huzuru izzetine halkın yol göstericisi (kılavuzu) , delilleri yıkılıp mahvolduktan sonra yeni baştan din alâmetlerini açıklayan, nişaneleri yıpranıp kaybolduktan sonra tekrar yakın yollarını aydınlatan, hal ile arş hazinelerinin anahtarı olan, sözüyle, yeryüzü definelerini izhar eden, halkın gönül bahçelerini hakikat çiçekleriyle süsleyen kemal gözbebeğinin nuru, cemal sûretinin ruhu, aşıkların gözbebeği; bütün dünyadaki ariflerin boyunlarını sevgi gerdanlıklarıyla bezeyen, hakla batılı ayıran, Kur'an sırlarını kavramış bulunan ve Allah bilgilerinin mihveri olan Mevlânamızın (efendimizin) uyduğu yerdir. (325)

III. Bu kitabenin altında, dikdörtgen şeklinde bir kapak mevcuttur. Kapağı çeviren sular ve iki tarafındaki şakulî şeritler, kabartma rûmîlerle müzeyyendir. 55 x 32 cm. ebadındaki kapak üzerine, yukarıdaki kitabenin devamı yazılmıştır (Fotoğraf: 215):

Türkçesi:

O, alemlerin kutbu olan, kainattakilerin ruhlarını dirilten, Hak'kın, milletin ve dinin Celâli, Tanrı habercileriyle peygamberlerin varisi; Tanrı dostlarıyla kemal sahiplerinin sonu, yüce rütbelerle, yüksek faziletler ve menkıbeler

325) Gölpınarlı 1983, 353

sahibi Belhli Hüseyin oğlu Muhammed'in oğlu Muhammed'dir. Tanrı'nın rahmeti, senâsı ve selamı üzerine olsun (326)

IV- Sandukanın arka cephesinde, aynı şekilde işlenmiş, ikinci bir kapak daha mevcuttur. Üzerine yukarıdaki kitabenin devamı ile Mevlâna Celâleddin'in 5 Cemaldelâhırının 672 Hicri (17 Aralık 1273) de vefatına ve sandukanın Selimoğlu Adbülvahid'in eseri olduğuna dair şu kitabe vardır (Fotoğraf: 216):

وَقَدِ انْتَقَلَ قَدَّسَ اللّٰهُ
نَفْسَهُ وَرَوَّحَ رَمْسَهُ
فِي خَامِسِ جُمَادِي الْأَخِرَ
سَنَةَ اثْنَيْنِ وَسَبْعِينَ وَسِتِّمَائَةٍ
هٰذَا الضَّرِيحُ مِنْ صَنْعَةِ
عَبْدِ الْوَاحِدِ سَلِيمٍ
اَلْمِعْمَارِ عَفَا اللّٰهُ عَنْهُ

Türkçesi: Allah ruhunu kutlu, toprağını mübarek etsin. Altıyüzyetmişiki yılı Cemadelâhırının beşinci günü ahirete göçtü. Bu merkad, Tanrı onu affetsin, mimar Selimoğlu Abdülvahid'in san'at eserlerindendir. (327)

V- Sandukanın ön cephesinde ve üstteki şerit üzerinde Mevlâna'nın Divan-ı Kebir adlı eserinden seçilmiş 9 beyitlik bir gazel yazılıdır. Gazel, ön cepheden başlamakta ve sandukayı çevirmektedir:

1) بروز مرگ چو تابوت من روان باشد — گمان مبر که مرا در دراین جهان باشد
2) برای من مگری و مگو دریغ دریغ — به دام دیو درافتی دریغ آن باشد
3) جنازه‌ام چو ببینی مگو فراق فراق — مرا وصال ملاقات آن زمان باشد
4) مرا گور سپاری مگو وداع وداع — که گور پرده جمعیت جنان باشد

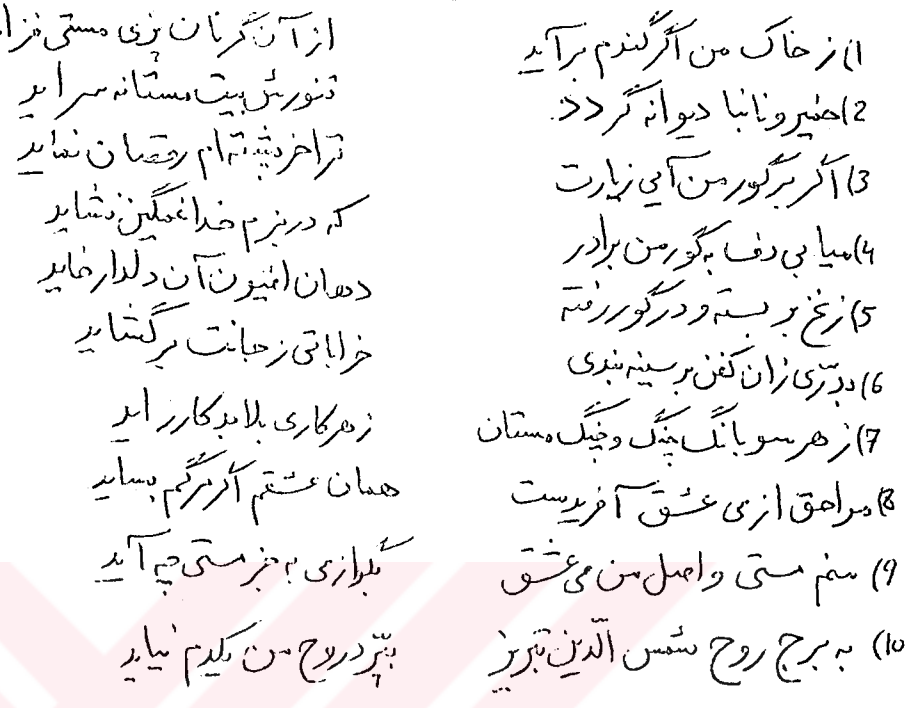
326) Gölpınarlı 1983, 354.
327) Gölpınarlı 1983, 354.

5) فروشدن چو بینی برآمدن بنگر — غروب شمس و قمر را چرا زیان باشد
6) تو را غروب نماید ولی شروق بود — لحد چو حبس نماید خلاص جان باشد
7) کدام دانه فرو رفت در زمین که نرست — چرا ببارهٔ انسانت این گمان باشد
8) کدام دلو فرو رفت و پر برون نامد — ز چاه یوسف جان را چرا امان باشد
9) دهان چو بستی ازین سوی آن طرف بگشا — که های و هوی تو در جو لامکان باشد

Türkçesi:

1. Öldüğüm gün, benim tabutumu omuzlar üzerinde gördüğün zaman, ben de bu cihanın derdi var sanma.
2. Bana ağlama, yazık yazık, vah vah deme. Şeytanın tuzağına düşersen, vah vah'ın sırası o zamandır, yazık yazık o zaman denir.
3. Cenazemi gördüğün zaman ayrılık ayrılık deme. Benim buluşmam, görüşmem o zamandır
4. Beni mezara koyunca elveda elveda deme. Mezar, cennet topluluğunun perdesidir.
5. Batmayı gördün ya, doğmayı da seyret. Güneşle aya batmadan ne ziyan gelir ki.
6. Sana batma görünür ama, o doğmadır. Mezar, hapishane gibi görünür ama, canın (hapisten) kurtuluşudur.
7. Yere hangi tohum ekildi de tekrar bitmedi. Neden insan tohumuna gelince bitmeyecek zannına düşüyorsun.
8. Hangi kova kuyuya salındı da dolu olarak çıkmadı. Can Yusufu kuyuya düşünce niye ağlasın.
9. Bu tarafta ağzını yumdun mu, o tarafta aç. Çünkü artık hay huyun, **mekansızlık âleminin boşluğundadır** (Fotoğraf: 204, 206, 211).

VI-Sandukanın ön cephesinden başlayan ve alttan onu çeviren şerit üzerinde Divan-ı Kebir'den alınmış, 10 beyitlik şu gazel yazılıdır (Fotoğraf: 208, 209, 218, 219):

Türkçesi:

1. Eğer toprağımdan buğday çıkar da, o buğdayın unuyla ekmek pişirirsen o ekmek sarhoşluğunu arttırır.
2. Hamur da deli olur, ekmekçi de, ve fırını sarhoşça beyitler terennüm eder.
3. Mezarımı ziyarete gelirsen üstümdeki toprak yığını, oynuyor görnür sana.
4. Kardeş, mezarıma defsiz gelme, çünkü Tanrı meclisinde dertli olmak yaraşmaz.
5. Çenem bağlanmış, mezarda yatıp uyumuşum amma, ağzım, sevgilinin verdiği afyonu çiğnemede, onu meze yapmada.
6. Kefenimden bir parçacık yırtar da göğsüne bağlarsan canından sarhoşluğa bir kapı açılır.
7. Her yandan sarhoşların çalıp çağırmasını duyarsın, işin iş olur, her işten mutlaka bir başka iş doğar sana.
8. Tanrı beni aşk şarabından yaratmıştır. Ölsem, çürüsem bile gene o aşkım ben.

9. Ben öğlesine bir sarhoşum ki aslım aşk şarabı. Söyle bakalım, şaraptan sarhoşluktan başka ne doğar?
10. Ruhum, Tebrizli Şemseddin'in ruhunun konduğu burca uçarda bir daha gelmez artık.

VII- Sanduka'nın arka cephesindeki kemerli yüzeyin üst kısmında ve kemeri çeviren şerit ile yatay şerit üzerinde, yine Divan-ı Kebir'deki bir gazelin şu mısraları yazılıdır: (Fotoğraf: 216, 217, 218)

1) چون جان توئی ستانی چون شکرست مردن - با تو زجان شیرین شیرین ترست مردن
2) بردار این طبق را زیر امید حق را باغست و آب حیوان گر آرزوست مردن
3) این سر نشان مردن آن سر نشان زادن

Türkçesi:

1. Canı, sen aldıktan sonra, ölmek şeker gibi tatlı bir şey. Seninle olduktan sonra, ölüm tatlı candan daha tatlı.
2. Kaldır şu tabağı, çünkü Tanrı Halil'i arzularsa ölüm, bağdır, bahçedir, ab-ı hayattır.
3. Burada ölümdür amma, o yanda doğumdur. . .

VIII- Sanduka'nın dört cihetinde, kaide, eşkenar dörtgen şeklinde, kafesli birer pervaz mevcuttur (Fotoğraf: 203, 208, 218, 219). Dört ayrı parçadan ibaret pervazlar, etek şeklinde satıha yayılmış ve ufkî kenarları üzerine Mesnevi'den seçilmiş şu beyitler yazılmıştır:

باز سلطانم کشم نیکو پیم تا نخارد زاده ام دلبر تنم

Türkçesi: Padişahın doğanıyım, güzelim, izim kutlu. Leşe tenezzül etmem, akbaba değilim ben. (Mesnevi, C.VI b: 4140

باز جانم باز صد صورت تند زخم بر ناقه نه بر صالح زند

Türkçesi: Can doğanım, yine yüzlerce suret dokur. Deveyi yaralar, Sâlih'i değil. (Mesnevi, C.IV b: 2648)

حال صالح گر بر آرد یک شکوه صد چنان ناقه بزاید متن کوه

Türkçesi: Salih, bir kudret gösterdi mi dağ, onun gibi yüzlerce deve doğurur. (Mesnevi, C.IV b: 2649)

چشم دولت سحر مطلق می کند روح سند منصور انا الحق می کند

Türkçesi: Devlet gözü, mutlaka sihirler göstermededir. Rûh, Mansûr olmuştur, Enel-Hak demededir. (Mesnevi, C.Vb: 2536)

صورت معشوق چون شد در نهفت رفت و شد با معنی معشوق جفت

Türkçesi: Sevgilinin sûreti gizlenince, gitti de sevgilinin mânasıyle eş oldu. (Mesnevi, C.VI b: 4617)

جسم ظاهر عاقبت خود رفتنست تا ابد معنی بخواهد شادزیست

Türkçesi:
Zaten görünen beden, sonunda gitmek için kurulmuştur. Fakat mâna, ebediyen neşeli bir halde yaşıyacaktır. (Mesnevi, C.VI b: 4873)

آن شتاب از رفت هم بر پوست رفت دوست بی آزار سوی دوست رفت

Türkçesi: O darılış, o zahmet, olduysa bile ancak bedene oldu. Sevgiliyse incinmeden, zahmetsizce sevgiliye gitti, ona kavuştu (Mesnevi, C.VI b: 4874)

من شدم عریان ز تن او از خیال می خرامم در نهایت الوصال

Türkçesi: Ben tenden soyundum, o hayalden soyundu. Artık vuslat ilinin en ileri makamlarında salınmadayım. (Mesnevi, C.VI b: 4619)

کارگاه صنع (گنج) حق در نیستی ست غرهٔ هستی چه دانی نیست چیست؟

Türkçesi: Tanrı sanatının iş yurdu, tezgâhı, yokluktadır. Varlığa aldanmışsın, yok nedir, ne bilirsin sen? (Mesnevi, C.III b: 4515)

جمله استادان پی اظهار کار نیستی جویند رجای آنکسار

Türkçesi: Bütün ustalar hünerlerini göstermek için yokluk ararlar, sınıklık isterler. (Mesnevi, C.VI b: 1468)

لاجرم استاد استادان صمد کارگاهش نیستی ولا بود

Türkçesi: Hâsılı ustaların ustası ihtiyaçsız ,Tanrının iş yurdu da yokluktur. (Mesnevi, C.VI b: 1469)

هرکجا این نیستی افزون تراست کار حق و کارگاهش آن سراست

Türkçesi: Bu yokluk nerde daha fazlaysa Tanrının işi de oradadır, tezgâhı ve iş yurdu da orada. (Mesnevi, C.VI b: 1460)

نیستی چون هست بالاتر حلبق برهمه بردند درویشان سبق

Türkçesi: Yokluk, rütbelerin en üstünü olduğundan yoksullar, herkesi geçmişler, öndülü almışlardır. (Mesnevi, C.VI b: 1461)

زانکه کان و مخزن سرّ خدا نیست غیر نیستی در انجلا

Türkçesi: Çünkü tanrı sırrının mâdeni ve hazinesi, yokluktan başka bir yerde tecelli etmez. (Mesnevi, C.VI b: 1367)

چون نه شیری هین منه تو پای پیش کان اجل گرگست و جان تست میش

Türkçesi: Aslan değilsen kendine gel, ayağını ileriye atma. Çünkü ecel kurttur, canınsa bir koyun. (Mesnevi, C.III b: 3998)

ورز ابدالی و میشت شیر شد　　این آکه مرگ تو سرزیر شد

Türkçesi: Fakat abdaldensen, koyunun arslan kesilmişse emin olarak gel, ölümün alt olmuştur artık. (Mesnevi, C.III b: 3999)

کیست ابدال آنکه او مبدل شود　　خمرتش از تبدیل یزدان خل شود

Türkçesi: Abdal kimdir? Nefsi ruha dönen, şarabı, Tanrı tedbirleriyle sirke kesilen (Mesnevi, C.III b: 4000)

هست از روی بقای ذات او　　نیست گشته وصف او در وصف هو

Türkçesi: Varlığı, Tanrı zatının varlığındadır. Vasfi, tanrı vasfından yok olmuştur. (Mesnevi, C.III b: 3670)

چون زبانهٔ شمع پیش آفتاب　　نیست باشد هست باشد در حساب

Türkçesi: Güneşin önündeki mum alevi gibi, bir bakımdan yoktur, bir bakıma vardır. (Mesnevi, C.III b: 3671)

می پرد چون آفتاب اندر افق　　با عروس صدق و صورت چون تتق

Türkçesi: Güneş gibi, doğruluk geliniyle tanyerinde uçup durur, sureti de gelin duvağına benzer. (Mesnevi, C.III b: 3578)

إنّهم تحت قبابی کامنون　　جز که یزدانشان نداند زآزمون

Türkçesi: Şüphe yok ki onlar, benim kubbelerimin altında gizlidirler. O yüzden de Tanrıdan başka kimsecikler bilmez onları. (Mesnevi, C.III b: 3667)

درخور دریا نشد جز مرگ آب　　خم کن و الله اعلم بالصواب

Türkçesi: Su kuşundan başkası denizde yüzemez. Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir, anlayı ver artık. (Mesnevi, C.III b: 3384)

IX- Sanduka'nın sağ cephesinde, dikdörtgen şeklindeki rumî ve geometrik bezemelerle doldurulmuş panonun üzerinde, karşılıklı iki kitabe vardır. Şakulî yazılan kitabelerin ilkinde, Sanduka'yı imal eden sanatkâra ait şu satır okunmaktadır:

عَمَلَ هُمَامُ الدِّينِ مُحَمَّدِ بْنِ كُنَاكَ الْقُنَوِي

Okunuşu: Amel-i Hümamüddin Muhammed bin Künâk (Genak el-Konevî)

Türkçesi: Konyalı Künak oğlu Hümamüddin Muhammed (bu sandukayı) yaptı. (328)

Diğer kitabe bunun karşısında ve şöyledir:

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ

Ayetin meali: Allah'ın vaadi haktır; dünya hayatı sizi sakın aldatmasın, O yaman aldatıcı, sizi Allah hakkında/Allah ile aldatmasın (329)

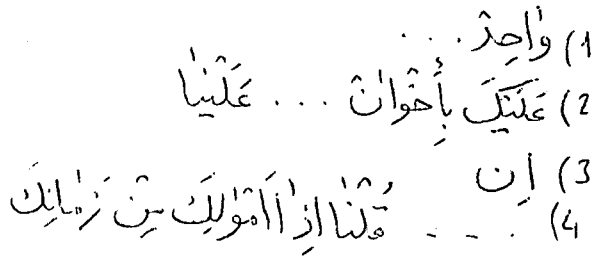
X- Sandukanın kaidesini çeviren meyilli pervazlar muşarabî (330) ile süslenmiş ve üzerine kûfî yazılar işlenmiştir (Fotoğraf: 203, 208, 209, 218, 219). Zamanla gerek muşarabî ve gerekse kûfî yazıyı teşkil eden ahşap parçaların bir kısmı kaybolmuş ve elimize geçen parçalarla birlikte restore edilmiştir. Okunabilinen kûfîler şöyledir:

---

328) Kur'an-ı Kerim, Lukman Suresi, ayet: 33

329) Öztürk 1993, 377

330) Arseven III/1966, 1845'de Müşrefiye, Arap evlerinde ve bilhassa Mısırda evlerin yukarı katlarından sokağa doğru taşkın olarak, küşük tahta çubuk parçalarının kafes gibi birbirine takılması suretiyle yapılmış cumbâ ve şahnişin. Mısırlılar buna muşrabıyya derler.

1- Vahid

2- Aleyke bi ihvan ... aleyna

3- İn veya İnne

4- Kulna izâ emvalike min zemanike

Sandukayla ilgili eklememiz gereken noktalardan biride, onun ayakta olmayışıdır. Sandukaya bakılınca yüksek olan başcephesinin görünüşü bazı yanlış rivayetlere yol açmıştır. (331)

331) Akyurt 1936, 113-127: Uzluk 1946, 39: Mayer 1956, 34: Elgin 1958, 16-18: Konyalı 1964, 664-674: Önder 1962, 290-304: Karamağaralı 1966, 38-42: Eflaki I/1473, 236-237, 375: Gölpınarlı 1983, 351-356: Önder 1983, 79-92: Erol (tarihsiz) 1-7: Bayburtoğlu 1993, 59-62, 126-127.

Katalog No: 175

Envanter No:

Fotoğraf No: 220- 221- 222

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Semahanesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Galata Mevlevîhanesi H.897/M.1491 (332) yılından kurulduğuna göre minber 15. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir.

Ölçüleri: Çok yüksek olduğundan alınamadı.

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Anlatımı: Ahşaptan yapılmış, mihrabın sol tarafındadır. Mimberin kapı köşeliklerinde birer yaldızlı Mevlevî sikkesi görünmektedir (Fotoğraf: 220). Köşk bölümünün üstünde ise alemin bulunduğu yere Mevlevî külahı, üzerine altın yaldızla boyanmış Mevlevî semazenine çok benzeyen bir figür yapılmıştır (Fotoğraf: 221, 222). Bu figür oldukça stilize edilmiştir.

---

332) Şehsuvaroğlu 1962, 9: Şehsuvaroğlu 1964, 29: Enginün 1976, 23: Dayıoğlu 1994, 152

Katalog No: 176

Envanter No: 2678

Fotoğraf No: 223-224-225

Çizim No:

Yeri : İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Deposu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Alınlıktaki "C", "S" kıvrımlarına nazaran 19. yüzyıla tarihlenebilir. (333)

Ölçüleri: 37 x 95 cm

Sanatçının Kimliği : Ebubekir Necip Efendidir.

Anlatımı: Levha ahşap üzerine kağıt yapıştırılarak hazırlanmıştır. Eserin üst kısmı profilli bir şekilde taçlandırılmıştır. (Fotoğraf: 223) Oval bir kartuş içerisine alınan yeşil destarlı Mevlevî sikkesi çiçeklerle bezenmiştir. (Fotoğraf: 224-225) Bunun altında ta'likle Hz. Mevlâna hakkında yazılan 18 beyitlik kaside vardır.

---

333) Arık 1976, 30

CAM

Katalog No: 177

Envanter No: 3361

Fotoğraf No: 226

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: Taban çapı: 5.3 cm Ağız çapı: 8.8 cm Yüksekliği: 14.5 cm

Cinsi : Renksiz cam

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor

Anlatımı: Beykoz işi (334) şekerlik renksiz camdan yapılmış, ağıza doğru genişleyen konveks gövdeli ve halka tabanlıdır. Üzeri baklava kesmeli ve bitkisel motiflerle altın yaldız bezemelidir. Kapak tutamağı Mevlevî başlığı şeklindedir. Kulpun bu şekilde yapılışını Beykoz imalathanesi'nin kurucusu Mevlevî dervişi Mehmed Dede'nin bir etki ve hatırası saymak belki de isabetsiz bir tahmim olmaz (335)

---

334) Arseven I/1983, 217: Aslanapa 1984, 341: Tansuğ 1991, 76: Küçükerman 1994, 24 Beykoz işi III. Selim Han zamanında boğaz içinde Beykozda Mehmed Dede isminde bir Mevlevî tarafından bir imalathane açılarak orada yaldızlı ve süslü billur kaseler, sahanlar, şişeler ve saire gibi cam eşya yapmıştı. Bu çalışmalar dünya nitelik standartlarına sahipti. Beykoz işi denilen bu cam işleri bugün çok nadirdir.

335) Bayramoğlu 1994, 12

Katalog No: 178

Envanter No: 3344

Fotoğraf No: 227

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: Taban çapı: 6.7 cm Ağız çapı: 9.5 cm Yüksekliği: 13.6 cm

Cinsi : Renkli cam

Sanatçının Kimliği: Rıfattır. Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Beykoz işi şekerlik lacivert, kobalt mavisi camdan yapılmış (336), ağıza doğru genişleyen konveks gövdeli ve halka tabanlıdır. Tutamağı sikke şeklindedir. Kapağı ve gövdesi üzerinde altın yaldızla çiçek dalları yapılmıştır.

336) Bayramoğlu 1994, 13

Katalog No: 179

Envanter No: 3294

Fotoğraf No: 228-229

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl (337)

Ölçüleri: Taban çapı: 6.8 cm Ağız çapı: 11.8 cm Yüksekliği: 18.2 cm

Cinsi : Renksiz cam

Sanatçının Kimliği: Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Beykoz işi kapaklı kavanoz renksiz camdan yapılmış; silindirik gövdeli, halka tabanlıdır. Kapak tutamağı Mevlevî sikkesi şeklindedir. Tabanda ve ağızda altın yaldız kontur bulunmaktadır. Üzeri baklava kesmeli ve altın yaldızlı bitkisel motiflerle bezenmektedir.

337) Küçükerman 1994, 22

Katalog No: 180

Envanter No: 3293

Fotoğraf No: 230

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl (338)

Ölçüleri: Taban çapı: 7.3 cm Ağız çapı: 11.5 cm Yüksekliği: 17.5 cm

Cinsi : Renksiz cam

Sanatçının Kimliği: Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Beykoz işi şekerlik şeffaf camdan yapılmıştır. Ağıza doğru genişleyen konveks gövdeli ve halka tabanlıdır. Üzeri baklava kesmeli ve altın yaldızlı bitkisel motiflerle bezenmektedir. Kapak tutamağı sikke şeklindedir.

338) Bayramoğlu 1994, 10, 13: Küçükerman 1994, 24

Katalog No: 181

Envanter No: 9245

Fotoğraf No: 231

Çizim No:

Yeri : İstanbul Sadberk Hanım Müzesi Deposunda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri: Yüksekliği 38 cm.

Cinsi : Renkli cam

Sanatçının Kimliği: Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Beykoz işi, çeşmibülbül (339) sürahi'nin altı geniş, boyun kısmı ise dardır. Tutacağı burmalıdır. Kapağının üzerinde destarlı Mevlevî sikkesi mevcuttur. Eserin üzerinde mavi ve beyaz çizgiler dikkatimizi çekmektedir.

339) Bayramoğlu 1994, 10, 13

MEZARTAŞI

Katalog No: 182

Envanter No:

Fotoğraf No: 232-233

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı (340) Bu taş1929'da türbeye getirilmiştir. (341)

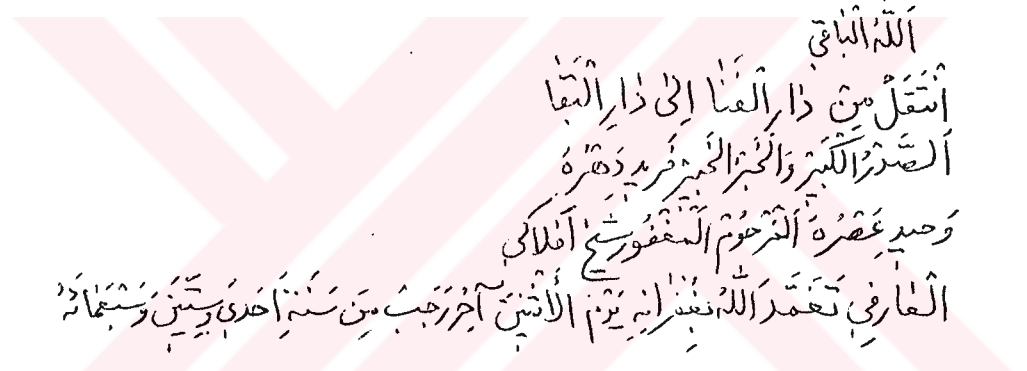
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.761/M.1359 (342)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Taş'ın önyüzünde beş satır nesih yazı

اَللّٰهُ الْبَاقِي
اِنْتَقَلَ مِنْ دَارِ الْفَنَا اِلَى دَارِ الْبَقَا
اَلصَّدْرُ الْكَبِيْرُ وَالْحَبْرُ الْخَبِيْرُ فَرِيْدُ دَهْرِهٖ
وَوَحِيْدُ عَصْرِهٖ اَلْمَرْحُوْمُ الْمَغْفُوْرُ شَيْخُ اَفْلَاكِي
اَلْعَارِفِي تَغَمَّدَهُ اللّٰهُ بِغُفْرَانِهٖ يَوْمَ الْاَثْنَيْنِ آخِرَ رَجَبٍ مِنْ سَنَةِ اِحْدٰى وَسِتِّيْنَ وَسَبْعِمَائَةٍ

Allah-ul Bâkî

İntekale min dar-il fenâ ila dar-il bâkâ

Essedr-ul Kebîr vel habr-ul habîr feridi dahrehu

Vahid-i asrıhu el-merhûm vel-mağfur Şeyh Eflakî (Bkz. hattatlar bölümüne)

El Arifi tegammedallahu bi gufranihi yavmel esnin ahır recep sene ahedi ve sittine ve seb'amauhu

---

340) Gölpınarlı 1963, 20: Uludağ 1991, 208'de Hamûşân, susanlar, susanların yeri-yurdu anlamına gelen bu Farsça sözler, Mevlevîlerce ölmüşlere ve mezarlığa denir.

341) Uyar 1949, 34; Gölpınarlı 1983, 131 de Eflakî Topbaş denen birisinin evinin avlusunda medfundu. 1929'da, evin yıkılması üzerine türbeye yerleştirilmiştir.

342) Uyar 1949, 34

Türkçesi: Bakî olan Allah

(Tanrıdır kalan). Büyük bilgin, herşeyi gereğince bilip haber veren, zamanının eşsiz, asrının tek âlimi, rahmete mazhar olmuş ve suçları örtülüp bağışlanmış olan Arif'e mensup bulunan Eflakî, yediyüz altmış bir yılı recebinin sonuncu pazartesi günü yokluk evinden varlık yurduna göçtü, Tanrı onu rahmetine ulaştırsın, suçlarını affetsin. (343)

Boyutları: 17 x 36 cm Kalınlık: 7 cm

Kimliği: Şeyh Ahmed Eflakî el- Arifî

Anlatımı: Sivri kemerli, dilimli bir şahidedir. Dış yüzünde 5 satır yazı vardır. Bunlar paralel şeritlerle birbirinden ayrılmıştır (Fotoğraf: 232). Taşın iç yüzünde ise uzunca iki şamdan, ortasında asılı bir kandil görülmektedir. Kandil ve şamdanların çevresinde yapraklı dallardan oluşmuş süslemeler vardır (Fotoğraf: 233).

343) Gölpınarlı 1983, 13

Katalog No: 183

Envanter No: 127

Fotoğraf No: 234-235

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı getirilmiştir.

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.858/M.1454

Malzemesi:

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 9 satır, celî sülüs yazı

هو الباقی
مرحوم جنتمکان فردوس آشیان
غازی ابو الفتح سلطان محمد
خان علیه الرحمه والغفران
حضرتلرینك قوفه جیلق
خدمتیله شرفیاب اولان
مقلب العارفین مرحوم قوفه جی
علی دده روحنه الفاتحه
سنه ۸۵۸

Türkçesi:

Hüve-l bâkî

Merhûm cennet mekân firdevs- âşiyân

Gâzî Ebu'l-feth Sultân Mehmed

Han aleyhi'rrahme ve'l-gufrân

Hazretlerinin koafacılık (kovacılık)

Hizmetiyle şeref yâb olan

Kubül- ârifîn merhûm kofacı (kovacı)

Alî Dede rûhuna el-fâtiha

Sene 858

Boyutları: En: 31 cm Boy: 125 Cm Kalınlık: 14 cm

Kimliği : Sultan Mehmed han'ın Kofacısı (Kovacısı) Ali Dede

Anlatımı: Baş ve ayaktaşı olan mezarın şahidesi tepesinde dolama destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Uzunca dikdörtgen gövdenin üzerinde dokuz sıra yazı dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Baştaşı incelip altındaki sekizgen taşa saplanmıştır. Ayaktaşına gelince tepesi iki üst üste daireden oluşmaktadır. Alt bölümde ise kıvrık dal ve yapraklar ve üzümü andıran meyvalar görünmektedir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Katalog No: 184

Envanter No:

Fotoğraf No: 236

Çizim No:

Yeri : Afyon Gedik Ahmet Paşa Türk İslâm Eserleri Müzesi Bahçesi

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.979 (Ramazan)/M.1572

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 5 satır celî sülüs yazı

قد توفي المرحوم المغفور السعيد
الشهيد مصطفا (344) بن بداق چلبي
في شهر رمضان في ليلة القدر
سنه
٩٧٩

Türkçesi:

Kad teveffa el-merhûm el-mağfûr essâid

Eş-şahid Mustafa bin Budak Çelebi

Fi şehr-i Ramazan fi Leylet-ül Kadr

Sene

979

Türkçesi: Merhûm ve mağfur, mutlu ve şehid Budak Çelebi'nin öğlu Mustafa, ramazan ayının Kadir gecesi vefat etti. H.979/M.1572

---

344) Sâmi H. 1317/M.1899, 1357: El-Müncid 1982, 668: Devellioğlu 1990, 823'de Mustafa (مصطفى) kelimesi (ى) ye ile yazılmaktadır; halbuki bu mezartaşında (ا) elif ile yazılmıştır.

Boyutları: Boy:95 cm. Çapı: 27 cm.

Anlatımı: Silindirik formlu bir şahidedir. Gövde üzerinde alt alta yazılmış beş sıra yazı vardır. Hatlar dikdörtgen çerçeveyle sınırlandırılmıştır, ayrıca vefat tarihini belirten yazı bir kartuş içine alınmıştır.

Katalog No: 185

Envanter No: 260

Fotoğraf No: 237-238

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.991/M.1583

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Toplam 11 satır. Önyüzde 8 satır, onun sağında 3 satır.)

Önyüzde:

قد انتقل المرحوم المغفور
المحتاج الى رحمة
ربه الغفور علي ده ده
بندهٔ حضرت مولانا قدس سرّه
العزيز الواقع في ثلاث جما
دى الاولى
سنه
٩٩١

Sağda:

بندهٔ اهل
عرفان خليفه
مولويان

Türkçesi:

Önyüzde: Kad intekale'l merhûmu'l -mağfûr

El-muhtac ilâ rahmeti

Rabbihi'l -gafûr Ali Dede

Bende-i Hazret-i Mevlana Kuddise Sırrahu

El-azîz'ul vâkı' fi selase Cema

diye'l-ûlâ

Sene

991

Sağda: Bende-i ehl-i

İrfân halife-i

Mevlevîyân

Türkçesi: Merhum ve mağfur, Allah'ın merhametine muhtaç olan, Hazret-i Mevlâna Kuddise Sırrahulazîz'in bendesi (hizmetkarı) Ali Dede 3 Cemaziyelevvel Sene H.991/M.1853'de vefat etti.

Sağda: Ehl-i İrfan'ın bendesi, Mevlevîlerin halifesi

Boyutları: Çevre 78 cm. Boy: 176 cm.

Kimliği : Mevlevî Halifesi Ali Dede

Anlatımı: Silindir formlu bir şahidedir. (345) Mevlevî külahının üzerinde istivâ (346) çekilmiştir. Başlıktan gövde kısmına geçişte hafif bir daralma vardır. Baştaşının üzerinde bir kartuş içinde 8 satır alt alta yazı, bunun sağında ise 3 satır yazı daha küçük bir kartuşla sınırlandırılmıştır.

345) Gölpınarlı 1983, 285-286

346) Gölpınarlı 1963, 22: Gölpınarlı 1977, 175-177: Uludağ 1991, 261'de istivâ Mevlevîlikte sikkenin üzerine önden arkaya doğru çekilen şerite denir.

Katalog No: 186

Envanter No: 61/A

Fotoğraf No: 239

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

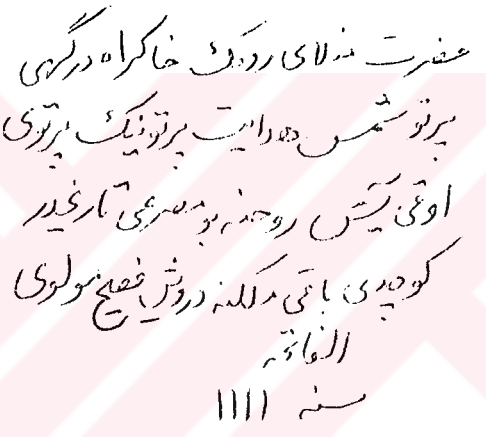
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1111/M.1699

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 6 satır, ta'lik.

Türkçesi:

Hazreti Monlayı Rûmûn hakrâh-i dergehi

Pertev-i Şems-i hidâyet pertevinin pertevi

Oku yâsîn rûhuna bu mısra-ı târîhidir

Göçtü bâkî mülküne Dervîş Fasîh-i Mevlevî

El-fâtiha

Sene 1111

Not: Mezarda iki taş vardır. Biri, Kırım Hanlarından Şahingiray'ın, diğeride şair Nihadî'nin yazdığı kitabeyi taşıyor. Böylece Fasih Dede'nin iki taşlı bir mezarı vardır.

Boyutları: En:18 cm, Boy: 91 cm. Kalınlık:17 cm.

Sikkenin üst çevresi: 55 Alt çevresi: 66 Yazı Ebadı: 18 x 49cm

Kimliği : Derviş Fasih-i Mevlevî (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Şahidenin tepesinde arakıyye mevcuttur. Bunun altında bir kartuş içinde alt alta yazılmış 6 satır yazı bulunmaktadır.

Katalog No: 187

Envanter No: 61/B

Fotoğraf No: 239

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

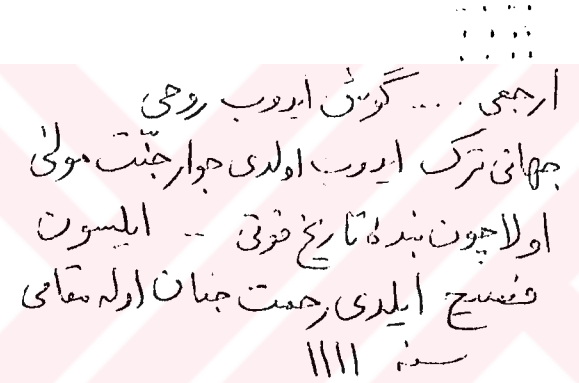
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1111/M.1699

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, sülüs yazı .

Türkçesi:

İrci'î gûş edüp rûhu

Cihanı terk edip oldu civâr-ı cennet-i Mevlâ

Ola çün bende-i târîh-i fevti eylesün

Fasîh eyledi rahmet cinân ola makâmı

Sene 1111

Boyutları: En :18 cm, Boy: 63 cm. Kalınlık :10 cm.

Yazıalanı: 16,5 cm. x 47 cm.

Kimliği : Fasih Dede

Anlatımı: Kırık başlığı olan şahidenin sekiz satır yazısı var. Hatların üç satırı silinmiştir. Gövdenin geri kalan kısmında ise alt alta yazılmış beş satır yazı görünmektedir. Bunlar yatay ve birbirine paralel çizgilerle sınırlandırılmıştır.

Katalog No: 188

Envanter No: 261

Fotoğraf No: 241

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: 16. yüzyılda, Divane Mehmed Çelebi (Sultan-ı Divanî) bazı vakit bu şekilde sikke giyerdi; mensupları da Seyfi Külah giyerlerdi (347) Dolayısıyla 16. yüzyıldan sonraya tarihlenebilir. Ayrıca üzerinde yazı ve tarih olmadığından kesin bir tarih vermemiz mümkün olmamıştır.

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Üzerinde yazı yoktur.

Boyutları: Çevre: 49 Cm. Boy: 123 cm.

Sikkenin Üst çevresi: 47 cm. Alt çevre: 67 cm Boy: 28 cm.

Anlatımı: Silindir şeklindeki şahidenin tepesinde yukarıya doğru yassılan ve bu yüzden kılıca benzeyen Mevlevî külahı görünmektedir. Seyfi (kılıç şeklinde) külahın üzerine dolama destar sarılmıştır, ayrıca tacın istivası vardır. Silindirik gövdenin üzerinde yazı ve tezyinat yoktur.

---

347) Gölpınarlı 1983, 115, 427

Katalog No: 189

Envanter No: 71

Fotoğraf No: 242

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1184/M.1770

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 5 satır, celî sülüs yazı .

الفاتحه
مرحومه ومغفوره
درویشه خدیجه
قادین روحیچون
سنه ١١٨٤

Türkçesi:

El-fatiha

Merhûme ve mağfûre

Dervişe Hatice

Kadın rûhi içün

Sene H.1184/M.1770

Boyutları: En:36/28 cm, Boy: 104 cm. Kalınlık:9 cm.

Yazı Alanı: En: 30/27 Cm Boy: 51 Cm.

Kimliği : Derviş Hatice Kadın

Anlatımı: Üçgen alınlıklı şahide'nin üst kısmında, "C", "S" kıvrımlı dal ve yaprakların oluşturduğu bir kartuş vardır. Bunun ortasında meyva tabağı görülür. Yatay bir çizgi alınlığı alt bölümden ayrılmaktadır. Daha sonra yine bitkisel bezemelerin altında 5 satır alt alta yazı görünmektedir. Bu hatlar dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca mezartaşının yukarıdan aşağıya daraldığını görmekteyiz. Şahide'nin tepesindeki resim , narturalist bir anlayışın izlerini taşımaktadır.

Katalog No: 190

Envanter No: 60

Fotoğraf No: 243

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1211/M.1796

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 6 satır, ta'lik yazı .

یا هو
اسرار دده چله‌یی ختم ایتدیکی دم
سراولدی سرین خرقه تابوته چکوب
غالب دیدی تاریخنی افسوس افسوس
همدملری حیران قودی اسرار کچوب
سنه ۱۲۱۱ ۲۷ رجب

Türkçesi:

Yâ Hû

Esrâr Dede çileyi hatm ettiği dem

Sırr oldu serin hırha-i tâbûta çeküp

Gâlib dedi târîhini efsûs efsûs

Hemdemleri hayrân kodu Esrâr göçüp

Sene 1211

27 Recep

Boyutları: En:33 cm, Boy: 123cm. Kalınlık:15 cm.

Yazı Alanı: 32 x 65 Sikke Boyu : 48 Cm.

Kimliği : Esrar Dede

Anlatımı: Şahide'nin tepesinde uzunca Mevlevî sikkesi görünmektedir. Gövde kısmında ise aşağıdan yukarıya doğru diyagonal şekilde 6 satır alt alta yazı mayil çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Mezartaşı sadedir.

Katalog No: 191

Envanter No: 16

Fotoğraf No: 244

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

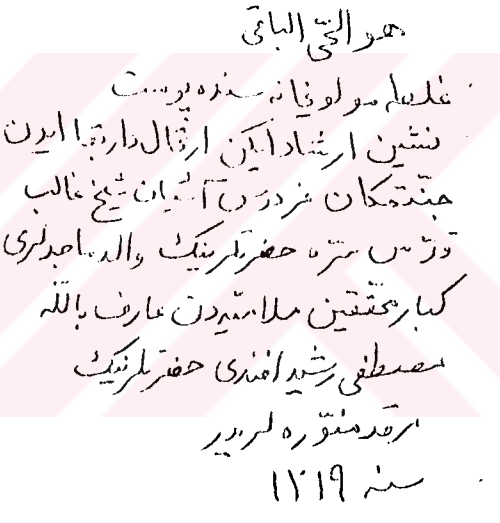
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1219/M.1804

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 9 satır, ta'lik yazı.

Türkçesi:

Hüve-l-hayyü'l-bâkî

Galata Mevlevîhânesinde Post-

Nişîn-i irşâd iken irtihâl-i dâr-ı bekâ eden

Cennet mekân firdevs-âşiyân Şeyh Gâlib

Kuddise sırrahu hazretlerinin Vâlid-i mâcidleri

Kibâr-ı muhakkikîn-i Melâmiyyeden ârif-i billâh

Mustafa Reşît Efendi hazretlerinin

Merkad-ı münevvereleridir

Sene 1219

Boyutları: En: 41 cm, Boy: 191cm. Kalınlık: 17 cm.

Yazı Alanı: 39 x 98 Cm.

Kimliği : Galata Mevlevîhanesi postnişini, Şeyh Galib'in babası Melamî Mustafa Reşit Efendi hazretleri (348)

Anlatımı: Gövde kısmı sade olan şahide'nin tepesinde dolama destarlı Mevlevî sikkesi bulunmaktadır. (349). Külah, yatay dilimlere ayrılmıştır. Yukarıdan aşağıya daralan gövde üzerinde alt alta 9 sıra yazı mail çizgilerle birbirinden ayrılıp, dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır.

348) Gölpınarlı 1931, 181
349) Gölpınarlı 1994, 41

Katalog No: 192

Envanter No: Şahide Beşiktaş Mevlevîhânesinden Divan Edebiyatı Müzesine (Galata Mevlevîhânesi) nakledilmiştir ve envanter numarası yoktur.

Fotoğraf No: 245

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

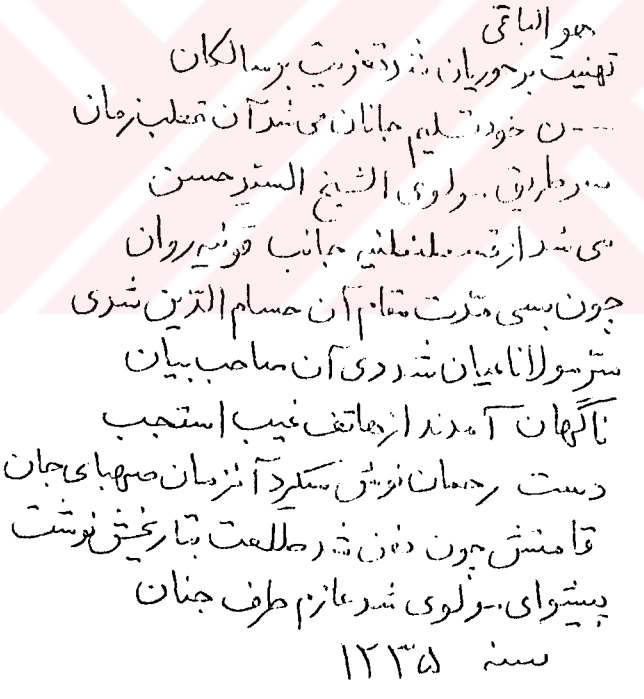
İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1235/M.1819

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 12 satır, celî ta'lik yazı.

Farsçası:

Hüve-l -bâkî

Tehniyet ber huriyân şüd te'ziyet ber salikân

.....n hod teslim-i canan mişüd an kutb-i zaman

Sertarik-i (350) Mevlevî Eşşeyh Esseyyid Hasan

Mişüd ez Kostantaniyye canib-i Konya revân

Çün besi müddet makam-ı an Hüsameddin şüdi

Sırr-ı Mevlâna ayân şüd dî an sahıb beyân

Nagehân amedend ez hatıf-ı gayb istecib

Dest-i rahman nûş mikerd an zaman sehbâyı cân

Kameteş çün defn şüd Tal'at bitarihes nivişt

Pişvâyı Mevlevî şüd azim-i terf-i cinân

Sene 1235

Türkçesi: Hurilere tehniyet, saliklere ta'ziyet (başsağlığı) O, zamanın kutbu canını canana (Sevgili yani Tanrı) teslim etti. Mevlevî yolunun başı (ulusu) Eşşeyh Seyyid Hasan İstanbul'dan, Konyaya gidiyordu. Uzun süre o Hüsameddin'in makamında oturdu Mevlâna'nın sırrı o beyân sahibine ayân oldu. Ansızın gaybdan nida geldi İstecîb (yani buyur). Cân kadehi o anda rahmanın elinden içiyordu. Bedeni gömülünce Talat ona tarih yazdı. Mevlevî öncüsü (rehberi) cennet bahçesine doğru gitti.

Boyutları: En: 43cm, Boy: 210 cm. Kalınlık: 18 cm.

Sikkenin Boyu: 37 cm. Çevresi:7 cm.

Kimliği : Sertavik-i Mevlevî Eşşeyh Esseyyid Hasan

Anlatımı: Uzunca dikdörtgen ve destarlı, sikkesi olan bir şahide'dir. Sarığa geçişte gövde kısmı daralmaktadır. Dikdörtgen gövde üzerinde alt alta 12 sıra yazı dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Fotoğrafta görünen ayaktaşı ve sanduka'nın bu baştaşına ait olması şüphelidir. (ait değil). Ayrıca taş Beşiktaş Mevlevîhanesinden buraya nakledilmiştir.

---

350) Pakalın III/1993; 1992'de Sertarik, Mevlevî tabirlerindendir. Çelebi Efendinin muavini ve Konya Mevlevîhanesi'nin şeyhi yerindeki kıdemli dedenin ünvanı idi.

Katalog No: 193

Envanter No: 146

Fotoğraf No: 246-247

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1238/M.1822

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi:8 satır, celî sülüs yazı.

هو الخلاق الباقی
رجال دولت علیه دن
توفیقی مرحوم
ومغفور الی رحمة
رتبه المغفور محبانون
محمد سعید حالت
افندینك روحیچون
الفاتحه سنه ۱۲۳۸

Türkçesi:

Hüve-l-hallâk-ül-bâkî

Rîcâl-i devlet-i aliyyeden

Tevfikî-i merhûm

Ve mağfûr ilâ-rahmeti

Rabbihi'l-gafûr muhibbândan

Muhammed Sa'îd Hâlet

Efendi'nin ruhiçün

El-fatiha

Sene 1238

Boyutları: Baştaşı, En: 33cm, Boy: 156cm. Kalınlık: 2.5 cm.
Ayaktaşı: En: 28/26 cm, Boy: 142cm. Kalınlık: 3.4 cm.

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde Mevlevî sikkesi görünmektedir. Tacdan, uzunca dikdörtgen gövdeye geçilir. Gövdenin alınlığının ortasında stilize yapraklar, sağ ve solunda ise çiçekler işlenmiştir. Bu bölümün altında 8 satır yazı dikdörtgenimsi çerçevelerle sınırlandırılmıştır (Fotoğraf: 246).

Ayaktaşının tepesinde ise ters sarkıtı andıran ve ondan daha büyük olan bölüm mevcuttur. Kemere benzeyen gövdenin üstünde yelpaze gibi açılan yaprak motifleri vardır. Altta ise iki kulplu bir vazodan yukarıya doğru yükselen bir bitki görünür. Bunun alt bölümünde meyvaları, daha üstte iki tarafa açılmış sivri yaprakları ve en üstte ortaya doğru toplanan yapraklar dikkatimizi çekmektedir. Üstteki yaprakların ortasında ise yine bitkinin meyvaları vardır. Ayaktaşı yukarıdan aşağıya doğru incelmektedir (Fotoğraf: 247).

Katalog No: 194

Envanter No: 142

Fotoğraf No: 248-249-250-251

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1257/ M.1841

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 7 satır, celî sülüs.

إِنَّا لِلّٰهِ رَاجِعُوْنَ
حضرت مولانا قدس اللّٰه سرّه الأعلا
افندیمزك خانقاهلرینده پوست نشین ارشاد
سعید محمد چلبی افندینك حرملری
عایشه شاه قمر خانمك روحیچون فاتحه
سنه ۱۲۵۷
کتبه محمد بن ... الرجائی غفرلهما

Türkçesi:

İnna ileyhi râciûn

Hazreti Mevlâna Kaddesa'llâhu sırrahu'l-a'lâ

Efendimizin hân-kâhlarında post-nişin-i irşâd

Sa'îd Muhammed Çelebi Efendi'nin haremleri

Âyişe Şâh-Kamer Hanım'ın rühiyçün fâtiha

Sene 1257

Ketebehu Muhammed bin...er Recaî gufirelehümâ

Boyutları: Baştaşı: En: 38/33cm, Boy: 150cm.

Ayaktaşı: En: 34/26 cm, Boy: 137cm

Lahidin: En: 57 cm. Boy: 184 cm. Yükseklik: 54 cm.

Kimliği: Postnişin Said Muhammed Çelebi'nin eşi Ayişe Şah Kamer Hanım.

Anlatımı: Sandukalı mezarın ön yüzünde büyük yapraklardan oluşan ve fiyonkla birbirine bağlanan bir demet vardır. Fiyonkun uzantıları sağ ve sol tarafta görülmektedir. Bunun üzerinde kalınca bir kalp motifi işlenmiştir. Önyüzün, üzerinde "C", "S" kıvrımlarından oluşan uzun yapraklar bulunmaktadır (Fotoğraf: 248-250). Bu bitkisel bezeme şeridi sandukanın üst bölümünü çepeçevre sarmaktadır. Yan kısımların ortasında bir rozet vardır. Bu rozetlerden çengel gibi sağa ve sola açılan dallar ve yapraklar mevcuttur. Birer çiçekle nihayetlenen bu bitkisel bezemeler daire şeklindedir (Fotoğraf: 251).

Fistolu baştaşının alınlığı "C", "S" kıvrımlı yapraklardan oluşmaktadır. Şahidenin dış yüzünde 7 sıra alt alta yazı bulunmaktadır (Fotoğraf: 248). Yazıları birbirinden ayırmak için yatay ve birbirine paralel çizgileri görmekteyiz. Bunlar ise izleyicide bir durgunluk hissi uyandırmaktadırlar. Son satırda Hattat Recaî'nin oğlu Muhammed'in (كتبه محمد بن ... الرجائي غفرلهما) ketebesi okunmaktadır. Baştaşının alt bölümünde iki yanda iki çiçek, ortada geniş bir fiyonk vardır. Taşın, sandukaya bağlandığı sağ ve solda birer volüt görülmektedir.

Ayaktaşının üstünde, ortada yapraklar dışarıya doğru açılmıştır yandakiler ise aşağıya eğilmiştir. Altta ise kulplu bir çiçeklik den yukarıya doğru yükselen kıvrık dallar ve bunların çiçekleri vardır. (Fotoğraf: 249- 250).

Konyada olduğu gibi Bursa Muradiye Camii haziresinde de kadın mezartaşları ve bunlardaki natürmort süslemeler dikkat çekmektedir (351).

---

351) Özer 1996, 54

Katalog No: 195

Envanter No:

Fotoğraf No: 252

Çizim No:

Yeri : İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1257/M.1841

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 18 satır celî ta'lik yazı .

هو الخلاق الباقی
حیف نوری ده کوچوب کیتدی
سال عمری ایرتجه پایانه
شهر تبکین کراسته جی زاده
دکیدی برسنون بوریرانه
خوش نویسایدی خط تعلیقی
چوق اثر بخش ایردی یارانه
خواجه نشات خوش مخلصنی
ویرمش اول ذات صاحب عرفانه
أویله بر مولوئی دل آگاه
از کلور کلسه ده بومیرانه
حرمت ایتسون جناب مولانا
اکا محشرده دستگیرانه
بیت معمله دیری رشاد
سال فوتن سئوال ایدن جانه
دهنی پر آیکن یوروب ناگاه
کوچیدی نوری ده خموشانه
الفاتحه سنه ۱۲۵۷

Türkçesi:

Hüve'l-hallâk-ül bâki
Hayf Nûri Dede göçüp gitti
Sâl-i ömrü irince pâyâne
Şöhretiken Kerâstecizâde
Dikmedi bir sütûn bu vîrâne
Hoş-nüvîs idi hatt-ı ta'lîkî
Çok eserbahş ederdi yârâne
Hâce neş'et hamûş mahlasını
Vermiş ol zât-ı sâhib - irfâna
Öyle bir Mevlevî-î dil-âgâh
Az gelür gelse de bu meydâne
Hürmet etsün Cenâb-ı Mevlâna
Ana mahşerde dest-girâne
Beyt-i mu'cemle dedi Reşâd
Sâl-i fevtin suâl eden câne
Dehenin pîr iken yumup nâgâh
Göçtü Nûrî DedeHamûşâne
El-fâtiha Sene 1257

Boyutları: Alt çevre: 73, Boy: 190 cm. Üst çevre;193 cm.
Sikkenin üst çevresi: 69 Alt çevresi: 97 cm.

Kimliği : Hattat Nûrî Dede

Anlatımı: Silindirik formlu sikkeli bir şahidedir. Mevlevî külahından gövdeye geçişte bir daralma ve tekrar genişleme vardır. Tek sıra zincir motifi altında, gövde üzerinde alt alta 18 satır yazı vardır. Şahidenin 3 te 2 lik bölümünü yazılar kapatmakatdır. Hatlar dikdörtgen çerçeveler içine alınmıştır. Taş aşağıya doğru daralmaktadır. Şahidenin kare bir mermer'e saplandığı görünmektedir.

Katalog No: 196

Envanter No: 141

Fotoğraf No: 253-254

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1262/ M.1846

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 5 satır, celî sülüs yazı.

هو الباقی
سر طریق حضرت
مولوی محمد سودی
دده روحیچون
فاتحه سنه ۱۲۶۲ فی ۱۳ را-ن

Türkçesi:

Hüve-l-bâkî

Sertarîk-i Hazret-i

Mevlevî Muhammed Sûdî

Dede rûhiçün

Fâtiha Sene 1262 Fi 13 (Nun)

Boyutları: Baştaşı: En: 29 cm, Boy: 118cm. Kalınlık: 3 cm.

Ayaktaşı: En: 21/19 cm, Boy: 119 cm. Kalınlık: 8 cm.

Kimliği: Sertarik Muhammed Sudî Dede

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde destarlı Mevlevî sikkesi ve onun altında dikdörtgen gövde üzerinde 5 sıra alt alta yazı vardır. Bu bölüm dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır (Fotoğraf: 253).

Ayaktaşı ise sivri kemer şeklinde olup en üst bölümde bir kalp çizilmiştir, bunun altında ise bir meyva dalı iki tarafa simetrik olarak açılmış yapraklarıyla görülmektedir. Bitkisel süslemenin altı boş bırakılmıştır. Taşta yukarıdan aşağıya hafif bir daralma vardır (Fotoğraf: 254).

Katalog No: 197

Envanter No: 140

Fotoğraf No: 255

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1264/ M.1848 (13.11.1848)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 7 satır, ta'lik yazı.

إنا لله وإنا إليه راجعون
حضرت مولانا قدس سره الله
بتربه الاعلا افندمزك
تربه دار عاليلرى قرماى
طريقت عليه مولويه دن
على صفايى دده نك روحيچون فاتحه
سنه ١٢٦٤ فى ٢٥ ذا

Türkçesi:

İnnâlillâh ve innâ ileyhi râci'ûn

Hazret-i Mevlâna Kuddesena'llâhu

Bi-sırrahu'l-a'lâ Efendimizin

Türbedâr-ı âlîleri kudemâ-yı

Tarîkat-i aliyye-i Mevleviyyeden

Alî Safayî Dede'nin rûhiçün fâtiha

Sene 1264 Fi 25 Za/M.1848

Boyutları: En:33 cm, Boy: 121 cm. Kalınlık:3 cm.

Kimliği: Hazret-i Mevlâna'nın Türbedarı Ali Safayi Dede

Anlatımı: Şahidenin tepesinde dal bir sikkesi vardır. Gövdeden tac'a geçişte bir daralma görülmektedir. Gövdenin üzerinde 7 satır alt alta sıralanmış yazı dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Ayaktaşı ise kırıktır.

Katalog No: 198

Envanter No: 139

Fotoğraf No: 256-257-258-259

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

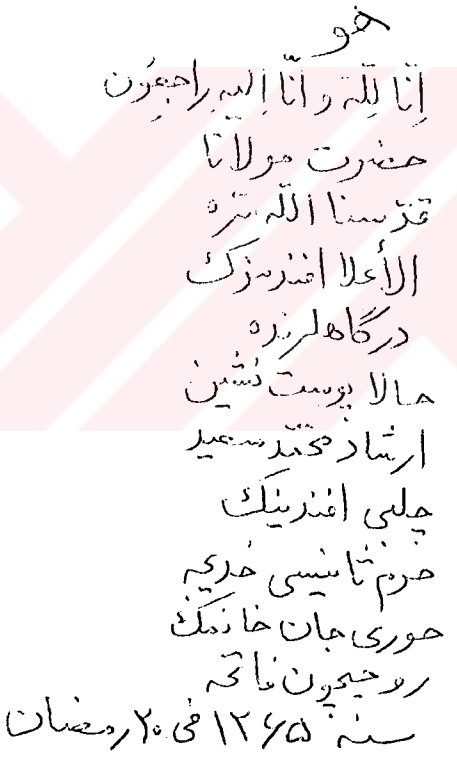
İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1265/ M.1849

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 13 satır, celî ta'lik.

هو
إنا لله وإنا إليه راجعون
حضرت مولانا
قدسنا الله سره
الأعلا افندمزك
درگاهلرنده
حالا پوست نشين
ارشاد محمد سعيد
چلبی افندينك
حرم ثانيسی خديجه
حوری جان خانمك
روحيچون ياتمه
سنه ١٢٦٥ فی ٢٠ رمضان

Türkçesi:

Hû

İnna li'llâh ve innâ ileyhi râci'ûn

Hazreti Mevlâna

Kaddesana'llâhu sırrahu'l-a'lâ

Efendimizin

Dergâhlarında
Hâlâ post-nişîn-i
İrşâd Muhammed Sa'îd
Çelebi Efendi'nin
Harem-i sânîsi Hatice
Hûrî Cân hanımın
Rühiyçün fâtiha
Sene 1265 fi 20 Ramazan

Boyutları: Sanduka: En: 70 cm. Boy: 192 cm. Yükseklik: 62 cm.
Baştaşı: En: 38/29 cm, Boy: 145cm.
Ayaktaşı: En: 34/29 cm, Boy: 139cm

Kimliği: Postnişin (352) Muhammed Said Çelebi Efendi'nin ikinci eşi Hatice Hûrî Cân Hanım.

Anlatımı: Sandukalı mezarın ayak ve baştaşı vardır. Sandukanın ön yüzünde çiçeklerden oluşmuş bir kartuş mevcuttur. Ortasında katmerli bir çiçek ve ondan çıkan şualar görünür (Fotoğraf: 258). Yanlarda ise altta ve ortada 3 çiçek, sağ ve sola çengel gibi açılmış büyük yapraklar mevcuttur (Fotoğraf: 259). Burada önyüzde olduğu gibi katmerli çiçeklerden çıkan ışık demetleri dikkatimizi çekmektedir. Sandukanın üst bölümünde, yapraklardan oluşmuş bir süsleme şeridi taşı çepeçevre sarmaktadır.

Fistolu baştaşının üst bölümünde yelpaze gibi dışarıya açılmış uzun yapraklar vardır. Kenarları ise volütlüdür. Taşın dış yüzünde "C",

352) Gölpınarlı 1963, 39: Uludağ 1991, 386'da Post-nişin, postta oturan, makam sahibi olan Şeyhe denir.

"S" kıvrımlarından oluşan kuşakla çerçevelenmiş onüç sıra yazı vardır. Burada satırlar arasında yatay çizgiler müşahade edilir. (Fotoğraf: 259).

Ayaktaşı fistolu olup tepesinde güneşi andıran bir bölüm vardır. (Fotoğraf: 257). Bunun kenarları volütlüdür. Taşın dış yüzeyinde "C", "S" kıvrımlı yapraklar ve dallar görülür.

Katalog No: 199

Envanter No:

Fotoğraf No: 260

Çizim No:

Yeri : İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi Bahçesinde. (Mezar burada değil)

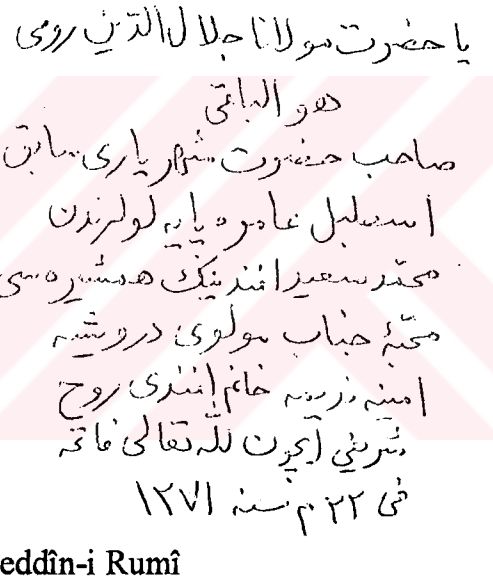
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı.

Ya Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rumî

Hüve-l-bâkî

Sâhib-i Hazret-i Şehriyârî sâbık

İstabl-ı Amire pâyelûlerinde

Mehmed Sa'îd Efendi'nin hemşiresi

Muhibbe-i Cenâb-ı Mevlevî dervîşe

Emîne Nedîme Hanım efendi rûh-ı

Şerîfi içün li'llâh-i te'âlâ fâtiha

Fi 22 M (353) "Muharrem" Sene 1271

353) Unat 1994, 98

Boyutları: En: 53 cm. , Boy: 228 cm.

Kimliği : Mehmed Sa'îd Efendi'nin kız kardeşi Mevlevî Emine Nedime Hanımefendi

Anlatımı: Beşikkemer şeklindeki şahidenin tepesinde, ortada bir Mevlevî sikkesi görünür. Külahın üzerinde Ya Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rumî yazılmıştır. Serpuş "C" ve "S" kıvrımlı yaprakların ortasına yerleştirilmiştir. Tacın üstünde katmerli bir çiçek görünmektedir. Çiçeğin dört köşesinde üçer gül mevcuttur. Süslemelerin altından Hüve-l-bâkî ile başlayan yazı kısmı (kitabe) vardır.

Katalog No: 200

Envanter No: 117

Fotoğraf No: 261

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

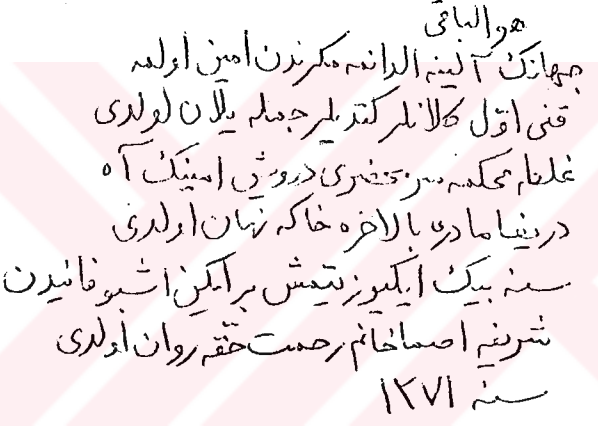
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1854

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik .

هو الباقی
جهانک آلینه الدانمه مکرندن امین اولمه
قنی اوّل کلانلر کتدیلر جمله یلان اولدی
غلطه محکمه سر محضری درویش امینک آه
دریغا ماده یا لاخره خاکه نهان اولدی
سنه بیک ایکیوز یتمش بر ایکن اشبو فانیدن
شریفه اسماخانم رحمت حقه روان اولدی
سنه ۱۲۷۱

Türkçesi:

Hüve-l bâkî

Cihânın âline aldanma mekri'nden Emîn olma

Kanı evvel gelenler gittiler cümle yalan oldu

Galata mahkeme ser-mahzarı Dervîş Emînin âh

Dirîgâ maderi bil'ahare hâke nihân oldu

Sene bin ikiyüz yetmiş bir iken işbu fânî'den

Şerîfe Esmâ Hânım rahmet-i Hakka revân oldu

Sene 1271

Boyutları: En 34/38 cm, Boy: 154 cm.

Kimliği :Galata Mahkeme Ser mahzarı Derviş Eminin annesi Şerife Esma Hanım

Anlatımı: Taşın en üst kısmında güneşi andıran bir bölümün ortasında bir çiçek vardır, daha sonra iki kıvrık ve uzun yaprağa geçilir, bunlar ise yine birer çiçekle nihayetlenip, zincir motifiyle birbirine bağlıdırlar. Bu bölümden sonra sade bir kartuşun ortasında bir sikke görülür. Sikkeden yazı alanına geçilir. Aşağıdan yukarıya yazılan 8 satırlık kitabe bölümü diyagonal çizgilerle birbirinden ayrılır.

Katalog No: 201

Envanter No: 138

Fotoğraf No: 262 - 263

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

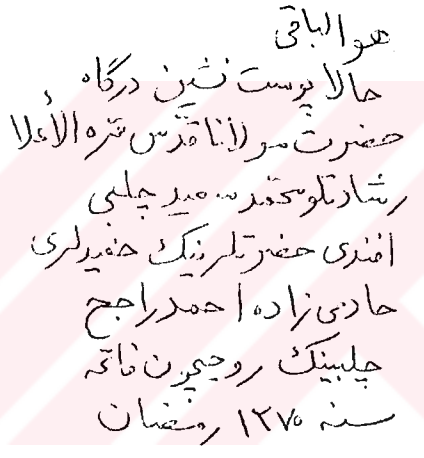
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1270/ M.1854

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı.

هو الباقی
حالا پوست نشین درگاه
حضرت مولانا قدس سره الاعلا
رشادتلو محمد سعید چلبی
افندی حضرتلرینک حفیدلری
حادی زاده احمد راجح
چلبینک روحچون فاتحه
سنه ۱۲۷۰ رمضان

Türkçesi:

Hüve-l bâkî

Hâlâ post-nişîn-i dergâh-ı

Hazret-i Mevlânâ Kuddise sırrahu'l-a'lâ

Reşâdetlû Muhammed Sa'îd Çelebi

Efendi hazretlerinin hafîdleri

Hâdimîzâde Ahmed Râcih

Çelebi'nin rûhiçün f âtiha

Sene 1270 Ramazan

Boyutları: Baştaşı: En: 27/19 cm, Boy: 102 cm. Kalınlık: 9 cm.

Ayaktaşı: En: 26/22 cm, Boy: 93 cm. Kalınlık: 7 cm.

Kimliği: Hazreti Mevlâna dergâhının postnişini Muhammed Said Çelebinin torunu Hadimizâde Ahmet Racih Çelebi

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde destarlı Mevlevî sikkesi görünmektedir. Gövde kısmı ise girintili çıkıntılı olup, üzerinde 8 sıra yazı bitkisel bezemelerle çerçevelenmiştir. Şahidede yukarıdan aşağıya doğru bir daralma görülür (Fotoğraf: 262)

Ayaktaşı ise tepesinde bir güneş, onun altında, sağlı sollu, kıvrık, dışa bükülen motifler vardır. Taş girintili çıkıntılı olup, yukarıdan aşağıya doğru hafif bir daralmayla nihayetlenir (Fotoğraf: 263)

Katalog No: 202

Envanter No: 254

Fotoğraf No: 264

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

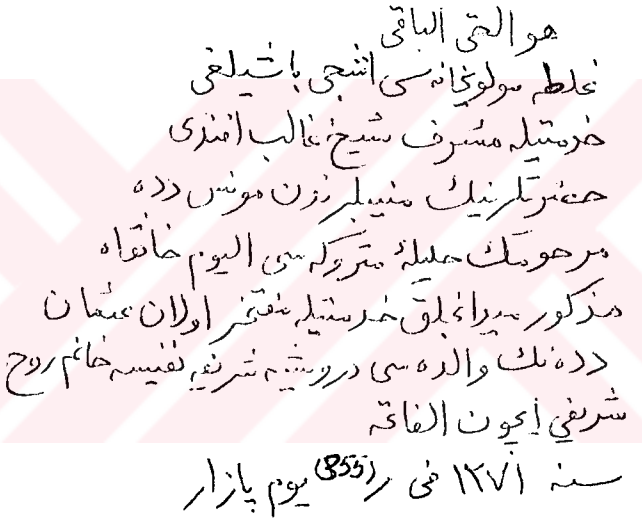
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1271/M.1855 (354)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 9 satır, ta'lik yazı

هو الحی الباقی
غلطه مولویخانه سی آشجی باشیلغی
خدمتیله مشرف شیخ غالب افندی
حضرتلرینك منیلرندن مونس دده
مرحومك حلیله متروکه سی الیوم خانقاه
مذکور میدانجیلق خدمتیله مفتخر اولان عثمان
دده نك والده سی درویشه شریفه لفیسه خانم روح
شریفی ایچون الفاتحه
سنه ۱۲۷۱ فی ر(855) یوم پازار

Türkçesi:

Hüve'l-hallâk-ül bâkî

Galata Mevlevîhanesi aşçıbaşılığı

Hidmetiyle müşerref Şeyh Gâlib Efendi

Hazretlerinin munîblerinden Mûnis Dede

Merhumun halîle-i metrûkesi elyevm Hânkâh-ı

Mezkûr meydâncılık hizmetleriyle muftehar olan Osman

---

354) Unat 1994, 86
355) Unat 1994, 98

Dede'nin Vâlidesi Dervişe Şerife Nefise Hanım ruh-ı Şerifi içün
el-fâtiha Sene 1271 Fi R-Yavm Pazar, R(Rebiyülâhir)

Boyutları: En: 41/29 Boy: 156 cm. Kalınlık:5 cm.

Kimliği : Munis Dede'nin eşi, Osman Dede'nin annesi Dervişe Şerife Nefise Hanım

Anlatımı: Şahide'nin tepesinde kıvrık dallardan oluşan kartuşun ortasında Mevlevî sikkesi görülmektedir. Gövde kısmında alt alta sıralanmış 9 satır ta'lik hat aşağıdan yukarıya doğru yazılmıştır bu yazılar diyagonal çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Bu bölümün sekizinci satırının sağında ve solunda birer çiçek vardır. Baştaşı yukarıdan aşağıya doğru daralıp dikdörtgen bir taşa saplanmıştır.

Katalog No: 203

Envanter No: 189

Fotoğraf No: 265

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Hamûşânı

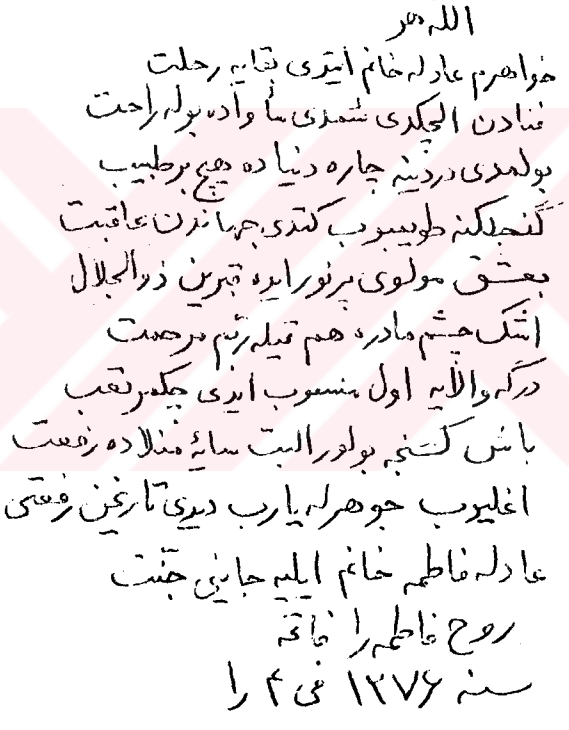
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1276/M.1860

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 13 satır, ta'lik yazı.

الله هو
خواهرم عادله خانم ایدی بقایه رحلت
فنادن الجکدی شمدی ماوادہ بوله راحت
بولمدی دردینه چاره دنیاده هیچ بر طبیب
گنجلکنه طویمیوب گتدی جهاندن عاقبت
بعشق مولوی پرنور ایده قبرین ذوالجلال
اشک چشم مادره هم تیله رحمت
درگه والایه اول منسوب ایدی چکمز تعب
باش گتنجه بولور البت سایهٔ مندلاده رفعت
اغلیوب جوهرله یارب دیدی تاریخین رفعتی
عادله فاطمه خانم ایله جایین جنت
روح فاطمه را فاتحه
سنه ۱۲۷۶ فی ۴ را

Türkçesi:

Allâh Hû

Hâherim Âdile Hanım etdi bekâya rihlet

Fenâdan el çekti şimdi me'vâda bula râhat

Bulmadı derdine ,çâre dünyada hîç bir tabîb

Gençliğine doymayıp gitti cihândan âkibet

Bî-aşk-ı Mevlevî pür-nûr ede kabrin zûl'celâl
Eşk-i çeşm-i mâdere hem kıla Rabbim merhamet
Dergeh-i vâlâye ol mensûb idi çekmez ta'ab
Baş kesince bulur elbet sâye-i Monlâ'da rif'at
Ağlayıp cevherle yâ Rab dedi tarihin Rif'atî
Âdile Fâtıma hanım eyleye cayını cennet
Rûh-ı Fâtıma-ra fâtihâ
Sene 1276 Fi 4 (Ra) (Rebiyülevvel)
Boyutları: En: 32/41 cm, Boy: 209cm
Kimliği : Adile Fatıma Hanım

Anlatımı: Beşikkemer şeklindeki mezartaşının tepesinde, ortada bir Mevlevî sikkesi vardır. Külahtan etrafa yayılan şualar dikkati çekmektedir. Serpuşun altında çapraz şekilde iki sedef, bunların içinde başaklar görünmektedir. Çapraz sedeflerin ortasında ise katmerli bir çiçek bulunmaktadır.

Şahidenin üzerinde diyagonal bir şekilde 13 satır yazı vardır. Bunlar mail ve paralel çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Hatların aşağıdan yukarıya doğru yazılışı bir hareketlilik meydana getirmektedir. Yazının çevresi çiçekler ve kıvrık yapraklarla kuşatılmıştır.

Katalog No: 204

Envanter No: 62

Fotoğraf No: 266-267-268-269

Çizim No:

Yeri : İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi Hamûşânı

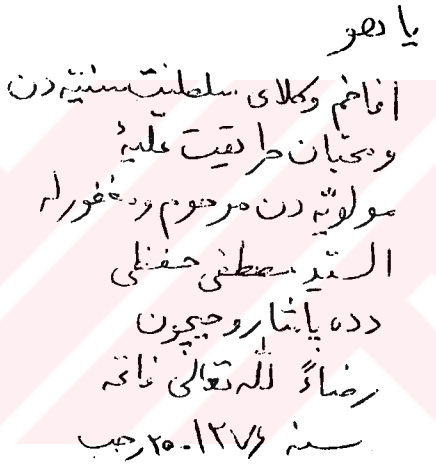
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1276/M.1860 (20 Recep)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı.

Türkçesi:

Ya Hû

Efâhim-i vükelâyı saltanat-ı seniyyeden

Ve mühibbân-ı tarîkat-ı aliyye-i

Mevleviyyenden merhûm ve mağfûrün leh

Es-seyyid Mustafâ Hıfzî

Dede Paşa ruhiyçün

Rızâen li'llâhi te'âlâ fâtiha

Sene 1276, 20 Recep

Boyutları: Bulunamadı.

Kimliği : Osmanlı kabine üyesi ve Mevlevî Seyyid Mustafa Hıfzı Dede Paşa .

Anlatımı: Sandukalı mezarın baş ve ayaktaşları vardır. Sanduka dikdörtgen prizma şeklindedir. Önünde geometrik süsleme olarak bir sekizgen işlenmiştir (Fotoğraf: 266).

Fistolu baştaşının tepesinde Mevlevî sikkesi vardır (Fotoğraf: 266). Serpuşa geçişte gövde kısmı daralmaktadır. Taşın dış yüzünde sekiz sıra yazı, bitkisel bezemelerle çerçevelenmiştir. İç kısımda kulplu bir vazodan yukarıya doğru uzanan kıvrık dallı bir bitki görünmektedir. Bunun dallarında beş gül vardır. Şahide bir payeye oturtulup sandukaya bağlanmaktadır.

Ayaktaşının üst bölümünde, ortada katmerli bir çiçek, yanlarında iki gül ve dört çiçek görülür (Fotoğraf: 268). Bunun altında bir kartuş mevcuttur. Daha sonra baştaşında gördüğümüz süslemeler iç ve dış yüzeyde aynen tekrarlanmış. Ayaktaşıda sandukaya bağlanmaktadır.

Mezarın üstüne demir bir kafes yapılmıştır ve alemin yerine sikke konmuştur (Fotoğraf: 269).

Katalog No: 205

Envanter No: 136

Fotoğraf No: 270-271

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

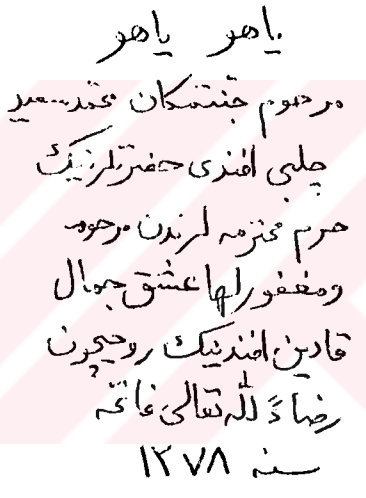
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1278/ M.1861

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi:8 satır ta'lik yazı.

Yâ Hû Yâ Hû

Merhûm cennetmekân Muhammed Sa'îd

Çelebi Efendi hazretlerinin

Harem-i muhteremlerinden merhûm

Ve mağfûrun Lehâ Aşk-ı Cemâl

Kadın Efendinin rûhiyçün

Rizâen li'llâhi te'âlâ fâtiha

Sene 1278

Boyutları: Baştaşı: En: 49/34cm, Boy: 148 cm. Kalınlık: 3 cm.

Ayaktaşı: En: 36/28 cm, Boy: 125cm. Kalınlık: 4.2 cm.

Kimliği: Muhammed Said Çelebi Efendi hazretlerinin eşi Aşkı Cemâl Kadın Efendi

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşı basık sivri kemer şeklindedir. (Fotoğraf: 270) Üstünde, ortada üç tane gül bir üçgen teşkil edecek biçimde kümelenmiştir. Çiçeklerin etrafında yapraklar, sağ ve solunda ise dışa doğru açılmış uzunca iki yaprak daha vardır. Bu bölümün altında 8 sıra yazı girintili çıkıntılı olan şahidenin yüzeyinde görünmektedir. Birinci satırda ise iki Ya Hu (یاهو) hattının ortasında bir Mevlevi sikkesi vardır. Yani sikke şahide kitabesinin bünyesindedir.

Ayrıca yazılar yatay ve paralel çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Baştaşında yukarıdan aşağıya belirgin bir daralma müşahade edilir.

Ayaktaşı da sivri bir kemer görünümünde olup, üst bölümünde üç çiçek vardır. Çiçeklerden şualar gibi çıkan küçük yapraklar ve bunların etrafında 5 gül daha görünmektedir. Taşın alt ünitesinde bir vazodan yukarıya doğru uzanan "C", "S" şeklindeki dallar ve bunlara bağlı 8 adet çiçek vardır. Ayaktaşının da girintili çıkıntılı olduğu görülür (Fotoğraf: 271).

Katalog No: 206

Envanter No: 132

Fotoğraf No: 272-273

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

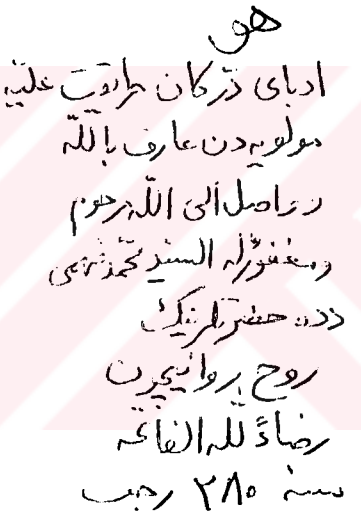
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1280/ M.1864

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi:9 satır ta'lik yazı.

Hû

Üdebâ-i dürr-i kân-ı tarîkât-i aliyye-i

Mevleviyyeden ârif-i billâh

Ve vâsıl-ı ila'llâh merhûm

Ve mağfûrun leh Esseyid Muhammed Fehmî

Dede hazretlerinin

Rûh-ı revaniyçün

Rizâen li'llâhi el- fâtiha

Sene 280 Recep

Boyutları: Baştaşı: En: 34cm, Boy: 159cm. Kalınlık: 10 cm.

Ayaktaşı: En: 33 cm, Boy: 148cm. Kalınlık: 9 cm.

Kimliği: Muhammed Fehmi Dede

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde çekeravîz kafesi destarlı sikke görünmektedir. Tacdan gövdeye geçişte bir daralma görülür. Uzunca dikdörtgen şahidenin üst köşelerinde bitkisel bezemeler mevcuttur. Alt alta 9 satır yazı eğik çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Bu bölüm nebati süslemelerle çepeçevre kuşatılmıştır (Fotoğraf: 272).

Ayaktaşının tepesinde ortada katmerli bir çiçek ve ondan çıkan şualar görülür (Fotoğraf: 273). Bunun altında taşı adeta ikiye bölen ve en alt kısımda bir çiçeği andıran bölüm vardır. Ayaktaşının altından yukarıya doğru uzanan stilize edilmiş üzüm meyvası, kıvrık dal ve yapraklarıyla görülmektedir.

Katalog No: 207

Envanter No: 133

Fotoğraf No: 274

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1280/ M.1864

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı.

هو
قدمای طریقت
علیه مولویه دن
تربه دار حضرت مولانا
قدس سرّه الاعلی
مرحوم و مغفور له نردمانی
علی دده نك روحیچون یازدی
سنه ۱۲۸۰ ذی الحجه فی ۴

Türkçesi:

Hû

Kudemâyı tarîkât-ı

Aliyye-i Mevleviyyeden

Türbedâr-ı Hazreti Mevlâna

Kuddise Sırrahu'l-a'lâ

Merhûm ve mağfûr'ûn leh Karamanî

Alî Dede'nin rühiyçün fâtiha

Sene 1280 Zilhacce fi4 (4.12.1864)

Boyutları: En: 34 cm, Boy: 168cm. Kalınlık: 9 cm.

Kimliği: Hz Mevlânanın türbedarı Karamanî Ali Dede.

Anlatımı: Şahide'nin tepesinde uzunca Mevlevî sikkesi görünmektedir. Dikdörtgen gövdenin dört köşesinde bitkisel bezemeler vardır. Alt alta 8 satır yazı dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Bu bölümün etrafında çiçeklerden oluşan süsleme kuşağı görünmektedir. Mezarın ayaktaşı kırılmıştır.

Katalog No: 208

Envanter No:

Fotoğraf No: 275-276

Çizim No:

Yeri : İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi Hamûşânı

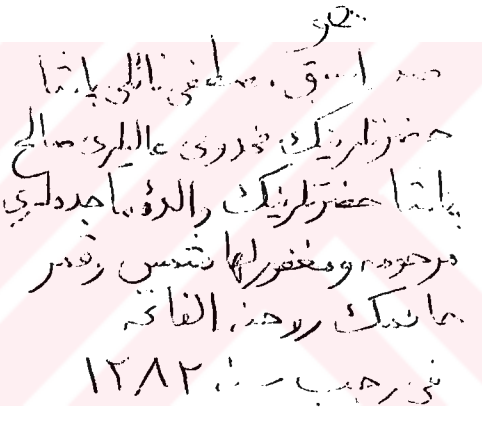
İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1282/M.1865

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Silindirik taşın dış yüzünde 7 satır ta'lik yazı vardır.

Farsçası:

Hû

Sadr-ı esbak Mustafâ Nâ'ili Paşa

Hazretlerinin mahdûm-ı âlîleri Sâlih

Paşa Hazretlerinin vâlide-i mâcideleri

Merhûme ve mağfûrün lehâ Şems-u Kamer

Hanımın rûhuna el-fâtiha

Fi recep sene 1282

Boyutları: Çevre: 107 cm, Boy: 190 cm.

Kimliği : Eski Sadrazam, Mustafa Naili Paşa'nın oğlu Salih Paşa'nın annesi Şems-u Kamer Hanım.

Anlatımı: Silindirik formlu bir şahidedir. Üst kısmında bitkisel bezemelerle meydana getirilen kartuşun içinde Mevlevî sikkesi görünmektedir (Fotoğraf: 275). Bunun altında yine sade bir kartuş içine Hu (هو) yazılmış. Daha sonra 5 sıra alt alta yazı , çerçevelerle sınırlandırılmıştır. En altta tarihi okunmaktadır (Fotoğraf: 276).

Katalog No: 209

Envanter No: 145

Fotoğraf No: 277-278

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

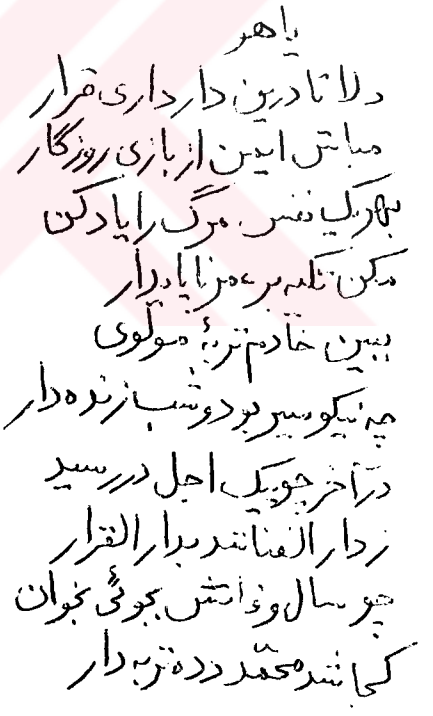
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1285/ M.1868 Tarih kısmı toprağa gömülmüştür, ancak onuncu mısra'dan ebced hesabına göre vefat tarihini bulduk.

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 11 satır, ta'lik yazı. (12. toprağa gömülüdür)

یاهو
دلا تا درین دار داری قرار
مباش ایمن از بازی روزگار
بهر یک نفس مرگ را یاد کن
مکن تکیه بر عمر ناپایدار
ببین خادم تربهٔ مولوی
چه نیکو سیر برد و شب زنده دار
در آخر چو یک اجل در رسید
ز دار الفنا شد بدار القرار
چو سال وفاتش بجوئی بخوان
کجا شد محمد دده تربه دار

Farsçası:

Yâ hû

Dila tâ der-in dâr dari karâr

Mebaş imen ez baziyi ruzgâr

Biher yek nefes merg râ yâd kun
Mekun tekye ber umr-i na-payidâr
Bebin hâdimi türbe-i Mevlevî
Çi nikû siyer bûd-u şeb zindedâr
Der ahır çu peyk-i ecel der-resid
Zi dar-ul fenâ şud bi dar-ul karâr
Çu sal-i vefateş bicûî bihan
Kucâ şud Muhammed Dede türbedâr

Türkçesi: Ey gönül bu dünyada karar kıldığın sürece (var olduğun sürece) zamanın oyunundan emin olma. Her bir nefeste ölümü hatırla kalıcı olmayan ömre dayanma. Mevlâna türbesinin hizmetçisine bir bak ne kadar güzel ahlaklı, geceleri ihyâ eden birisiydi. Sonunda ecel ulağı çıkıp gelince fena yurdundan kalıcılık yurduna gitti. Eğer ölüm yılını arıyorsan "Türbedar Muhammed dede nereye gitti" yi oku.

Boyutları: Baştaşı: En:28 cm, Boy: 109 cm. Kalınlık: 3 cm.
Ayaktaşı: En: 32/14 cm, Boy: 100 cm. Kalınlık: 6 cm.

Kimliği: Türbedar Mehmet Dede .

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde Mevlevî sikkesi, altında boyun kısmında bir yuvarlak içine alınmış yazı, onun altında tekrar 10 sıra ta'lik hat dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır (Fotoğraf: 277).

Ayaktaşı ise sivri kemer görünümünde olup aşağıya doğru iyice daralmıştır. Üzerinde çeşitli çiçekler, kıvrık dal ve yapraklar vardır (Fotoğraf: 278).

Katalog No: 210

Envanter No: 131

Fotoğraf No: 279-280-281-282-283

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

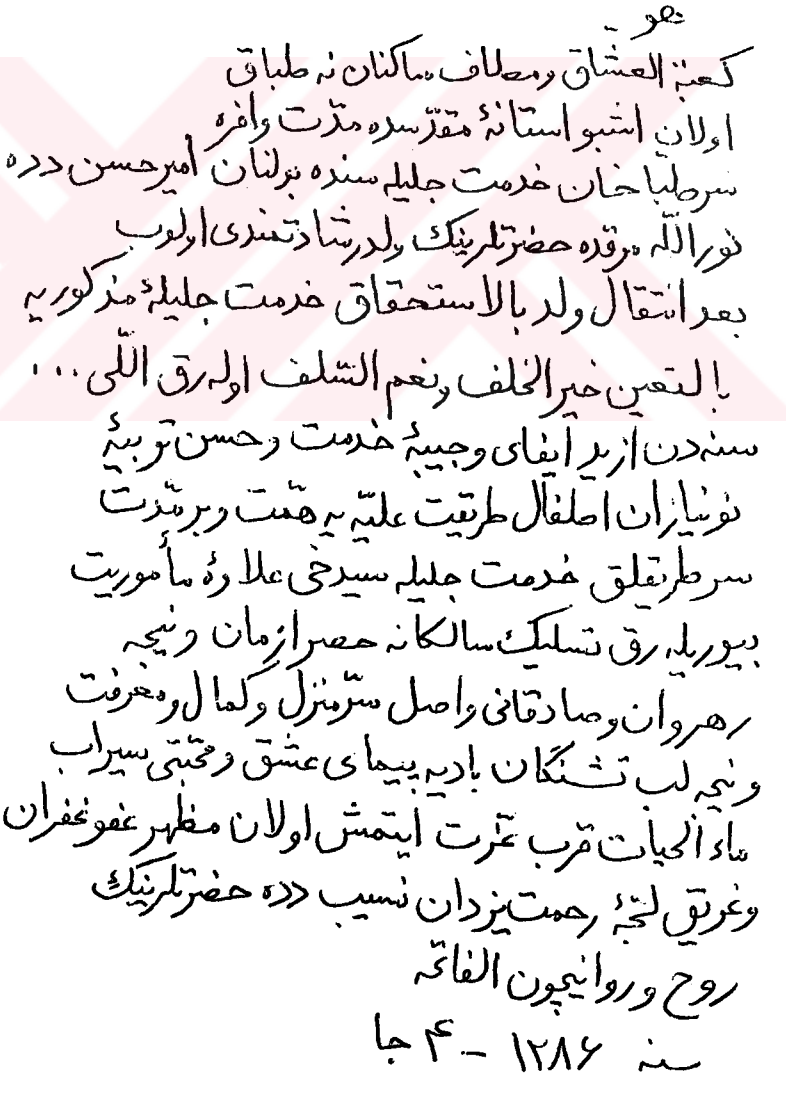
İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1286/ M.1869

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 17 satır, celi ta'lik.

Türkçesi:

Hû

Ka'betül -uşşâk ve metâf-ı sâkinân-ı nüh-tıbâk

Olan işbu âstâne-i mukaddesede müddet-i vâfire

Ser-tabbâhân hidmet-i celîlesinde bulunan Emîr Hasan Dede

Nevverallâhu merkadehu hazretlerinin veled-i reşâdetmendi olub

Ba'de intikâl-i veled-i bil-istihkâk hidmet-i celîle-i mezkûreye

Bit'ta'yîn hayrül-halef ve ni'me's selef olarak elli ...

Seneden ezîd îfâyı vecîbe-i hidmet ve hüsn-i terbiye-i

Nev-ni'yâzân-ı etfâl-i tarîkat-ı aliyyeye himmet ve bir müddet

Ser-tarîklik hidmet-i celîlesi dahi ilâve-i me'mûriyyet

Buyurularak teslîk-i sâlikâna hasr-i ezmân ve nice

Reh-revân ve sâdıkanı vâsıl-ı sırr-ı menzil ve kemâl ve ma'rifet

Ve nice leb-teşnegân-ı bâdiye-peymay-ı aşk ve muhabbeti sırâb-ı

Mâ'un -hayat-ı kurb-i izzet etmiş olan mazhar-ı afv-i gufrân

Ve garîk-i lücce-i rahmet-i Yezdân Nesîb Dede hazretlerinin

Rûh-ı revâniyçün el-fâtiha

Sene 1286 4 Ca (Cemaziyülevvel) (15.7.1869)

Boyutları: Sanduka: En: 54 cm. Boy: 186 cm. Yükseklik : 63 cm.

Baştaşı: En: 38 cm, Boy: 135cm.

Ayaktaşı: En:30 cm, Boy: 120 cm

Sikkenin: Üst çevre: 50 cm.

Alt çevre: 67 cm.

Kimliği: Sertabbah (aşçıbaşı) Emir Hasan Dede'nin oğlu, aynı görevi elli seneden fazla sürdürmüş, buna ilaveten bir müddet de Ser-tarîklik görevini üstlenmiş Nesib Dede.

Anlatımı: Sandukalı, ayak ve baştaşı olan bir mezardır (Fotoğraf: 279). Sandukanın ön yüzünde ortada katmerli bir çiçekten çıkan şualar

vardır. Dört köşesinde ise yarımyıldız motifi görünür. (Fotoğraf: 282) Yantaraflarda aynı süslemeler daha büyük ölçülerle tekrarlanır. (Fotoğraf: 283)

Baştaşının tepesinde destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Dikdörtgen şahide'nin alt kısmı inhinalıdır (yarım daire şeklindedir). Taşın üzerinde alt alta 17 satır yazı sıralanmış; dikdörtgen çerçevelerle de sınırlandırılmıştır. Ayrıca yazı kitabenin sandukaya bağlandığı yerde iki gül görünür. Bunun altında saduka'nın üst bölümünü çepeçevre saran kıvrık yapraklar vardır. (Fotoğraf: 283)

Ayaktaşının dış yüzünde kulplu bir vazodan yukarıya doğru uzanan 4 gül çiçeği ve iki çiçek daha vardır. (Fotoğraf: 280) "C", "S" kıvrımlı dallara bağlanan çiçeklerin çok sayıda yaprağı mevcuttur. Taşın tepesinde ise sarık biçiminde iki üst üste daire görülür. Taşın iç yüzü sade ve tezyinatsızdır. (Fotoğraf: 281)

Katalog No: 211

Envanter No:

Fotoğraf No: 284-285-286-287-288

Çizim No:

Yeri : İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1287/M.1870

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Silindirik taşın iç ve dış yüzünde yedişer sıra yazı vardır, yazı celî sülüstür .

لاموجود الاّهو
دعاوی ناظر سابق
المرحوم المولوی
السیّد ابوبکر ممتاز افندی
رحمة الله علیه
سنه ۱۲۸۷
کتبه سامی

Türkçesi:

Lâ-mevcûde illâ Hû

De'âvî Nazırı sâbıkı

El-merhûm el-Mevlevî

Esseyid Ebûbekir Mümtâz Efendi

Rahmeten li'llâh-i aleyh

Sene 1287

Ketebehu Samî

Boyutları: Çevre: 114 cm, Boy: 210 cm.

Lahidin Eni: 70 cm. Boyu: 200 cm. Yükseklik: 50 cm.

Kimliği : Eski De'avi Nazırı Seyyid Ebûbekir Mümtaz Efendi .

Anlatımı: Silindirik şahide'nin ön yüzünde alınlık kısmında; "C" ve "S" kıvrımlı bir sehpaya destarlı Mevlevî sikkesi oturtulmuştur. (Fotoğraf: 284) Bunun altında bitkisel motiflerden meydana getirilmiş bir kartuş vardır (Fotoğraf: 285). Kartuşun ortasında girift bir yazı istifi görünmektedir. İstifin altında bulunan üç sıra yazı dikdörtgenimsi çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Tarih ve ketebenin bulunduğu yerin etrafı yine kıvrık dal ve çiçeklerle çevrilidir. (Fotograf: 286). Baştaşının en alt kısmında ise yine bitkisel bezemeler göze çarpmaktadır. Bu bölüm alttaki uzunca dikdörtgen mermer kısma saplanmıştır. Buradada çepçevre kalp şekli ve ters lâleyi andıran motifler vardır. (Fotoğraf: 287) . Taşın iç yüzü ise sikkeli kısmın dışında, dış yüzeyin aynısıdır. Ketebeden de anlaşıldığına göre eserin hattatı, Sami Efendidir. (Fotoğraf: 288) (Bkz. hattatlar bölümüne)

Katalog No: 212

Envanter No: 130

Fotoğraf No: 289-290

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1287 Şevval/ M.1871

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 10 satır, ta'lik yazı.

هو
پیر روشندل
سرنایبان درگاه شریف
ایلدی نور تجلیات
ایله ترک حیات
بزم موت اشرفا
تشکیل ایدر تاریخ تام
دمبدم الله یوب
نیزن حبیب ایتدی وفات
سنه ۱۲۸۷ . . . شوّال الفقیر محمد محبوب

Türkçesi:

Hû

Pîr-i rûşendil

Ser-nâyibân-ı dergâh-ı şerîf

Eyledi nûr-ı tecelliyyât

İle terk-i hayât

Bezm-i mevti Eşrefa

Teşkîl eder tarîh-i tâm
Dem-be-dem Allâh deyüb
Ney-zen Habîb itdi vefât
Sene 1287 Şevval Elfakir Muhammed Mahbûb

Boyutları: Baştaşı: En: 37 cm, Boy: 150 cm. Kalınlık: 5 cm.
Ayaktaşı: En: 39/31cm, Boy: 137 cm. Kalınlık: 6 cm.

Kimliği: Dergah-ı Şerifin (Konya Mevlâna dergahı) serneyzeni Habib Efendi

Anlatımı: Mezarın ayak ve baştaşı vardır. Baştaşının tepesinde Mevlevî külahı görünmektedir (Fotoğraf: 289). Gövde üzerinde 10 satır yazı alt alta sıralanıp diyagonal çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Bu bölümü ard arda tekrarlanan üç dilimli kemerler çerçevelemiştir. Tarihin bulunduğu yerde Mahbub Efendinin imzası (ketebesi) okunmaktadır.

Ayaktaşı ise basık sivri kemer şeklinde olup, en altta bir vazodan yukarıya doğru uzanan bir bitki vardır. Bunun etrafında ise çizgisel olarak 4 adet beşdilimli kemer şekli kazılmıştır. (hakedilmiştir) Ayaktaşında yukarıdan aşağıya belirgin bir daralma vardır. (Fotoğraf: 290)

Katalog No: 213

Envanter No: 129

Fotoğraf No: 291-292

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1291/ M.1874

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 10 satır, ta'lik yazı.

هو
تربهٔ مقدسهٔ حضرت مولانا
قدس سره الاسنا تربه دارلغنی
خدمت جلیله سیله حائز
شرف و مسعدت ایدن دده گان
ذوی الاحترامدن المرحوم
المولوی گوزلحصاری عثمان
دده غفرالله له ونور تعبیره روحیچون
الفاتحه
سنه ۱۲۹۱

Türkçesi:

Hû

Türbe-i mukaddese-i hazreti Mevlâna

Kuddise Sırrah'ul isnâ türbedârlığı

Hizmet-i celîlesiyle hâiz-i

Şeref ve mes'adet eden dedegân-ı

Zevi'l-ihtirâmdan el-merhûm

El-Mevlevî Güzelhisârî Osmân

Dede gafere'llâhu lehu ve nüvvire ta'bîrehû rühiyçün
El-fâtiha Sene 1291

Boyutları: Baştaşı: En: 33/30 cm, Boy: 149 cm. Kalınlık: 3.5 cm.
Ayaktaşı: En: 33/26cm, Boy: 126 cm. Kalınlık: 6 cm.

Kimliği: Hazret-i Mevlânanın türbedarı Güzelhisari Osman Dede.

Anlatımı: Ayak ve baştaşı olan bir mezardır. Baştaşının tepesinde bir Mevlevî sikkesi vardır (Fotoğraf: 291). Serpuştan gövdeye geçişte daralma görülmektedir. Uzunca dikdörtgen şahidenin alınlık kısmında katmerli bir çiçek ve ondan çıkan şualar dikkati çekmektedir; bunun sağ ve solunda ise toplam dört adet çiçek, dal ve yapraklarıyla yapılmıştır. Gövde üzerinde 10 satır yazı alt alta sıralanıp, çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Baştaşında yukardan aşağıya hafif bir daralma vardır.

Ayaktaşı ise basık sivri kemeri andıran bir şekilde olup, bir vazodan çıkan kıvrık dal, yaprak ve baştaşındaki çiçeklere benzer bitkilerle süslenmiştir. Burada da yine yukarıdan aşağıya doğru bir daralma vardır (Fotoğraf: 292).

Katalog No: 214

Envanter No: 4

Fotoğraf No: 293A

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesinde Türbenin Kıble duvarının yanında

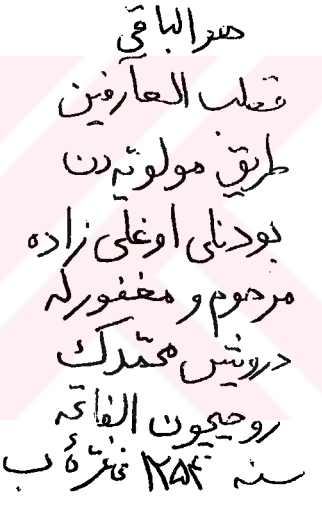
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1254 (Recep) (356)/M.1838 (20.9.1838) (357)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı .

Türkçesi:

Hüve'l bâkî

Kutb'ül ârifîn

Tarîk-i Mevleviyyeden

Budinli oğluzâde

Merhûm ve mağfurü'n-leh

Dervîş Muhammed'in

Rûhiyçün el-fâtiha

Sene 1254 gurre-i Recep

---

356) Eminoğlu 1989, 29

357) Unat 1994, 98

Boyutları: En: 29/22 cm, Boy: 110+6 cm. Kalınlık: 4 cm.
Sikke, Boy: 27 cm. Çevresi: 54/62 cm.

Kimliği : Kutb-ül ârifîn Mevlevi Budinli oğluzâde Derviş Muhammed

Anlatımı: Girintili, çıkıntılı olan şahide'nin tepesinde Mevlevî sikkesi vardır. Dal sikkenin altında, gövdenin üzerinde 8 satır yazı alt alta sıralanmıştır. Bu hatlar, yatay ve birbirine paralel çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Baştaşı'nın toprağa gömülü en alt kısmı görünmektedir.

Katalog No: 215

Envanter No: 5

Fotoğraf No: 293 B

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesinde Türbenin Kıble duvarı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1264 (Ramazan)/M.1848 (358) (1.8.1848)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 7 satır, ta'lik yazı .

انا لله وانا اليه راجعون
قدماى حرايقت
علية مولويه دن مرحوم
ومغفور يعقوب
ددەنك روحيچون
رضاء لله الفاتحه
سنه ١٢٦٤ فى ٢٧ (ن) Ramazan (359)

İnnâ li'llâh ve İnnâ ileyhi râci'ûn

Kudemâ-yı tarîkat-i

Aliyye-i Mevleviyyeden merhûm

Ve mağfûr Ya'kûb

Dede'nin ruhiyçün

Rizâen li'llâh el-fâtiha

Sene 1264 fi 27 N (Ramazan)

Boyutları: En: 28 cm, Boy: 126 cm. Kalınlık: 3.5 cm.

Kimliği : Mevlevî Yakub Dede.

---

358) Unat 1994, 86 -

359) 85Eminoğlu 1989, 29

Anlatımı: Şahide'nin tepesinde Mevlevî sikkesi vardır. Tacın altında 7 sıra yazı görünmektedir. Hatlar dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Taşın toprağa giren kısmı kırılmıştır.

Katalog No: 216

Envanter No: 6

Fotoğraf No: 293 C

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesinde, Türbe'nin Kıble Duvarı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1291/M.1874 (26.11.1874)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı .

هو
سابقاً مسندآرای
رشادت محمّد سعید
همدم چلبی قدّس سرّه
حضرتلرینك کریمه
محترمه لری زاده المرحوم محمّد
سعای چلبینك روحیچون الفاتحه
سنه ۱۲۹۱ فی ۱۵ (ل) (شوّال)

Türkçesi:

Hû
Sabıkan mesned-ârâ-yı
Reşadet Muhammed Sâîd

HemdemÇelebi kuddise sırrahû
Hazretlerinin kerîme-i
Muhteremeleri zâde el-merhûm Muhammed

Semâ-i Çelebinin rûhiyçün el-fâtiha
Sene 1291 Fi 15 (L) (Şevval)

Boyutları: En: 27 cm, Boy: 107 cm. Kalınlık: 8 cm.

Kimliği : Muhammed Said Hemdem Çelebi'nn kız torunu Muhammed Semaî Çelebi

Anlatımı: Şahide'nin tepesinde bir serpuş vardır. Külahtan dikdörtgen gövdeye geçişte bir daralma görülür. Taşın alınlığında, ortada iki gül, onun sağ ve solunda ise 4 çiçek, dal ve yapraklarıyla yer almaktadır. 8 satır yazı alt alta sıralanıp bitkisel motiflerle çerçevelenmiştir. Taşın alt kısmı grintili çıkıntılıdır. Şahidenin kitabesinin altında ise toprağa gömülen kısım görülür.

Katalog No: 217

Envanter No: 128

Fotoğraf No: 294-295

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

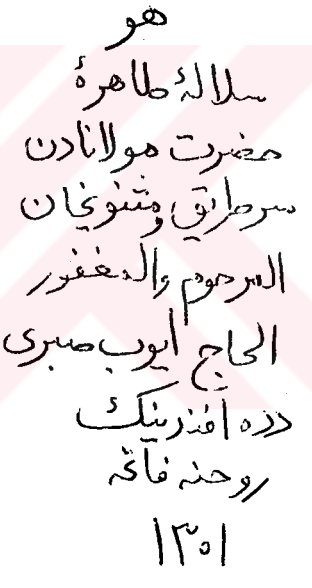
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1301/ M.1883

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi:9 satır ta'lik yazı.

هو
سلالهٔ طاهرهٔ
حضرت مولانادن
سرصارق ومثنویخان
المرحوم والمغفور
الحاج ایوب صبری
دده افندیلرك
روحنه فاتحه
١٣٠١

Türkçesi:

Hû

Sülâle-i tahire-i

Hazret-i Mevlâna'dan

Sertarik-i Mesnevî-hân

El-merhûm ve'l-mağfûr

Elhac Eyyûb Sabri

Dede Efendinin

Rûhuna fâtiha

1301

Türkçesi: Hazret-i Mevlâna'nın temiz ailesinden; Allahın rahmet ve mağfiretine kavuşmuş, Hacı Eyyub Sabri Dede Efendi'nin ruhuna fatiha H.1301/M1883

Boyutları: Baştaşı: En: 28.5 cm, Boy: 153cm. Kalınlık: 7 cm.
Ayaktaşı: En: 25.5 cm, Boy: 128cm. Kalınlık: 13 cm.

Kimliği : Sertarik ve Mesnevîhan Hacı Eyyub Sabri Dede Efendi

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde Şeker-avîz destarlı Mevlevî sikke görünür. Külaha geçişte gövde kısmında bir daralma görünmektedir (Fotoğraf: 294). Uzunca dikdörtgen gövde üzerinde, bir kartuş içinde alt alta sıralanmış 9 satır yazı eğik ve birbirine paralel çizgilerle sınırlandırılmıştır. Hattın çevresinde kıvrık dal ve yapraklardan oluşmuş bir süsleme bulunmaktadır.

Ayaktaşının dış yüzünde kulplu bir vazodan çıkan ve yukarıya doğru uzayan "C", "S" kıvrımlı dallar ve yapraklar görülür (Fotoğraf: 295). Taşın tepesinde sarık biçiminde iki üst üste daire mevcuttur.

Katalog No: 218

Envanter No: 113

Fotoğraf No: 296-297

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1312/ M.1894

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi:9 satır ta'lik yazı.

هو
بو مزلتگاه ابدیده منتظر
فاتحه اولان سرنائی حضرت مولانا
حسیب دده افندی زاده اولوب
بالاستحقاق خدمت مذکوره ایله کسب
مباهات ایدن قدمای طریقت عالیه دن
المرحوم محمد اسرار دده افندینك
روحیچون لله تعالی فاتحه
۱۳۱۲

Hû

Bu uzletgâh-i ebedîde muntazır-ı

Fatiha olan sernâyi-i Hz.Mevlâna

Hasîb Dede Efendizâde olub

Bi'listihkâk hidmet-i mezkûre ile kesb-i

Mubâhat eden kudemâ-yı tarîkat-i aliyyeden

El-merhûm Muhammed Esrâr Dede Efendinin

Rûhiyçün li'llâh-i teâlâ fatiha

1312

Boyutları: Baştaşı: En: 38 cm, Boy: 172cm.

Ayaktaşı: En: 38 cm, Boy: 162 cm

Kimliği : Muhammed Esrar Dede

Anlatımı: Baştaşı uzunca dikdörtgen şekilde, tepesinde Mevlevî sikkesi görünmektedir (Fotoğraf: 296). Serpuştan gövdeye geçişte bir incelme görülür, ayrıca ortada katmerli bir çiçek bunun sağ ve solunda yine nebatî süslemeler göze çarpar. Alt alta sıralanmış 9 satırlık yazı laleye benzeyen bitkisel kuşakla çerçevelenmiştir.

Ayaktaşı'nın tepeliğinde ortada katmerli çiçek ve bundan çıkan şualar görünmektedir. (Fotoğraf: 297) Onun altında ise bir vazodan çıkan kıvrık dal ve yapraklar mevcuttur. Bitkisel bezeme bir kemerle sınırlandırılmıştır.

Katalog No: 219

Envanter No: 121

Fotoğraf No: 298-299

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1315/ M.1897 (11.10.1897)

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Sekiz satır, ta'lik yazı.

هو
قدمای چلبیان و دگان
ذوی الاحترامدن
سرطباخ درگاه حضرت
مولانا قدس سره الاعلا
حسن ضیاء دده افندینك
روحنه فاتحه
فی سنه ۱۳۱۵ جمازی الاول ۱۳

Türkçesi:

Hû

Kudemâ-yı Çelebiyân ve dedegân-ı

Zevi'l ihtirâmdan

Ser-tabbâh-ı dergâh-ı Hazret-i

Mevlâna Kuddise sırrahu'l-âlâ

Hasan Ziyâ Dede Efendi'nin

Rûhuna fâtiha

Fi Sene 1315 Cemazi yelavvel 13

Boyutları: Baştaşı: En: 35.5 cm, Boy: 158 cm. Kalınlık: 9.5

Ayaktaşı: En: 34 cm, Boy: 153 cm Kalınlık: 10 cm

Kimliği : Hazret-i Mevlâna dergahının aşçıbaşısı Hasan Ziyâ Dede Efendi

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşları vardır. Baştaşı'nın tepesinde destarlı Mevlevî sikkesi görünmektedir (Fotoğraf: 298). Külaha geçişte gövde kısımında bir daralma vardır. Alınlık bölümünde bitkisel bezemeler; dikdörtgen gövdenin üzerindeki kemerde aynen tekrarlanmıştır. Köşelerdeyse yaprak motifleri görünür. 8 sıra alt alta yazı diyagonal çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

Ayaktaşının tepesinde ortada bir çiçek ve ondan çıkan şualar görünüyor (Fotoğraf: 299). Bu ışık demetleri oldukça geometrik yapılmıştır. Alt bölümde ise sivri bir kemer altında kıvrık dallar ve yapraklar, bunlardan asılı üzümler göze çarpmaktadır. Kemerin üst köşelerinde, sağlı sollu yaprak motifleri vardır.

Katalog No: 220

Envanter No:

Fotoğraf No: 300

Çizim No:

Yeri : Konya Üçler Mezarlığı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1303/ M1885

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 7 satır, celî sülüs yazı.

هو
سلالهٔ حضرت مولانادن
المرحوم مثنوخان
سرطریق عبدالقادر
افندی زاده برهانلرك
الحاج مصطفی افندی روحنه فاتحه
١٣٠٣

Türkçesi:

Hû

Sülâle-i Hazret-i Mevlânâden

El merhûm Mesnevîhân

Ser-tarik Abdülkadir

Efendizâde Burhanların

Elhac Mustafa Efendi ruhuna fatiha
1303

Boyutları: En: 34.5 cm, Boy: 130 cm. Kalınlık: 13 cm.

Kimliği :Hazret-i Mevlâna sülâlesinden Meslevîhân (360) Sertarik Abdülkadir Efendizâde Burhanların Elhac Mustafa Efendi

Anlatımı: Tek taşı olan sikkeli bir şahidedir. Tac'a geçişte gövde kısımı hafif bir kavisle daralmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki gövde üzerinde alt alta yedi sıra yazı dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır.

360) Gölpınarlı 1963, 150'de, Meslevîhân, mesnevî okumaya ve okutmaya icâzet almış âlimdir.

Katalog No: 221

Envanter No: 126

Fotoğraf No: 301-302

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1306/ M.1889

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 10 satır, sülüs yazı.

هو الخلاق الباقی
المرحوم والمغفورله
الحاج شریف افندی
زاده مصطفی نوری
افندینك مخدومی
سلاله طاهره حضرت
مولانادن احمد
مختار افندینك
روحیچون فاتحه
شوال سنه ۱۳۰۶

Türkçesi:

Hüve'l-hallâk-ül-bâkî

Elmerhûm vel-mağfûrun leh:
El-hac Şerif Efendi-
Zâde Mustafâ Nûrî
Efendinin mahdûmu
Sulâle-i tâhire-i Hz.
Mevlânadan Ahmed
Muhtâr Efendinin

Ruhiyçün fâtiha

Şevvâl Sene 1306

Boyutları: En: 35 cm, Boy: 160 cm. Kalınlık: 9 cm.

Kimliği: Elhac Şerif Efendizâde Mustafa Nuri Efendi'nin oğlu Ahmed-i Muhtar Efendi

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde Mevlevî sikkesi görünmektedir (Fotoğraf: 301). Bunun altında üçgenimsi bir form içine alınmış yazı vardır, daha sonra 9 sıra yazı çerçevelerle sınırlandırılmıştır.

Ayaktaşı ise sivri kemer şeklinde olup yukarıdan aşağıya doğru daralmaktadır. Çok sade olan bu taşın hiç bir süslemesi yoktur (Fotoğraf: 302).

Katalog No: 222

Envanter No:

Fotoğraf No: 303

Çizim No:

Yeri : Konya Üçler Mezarlığı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1323 (13 Rebiyülâhır)/ M.1905

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 9 satır, celî ta'lik

هو
سلالهٔ حضرت مولانا
وقونیه اشرافندن
برهان زاده الحاج
مصطفی افندینك
مخدومی حاجی سیّد
افندینك روحیچون
فاتحه ۱۳۲۳
ربیع الاخر ۱۳

Türkçesi:

Hû

Sülâle-i Hazret-i Mevlânâ

Ve Konya eşrâfından

Burhânzâde Elhâcc

Mustâfa Efendi'nin

Mahdûmu Hâcî Seyyid

Efendi'nin rûhiyçün

Fâtiha 1323

Rebiyülâhır 13

Boyutlar : En: 30 cm, Boy: 143 cm. Kalınlık: 9 cm

Kimliği : Hazret-i Mevlâna sülâlesi ve Konya eşrafından Burhanzâde Elhac Mustafa Efendi'nin mahdûmu Hacı Seyyid Efendi

Anlatımı: Tek taşı olan dal sikkeli bir şahidedir. Serpuştan gövdeye geçişte gövde kısmı hafif bir kavisle daralmaktadır. Dikdörtgen gövde üzerinde alt alta dokuz sıra yazı dikdörtgen çerçevelerle sınırlandırılmıştır. Taşın en üstteki hattı,yarım daire içine alınmıştır.

Katalog No: 223

Envanter No: 51

Fotoğraf No: 304

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Hamûşânı

İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1335/M.1916

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: 8 satır, ta'lik yazı.

هو
سلالهٔ حضرت
مولانادن (مولانادن) وقونیه
أشرافندن
مرحوم ومغفور
حاجی فرهاد
افندی روحنه
فاتحه ۱۳۳۵

Türkçesi:

Hû

Sülale-i Hazret-i

Mevlânâdan ve Konya

Eşrâfından

Merhûm ve mağfûr

Hacî Ferhâd

Efendi rûhuna

Fâtiha 1335

Boyutları: En:23 cm, Boy: 138 cm. Kalınlık: 10 cm.

Kimliği: Hazret-i Mevlâna sülâlesi ve Konya eşrafından Hacı Ferhad Efendi

Anlatımı: Dar ve uzunca kemer şeklini andıran şahidenin tepesinde kabarık bir Mevlevî sikkesi vardır, bunun altında 8 satırlık alt alta sıralanmış yazı bölümü yer almaktadır. Gövdedeki yazılar eğik çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Şahide'de aşağıya doğru bir daralma olmuştur. Mezartaşının hangi kabire ait olduğu bilinmemektedir.

Katalog No: 224

Envanter No:

Fotoğraf No: 305

Çizim No:

Yeri : Konya Üçler Mezarlığı'nın Giriş Kapısının Batısında

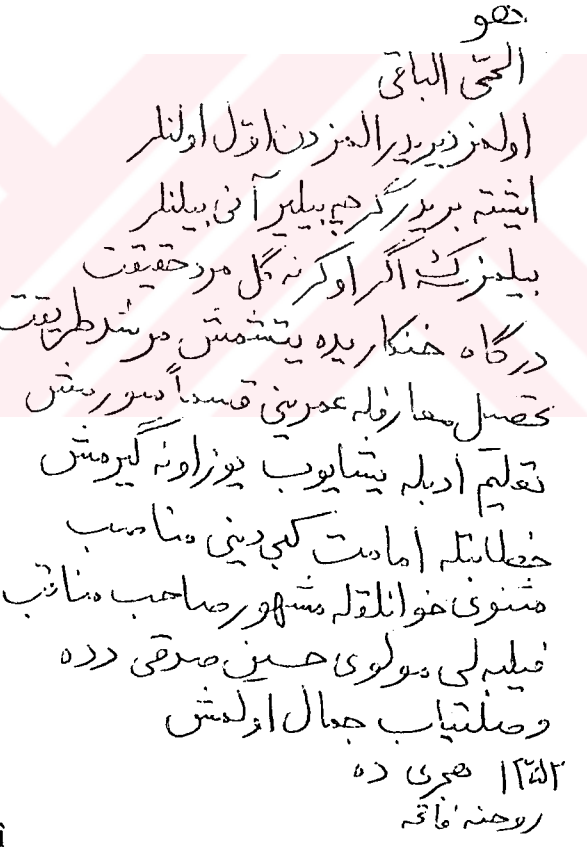
İnceleme Tarihi: 1995

Tarihlendirilmesi: H.1352/ M.1933

Malzemesi: Mermer

İşlenişi: Yüksek Kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi: Baştaşında 14 satır, ta'lik yazı.

هو
الحی الباقی
اولمز دیریدر المزدن اول اولنلر
ایشته بریدر گرچی بیلیر آنی بیلنلر
بیلمزسک اگر اوگرنه گل مرد حقیقت
درگاه هنکاریده یتشمش مرشد طریقت
تحصیل معارفله عمرینی قصداً مسرورمش
تعلیم ادبله پیشایوب یوزاونه گیرمش
خطابتله امامت گبی دینی مناصب
مثنوی خوانلقله مشهور صاحب مناقب
فیلیلی مولوی حسین صدقی دده
وصلتیاب جمال اولمش
۱۳۵۲ هجری ده
روحنه فاتحه

Türkçesi:

Hüve'l Hayy'ül bâkî

Ölmez diridir ölmezden evvel ölenler

İşte biridir gerçi bilir anı bilenler

Bilmezsen eğer öğrenegel merd-i hakikat

Dergâh-ı Hünkârî'de yetişmiş mürşid-i tarikat

Tahsil-i me'ârifle ömrünü kısmen sürmüş
Ta'lîm-i edeble yaşayub yüzon'a girmiş
Hitâbetle imâmet gibi dînî menâsıb
Mesnevî-hânlıkla meşhur sâhib menâkıb
Filibeli Mevlevî Hüseyin Sıdkî Dede
Vuslat-yâb-ı Cemâl olmuş
1352 Hicrî'de
Ruhuna Fâtiha

Ayaktaşının dış yüzünde ise;
Hû
Dergâh-ı Şerîf
Mesnevî-hânı
Ve Sultan Selim
Camii Hatibi
Filibeli Mev
Levî Hüseyin
Sıtkı DDEF (Dede Efendi)
Ruhuna Fa.
10 Temmuz 1933

Boyutları:Sanduka; En:66 cm, Boy: 162 cm. Yükseklik:60 cm
Baştaşı: En: 30.5 cm Boy: 126 cm Kalınlık: 7 cm
Ayaktaşı: En 26.5 cm, Boy: 108 cm Kalınlık : 7 cm

Kimliği: Hatiblik ve imamlık görevinde bulunan, Mesnevîhân, Filibeli Mevlevî Hüseyin Sıdkî Dede

Anlatımı: Mezarın baş ve ayaktaşı vardır. Baştaşının tepesinde destarlı Mevlevî sikkesi bulunmaktadır. Sarık yeşile boyanmıştır. Şahidenin gövdesinin üzerinde 14 sıra alt alta yazı vardır. Hatlar aşağıdan yukarıya doğru yazılıp diyagonal çizgilerle birbirinden ayrılmıştır,

böylelikle bir hareket sağlanmıştır. Ayrıca yazı kitabesinin etrafi "C", "S" kıvrımlı bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Son sıra çerçeve dışına taşmıştır. Sikkeden gövdeye geçişte diğer örneklerde görünen boyun kısmı yoktur, ancak ince bir kavisle hafif bir daralma müşahade edilmektedir.

Ayaktaşının tepesinde ise güneş motifini andıran bir uygulama görünür, daha sonra gövdeye geçilir. Ayaktaşının dış yüzeyinde Türkçe 10 satır alt alta yazı vardır.

Baş ve ayaktaşları bir sandukaya nihayetlenir. Sandukanın ön yüzünde bir kartuş vardır. Bunun ortasında bir meyva (üzüme benzeyen biir meyva) görünmektedir. Yankısımlarda ise 3 adet dairevi madalyon vardır.

Sandukanın ön, arka, ve yan yüzeylerinde çiçek ve kıvrık dallardan oluşan bir süsleme kuşağı görünmektedir.

Katalog No: 225

Envanter No:

Fotoğraf No: 306

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Şeyh Galip Dede Türbesi'nin Kubbesinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Şeyh Galib'in ahşap türbesi 1819 da yeniden Halet Said Efendi tarafından yaptırılmıştır. Dolayısıyla 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir (361)

Malzemesi: Taş

İşlenişi:

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi satır.

Boyutları: Çok yüksek olduğundan ölçme imkanı bulamadık

Kimliği : Şeyh Galip Dede. Dede 1757 de İstanbul'da doğdu. Divânını 1780 de tertibetti, 1782 de Hüsn-ü aşk'ı yazdı. Küçükken Mevlevîliğe girmiştir. 1785 de derviş olarak Yenikapı Mevlevîhanesine girdi. 1790 da Galata Mevlevîhanesi Şeyhi oldu. 1798 İstanbul'da vefat etti. Galata Mevlevîhanesine defnedildi. (362)

Anlatımı: Türbenin alemi yerine yapılan dal sikke kalıplama tekniğiyle yapılmıştır. Serpuş altın yaldızlıdır. Zamanla parlaklığını kaybetmiştir.

---

361) Serezli 1947, 13: Dayıoğlu 1994, 152
362) Devellioğlu 1990, 1191

Katalog No: 226

Envanter No:

Fotoğraf No: 307

Çizim No:

Yeri : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Şeyh Galip Dede Türbesi'nin Duvarında

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Şeyh Galib'in ahşap türbesi 1819 da yeniden Halet Said Efendi tarafından yaptırılmıştır. Dolayısıyla 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir (363)

Malzemesi: Taş

İşlenişi: Yüksek kabartma

Kaç Satır Yazı ve Yazının Cinsi :

Boyutları: Çok yüksek olduğundan ölçme imkanı bulamadık.

Kimliği : Şeyh Galip Dede.

Anlatımı: Destarlı Mevlevî sikkesi kabartma olarak aynı teknikle yapılan bir kürsüye oturtulmuştur. Serpuş açıkkahve renginde olup, destar yeşile boyanmıştır. Kafesi destarın sağında açık kahve renkli taylasan görülür. (364)

---

363) Serezli 1947, 13: Dayıoğlu 1994, 152

364) Gölpınarlı 1963, 43: Gölpınarlı 1977, 328 de Taylasan; sarığın sol yandan, bir ucunun, sarığın yukarısından, bırakılan ve sarılmayan kısmına denir. Bu ucu, namaz esnasında sarıktan ayırıp soldan ve önden, sağ omuzun ardına atılması adettir. Sağ ve soldan iki taylasan bırakıp namazda sağdakini sol, soldakini sağ omuzun ardına atanlarda vardır. Çene altından omuz arkasına atılması dolayısıyle taylasan'a, Arapça "Çene altı" anlamına Taht'el hanek" de denir. Şer'an da, namazda salıverilmesi sünnettir.

MADEN

Katalog No: 227

Envanter No:

Fotoğraf No: 308

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Sandukasının Bulunduğu Kümbetin Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Konyadaki diğer Selçuklu alemlerinde olduğu gibi bu eserdede hilalin iki ucu birbirine yakın bir halka şeklindedir, dolayısıyla Selçuklu Dönemine aittir. (365)

Boyutları: Aleme ulaşmamız mümkün olmadığından ölçülerini alamadık

Madenin Cinsi ve Tekniği: Önder alemin altın kaplama (366) olduğunu söyler, Barışta ise tombak tekniği ile yapıldığını beyan eder. (367)

Eserin Tasviri: Alem üç boğumdan meydana gelmiştir. Üst bileziğin üzerine ve ayın ortasına altın kaplama Mevlevî sikkesi yerleştirilmiştir. Külahın tepesinden dışa doğru yayılan ışıklar görünmektedir. (Fotoğraf : 308)

Bu eserle ilgili Menakıb-Al-Arifin'de Çelebi Hüsameddin'in Humam Bağında bulunduğu sırada bir dervişin gelip, alemin düştüğü haberini iletmesini ve Çelebi'nin çok üzgün olup bir kaç gün sonra vefat ettiğini (368)okuyoruz. Demek ki o devirde (Selçuklu döneminde) bu alem türbenin sivri külahı üzerindeymiş.

---

365) Arseven I/1983, 44

366) Önder 1971, 390: Önder 1992, 189.

367) Barışta 1991, 65

368) Eflakî (Çev:Yazıcı) II/1980, 778

Katalog No: 228

Envanter No: 431

Fotoğraf No: 309-310

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1997

Tarihlendirilmesi: H.1231/M1815

Boyutları:

Madenin Cinsi ve Tekniği: Pirinç, döküm tekniği.

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor.

Eserin Tasviri: Dergahtan intikal eden pazarcı Maşasının (369) bir sapı ve gövdesi vardır. Sapın baş kısmı üçgen şeklinde yapılmıştır, daha sonra beş adet altıgen vida biçiminde metal parçalar görünmektedir. İlk ikisi birbirine yapışık vaziyette, üçüncüsü ise kabzanın kına girdiği yerdedir. Maşanın gövdesi iki dillidir, bu kısım normal ateş maşalarına nazaran daha ince olup, tığı andırır. Bu şekilde olanların çoğunun kınları da mevcuttur. Bu kısmın ucu ise pirinçten olup en sivri kısmı yuvarlak bir şekilde yapılmıştır. Pazarcı maşasının üzerinde, sahibinin adı ve tarihi yazılıdır. İbare şöyledir: Sahibi Derviş Mustafa (صاحب درویش مصطفی) H.1231 (۱۲۳۱)/M.1815: (Fotoğraf: 309) Konyalı ise bu tarihi H.1230/M1814 olarak kaydetmektedir. (370)

369) Gölpınarlı 1963, 26: Arseven IV /1943, 1599: Önder 1995, 157: Erol 1996, 10'da Mevlevi Dergahlarında, özellikle de mutfak için gerekli olan taze malzemeleri tedarik etmek için, pazara alışverişe gönderilen "Dışarı Pazarcı" nın belindeki kuşağa zincirle bağlı olarak taşıdığı, sembolik maşadır. (Fotoğraf: 309) Bu maşayı gören esnaf, pazarcıyı fazla oyalamaz ve işini çabukça bitirip geri dönmesini sağlardı, aynı zamanda dergaha vereceği malzemeleri daha ucuz vermesi sağlanırdı.

370) Konyalı 1950, 119

Katalog No: 229

Envanter No: 2047

Fotoğraf No: 311

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1299/M1881

Boyutları: Genişliği: 1,5 cm yüksekliği: 2,8 cm

Madenin Cinsi ve Tekniği: Gümüş, Döküm Tekniği

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor

Eserin Tasviri: Madenden destarlı sikke biçiminde yapılan mühürün içine kırmızı akik taşı yerleştirilmiştir. Üzerine ters olarak Hatice Şerife Kalfa (371) (حديجه شريفه قالفه) ismi ve 1299 (١٢٩٩) tarihi kazınmıştır. Mühür boyuna takılabilecek şekilde tasarlanmıştır.

371) Baybura 1987, S.74'de; Sarayda padişahın mühürlerinden başka valide sultanların, kadın efendi ve ikballerin, bazı kalfalarının mühürleri vardı.

Katalog No: 230

Envanter No: 5438

Fotoğraf No: 312-313-314

Çizim No: 2

Yeri : Ankara Etnografya Müzesi Deposu (Afyon Karahisar Mevlevî tekkesinden getirilmiştir).

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Tarihlendirmeye yarıyacak herhangi bir ipucuna rastlıyamadık.

Boyutları: 46,4 x 56 cm.

Madenin Cinsi ve Tekniği: Sarı pirinç,gümüş kaplama .

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor

Eserin Tasviri: Alem yukarıdan aşağıya doğru büyüyen üç elipsden oluşur. Bu elipsleri çizim iki de görüldüğü gibi sekiz parçaya ayırarak anlatmayı uygun bulduk.

1. Bu bölümde "ya Allah" (يا الله) yazısını, başları kopmuş, gövdesi üzerindeki pullardan ejder (372) olduğunu tahmin ettiğimiz iki varlık çevreler. Ejderlerin birleştiği alt kısımda Mustafa (مصطفى) yazısı okunmaktadır. (Fotoğraf: 312, 313)

2. Bu bölümde üst dudağı yukarı alt dudağı aşağıya doğru, ağzı açık, sivri dilli, dişli, iri gözlü, boynuzlu ve kulaklı bir ejder, pullu gövdesiyle görünmekte, burada Muhammed (محمد) yazısı görünür. (Fotoğraf: 313)

372) Acun 1993, 10 da Ejder motifinin bilinen sembolleri dışında, sihir ve büyü bozmak, nazar kesmek için de kullandığı Anadolu'daki geleneklerden anlıyoruz, bu motifin bizim anlattığımız alemde kullanılmasının nazarla ilgili olduğunu tahmin etmekteyiz.

3. Burada vücutları tüylü iki kuş kafası, sağdan ve soldan ters V şeklindeki bir parçayla birinci bölüme yapıştırılmış, burada Ebubekir (ابوبکر) ve Ömer (عمر) kelimelerini görmekteyiz.

4. Aynı ikinci bölüm olup ancak ejderin dili kopmuştur, burada Hasan (حسن) ve Hüseyin (حسین) yazıları okunuyor.

5. Ağzını dışarıya açmış dili kopmuş, iri gözlü vücudu pulsuz bir ejder, bu ejderin karşısında dilini dışarı uzatmış başka bir ejder görünüyor bu ikisi arasında Osman (عثمان) kelimesi yer alır. (Fotoğraf: 314)

6. Bu bölümde üst üste ağzını açmış, sivri dilini çıkarmış, iri gözlü, vücudu pullu, kulaklı ve boynuzlu iki ejder var, alttaki dişlidir ama dili kopmuş, burada Lailahe illallah (لا اله الا الله) yazısı okunur.

7. Ali Veliyullah (علی ولی الله) (Allah kısmı sekizinci bölümde) yazısı bulunur.

8. Burada yine üst üste iki ejder, bunların ağızları içeri doğru açık, sivri dilli, boynuzlu ve kulaklıdırlar, kuyrukları ise bitişiktir. Bunların gözleri yuvarlak, vücutları pulludur. Bu bölümde Muhammed Resulullah (محمد رسول الله) yazısı görünür. (373) (Fotoğraf: 314)

---

373) Koşay, Çetin 1959, 81-85: Karamağaralı 1976, 250.

Katalog No: 231

Envanter No: 396

Fotoğraf No: 315

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Matbah-ı Şerifinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Kollardaki C ve S kıvrımlarından dolayı 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başına tarihlenebilir.

Boyutları: Yükseklik 125 cm.

Madenin Cinsi ve Tekniği: Pirinç şamdan. Gövde ve alt kaide tornada çekme, kolları döküm tekniği

Sanatçının Kimliği:

Eserin Tasviri: Şamdan üç katlıdır. İkinci ve üçüncü katları budaklıdır. Bunların sayısı onsekizdir. En üstte tek, ortada altı, en altta ise tepsiler üzerinde yükselen on bir mumluk var. Mumluklar şamdanın gövdesine C ve S kıvrımlı kollarla bağlanır. Şamdanın kaidesi üç boğumlu kubbe biçimindedir binbir günlük çileyi dolduran Mevlevî dervişi hücreye çıkacağı gün, bu şamdanın 18 mumu yakılır, hususi bir merasim yapılırdı. Şamdan, aşçıbaşının nezaretinde matbahta muhafaza edilirdi. (374)

374) Önder 1957, 64: Göktaş 1997, 34.

Katalog No: 232

Envanter No: 4381

Fotoğraf No: 316-317

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Tarihlendirmeye yarayacak ipucuna rastlıyamadık.

Boyutları: 4 x 19,6 cm

Madenin Cinsi ve Tekniği: Pirinç, Döküm Tekniği

Sanatçının Kimliği: Sanatçısı bilinmiyor

Eserin Tasviri: Hoşaf kaşığı pirinçten yapılmıştır. Sapının ucunda destarlı Mevlevî sikkesi görünmektedir. (Fotoğraf: 316, 317)

Katalog No: 233

Envanter No:

Fotoğraf No: 318

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Giriş Kapısı Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Tarihlendirilmeye yarıyacak ipucuna rastlıyamadık

Boyutları: Çatının en üst bölümünde olduğu için ölçülerini alamadık.

Madenin Cinsi ve Tekniği: Barıştanın bu madene metal ve tekniğine taş işçiliğinin kakma tekniği (375) dediğine karşılık kurşun olduğu ve döğme tekniğiyle yapıldığı görülmektedir.

Eserin Tasviri: Kapı alınlığının ortasına kurşundan bir Mevlevî sikkesi yapılmıştır. Döğme tekniğiyle yapılmış tacın alt kısmında destar görülmektedir.

375) Barışta 1991, 64

SAAT

Katalog No: 234

Envanter No:

Fotoğraf No: 319

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Saat Seksiyonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1224/M.1809

Ölçüleri:

Sanatçının Kimliği: Ahmet Gülşeni el-Mevlevî dir.

Anlatımı: Masa saati altın yaldızlı kaidesi ve fanusuyla destarlı Mevlevî sikkesine benzemektedir. Fanusun alt bölümünde firuze renkli taşlar görünmektedir. Pirinçten yapılmış olan saatin alt tarafında oyma iki lale vardır. Kadranın üst tarafında Sani Sultan Mahmud Han Ahmed Gülşeni el-Mevlevî Sene H.1224/M.1809 (ثانی سلطان محمود خان احمد گلشنی المولوی سنه ۱۲۲۴) yazısı okunmaktadır. Anlaşılan bu saati ikinci Sultan Mahmud'un muvakkidi Ahmed Gülşeni el-Mevlevî yapmıştır. Bu zat 19. yüzyılın meşhur Mevlevî saatçilerindedir (376). Saatin arka kısmındaki makine aksamı açıktır.

376) Önder 1995, 167

Katalog No: 235

Envanter No: 2/6760

Fotoğraf No: 320

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Saat Seksiyonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi:H.1254/M.1839

Ölçüleri:

Sanatçının Kimliği: Esseyyid Hüseyin Hakî Bin Ahmed Eflakî

Anlatımı: Hüseyin Hakî iskelet saat ile geleneksel, raf üstünde ağırlıkla çalışan saat formunu birleştirmiştir. Saatin kadranıyla yüzünü birleştirmiş ve gümüşten yapmıştır. Fener saatlerden alışılagelmiş "paletli rakkas" eşapmanı kullanmış ve sarkacı mihvere sabit olarak bağlanmıştır. Saat beyaz madenden yapılmış olup şeklen nadir bir saattir. Mevlevî sikkesi biçiminde olan bu saatin üst ve alt tarafı oyma rumî tezyinatlıdır. Kadranın üst tarafına "Amel-i Esseyyid Hüseyin Hakî Bin Ahmed Eflakî 1254" (عمل السيد حسين حاكى بن احمد افلاكى سنه ١٢٥٤) ibaresi yazılmıştır. Arka kısımdaki makine aksamı tamamen açık olup rakkaslı duvar saatleri tipindedir.

Katalog No: 236

Envanter No: 16/1543

Fotoğraf No: 321

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Saat Seksiyonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 1853

Ölçüleri:

Sanatçının Kimliği: Mehmed Şükrü (Ahmed Eflakî Dede'nin öğrencisi)

Anlatımı: Saat pirinçten yapılmıştır. Dört ayaklı olup beyzi bir kaide üstünde oturtulmuştur. Makina aksamı iki sütun arası ile cephesine yerleştirilmiştir. Saatleri ve saniyeleri gösteren kadranların ortaları açıktır. Ön kısmına "Yaptı bu saati nadideyi Mehmed Şükrü 1269" (یاپدی بو ساعت نادیده‌یی محمد شکری ۱۲۶۹)cümlesi ve tarihi yazılmıştır (377).

377) Tuzcular 1977, 75

Katalog No: 237

Envanter No: 16/1508

Fotoğraf No: 322

Çizim No:

Yeri : İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Saat Seksiyonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıl

Ölçüleri:

Sanatçının Kimliği: Ahmed Eflakî Dede (Bkz. hattatlar bölümüne)

Anlatımı: Saat pirinçten yapılmış olup rakkaslı saatlerdendir. Kadranı beyaz minelidir. Üzerinde "Muvakkiti Cennetmekan Sultan Mahmud Han Ahmed Eflakî Dede el-Mevlevî cümlesi vardır. (378)

(موقت جنت مکان سلطان محمود خان احمد افلاکی دده المولوی)

378) Koçu I/1958, 361-362: Ülkümen 1962, 18: Yazıcı 1993, 34

DEĞİŞİK ÖRNEKLER

Katalog No: 238

Envanter No: 297

Fotoğraf No: 323

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi İkinci Kat Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1280/M1863

Ölçüleri: 41 x 60 cm

Sanatçının Kimliği: Faiktir. Sanatçı hakkında bilgiye sahip değiliz.

Anlatımı: Ahşap çerçeve içine alınmış maketin ortasında yeşil destarlı Mevlevî sikkesi vardır. Eserin zemini Avrupa kumaşı konarak ayna ve şamdanlarla tezyin edilmiştir. Üstteki aynaya Enbiya Suresinin 107 inci ayeti olan "Ve ma erselnake illa rahmeten lilalemin" (وما أرسلناك إلا رحمة للعالمين) yani: (Ve biz seni ancak âlemlere bir rahmet olarak gönderdik) (379), yazılmıştır. Aynanın iki tarafında sütunlar üzerinde yaldızlar arasında perde vardır. Ayetin altında

Du cihanda eger altun ola dersen namın

دو جهانده اگر التون اوله دیرسن نامك

Külahı altına gir Hazret-i Mevlânanın

کلاهی التنه گیر حضرت مولانانك

beyti, bunun sağ ve solunda ise

Ayinedir bu alem her şey hak ile kaim

آیینه در بو عالم هرشی حق ایله قائم

Mirâti Muhammedden Allah görünür daim

مرآت محمددن الله گورینور دائم

379) Gölpınarlı 1958, 258: Öztürk 1993, 302

yazılmıştır. Şiirin alt kısmına sadefle bir ibadethanenin giriş kısmı yapılmıştır. Sedef kısmının ortasında ufak bir çerçeve içinde oyma olarak Bende-i Faik Sene 80 (بندهٔ فائق سنه ۸۰) yazılmıştır. Maketin ahşap, altın yaldızlı çerçevesi camlıdır.

Katalog No: 239

Envanter No: 264

Fotoğraf No: 324

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası Gümüş Kapı Üzerinde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Açılmış perde biçimi, sehpanın "C" ve "S" kıvrımlı ayakları ve çerçevesindeki süslemelerinden 19. yüzyıla tarihlenebilir.(380) Bu konuda (Bkz. Arık 1972, 105: Renda 1977, 155)

Ölçüleri: Bu bölüme ulaşamadığımızdan ölçüleri alamadık .

Sanatçının Kimliği: Hattat Cengari (381) Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Oval şeklindeki levhanın zemini siyah kartondandır. Ortasına yaldızlı bir sehpanın üzerine sarı yaldız ve beyazla oluşturulmuş bir sikke yerleştirilmiştir. Sikkenin destarı üzerine ta'likle "Ya Hazreti Mevlâna (يا حضرت مولانا) işlenmiştir. Külahın çevresi yer yer dilimli, sarı yaldızdan yapılmış, fiyonk ve püsküllerle bezenmiş yeşil bir perde vardır. Bu perdeyi mercan renkli ebru bir çerçeve kuşatmaktadır. Levhanın çerçevesi oval şeklinde, alt kısmında sarkıtılmış yapraklar, üst bölümünde ise daha geniş yaldızlı bir taçla bezenmektedir.

380) Arık 1972, 105: Renda 1977, 155)
381) Barışta 1991, 67

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Katalog No: 240

Envanter No: 263

Fotoğraf No: 325-326-327

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası Gümüş Kapı Üzerinde Sağda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Taşkın kabarık vazo ve ondan çıkan çiçeklere nazaran 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 29 x 30 cm, 28 x 37 (382)

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor

Anlatımı: Karton, kumaş, dantel ve sarı yaldızdan kolaj tekniği ile yapılan eserin ortasında bir sikke vardır (Fotoğraf: 325). (383) Sikke, ortası yaldızla yapılmış bir standa oturtulmuş. Bunun etek uçları dantelli, mavidir. Standın altında iki yanda, sarı yaldızla yapılmış vazodan çıkan pembe, mavi ve yeşil kumaşla oluşturulmuş çiçekler vardır. (Fotoğraf: 327) Kompozisyonun zemini mavi kartondan yapılmış, çevresine sarı yaldızlı iki sütun ve bir kemeri kuşatan, pembe, drapeli (384) bir perde yerleştirilmiştir. (Fotoğraf: 326)

---

382) Barışta 1991, 66

383) Barışta 1991, 66

384) Sözen, Tanyeli 1992, 71'de drape resim sanatında kumaş ya da giysi kıvrımlarının betimlenmesidir.

Katalog No: 241

Envanter No: 262

Fotoğraf No: 328

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası Gümüş Kapı Üzerinde Solda

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: Sikkenin oval çerçeveye alınması ve altın yaldızlı çerçeve üzerindeki kabarık bitkisel süslemelerden 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 15 x 15 cm, 19 x 22 cm (385)

Anlatımı: Kartonla paspartulanmış eser oval bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Bakırdan yapılmış bir hilalin üzerinde okuyabildiğimiz kadar Kiramdan (کرامدن) Mevlâna (مولانا) (386) yazıları mevcuttur, ayrıca dört ayaklı bir masa, bunun üzerinde bir sikke görünmektedir. Levha kolaj tekniğiyle yapılmıştır.

385) Barışta 1991, 67

386) Tabloyu indirme imkanı olmadığından yazıyı ayrıntılı bir şekilde okuyamadık

Katalog No: 242

Envanter No: 1116

Fotoğraf No: 329

Çizim No:

Yeri : Karaman Müzesi Deposu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1308/M.1890

Boyutları: 2 x 2.15 cm

Madenin Cinsi ve Tekniği: Pirinç, alçak kabartma.

Sanatçının Kimliği : Sanatçısı bilinmiyor.

Eserin Tasviri: Beyzi şeklinde mühürün üzerinde Şeyh Hüsameddin el-Mevlevî (شیخ حسام الدین المولوی) yazısı, Altında ise 1308 (M.1890) tarihi okunmaktadır.

Katalog No: 243

Envanter No: 3690

Fotoğraf No: 330-331-332

Çizim No:

Yeri : İstanbul Şehir Belediye Müzesi İkinci Kat Teşhir Salonu

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1312/M.1894

Boyutları: Uzunluk: 1,5 cm Genişlik: 1,8 cm

Madenin Cinsi ve Tekniği: Beyaz Necef Taşı, alçak kabartma.

Sanatçının Kimliği: Ruhî dir. Gülbün Mesara sanatçının katı' ustası olduğunu beyan etmektedir.(387)

Eserin Tasviri: Mevlevî sikkesi şeklinde Necef taşından yapılmış mühürün en üstünde daha kolay taşınabilmesi ve kaybolmasını önlemek için bir delik açılmış. (Fotoğraf : 330, 331) Eserde Ahmet Kemal (احمد کمال) yazıları okunmakta,bu da mühürün bu şahısa ait olduğunu gösteriyor. Altında ise Ruhî'nin imzası (روحی) ve H.312 (M.1894) tarihleri işlenmiştir. (Fotoğraf: 332)

---

387) Mesara 1991, 17

Katalog No: 244

Envanter No:

Fotoğraf No: 333

Çizim No:

Yeri : Afyon Mevlevî Camii

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1310/M1892

Ölçüleri: 110 x 112 cm

Sanatçının Kimliği: Sanatçı hakkında bilgimiz yoktur.

Anlatımı: Abâpuş Mehmed Bâli Çelebi'nin (Vefatı H.: 890/M.1485) (388) üzerinde kırmızı atlastan bir örtü vardır. Bu puşide Sultan II. Abdülhamidt tarafından hediye edilmiştir (389). Eserin altın sırma işlemeleri sarayda yapılıp, ta'lik yazısı Karahisarlı Kirâmi Efendi (Vefat H.1913) tarafından yazılmıştır. (390) Örtünün baş kısmında bir Mevlevî başlığı vardır. Sikkenin üzerinde Muhammed sûresinin 19. ayeti; Fa'lem İnnehû Lailahe illallah Muhammed Resulullah (فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) altında ise Yunus suresinin 62. ayeti olan Ela inne evliyaullah lahavfun aleyhim velahum yahzenun (أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) yani: (Gözünüzü açın! Allahın velileri için hiçbir korku yoktur. Tasayada düşmezler onlar) (391) işlenmiştir. Ayetin altında Destur Ya Hazret-i Sultan-ı Divanî (دستور یا حضرت سلطان دیوانی)

388) Yazıcıoğlu 1963, 8
389) Nasrettinoğlu 1990, 6
390) Ilgar 1992, 56
391) Öztürk 1993, 196

ve

Baver mekun ki ber serem ayed eger Mesîh

باور مکن که بر سرم آید اگر مسیح

Derdi ki yâdgâr-ı tu dârem deva kuned

دردی که یادگار تو دارم دوا کند

beyti görünür.

Anlamı: Mesih bile baş ucuma gelse senden armağan olan derdime deva eder sanma. (392). Puşidenin en alt kısmında yapılış tarihi olan H.1310 (١٣١٠) okunmaktadır. Ayrıca sikkenin iki tarafında iki demet çiçek ve çerçevesinde kıvrık dallı bitkisel bezemeler vardır.

392) Gölpınarlı 1983, 361

Katalog No: 245

Envanter No: 239

Fotoğraf No: 334

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Tilavet Odası

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1318/M.1900

Ölçüleri: 54 x 62 cm

Sanatçının Kimliği: Pakize Hanımdır.

Anlatımı: Yeşil atlas üzerine sarı sim, kahverengi tonları ve pembe ipekle Çin iğnesiyle işlenmiştir. Ortada tuğra şeklinde "Ya Hazreti Mevlâna" (يا حضرت مولانا) sağında sikke biçiminde "Kuddise Sırrıhul Âli" (قدس سره العالي) kelimeleri okunmaktadır.(393) Çerçeve kabarık bitkisel bezemeli, yaldızlı ve camlıdır.

393) Barışta 1991, 67-68

Katalog No: 246

Envanter No:

Fotoğraf No: 335

Çizim No:

Yeri : Karaman Aktekke Camisi (Mader-i Mevlâna) Teşhirde.

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: H.1324/M.1906

Ölçüleri: 53 x 62 cm

Sanatçının Kimliği: Bilinmiyor.

Anlatımı: Krem atlasın ortasında yeşil destarlı bir Mevlevî sikkesi işlenip iki tarafında celî ta'likle "Ya Hazreti Mevlâna'yı bi Hemta" (یا حضرت مولانای بی همتا) yani (Ey benzersiz olan Mevlâna), işlenmiştir. Levhanın üstünde Du cihanda eğer altun ola dersen namın (دو جهانده اگر التون اولدیرسن آدك), altında ise; Sikkesi altına gir Hazreti Mevlâna'nın (سكه سی التینه گیر حضرت مولانا نك) görünmektedir. Yazıların çevresinde dört adet menekşe çiçeği görünür. Eserin en altında 1324 (۱۳۲۴) tarihi okunur. Levha kahverengi, ahşap ve camlıdır. Çerçeve teksıra yaldızlı çiçeklerle bezenmiştir.

Katalog No: 247

Envanter No: 638

Fotoğraf No: 336

Çizim No:

Yeri : Konya Mevlâna Müzesi Semahanesinde Teşhirde

İnceleme Tarihi: 1996

Tarihlendirilmesi: 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Ölçüleri: 122 x 286

Sanatçının Kimliği: Sanatçısı bilinmiyor

Anlatımı: Puşidenin alt kısmında sehpa üzerine oturtulmuş bir sikke var. Mevlevî külahı (Sikke) yeşil atlas üzerine Maraş işi iğneyle yapılmıştır. Sikkede sarı metal ipliğe refle düşürülmüştür. Üst kısımda Ayetel Kürsi yazılmıştır. Bunun altında ortada Kale Nebi aleyhisselâm; (وقال النبي عليه السلام)

Efzel-üz zikr-i Lailahe illallah;

(أفضل الذكر لا إله إلا الله)

Ve efzel-üd duâ Elhamdulillah

(وأفضل الدعاء الحمد لله)

Türkçesi: Hz. Peygamber (S.V.A) buyurdular

En iyi zikir Lailahe illallah ve

en güzel dua elhamdulillahtır.

Hadisin üstünde, sağda Ya Hannân (يا حنان)

solda ise Ya Mennân (يا منان)

Yani: Ey çok acıyan (Allah adlarındadır), ey ihsanı bol (Allah adlarındadır) işlenmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Hz. Mevlâna'nın tefekkür ve tasavvuf anlayışından kaynaklanan ve oğlu Sultan Veled tarafından, ismine izafeten müesseseleştirilen Mevlevîlik tarikatı asırlar boyunca Anadolu, Balkanlar, Ortadoğu, Arabistan yarımadası ve Afrika kıt'asının kuzeyini içine alan geniş bir coğrafyaya intişar etmiştir.

Tarikatın yayılması konusunda Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi'den sonra en fazla müessir olmuş şahıslardan biride Divâne Mehmet Çelebidir.

Mevlevîlik, bir eğitim ve öğretim ekolüdür. Gayesi, insanı ele alarak, madde ve manada olgun şahsiyet yetiştirmektir. Bu bakımdan insanı ideal manada yetiştirmeyi amaçlayan bir terbiye mektebidir. Yedi asrı bulan tarihi içerisinde Türk kültür ve medeniyeti'nin seçkin müesseselerinden biri olmuştur. 700 yıl boyunca saraylardan, İmparatorluğun en ücrâ köşelerindeki köylere kadar toplumun her kesimiyle sıkı bir ilişki içinde bulunmuş; ciddî bir disiplin içinde verilen din, dil, edebiyat, musikî, kültür ve sanat eğitimiyle, İmparatorluk içinde birer kültür merkezi, ilim, irfan, terbiye mektebi, birer akademi veya konservatuar niteliği taşımış, büyük edip, şair, mesnevihân, mütefekkir, musikişinas, ressam, hattat, nakkaş, mimar ve el sanatkarları yetiştirmiştir. Dar ve katı görüşlü din ulemasına karşı, Türk sanat ve fikir adamını korumuştur. Türk medeniyeti en derin kökleriyle bu ocakta serbest bir gelişme mekanı bulmuştur. Mevlevîlik, bir yandan tasavvuf eğitimiyle, yüksek ahlaklı fertler yetiştirirken, bir yandan da kütüphane ve çeşitli kolleksiyonlarla Türk düşünce hayatının ve dünya görüşünün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Başta Konya olmak üzere, İmparatorluğun çeşitli şehirlerindeki dergahlarında, hitabet, irşâd, dil, edebiyat, psikoloji, matematik, astronomi, fizik, kimya, tıp, resim, musikî, hat, tezhip, nakış, cilt, oymacılık, kakmacılık, saatçilik dersleride isteğe bağlı (ihtiyarî) olarak verilmiştir.

Sadece İstanbul Galata Mevlevîhanesi, 430 yıllık hizmeti sırasında, 70 kadar divan sahibi şair yetiştirmiştir ki en ünlüleri Şeyh Galib'le Mesnevîyi şerhedenler içinde en üstün sayıldığından Hz. Şarih lakabıyla anılan Şeyh İsmail Ankaravîdir. Şeyh Ataullah Dede, Arapça, Farsça, Fransızca ve Almancayı iyi bilen bir cebir ve hendese alimidir. Ayrıca hat türlerinden ta'likte üstad ve iyi bir musikişinasdır.

Mevlâna'nın «Eski erenler özvarlığı aşağılatmak için dilenmeyi hoş görmüşlerdir; ama biz, bizi sevenlere bu kapıyı kapattık. Herkes bir iş tutmalı, emeğiyle geçinmelidir. Böyle davranmayanlar bizden değildir» sözleri, ona bağlananları her dalda çalışmaya zorlamış ve bu arada sanat alanında da verimli çalışmalar yapılmıştır. Ana gaye olarak ruhî tezkiye ve tasfiyeyi arzulayan ve bu amaçla hücreye yerleşen dervişler, genellikle bir hobi ve bazan da bir gelir kaynağı olarak, el sanatlarında güzel eserler vermişlerdir. (394)

Doktora konumuz olan Mevlevîliğin Türk Plastik Sanatlarına Etkileri, bugüne kadar ele alınıp başlı başına bir araştırma olarak incelenmemiştir. Genelde tek bir sanat dalıyla ilgili araştırmalar ağırlıktadır.

Biz mimari dışında hat, tezhip, cilt, ebru, hakkaklık, katı' (kağıt oymacılığı), minyatür, duvar resmi, resim, ağaç işi, cam, taş işçiliği (mezartaşı), maden, saatçilik konularını ele aldık. Ayrıca değişik örnekler adı altında topladığımız bir gruptada maket, puşide ve diğer örnekleri vermeye çalıştık.

---

394) Gölpınarlı 1963, 3: Özönder 1986, 129-130: Özönder 1988, 97: Tanrıkorur 1988, 61-63: Çıpan 1992, 119: Çıpan 1993, 97.

Çalışmamızda Afyon, Ankara, Bursa, Edirne, İstanbul, Karaman, Konya, Kütahya, Manisa şehirlerindeki eserleri inceledik. Ancak, Afyon, Ankara, Bursa, İstanbul, Karaman ve Konyada tetkiklerimizi derinleştirdik. Müze ve özel kolleksiyonlardaki bazı eserlere ulaşamadık ve bu konuda çeşitli sorunlarala karşılaştık.

Mevlevî hattatları daha çok ta'lik yazmışlardır. (Bkz. Fotoğraf No: 5, 8, 9, 10, 18-21, 25-33, 35, 40, 43, 48, 52, 53, 61, 65, 67, 68, 76, 78, 86, 88, 94, 98, 100, 103-114, 120, 121, 127-129). Sülüs, nesih, kûfi ve bunların "celî'leri daha sonra gelmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 1, 2, 6, 12, 15, 22, 24, 34-39, 41, 45-47, 50, 54, 55, 56, 62-64, 66, 69, 70, 71, 72, 75, 77, 78, 87, 95, 97, 99, 104- 116, 117). Araştırmalarımız sonucunda bulduğumuz en eski örnek Mehmed el- Mevlevî'nin celî sülüsle Manisa Üç Oluklu Çeşmesindeki yazısıdır. (395) Hat 17. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Bundan önceki yüzyıllarda hattatların biyografilerini verdik. Bu bölümdeki eserlerin çoğu 19. ve 20. yüzyıla aittir. Levhaların bir kısmında el- Mevlevî ünvanı görünmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 1, 2, 20, 73, 86). Bazılarında bu ünvan yoktur, diğerlerinde dervişliğin verdiği tevazu hissiyle hattatlar isimlerini bile yazmamışlardır. (Bkz. Fotoğraf No: 79, 87, 93, 96, 117, 119, 120, 121-124, 127, 128). Genelde "Ya Hazret-i Mevlâna" istifi sülüs, ta'lik ve diğer çeşitlerle yazılmış, bazanda yazı Mevlevîliğin sembolü olan sikke şeklinde ortaya konmuştur. (Bkz. Fotoğraf No: 44, 47, 71, 84, 93). Hz. Mevlâna'nın şiirlerinden, Hadis-i Şeriflerden ve Kur'andan örneklerle burada göze çarpmaktadır. Hüsn-ü hat örneklerinin bir kısmında süsleme yoktur, bir bölümünün ise çeşitli çiçeklerle bezendiğini görmekteyiz. (Bkz. Fotoğraf No: 5, 15, 21,24, 34, 36, 38, 57, 59, 69, 75, 77, 84, 113, 115, 117, 121, 123-126). Bazılarında ise çerçevelerin çok süslü olduğunu müşahade ediyoruz. (Bkz.

---

395) Acun 1997, 592

Fotoğraf No: 55, 60). Fermanlar ve çeşitli yazı kompozisyonlarında önceden işaret ettiğimiz gibi Mevlevî sikkesi tekbaşına veya "C" ve "S" kıvrımlı bir sehpaya oturtulmuştur. (Bkz. Fotoğraf No: 3, 4, 7, 16, 17, 42-44, 47, 49, 55, 61, 67, 71, 80-82, 84, 93, 96, 97, 118, 122-124, 127, 128).

Mevlevî müzehhipleri başta Kur'an olmak üzere Hadis kitapları, Mevlâna ve tarikatın büyüklerinin eserlerini süslemişlerdir. Çalışmalarımıza aldığımız ilk örnek Mevlâna Celâleddin'in Mesnevîsidir. (Bkz. Fotoğraf No: 130). Burada "Levha" tezhip olarak isimlendirilen ve tüm sayfayı kaplayacak biçimde bezeme tasarımının yapıldığı görülür. 1278 tarihinde Muhlis bin Abdullah tarafından tezhiplenen eser Selçuklu Uslubundadır. Erken dönem Türk tezhip sanatının anıtsal ölçüdeki ilk örneği Sultan Veled dervişlerinden olan Muhammed bin Abdullah el-Konevî el-Veledî tarafından kaleme alınmıştır. Mesnevî'nin bölümlerinin başındaki ilk iki sayfa "levha" biçiminde, bunları izleyen sayfalar çerçeve biçiminde tezhiplenmiş, kimi zaman bu sayfaların kenarına güller yapılmıştır. Geometrik biçimlerin içini dolduran sarmal rumîler tezhip bezemesinin temel motifleridir. Renklendirmede lacivert, kırmızı, mavi, yeşil ve en fazla altın yaldız kullanılmıştır.

14. yüzyıldaki Mesnevî Herat mektebinden esinlenerek yapılmıştır. Bu eser Beylikler Döneminin belli başlı tezhiplerindendir. 15. ve 16. yüzyıllardaki eserlere ise ulaşamadık.

17. yüzyıldaki Klasik Osmanlı tezhibi biçimindeki Divan-ı Kebir nesih hattıyla yazılmıştır. (Bkz. Fotoğraf No: 132, 133). Bundan sonraki örnekler sırasıyla Mesnevî'nin, Son Dönem Klasik tarzda yapılan tezhibi, Şikâf Halkar Hadis kitabı, batı tesirli 1848 tarihli Cezire-i Mesnevî, 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başı şukufe, altın varak üzerine halkar çalışma ve yine 19. yüzyılın

ikinci yarısındaki şukufe, çiçek çalışması, Evrad-ı Mevlâna adlı kitaplardaki çalışmalardır. (Bkz. Fotoğraf No: 136-140)

Tezimizdeki cilt örneklerinin sanatkarları genellikle bilinmiyor. Sadece Muhammed Takî'nin adına rastlıyoruz.

İstanbul Divan Edebiyatındaki ciltler 15. ve 16. yüzyıla aittir. Her ikisi Mesnevî'ye ait olup hattatları da Mevlevîdir. Göçürtme tekniğiyle yapılan ciltlerin desenleri kabartma olup, salbekli şemselidir. (Bkz. Fotoğraf No: 141, 142)

Konya Mevlâna Müzesindeki örneklerimiz ise 19. yüzyıldandır. Birincisi lake tekniğinde (Bkz. Fotoğraf No: 143-144) Cildin üzerindeki şiirler bitkisel bezemeyi çerçevelemiştir. İkinci örnekte mücellidin kimliği bilinmiyor ama hattatı Mevlevî Buharalı Arifidir. Bu da ruganî veya lake tekniğindedir. (Bkz. Fotoğraf No: 145). Son cildimizde lake tekniğinde olup, Mevlevîliğin sembolü olan sikke burada da göze çarpmaktadır. 19. yüzyılda sıklıkla rastladığımız açık perde motifi dikkatimizi çekmektedir. Bu yüzyıldaki müzehhiplerin aynı zamanda sermücellit olarak sarayda görev aldıkları bilinmektedir. Bunlar batı sanatının rokoko kıvrımlamalarını, içi çiçekle dolu sepet ve saksıları tezhipteki kadar çoşkulu ve renkli olmasa bile ciltlere uygulamışlardır. (396) (Bkz. Fotoğraf No: 146).

Ebru sanatıyla ilgili örnekler büyük yekünü teşkil ediyor. İstanbul Vakıf Hat Sanatları Müzesindeki ebruların sanatçısı Müstafa Düzgünmandır.

---

396) Uzluk 1957, 37: Ünver 1964, 139: Önder 1969, 518: Arseven IV/1983, 1982-1986: Gölpınarlı 1983, 125: Gölpınarlı 1993, 10: Tanındı 1993, 400: Tanındı 1993, 422-430

Eserlerin üçüde çiçekli ebru olup, zeminleri battal ebrudur. Bu örneklerde papatya, karanfil ve laleleri görüyoruz. (Bkz. Fotoğraf No: 147-149).(397)

Hat sanatında kullanılan makta imalini bilhassa Mevlevî dervişleri, çakı, mil ve kıl testere yardımıyla ince bir sanat haline gertirmişler. Tezimizdeki 11 makta'nın, yedisinin sanatkarı biliniyor, geri kalan dördünün ustası bilinmemektedir. Cevrî, Fikri, Resmi, Sırrı, Hakkı 17., 19. yüzyıl arasında fildişi ve bağadan maktalar üretmişlerdir. Eserlerinde bir sehpaya oturtulmuş sikke göze çarpmaktadır. (Bkz. Fotoğraf No: 150-162). Külah bir kartuşun içine yerleştirilmiştir. Sanatkarların imzaları kolaylıkla okunmaktadır. Makta ustaları eserlerini nakış, çiçek, yazı ve sikkeyle süslemişlerdir. Aletlerin üzerinde Ya Hazret-i Mevlâna (يا حضرت مولانا) ibaresi görünmektedir. (398)

Mevlevîlerin yaptıkları katı'alar 16. yüzyıl 19. yüzyıl arasındadır. Bu sanatkârların en meşhuru Bursalı Fahridir. Onun katı'a (kağıt oyma) tekniğiyle yaptığı yazı levhasını tezimize aldık. (Bkz. Katalog No: 140). Seyyid Mehmed Kamil ve Bursa Muhibbi Mevlevî Emanetçi Hacı Halil Hilmi Efendi'nin eserleri dışında diğer katı' örneklerinin sanatçısı bilinmiyor. Çalışmamızdaki kağıt oyma eserlerinde genellikle Mevlevî serpuşu ana tema olarak işlenmiştir. Destarlı sikkelerin külah kısmında aynalı olarak Ya Hazret-i Mevlâna (يا حضرت مولانا) ibaresi, destarda Celâleddin-i Rumî (جلال الدين) göze çarpmaktadır. (Bkz. Fotoğraf No: 164-170).

---

397) Derman 1976, 49: Göktaş 1986, 27-31: Çoktan 1992, 10

398) Habib 1887, 261: Çelebi II/1896, 13: Çelebi II/1896, 442: Âli 1926, 63: Ünver 1934, 19: Çığ 1957, 159-173: Edhem 1970, 30-31: Cunbur 1982, 112: Rado 1984, 93: Çağman 1985, 93: Mesara 1991, 3-6

Selçuklu döneminde Anadoluda yönetici sınıfın üyelerinin, Mevlâna ve müritlerinin desteğinde oluşan sanat ortamında resimde ağırlıklı olarak yer almıştır. 12. yüzyılın ilk yarısından 13. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Artuklu emirlerinin resim sanatına destek verdikleri, Türkiye ve yurdumuz dışındaki kütüphanelerde bulunan minyatürlü kitaplardan anlaşılmaktadır. (399) Tezimizdeki minyatürler 16. - 20. yüzyıllar arasında yapılmıştır. Mevlâna ile Şemseddin-i Tebrizi'nin ilk görüşmeleri, Mevlâna'nın kerametleri, Celâleddin-i Rumî'nin başneyzeni Kutb-u Nayî Hamza Dede, Mevlâna'nın kendi portresi ve sema ayini ana konuları teşkil etmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 171-181) Hacı Vesim Paşa, Ahmet Süheyl Ünver, Konyalı Nasip ve Ömer Faruk Atabek'in dışında, eserlerin sanatçısı bilinmemektedir. Münyatürlerden Mevlevîlerin giyimleri hakkında zengin bilgiler elde etmek kabildir. 16. yüzyıl eserlerinde çizimlerin çerçeveyi taştığı görülür. 18. - 19. yüzyıllarda kompozisyon açık perde motifiyle çerçevelenmiştir. (Bkz. Fotoğraf No: 178). Münyatürlerde kızıl kahverengi, yeşilin tonları, sarı, kırmızı, turkuaz kullanılmıştır. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi eserlerde insan, hayvan ve cansız nesnelerle simgeleştirilen eserler vardır. Mevlâna Celâleddin-i Rumî hayatı boyunca sanat ve sanatkarları desteklemiştir. Kendi resminin yapılmasına bile müsaade etmiştir. Hz. Pır sanatla sanatçı arasındaki bağlantıyı şöyle açıklar: "Sen nasıl ululuğa aşıksan bir sanatkarda, mesala demirci, mesleğine aşıktır. Mevlânaya göre sanat insanın gönlünü arıtır. (400)

Duvar resimleri II. Beyazıt devri (1481-1512) ile 20. yüzyıl arasında yapılmıştır. Abdürrahman ül-Mevlevî ve Konyalı Mahbub Efendi dışındaki zevatın isimleri bilinmiyor. İlk örneğimiz Mevlâna'nın Türbesine aittir. Çeşitli bitkiler ve aynalı yazı bu kompozisyonu oluşturmaktadır. Yaldızın bolca kullanıldığı da görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 182) Bu devri takibeden

---

399) Uzluk 1957, 10: Tanındı 1996, 3
400) Eflakî (Çev: Yazıcı)I/1976, 425-426: Cunbur 1989, 70: Odyakmaz 1988, 337

dönemlerde Mevlevî sikkesi anatemayı oluşturur. Genelde külahın ortada yer alıp etrafına kavak ve selvi ağaçlarının yerleştirildiği dikkatimizi çekmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 183) Bazı örneklerde beyaz karanfilin kullanıldığı da görülür. (Bkz. Fotoğraf No: 184, 185). Serpuşların üzerine Hz. Pir'in rubaileri ta'lik ve sülüsle yazılmıştır. (Bkz. Fotoğraf No: 186, 187). Tavşanlıdaki eserde ise beyitler sikkenin solunda yer almaktadır. (Bkz. Fotoğraf No: 188)

13. yüzyılda, Konya'da Mevlâna ve müritlerinin sanatla yoğun bir biçimde ilgilendikleri bilinmektedir. Ahmed Eflakî Dede'nin Menakıb-Al Arifinde, Mollayı Rum'un müritleri Kaluyan ve Aynüddevle'nin tasvirde (resim sanatında) eşsiz olduklarını, resimde ikinci bir Mani olan Aynüddevle'nin Sultan kızı Gürcü Hatun'un isteği üzerine Mevlâna'nın ayakta iken, yirmi ayrı pozunu kağıt üzerine çizildiğinden söz eder. (401) Kalûyân el-Konevî ise ressamlığı yanında mimarlıklada uğraşmıştır. Kaynaklar onun iyi bir ressam olduğunu kaydederler. Kalûyân resim sanatında eşi olmayan Rum asıllı bir sanatkardır. Mevlânayı tanıdıktan sonra Müslümanlığı kabul ederek onun müridi olmuştur. (402)

Resmin hoş görülmediği devirlerde bile Mevlevîler sadece tarikat esaslarına yönelmemişler. Mevlevîlik her türlü serbest resme izin vermiştir. Zaten mânevî dünyamızın ayrılmaz bir parçası olan güzellik duygusundan sanat doğar. Sanat ve güzellik insanda köklü bir duygu olduğuna göre, İslâmın

---

401) Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 425-426: Turgal 1936, 238: Ünver 1934, 78: Uzluk 1945, 13-14: Gölpınarlı 1983, 455: Uzluk 1985, 275-278

402) Huart III/1895, 364: Grenard I/1901, 456: Berchem, Edhem 1917, 18: Nafiz 1928, 115-121: Mesut 1934, 36, 45, 61-74: Gabriel II/1934, 155-161: Uzluk 1957, 23: Mayer 1956, 78-79: Konyalı 1964, 726: Ögel 1966, 150-151: Dilaver 1968, 186-194: Sözen 1970, 40-48: Önder 1971, 108-112: Yetkin 1972, 84-91: Eflakî (Çev: Yazıcı) I/1976, 489-490: Aslanapa II/1973, 62, 112-114: Meinecke II/1976, 438-446: Tuncer 1985, 109: Sönmez 1989, 129: Bayburtluoğlu 1993, 114-115.

bunu reddetmesi elbette ki mümkün değildir. Zira dinimizin, insanı bütün zaaf ve kabiliyetleri ile değerlendirdiği ve insanın birtakım temayüllerini gözardı etmediği herkesin malumudur. O halde güzelliğe ve güzel eserler yapmaya karşı meyli bulunan bir varlığın bundan menedilmesi Allahın adalet ve cömertliğine yakışmaz. İslâmın sanata karşı menfi hükmü mevcut değildir. (403)

Mevlâna sadece ahireti hatırlatmış değil, dünyayı da sevdirme yoluna gitmiştir. O her sanat koluna önem verdiği kadar resmede önem vermiş, zamanında nakkaşlar serbestçe çalışmışlardır.

Çalışmamızda 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadarki resimlere yer verdik. Fasih-i Mevlevî, Fenni Dede , Said Efendi, Hasan Leylek Dede, Hasip Dede ve Z.... oğlu tesbit ettiğimiz ve eserlerini incelediğimiz ressamlardır. Sanatçıların bir kısmı kendi portrelerini çizerken, (Bkz. Fotoğraf No: 189, 194) bir kısmı Mevlevîlik tarihi açısından önemli zevatı (Kutb-u Nâyî v.s.) resmetmişlerdir. (Bkz. Fotoğraf No: 196). Bazıları da Mevlevî ayini (Bkz. Fotoğraf No: 199) ve Mevlâna Türbesiyle, Afyon Sultan-ı Divani'nin Türbesini çizmişler. (Bkz. Fotoğraf No: 200, 197). Genelde karakalem, suluboya, guvaj ve yağlıboya kullanmışlardır. Örneklerin azlığından dolayı uslubları hakkında kesin birşey söylememiz mümkün değildir.

Mevlevî ağaç işleri sanatçıları arasında Abdülvahit bin Selim ismini görmekteyiz. Mevlâna'nın ahşap sandukasının planını bu zat çizmiştir. Selçuklu devri'nin şaheserlerinden sayılan eserde kündekârî ve kafes oyma (ajour) görülür. Abdülvahit'in hazırladığı plan ve seçilen şiirleri Hümamüddin

---

403) Şekerci 1974, 13-19: Yakutcan 1991, 13-22: Çam 1994, 28-29, 72-75

Muhammed bin Künak el-Konevî ağaca işlemiştir. (404) (Bkz. Katalog No: 174 ve Fotoğraf No: 203-219)

Galata Mevlevîhanesindeki Minber (1491) ise köşk üzerindeki semazeni ve giriş kapısı üzerinde görülen sikkeleriyle dikkati çekmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 220-222). 19. yüzyıla tarihlenen Ebubekir Necip Efendi'nin eserlerindeyse yine ahşap boyamayla meydana getirilen Mevlevî sikkesi ve Mevlânayı medheden beyitler görünmektedir. (405) (Bkz. Fotoğraf No: 223-225).

Cam sanatı örnekleri ise genelde 19. yüzyıla tarihlenir. Beykoz işlerinin ağırlıklı olduğu eserler Mevlevî Mehmed Dede'nin kurduğu imalathaneden çıkmıştır. Rıfat Bey dışındaki sanatkarların ismini tesbit edemedik. Bu eserlerin çoğu şekerliktir. Tutamakları Mevlevî sikkesi şeklindedir. Bunlar renksiz cam, renkli cam ve çeşmibülbüllerden ibarettir. (406)

Mevlevî mezartaşı sanatçıları arasında 14. yüzyılda Arslan, Ahmet bin Ali bin Garipşah et-Tacik el-Evheri, Mustafa bin Comar el-Ma'rufi, 15. yüzyılda ise , Ahmet bin Ali el- Mevlevî ve Yusuf bin Hamza el Meşhurüt-Türk İsa el-Konevî yer almaktadır. Bunların eserleri genelde Akşehir Nasreddin Hoca mezarlığında, Muhmud-ı Hayranî Türbesi'nin civarında, Akşehir Müzesinde ve Akşehir Ulu Camii haziresindedir. Tezimizdeki örneklerimiz 14. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasına tarihlenir ve hiçbirinde taş ustasının ismi zikredilmemiştir. Vefat eden erkekse baştaşında sikke, hanım

404) Akyurt 1936, 113-127: Uzluk 1946, 39: Mayer 1956, 34: Konyalı 1964, 664-674: Karamağaralı 1966, 38-42: Önder 1971, 349-361.

405) Şehsuvaroğlu 1962, 9: Şehsuvaroğlu 1964, 29: Enginün 1976, 23: Dayıoğlu 1994, 152

406) Arseven I/1983, 217: Aslanapa 1984, 341: Tansuğ 1991, 76: Bayramoğlu 1994, 10, 12-13: Küçükerman 1994, 22, 24

ise baş örtüsünü temsilen çiçekle bezenmiş taç motifleri işlenmiştir. Mezartaşları ölünün kimliğini bildirdiği gibi devrinin süsleme özelliklerini yansıtan birer eski eserdir.

Mezartaşlarındaki en belirgin özellik şahidenin başındaki, genellikle rölyef tekniği ile işlenmiş olan sikkedir. Kadın ve erkek mezartaşlarında ortaklaşa dekoratif unsur olan sikke Mevlevîliğin belirgin sembolüdür. Çeşitli ebatlarda yapılan Mevlevî külahları iki türde yapılmıştır. Ya mezartaşı yukarıda sikke ile taçlanarak sonuçlanmaktadır. (Bkz. Fotoğraf No: 234, 237, 239, 240, 243, 246, 252, 253, 255, 262-267, 272, 274, 277, 279, 289, 291, 293A, 293B, 293C, 294, 296, 298, 300, 301, 303, 305) yahut şahide kitabesinin bünyesinde, uygun biçimde yer almaktadır. (Bkz. Fotoğraf No: 260, 261, 264, 265, 270, 275, 284, 285, 304) Bu dekoratif unsur, sikke türlerine göre Dal sikke, (Bkz. Fotoğraf No: 237, 239, 243), Kafesi Destarlı, (Bkz. Fotoğraf No: 253, 262 v.d.) Şekeraviz Kafesi (Bkz. Fotoğraf No: 245) ve Dolama Destarlı (Bkz. Fotoğraf No: 234, 244) şekillerindedir.

Mevlevî mezar taşlarındaki diğer dekoratif unsur geometrik süslemelerdir. Bu süsleme tarzı daha çok diğer dekoratif unsurların çerçevelenmesinde ve belirlenmesinde kullanılmıştır. İbareyi kuşatan kare, dikdörtgen, yarım daire veya kemer (taçlaşan kemer) gibi görünümler, geometrik unsurlarla biçimlendirilmiştir. (Bkz. Fotoğraf No: 234, 237, 253 v.d.)

Üçüncü dekoratif unsur bitkisel süslemelerdir. Çeşitli gül, lale ve hayat ağacı motiflerinin yanı sıra çeşitli dal ve yapraklarla, nebati süslemeleri meydana getirmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 233, 235, 242, 247, 248-251, 256-260 v.d). Hat ile yapılan bezemeler ise dikkate şayandır. Mezartaşlarında

genellikle sülüs ve ta'lik türleri tercih edilmiştir. (Bkz. Fotoğraf No: 234, 238, 239, 242- 244, 245 v.d.)

Mevlevî mezartaşlarında malzeme olarak mermer (Bkz. Katalog No: 182-224) gödene, kent ve sille taşı gibi daha çok bölgesel taş cinslerinin tercih edildiğini görüyoruz. Taşlar genellikle dikdörtgen, silindir ve kemer şeklindedir.

Maden sanatı örnekleri 13., 19. yüzyıllar arasına tarihlenir. Bunlar genellikle altın, gümüş, pirinç, kurşundan yapılmıştır. Uygulanan teknikler dövme, döküm, v.s. dir. Alemler, pazarcı maşaları, mühür, şamdan hoşaf kaşığı bu grupta yer almaktadır. (Bkz. Fotoğraf No: 308-317) Genellikle Mevlevî serpuşu şeklindeki eserler ağırlık kazanmaktadır. Bunların ustaları bilinmiyor. Derviş Mustafa ve Hatice Şerife Kalfa'nın dışında sahiplerinin isimlerini bilmiyoruz. (Bkz. Fotoğraf No: 309-310)

Mevlevîlerin yaptıkları saatler genellikle 19. yüzyıl ürünüdür. (407) Bu sanatkarlar saatçiliği tekkede öğrenmişlerdir. Ahmet Gülşeni el-Mevlevî, Esseyyid Hüseyin Hakî Bin Ahmed Eflakî, Mehmed Şükrü ve Ahmed Eflakî Dede en meşhur olanlarıdır. Bunlar arasında Ahmed Eflakî Dede gibi bazı zevat mesleklerini ilerletmek için Fransa ve İngiltereye gitmişlerdir. Masa saatleri genelde Mevlevî sikkesi şeklindedir. Saatların yapımında altın yaldız, firuze renkli taşlar ve gümüş kullanılmıştır. (Bkz. Fotoğraf No: 319-322)

Mevlevî saat ustaları Osmanlı Sultanlarına muvakkidlik görevinide üstlenmişlerdir. Ahmet Eflakî'nin vefatından sonra ise eski Türk saatçiliği sanatında başka usta yetişmemiştir. (Bkz. Katalog No: 237)

407) Koçu I/1958, 361-362: Ülkümen 1962, 18: Tuzcular 1977, 75, Yazıcı 1993, 34

Değişik örnekler adı altında topladığımız eserlere maket, karton, kumaş v.s. den yapılmış levhalar, mühür, puşide ve kumaşlardan yapılan panolar ayrıca pirinç ve diğer metallerden yapılmış sikkelere de yer vermişiz. Eserler 19. yüzyıla tarihlenir. Faik Beyin yaptığı makette Mevlevî sikkesi ortada yer almaktadır. Eserde sedef kullanılmıştır. Açık perde şeklide dikkatimizi çekmektedir. (Bkz. Fotoğraf No: 323) Maketi takibeden levhalarda yine açık perde motifi Mevlevî sikkesi ve Ya Hazreti Mevlanâ ibaresi görünür.

Mühürlerin sahipleri Şeyh Hüsameddin el- Mevlevî ve Ahmet Kemal Beylerdir. Mühürler pirinç ve bayez necef taşından yapılmıştır.

Puşidelerin yapımında kumaş cinsi kırmızı yeşil ve krem atlastır. Puşidelerde atlas üzerine sırma işlemeler, çin iğnesi, Maraş işi uygulanmıştır. Bunlarda Mevlevî sikkesi, bitkisel bezemeler, Kur'andan ayetler görünür. Afyon Mevlevî Camii kubbeleriyle Divâne Mehmet Çelebi'nin Sandukasının çevresindeki sikkeler dikkate şayandır. (Bkz. Fotoğraf No: 337-339) yukarıda verdiğimiz örnekleri dikkate aldığımız taktirde, Mevlevîliğin Türk Plastik Sanatlarına olan etkisinin nedenli büyük ve derin olduğunu anlarız. Bu tarikat aşağı yukarı bütün Türk sanatı dallarını etkilemiştir. Zaten Mevlanâ "Herkes bir iş tutmalı, emeğiyle geçinmelidir. Böyle davranmayanlar bizden değildir" der. Dolayısıyla Mevlevîğin terbiye ocağı olan mevlevîhanelerde, sanat üzerinde durulmuş, hat, tezhip, cilt, ebru, hakkaklık, minyatür, resim, ağaç işi, maden, cam, taş işçiliği branşlarında Türk Plastik Sanatlarını etkileyip, derin izler bırakacak ustalar yetişmiştir.

KAYNAKLAR

ABDÜLBAKÎ, M. Fuat
1995 Mu'cem el-Mufahres, İran: İslam Basımevi

ACUN, Hakkı
1993 "Ejder Motifli Kapı Tokmakları ve Değişik Örnekler",Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, 4:1-21

ACUN, Hakkı,
1997 Manisa'da Türk Devri Yapıları ve Şehrin Gelişimi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım aşamasında

ADİL, Abdürrahman
1922 İkdam Gazetesi, 3

AKAR, Azade
1977 "Yüzyıllar Boyunca Mezar Yazıtlarında Süslemeler" Atatürk Konferansları, XVII: 73-77

AKAR, Metin
1981 "Nayi Osman Dede ve Mi'râciye'si", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,1:1-17

AKSEL, Malik
1967 Türklerde Dini Resimler, İstanbul: Elif Kitabevi

AKSEL, Malik
1972 "Mevlâna ve Sanat", Türk Edebiyatı, 12: 32-34

AKSEL, Malik
1975 "Halk Sanatında Dini Resim yada Yazıdan Resme Geçiş", Milliyet Sanat Dergisi: 24-25

AKYURT
1936 "Konya Âsâr-ı Atika Müzesinde Mevlâna Celâleddin Rumî'nin Sandukası", Türk Tarih Arkeologya Dergisi, 3: 113-127

AKYURT
1937 "Mimarî Zuhullere Karşı Cevap", Konya, 7: 444-445

ÂLİ, Mustafa
1926 Menakıb-ı Hünerveran, İstanbul: Matbaa-i Amire

ÂLİ, Mustafa
1982 Menakıb-ı Hünerveran Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanlar (Çev: Müjgan Cunbur) Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara

ALPASLAN, Ali
1973 "İslâm Yazı Sanatı" Hattatlık"a Mevlevîler Önemli katkıda Bulundu" Milliyet Sanat Dergisi, 58: 9- 15

ALPASLAN, Ali
1973 "Yazı-Resim", Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, 1-27

ANBARCIOĞLU, Meliha
1993 Maarif , Ankara: Milli Eğitim Basımevi

ARIK, Rüçhan
1976 Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ajans Türk Matbaacılık Sanayii

ARSEVEN, Celal Esat
IV/1943 Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

ARSEVEN, Celal Esat
II/1965 Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

ARSEVEN, Celal Esat
III/1966 Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

ARSEVEN, Celal Esat
1973 "Yazı Resimler", Yedigün, XIII: 12-13

ARSEVEN, Celal Esat
I /1983 Sanat Ansiklopedisi,
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

ASLANAPA, Oktay
II/1973 Türk Sanatı,
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

ASLANAPA, Oktay
1984 Türk Sanatı, İstanbul: Evrim Matbaacılık

ATÂ,
III/1852 Enderun Tarihi, İstanbul:

ATAÎ,
H.1268/M.1851 Hadayikül Hakayık, İstanbul

AVNİ, Ahmet
H.1331/M.1912 Menakıb-ı Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rumî,
Sipehsalar Tercümesi,
İstanbul: Arşak Garuyan Matbaası

AYAN, Hüseyin
1981 Cevrî, Hayarı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının
Tenkidli Metni,
Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi

AYANOĞLU, Fazıl
1951 "Türk Tarih Vesikalarından Eşsiz Mezartaşları",
Tarih Hazinesi 12, 598-602

AYNÎ, Mehmet Ali
1985 İslâm Tasavvuf Tarihi,
İstanbul: Akabe Yayınları

AYVANSARAYI, Hüseyin
H.1281/M.1864 Hadikatül Cevami, İstanbul

AYVAZOĞLU, Beşir
1982 Aşk Estetiği,
Ankara: Aslımlar Matbaası

AYVERDİ, Ekrem Hakkı
1953 "Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı", İstanbul: Fatih Derneği Yayınları, 12

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı
Türklerde Yazı Sanatı,
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 72

BARIŞTA, H. Örcün
1989 "Konya Müzelerindeki Türk İşlemelerinden Örnekler"
Kültür ve Sanat IV, 48

BARIŞTA, H. Örcün
1991 "Mevlevî Dergahına Vakfolunan Bazı Hat Örneklerinin Paspartularındaki Suluboya-Guvaj Resimler", Vakıf Haftası Kitabı, IX, 145-158

BARIŞTA, H. Örcün
"Mevlâna'nın Işığında Gelişen Türk Süsleme Sanatlarından Örnekler"
Milli Mevlâna Kongresi IV, 63-73

BARKAN, Ömer Lütfi
1942 "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", Vakıflar Dergisi II, 279-304

BARUTÇUGİL, A. Hikmet
1995 "Özgün Sanat Ebru", Sanatsal Mozaik, 19: 62-64.

BAYAAT, Ali Haydar
1989 "Hüsn-i Hat Sanatında Mevlevîlik ve Mevlevîler", IV. Milli Mevlâna Kongresi, 81-101

BAYBURA, İbrahim Kemal
1987 "Osmanlılarda Mühür"
Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı, 2: 69-77

BAYRAK, M. Orhan
1979 İstanbul'da Gömülü Meşhur Adamlar (1453-1978), İstanbul

BAYRAMOĞLU, Fuat
1994 "Beykoz Cam İşleri", Kültür ve Sanat, 23: 10-13

BELİĞ
H.1288/M.1871 Güldeste-i Riyâz-ı İrfan, Bursa

BERCHEM, M. Van. H. EDHEM
III/1917 Materiaux Pour un Corpus Inscriptionum Arabicarum, Caire

BOYDAŞ, Nihat
1994 Ta'lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım,
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

BOYDAŞ, Nihat
1995 "İslam Yazı Sanatında Plastik Elemanlar", Yedi İklim, VIII, 45-46

BREND- B.
1975 "The Patronage of Fahr ad-din Ali ibn al-Husain and the work of Klauk ibn Abd Allah in the Development of the Docoration of Portals in Thirteenth Century Anatolia"
Kunst des Orients, X-I/2: 160-186

BURSALI, Mehmet Tahir
H.1330/M.1911 "Osmanlı Ressamları Cemiyeti Gazetesi", (İstanbul) yıl 2. No 17: 252

BURSALI, Tahir
II/1972 Osmanlı Müellifleri, İstanbul

BÜNGÜL, Nurettin Rüştü
1939 Eski Eserler Ansiklopedisi,
Kervan Kitapçılık

CAN, Halil
1945 "Emin Dede",
Yeni Adam. 530: 2-3, 11

CAN, Şefik
II/1991 Hz. Mevlâna'nın Rubaileri
Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları

CELAL, B.
1932 "Mimar Kelük bin Abdullah", Mimar 2/6: 181:182

ÇAĞMAN, Filiz
1975 "XV. Yğzyıl Kağıt Oymacılık (Kaat'ı) Eserleri"
Sanat Düyası

ÇAĞMAN, Filiz
1979 "XVI. Yüzyıl Sonlarında Mevlevî Dergahlarında Gelişen Bir Minyatür Okulu",
Milletlerarası Türkoloji Kongresi, I: 651-677

ÇAĞMAN, Filiz
1985 "Geleneksel Sanatlarımızın Unutulmuş Bir Dalı Kağıt Oymacılığı",
Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını, Ankara: 401-405.

ÇAM, Nusret
1994 İslam da Sanat, Resim ve Mimari, Elektronik İletişim Ajansı Tesisleri, Ankara

ÇELEBİ, Evliya
I-II/1314 Seyehatname, İstanbul

ÇELEBİ, Hemdem
(Tarihsiz) Mecmua

ÇIĞ, Kemal
1956 "Türk Kaatıları (Oymacıları) ve Eserleri Hakkında",
V. Türk Tarih Kongresi, Ankara: 430-437

ÇIĞ, Kemal
1957 "Türk Oymacıları (Katığları) ve Eserler", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yıllık Araştırma Dergisi, 11: 159-173

ÇIĞ, Kemal
1971 "Türk Kitap Kapları", İlahiyat Fakültesi, Yıllık Araştırma Dergisi, II, 12

ÇIPAN, Mustafa
1992 "Mevlevîlik Yolunda Fasih Ahmed Dede" Milli Mevlâna Kongresi, 6: 119-129.

ÇIĞ, Kemal
1993 "Mevlevî Şeyhlerinden Dîvâne Mehmet Çelebi" Milli Mevlâna Kongresi, 7: 97-106.

DAYIOĞLU, Server
1994 "İstanbul'da İlk Mevlevîhane", Müzecilik Semineri II, 152-154

DAYIOĞLU, Server
1996 "Divan Edebiyatı Müzesinde Sikke Formundaki Levhalar", Sanatsal Mozaik, 15: 34-36.

DEDE, Abdülbaki
(Tarihsiz) Mecmua-i Tevarih

DEDE, Abdülbaki
H.1340/M.1921 "Sanatkar Mevlevîler", Milli Mecmua, 25: 402

DEDE, Abdülbaki
(Tarihsiz) Tezkeretüşşüara, Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Bölümü

DEDE, Mahmut
(Tarihsiz) Terceme-i Sevakıb-al Manakıb, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Yazmanlar, No: 2621

DEDE, Sâkıb
1283 Sefine-i Nefise-i Mevleviyân Mısır: Matbaa-i Vahbiyya

DERMAN, Uğur
1966 "Kardeş İki Hattatımız, Ömer Vasfi Efendi, Neyzen Emin Efendi" 50 Sanat Server Serisi, İstanbul: Kemal Matbaası

DERMAN, Uğur
1967 "Kalem", İslâm Düşüncesi, 3: 173-174

DERMAN, Uğur
1973 "Mevlevîlikte Sanat" Organorama, 5: 10-14

DERMAN, Uğur
1974 "Kalemtraş ve Maktalar", İlgi, 9: 36-39

DERMAN, Uğur
1975 "Mezar Kitâbelerinde Yazı San'atımız" Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, 49: 36-47

DERMAN, Uğur
1977 Türk Sanatında Ebru Sanatı, Akbank Yayınları, İstanbul, Apa Ofset Basımevi

DERMAN, Uğur
1981 "Türk San'atında Murakkalar" İlgi, 32: 40-43

DERMAN, Uğur
1982 "İki Kardeş Hattatımız, Ömer Vasfi Efendi, Neyzen Emin Efendi" Kök, II, 17: 5-9, 19: 12-19

DERMAN, Uğur
1984 "Kaybettiğimiz Müzehhib Muhsin Demironat"1, Lale, 2: 12-20.

DERMAN, Uğur
1987 "Makta", Aletler ve Adetler, İstanbul

DERMAN, Uğur
1990 Türk Hat Sanatının Şahaserleri, Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları

DERMAN, Uğur
1991 "Ölümünün 50. yılında Hattat Hulusi Efendi" Lale, 15-20

DERMAN, Uğur
1993 "Türk Hat Sanatı" Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı, İş Bankası Kültür Yayınları 35: 373-396

DEVELİOĞLU, Ferit
1990 "Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, Aydın Kitabevi

DURU, M. Celal
1952 Tarihi Simalardan Mevlevî, İstanbul, Kader Basımevi

EDHEM,
1924 Elvahı Nakşiye Kolleksiyonu, İstanbul

EDHEM,
1970 Elvahı Nakşiye Kolleksiyonu, İstanbul

EFLÂKİ, Ahmed Dede
(Tarihsiz) Manâkıb-al-Ârifin, İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi, Tasavvuf, 5265, 971. h de

EFLÂKİ, Ahmed Dede
I/1976 Manâkıb-Al-Ârifin, (Çev: Tahsin Yazıcı) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

EFLÂKİ, Ahmed Dede
II/1980 Manâkıb-Al-Ârifin, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

ELGİN, Necati
1958 "Sultan Ül-Ülemâ'nın Merkadı" Anıt, 22-23: 16-18

EMİNOĞLU, Mehmet
1989 Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş
Konya: Ülkü Basımevi

ENGİNÜN, İnci
1976 "Divanı Edebiyat Müzesi"
Hisar, 147I

ERAYDIN, Selçuk
1994 Tasavvuf ve Tarikatlar
İstanbul, Yıldızlar Matbaası

ERGÜN, Sadettin Nüzhet
1931 Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri,
İstanbul: Suhuket Kütüphanesi

ERGÜN, Sadettin Nüzhet
1932 Mevlâna, İstanbul Kanaat Kütüphanesi

EROL, Erdoğan
(Tarihsiz) Mevlâna Gelince Babası Ayağa Kalktı mı?

EROL, Erdoğan
1991 "Padişah III. Selim'in Mevlâna'nın Türbesi İçin Yaptırdığı Puşide"
Türk Etnografya Dergisi, XIX

EROL, Erdoğan
1996 "Pazarcı Maşası" Müze, 10-11: 9-12

ERSOY, Ayla
1988 Türk Tezhip Sanatı, İstanbul Akbank Yayınları

ESAT, Mehmet
I/1982 Mirât-ı Mekteb-i Harbiye,
İstanbul

ESEN, Muzaffer
1947 "Galata Mvvlevihanesi"
Milli Kültür Sahası, 66: 12

EVREN, Afif
1937 Bazı Konyalı Muharrirler ve Hattatlar, Konya

FERİT, M.M. Mesut
1934 Selçuklu Veziri Sahip Ata ile Oğullarının Hayatı ve Eserleri,
Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi

FİRUZANFER, Bediüzzaman
1978 Mevlâna Celaleddin
İstanbul, Milli Eğitim Basımevi

GABRİEL A.
II/1934 Monuments Turcs d'Anatolie, Paris

GÖKTAŞ, Lütfiye
1997 "Çok Kollu Şamdanlar Üzerine bir deneme",
Sanatsal Mozaik, 17: 33-37

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1931 Melâmîlik ve Melâmîler,
İstanbul, Ayan Matbaası

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1958 Kuran-ı Kerim ve Meâli,
İran: Ansariyan Basımevi

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1963 Mevlevî Âdâb ve Erkanı,
İstanbul: İnkilap ve Aka Kitabevleri

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1969 100 Sorudan Tasavvuf,
İstanbul: Gül Matbaası

GÖLPINARLI, Abdülbaki
I/1967 Mevlâna Müzesi Yazmaları Kataloğu,
II/1971 Ankara: Tarih Kurumu Basımevi
III/1972
IV/1994

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1977 Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri,
İstanbul: İnkilâp ve Aka Kitabevleri

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1982 Mevlâna Celâleddin, Rubâiler,
Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1983 Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik,
İstanbul: İnkilâp ve Aka Kitabevleri

GÖLPINARLI, Abdülbaki
I/II/1990
III/IV 1983
V/VI 1984 Mesnevî Tercemesi ve Şerhi,
İstanbul: İnkilâp ve Aka Kitabevleri

GÖLPINARLI, Abdülbaki
I/1992
II/1992
III/1992
IV/1992
V/1992
VI/1992
VII/1992 Mevlâna Celâleddin,
Dîvan-ı Kebîr,
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

GÖLPINARLI, Abdülbaki
1993 Mevlâna Celâl-ad-Dîn Rûmî, Masnavî ,
Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları

GÖLPINARLI, Abdülbaki
I-II Tarihsiz Gölpınarlı Kütüphanesi El Yazmaları Katalogu,

GÖYÜNÇ, Nejat
1990 "Mevlevîlik ve Sosyal Hayat",
II. Milletlerarası Mevlâna Kongresi: 95-101

GÖYÜNÇ, Nejat
1991 "Osmanlı Devletinde Mevleviler",
Belleten LV, 213: 351-358

GRENARD, F.
I/1901 "Not Sur Les Monuments du Moyen Age de Malatia, Divrighi, Siwas, Darendeh, Amasia et Tokat" Journal Asiatique, 6: 456

GÜNDÜZ, İrfan
1984 Osmanlılarda Devlet- Tekke Münasebetleri, İstanbul

HABİB
1887 Hat ve Hattattan, İstanbul: Ebuziya Matbaası

HARİRİZADE, Muhammed Kemaleddin
(Tarihsiz) Tıbyanül-Vesâili'l-Hakâik, Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi Bölümü

HASEKİ, Metin
1976 Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları, İstanbul

HASOL, Doğan
1995 Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul Yem Yayın

HUART
III/1895 "Epigraphie arabe d'Asie Mineure" Revue Semitique, 49: 351

HUART
1897 Konia La Ville des Derviches Tourneurs

ILGAR, Yusuf
1992 Afyon Karahisar'da Mevlevîlik, Afyon

IŞIN, Ekrem
1993 "Mevlevihaneler" İstanbul Dergisi, 4:

İBN BİBİ
1941 Selçuk Türk Tarihi, Ankara: Uzluk Neşriyetı

İNAL
1938 Son Asır Türk Şairleri,
İstanbul: Devlet Matbaası

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal
1955 Son Hattatlar, İstanbul

İPEKTEN, Haluk
1988 Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü,
Ankara

İSLİNYELİ, Nüzhet
1977 Türk Resim Sanatında Desenler,
Ankara: Sanat Dergisi Yayınları

İZ, Mahir
1990 Tasavvuf, İstanbul: Yaylacık Matbaası

İZBUDAK, Veled Çelebi
1988 Mesnevi, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı

İZZET, Hakkı
1952 "Mevlâna Türbesinin Çini Kaplamaları ve Anadolu Selçuk Çiniciliğinin Sanat ve İşçilik Özellikleri"
Belleten, XVI, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

KAHRAMANKAPTAN, Ayşegül
1996 "Ülker Erke'nin Minyatürleriyle İstanbul Efsaneleri" Sanatsal Mozaik, 10

KARA, Mustafa
1977 Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler,
İstanbul: Dergah Yayınları

KARA, Mustafa
1990 Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi,
İstanbul: Dergah Yayınları

KARABACAK, Josef Von
IV/1913 "Muhammedanisehe Kunststudien",
Seite, Wien: 76-72

KARAHAN, Abdülkadir
1985 Sabancı Hat Kolleksiyonu, Akbank Yayınları

KARAMAĞARALI, Haluk
1966 "Mevlâna'nın Türbesi",
Türk Etnografya Dergisi, VII-VIII: 38-42

KARAMAĞARALI, Beyhan
1976 "Anadolu'daki XII-XVI. Asırlardaki Tarikat ve Tekke Sanatı Hakkında",
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XXI: 247-276

KARAMAĞARALI, Haluk
1982 "Sahip Ata Camiinin Restitüsyonu Hakkında bir Deneme" Röleve ve Resterasyon Dergisi, 49

KARAMAĞARALI, Beyhan
1991 Ahlat Mezar Taşları,
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

KINALIZADE (Hasan Çelebi)
1737 Tazkirat-al-Şuarâ
İstanbul: Kendi El Yazısı

KOÇU
I/1958 "Ahmed Dede", "Arifül Mevlevi"
İstanbul Ansiklopedisi, I: 350-548 ve 543

KONYALI, İbrahim Hakkı
1950 "Mevlevîlerin Pazarcı Maşası", Tarih Haziresi, 3

KONYALI, İbrahim Hakkı
1964 Abidelerin ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, Konya

KONYALI, İbrahim Hakkı
1967 Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi,
Ermenek ve Mut Abideleri,
İstanbul: Baha Matbaası

KOŞAY, Çetin
1959 "Etnografya Müzesindeki Alemler"
Türk Etnografya Dergisi, II: 84-85

KÖPRÜLÜ, M. Fuat
1966 Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara
1993

KUŞOĞLU, Mehmet Zeki
1984 Mezar Taşlarında Huvel-Baki, İstanbul

KÜÇÜK, Hasan
1980 Osmanlı Devletini Tarih Sahnesine Çıkaran Kuvvetlerden Biri Tarikatlar ve Türkler Üzerindeki Müsbet Tesiri,
İstanbul: Türdav Ofset

KÜÇÜKERMAN, Önder
1994 "Cam Kesme Sanatı
Antik-Dekor, 24: 22-27

LÖYTVED, J.H.
1907 Konia Inschriften der Seldschukischen Bauten,
Berlin

MAYER, L. A.
1256 İslamic Architects and Their Works,

MECDİ
H.1269/M.1852 Şakayik-i Numaniye Tercümesi

MEINECEK
II/1976 "Fayencedekorationen Seldschukischer Sakralbauten in Klenasien",
Tübingen: 438-446

MERİÇ, Rıfkı Melul
1936 Akşehir Mezar Kitabeleri

MERİÇ, Rıfkı Melul
1937 "Türk Tezyinî San'atları"
Güzel San'atlar Akademisi Neşriyatından

MERİÇ, Rıfkı Melul
1953 "Türk Nakış San'atı Tarihi Araştırmaları",
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları,
I: 5-8

MESARA, Gülbün
1981 Türk İnce Oyma Sanatı

MESARA, Gülbün
1991 Türk Sanatında İnce Kağıt Oymacılığı,
Ankara: Doğuş Matbaacılık

MÜRTEZEVÎ, Menüçehr
1986 Mekteb-i Hafiz,
Tahran: Tus Basımevi

MÜSTAKİMZADE, Süleyman Sadeddin
1928 Tuhfe-i Hattatîn,
İstanbul: Devlet Matbaası

NAFİZ, R. veUZUNÇARŞILI, İ.Hakkı
1928 Sivas Şehri, İstanbul

NASRATTİNOĞLU, İrfan Ünver
1990 Mevlâna'nın Torunu Sulta Divanî ve
Afyonkarahisar Mevlevî Dergâhı :
Ankara: MN Ofset

NUTKU, Özdemir
1987 Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı,
Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi

NUTKU, Özdemir
1987 IV. Mehmet'in Edirne Şenliği,
Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi

ONUR, Oral
1972 Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler,
İstanbul: Yenilik Basımevi

ONUR, Oral
1985 Edirne Hat San'atı, İstanbul

ÖGEL, Semra
1987 Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı,
Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi

ÖNDER, Mehmet
(Tarihsiz) Güldeste,
Ankara: Ajans -Türk Matbaacılık

ÖNDER, Mehmet
(Tarihsiz) "Mevlâna'nın ve Mevlevilerin Kıyafeti", Anıt Dergisi, 20-21 den Ayrı Basım

ÖNDER, Mehmet
1955 "Mevlevi Sikkeleri", Türk Folklor Araştırmaları, 4: 1193-1195

ÖNDER, Mehmet
1956 "Mevlevi Giyimleri" Türk Etnografya Dergisi, I: 77-82

ÖNDER, Mehmet
1957 "Mevleviliği Temsil Eden Eşyalar", Türk Etnografya Dergisi, II: 62-67

ÖNDER, Mehmet
1959 "Mevlâna'nın El Yazısı Üzerine Bir Araştırma", Anıt Dergisi, 25 ten Ayrı Basım: 3-9

ÖNDER, Mehmet
1962 Mevlâna Şehri Konya, Konya: Yeni Kitap Basımevi

ÖNDER, Mehmet
1965 "Mevlâna Çağrısı", Hisar, 24:13

ÖNDER, Mehmet
1969 "XV. Yüzyıl Sonuna Kadar En Eski Mesnevi Nüshaları" Necati Lugal Armağanı: 517-528

ÖNDER, Mehmet
1970 "Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler" Türk Etnografya Dergisi, XII: 5-16

ÖNDER, Mehmet
1973 Uluslararası Mevlâna Semineri Bildiriler Ankara: Tisa Matbaacılık

ÖNDER, Mehmet
1974 "Mevlâna Müzesinde Bulunan Mevlâna'nın Elbiseleri Üzerine Bir Araştırma", Türk Etnografya Dergisi, XIV: 5-14

ÖNDER, Mehmet
I/1974 Mevlâna Bibliyografyası ,
II/1974 Ankara: Tisa Matbaacılık

ÖNDER, Mehmet
1983 "Bir Selçuklu Şahaseri Mevlâna'nın Ahşap Sandukası" Vakıflar Dergisi, XVII Ayrı Basım: 79-92

ÖNDER, Mehmet
1988 "Türk Hat Sanatında Sikkeli Yazı Levhaları" Antika, 36: 36-37

ÖNDER, Mehmet
1989 Atatürk Konya'da, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

ÖNDER, Mehmet
1992 Türkiye Müzeleri, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ÖNDER, Mehmet
1995 "Türk Sanatında Yazı Resim" Kültür ve Sanat Dergisi, 25: 34-36

ÖNEY, Gönül
1992 Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ÖNGE, Yılmaz
1962 "Medar-i Mevlâna Camii" Selamet, I: 10-11

ÖNGE, Yılmaz
1985 "Mevlâna Türbesinin Çini Tezinatı" Milli Mevlâna Kongresi, 1: 401-408

ÖNKAL
1977 Anadolu Selçuk Türbeleri,
Erzurum: Basılmamış Doktora Tezi

ÖNKAL,
1992 Osmanlı Hanedan Türbeleri,
Ankara: Türk Tarih Kurumu

ÖZATA, Nimet
1997 "Özgün Sanat Ebru"
Sanatsal Mozaik, 19: 62-64

ÖZDENİZ
1994 "Türk Hat Sanatında Gemi Tasvirleri"
Antik & Dekor, 27: 36-38

ÖZDENİZ
1995 İstanbul Kaptanı Derya Çeşmeleri ve Sebilleri,
İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları

ÖZER, Cebe
1997 "Edirnede Osmanlı Dönemi Mezar Taşları"
Sanatsal Mozaik, 17: 51-57

ÖZÖNDER
1986 "Mevlevîlikte Hat ve Hattat Sıdî Dede"
Milli Mevlâna Kongresi: 131-147

ÖZÖNDER
1988 "Ateş Bâz Velî ve Mevlevî Dergâhlarında Ateş Bâz Velî Makamı'nın Önemi"
3. Milli Mevlâna Kongresi: 96-103

ÖZSAYINER, Zübeyde Cihan
1991 "Mevlevî Hattatlar",
Vakıf Haftası Kitabı, IX: 125-142

ÖZSAYINER,
1994 "Mevlevî Hattatlar",
Antik & Dekor, 23: 42-46

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri
1982 Kuşadalı İbrâhim Halvetî,
İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri
1989 Mevlâna ve İnsan,
İstanbul: Hürriyet Matbaacılık

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri
1991 Mevlâna ve Mevlevilik,
İstanbul: Hürriyet Matbaacılık

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri
1993 Kur'an-ı Kerim Meali,
İstanbul: Yıldız Matbaası

PAKALIN, Zeki
II/1993 Osmanlı Tarih Deyimler ve Terimler Sözlüğü
III/1993 İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

RADO, Şevket
1984 Türk Hattatları, İstanbul

RENDA, Günsel
1977 Batılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı, Ankara

SARRE, F.
1896 Reise in Kleinasien, Berlin

SARRE, F:
1910 Denkmaler Fersischer Baukunst, Berlin

SARRE, F.
1921 Seldchukische Baudenkmaler, Berlin

SARRE, F.
1943 "Konya Selçuk Sanatı"
İkinci Türk Tarih Kongresi: 811-813

SARRE, F.
1967 Konya Köşkü (Çev: S, Uzluk), Ankara

SEREZLİ, Esad
1948 "Mevlevîlik ve İstanbul Mevlevihanesi"
Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belletini,
73: 11-12

SEREZLİ, Esad
1993 "İstanbul Mevlevihaneleri"
İstanbul Dergisi, 4: 123

SERİN, Muhittin
1988 Hattat Aziz Efendi,
İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı

SEVİM, Ali
1995 Selçuk Devleti Tarihi
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

SEVİM, A. ve Yücel
1989 Türkiye Tarihi,
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

SİPEHSALAR, Feridun Ahmed
1977 Manakıb-i Sipehsalar
(Çev: Tahsin Yazıcı),
İstanbul: Tercüman Yayınları

SÖNMEZ, Zeki
1989 "Anadolu da Selçuklu Mimarisinde Sanatçı Sorunu",
Antalya Selçuklu Semineri Bildirileri, 3: 128-131

SÖNMEZ, Zeki
1995 Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar,
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

SUYOLCUZADE, Mehmet Necip
1942 Devha-tül Küttap,
İstanbul: Milli Mecmua Basımevi

SÜREYYA, Mehmet
II/1890 Sicilli Osmanî yahut Tezkire-i Meşahir-i Osmaniyye,
İstanbul: Matbba-i Amire

ŞAPOLYA, Enver Beyhan
1964 Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi,
İstanbul: Türkiye Yayınevi

ŞEHSUVAROĞLU, Haluk
1962 "Galata Mevlevihanesi"
Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belletini, 241

ŞEHSUVAROĞLU, Haluk
1964 "Galata Mevlevihanesi"
Anıt, 31: 29-30

ŞEKERCİ, Osman
1974 İslamda Resim ve Heykelin Yeri, İstanbul

ŞEYHÜLİSLAMZADE, S. Abdülhamid
1992 Hacı Bayram-ı Veli Külliyesi,
Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

ŞEYHÜLİSLAMZADE, Mir Mohit
1992 Mevlâna Celâleddin,
(Yayınlanmamış)

SCHIMMEL, Anne Marie
1989 Hoşnivisi ve Ferheng-i İslâmî
(Çev: Esedullah Azâd), Meşhed:
Asitan-ı Kuds-i Razavî Yayınları

TALASLIOĞLU
1949 "Mevlâna Celâleddini Rumî"
Anıt, 11

TANINDI, Zeren, Çağman Filiz
1979 Topkapı Sarayı Müzesi İslâm Minyatürleri,
İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları

TANINDI, Zeren
1996 Türk Minyatür Sanatı,
Ankara: Ajans Türk Matbaası

TANMAN, Baha
1993 "Merzifon, Kara Mustafa Paşa Camii Şadırvanının
Kubbesinde Zileli Emin'in Yarattığı Osmanlı
Dünyası" ve Bu Dünyaya Yansıyan Kişiliği",
Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, 41:
491-523

TANRIKORUR, Ş. Barihüda
1988 "Türk Kültür ve Tarihinde Mevlevîhane'nin Yeri ve Önemi" Milli Mevlâna Kongresi, 3: 61-71

TANSUĞ, Sezer
1991 Çağdaş Türk Sanatı, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları

TANYELİ, Uğur, SÖZEN Metin
1992 Sanat Kavramı ve Terimleri Sözlüğü İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları

TAŞKALE, Fuad
1994 "Hat ve Tezhip Şaheseri Bir Albüm" Antik & Dekor, 24: 78-81

TAYANÇ, M.M.
1951 "Türk Süsü Sanatında Mezar Taşları", Tarih Hazinesi, 7: 334-337

TOTALSAYGIR, Gaffar
1944 Karaman (Lârende) Tarihi, Konya

TUNCER, Cezmi
1985 "Mimar Kölük ve Kalûyân" Vakıflar Dergisi, XIX: 109-118

TURHAN, Mümtaz
1987 Kültür Değişimleri, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakıf Yayınları

TURGAL
1936 "Konya ile İlgili İki Büyük Âlimin Resme Karşı Durumları" Konya, 4: 237-238

TUZCULAR, Aysel
1977 "Türk İskelet Saatleri" Kültür ve Sanat, 5: 72-75

ULUDAĞ, Süleyman
1991 Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Marif Yayınları

UNAT, Faik Reşit
1994 Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

UYAR, Veli Sabri
1949 "Hattatlar Armağanı" Konya,
34: 123-124
21: 129-130
24: 131-132
36: 127-128

UYAR, Veli Sabri
1950 "Hattatlar Armağanı" Konya,
13: 135-136

UZLUK, Feridun Nafiz
1937 Mevlâna'nın Mektupları,
İstanbul: Sebat Basımevi

UZLUK, Feridun Nafiz
1941 Divanı Sultan Veled,
Uzluk Basımevi

UZLUK, Feridun Nafiz
1962 "Veled Çelebi"
Selamet, 2: 12-13

UZLUK, Feridun Nafiz
1962 "Mevlâna ve Mesnevî Nushaları"
Selamet, 9: 10-11

UZLUK, Şehabettin
H.1340/M.1921 İkdam Gazetesi, 8839:2

UZLUK, Şehabettin
1923 "Türk Nakış Tarihinde Mevleviler"
Milli Mecmua , 1

UZLUK, Şehabettin
1943 "Türk Mimarisinde Mevlâna Türbesi ve Onun Mimarî Değeri",
Konya Halkevi Kültür Dergisi: 144-146

UZLUK, Şehabettin
1945 Mevlâna'nın Ressamları, Konya
Konya Yeni Kitap Basımevi

UZLUK, Şehabettin
1946 Mevlâna'nın Türbesi,
Konya: Halkevi Basımevi

UZLUK, Şehabettin
1948 "Konya da Selçuk Akademisi",
Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belletini,
73:13-15

UZLUK, Şehabettin
1952 "Keluk Bin Abdullah'ın İki Meçhul Eseri"
Milli Mecmua , 13:6

UZLUK, Şehabettin
1957 Mevlevikte Resim, Resimde Mevlevilik,
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

UZLUK, Şehabettin
I/1972 "Felekâbâd Sarayı Konyanın Neresinde idi, Kim inşa ettirdi, Çatısını Hangi Mimar Çattı"
Türk Tarih Kongresi VII: 374-381

UZLUK, Şehabettin
1985 "Eflaki Menakıbında Yazılı Mevlâna'nın 20 Resmi Ne Oldu",
Milli Mevlâna Kongresi, I: 275-278

UZLUK, Şehabettin
1988 "Galata Mevlevihanesi ve Şeyh Ahmed Celaleddin Baykara Dede Efendi",
Milli Mevlâna Kongresi, 3: 297-301

ÜLKER, Muammer
1987 Başlangıçtan Günümüze Türk Hat Sanatı,
Ankara: İş Bankası Yayınları

ÜLKEN, Hilmi Ziya
1946 İslam Düşüncesi, İstanbul

ÜLKÜMEN, Perran
1962 "Saatçiliğimiz"
Türk Etnografya Dergisi, IV: 14-21

ÜNVER, A. Süheyl
1934 "Selçuklularda ve Osmanlılarda Resim, Tezhip ve Minyatür" (Orta Asya Kısmı),
Türk Tarihinin Ana Hatları, 11: 3-32

ÜNVER, A. Süheyl
1937 "Türk Kalemtaşçıları"
Yücel, 34: 167-173

ÜNVER, A. Süheyl
1939 "Türk Minyatüründe Tarihi Simalarımız",
Güzel Sanatlar, 2

ÜNVER, A. Süheyl
1940 "Konyada Selçuklular Zamanındaki Hamamlara Dair"
Türk Tıb Tarihi Arşivi, 18: 83-86

ÜNVER, A. Süheyl
1943 "Hazreti Mevlânanın Resimleri Hakkında",
Konya Halkevi Kültür Dergisi: 81-82

ÜNVER, A. Süheyl
1950 Ressam Nakşî, Hayatı ve Eserleri,
İstanbul: Kemal Matbaası

ÜNVER, A. Süheyl
1958 Geçmiş Yüzyıllarda Kıyafet Resimlerimiz,
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

ÜNVER, A. Süheyl
1958 Leylek Dede,
İstanbul: Akgüm Matbaası

ÜNVER, A. Süheyl
1964 "Türk İnce El Sanatları Tarihi Üzerine,
Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVIII: 102-159

ÜNVER, A. Süheyl
1965 "Türk Sanat Tarihinde Edirnekari Lâke İşleri ve Sanatkarları"
Vakıflar Dergisi, VI: 16-24

ÜNVER, A. Süheyl
1967 "Çok Sayıda Kuran-ı Kerim Yazan Hattatlarımıza Dâir"
Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi, 4-5: 85-91

ÜNVER, A. Süheyl
1967 "Anadolu Selçuk ve Beylikleri Kur'anı Kerim Hattatları ve Tezyinatı Üzerine,
Türk Tarih Kongresi, VII : 130-170

ÜNVER, A. Süheyl
1970 "Anadolu Selçuklular Zamanında Umumi ve Hususî Kütüphaneler"
Türk Tarih Kurumu Yayınları, Seri XVII : 2

ÜNVER, A. Süheyl
1971 "Viyana Kütüphane ve Müzelerinde Türk Eser ve Hatıraları Üzerine"
Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4:40-58

ÜNVER, A. Süheyl
1973 Sevâkıb-ı Menâkıb, Mevlânadan Hatıralar,
İstanbul: Kağıt ve Basım İşleri

ÜNVER, A. Süheyl
1975 "Anadolu Selçuklular Kitap ve Süsleri ve Resimleri",
Atatürk Konferansları, V: 74-97

ÜNVER, A. Süheyl
1983 "Selçuklular Kelâm-i Kadimelerinde Süsleme Kaynakları",
Atatürk Konferansları, VIII: 126-142

ÜSTÜN, Ayşe
1994 "Tezhip Sanatında Hilye-i Şerifler"
Standard, 388: 40-43

VASSAF, Hüseyin
1990 Sefîne-i Evliya (Çev: M. Akkuş, A. Yılmaz), İstanbul: Seha Neşriyat

YAKUTCAN
1991 İslam'da Resim, Heykel ve Müsiki, İzmir: Nil Yayınları

YAZICI, Erdal
1993 "Saray Saatleri" Antik & Dekor, 20: 32-34

YAZIR, M. Bedreddin
1981 Medeniyyet Aleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli, Ankakara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları

YETKİN, Şerare
1972 Anadoluda Türk Çini Sanatının Gelişmesi, İstanbul

YÜCEL, Erdem
1979 "Galata Mevlevihanesi" Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi, 2

YÜCEL, Erdem
1980 "Türk İslam Eserleri Müzesi" Sanat Dünyamız, 20: 31

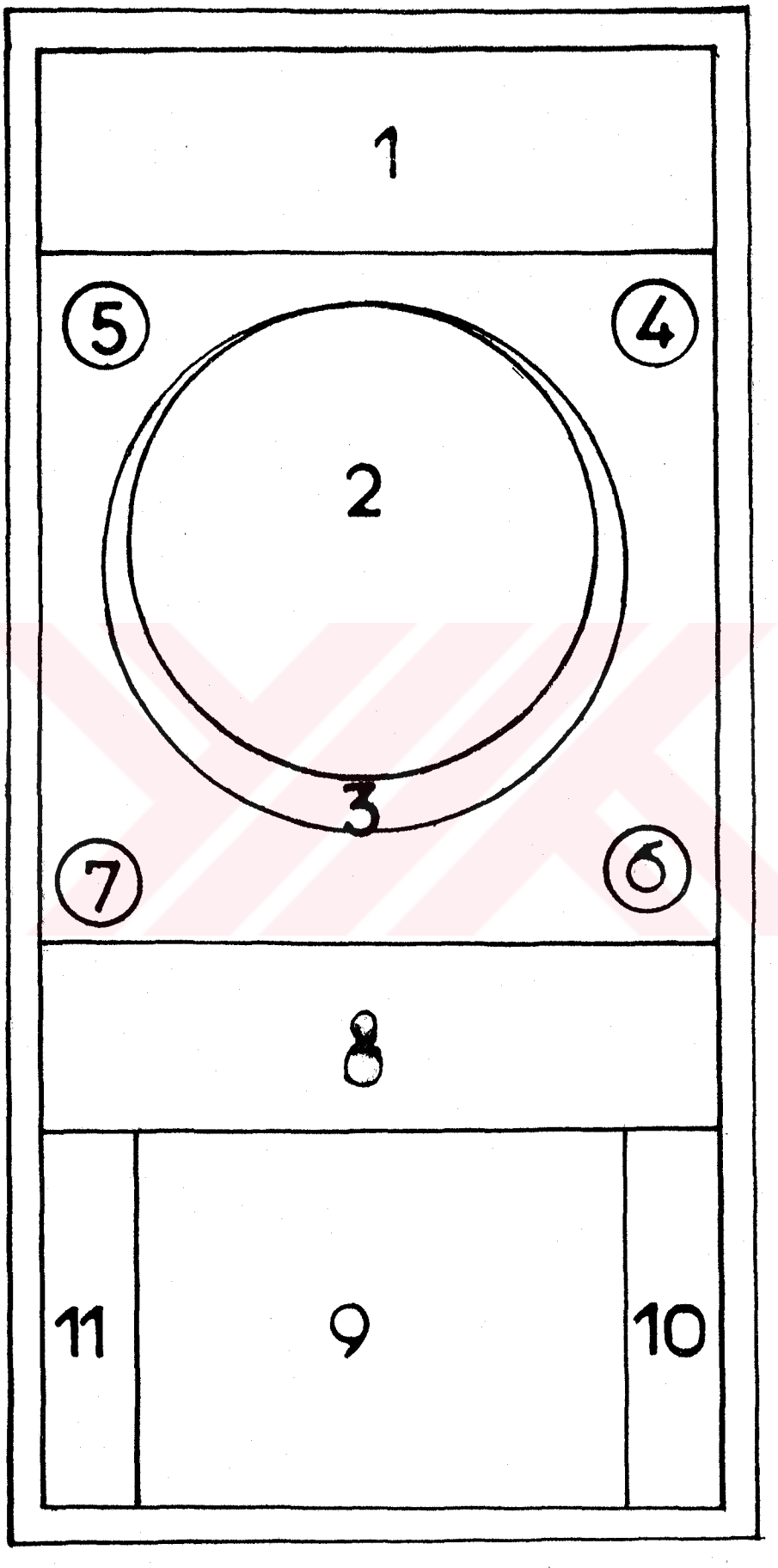
YÜCEL, Hasan Ali
1962 "Mevlâna ve Mevlevîlik" Selamet, 9: 12

YÜKSELCAN, Atifet
1962 "Mevlâna Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri" Selamet, 9: 6, 17

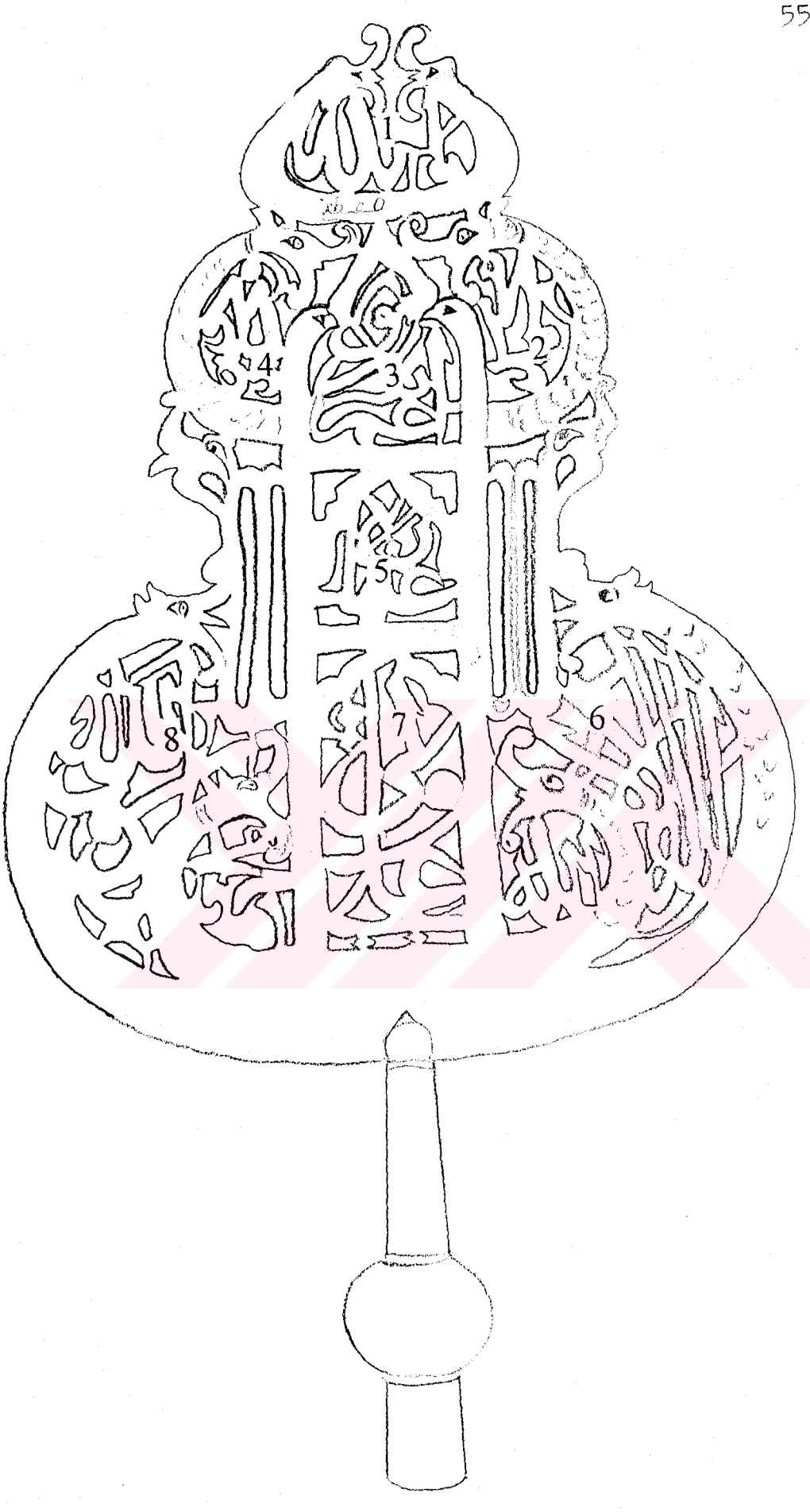
ZİYA, Mehmet Ziya
1913 Yenikapı Mevlevîhanesi, İstanbul Kervan Kitapçılık

ZİYA, Mehmed Ziya
I/1946 İstanbul ve Boğaziçi, İstanbul

ÇİZİMLER

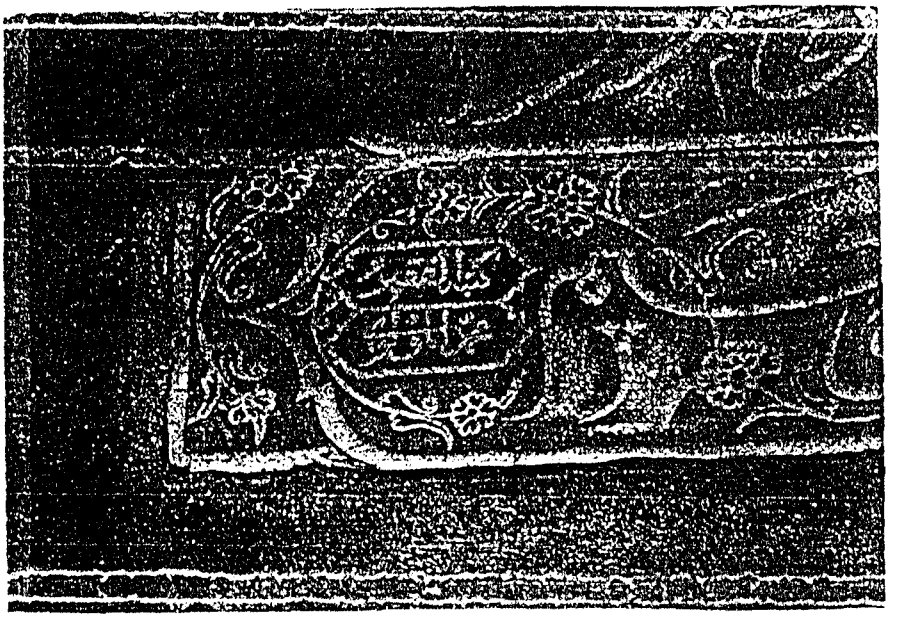

Çizim No:1 Hilye-i Saadetin Bölümleri

Çizim No:2 Ankara Etnografya Müzesi Deposundaki 5438 Envanter Nolu Alem(Afyon Mevlevî Tekkesi-nden getirilmiştir).

FOTOĞRAFLAR

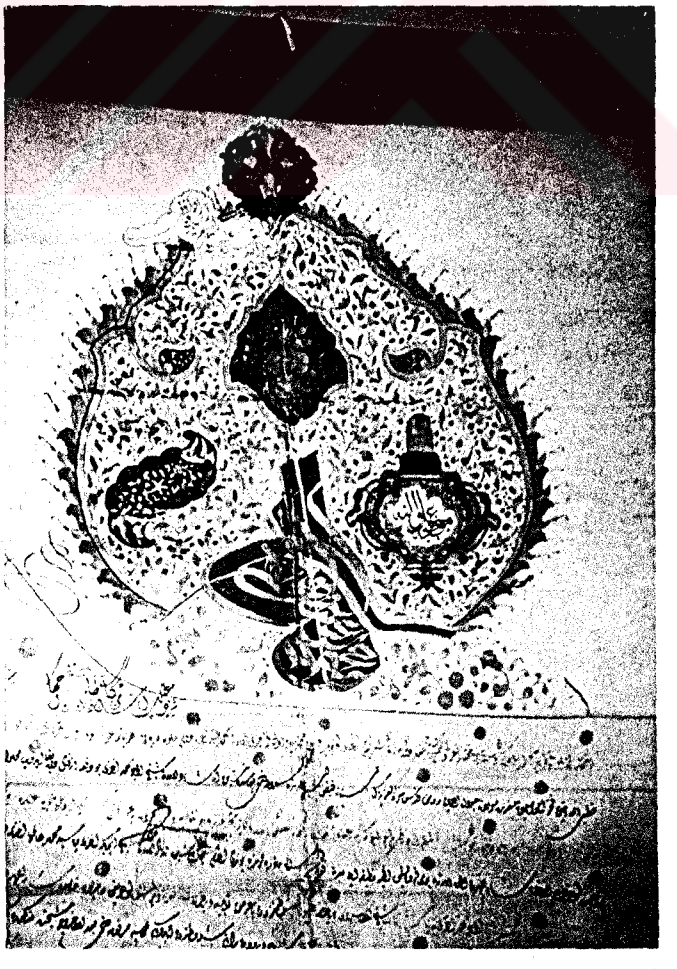
Fotoğraf:1

Fotoğraf:2

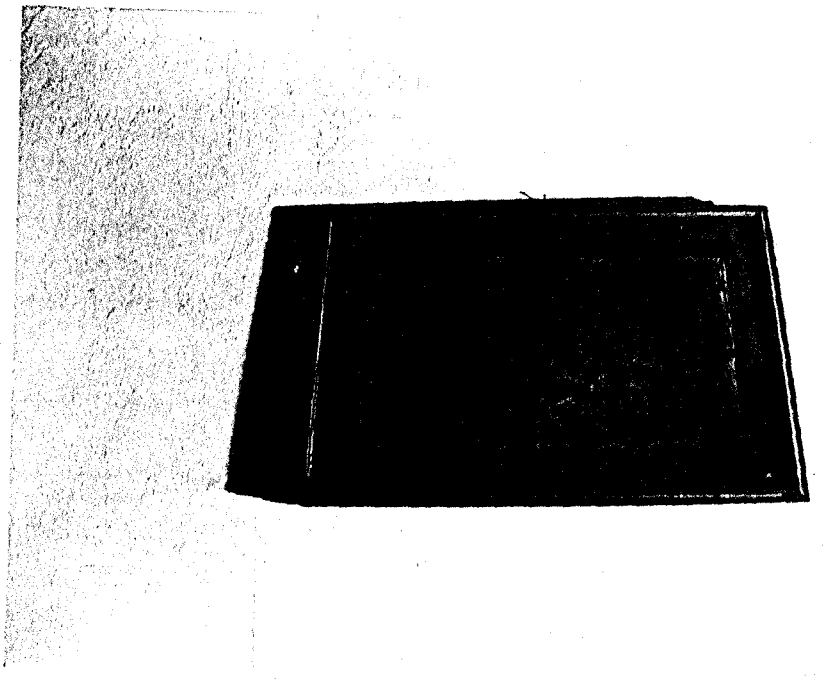
Fotoğraf:3

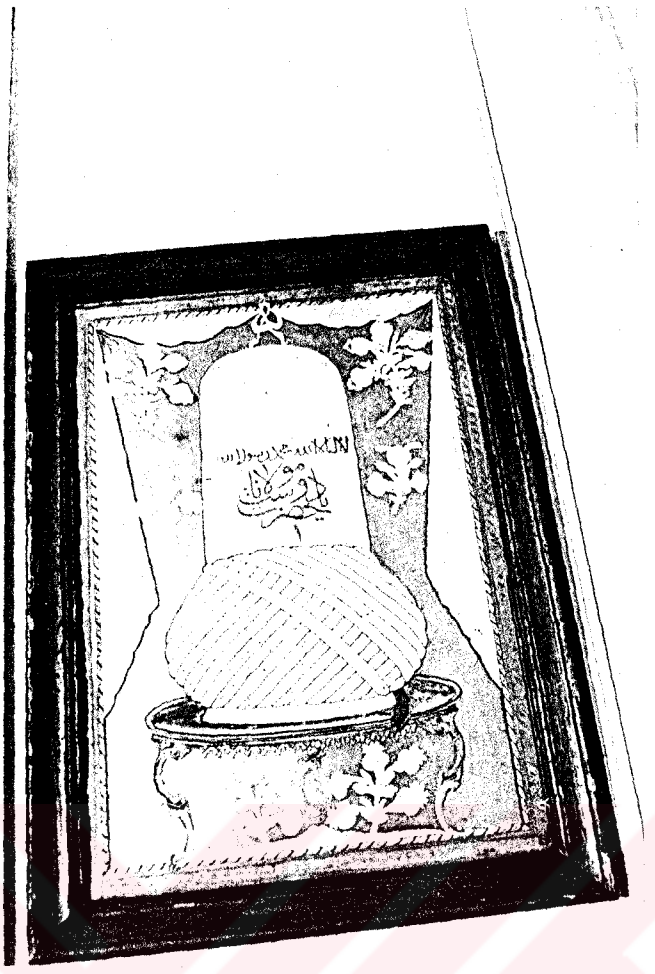
Fotoğraf:4

Fotoğraf:5

Fotoğraf:6

Fotograf:7

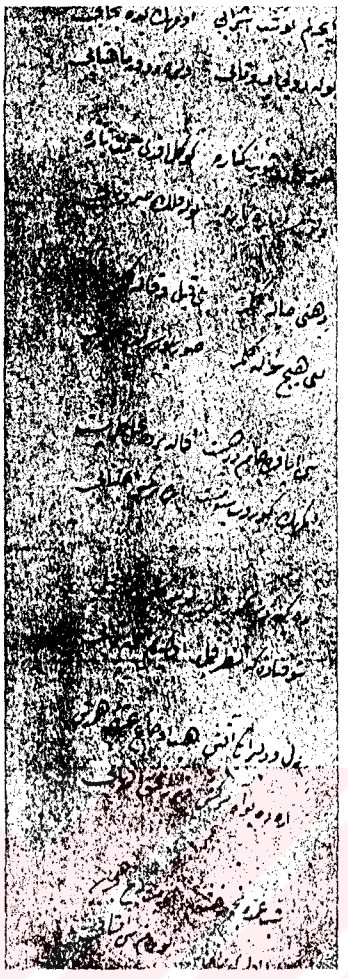
Fotograf:8

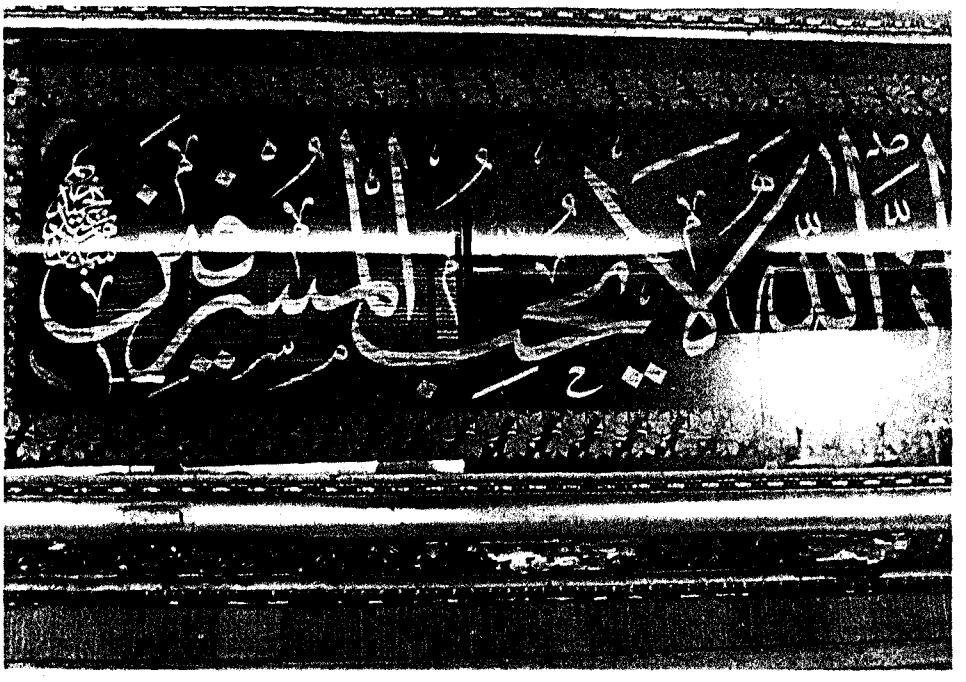
Fotograf:9

Fotograf:10

Fotograf: 11

Fotograf: 12

Fotoğraf: 13

Fotoğraf: 14

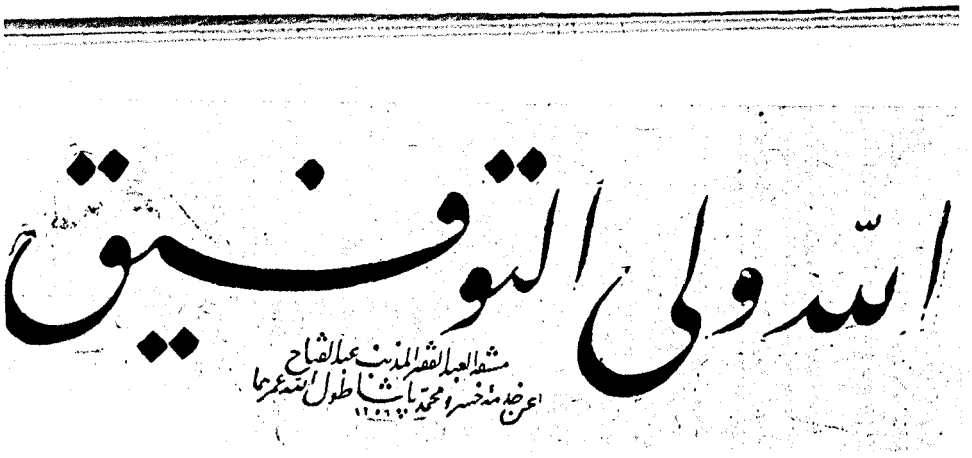
Foto No. 1:15

Foto No. 1:16

Fotoğraf: 17

Fotoğraf: 18

سبب تالیف کتاب

مولف الحقیر بوعبد پر تقصیر پر وردہ غموم روزگار
بابیوردی دستی زار عاوتوز ایکی تاریخندن برو نقد عمرین کمال
صرف ایدوب سایہ سنیہ جناب ملوکانہ دہ وزرای عظام
خدمت کتابلرندہ ایشار ذہن اقتدا ایدرک علی خورشت
البشریہ السنہ دہ جاری وکلمن کمالانہ ساری اولنمق
سلسبیل فیض وبہرک قطرہ سندن عمان اتحاد بلہ
عصر مزدہ ملک کمالہ رئیس وفلک کنایہ بر چین
بولنان ذوات ملک حسن ہم واتفاقیلہ کاہ عروج معالی
ہزاریاہ وکاہ نزول منازل علم وانشاہ مشکبدن کلک
تصور نظیم ونثر روحی روان کشاہ وانواع ترانہ
استہلال واصناف استعارات ومجاز قبول وہ
البلہ اوصناف جمال وخط وخال بیانندہ ایکبوز الی بش انجمد وحی

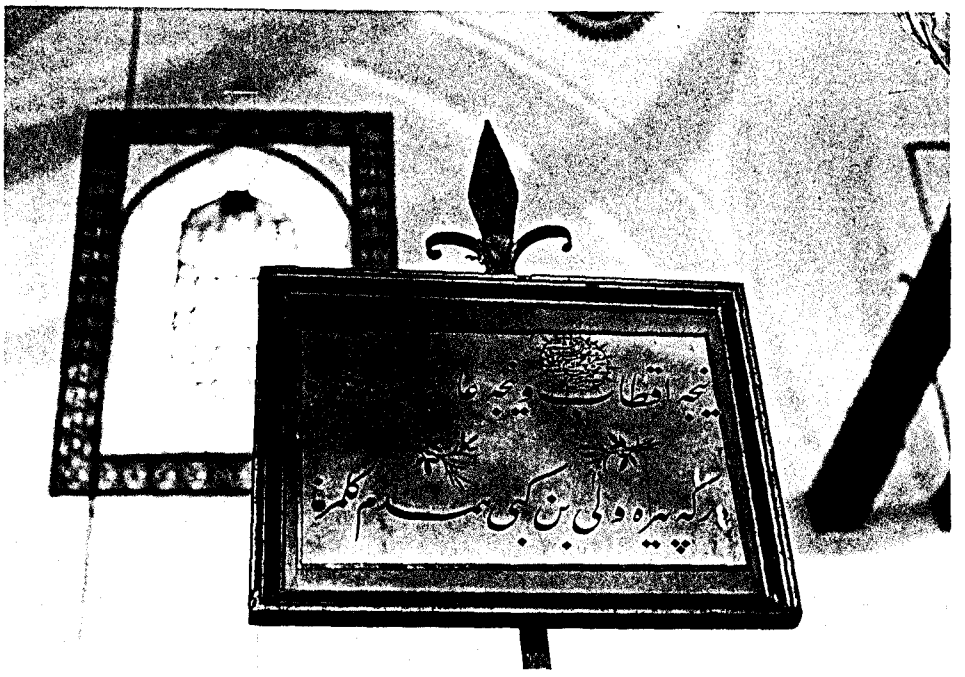
Fotoğraf: 19

اولنمق یا فقط احالہ نظر کیمیا اثر بولنان ذوات اہل کمال
وناظرین وفا اشتمالدن متضرعدر کہ ربط کلام وافادات
مرامدہ قبو عسولان قصور ضروری النظہوری عاجزانہ می دامن
عفو ومرو نظر بلہ مسنور بیوروب دارین سلامتہ دارلر
دعاجیسر یمز یا دبلہ ماجور اولہ لر

تمت بمنہ تعالی تمام اولنجہ تالیف
عاریزادی ذہنی تاریخ حکایہ غریبہ
۱۷۶۱

حررہ الحقیر السید الحاج محمد زکی المولی
فی الثانیہ بعد الزوال سنہ ثلث
وسبعین ومائتین والف من الہجرۃ
النبویۃ

Fotoğraf: 20

Fotoğraf:21

Fotoğraf:22

Fotoğraf: 23

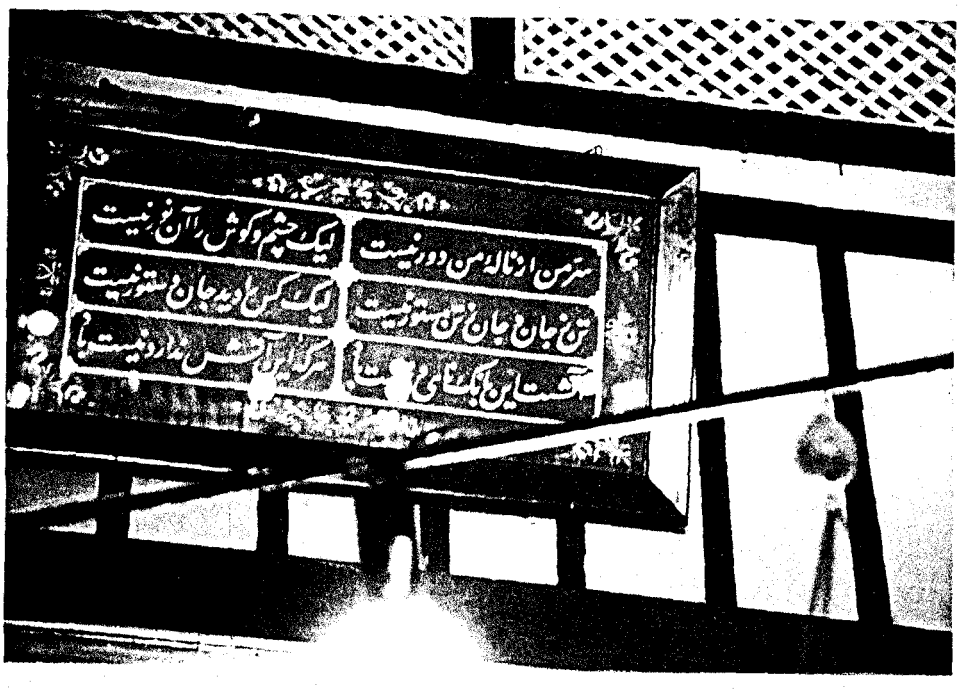
Fotoğraf: 24

Fotoğraf:25

Fotoğraf:26

Fotograf : 27

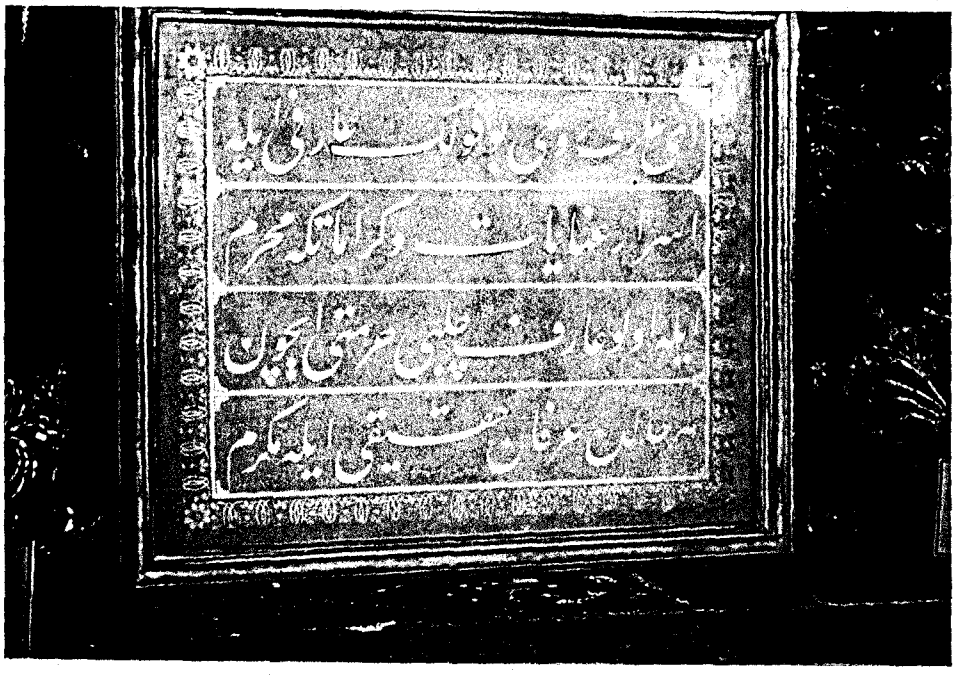
Fotograf : 28

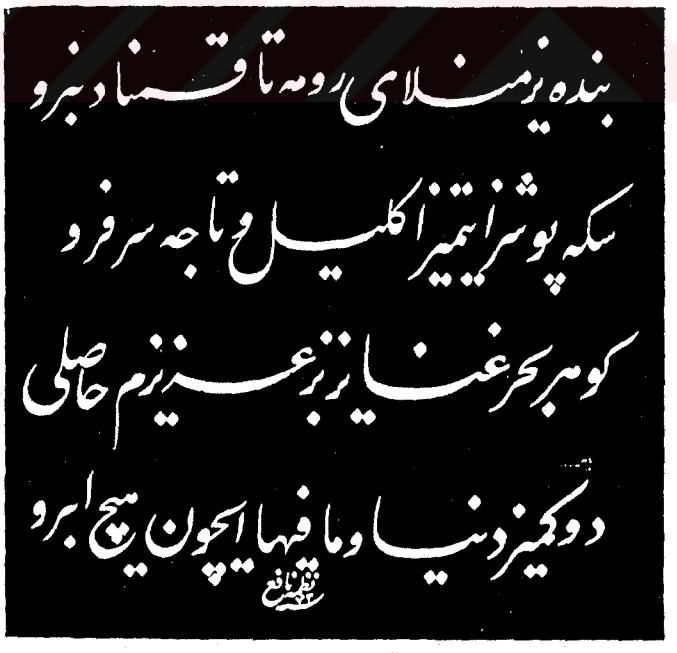
Fotograf:29

Fotograf:30

Fotoğraf: 31

Fotoğraf: 32

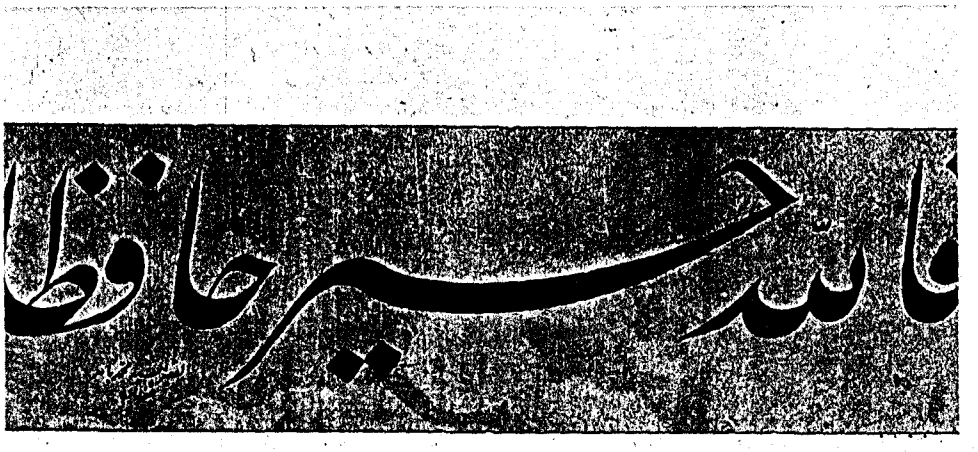

Photo Ref : [illegible]

Photo Ref : [illegible]

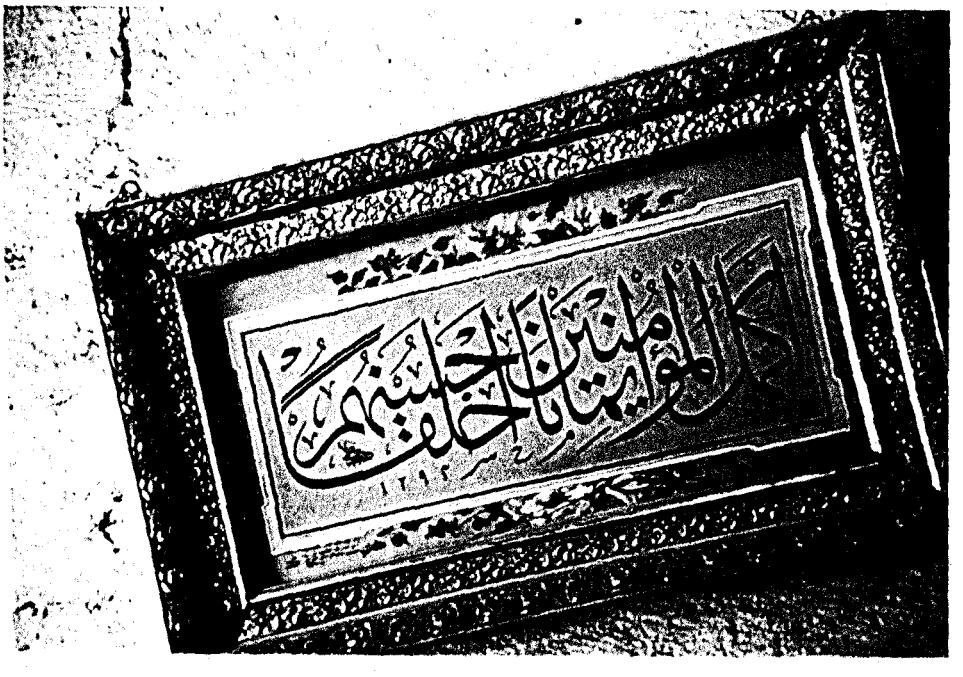
Fotoğraf : 75

Fotoğraf : 76

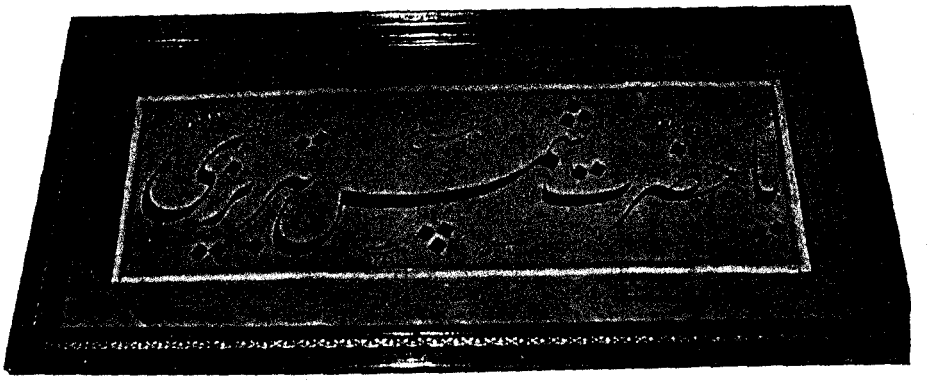
Fotoğraf: 37

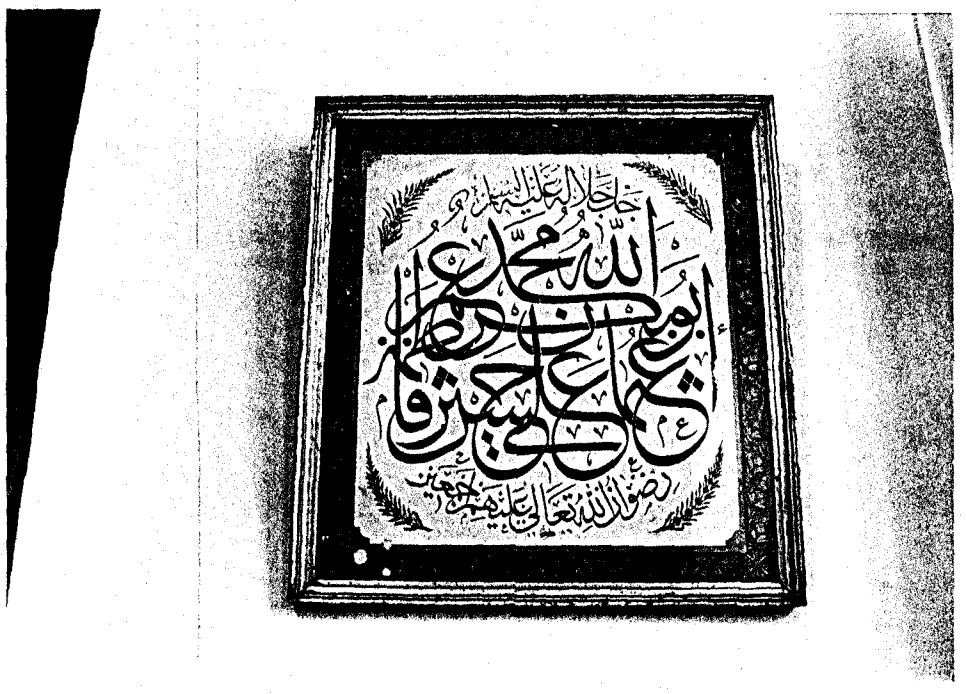
Fotoğraf: 38

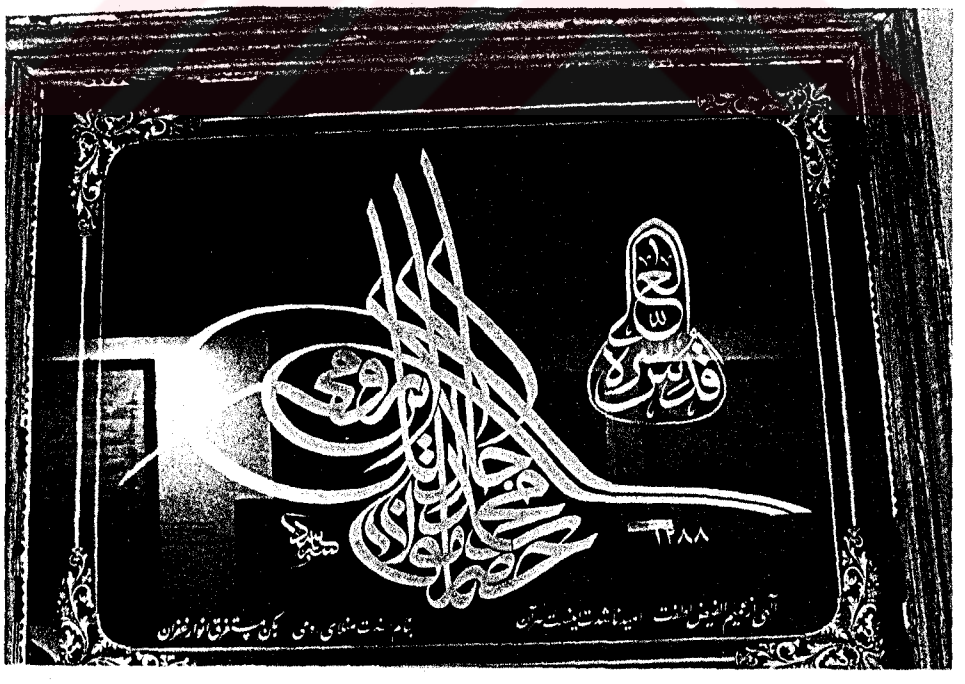
Fotoğraf : 79

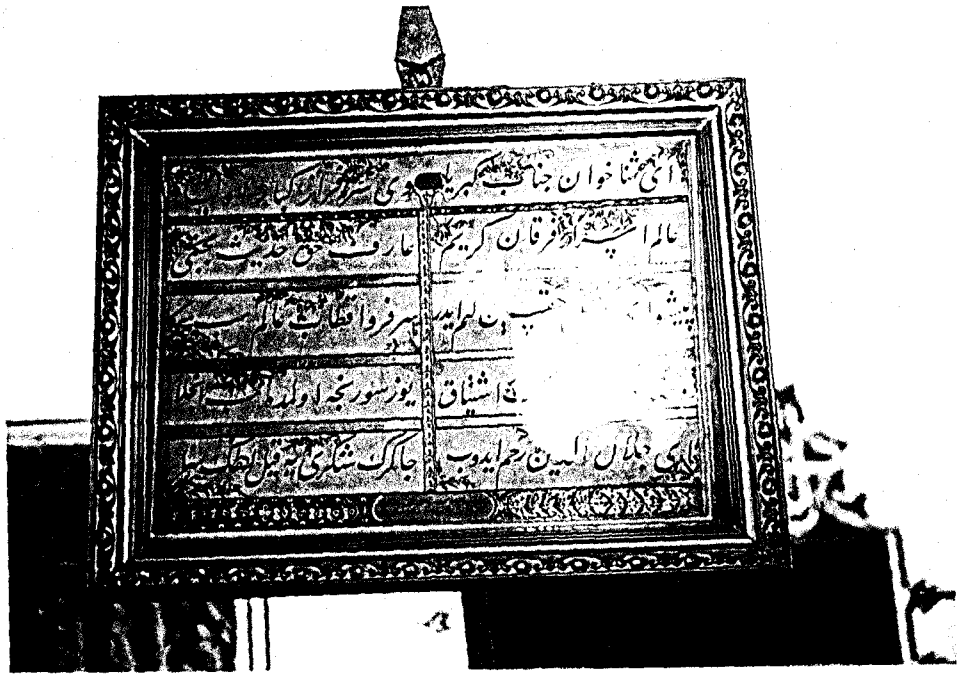
Fotoğraf : 80

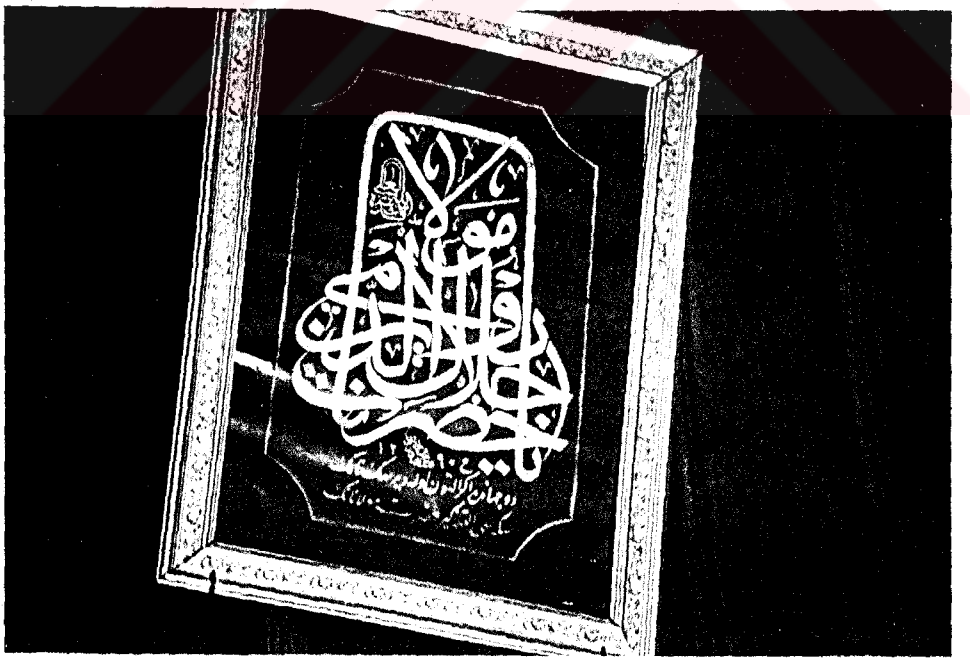
Fotograf:41

Fotograf:42

Fotograf: 43

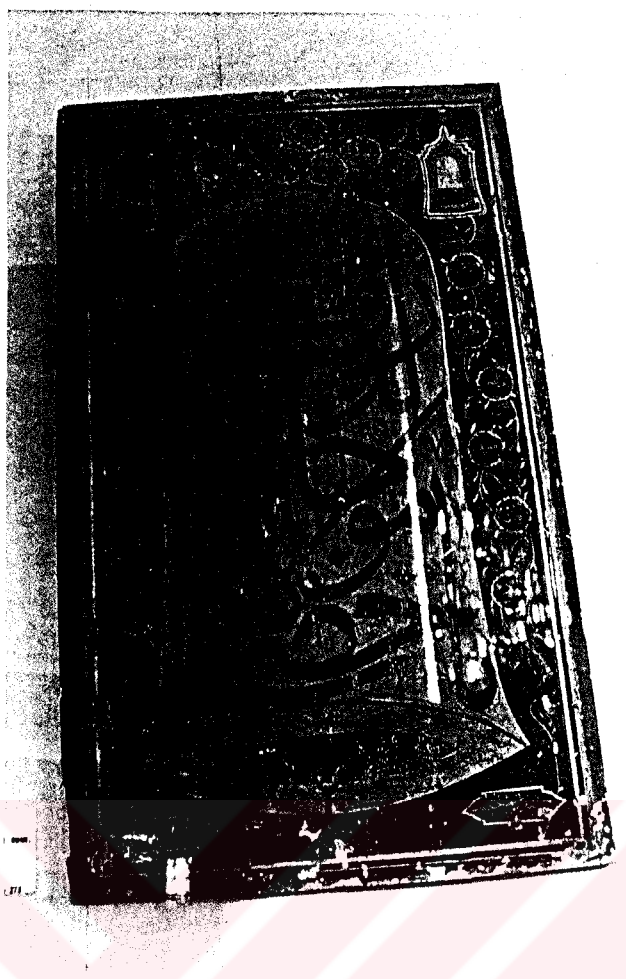
Fotograf: 44

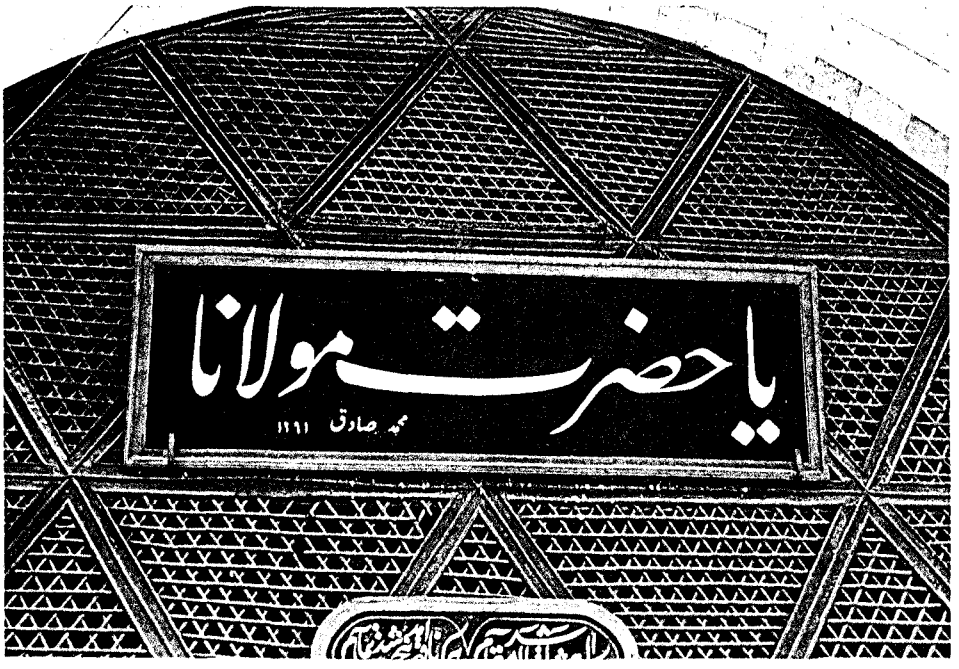
Fotoğraf: 45

Fotoğraf: 46

Fotoğraf: 47

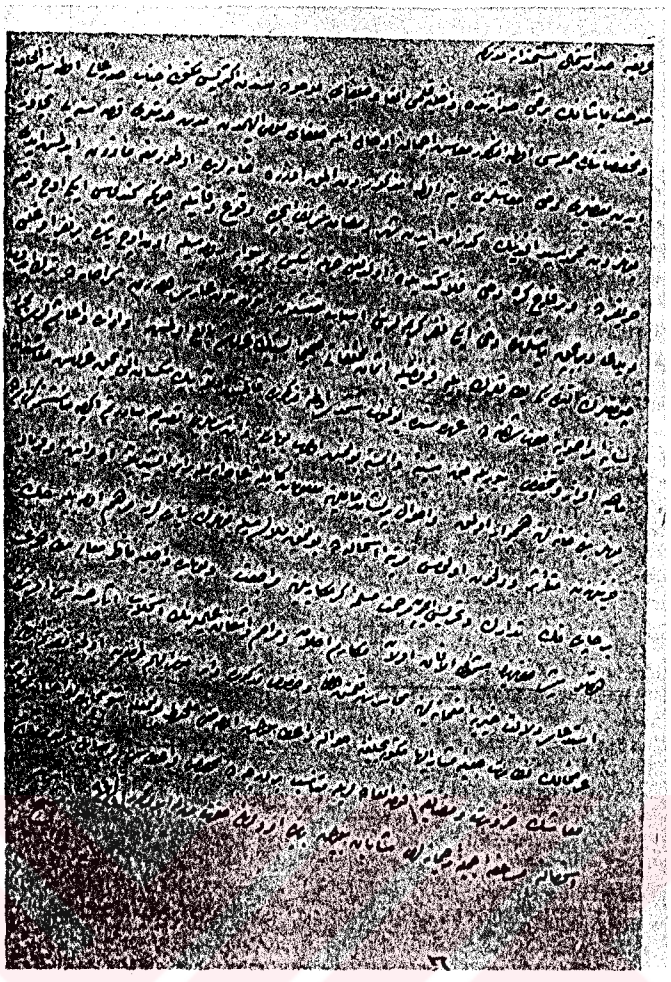
Fotoğraf: 48

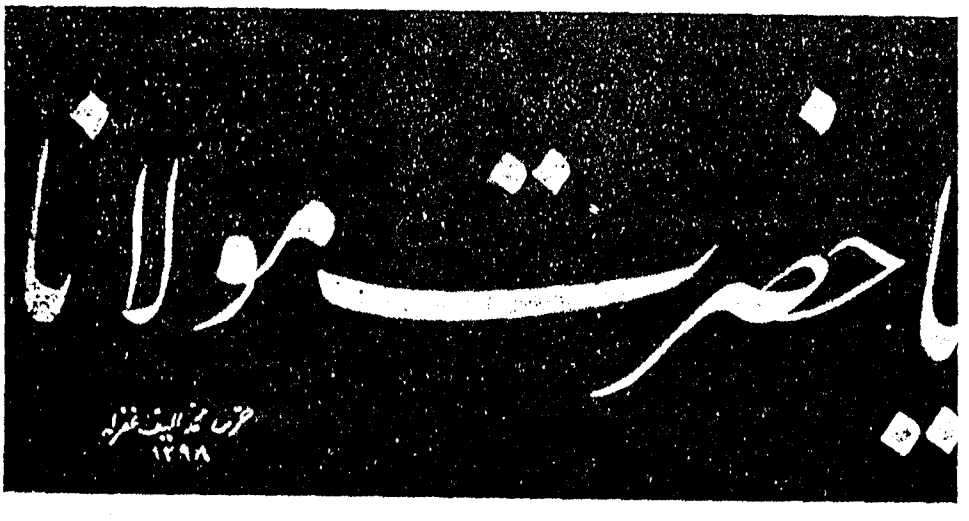
Fotoğraf: 49

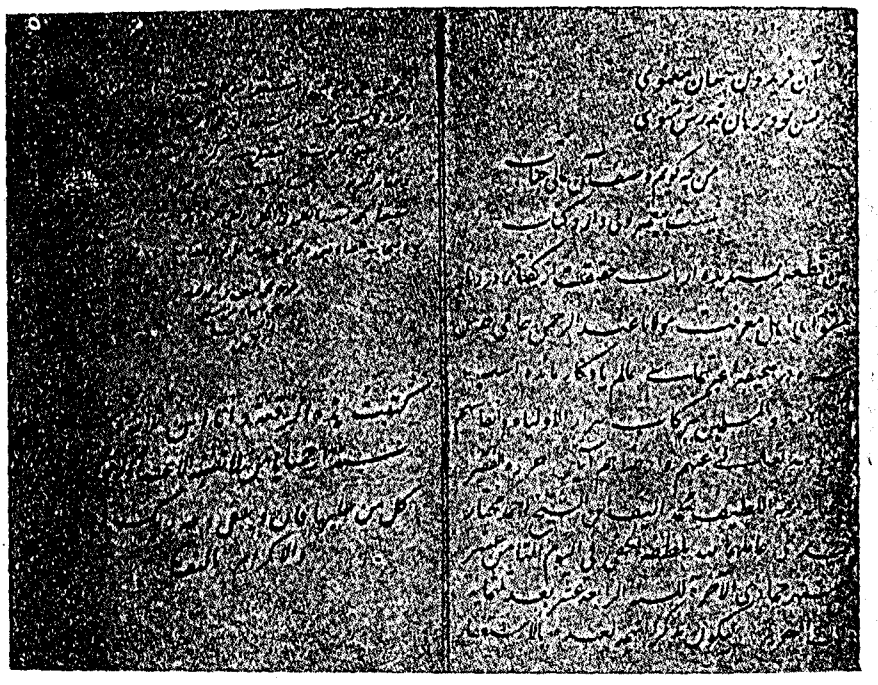
Fotoğraf: 50

Fotoğraf : 51

Fotoğraf : 52

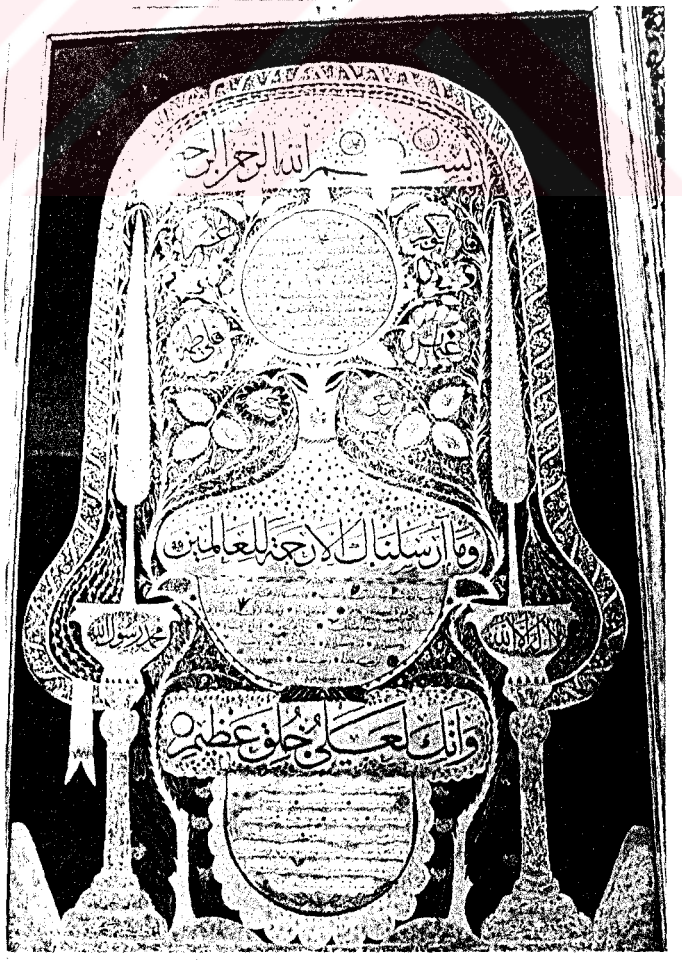
Fotoğraf: 5

Fotoğraf: 5

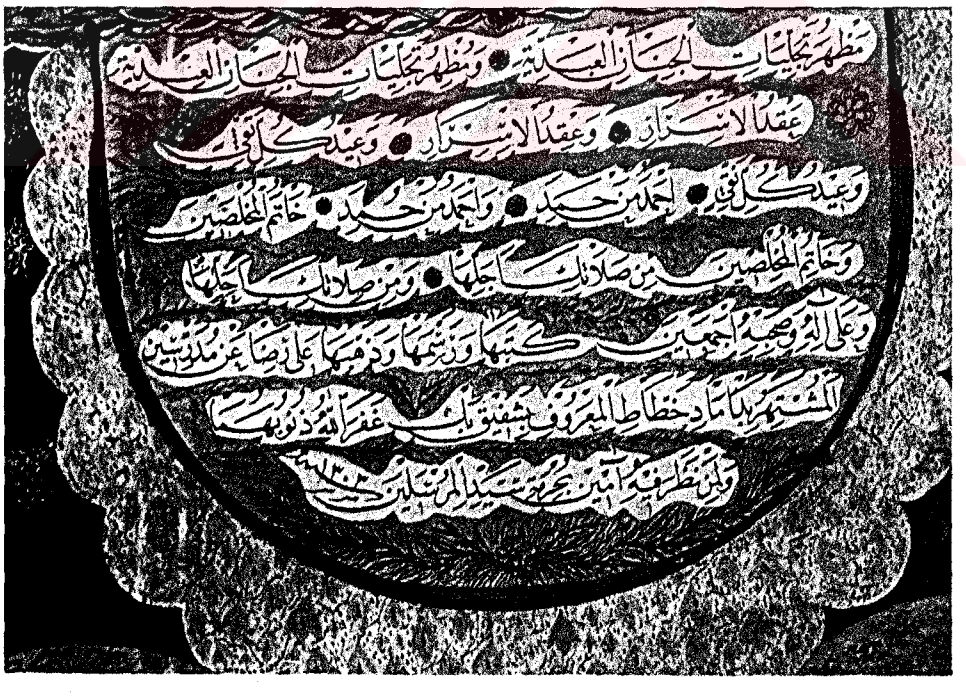
Fotoğraf : 55

Fotoğraf : 56

Fotoğraf: 57

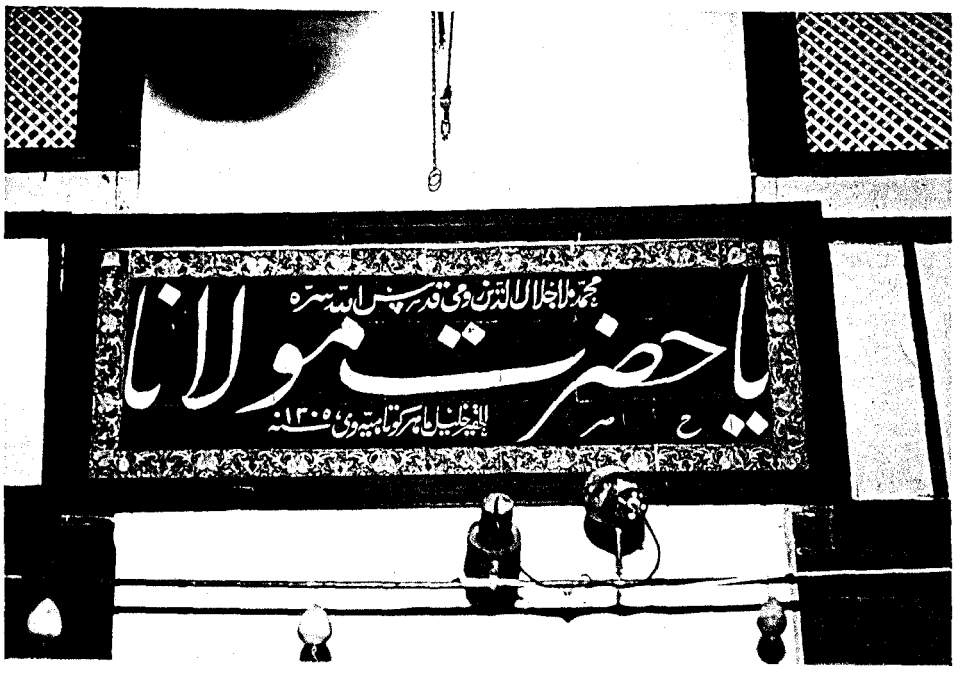
Fotoğraf: 58

Fotoğraf:59

Fotoğraf:60

fotoğraf:61

Fotoğraf:62

Fotograf:63

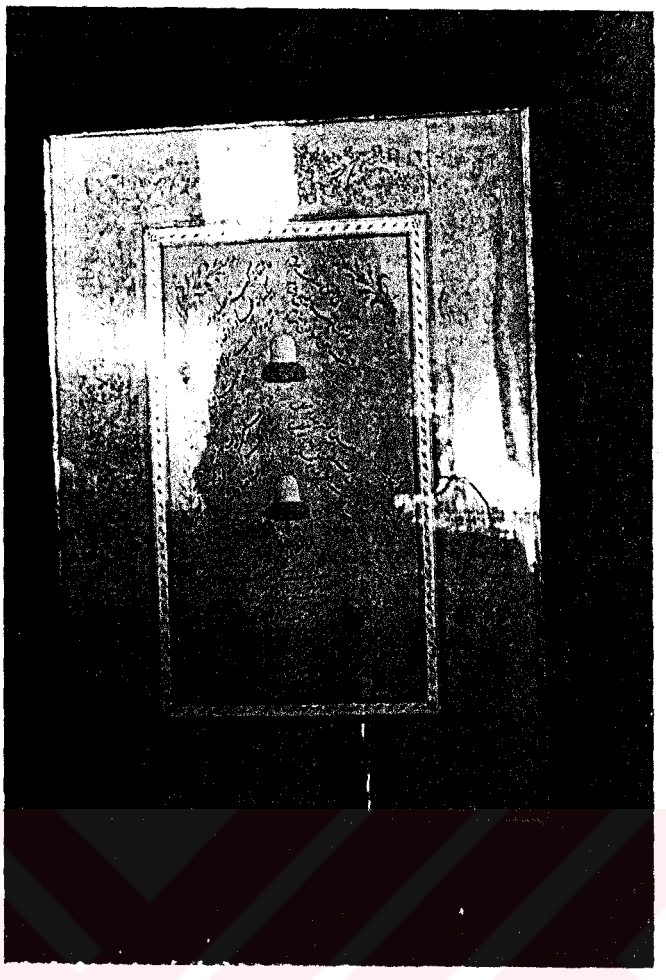
Fotograf:64

Fotoğraf: 65

Fotoğraf: 66

Photograph : 12

Photograph : 13

Fotoğraf : 19

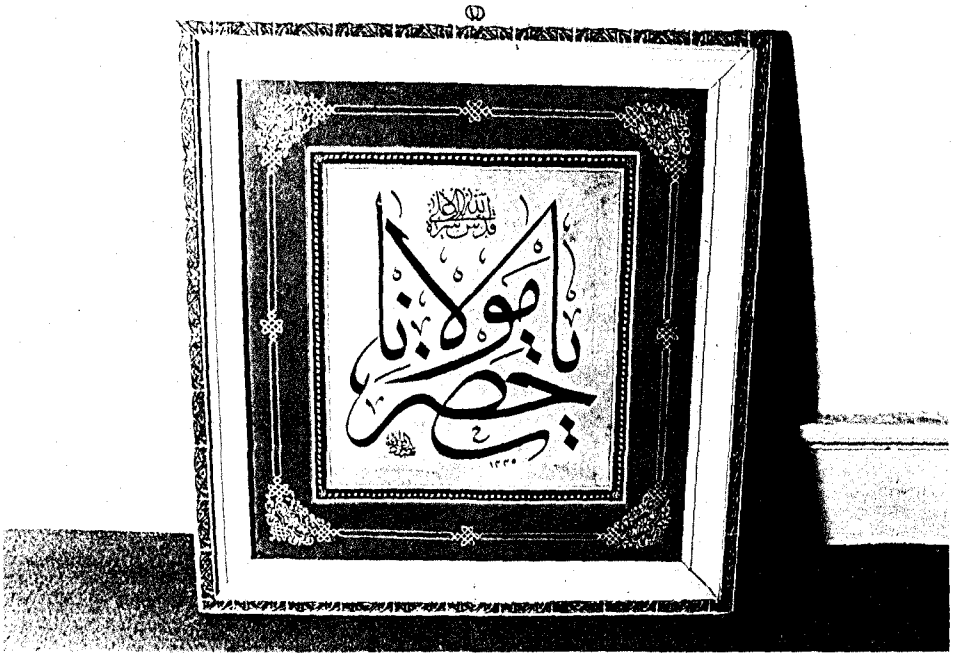
Fotoğraf : 20

Fotoğraf: 71

Fotoğraf: 72

Fotoğraf: [illegible]

Sami Efendi

Fotoğraf: [illegible]

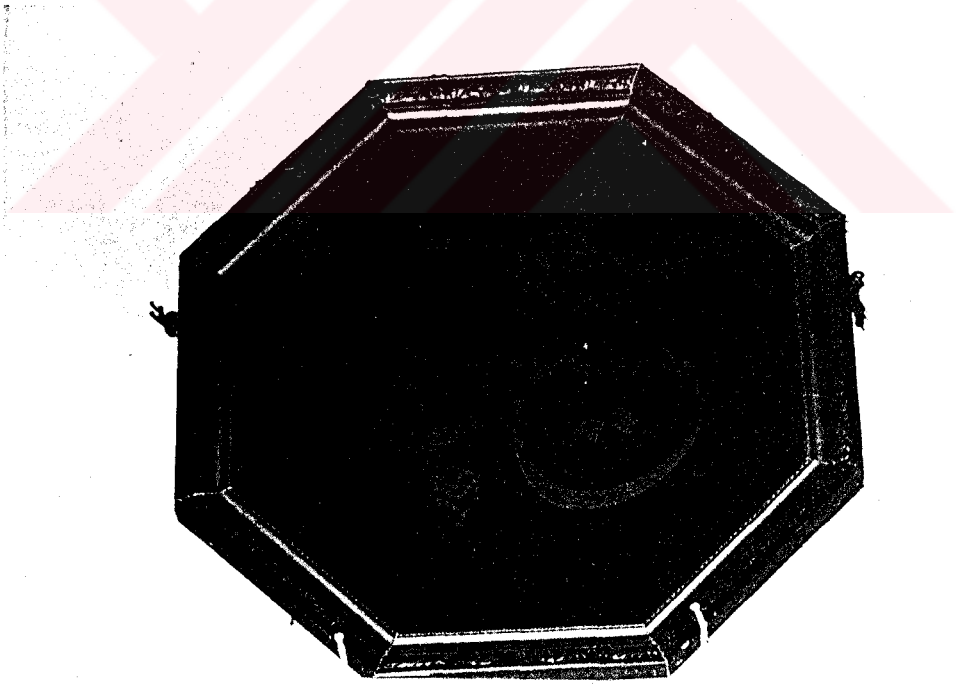
Foto Yaf:7

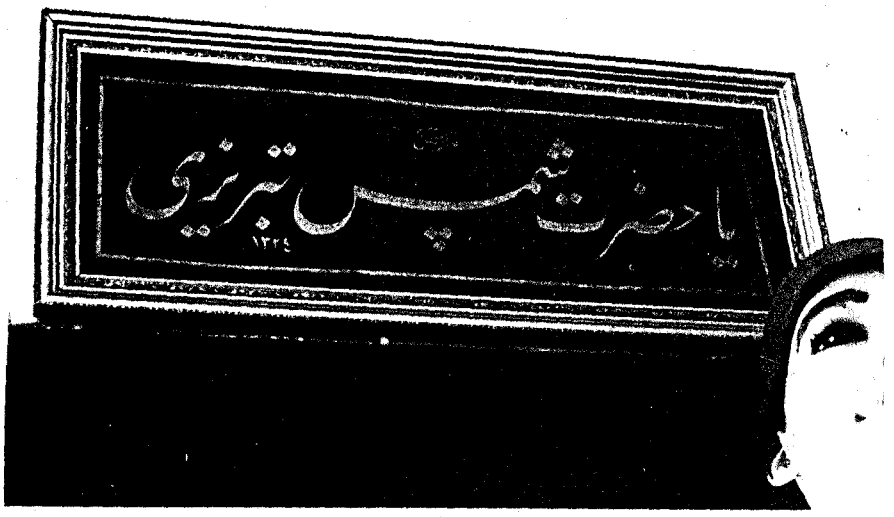
Foto Yaf:26

Fotoğraf: 72

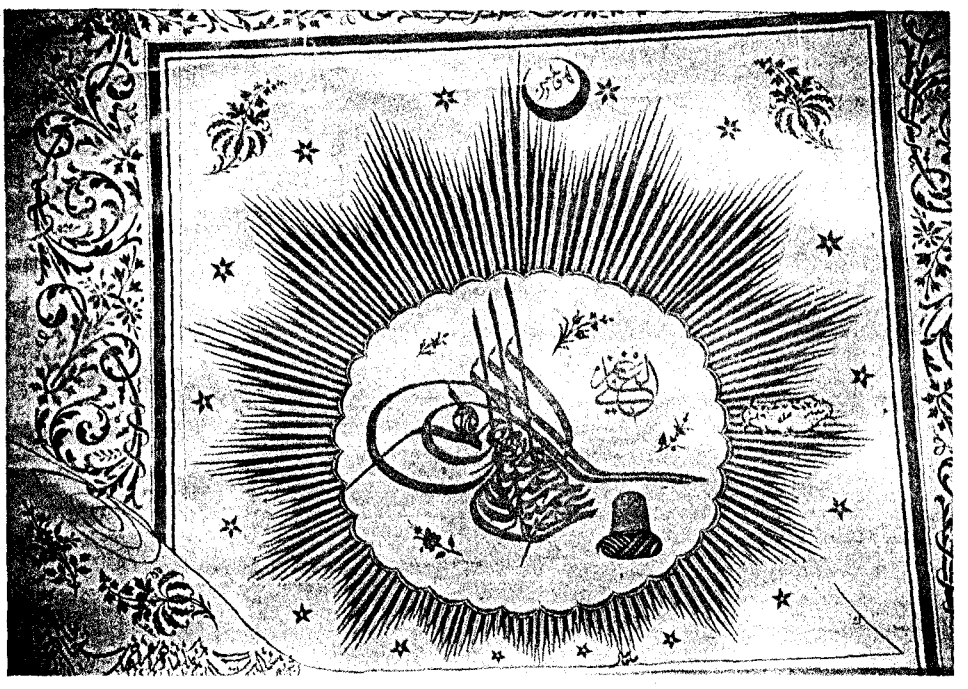
Fotoğraf: 73

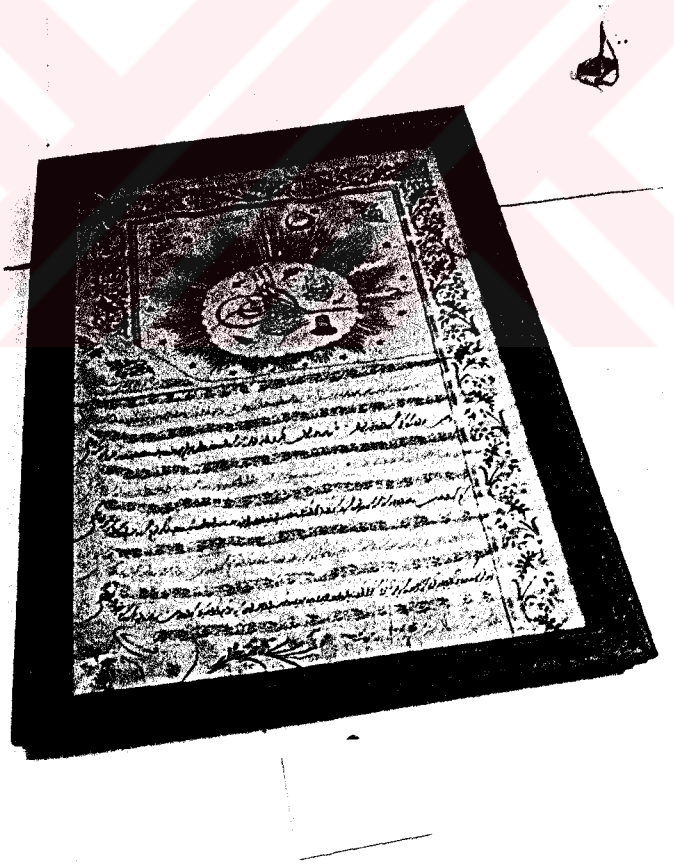
Fotoğraf: 29

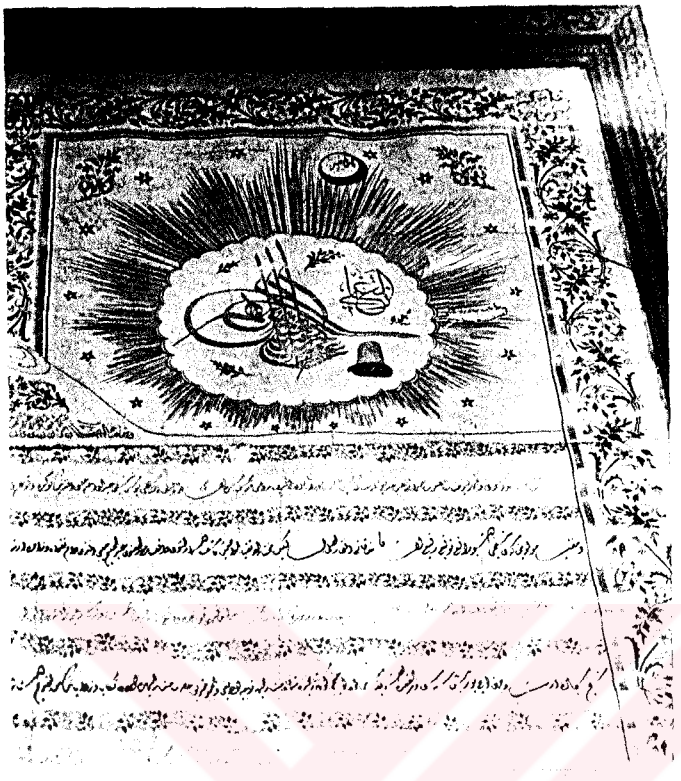
Fotoğraf: 30

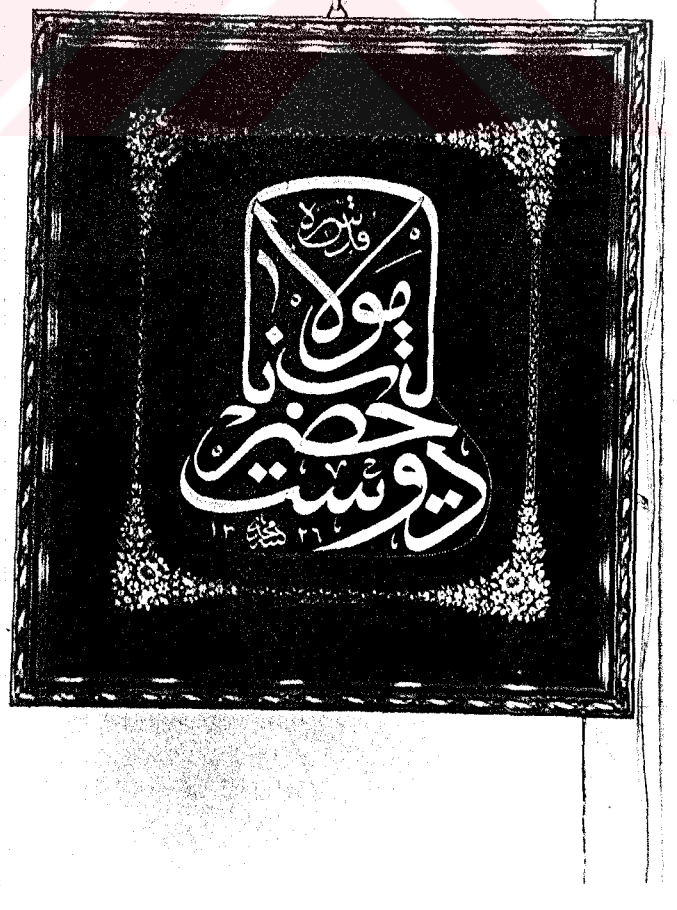
Fotoğraf:

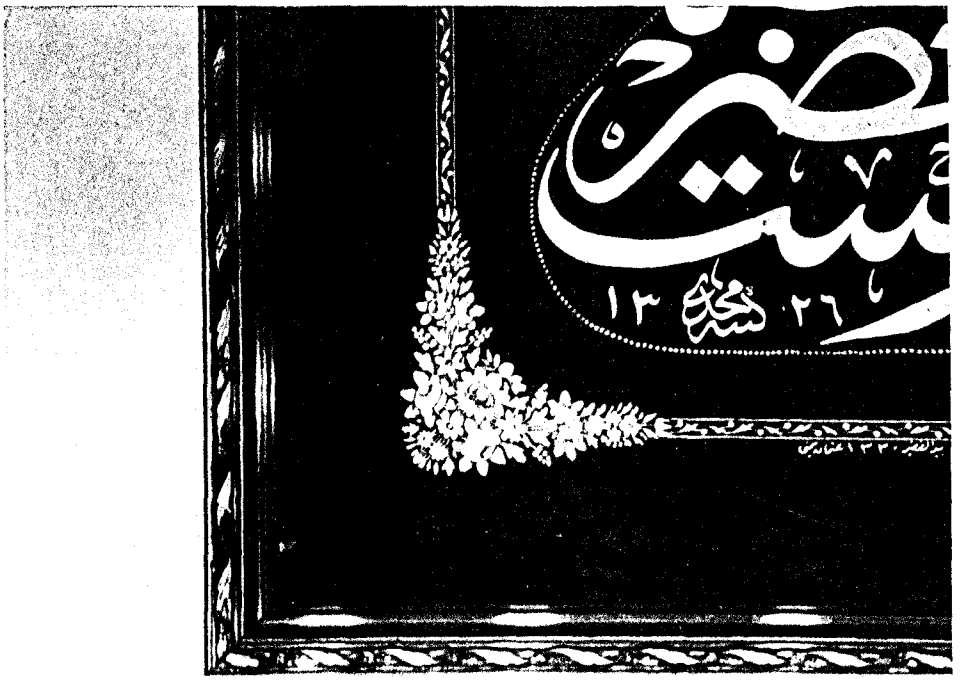
Fotoğraf:

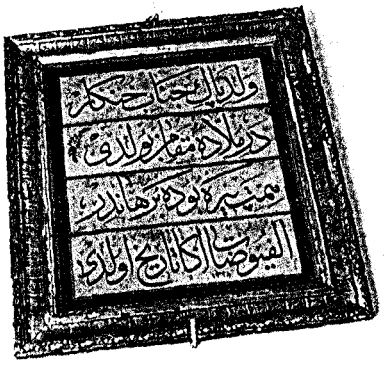
Fotoğraf: 8

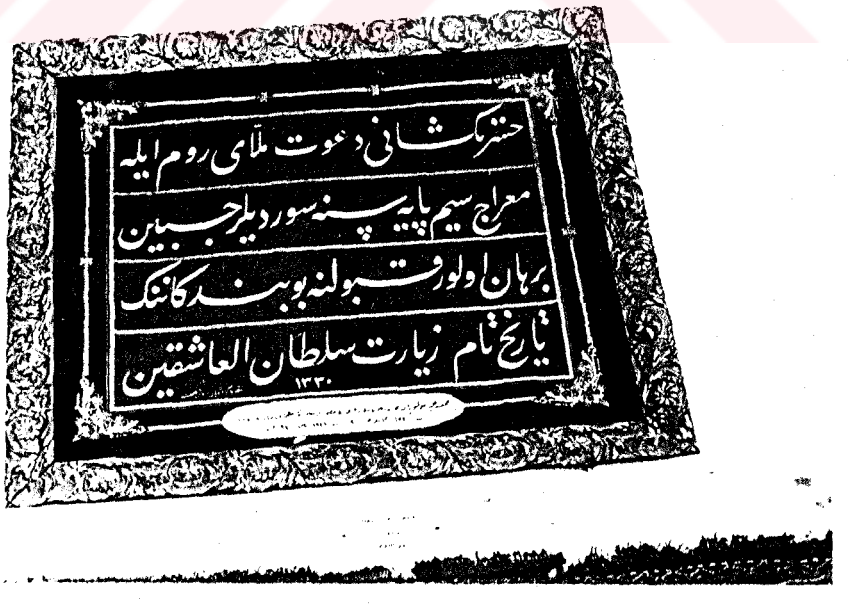
Fotoğraf: 9

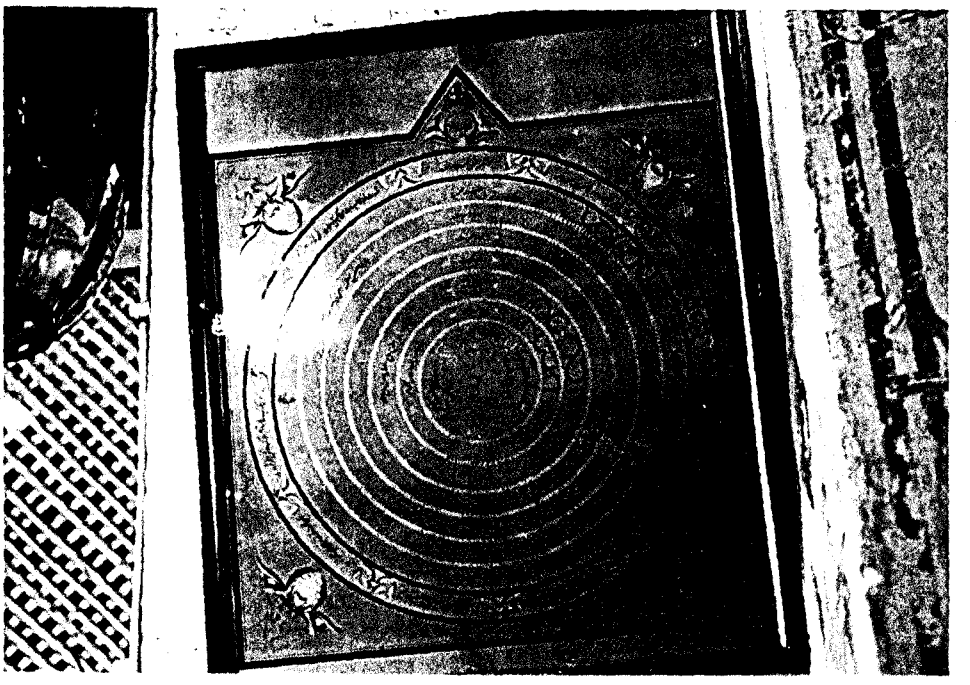

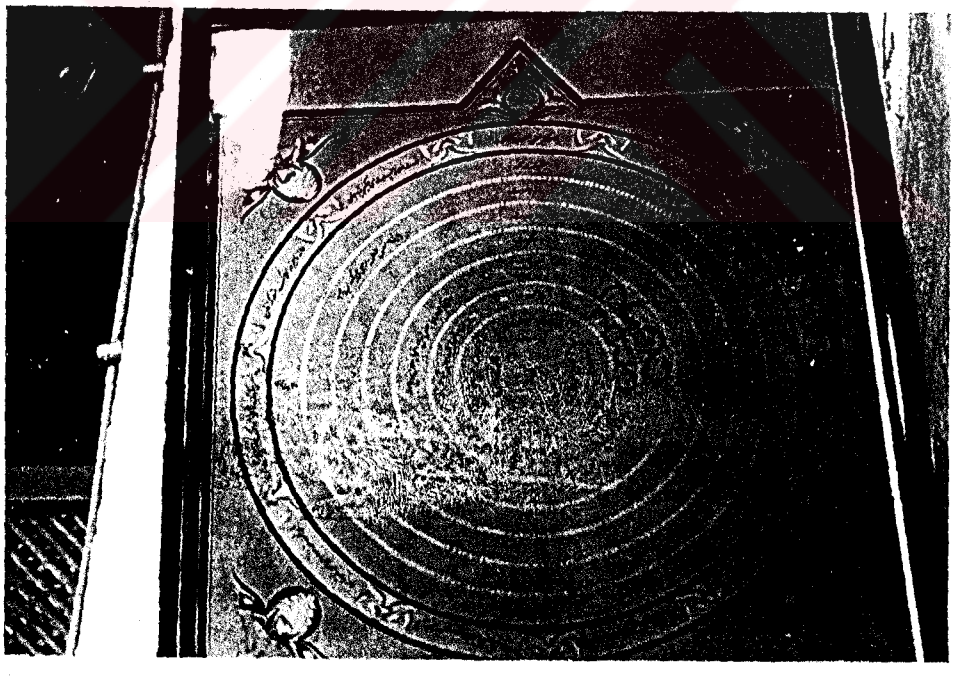
Photograf: 47

Photograf: 48

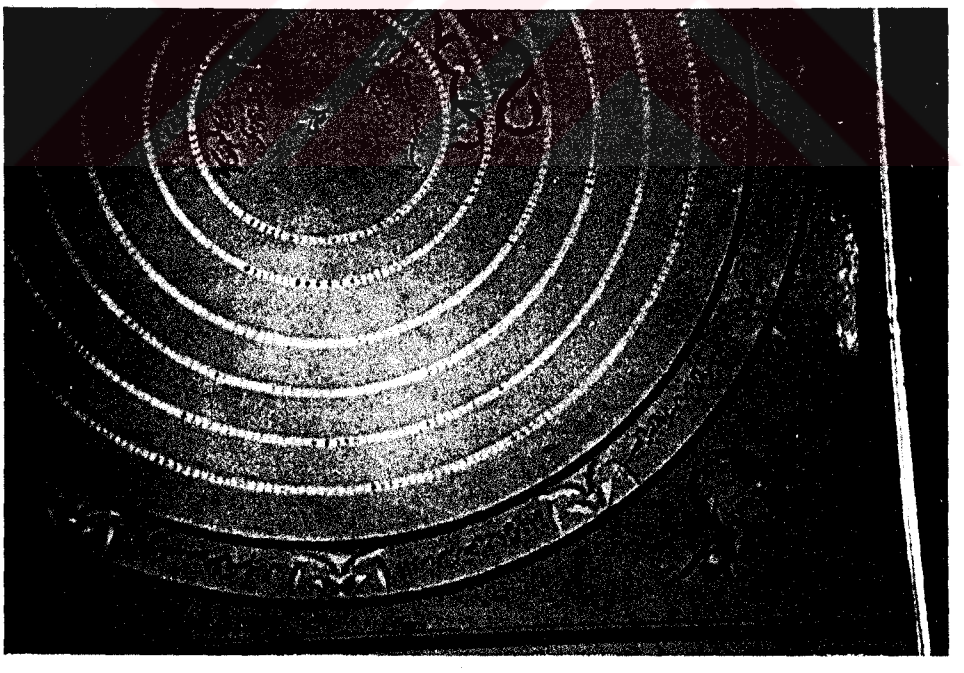
Fotoğraf:89

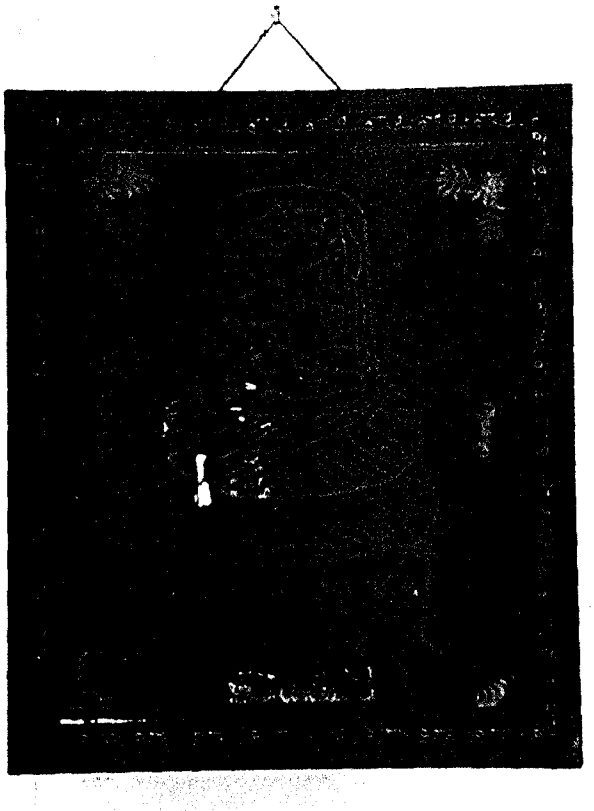
Fotoğraf:90

Fotoğraf: 91

Fotoğraf: 92

Fotoğraf: 93

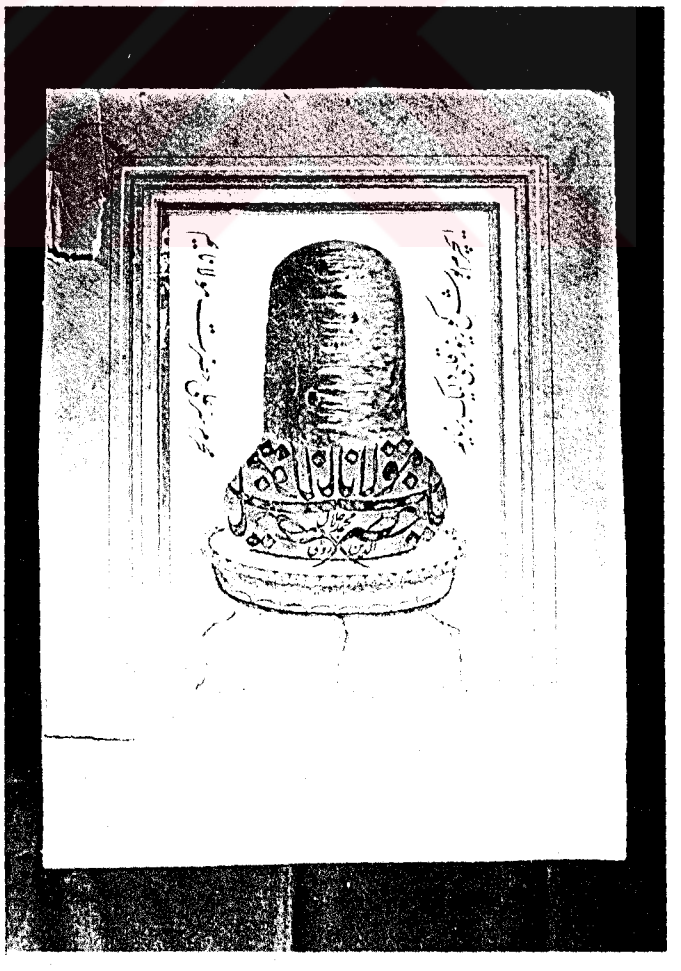

Fotoğraf: 94

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

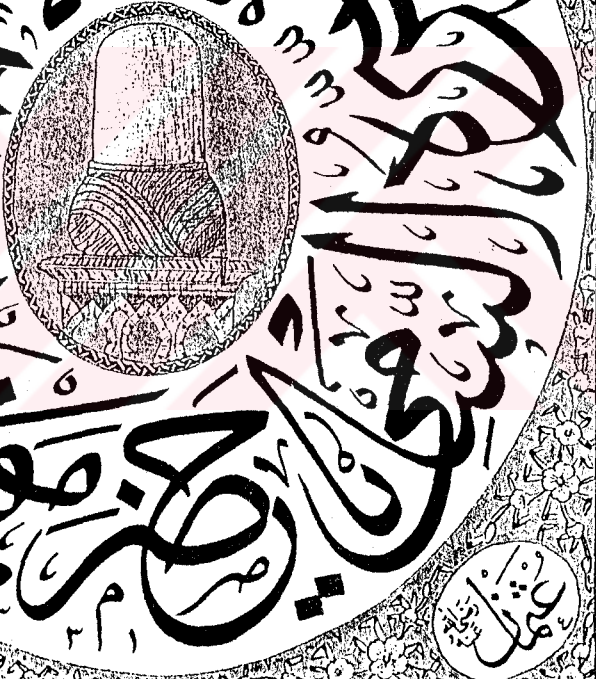
Fotograf: 95

Fotograf: 96

ایچرم بوش کورینور قلبی دلیک برنایم
محرم سرّ علی حضرت مولانایم

اللہ جل جلالہ — محمد ﷺ

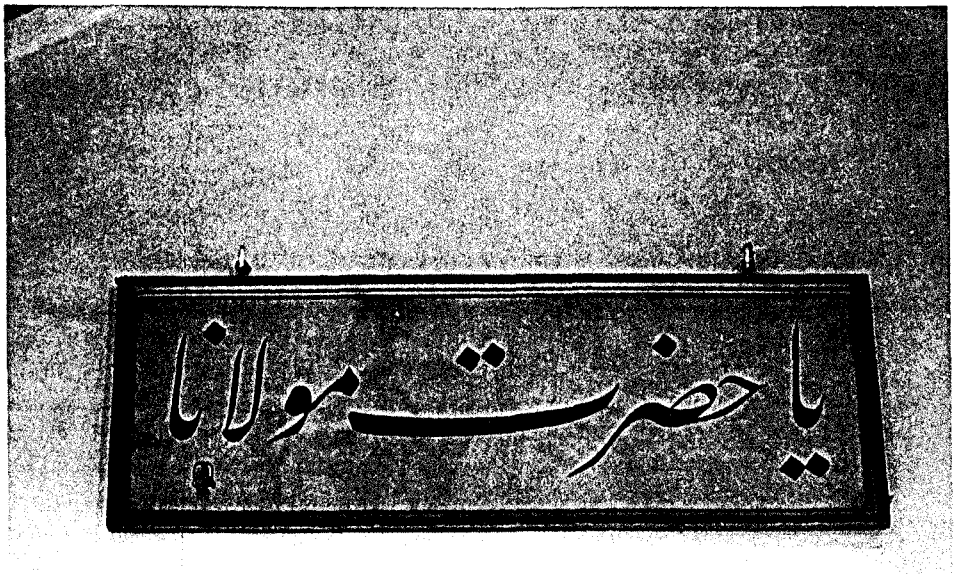

ابوبکر رضی اللہ عنہ — عمر رضی اللہ عنہ — عثمان رضی اللہ عنہ — علی رضی اللہ عنہ

حضرت معروف الکرخی — حضرت سری السقطی — حضرت جنید البغدادی — حضرت ابوبکر الشبلی

دو جهانده اکر التون اوله دیرسن نامک
سکه سی السنه کیر حضرت مولانانک

حسن رضی اللہ عنہ — حسین رضی اللہ عنہ

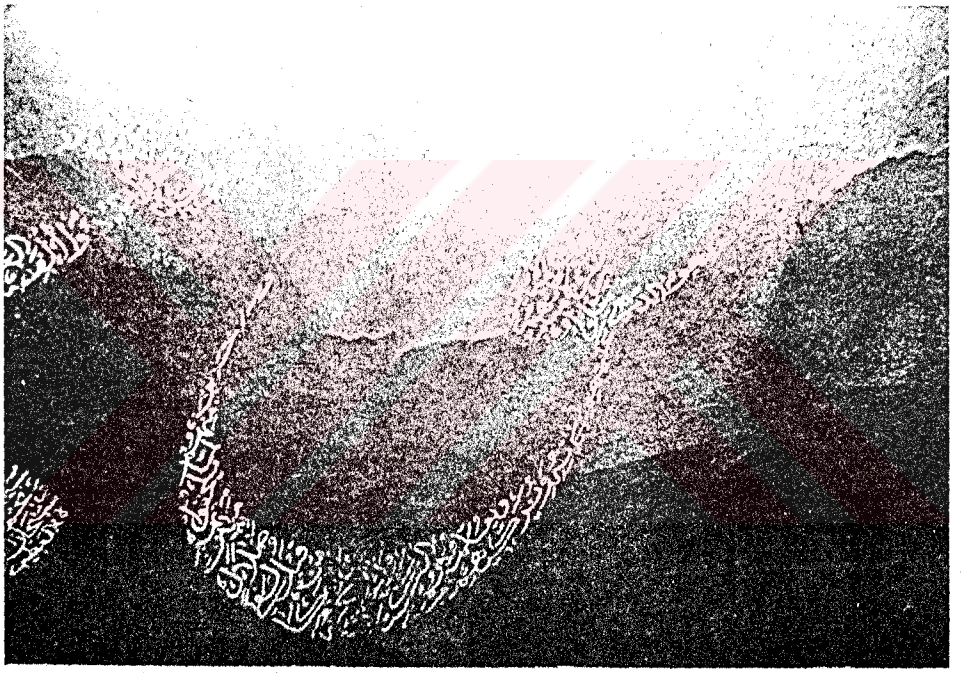
Fotoğraf: 98

Fotoğraf: 99

Fotoğraf: 100

Fotoğraf: 101

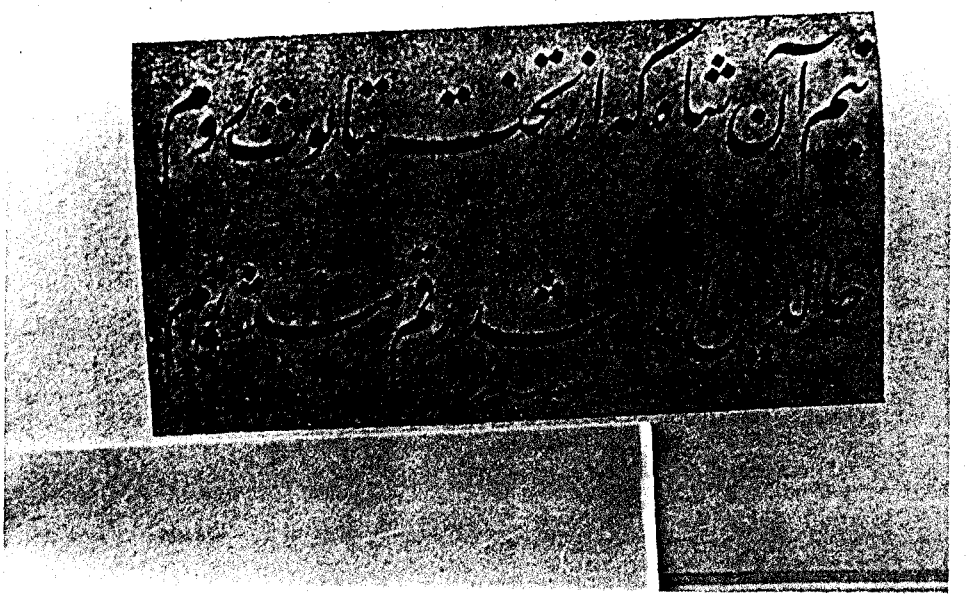
Fotoğraf: 102

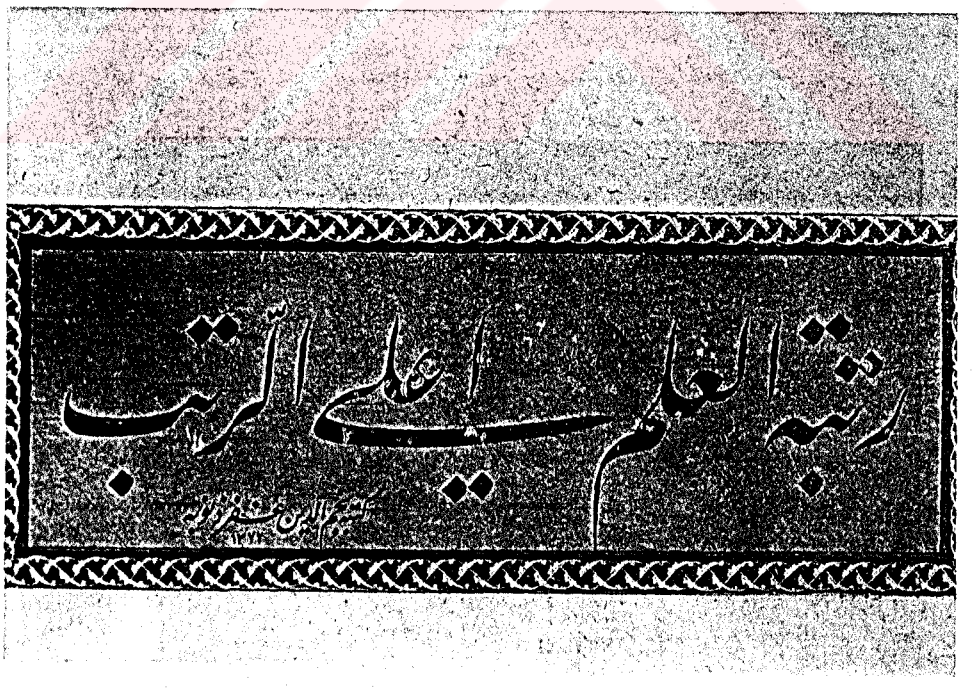
Fotograf:103

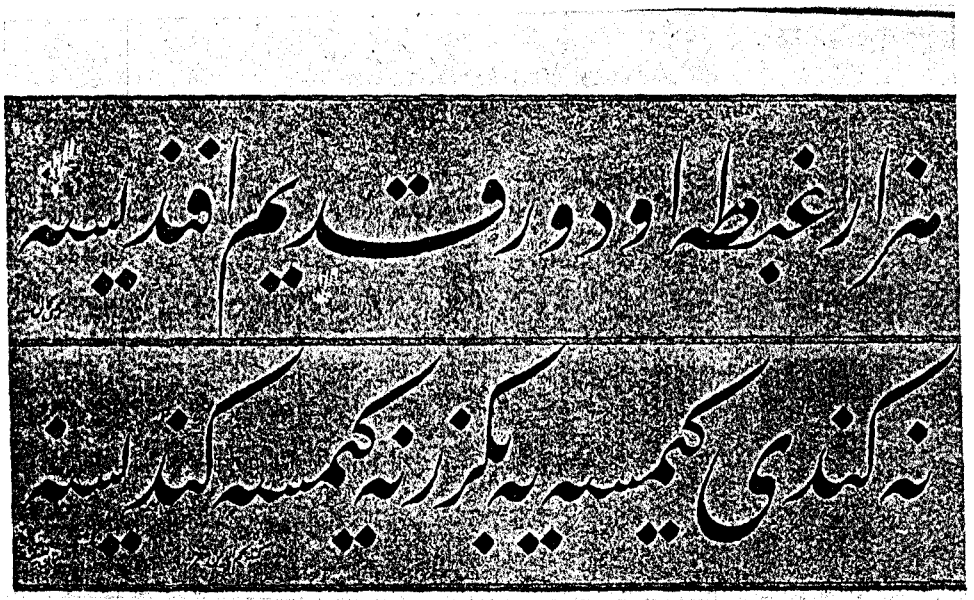
Fotograf:104

Fotograf: 105

Fotograf: 106

Fotoğraf: 107

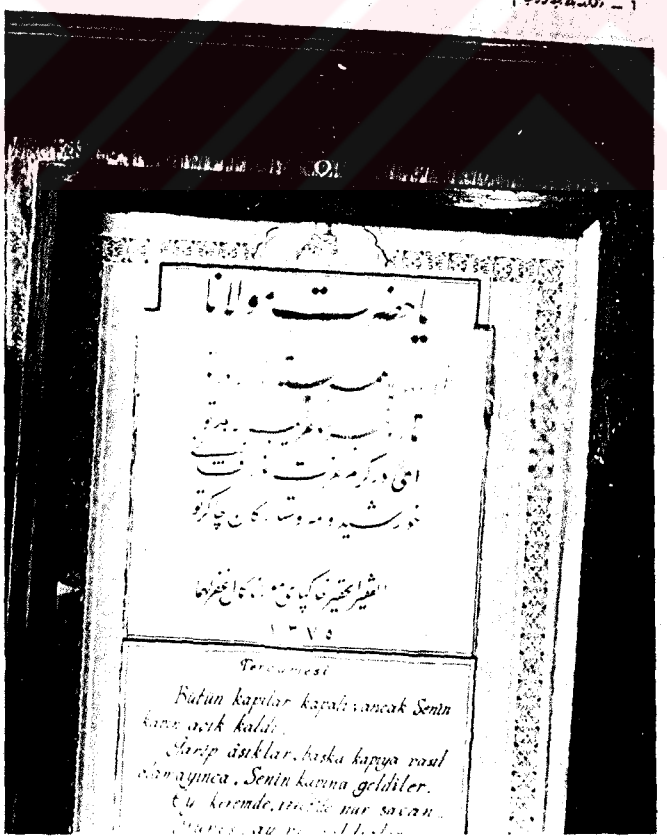
Fotoğraf: 108

وان للمتقین لحسن مآب

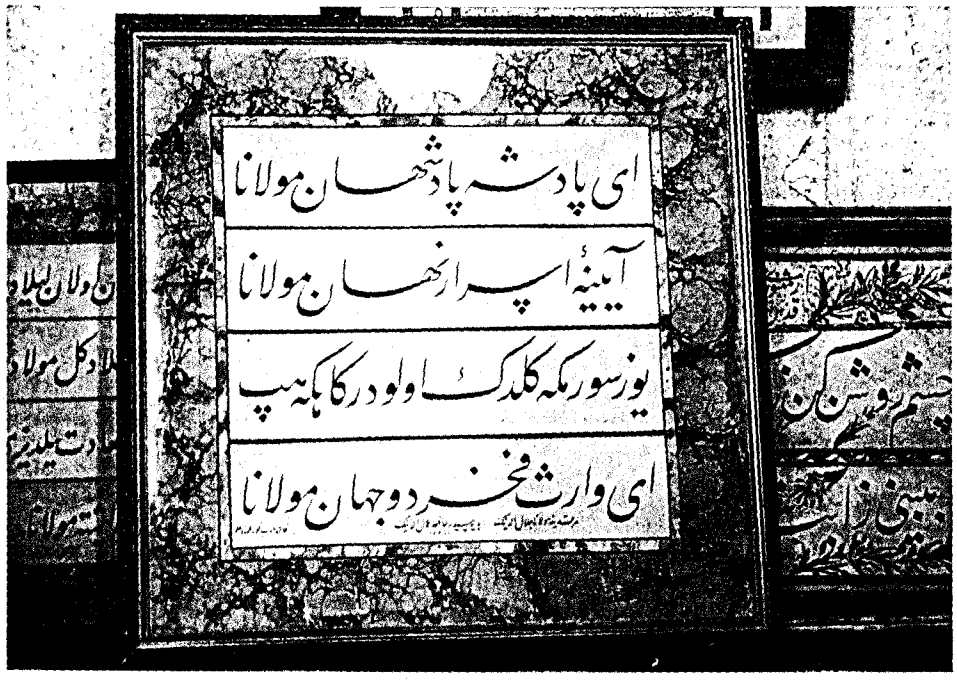
جناب مفتاح الابواب عدن لهم

۱۳۷۲ کتبه کمال تلمیذ حلوصی عفر دنبوهما ۱۹۵۳

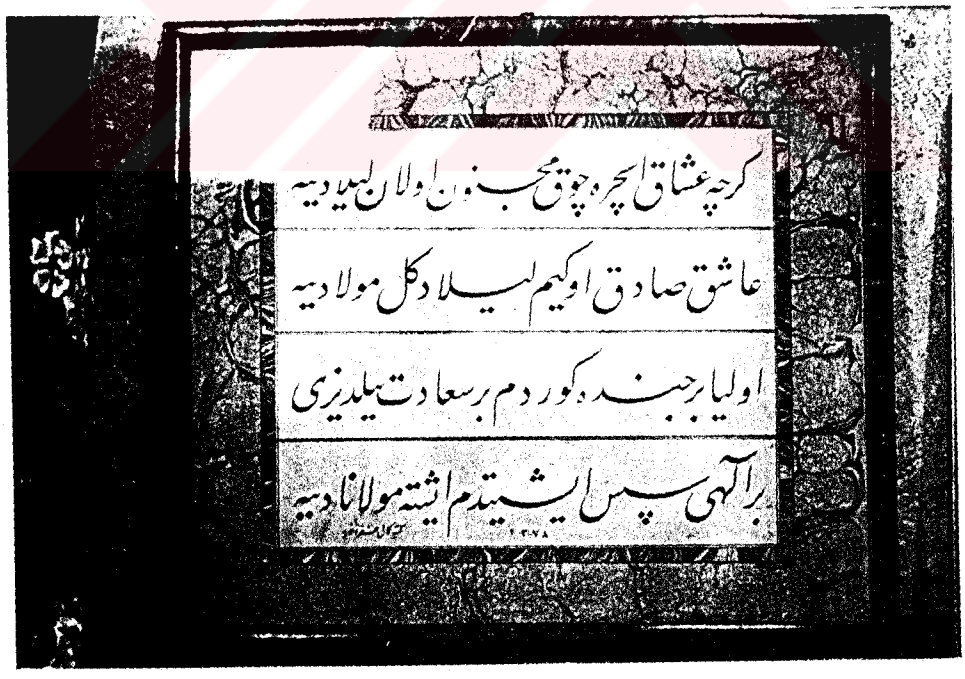
Fotograf:109

یا فتاح یا رزاق

Fotograf:110

Fotoğraf: 111

Fotoğraf: 112

Photo No.: 114

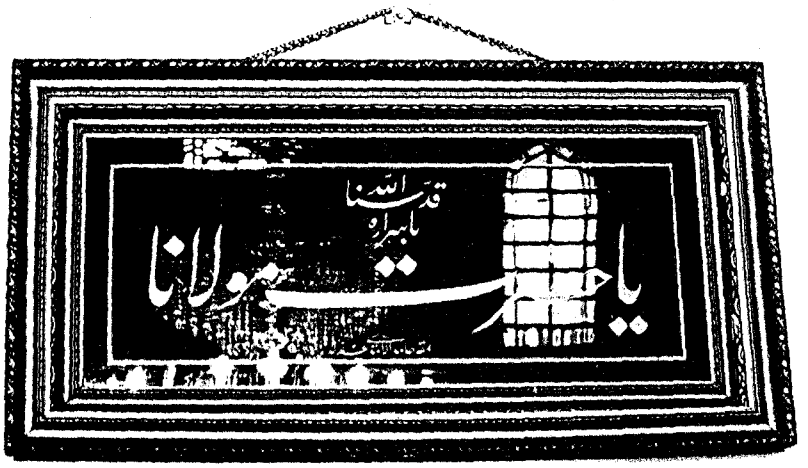
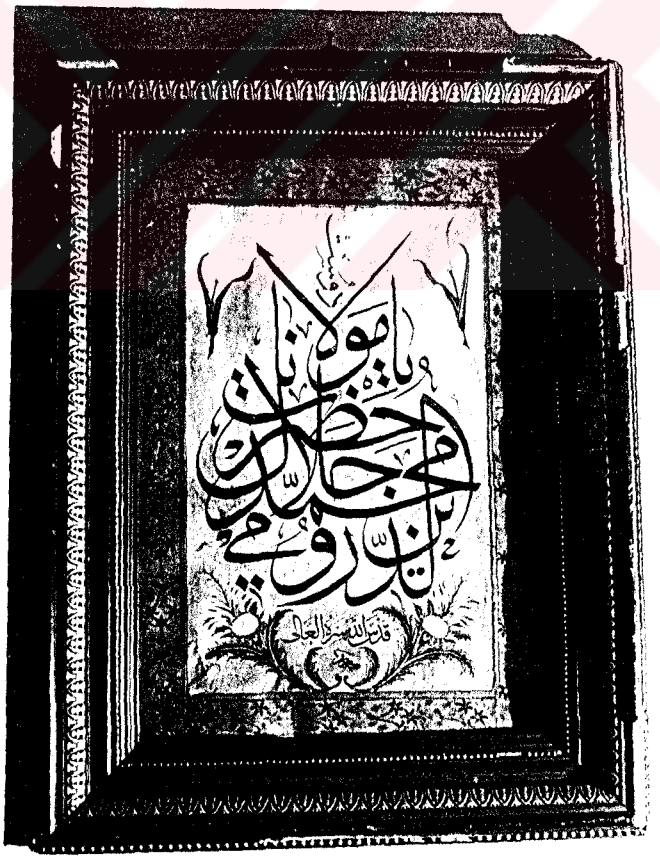

Photo No.: 115

Fotoğraf: 119

Fotoğraf: 11.

Photo Taraf:119

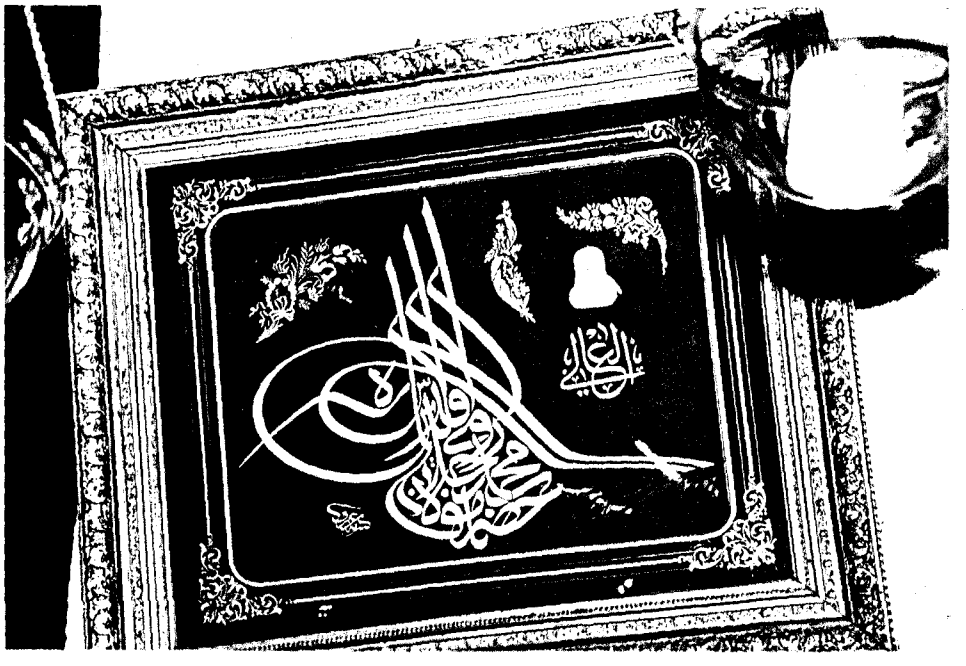
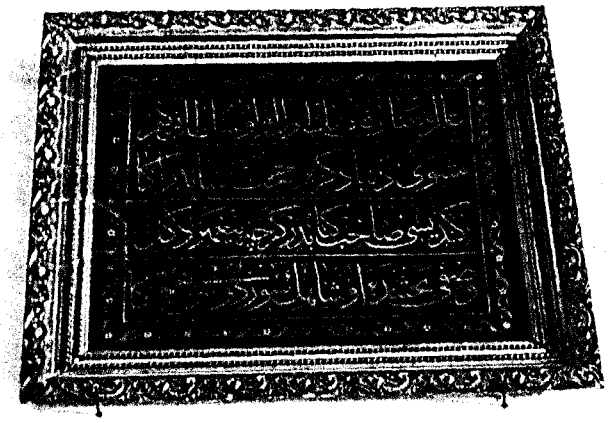
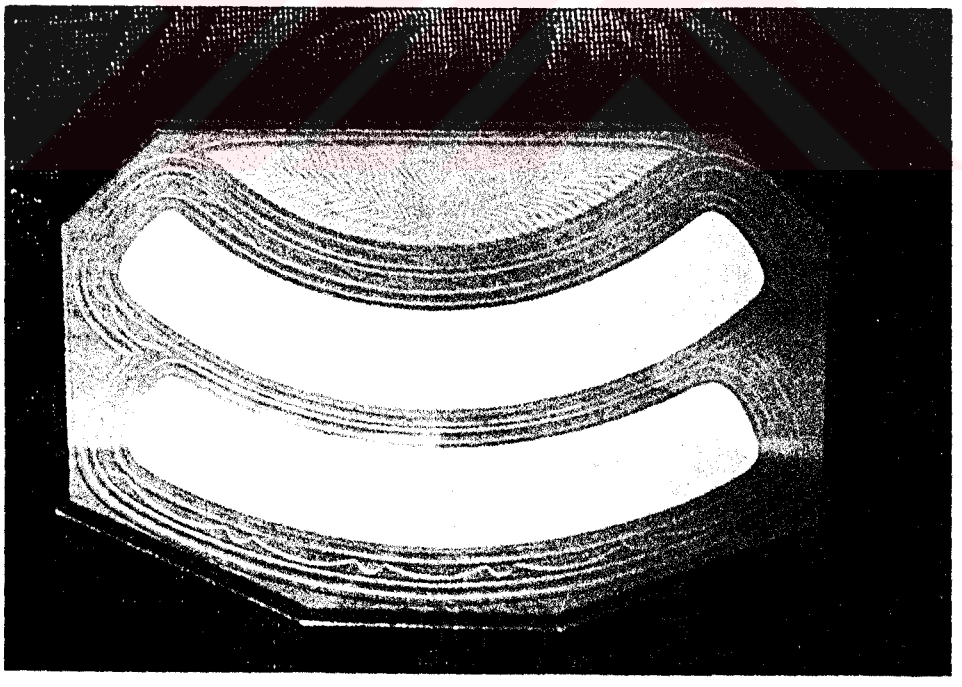

Photo Taraf:119

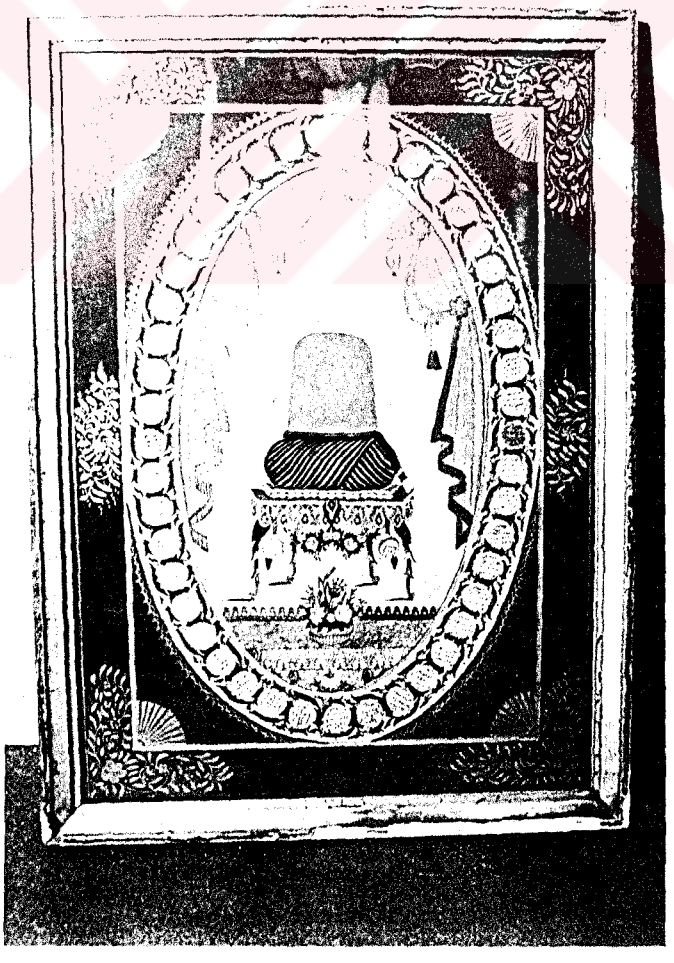
Fotoğraf: 119

Fotoğraf: 120

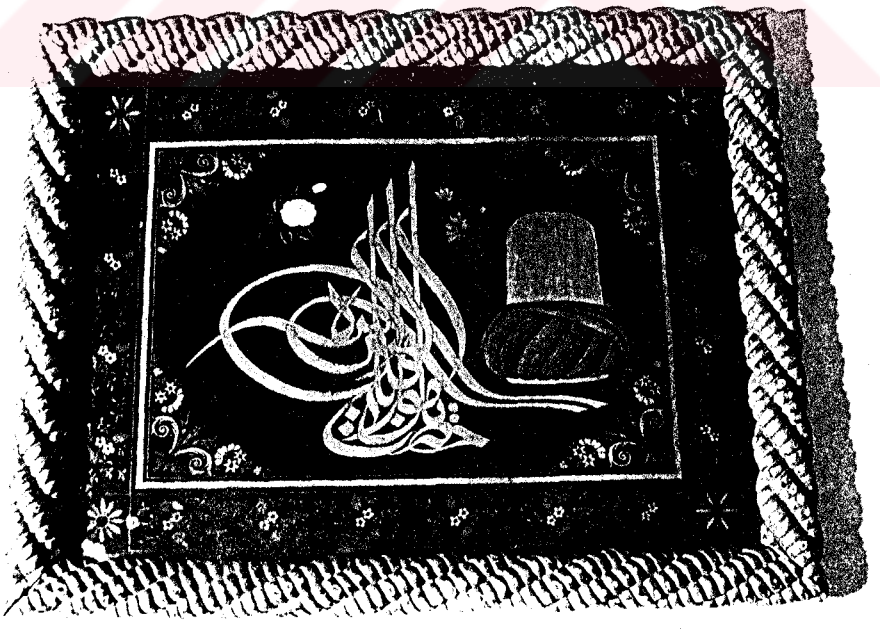
Fotograf: 121

Fotograf: 122

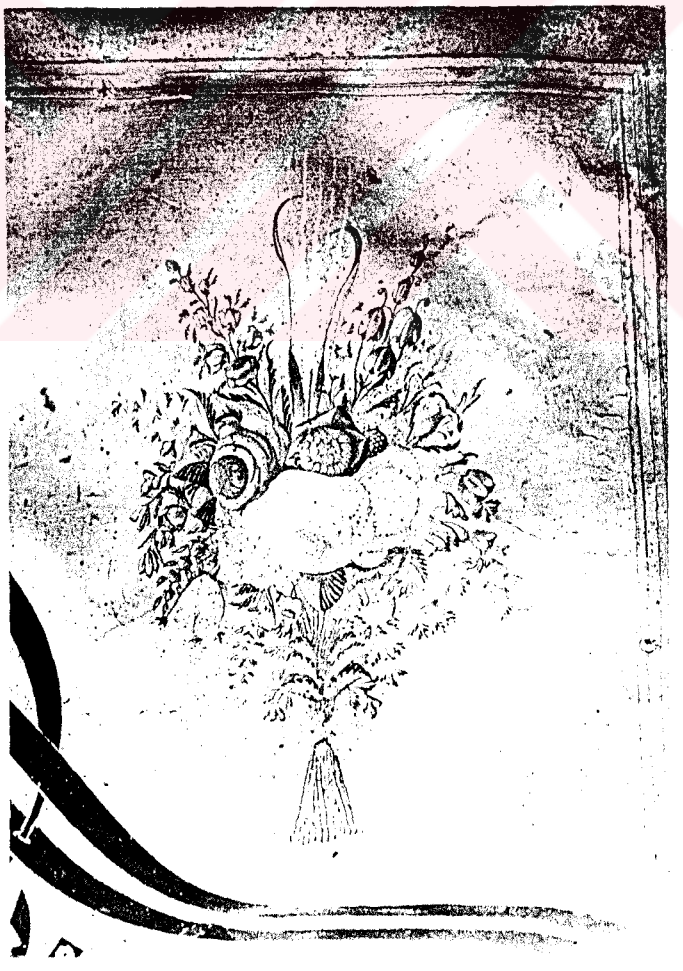
Fotoğraf: 123

Fotoğraf: 124

Fotoğraf: 125

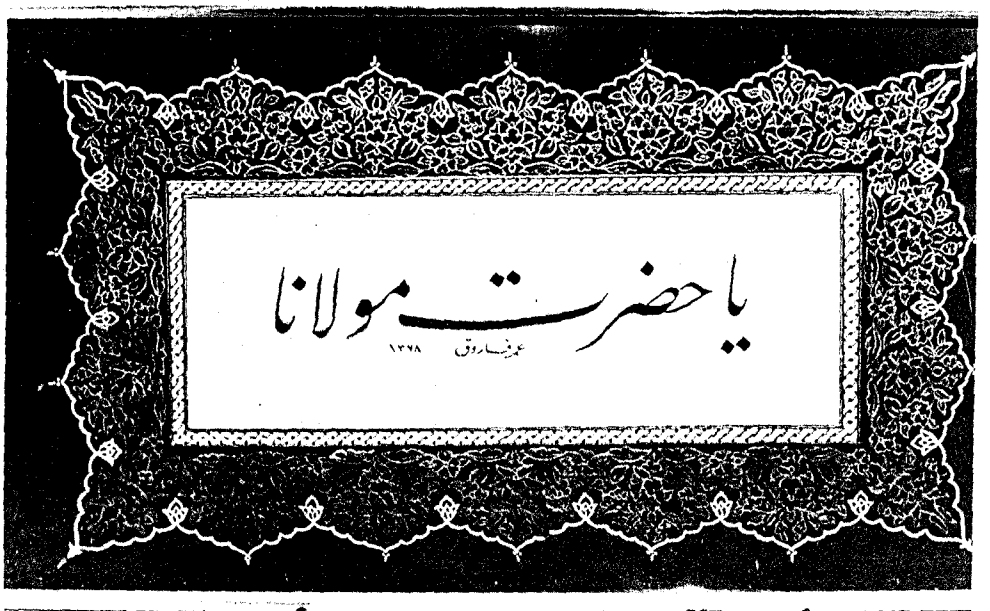
Fotoğraf: 126

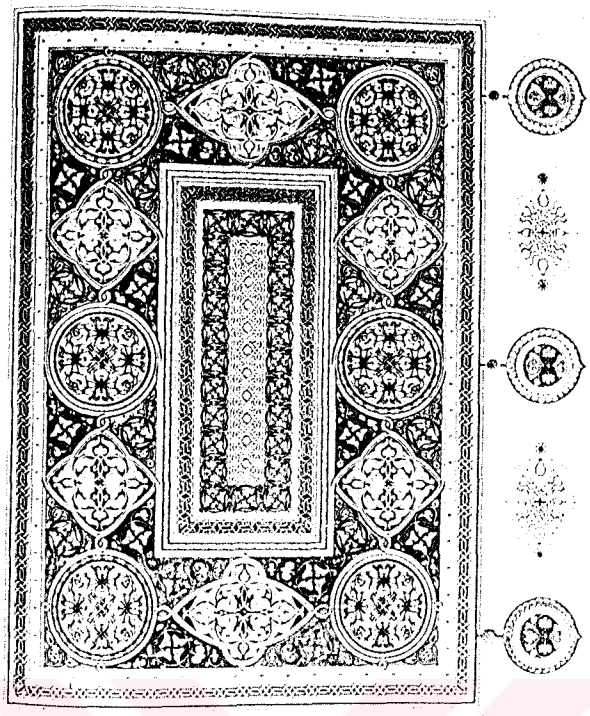
Fotoğraf:127

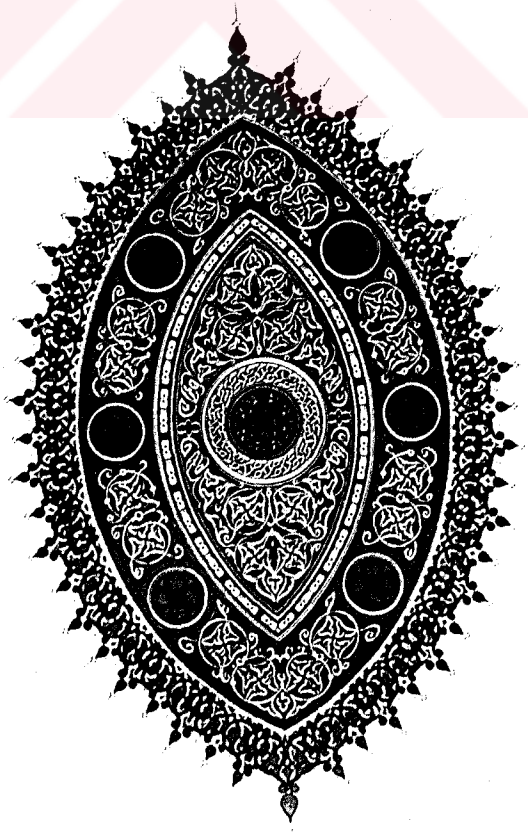
Fotoğraf:128

Fotoğraf:129

Fotoğraf: 130

Fotoğraf: 131

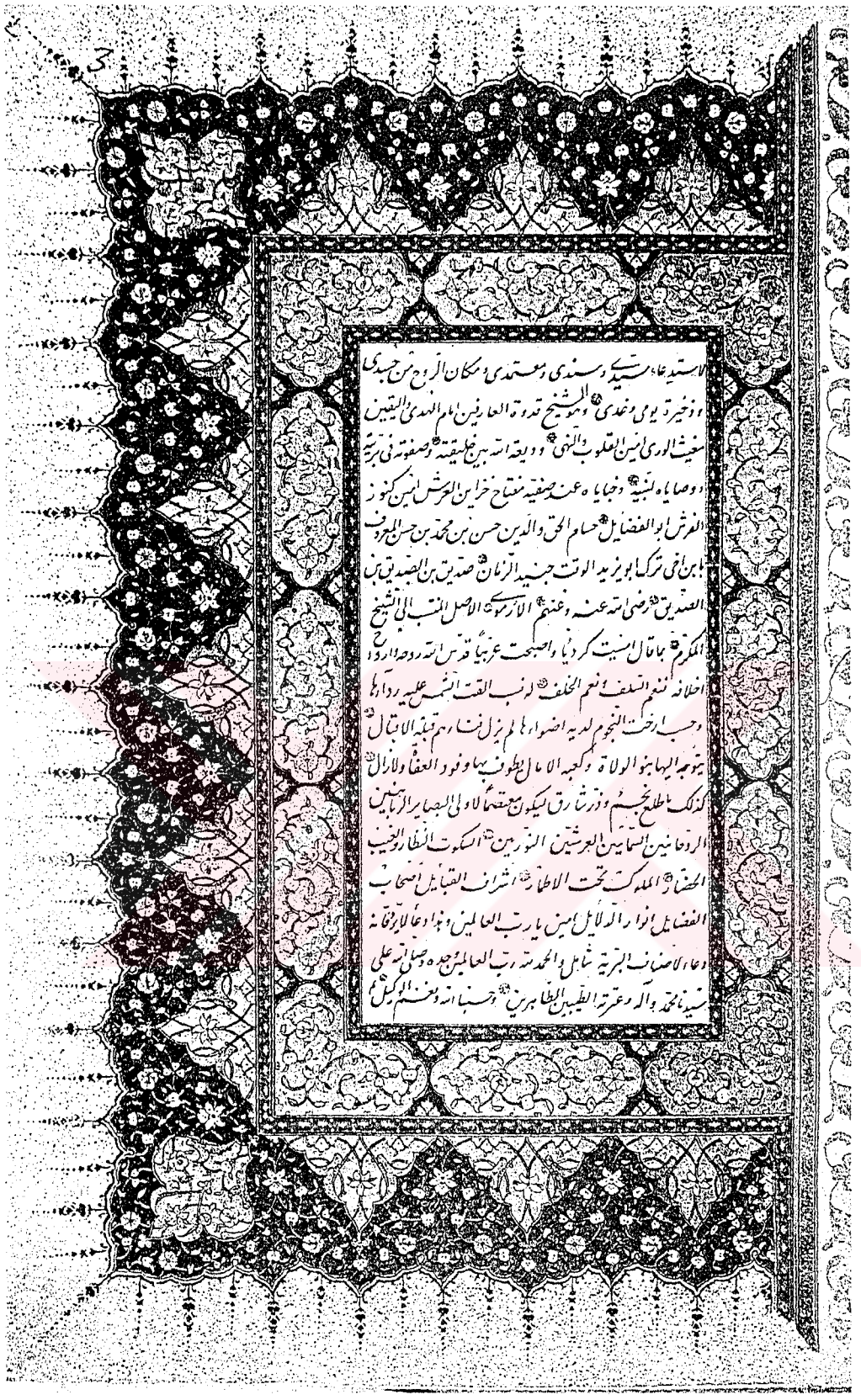
Fotoğraf: 132

Fotoğraf: 133

Fotograf:17

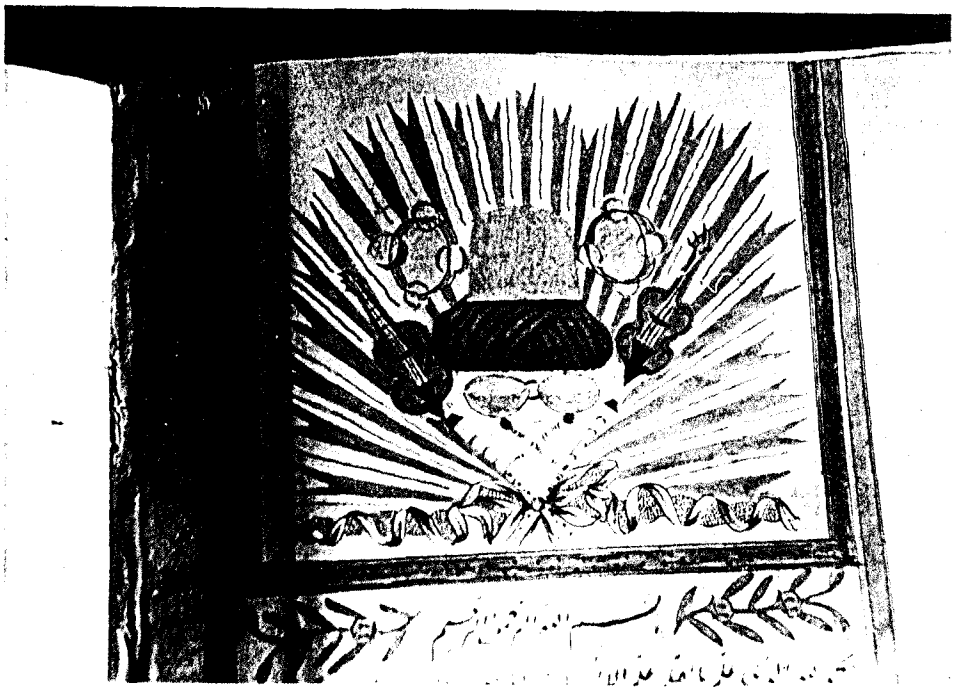
الاستدعاء مستندي ومعتمدي ومكان الروح من جسدي
وذخيرتي يوم معادي والشيخ قدوة العارفين امام الهدى واليقين
غياث الورى امين القلوب والنهى ووديعة الله بين خليقته وصفوته في بريته
ووصاياه لبنيه وخبايا عن صفيه مفتاح خزاين العرش امين كنوز
الفرش ابو الفضايل حسام الحق والدين حسن بن محمد بن حسن المعروف
بابن اخي ترك ابو يزيد الوقت جنيد الزمان صديق بن الصديق بن
الصديق رضي الله عنه وعنهم الاشرف الاصل المنسب الى الشيخ
المكرم جاماسب انست كردنيا واصبحت غريبا قدس الله روحه وارواح
اخلافه نعم السلف ونعم الخلف لما نسب القت الشمس عليه ردائها
وحسب ارخت النجوم لديه اضواءها لم يزل فناءهم قبلة الاقبال
يتوجه اليها بنو الولاة وكعبة الامال يطوف بها وفود العفاة ولا زال
كذلك ما طلع نجم وزر شارق ليكون مقتفيا لاولي البصاير الربانيين
الروحانيين السماويين العرشيين النورين السكوت النظار والغيب
الحضار الملوك تحت الاطمار اشراف القبايل اصحاب
الفضايل انوار الدلايل امين يا رب العالمين ونداء عالما بالحقايق
دعاء الاصناف البرية شامل والحمد لله رب العالمين وجده وصلى الله على
سيدنا محمد وآله وعترته الطيبين الطاهرين وحسبنا الله ونعم الوكيل

Fotograf: 135

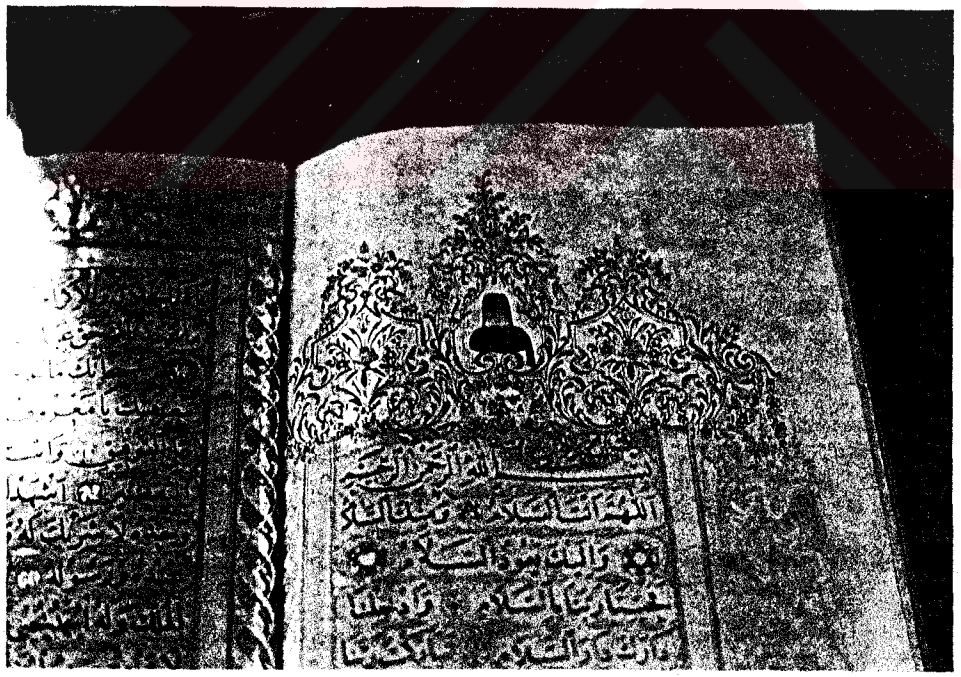
وجزيل ثوابه ويخصنا بخصيصى زمرة نبينا وجماعته ويحشرنا
فى الرعيل الاول واهل الباب الايمن من اهل شفاعته
ونحمده تعالى على ما هدى اليه من جمعه والهم وفتح البصيرة
لدرك حقايق ما اودعناه وفهم ونستعيذه جل
اسمه من دعاء لا يسمع وعلم لا ينفع وعمل لا يرفع
فهو الجواد الذى لا يخيب من امله ولا ينتصر
من خذله ولا يرد دعوة القاصدين
ولا يصلح عمل المفسدين وهو
حسبنا ونعم الوكيل وصلى
الله على نبيه سيدنا

محمد خاتم النبيين وسلم تسليما كثيرا كمل الديوان المبارك
بحمد الله تعالى وتوفيقه على يد افقر الورى
المحتاج الى رحمة ربه يوسف الزهدى
خادم الفقرا بمولوخانه بشكطاش
فى الخرذى القعده على
الصباح الذى هو من
شهور سنة ثمان
وتسعين ويا
والف

Fotograf: 136

Fotoğraf: 137

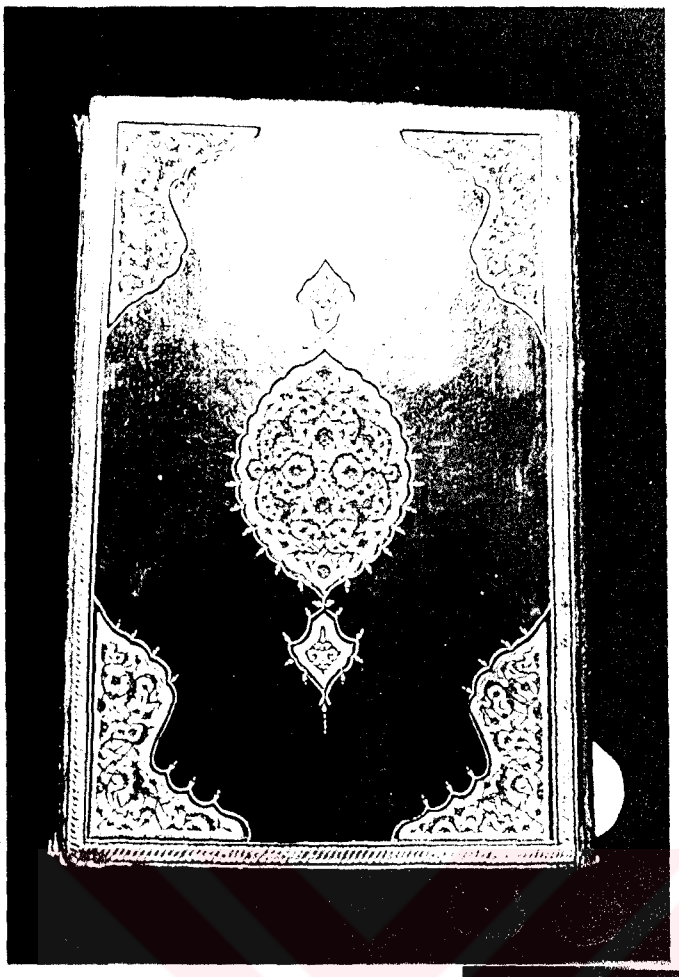
Fotoğraf: 138

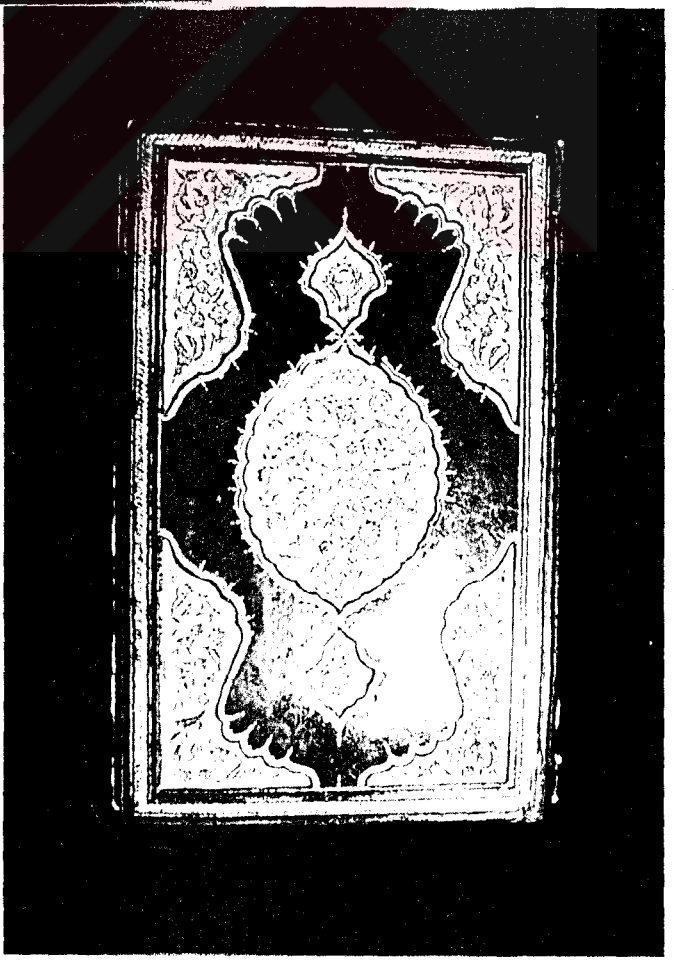
Foto-raf : 139

Foto-raf 140

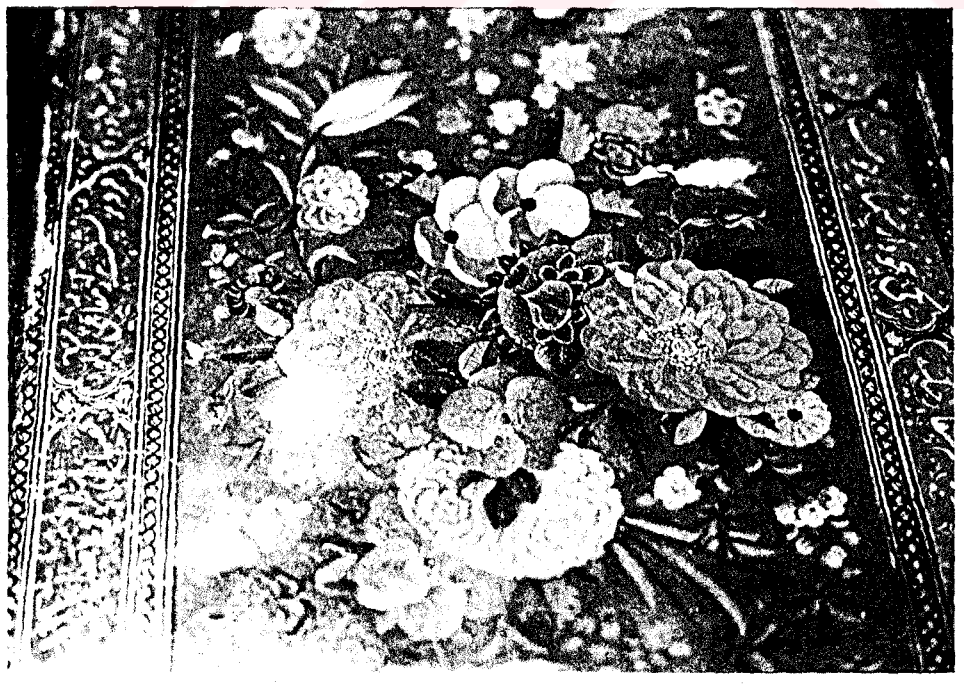
Fotoğraf: 141

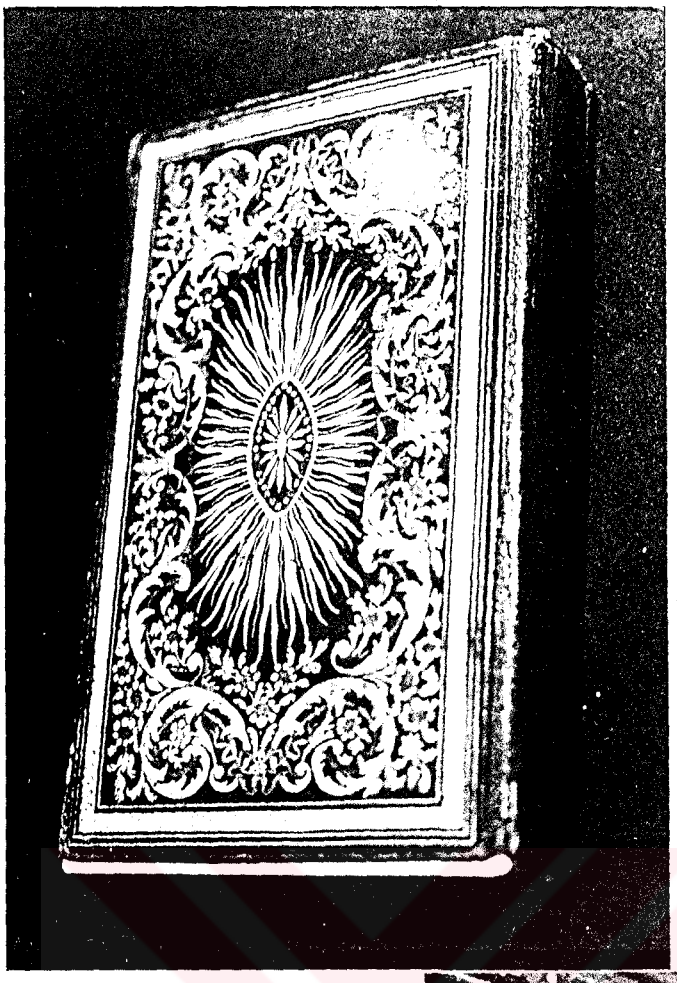
Fotoğraf: 142

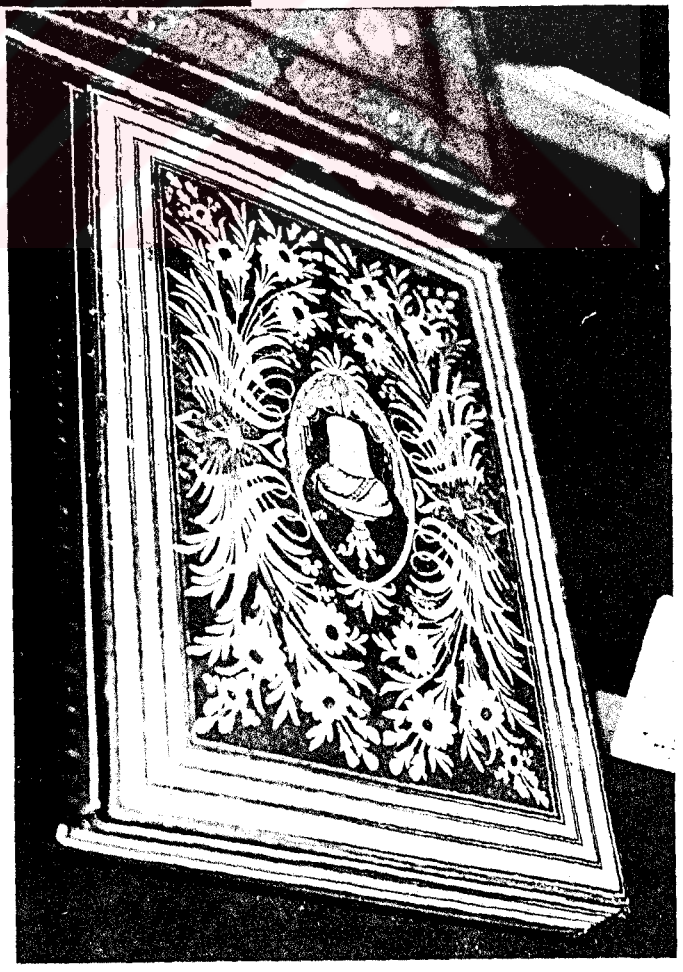
Fotograf: 113

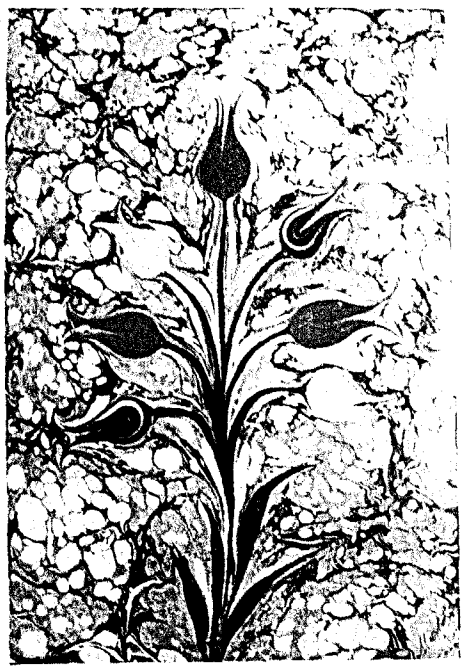
Fotograf: 114

Fotograf: 145

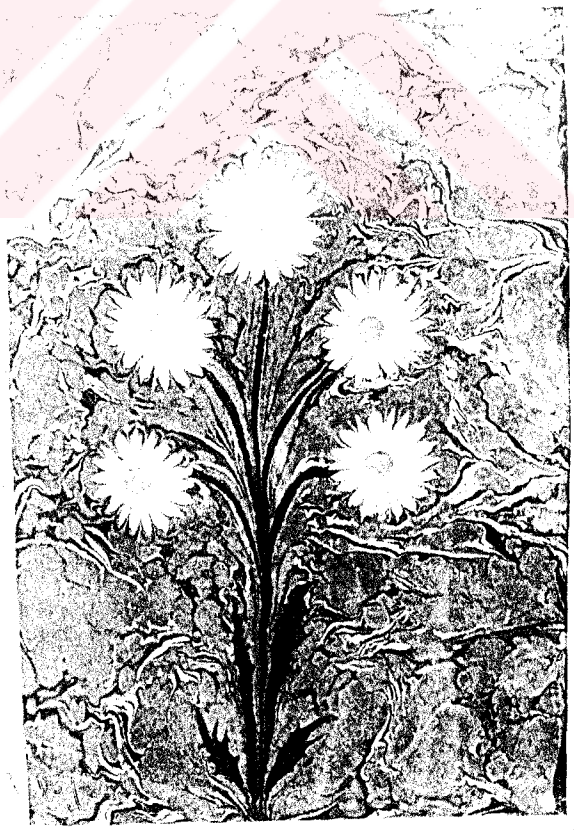

Fotograf: 146

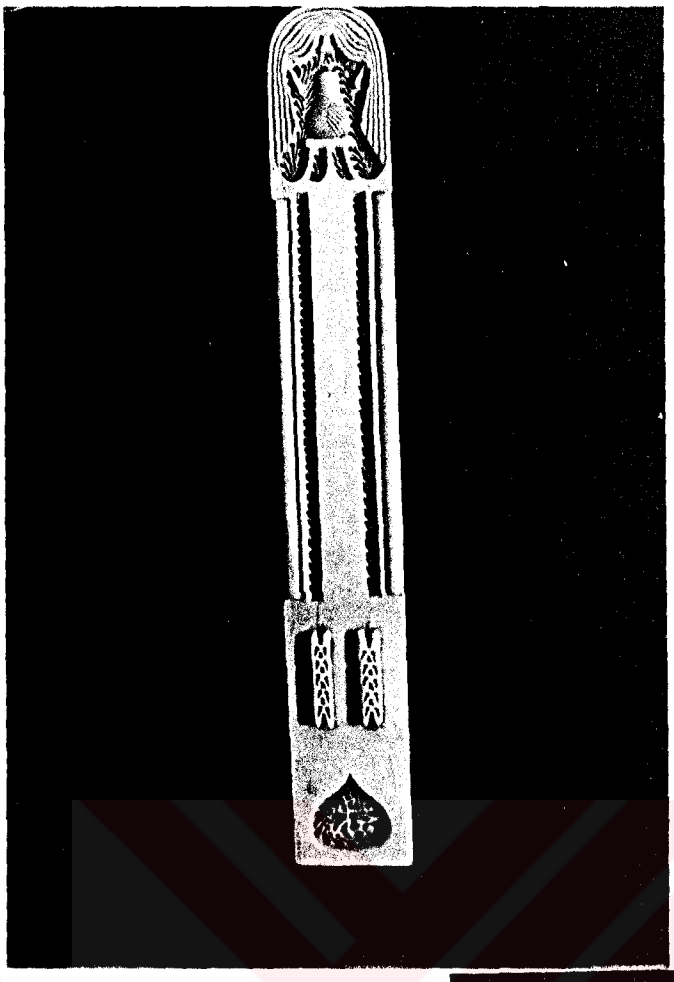
Fotoğraf: 142

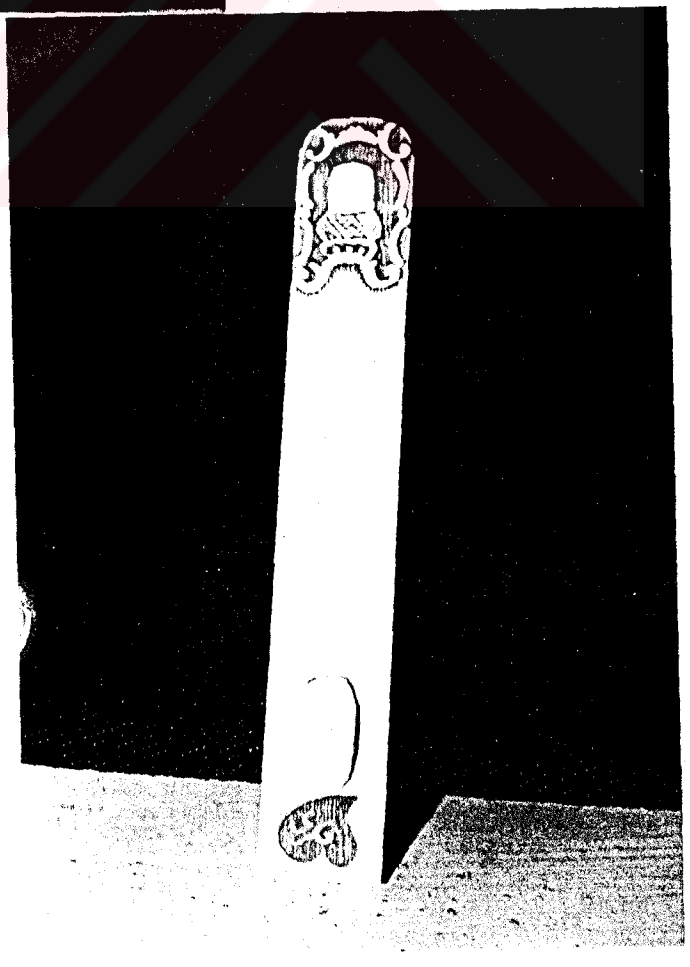
Fotoğraf: 143

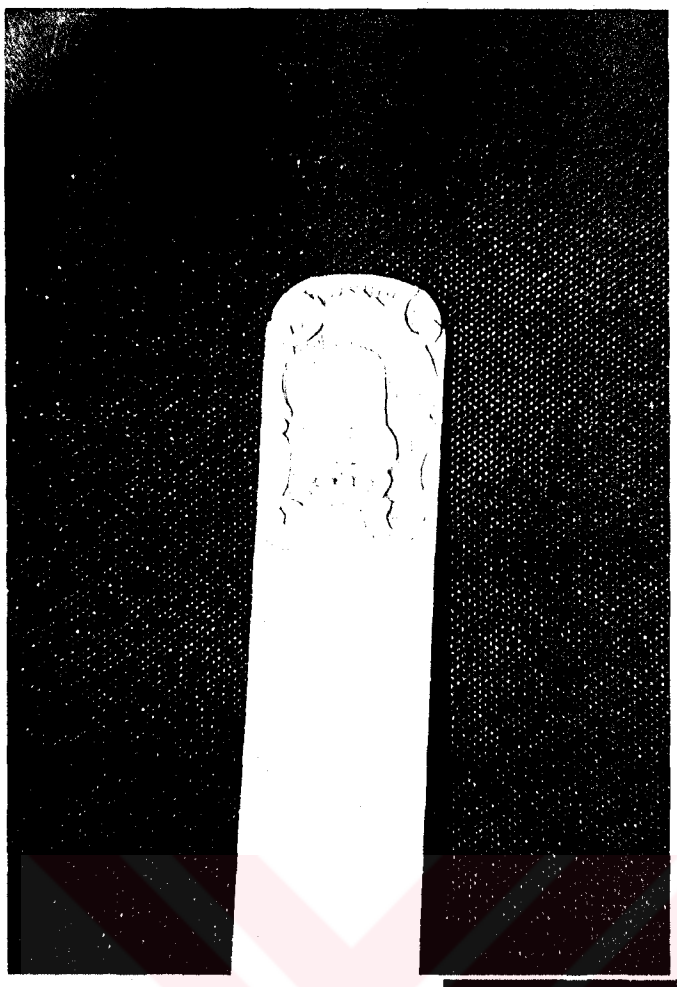
Fotoğraf: 149

Fotograf:150

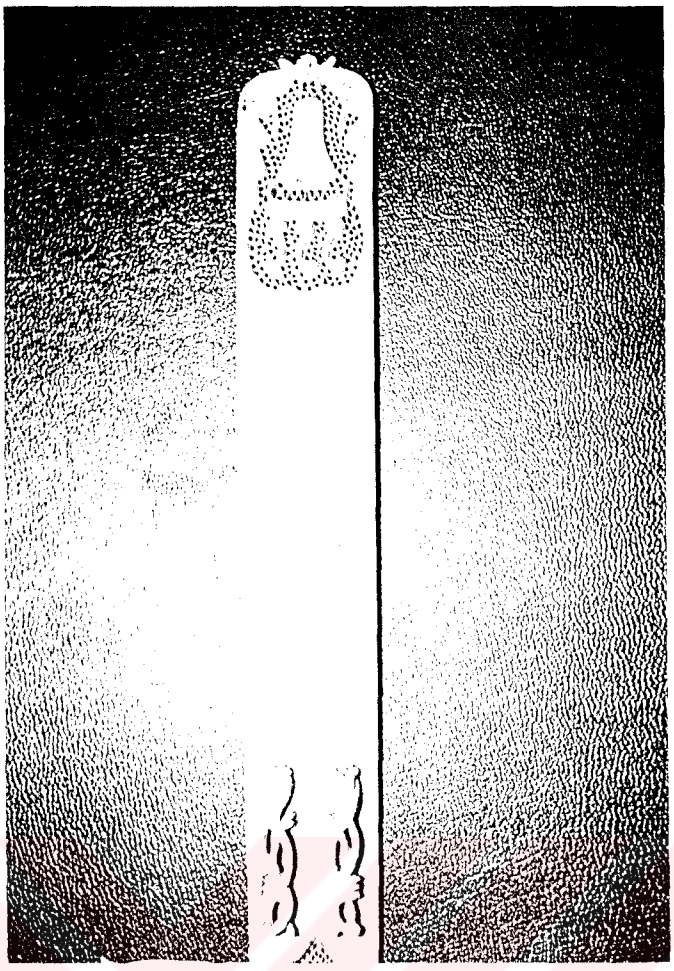
Fotograf:151

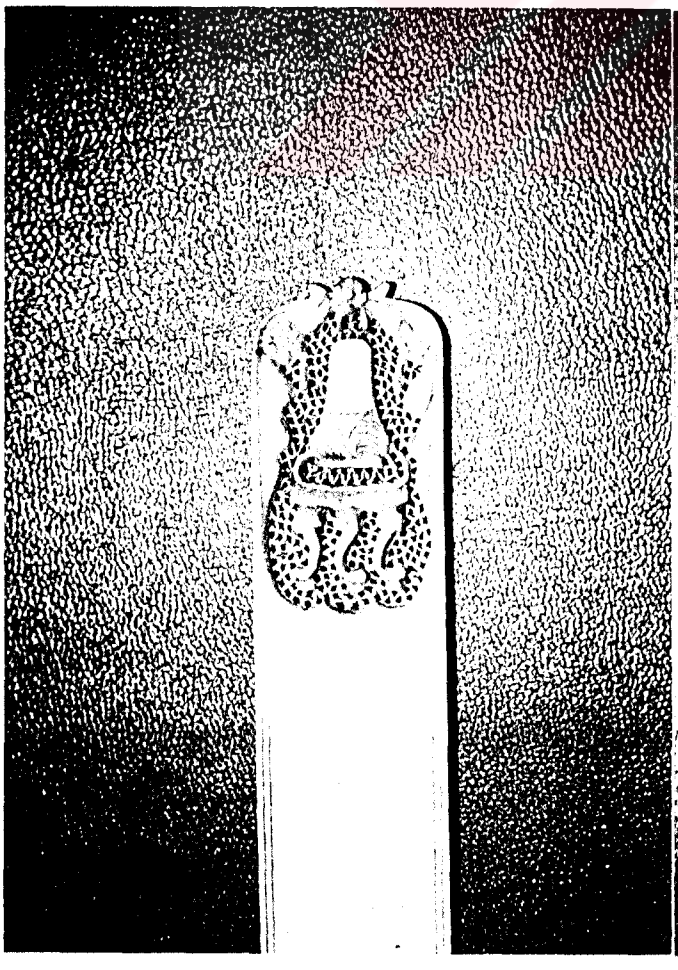
Fotoğraf: 152

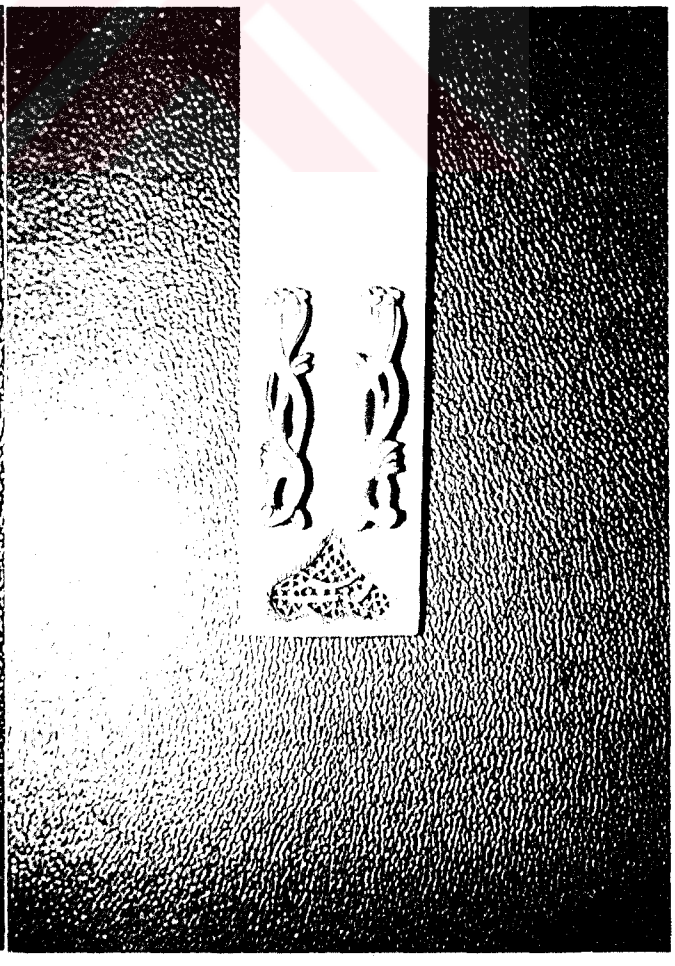
Fotoğraf: 153

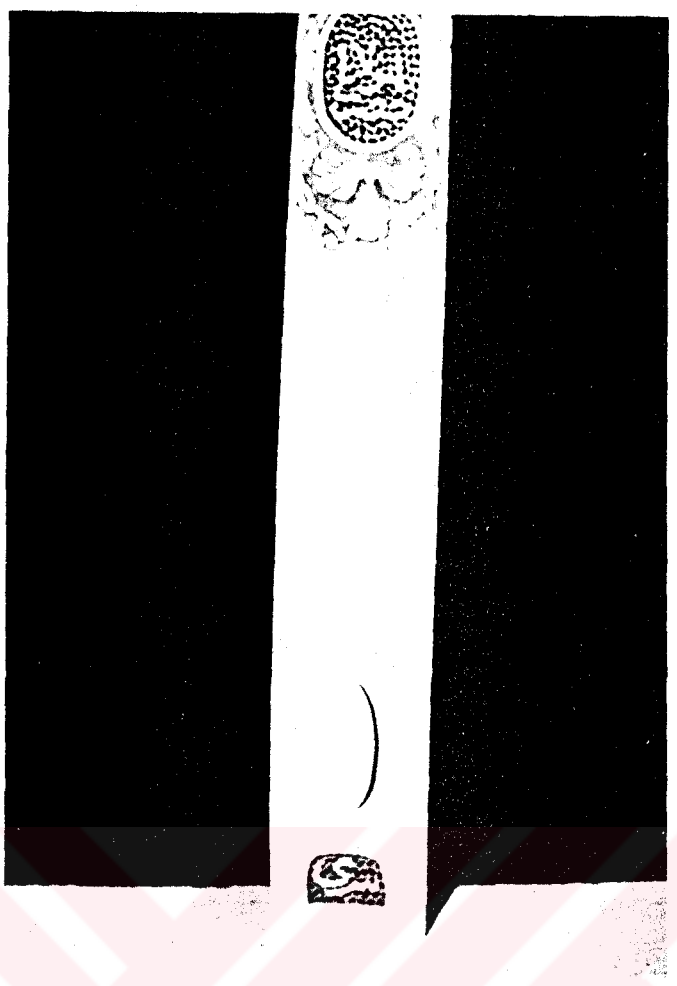
Fotograf:154

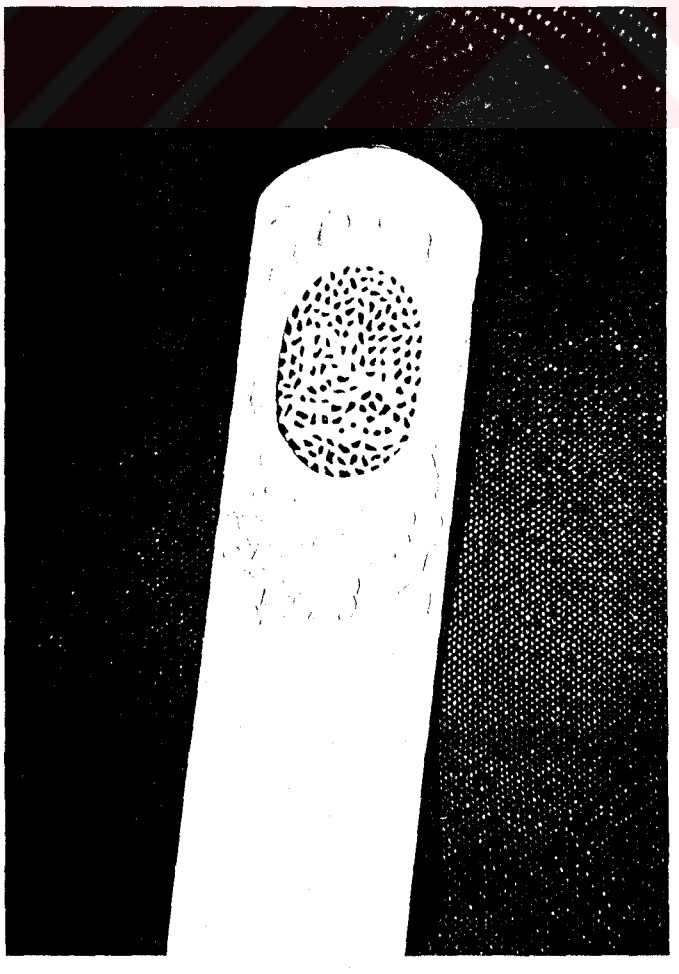
Fotograf:155

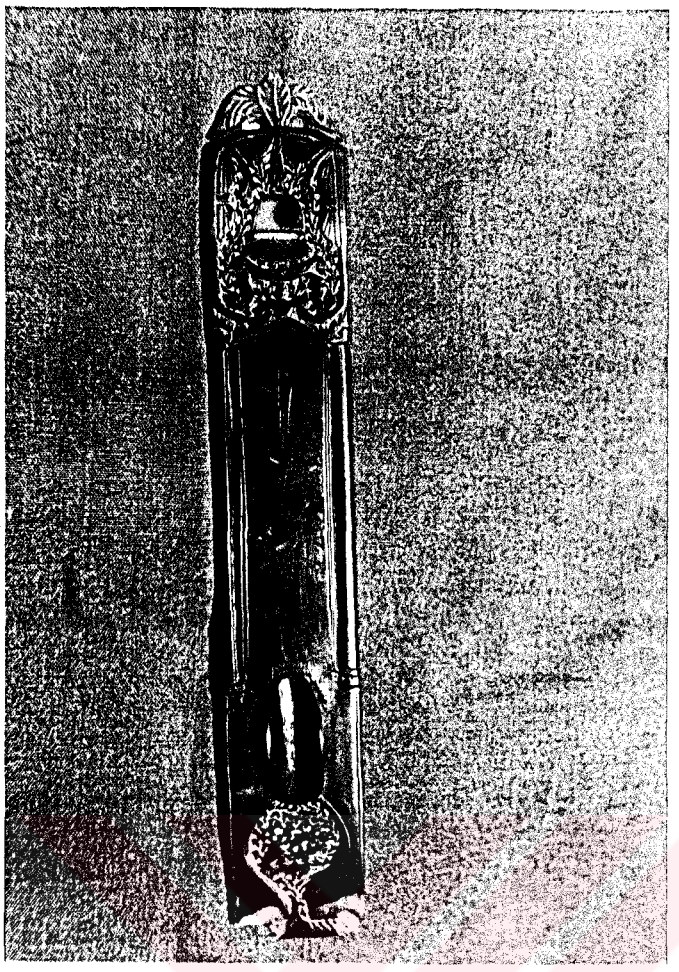

Fotograf:156

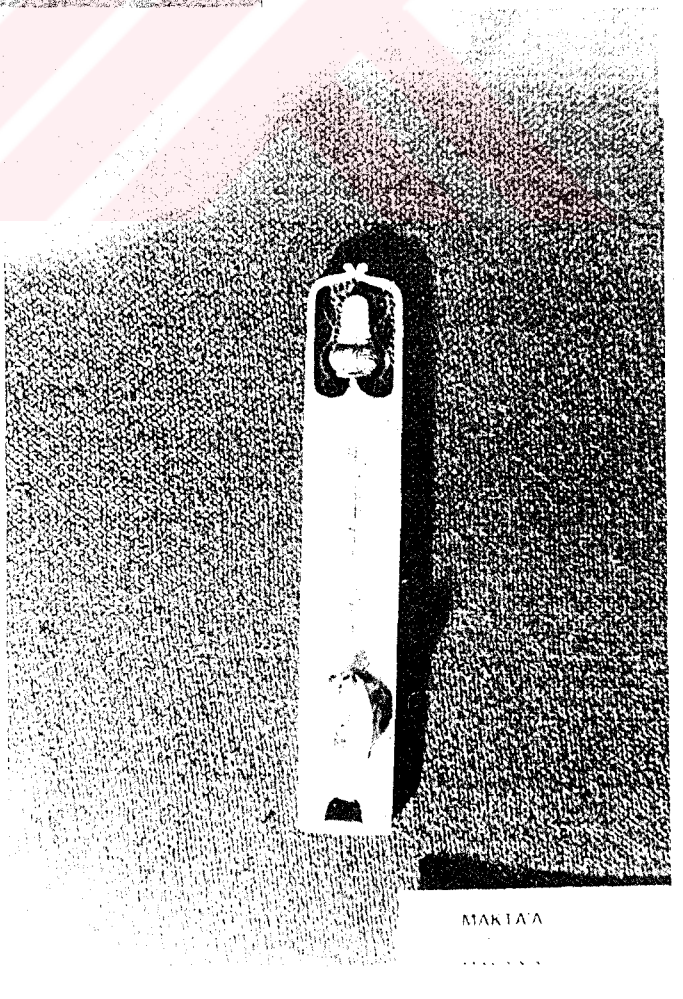

Fotoğraf: 157

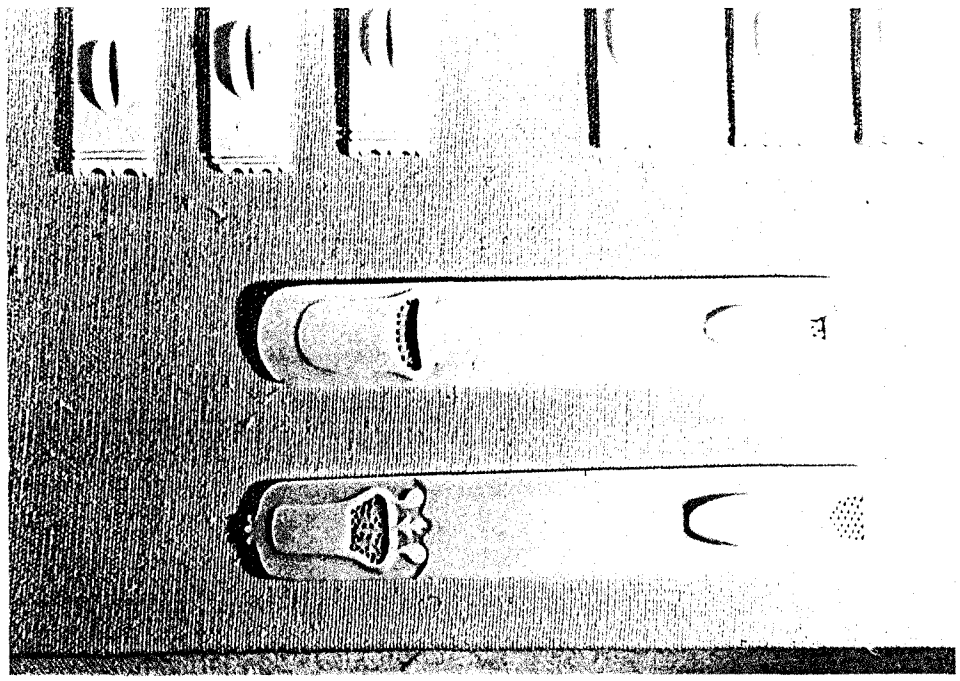

Fotograf: 159

MAKIA'A

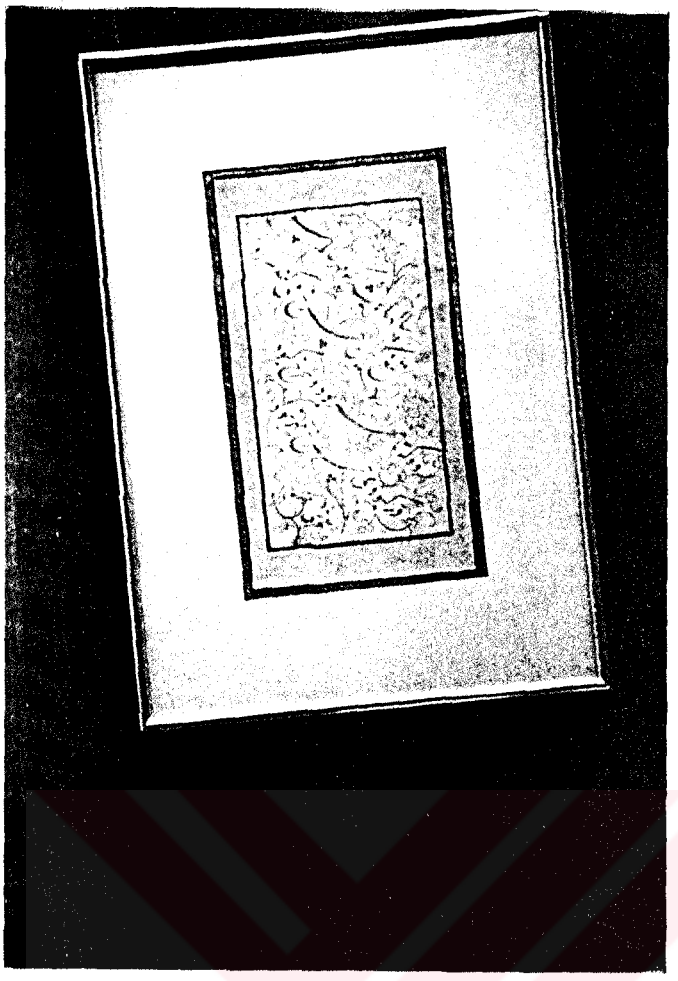
Fotograf: 160

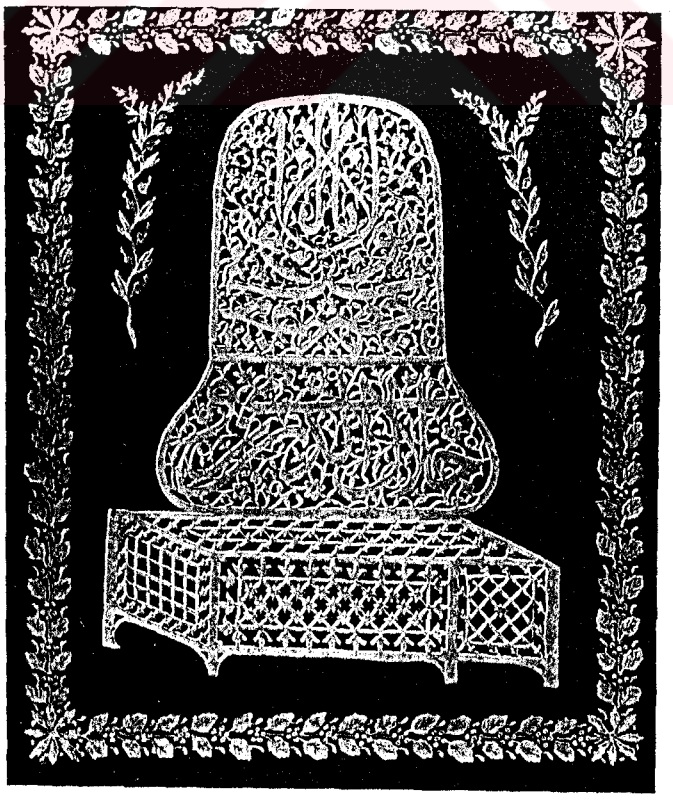
Fotograf: 161

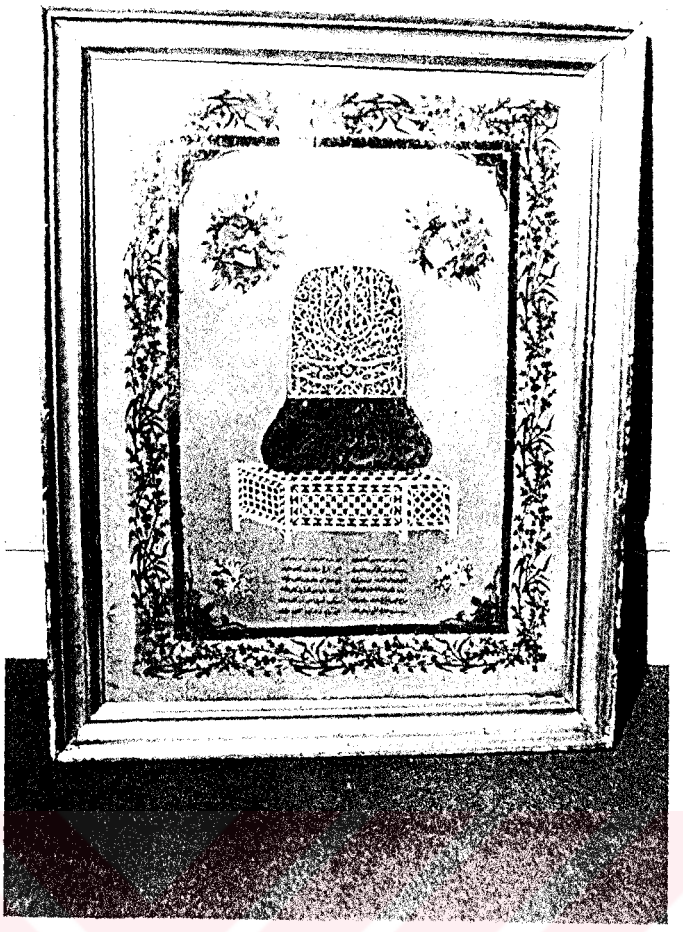
Fotograf: 162

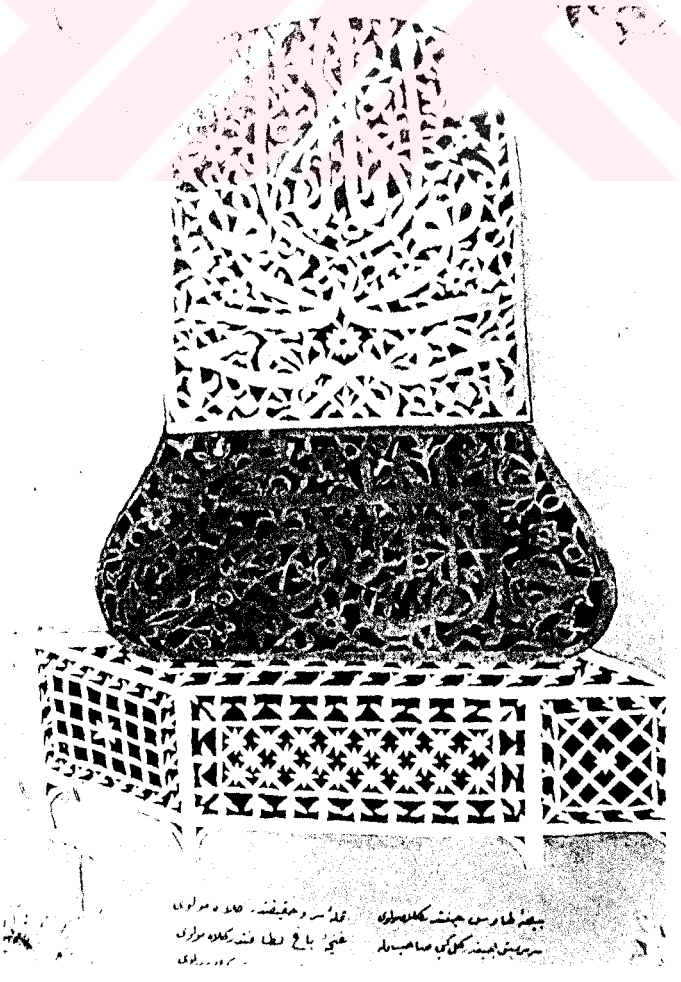
Fotoğraf: 163

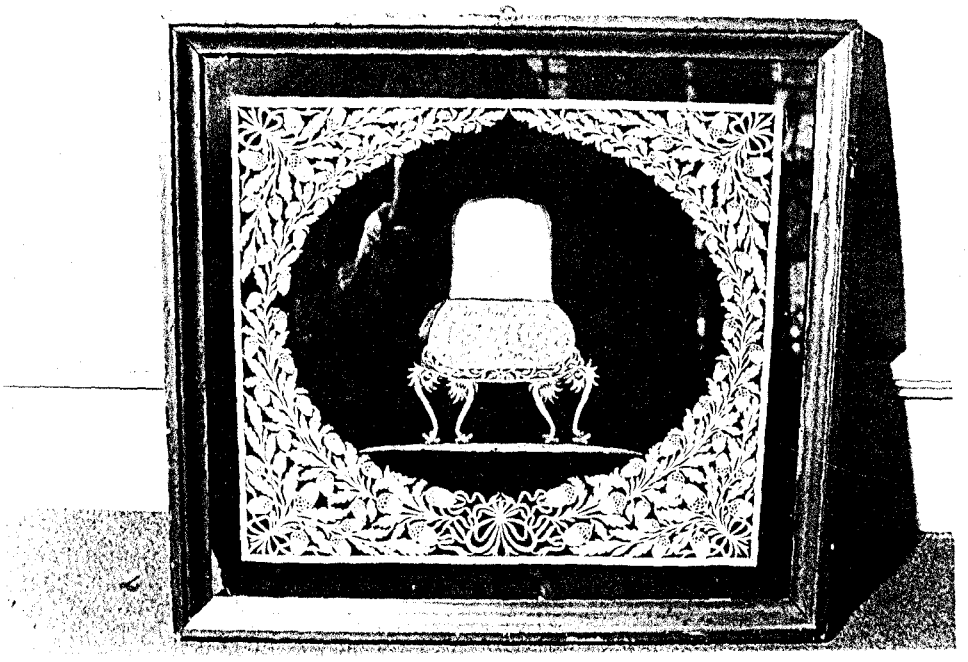
Fotoğraf: 164

Fotoğraf: 165

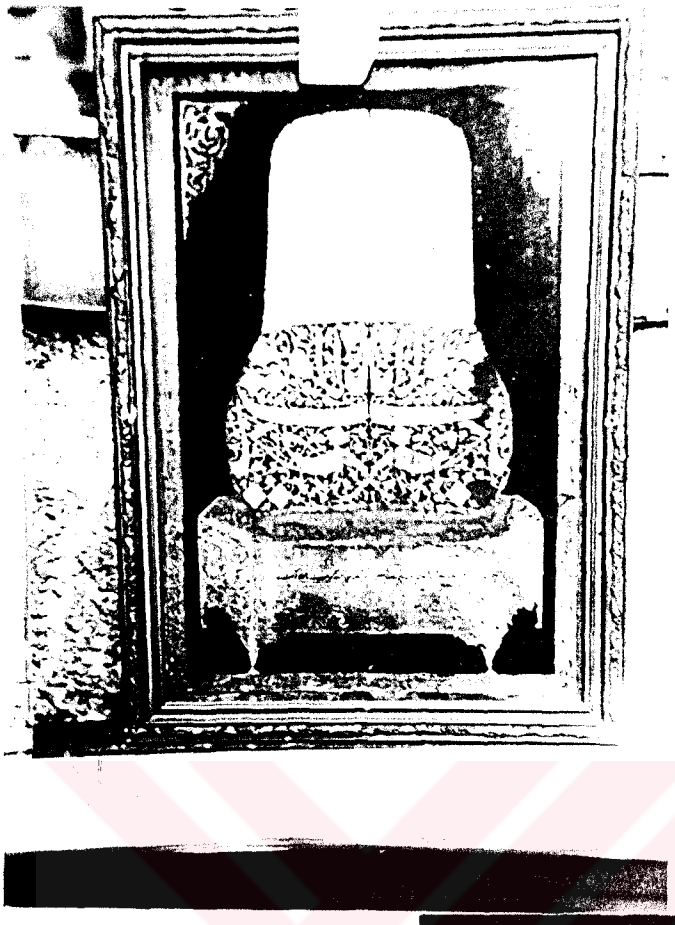
Fotoğraf: 166

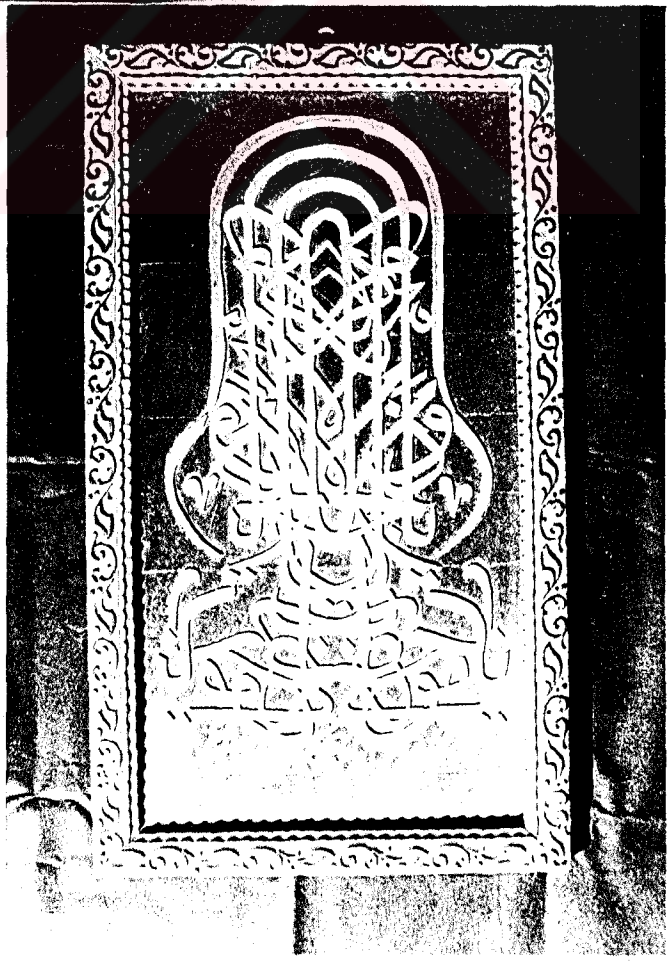
Fotoğraf: 167

Fotoğraf: 168

Fotoğraf:169

Fotoğraf:170

Fotograf: 171

Fotograf: 172

Fotoğraf: 173

Fotoğraf: 174

Fotoğraf: 175

Fotoğraf: 176

Fotoğraf: 177

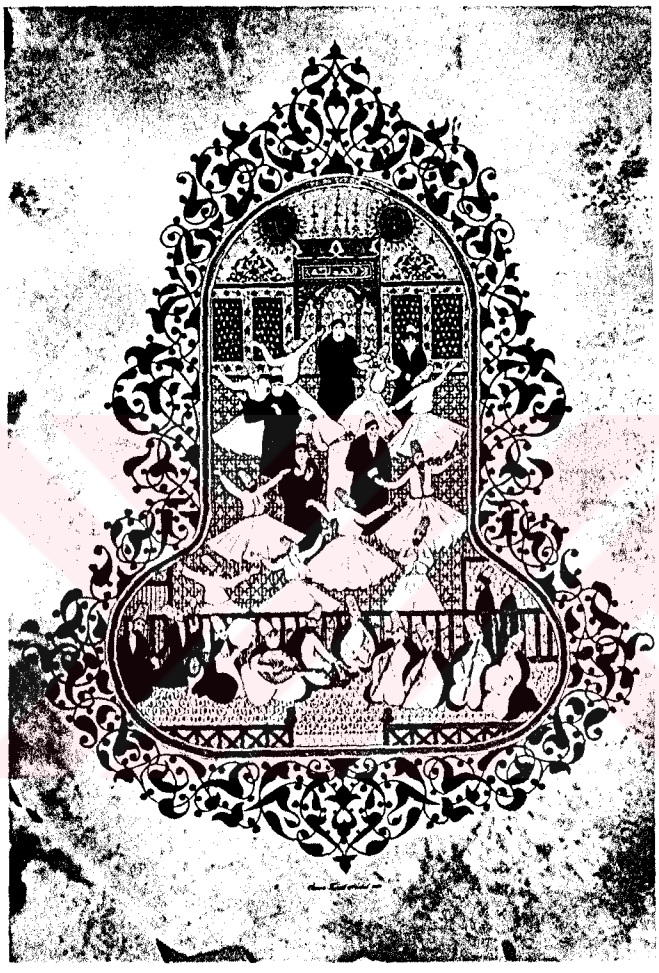
Fo'o[illegible]af: 1[illegible]

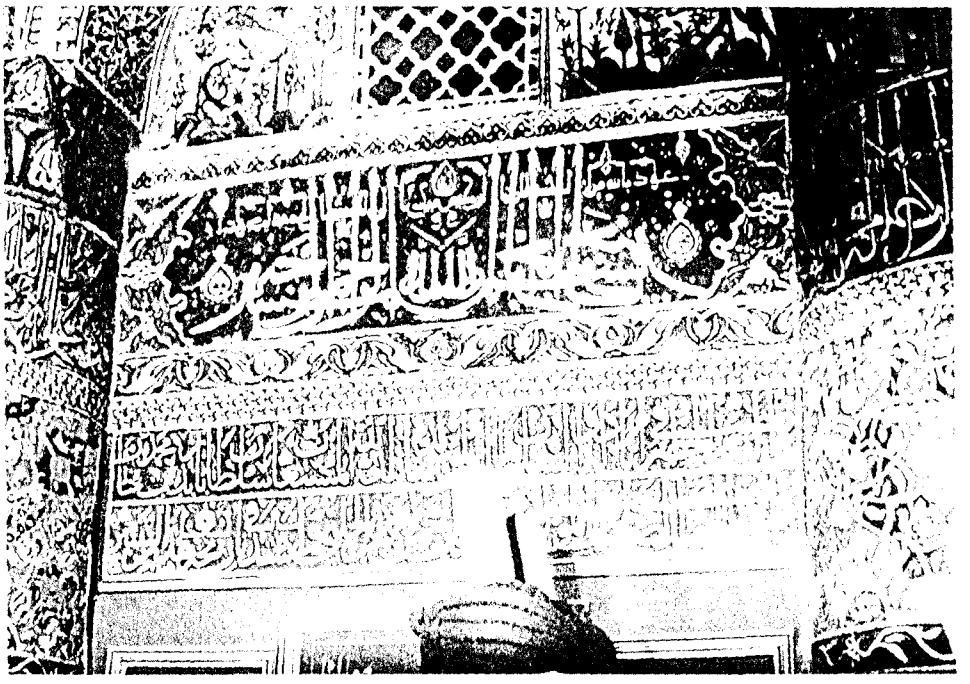
Fotoğraf: 129

Fotoğraf: 130

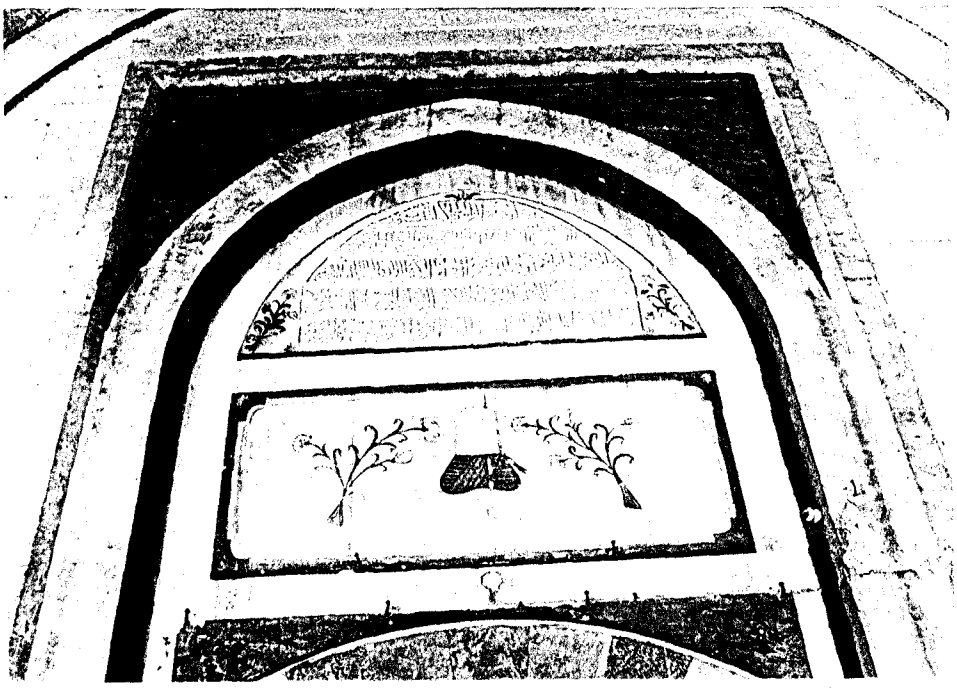
Fotograf: 187

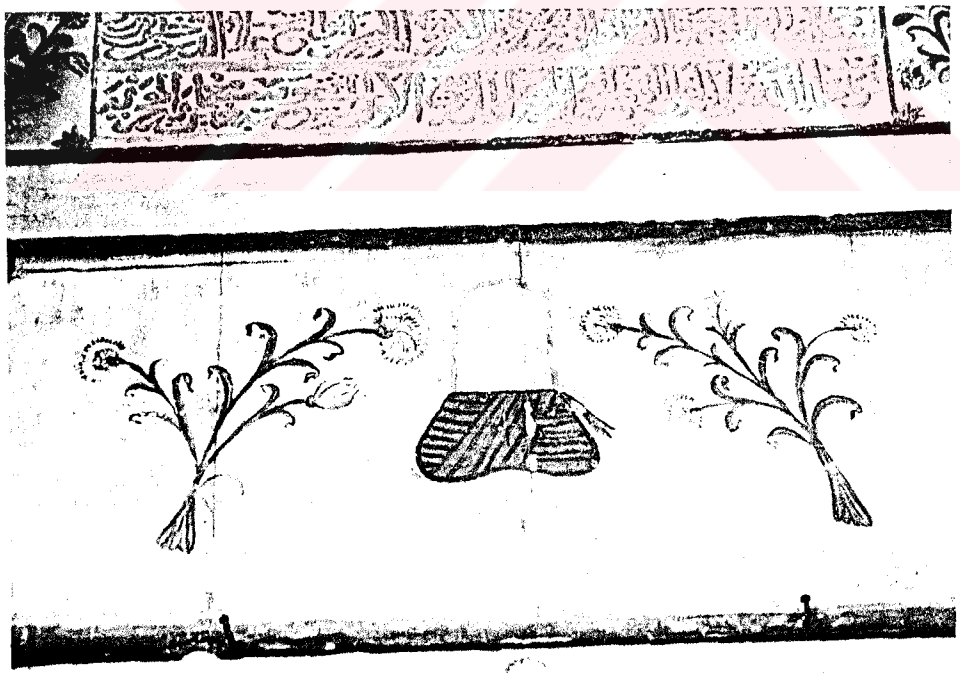
Fotoğraf: 14

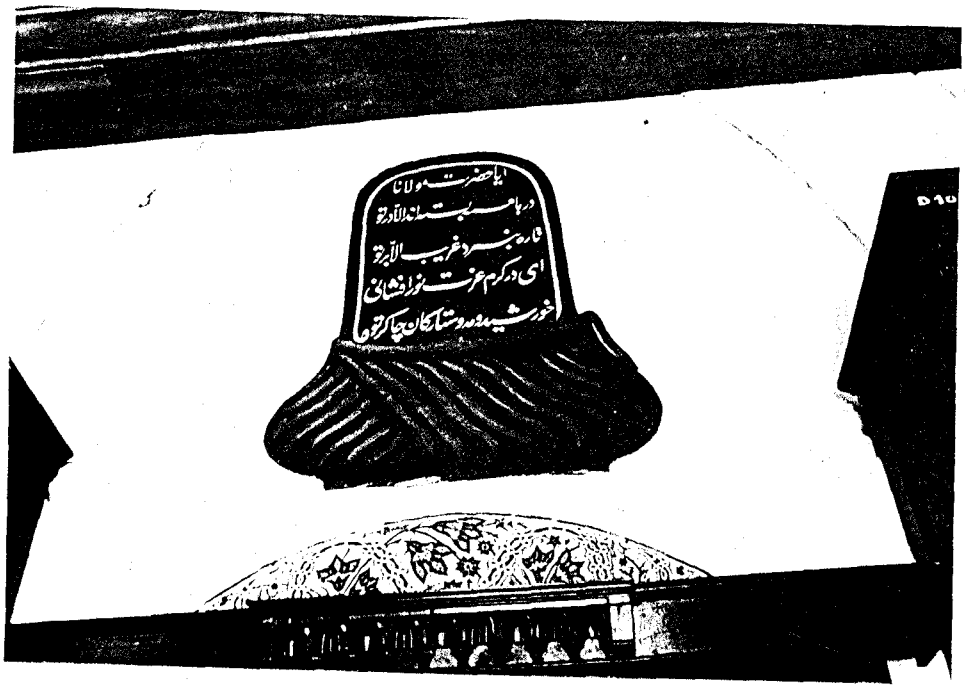
Fotoğraf: 15

Fotoğraf: 18

Fotoğraf: 18

Fotograf:186

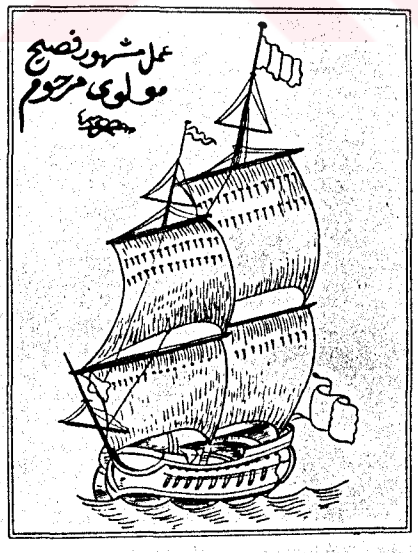
Fotograf:187

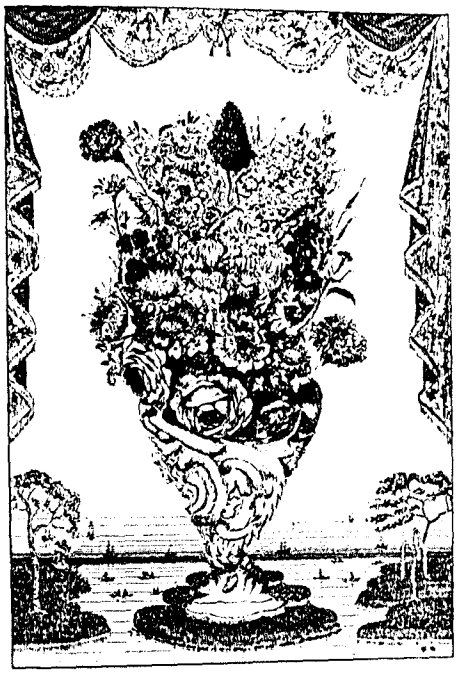
Fotograf:188

Fotograf:189

Fotograf:190

یکی از پیرمردان نشسته در درویشخانه تکان
مشهور بزرگی داد
آرسنج زاده
مشهور بشستان
آهن

Fotograf: 194

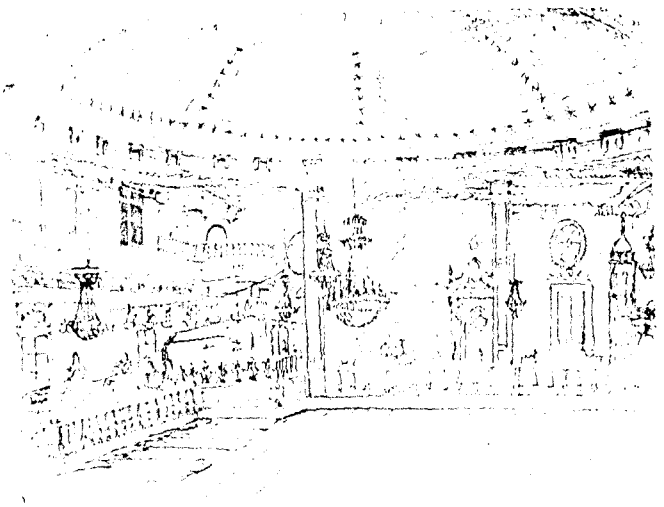
Fotograf: 194

Fotoğraf: 195

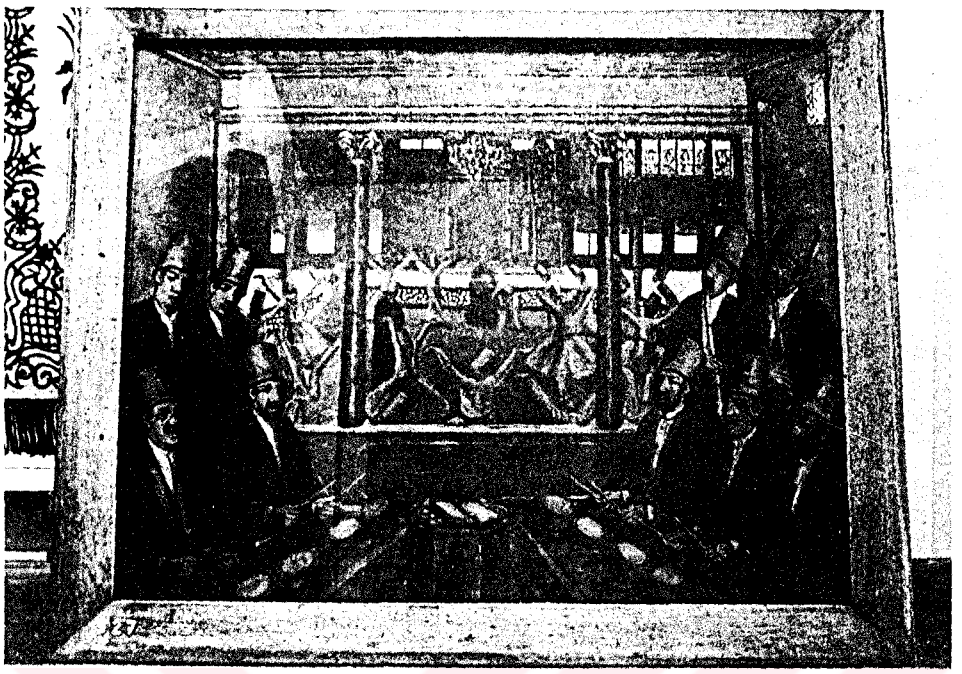
Fotoğraf: 196

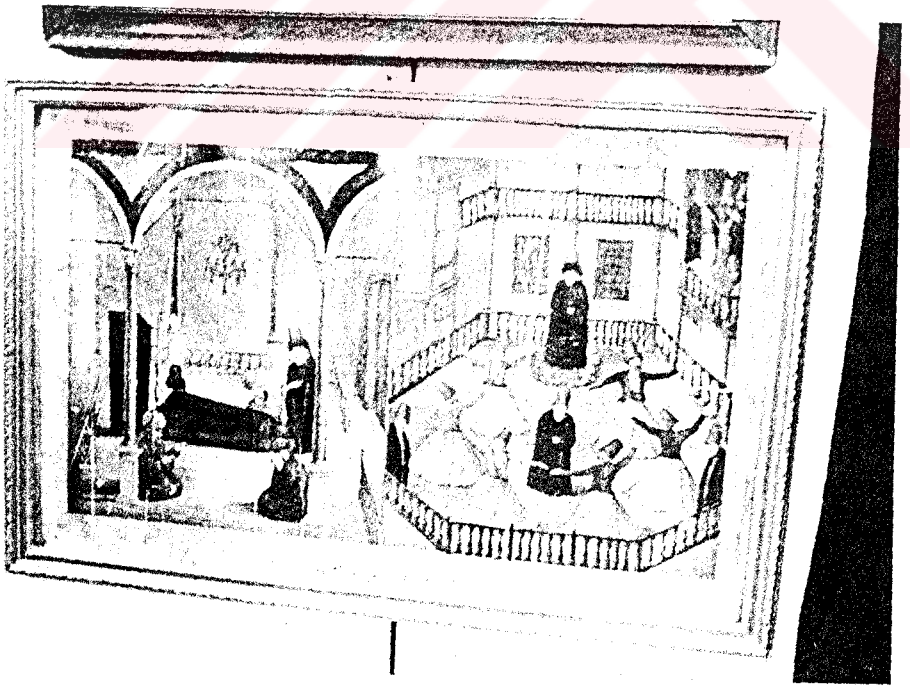
Fotografia: 19

Fotografia: 19

Fotoğraf: 199

Fotoğraf: 200

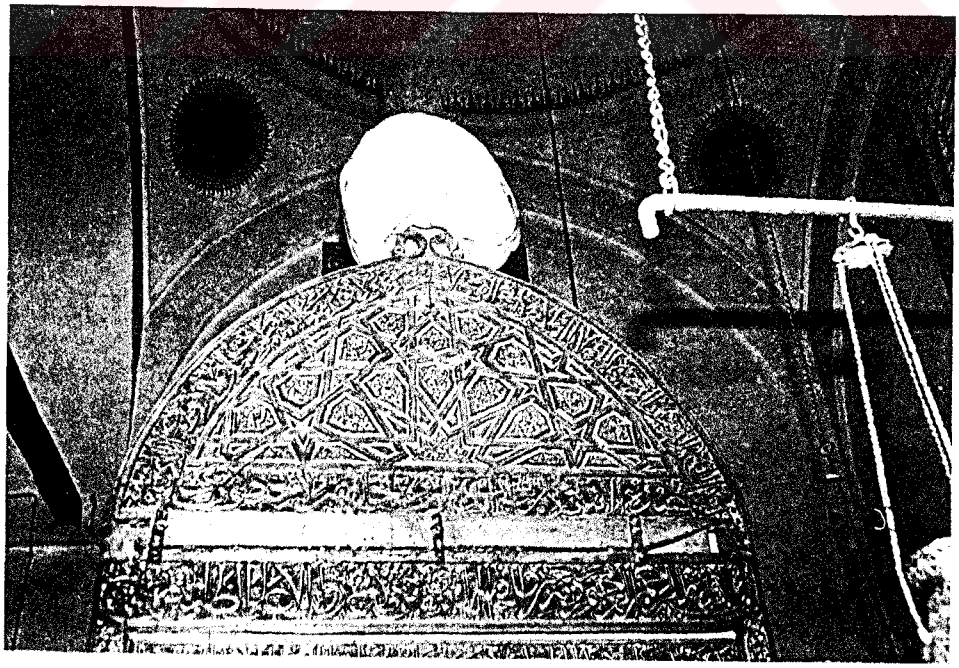
Fotoğraf: 201

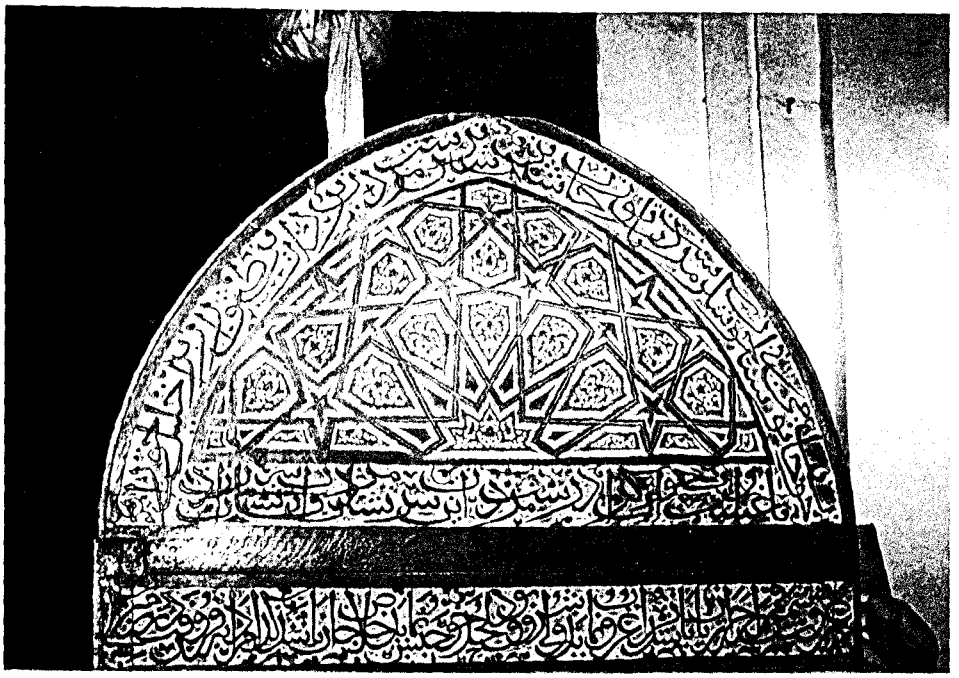
Fotoğraf:202

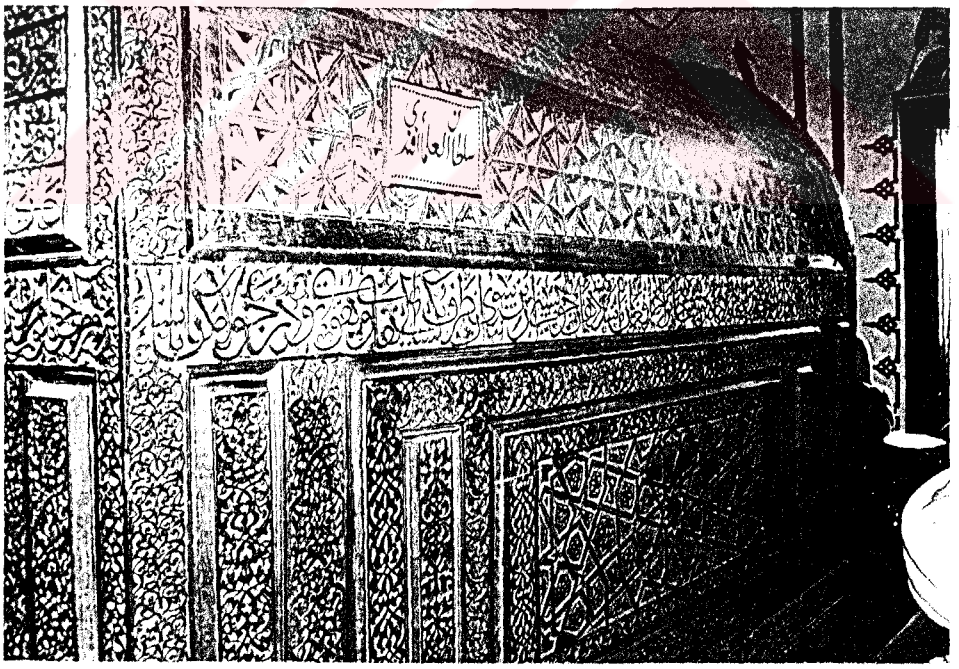
Fotoğraf: 20

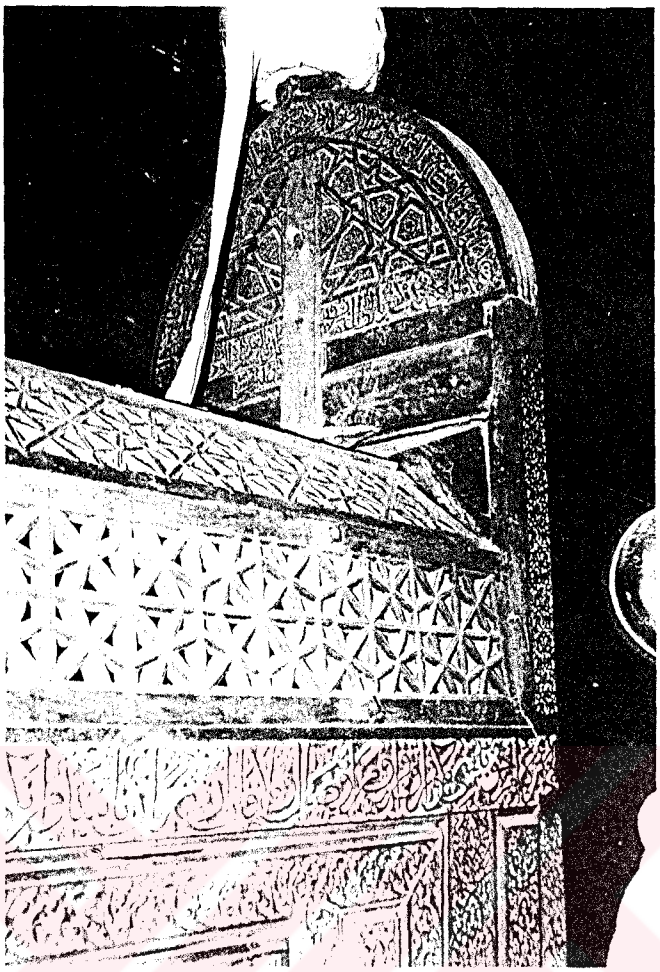
Fotoğraf: 20

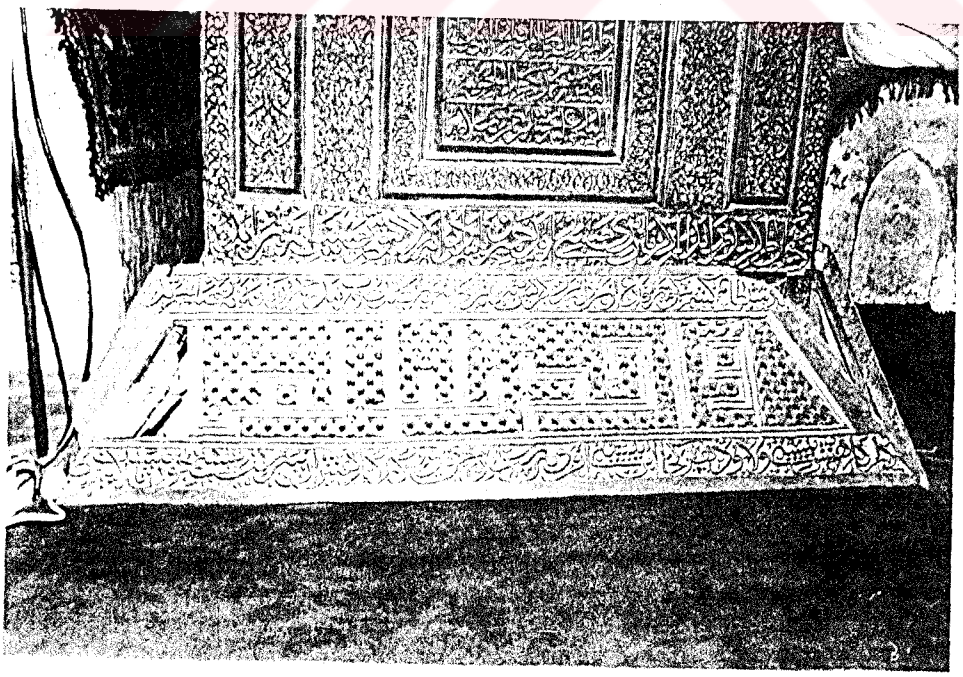
Fotoğraf: 205

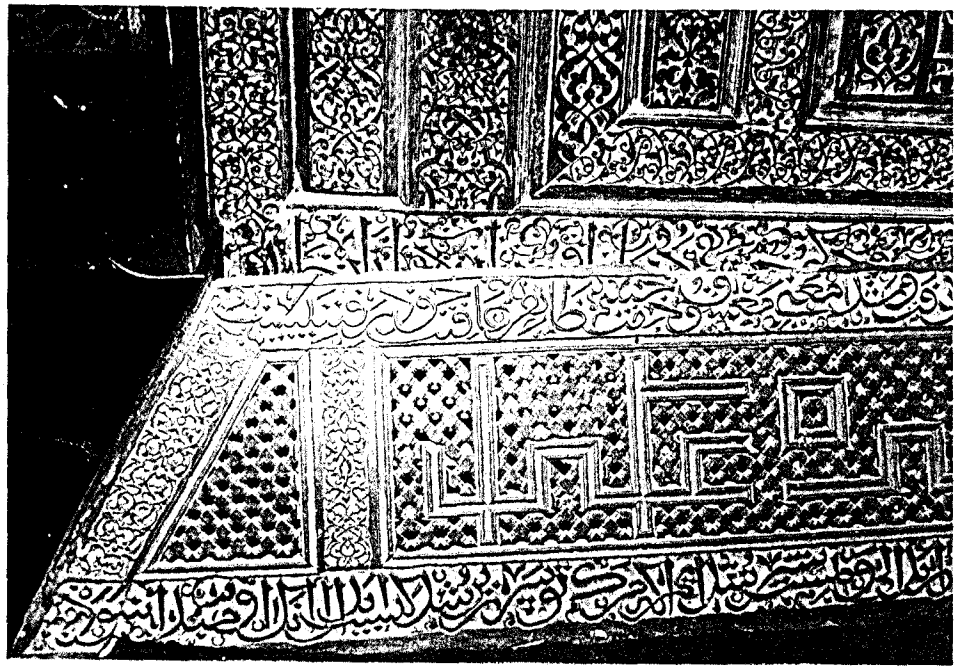
Fotoğraf: 206

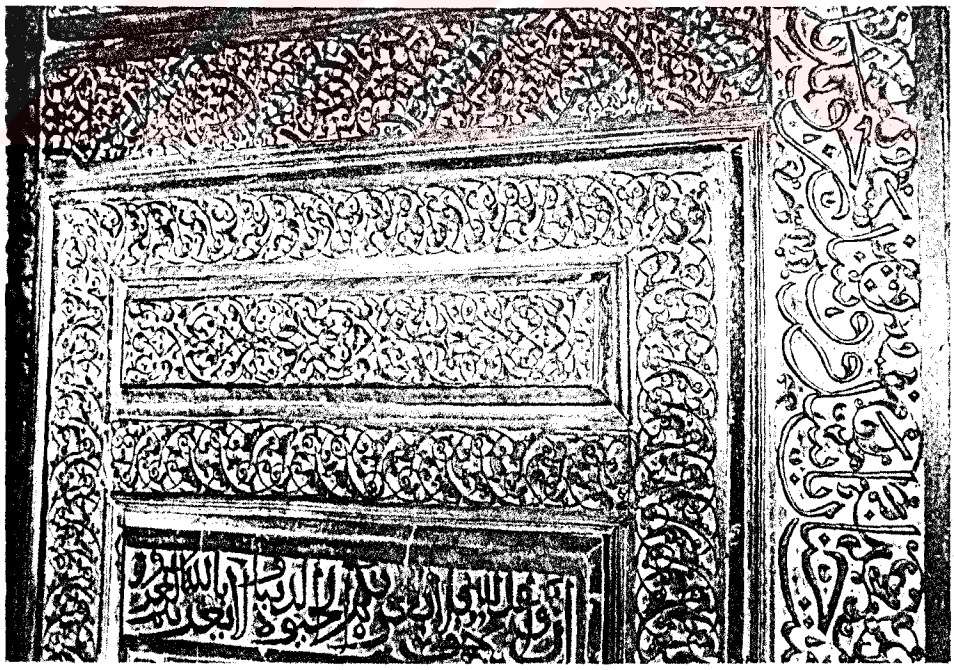
Fotoğraf: 07

Fotoğraf: 208

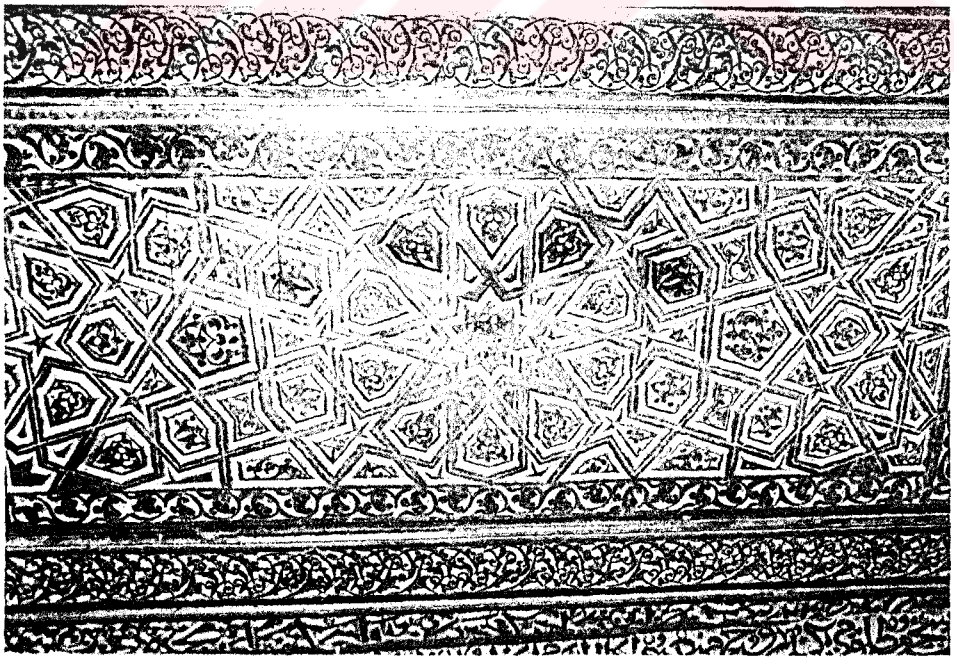
Fotoğraf: 209

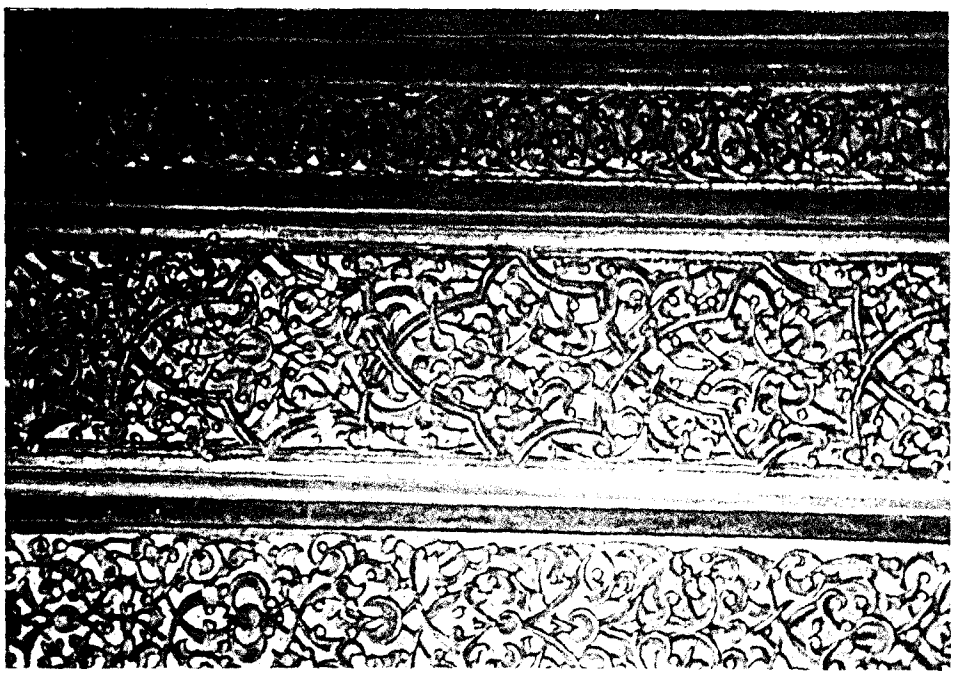
Fotoğraf: 210

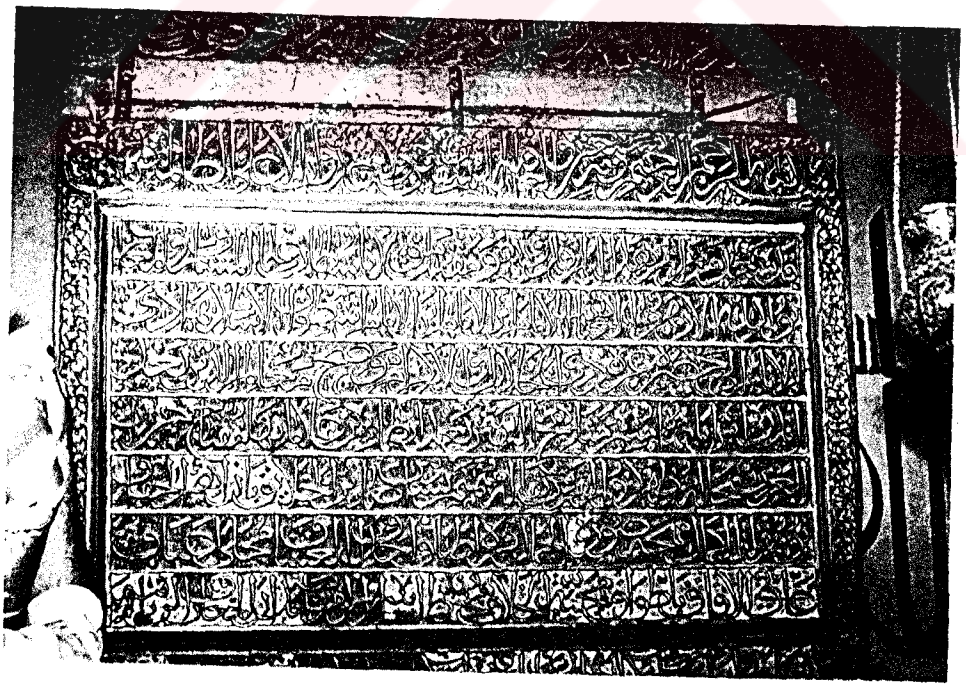
Fotoğraf: 211

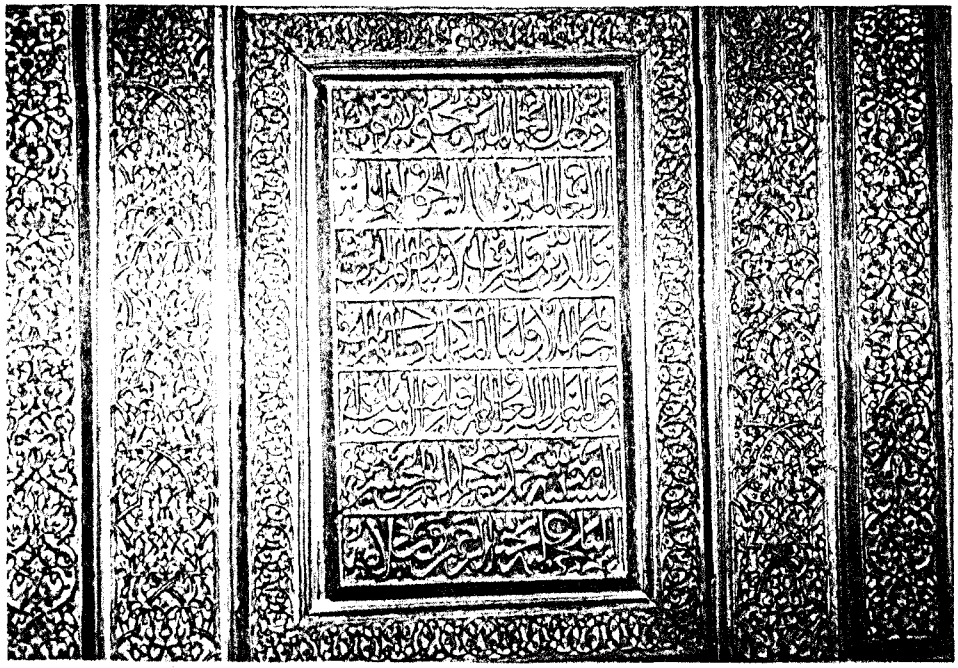
Fotoğraf: 212

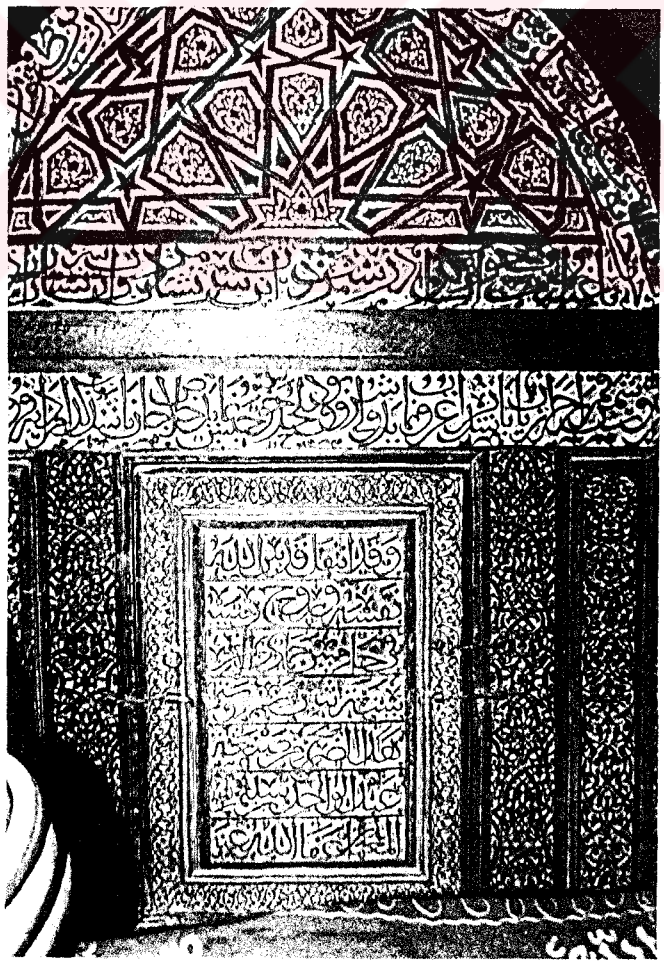
Fotoğraf: 213

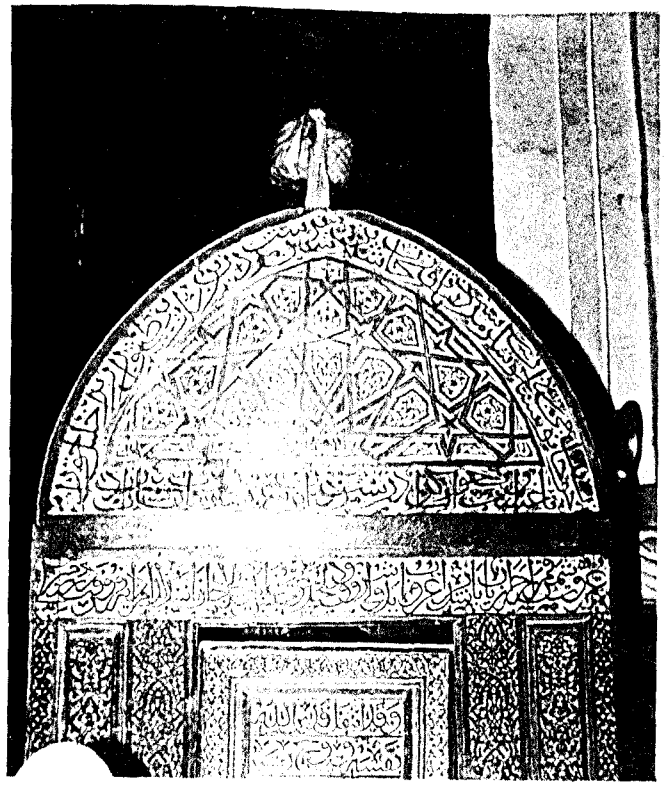
Fotoğraf: 214

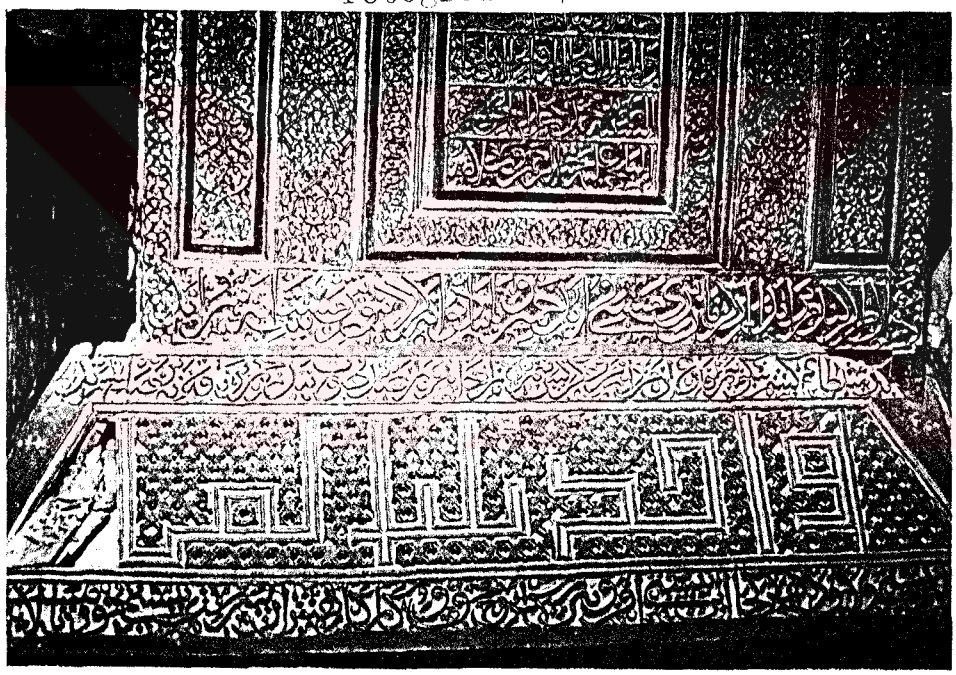
Fotoğraf: 215

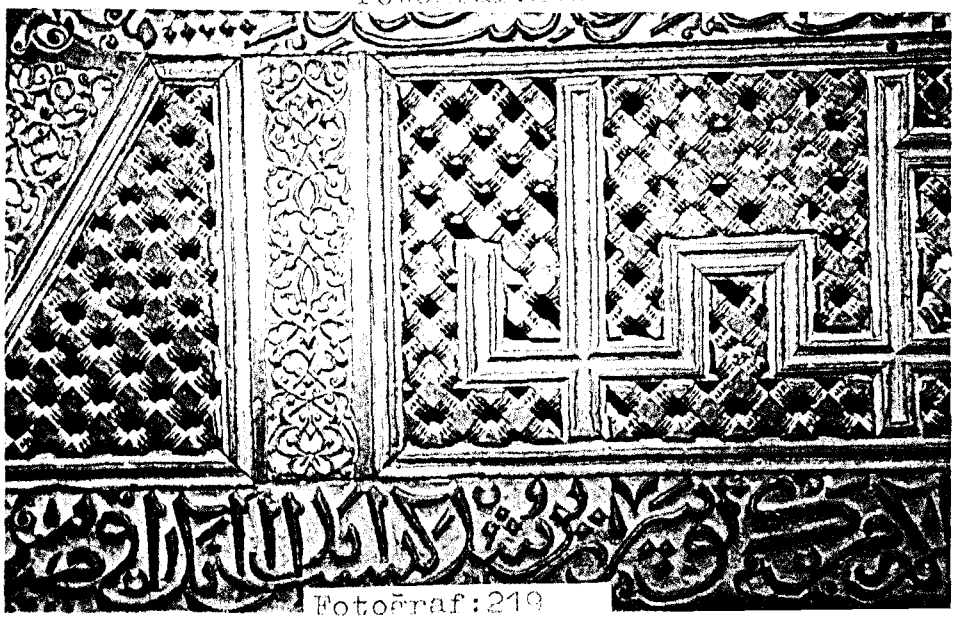
Fotoğraf: 216

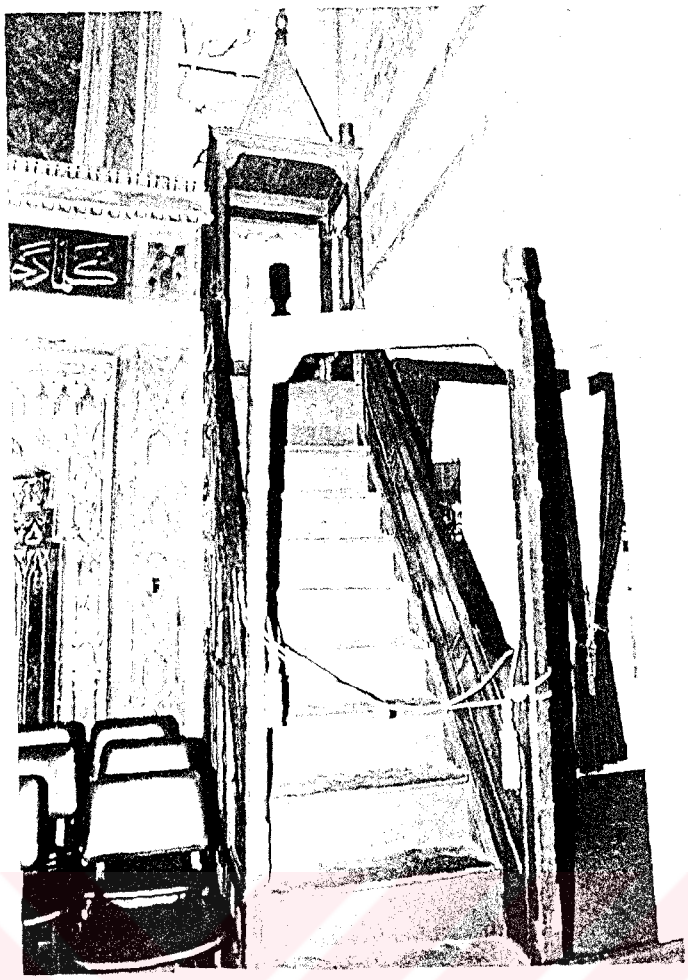
Fotoğraf: 217

Fotoğraf: 218

Fotoğraf: 219

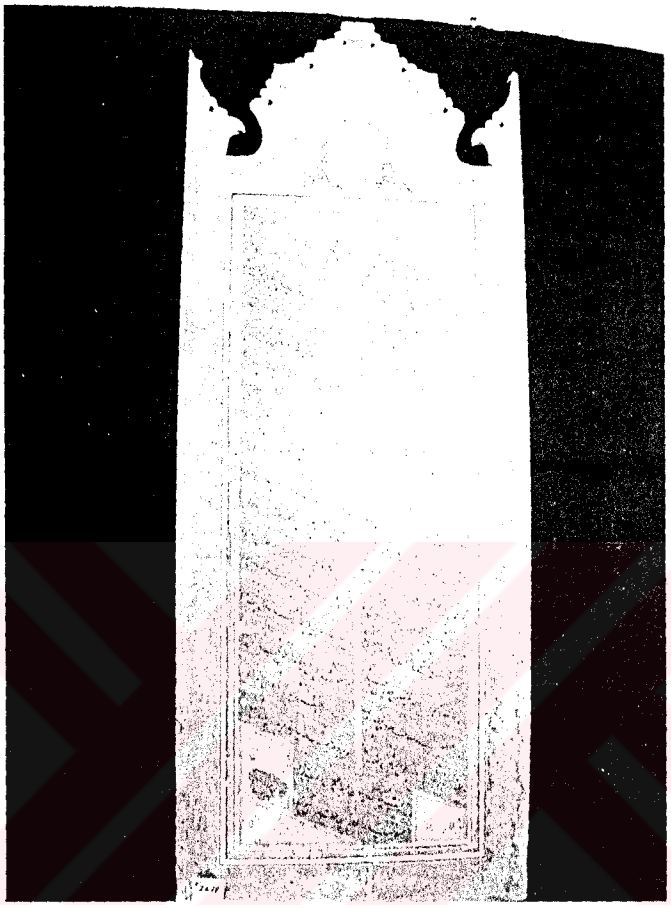
Fotoğraf:220

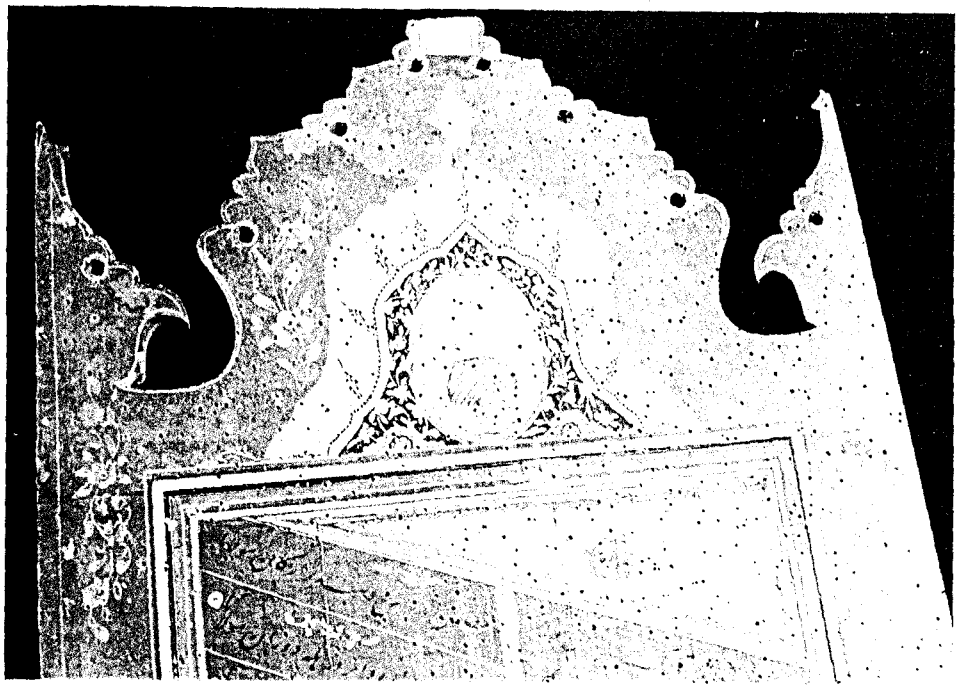
Fotoğraf:221

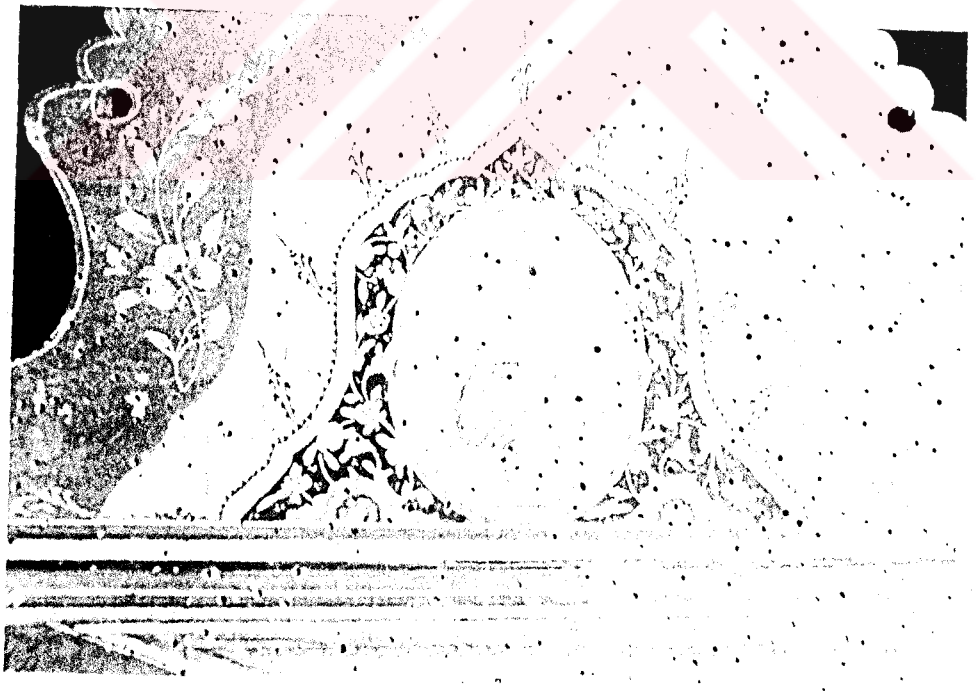
Fotoğraf:222

Fotografia:224

Fotoğraf: 224

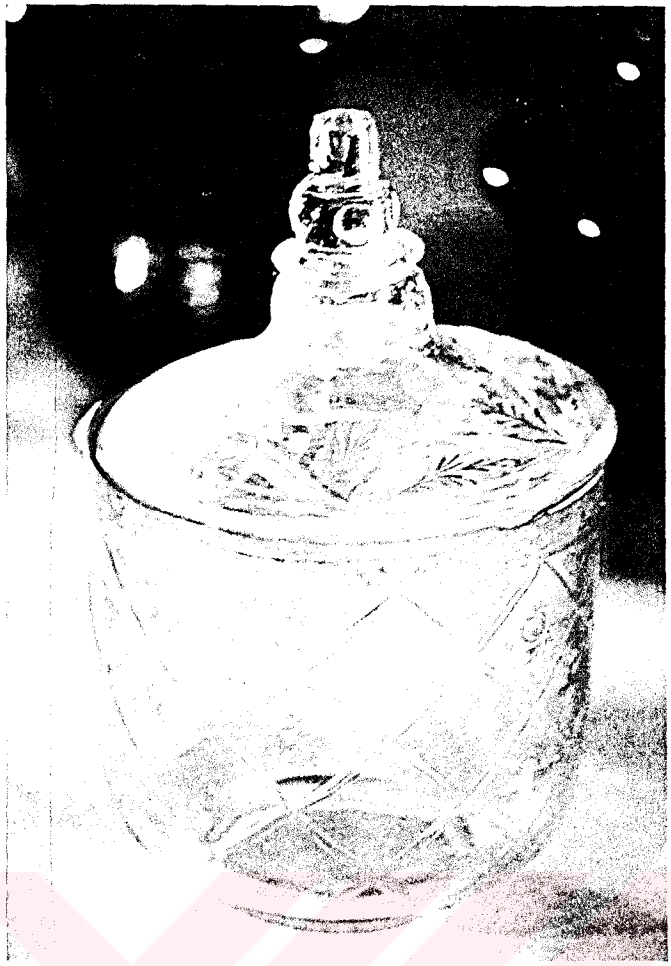
Fotoğraf: 225

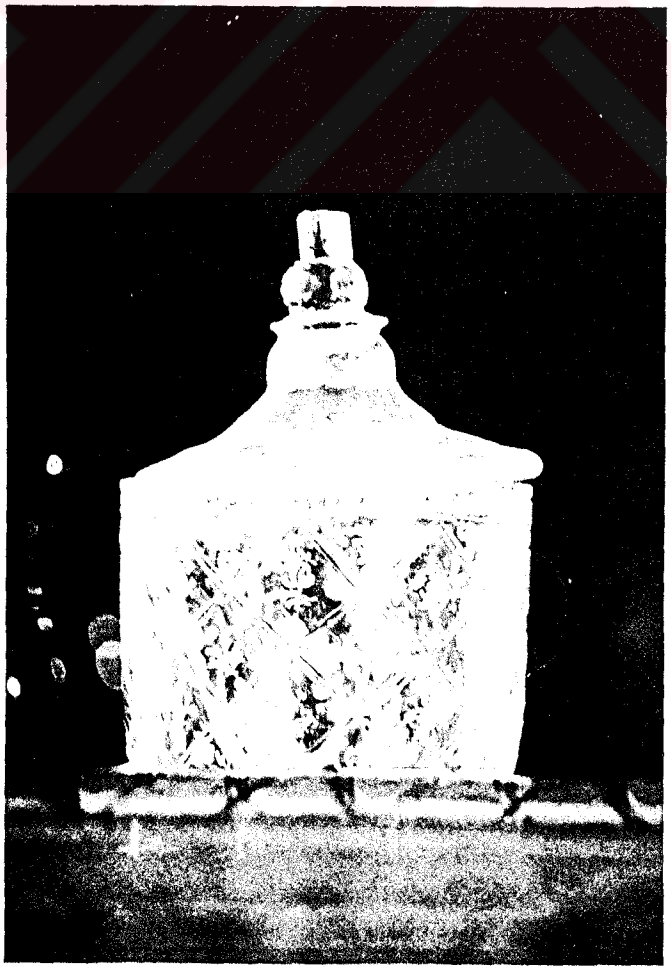
Fotoğraf: 226

Fotoğraf: 227

Fotograf: 228

Fotograf: 229

Fotograf:230

Fotograf:231

Fotoğraf: 2 2

Fotoğraf: 2

Fotoğraf: 234

Fotoğraf: 235

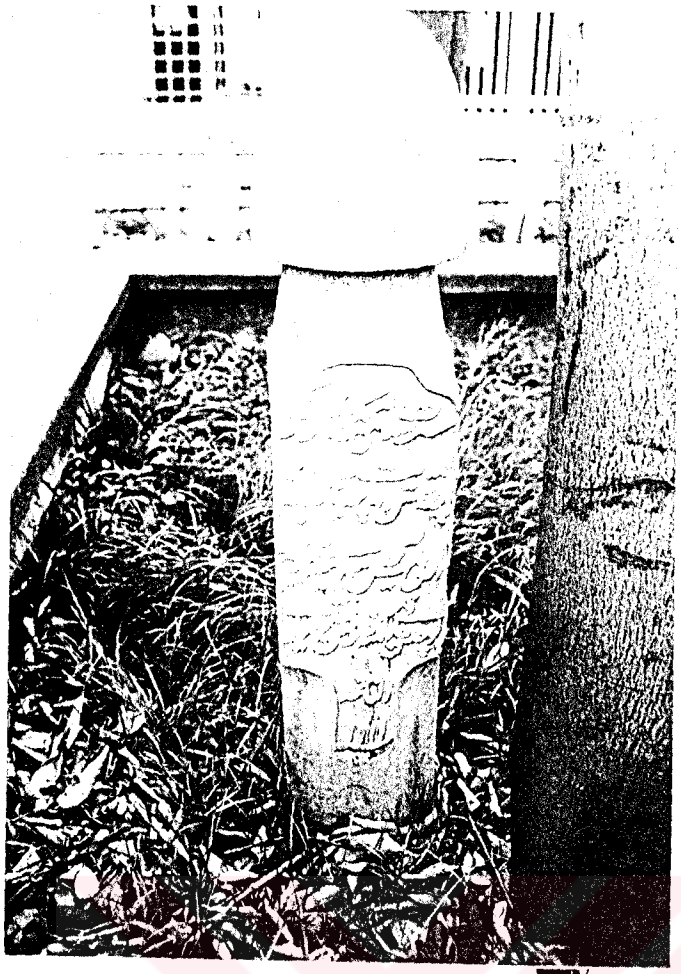
Fotoğraf: 23

Fotoğraf: 237

Fotoğraf: 238

Fotoğraf: 239

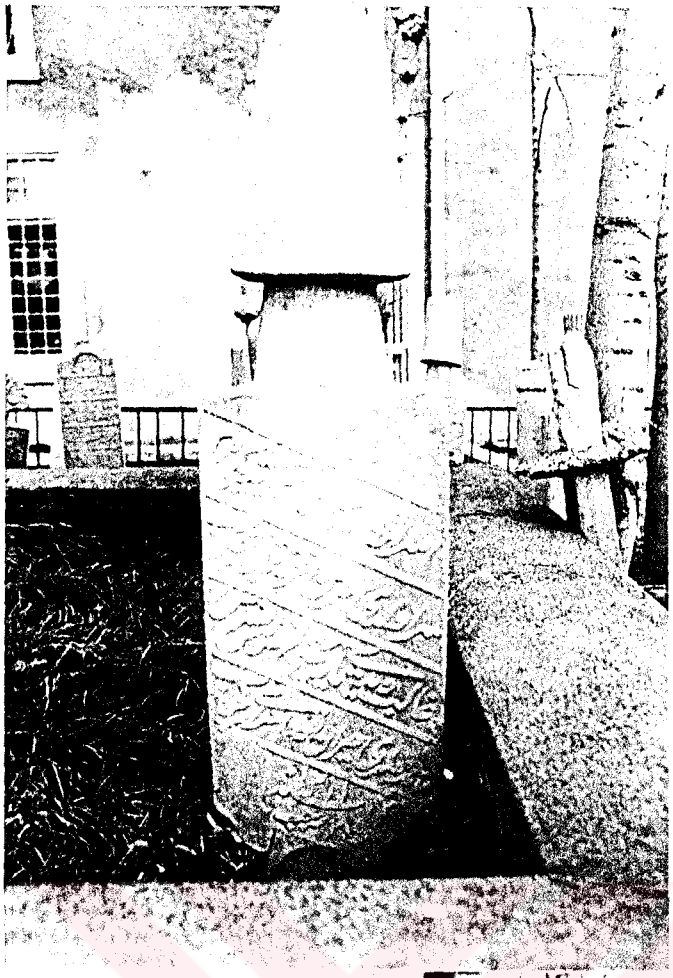
Fotoğraf: 240

Fotoğraf: 241

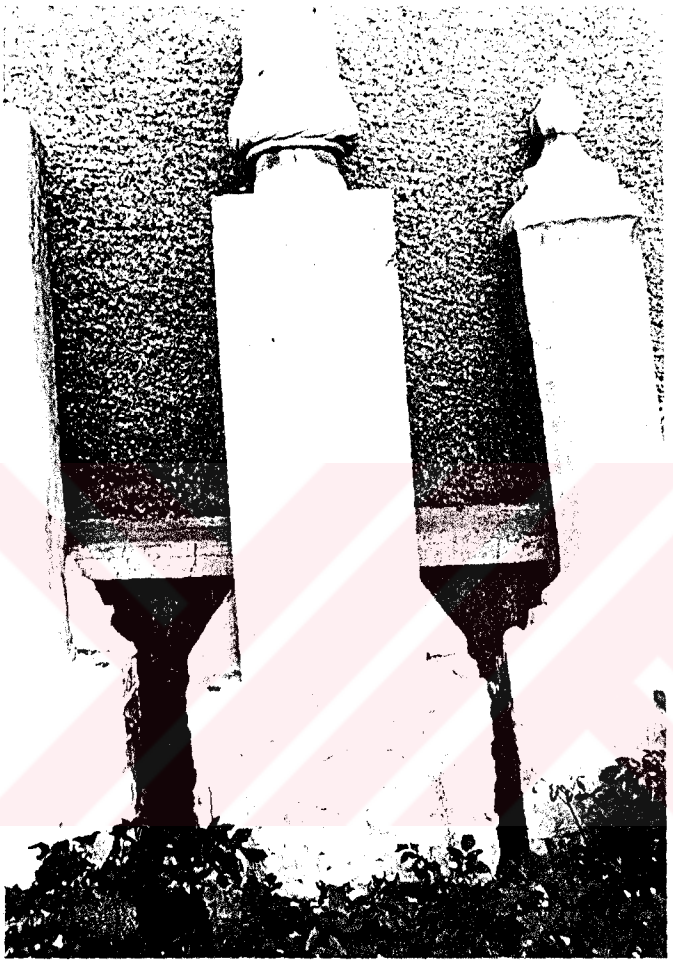
Fotoğraf: 242

Fotoğraf: 243

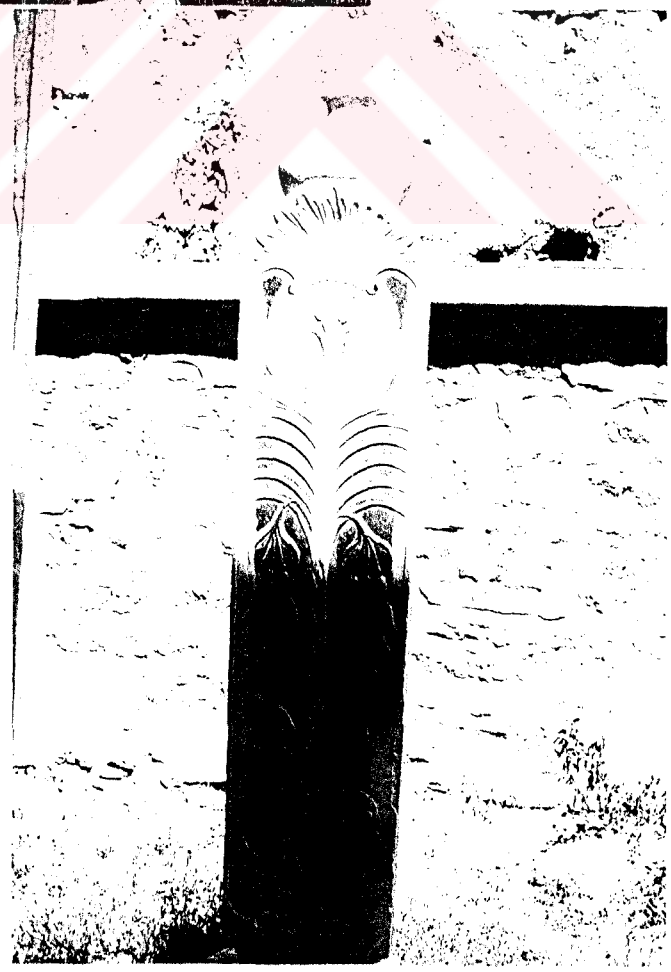
Fotoğraf: 244

Fotoğraf: 2/15

Fotoğraf: 246

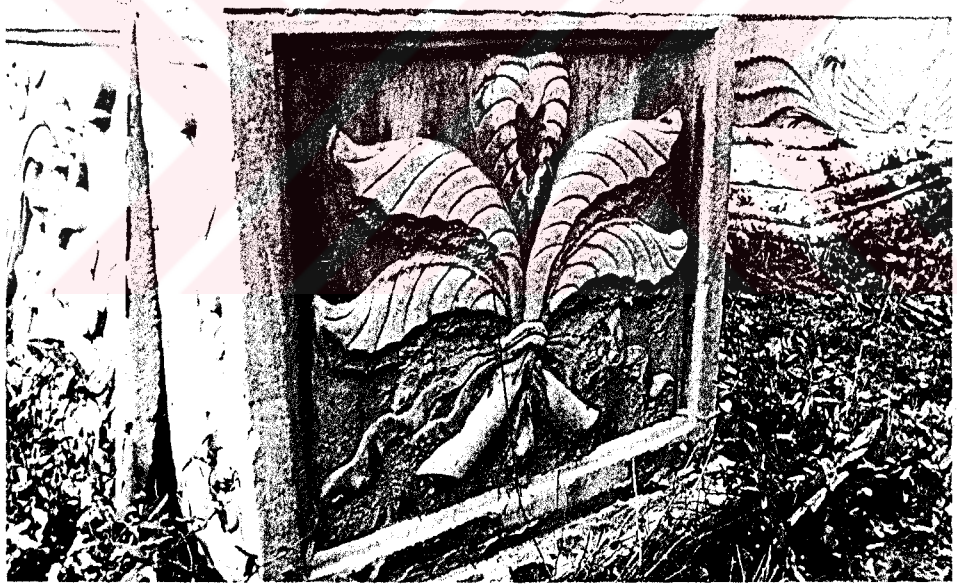
Fotoğraf: 247

Fotograf:248

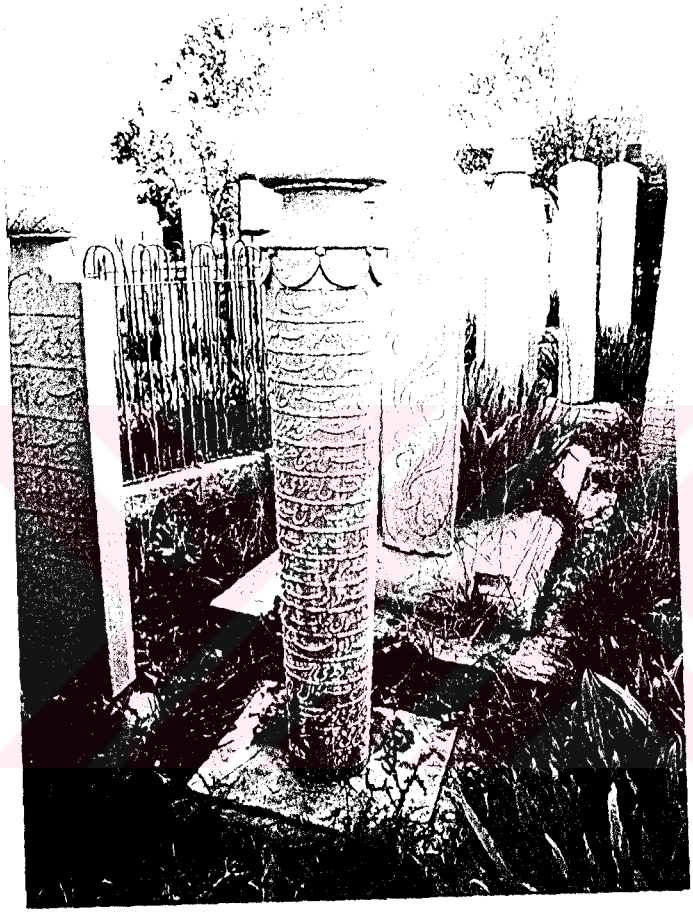

Fotograf:249

Fotograf:250

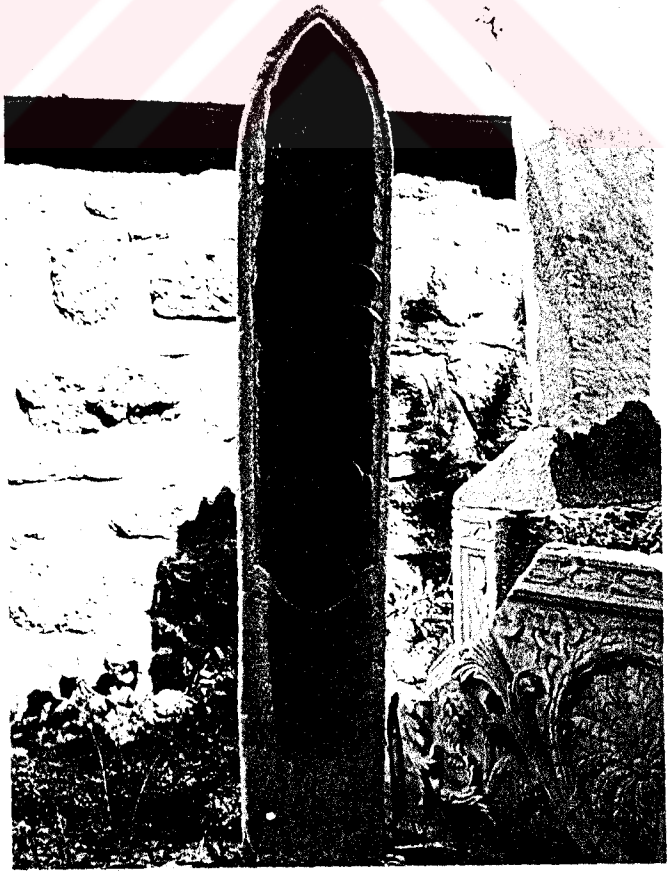

Fotograf: 25

Fotoğraf: 253

Fotoğraf: 254

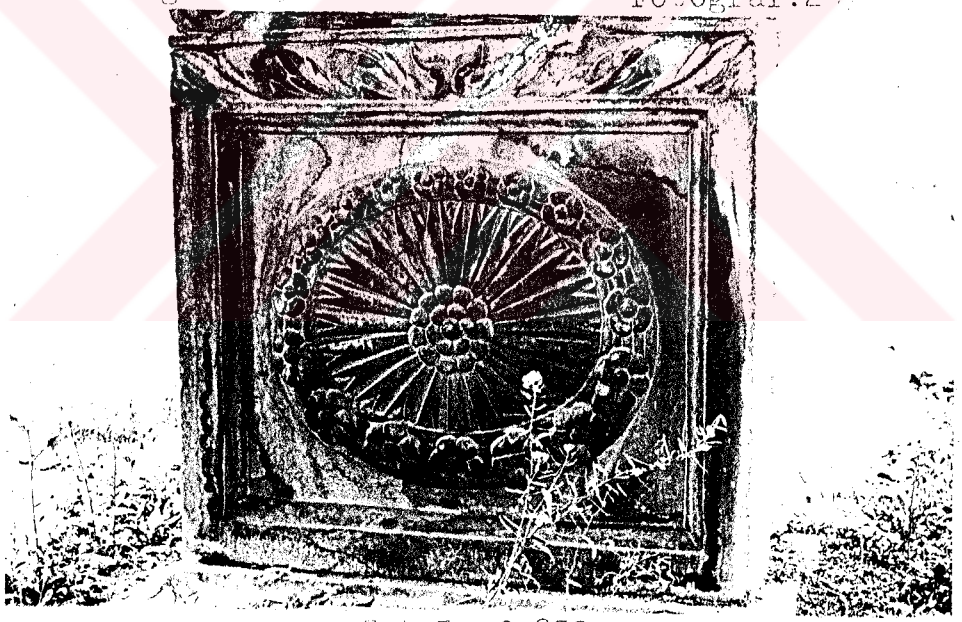
Fotoğraf:255

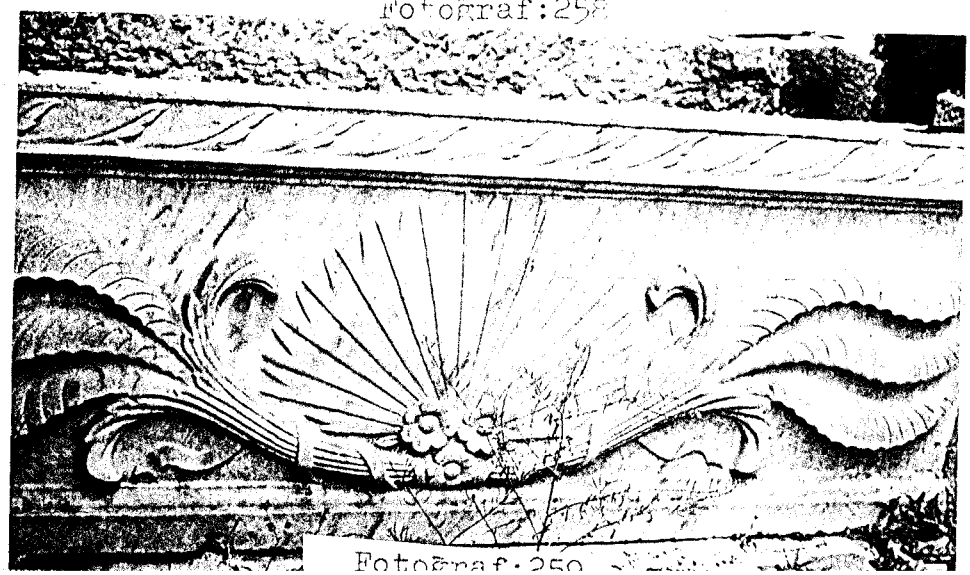
Fotoğraf:256

Fotoğraf:257

Fotoğraf:258

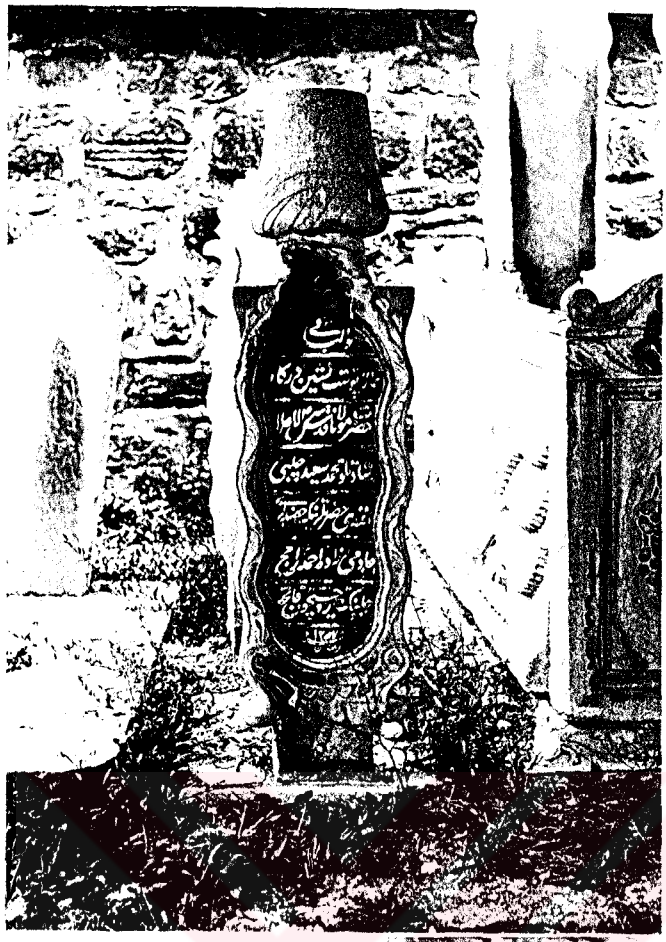
Fotoğraf:259

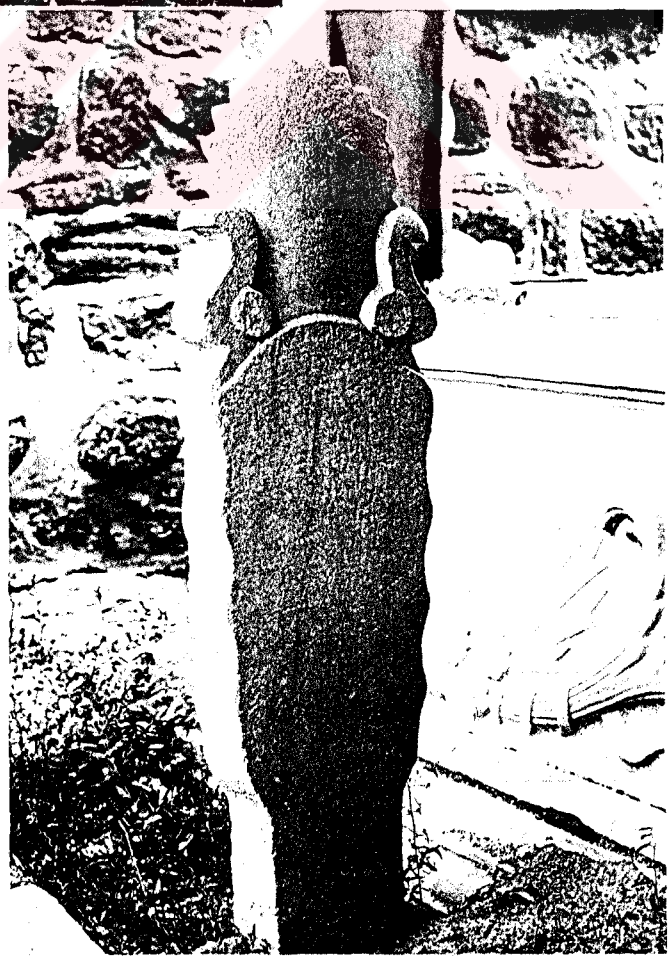
Fotoğraf: 260

Fotoğraf: 261

Fotoğraf: 262

Fotoğraf: 263

Fotoğraf: 264

Fotoğraf: 265

Fotoğraf: 266

Fotoğraf: 267

Fotoğraf: 268

Fotoğraf: 269

Fotograf:270

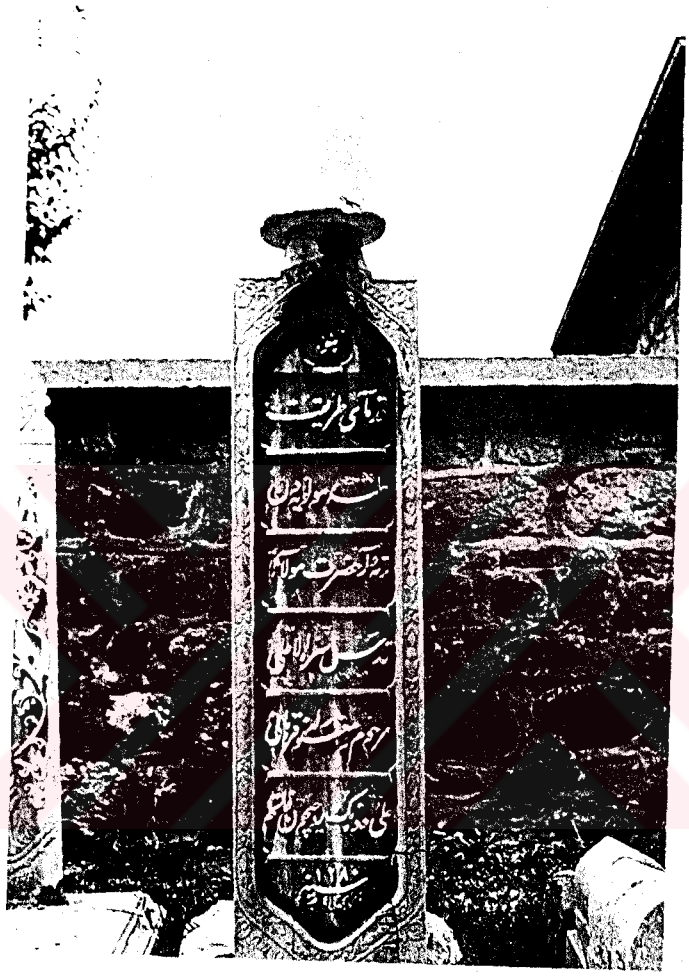
Fotograf:271

Fotoğraf: 272

Fotoğraf: 273

Fotoğraf: 274

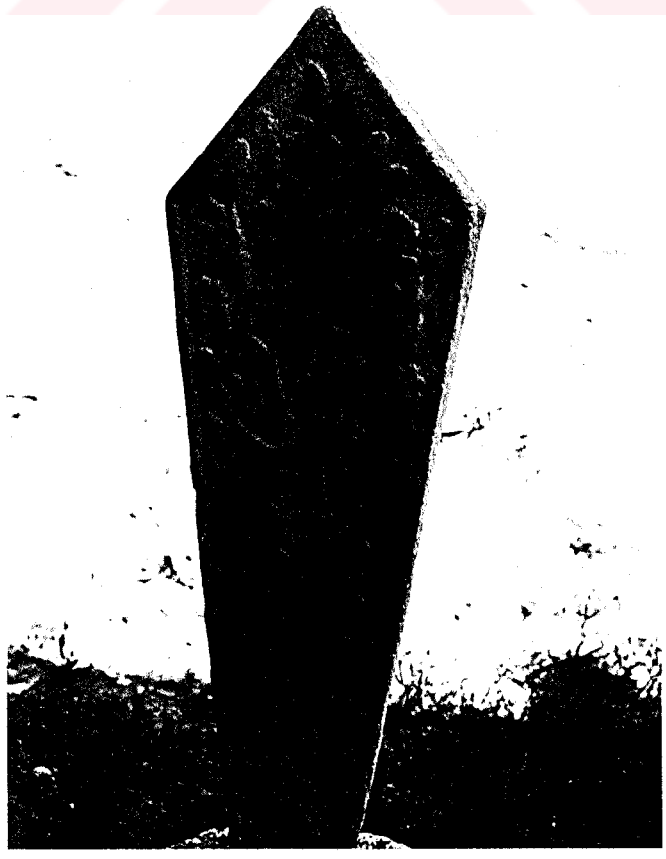
Fotograf:275

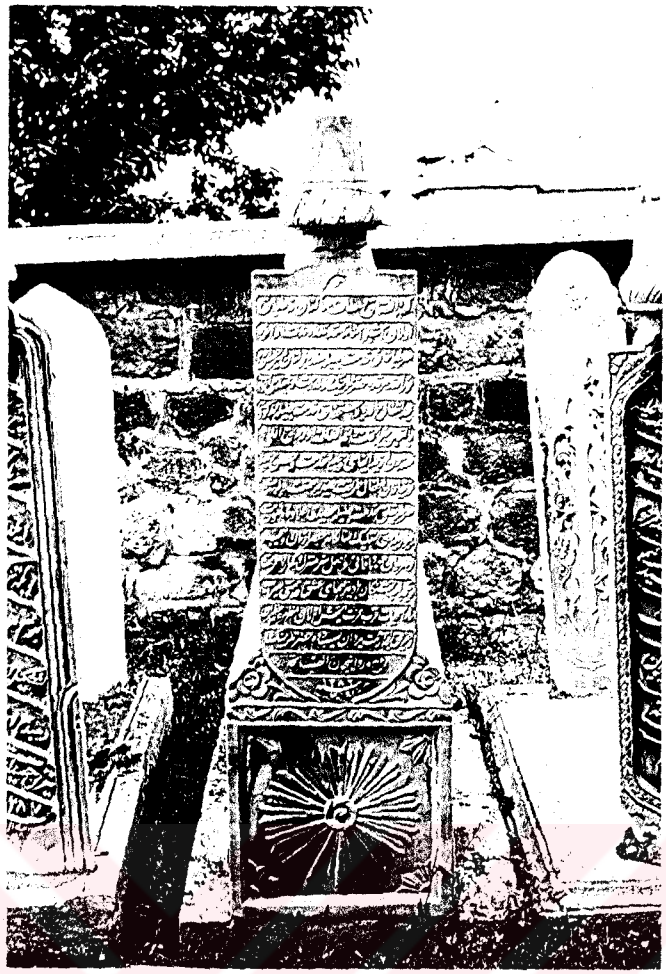

Fotograf:276

Fotoğraf:277

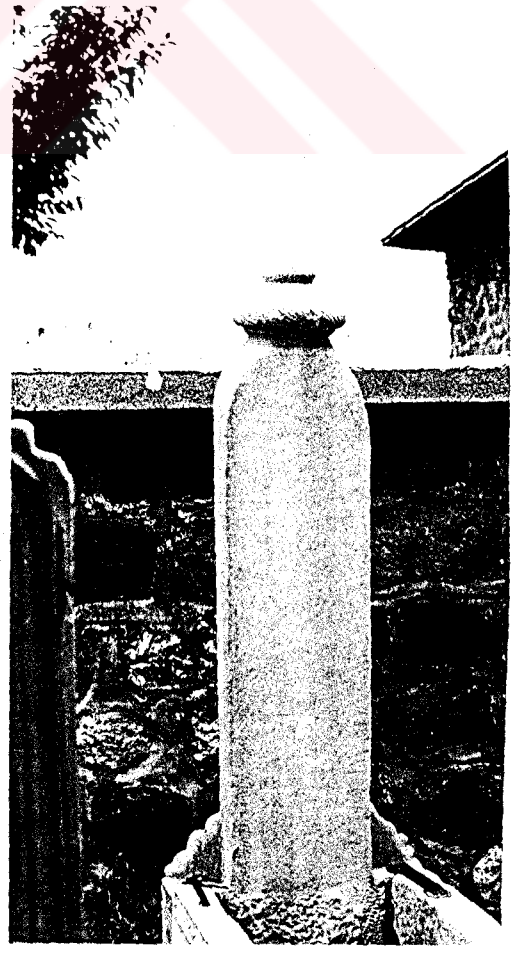

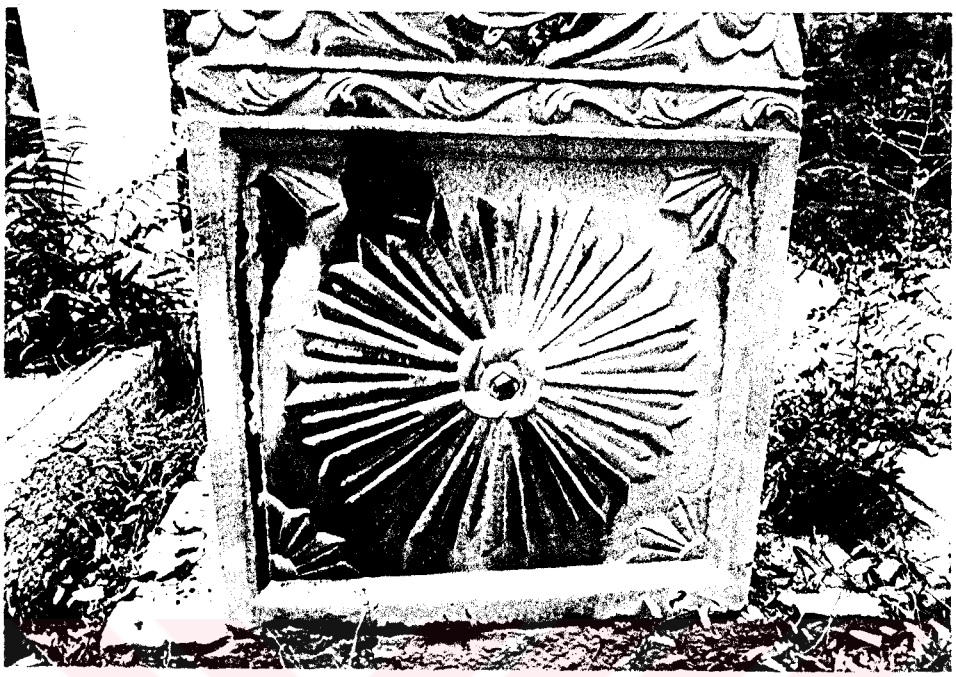
Fotoğraf279

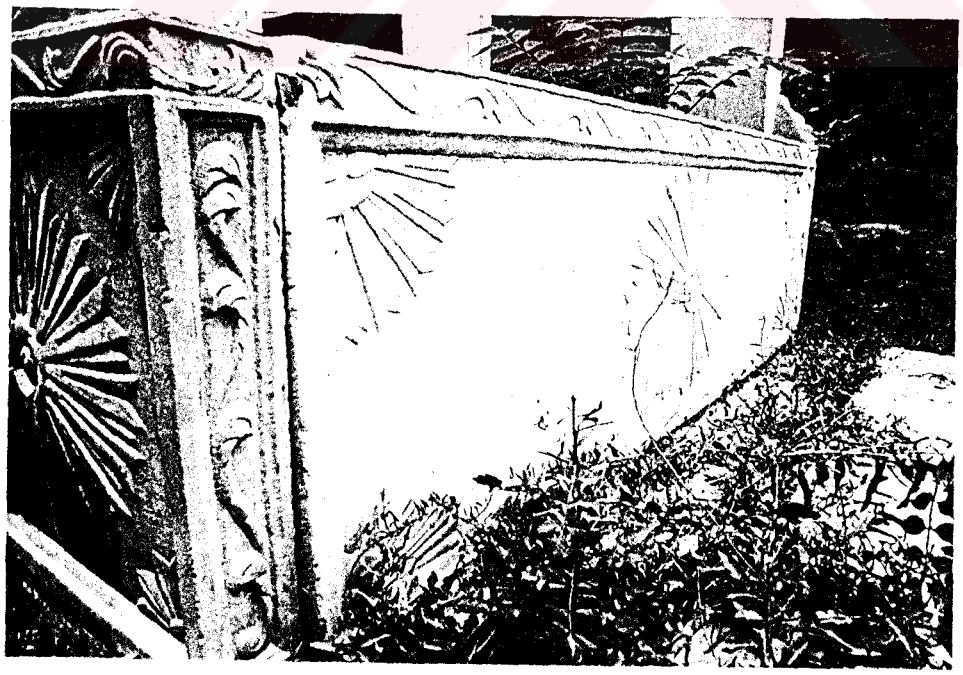
Fotoğraf:280

Fotoğraf:281

Fotoğraf: 282

Fotoğraf: 283

Fotograf:284

Fotoğraf:285

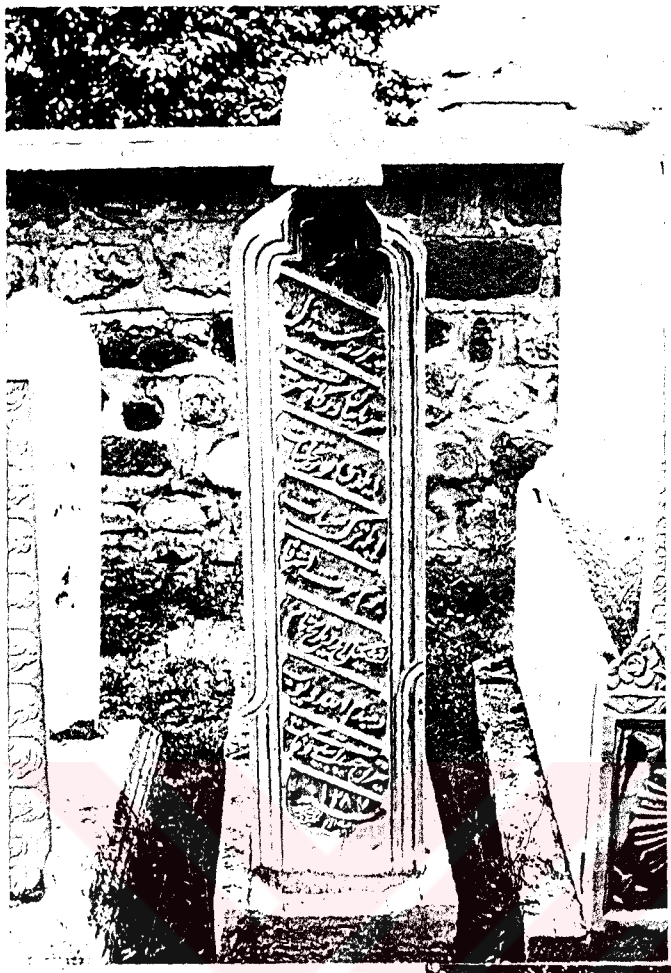
Fotoğraf:286

Fotoğraf:287

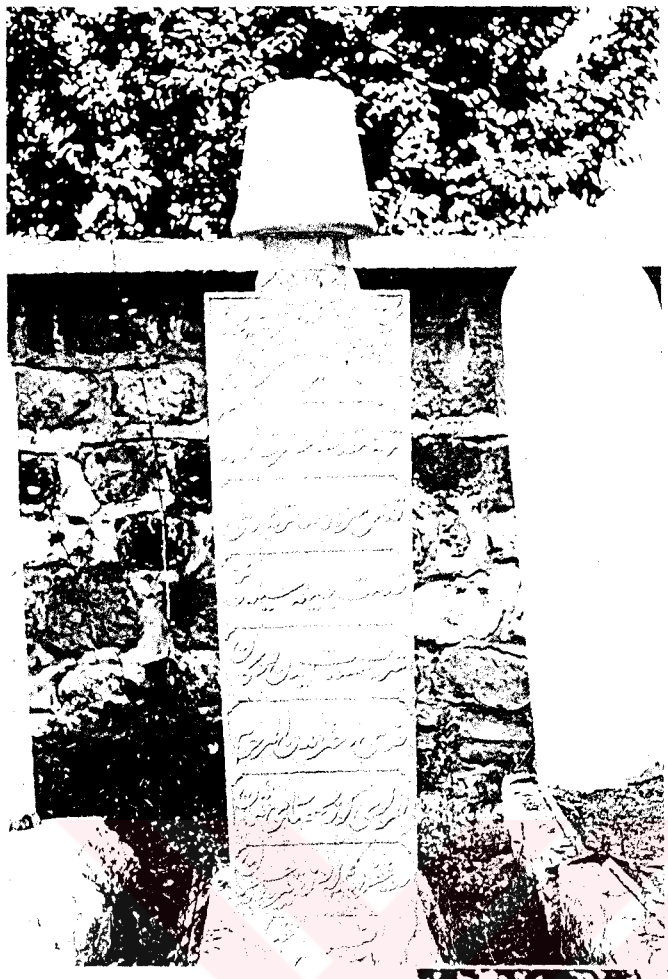
Fotoğraf: 288

Fotoğraf:289

Fotoğraf:290

Fotoğraf: 291

Fotoğraf: 292

Foto Ref: 293

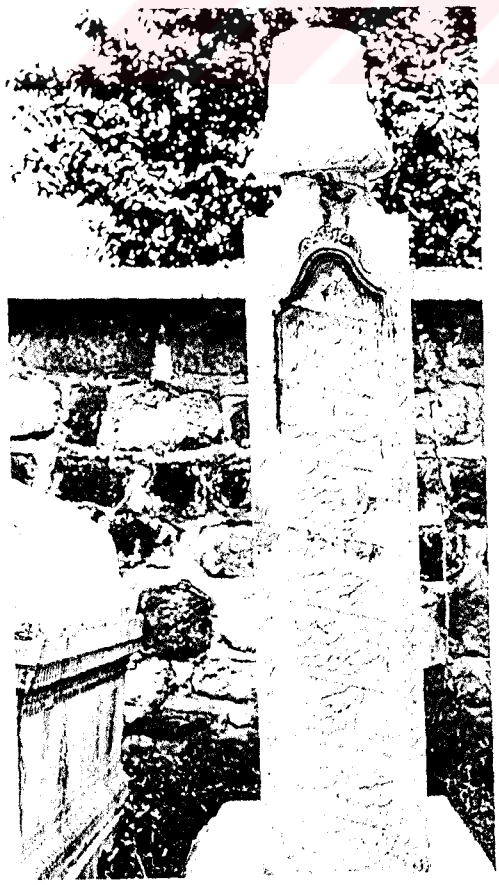
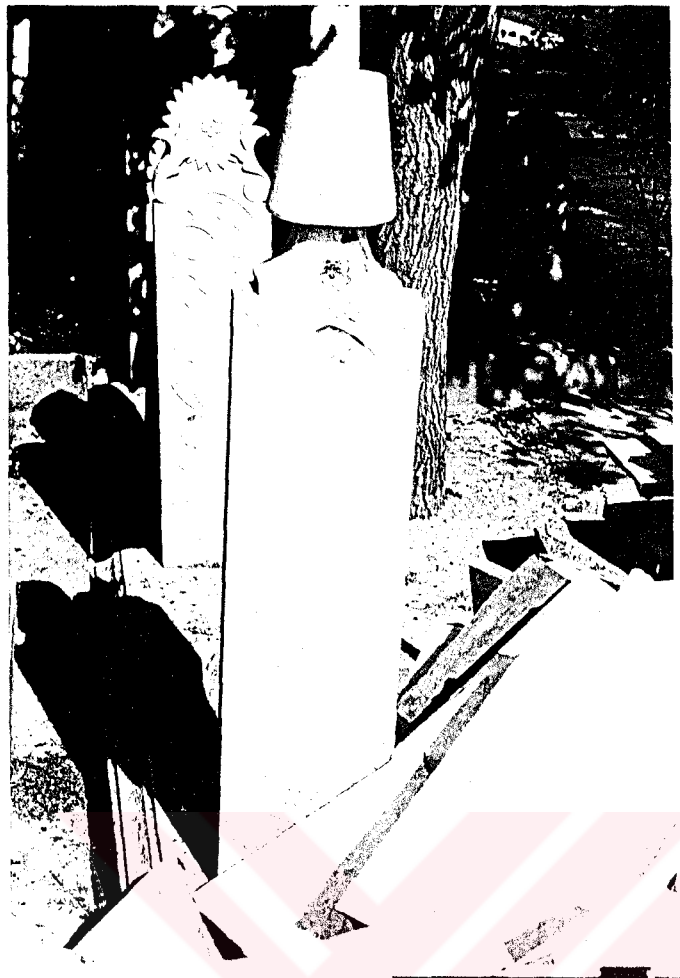

Foto Ref: 294

Foto Ref: 295

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM

Fotograf:296

Fotograf:297

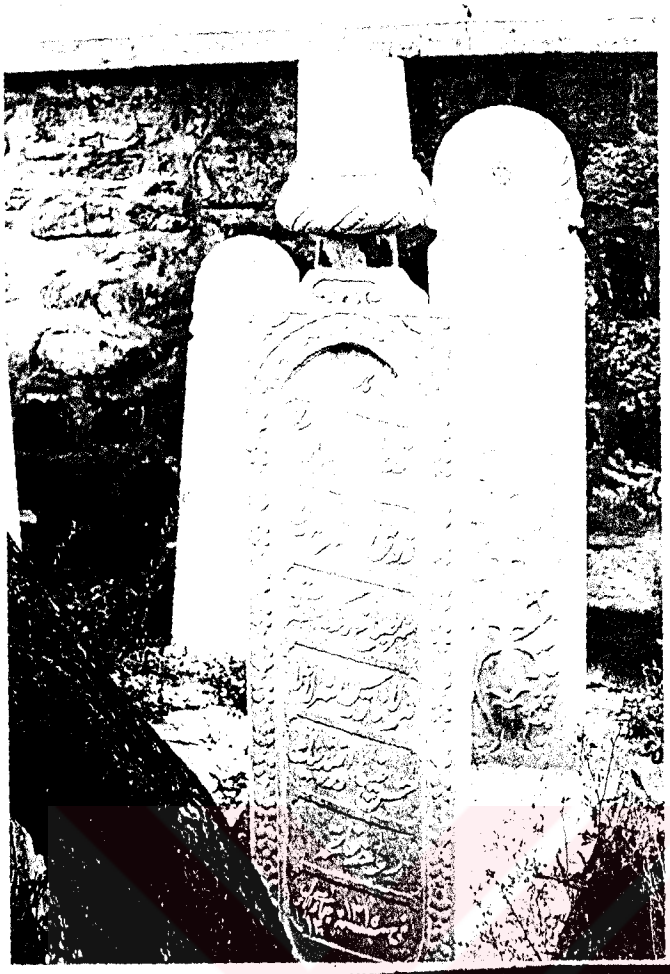

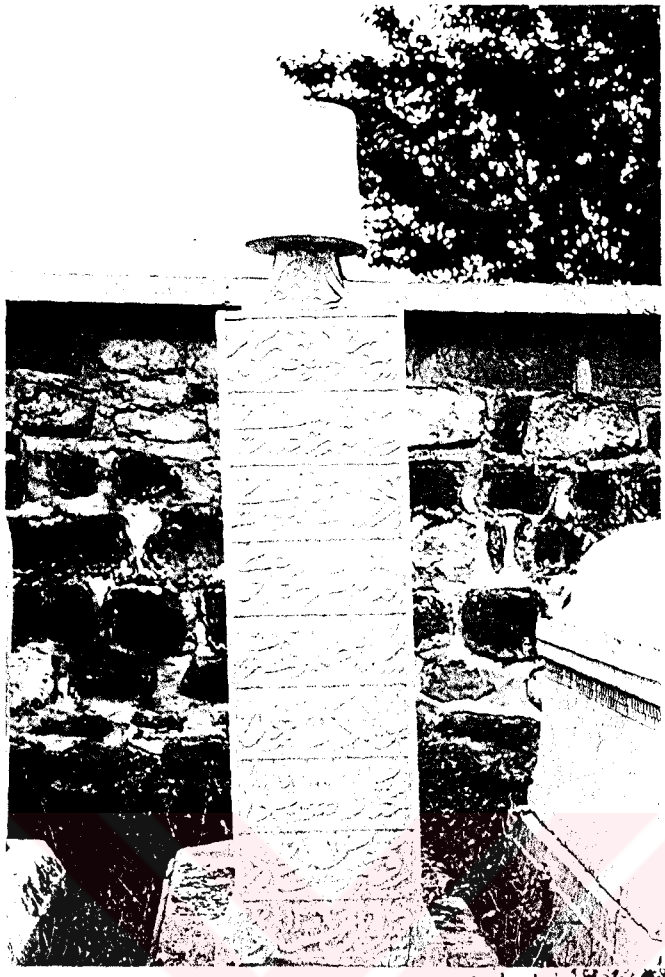
Photo Inv. : 298

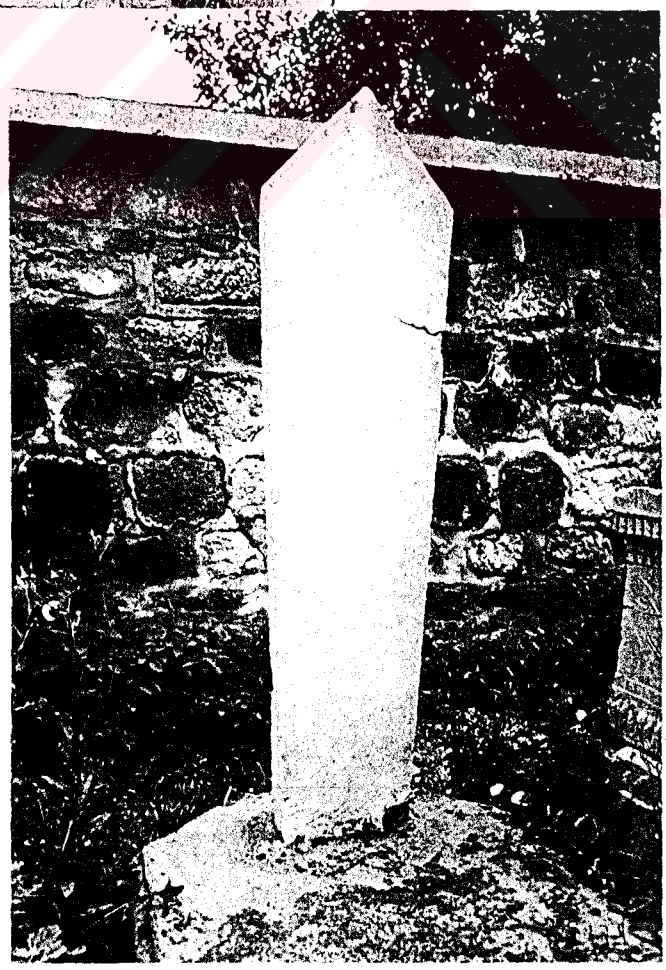
Photo Inv. : 299

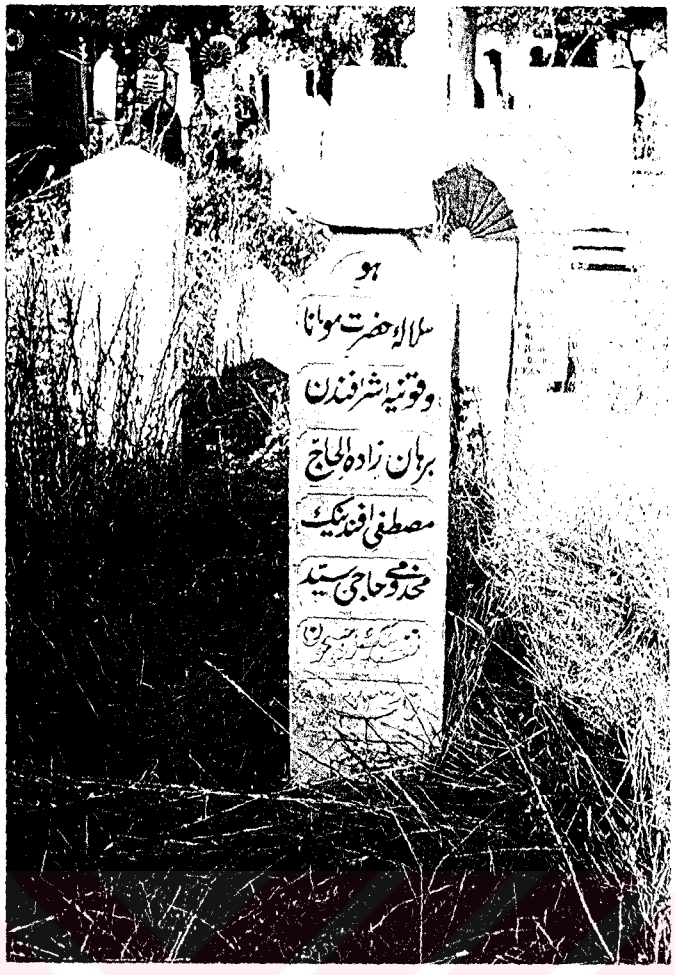
Fotoğraf: 300

Fotoğraf:301

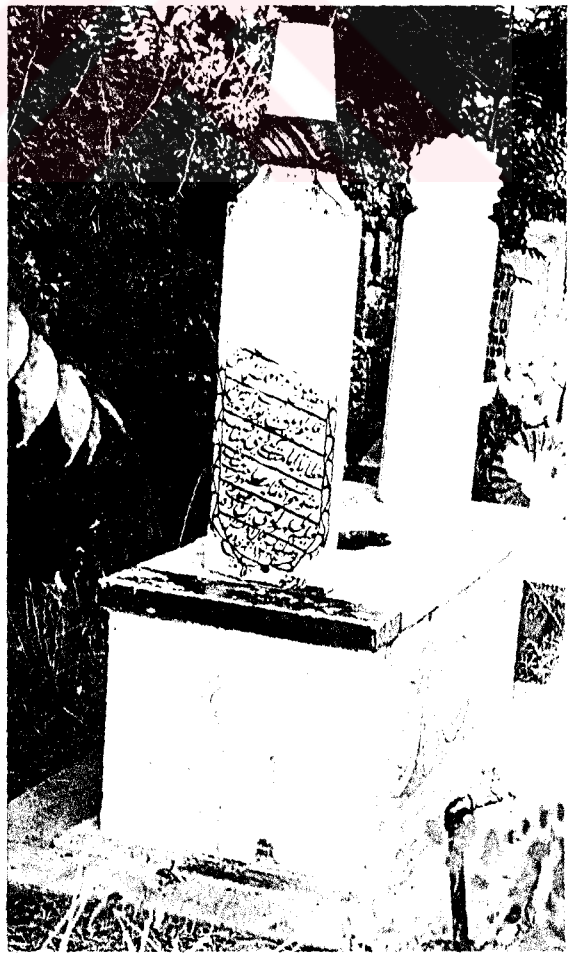
Fotoğraf:302

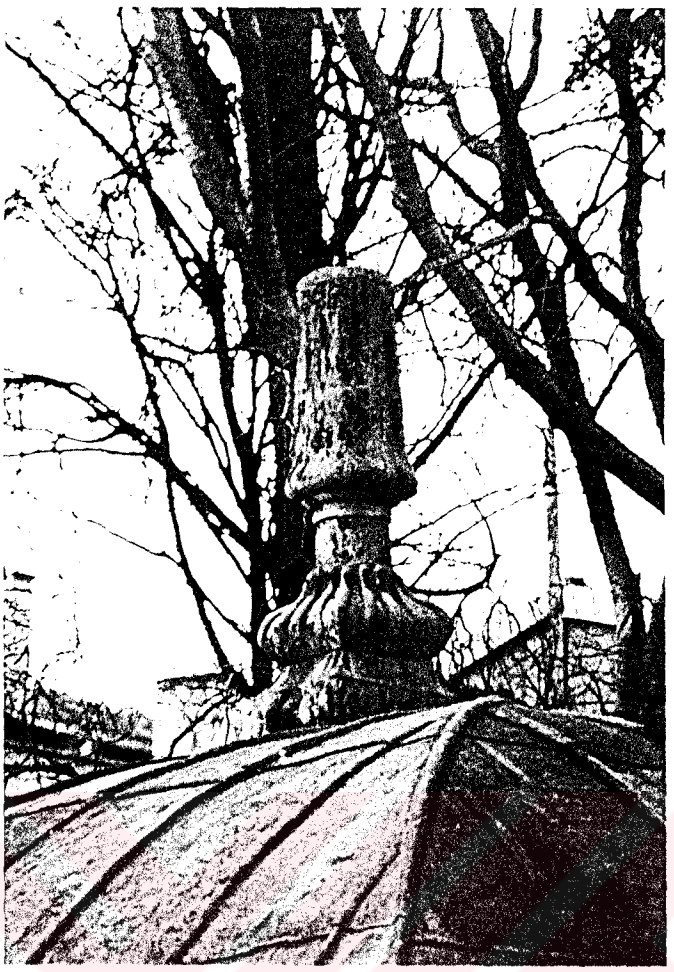
Fotoğraf: 303

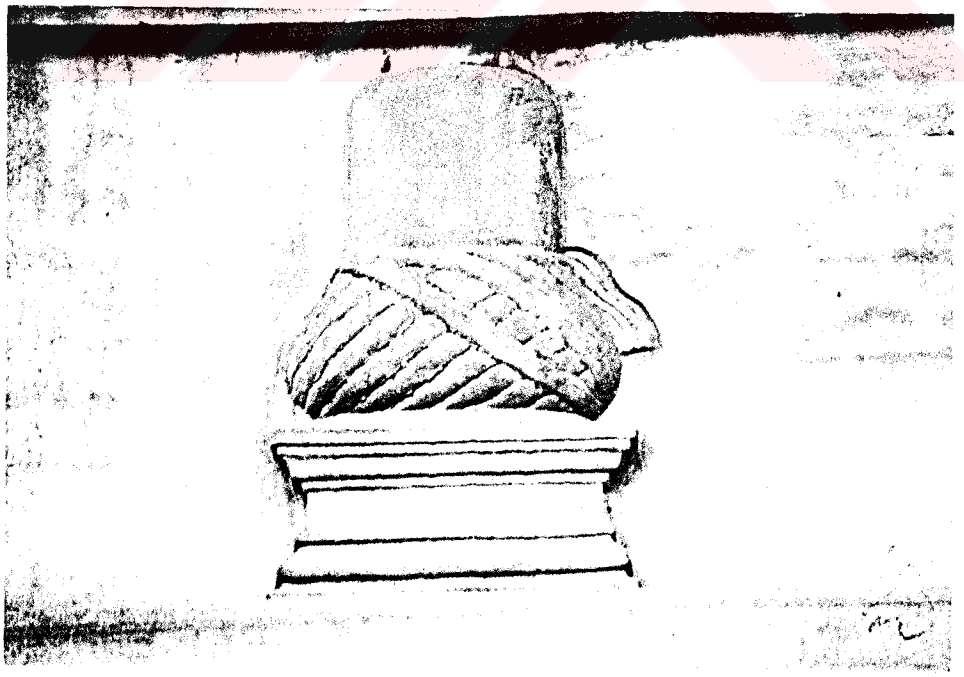
Fotoğraf: 304

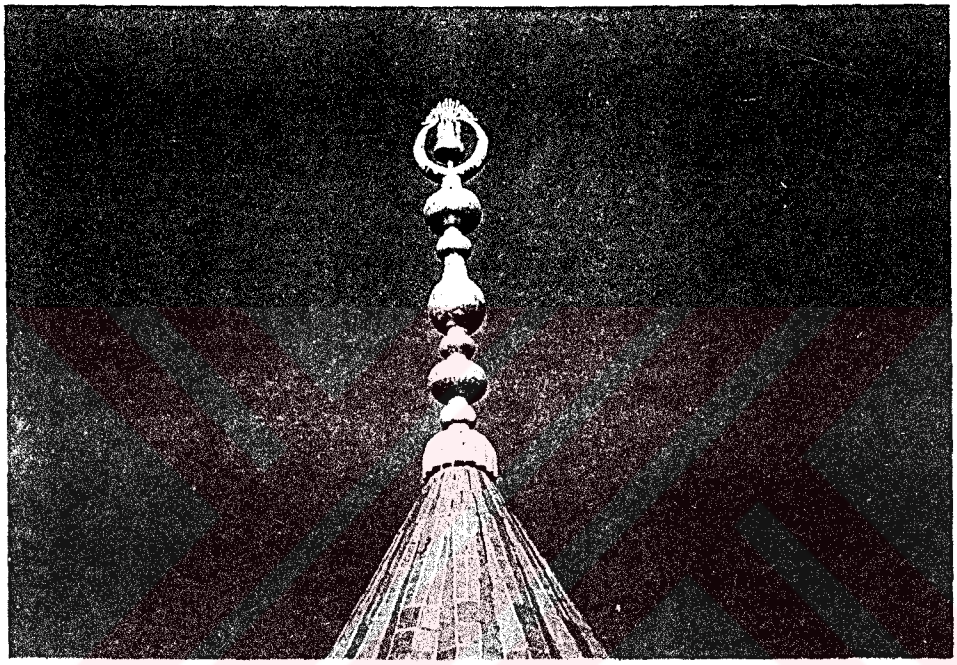
Fotoğraf: 305

Fotoğraf: 306

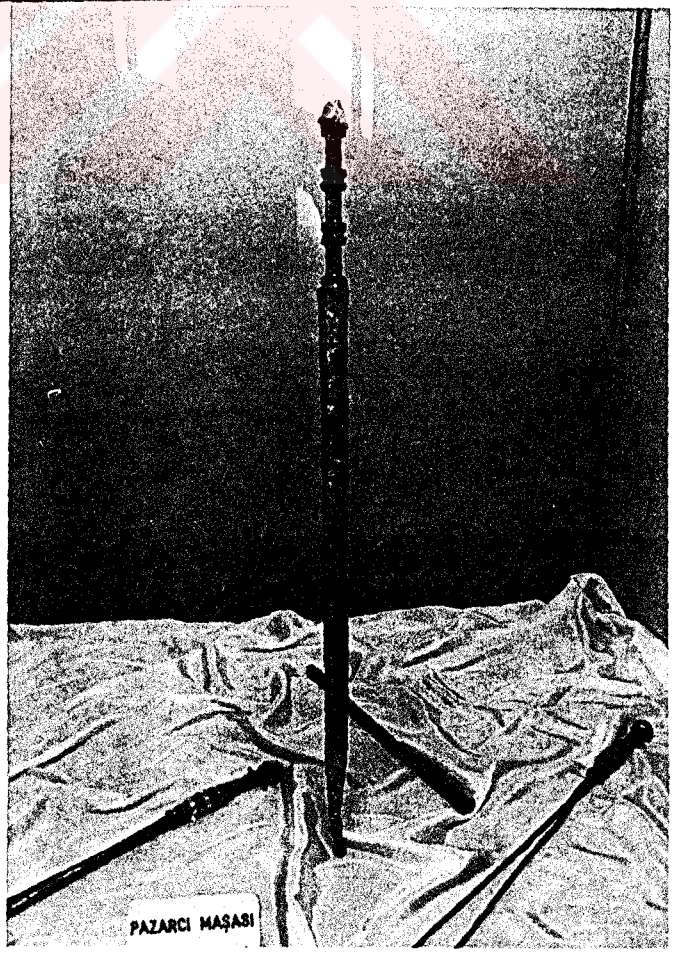
Fotoğraf: 307

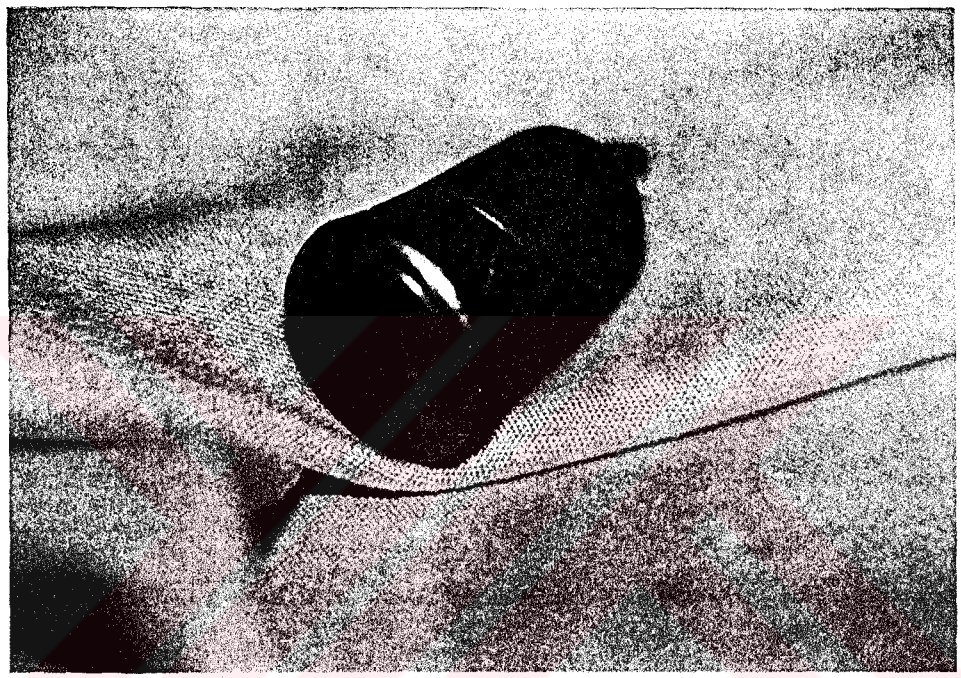
Fotoğraf: 308

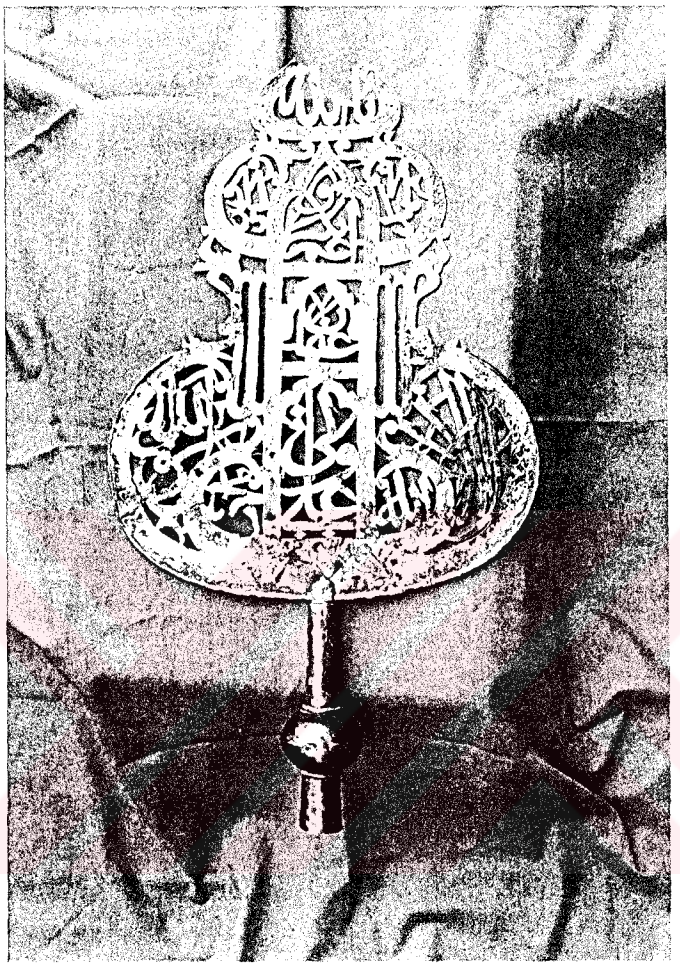
Fotoğraf:309

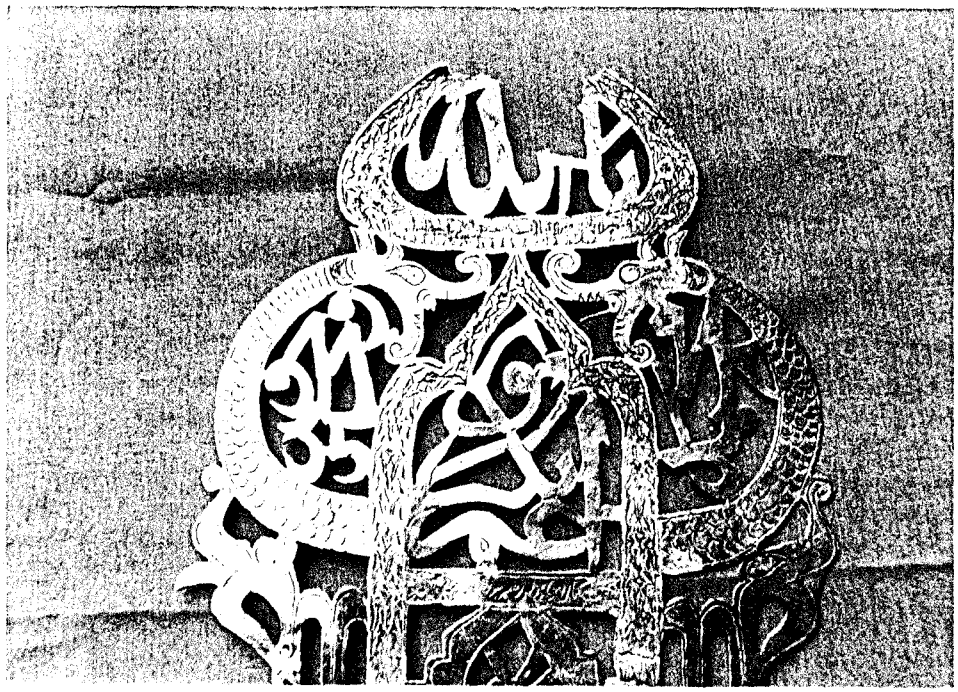
Fotoğraf:310

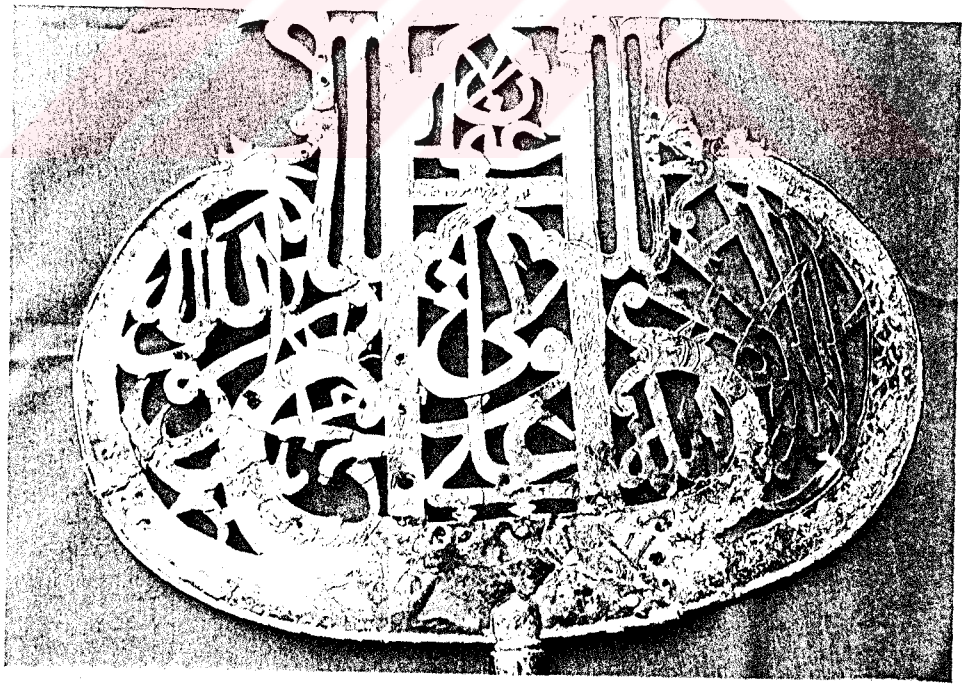
Fotoref:311

Fotograf:312

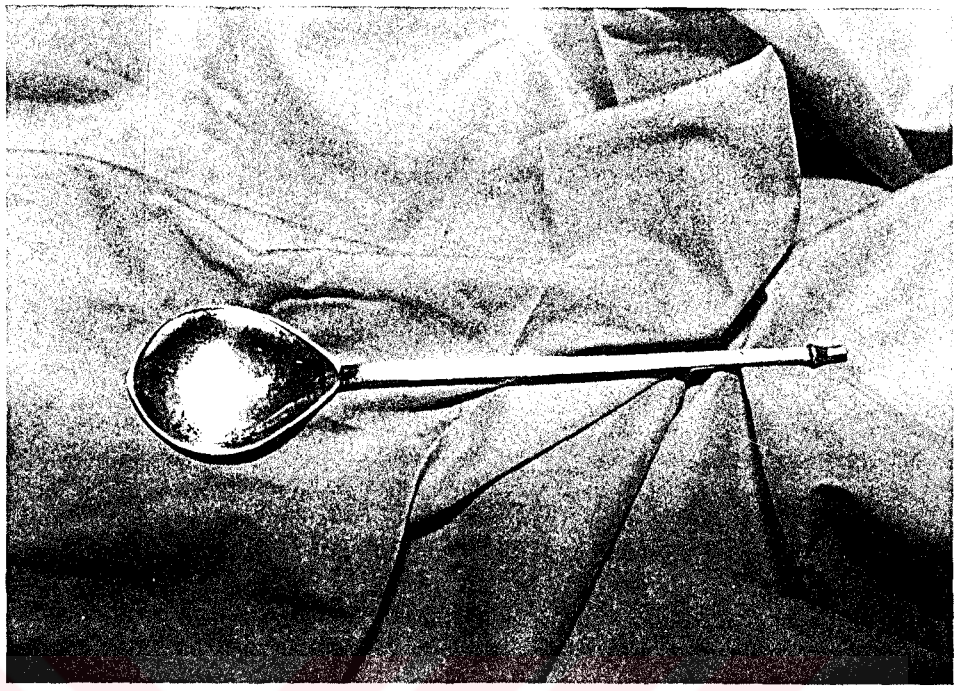
Fotograf:313

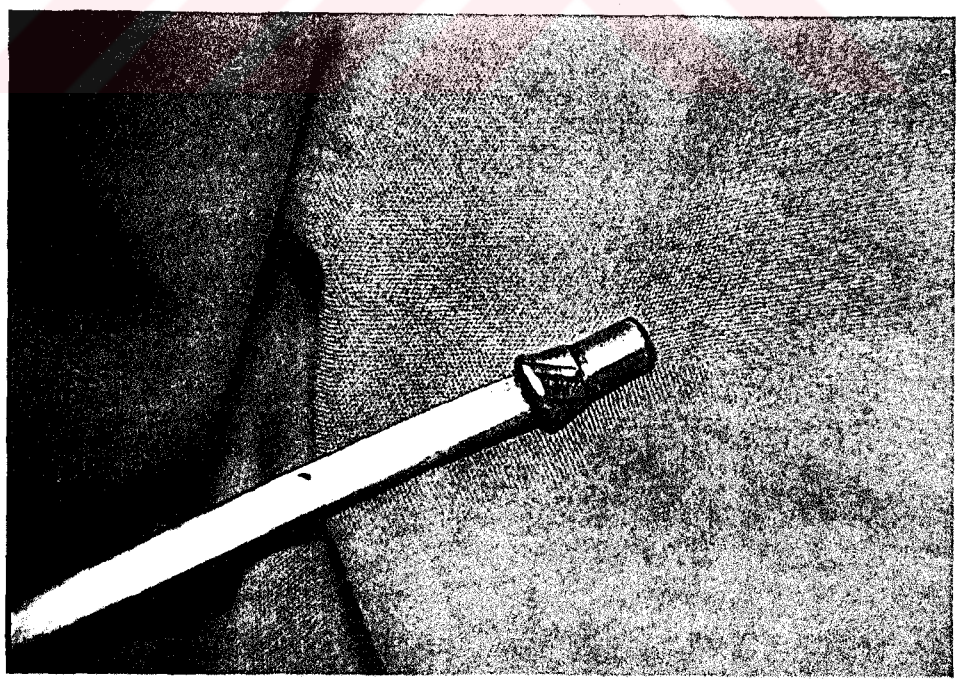
Fotograf:314

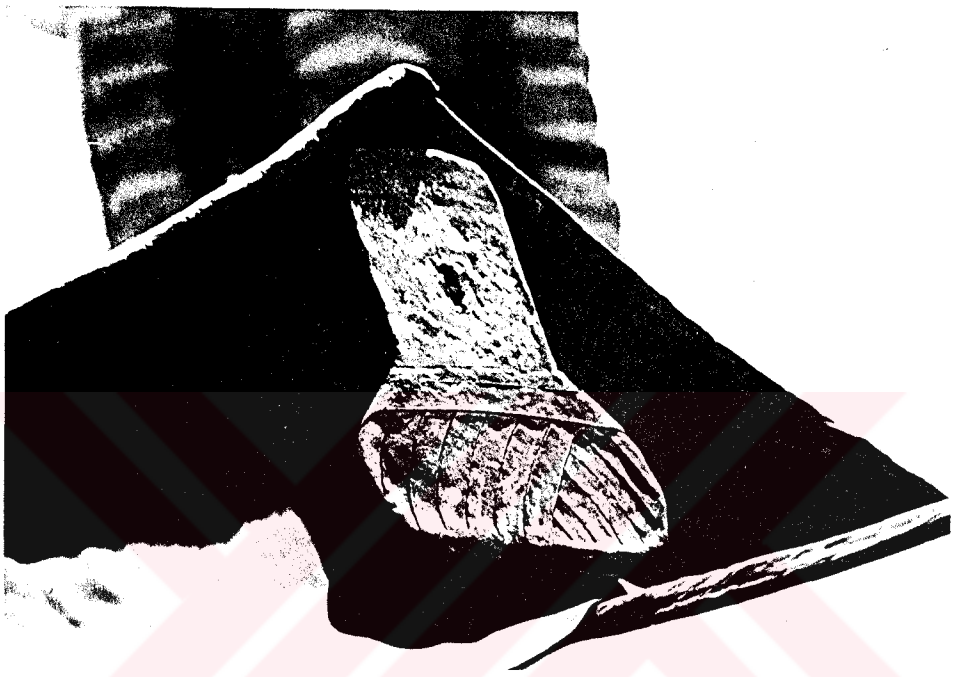
Fotograf: 315

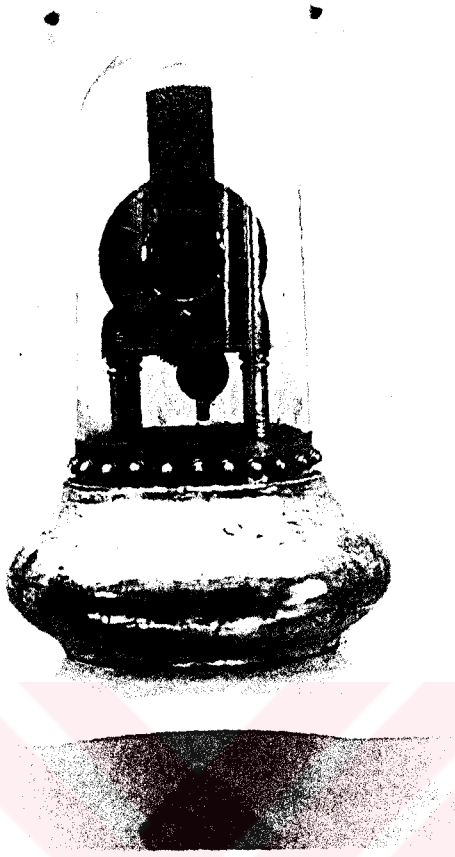
Fotoğraf: 316

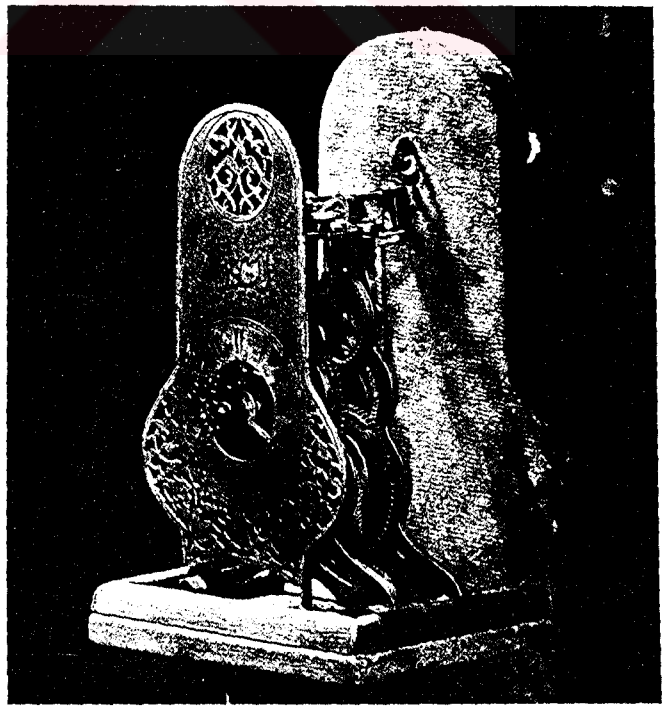
Fotoğraf: 317

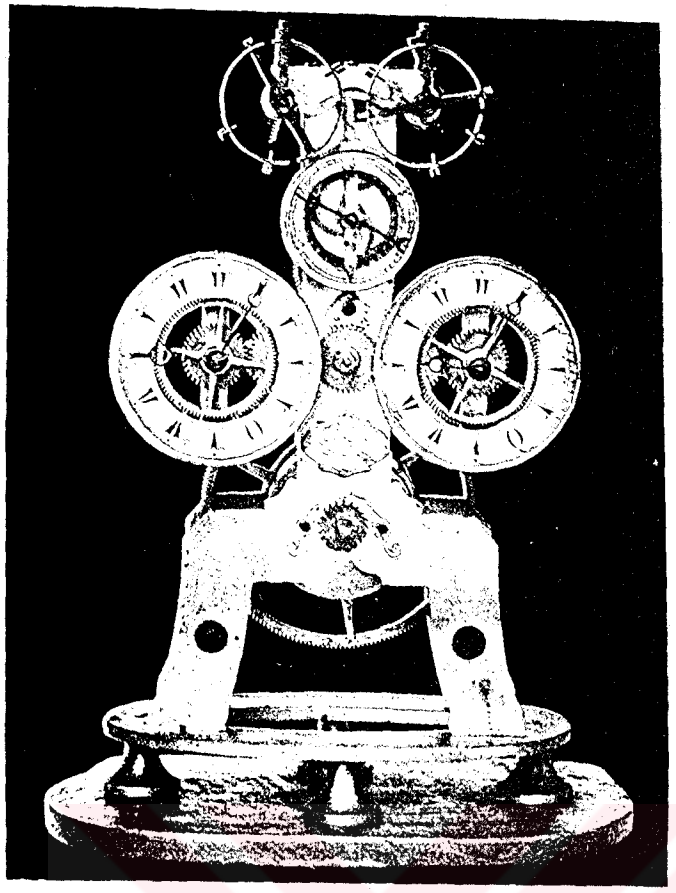
Fotograf: 318

Fotoğraf: 319

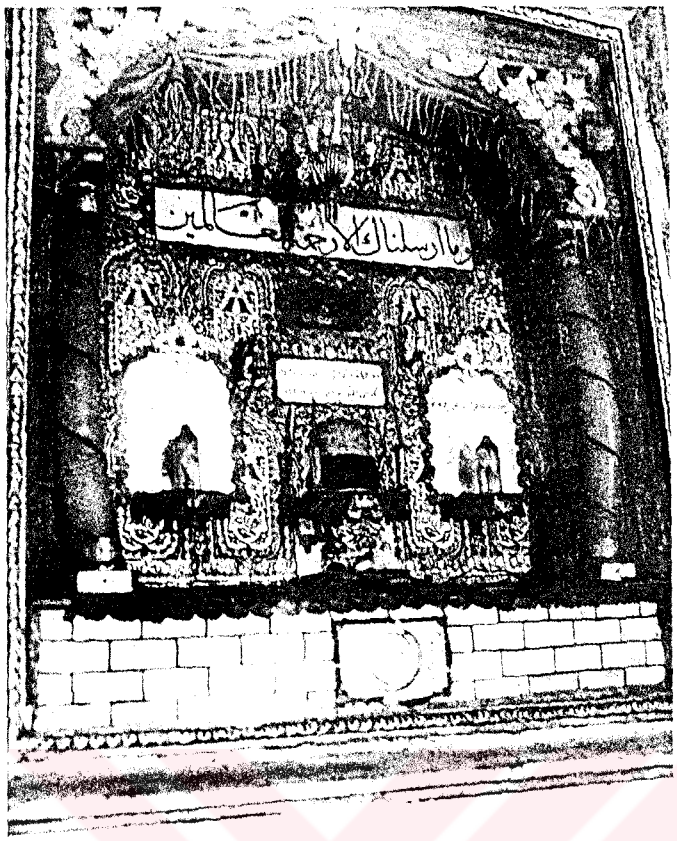
Fotoğraf: 320

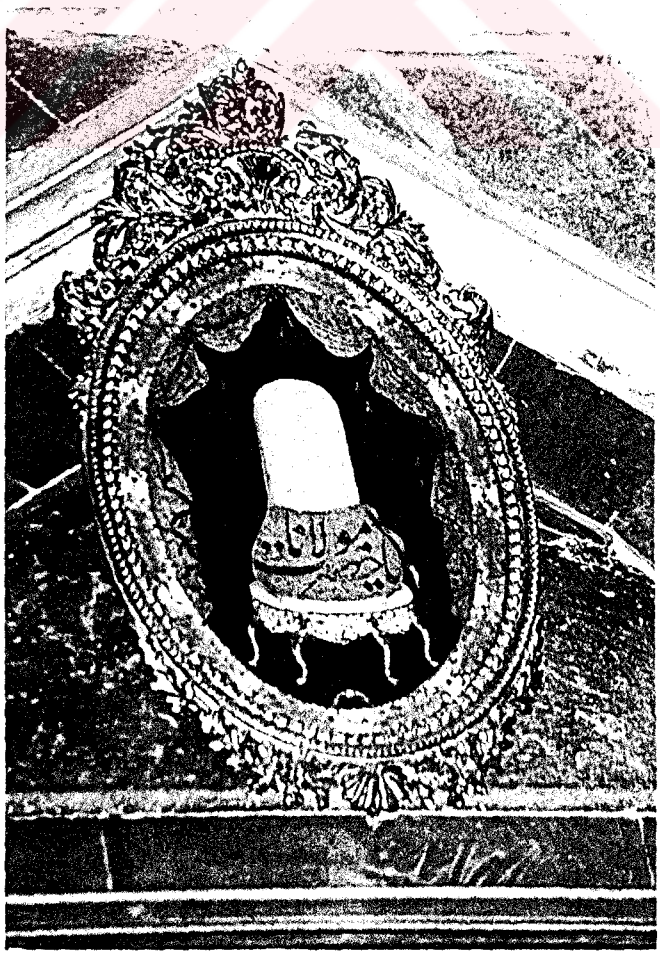
Fotoğraf: 321

Fotoğraf: 322

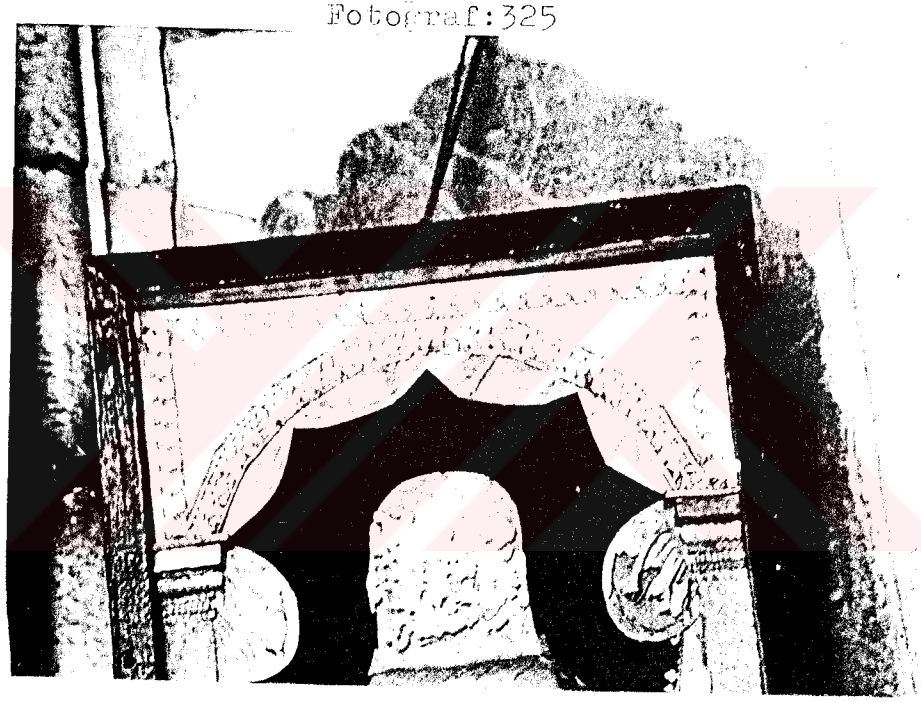
Fotoğraf: 323

Fotoğraf: 324

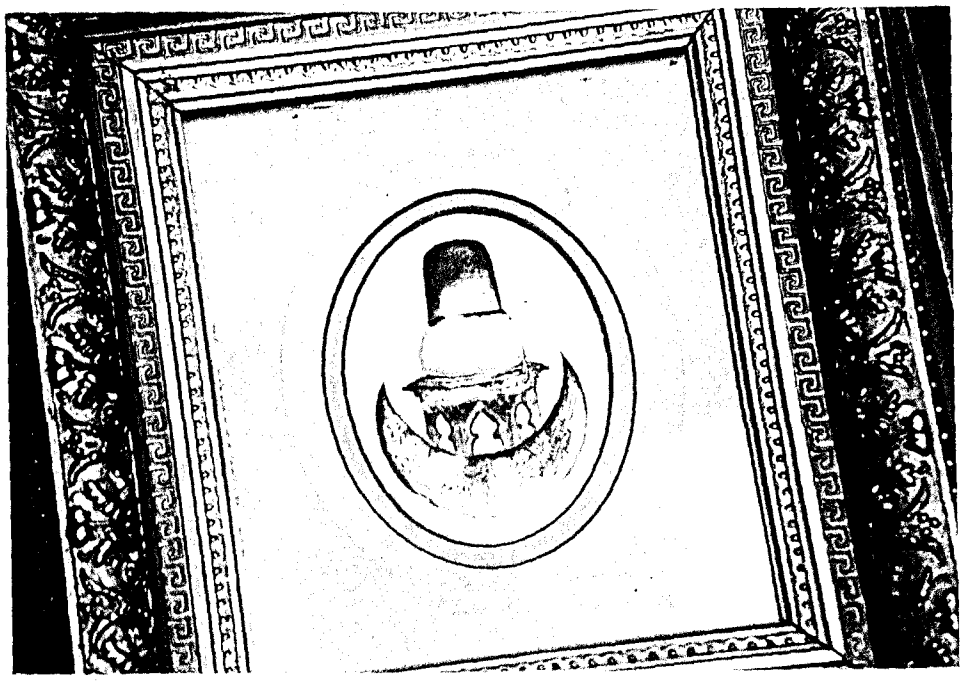
Fotograf:325

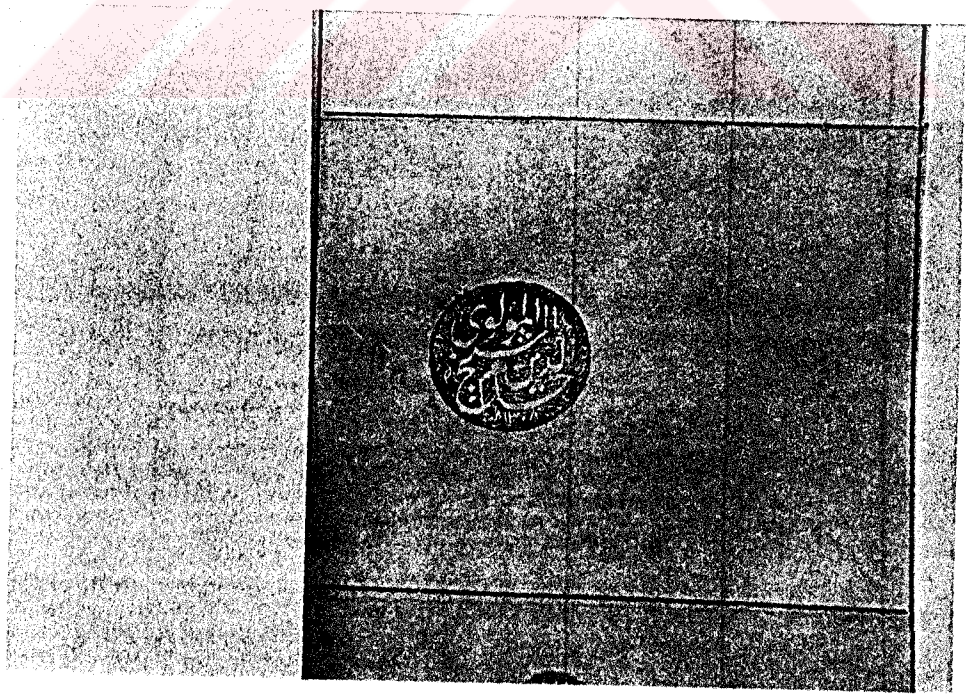
Fotograf:326

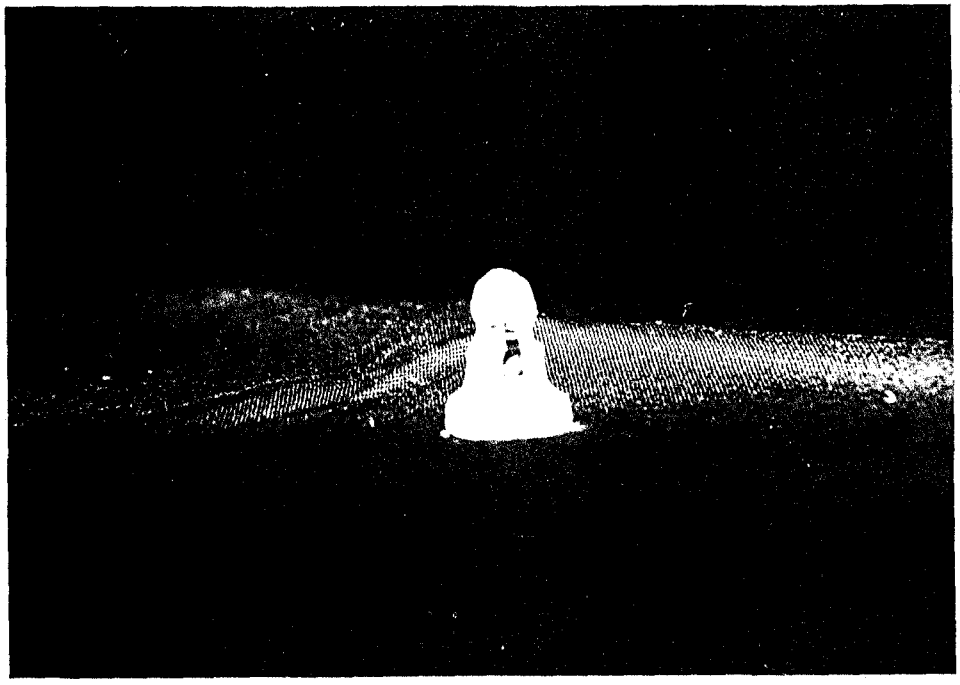
Fotograf:327

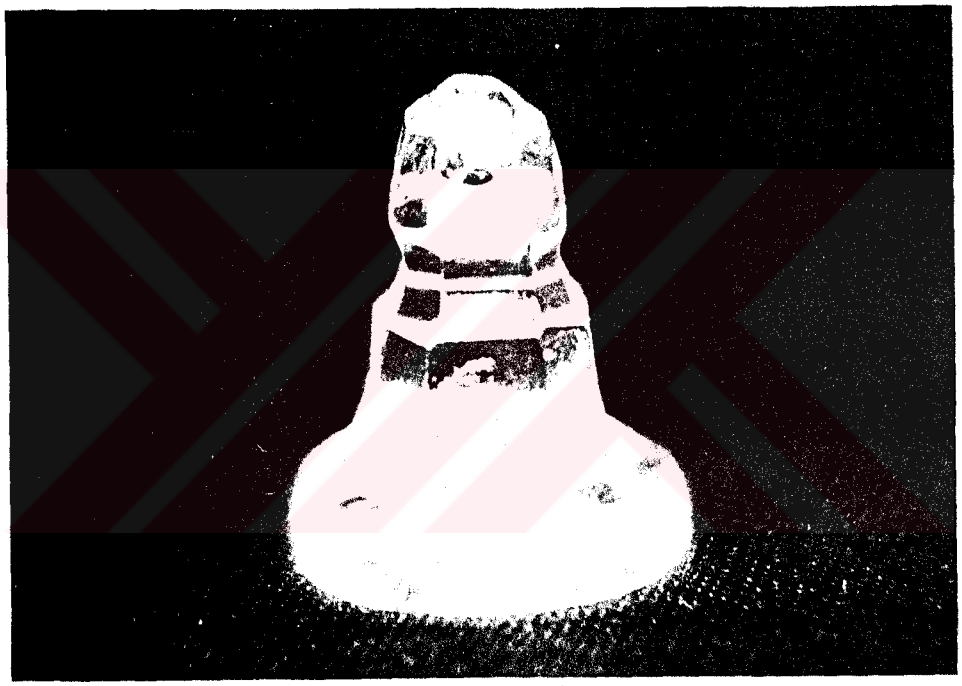
Fotoğraf: 328

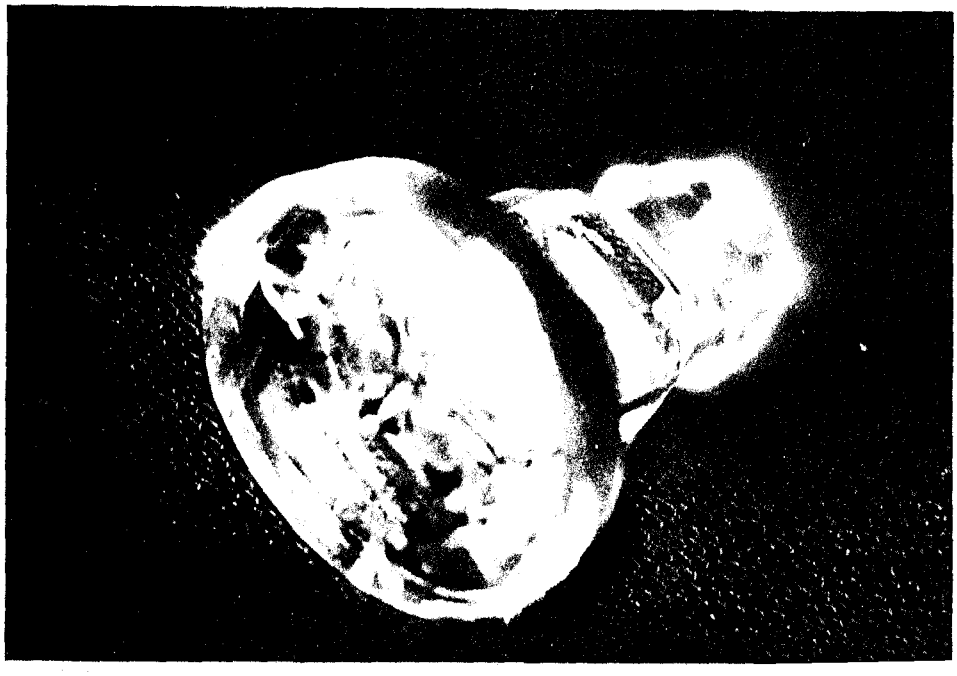
Fotoğraf: 329

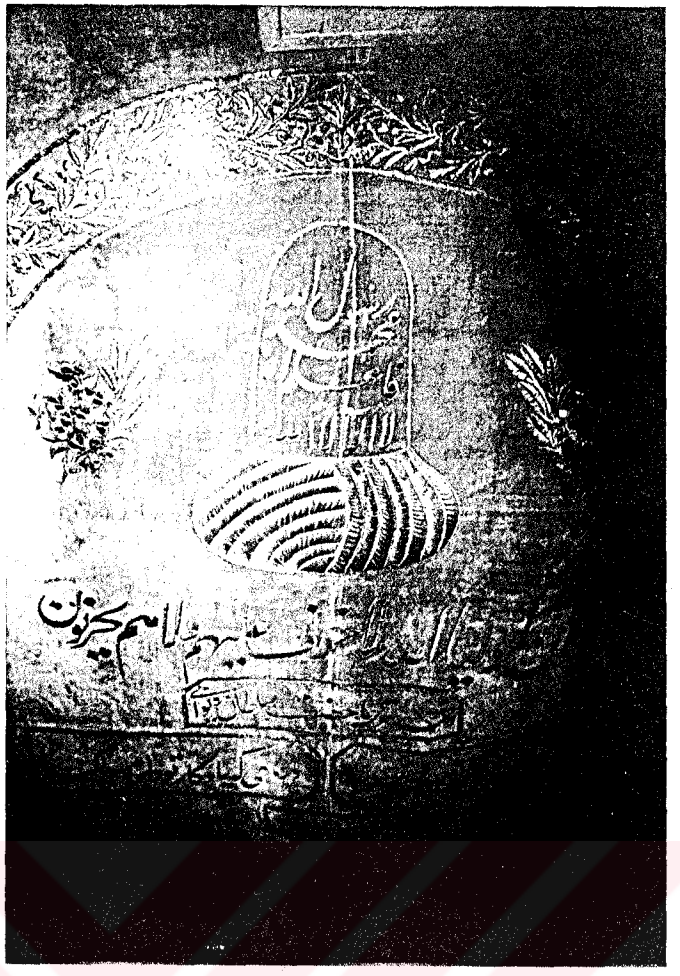

Fotoğraf: 330

Fotoğraf: 331

Fotoğraf: 333

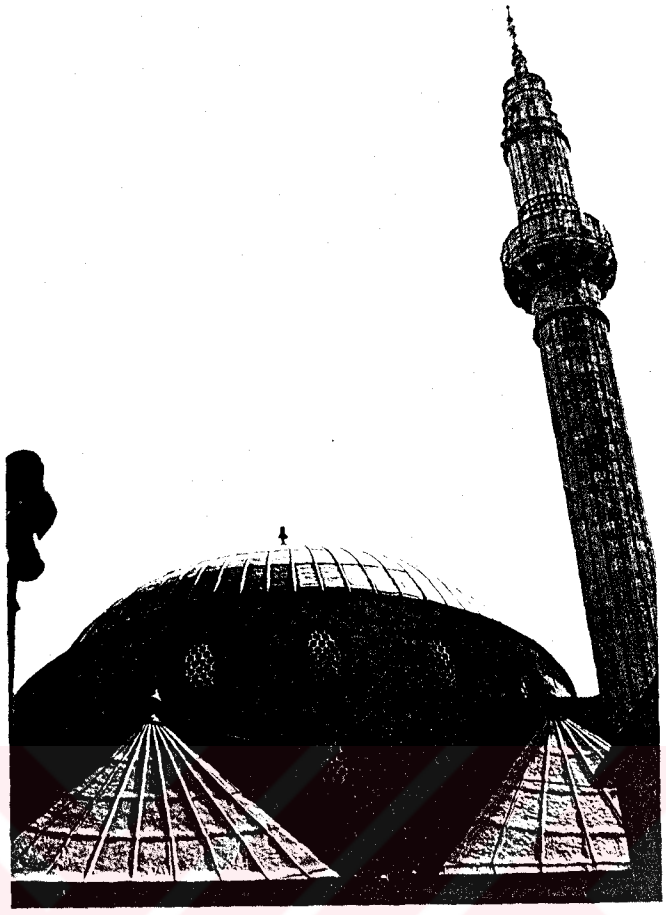
Fotoğraf: 334

Fotoğraf: 335

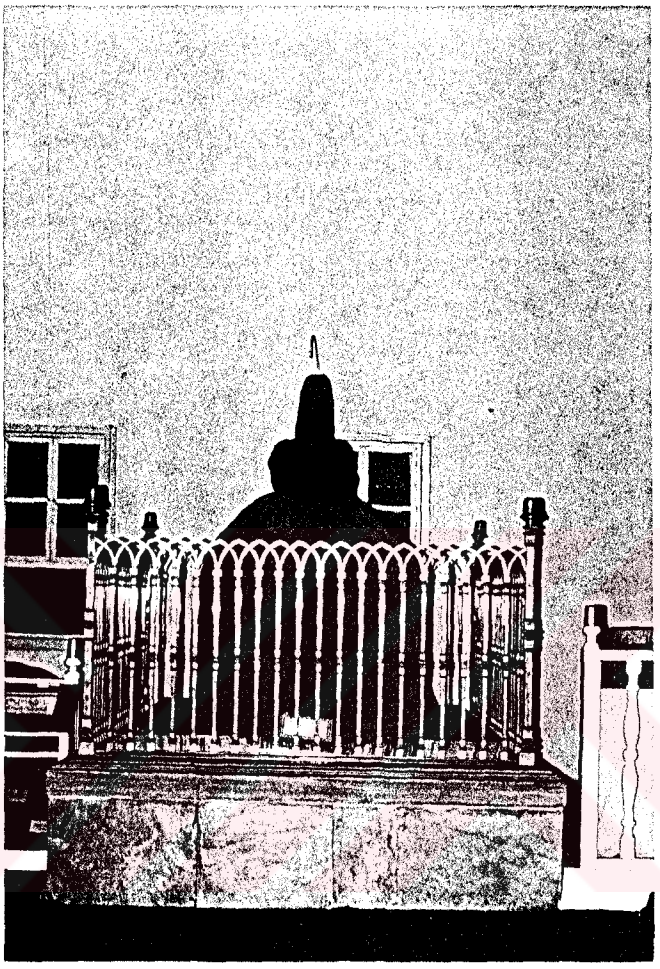
Fotoğraf: 336

Fotoğraf: 337

Fotoğraf: 338

Fotoğraf: 339